

שבוע פרשת פקודי - פרשת החודש

(23 - 29 March 2025)

כ"ג - כ"ט אדר תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתֶּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב
שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי
את עיני הישבי בשמים:
ב הנה כעיני עבדים אל יד
אדוניהם כעיני שפחה אל
יד גברתה פן עינינו אל יי
אלהינו עד שיהגנו: ג חגנו יי
חגנו כי רב שבענו בוז: ד רבת
שבועה לה נפשנו הלעג
השאננים הבו לנאי יונים:

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה
לנו יאמר נא ישראל: ב לולי יי שהיה
לנו בקום עלינו אדם: ג אזי חיים
בלעונו בקרות אפם בנו: ד אזי המים
שטפנו נחלה עבר על-נפשנו: ה אזי
עבר על-נפשנו המים הזרונים:
ו ברוך יי שלא נתגנו טרף לשניהם:
ז נפשנו בצפור נמלטה מפח וקשים
הפח נשבר ונאנחנו נמלטנו: ח עזרנו
בשם יי עשה שמים וארץ:

קכה

א שיר המעלות הבטחים ביי כהר-
ציון לא-ימוט לעולם ישב: ב ירושלם
הרים סביב לה ויי סביב לעמו
מעטה ועד-עולם: ג כי לא ינוח שכמ
הרשע על גורל הצדיקים למען לא-
ישלחו הצדיקים | בעולתה ידיהם:
ד היטיבה יי לטובים ולישרים
בלבותם: ה והמטים עקלקלותם
וליכם יי את-פעלי האון שלום על-
ישראל:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אדר, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב אודות המתפללים בביהכ"נ שלהם, שאותם הרוצים לירד לפני
התיבה לא תמיד רצוים להקהל ומטעמים חשובים, ושואל איך להתנהג בזה וכו'.

והנה ההחלטה בענינים כמו אלו - תלויי בכמה פרטים ופרטי פרטים, ולכן יש להתייעץ עם
הרב הנמצא על אתר וידוע כל הפרטים, ולהתנהג מתאים להוראתו.

מה שמתמיה הוא כתבו, שמניחים תפילין פסולות, שבאם ידוע שהתפילין פסולות הן למה
לא יתנו אותן לבודקם לסופר, שיתקנם או יחליפם בכשרות, וכדאי להקדיש אפילו מקופת הצבור
לענין כגון דא, שהרי הוקשה כל התורה לתפילין, וידוע הכוונה בתפילין (שכונת המצוה מתאימה
לפעולת המצוה), והוא כמבואר בשו"ע או"ח, לשעבד הלב והמוח, אשר הם המלכים והשלטונים
בכל אברי הגוף, וכמבואר הענין בתניא קדישא ריש פרק מ"א.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, אשר
שמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכוי"ב
ענינים.

בברכה לבשו"ט בכה"ל.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 216 שולחן ערוך עם הערות וצייונים
 219 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 222 לקוטי תורה

אדמו"ר האמצעי

- 238 תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 239 דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 240 תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 242 ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 243 ספר המאמרים - תרפ"ט
 244 לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 245 רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - יאיר נתיב
 246 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 40 ילקוט לוי יצחק על התורה
 42 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 167 נביאים וכתובים
 177 עין יעקב - מסכת ברכות
 247 נקודה משיחת קודש מעובדת
 248 חומש לקריאה בציבור
 261 קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 262 לוח זמנים
 263 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה החודש הזה לכם ראש חודשים,
 ש"פ פקודי, פ' החודש, מבה"ח וער"ח ניסן, ה'תשל"ד 5

התועדויות

- שיחת ש"פ פקודי, פ' החודש
 מבה"ח וער"ח ניסן, ה'תשל"ד 13

לקוטי שיחות

- פרשת פקודי, כרך כו, א 28
 פרשת פקודי, כרך כו, ב 34

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 44 חומש יומי - פרשת פקודי
 61 לוח לתהלים היומי
 62 תניא יומי
 73 לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 79 הלכה יומית לעיון ברמב"ם
 83 שלושה פרקים ליום
 147 פרק אחד ליום
 165 ספר המצוות

לימוד מזהלוק לפי ימים

- 169 משניות עם ביאור קהתי - מסכת עדויות
 178 גמרא עם ביאור - מסכת סנהדרין
 219 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

37 בעבודת ה' של האדם, שעל ידי העבודה דיפקד מושבך, ענין
38 הביטול של הישות והמציאות העצמית של האדם נעשה הענין
39 דונפקדת, שהוא ענין הזכרון⁴ - דכין שראש חדש ניסן
40 הוא נעלה יותר משאר ראשי חדשים כאמור לעיל, מוכן, שכן
41 הוא גם בנוגע לערב ראש
42 חדש ניסן [שהרי כל ענין
43 האתערותא דלעלא התעוררות
44 והמשכה מלמעלה למטה, מצד
45 האלקות תלוי באתערותא
46 דלתמא בהתעוררות מלמטה
47 להתקרב למעלה, מצד האדם, ואם
48 כן, מאחר המשכת התעוררות
49 מלמעלה תלויה בהתעוררות מלמטה,
50 בשביל אתערותא דלעלא
51 נעלית יותר יש צורך
52 באתערותא דלתמא גבוהה
53 יותר], שהעבודה דיפקד
54 מושבך עבודת הביטול בערב
55 ראש חדש ניסן שפועלת
56 הענין דונפקדת בראש חדש
57 ניסן, צריכה להיות נעלית
58 יותר מהעבודה דיפקד
59 מושבך בערב ראש חדש
60 דשאר החדשים שאין בהם את
61 המעלה המיוחדת של חודש ניסן, כפי
62 משמשיך ומבאר.

שעל
16 ידי העבודה דיפקד מושבך, נעשה הענין דונפקדת, שהוא ענין הזכרון⁴ -
17 דכין שראש חדש ניסן הוא נעלה יותר משאר ראשי חדשים, מוכן, שכן
18 הוא גם בנוגע לערב ראש חדש ניסן [שהרי כל ענין האתערותא דלעלא תלוי
19 באתערותא דלתמא, ואם כן, בשביל אתערותא דלעלא נעלית יותר יש צורך
20 באתערותא דלתמא גבוהה יותר], שהעבודה דיפקד מושבך בערב ראש חדש
21 ניסן שפועלת הענין דונפקדת בראש חדש ניסן צריכה להיות נעלית יותר
22 מהעבודה דיפקד מושבך בערב ראש חדש דשאר החדשים.

(1) בא יב, ב. (2) ראה גם ר"ה החודש הזה לכם ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 19). (3) שמואל"א כ, יח. (4) נזכר גם הענין דאבא יסד ברתא* (זח"ג (רע"מ) רמח, א. רנו, סע"ב. רנח, א). (5) פינחס כח, יא.

1 נאמר בתורה, והיא קריאת התורה של פרשת 'החודש':
2 החדש הזה חודש ניסן, יהיה לכם לבני ישראל ראש חדשים ראש
3 לכל החדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה¹. וידוע הדיוק
4 השאלה בזה², בתורת החסידות שמפלות הענין מהתוכן הכללי של
5 הכתוב מוכן שיש שתי
6 בחינות, האחת ראשי
7 חדשים, והשנייה חדשי
8 השנה, וכין שחדש ניסן
9 הוא ראשון לחדשי השנה,
10 הרי מוכן, שראש חדש ניסן
11 הוא נעלה יותר משאר ראשי
12 החדשים כשם שחודש ניסן כולו
13 נעלה משאר חודשי השנה. ומזה
14 מוכן גם בנוגע לערב ראש
15 חדש שהוא היום שלפני ראש
16 חדש - כמו שפתיב בהפטר
17 דשבת ערב ראש חדש, שיונתן
18 אמר לרוד מחר יהיה ראש חודש
19 חדש ונפקדת ויזכרו בן פי לא
20 תבוא לסעודת ראש חודש ולכן יפקד
21 יחסר מושבך³ מקומך בסעודה יהיה
22 חסר, שעל ידי העבודה דיפקד
23 יחסר מושבך נעשה אחר כך
24 ונפקדת ודוקא החיסרון גורם
25 שייזכרו בו, וכמו שהענין הוא
26 בערב ראש חודש וראש חודש
27 בפשטות, שבערב ראש חדש
28 מתעלמת הלבנה לגמרי
29 בתכלית הביטול ואינה נראית
30 כלל, שזהו ענין יפקד יחסר
31 וייעלם מושבך, ועל ידי זה
32 התעלמות וביטול הלבנה בערב ראש
33 חודש נעשה למחרת בראש
34 חדש מולד הלבנה מחדש,
35 שזהו ענין ונפקדת שזכרים
36 ושמים לב למציאותו, ועל דרך זה

(* אולי בגלל שזכרון שייך לחכמה, שנמשכת גם במלכות (סיהרא) - המו"ל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וַיּוֹבֵן בְּהֶקְדָּם מַה שֶּׁפְּתוּב⁵ בתורה במקום אחר, לגבי התקיעה
2 בחצוצרות, וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם, וּמִבֵּיא כְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר (מהורש"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן⁶ (בעל ההילולא דב' ניסן שנסתלק
3 ביום זה בשנת תרפ"ט) וּבְאָרוּכָה יוֹתֵר בְּדְרוּשֵׁי הַצִּמְח צֶדֶק⁷,
4 שֶׁהִקְשָׁה בְּזֵהָר⁸, איך אפשר לומר
5 'ובראשי חדשיכם' לשון רבים, וְכִי 1
6 פְּמָה רֵאשִׁין אֵינּוֹן לְסִיְהָרָא, 2
7 וכי כמה ראשים הם לירח וְהָא לִית 8
8 רִישָׁא לְסִיְהָרָא אֲלָא שְׁמָשָׁא 9
9 דְאֵיהּוּ רִישָׁא לְגַבְהָ וְהִי אֵין 10
10 ראש לירח אלא השמש שהיא ראש 11
12 לגבי הירח (שְׁהָרִי רֵאשׁ חֲדָשׁ 12
13 עֲנִינּוּ יַחֲדָּ יַחֲדָּ חִיבּוּר וְהַתְּאֲחָדוּת 13
14 שְׁמָשָׁא וְסִיְהָרָא⁹, השמש והירח 14
15 שֶׁהִלְבְּנָה מִקְבֻלָּת אור 15
16 מִהַשְּׁמָשׁ), וְאִם כֵּן מַהוּ עֲנִין רֵאשֵׁי לְשׁוֹן רְבִימִ. 16
17 רֵאשֵׁי לְשׁוֹן רְבִימִ. ? וּמִבְּאָר 17
18 הוֹדְרָא, אֲלָא רֵאשֵׁי תְרִין כְּכֹל 18
19 יִרְחָא וְיִרְחָא יֵשׁ שְׁנֵי רֵאשִׁים כֻּל 19
20 חודש וחודש (ושני היראשים) הם 20
21 שְׁנֵי אֲפְנִים בִּיְחֻד שְׁמָשָׁא 21
22 וְסִיְהָרָא), וְאֵינּוֹן וְהִם יַעֲקֹב 22
23 וְיוֹסֵף, וְעַל דְּרָף מַה שֶּׁפְּתוּב¹⁰ 23
24 בתורה אֲלָה תוֹלְדוֹת יַעֲקֹב 24
25 יוֹסֵף, גּוֹף מִידַת הַתְּפָאֵרַת שֶׁהִיא 25
26 מִידַתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּנְקֵרַת בִּפְתַח אֵלֵיהִי 26
27 'תפארת גופא וּבְרִית מִידַת הִיסוּד 27
28 שֶׁהִיא מִידַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף וּנְקֵרַת בִּפְתַח 28
29 אֵלֵיהִי, 'סיומא דגופא אות ברית 29
30 קודש' (ושניהם הגוף והברית, יַעֲקֹב 30
31 וְיוֹסֵף, מֵאוֹחָדִים עַד כַּדִּי כֵן שְׁתַּד 31
32 חֲשָׁבִין¹¹ שְׁנַחֲשִׁים אַחַד, 32
33 וּכְמִבּוּאָר בִּתְרוּת חִיּוּם לְאֲדָמוֹר 33
34 הַאֲמַצְעִי, 'ולהיות יַעֲקֹב בְּחִינַת כֵּן 34
35 הַאֲמַצְעִי שְׁכַל מַעֲשֵׂיו וְעֲנִינּוּ הִיָּה עוֹשָׂה 35
36 הַכְּנָה לְמַעַלָּה בְּקוֹ הַאֲמַצְעִי הַתְּפָאֵרַת 36
37 יִסוּד שְׁכוֹלֵל ב' הַקּוּין דִּמְיוֹן וְשִׁמְאֵל... 37
38 עַל כֵּן הָאֲרִיךְ בְּסַפּוּרוֹ יוֹתֵר לְפִי שֶׁהוּא 38
39 הַעִיָּקֵר הַכוֹלֵל יַחַד כו' וְדוּל. וְאִח"כ ב' וְיֵשֵׁב יַעֲקֹב מִתַּחֲלִיל לְסַפֵּר בְּתוֹלְדוֹת

40 יוסף בן יעקב וכל קורותיו ומעשיו עם השבטים... והאריך בספורים דיוסף
41 יותר מיעקב לפי שהוא בבחינת יסוד ז"א כו' (ויעקב בחינת תפארת וגוף
42 וברית, חשביתן חד כו') וכמו שכתוב אלה תולדות יעקב יוסף כו'... על כן
43 מאריך בספורו יותר להיותו עיקר המשפיע סוף וגמר כל שפע העליונה בג'
44 הקוין דאבות להשפיע למלכות").
45 וּלְהָעִיר, שְׁפִינּוֹן שְׁקוּשָׁא
46 בְּתוֹרָה הִיא גַם כֵּן מְצִיאוֹת,
47 כִּי אֵפִילוּ לְאַחַר שְׁנֵיתָן מַעֲנָה לְקוּשִׁיא
48 עֲדִין הִיא קוּשִׁיא בְּתוֹרָה, הִנֵּה מַה
49 שֶׁהִקְשָׁה בְּזֵהָר וְכִי פְּמָה
50 רֵאשִׁין אֵינּוֹן לְסִיְהָרָא כו',
51 ואיך אפשר לומר 'ראשי חדשים' לשון
52 רבים והרי לירח יש רק 'ראש' אחד,
53 כֵּן הוּא בְּאֲמַת, שְׂרֵאשׁ חֲדָשׁ
54 הוּא עֲנִין אַחַד, אֲלָא שְׁבֻנָּה
55 בַּעֲנִין הָאֲחָד שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ גּוֹפָא
56 עֲצוּמָה, יֵשׁ שְׁנֵי עֲנִינִים, רֵאשֵׁי
57 חֲדָשִׁים, וְכַמּוּכָן מַעֲנִין יַעֲקֹב
58 וְיוֹסֵף, שְׁעֲנִינִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם
59 אַחַד, וּמִכָּל מְקוּם זֶה יַעֲקֹב
60 וְזֶה יוֹסֵף כו'.
61 וְעַל פִּי הָאֲמוּר לְעִיל מוּכָן
62 שְׁשֵׁנֵי הָעֲנִינִים דִּיעֲקֹב וְיוֹסֵף
63 תְּפָאֵרַת וְיִסוּד כְּפִי שְׁהֵם בְּרֵאשׁ
64 חֲדָשׁ נִסָּן שֶׁהוּא חֲדָשׁ נַעֲלָה יוֹתֵר
65 מִשָּׂאָר חוֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה (לְאַחֲרֵי
66 הַקְּדָמַת הָעֲנִין דִּיעֲקֹב מוֹשְׁבָּה
67 כְּפִי שֶׁהוּא בְּעָרֵב רֵאשׁ חֲדָשׁ
68 נִסָּן שֶׁהוּא נַעֲלָה יוֹתֵר מֵאִשְׁר כֹּל עֵרֵב
69 רֵאשׁ חוֹדֶשׁ) הֵם בְּאוֹפֵן נַעֲלָה
70 יוֹתֵר מִכְּמוֹ שְׁהֵם בְּשָׂאָר
71 הַחֲדָשִׁים, כְּפִי שֶׁמִּשְׁטֵיךְ וּמִבְּאָר.
72 ג) וּבִיאוּר הָעֲנִין (עַל פִּי
73 הַיְסוּדוֹת הַמְּבוֹאָרִים
74 בְּמֵאֲמָרִים הַנְּזָכָרִים לְעִיל
75 מִהַצִּמְח צֶדֶק וּמִרְבוּתֵינוּ
76 נְשִׂיאֵינוּ שְׁלֵאֲחֲרֵינוּ, וְגַם
77 בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל בְּמֵאֲמַר הַפּוֹתַח
78 הַזְּקֵן¹²), דִּהְיָה אֵיתָא מוּבָא

(6) המשך תערובת ח"א ע' נד [ע] ואילך. 7) אוה"ת פינחס ע' אקסה ואילך. 8) ח"ג רמח, א. 9) ראה אוה"ת בראשית ה, א ואילך. סה"מ תרל"א ח"א ע' שלח ואילך. תרל"ג ח"א ע' רמ ואילך. תרנ"ח ע' קפא. 10) וישב לז, ב. 11) זח"ג (רע"מ) רכג, ב. תו"ח לך לך פה, ג. אוה"ת וישב רסח, ב. 12) סה"מ תקס"ז ע' מח ואילך. ועם הגהות כו' – באוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לא מציאות נפרדת בפני עצמה, **מִכָּל מְקוֹם, הָרִי הוּא** עולם האצילות
בְּכָל הָעוֹלָמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ בְּשֵׁם עוֹלָם¹⁶, מְלֻשׁוֹן הָעֵלֶם¹⁷,
שֶׁלֹכֵן שִׁיף לֹמֵר שֵׁם בעולם האצילות שמספר הספירות המאירות בו
 הוא **עֶשֶׂר וְלֹא תִשַׁע, עֶשֶׂר וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר¹⁸** ואילו לא היה מדובר
 ב'עולם' שהוא ב'סדר השתלשלות'
 אלא באין-סוף עצמו, הרי אין בו שום
 הגבלות. **וְלִמְעַלָּה מִזֶּה** למעלה
 משלימות זו שהיא ב'סדר השתלשלות'
הוּא הָעֲנִיָן דְּמִשְׁבַּח בְּיַעֲקֹב
וּבְנֵי, שֶׁנִּתְגַּלָּה ענין הבחירה של
 הקדוש ברוך הוא בעם ישראל בא לידי
 גילוי **בְּמַתַּן תּוֹרָה, שְׁאָז קָבַע**
בו הקדוש ברוך הוא בעולמו **רֹאשׁ**
חֲדָשׁ שָׁל גְּאוּלָּה, כפי שממשיך
 ומבאר.
וְהֵינּוּ, שֶׁהַחִילוּק הַהִבְדֵּל בֵּין
קָבַע בו רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים שהיה
 עם בריאת העולם **לְקָבַע בו רֹאשׁ**
חֲדָשׁ שָׁל גְּאוּלָּה שהיה במתן
 תורה הוא **כְּמוֹ הַחִילוּק הַהִבְדֵּל**
שֶׁבֵּין לְפָנֵי מַתַּן תּוֹרָה וְלְאַחַר
מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁלְּפָנֵי מַתַּן תּוֹרָה
הֵיטָה כדברי המדרש **הַגְּזִירָה** שגור
 הקדוש ברוך הוא **דְּתַחְתּוֹנִים**
 שבעולם הזה הגשמי **לֹא יַעֲלוּ**
לְמַעְלָה, וְעֲלִיּוֹנִים שבעולמות
 רוחניים **לֹא יֵרְדוּ לְמַטָּה,**
וּבִשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה הָיָה בִּיטוּל
הַגְּזִירָה, וְעֲלִיּוֹנִים יֵרְדוּ
לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים עָלוּ
לְמַעְלָה, וּבְאוֹפֵן דְּאֵנִי הקדוש
 ברוך הוא **הַמְּתַחֵיל¹⁹** כמו שנאמר
 במתן תורה **"וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי,"**
שְׁהוּא עֲנִיָן אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא
 התעוררות והמשכה והתגלות מלמעלה
 למטה **מְצַד עֲצָמָה** ולא כתוצאה
 מ'אתערותא דלתתא' מצד הנבראים
 התחתונים **שְׁהִיא** 'אתערותא
 דלעילא' שבאה מצד עצמה **מִמְקוֹם**
גְּבוּהָ יוֹתֵר מִכָּל עֲנִיָן

בְּמִדְרַשׁ¹³ מִשְׁבַּחַר כאשר בחר **הַקָּב"ה בְּעוֹלָמוֹ קָבַע בו רֹאשֵׁי**
חֲדָשִׁים וְשָׁנִים, וּמִשְׁבַּחַר וכאשר בחר הקדוש ברוך הוא **בְּיַעֲקֹב**
וּבְנֵי קָבַע בו בעולם **רֹאשׁ חֲדָשׁ שָׁל גְּאוּלָּה.** **קָבַע בו** הקדוש
 ברוך הוא קבע בעולם **רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים הוּא כְּלֹלוֹת הָעֲנִיָן שֶׁהִלְבְּנָה**
מִקְבֻלָּת את האור שלה **מִהַשְׁמָשׁ**
(הַחַל מְמוּלָד הִלְבְּנָה כראש
 חודש **שְׁהוּא עֲנִיָן יְחִוּד** חיבור
 והתאחדות **שֶׁמִּשָּׂא וְסִיְהָרָא, וְעַד**
שֶׁנַּעֲשֶׂה אַחַר כִּיּוֹם ט"ו
 בחודש **הַמְעַמֵּד וּמַצֵּב דְקַיִימָא**
סִיְהָרָא בְּאִשְׁלֻמוֹתָא¹⁴ שהירח
 עוד בשלימותו), **שֶׁנִּהְיָ עֲנִיָן** של
 קבע בו ראשי חדשים **אֲמַנָם עֲנִיָן**
נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר (כְּמוֹכֵן גַּם מִזֶּה
שֶׁכֶּף קָבַע הַקָּב"ה מִשְׁבַּחַר
 מיד שבוחר בעולמו), **אֲבָל אִף**
עַל פִּי כֵן, הָרִי זֹו עֲדִיין
שְׁלִימוֹת שֶׁשִׁיְכַת לְסִדְר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, שֶׁבְּזֶה נִכְלָל הָעֲנִיָן
הַנִּפְלָא שְׁגַם עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא בְּכָל
הָעוֹלָמוֹת, וְהֵינּוּ, שְׁעַם הֵיּוֹתוֹ עוֹלָם הָאֲחֻדוֹת,
שְׁהָרִי בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת אִיהוּ וְחִיּוּהֵי חַד אִיהוּ
וּגְרַמּוּהֵי חַד¹⁵, מִכָּל מְקוֹם, הָרִי הוּא בְּכָל
הָעוֹלָמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ בְּשֵׁם עוֹלָם¹⁶, מְלֻשׁוֹן
הָעֵלֶם¹⁷, שֶׁלֹכֵן שִׁיף לֹמֵר שֵׁם עֶשֶׂר וְלֹא תִשַׁע
עֶשֶׂר וְלֹא אֶחָד עֶשֶׂר¹⁸. **וְלִמְעַלָּה מִזֶּה הוּא הָעֲנִיָן**
דְּמִשְׁבַּחַר בְּיַעֲקֹב וּבְנֵי, שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּמַתַּן תּוֹרָה,
שְׁאָז קָבַע בו רֹאשׁ חֲדָשׁ שָׁל גְּאוּלָּה. וְהֵינּוּ,
שֶׁהַחִילוּק בֵּין קָבַע בו רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים לְקָבַע בו
רֹאשׁ חֲדָשׁ שָׁל גְּאוּלָּה הוּא כְּמוֹ הַחִילוּק שֶׁבֵּין
לְפָנֵי מַתַּן תּוֹרָה וְלְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁלְּפָנֵי מַתַּן
תּוֹרָה הֵיטָה הַגְּזִירָה דְּתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה
וְעֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לְמַטָּה, וּבִשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה
הָיָה בִּיטוּל הַגְּזִירָה, וְעֲלִיּוֹנִים יֵרְדוּ לְמַטָּה
וְתַחְתּוֹנִים עָלוּ לְמַעְלָה, וּבְאוֹפֵן דְּאֵנִי הַמְּתַחֵיל¹⁹,
שְׁהוּא עֲנִיָן אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא מְצַד עֲצָמָה שְׁהִיא
מִמְקוֹם גְּבוּהָ יוֹתֵר מִכָּל עֲנִיָן אֲתַעְרוּתָא דְלַתַּתָּא

(13) שמו"ר פט"ו, יא. (14) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר שם, כו. (15) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).
 (16) ראה גם סה"מ תרכ"ח ע' קעד [רפב]. תרל"ג ח"ב ע' תקב. תרל"ז ח"ב ס"ע תקפא ואילך. (17) ראה לקו"ת שלח לו,
 ד. ובכ"מ. (18) ספר יצירה פ"א מ"ד. (19) נתחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא התעוררות מלמטה בכל דרגה שהיא וּמֵאֲתַעְרוּתָא
2 דְּלַעְלָא וכן היא באה במקום גבוה יותר מ'אתערוותא דלעילא' הַבָּאָה
3 ומתעוררת ונמשכת על יְדֵי אֲתַעְרוּתָא דְלִתְמָא²⁰.
4 וְזֶהוּ גַם מַה שְּׂאָמְרוּ רַבִּי ל²¹ בּמדרש שְׂפָל הַמְצוֹת שְׁקִימוּ
5 הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ כְמוֹ רִיחַ
6 שֶׁמֶתְנַדֵּף וְאִין לוֹ קוּיִם (כדברי המדרש
7 על הכתוב בשיר השירים "לריח שמניך
8 טובים", "כל המצוות שעשו לפניך
9 האבות ריחות היו. אבל אנו שמן תורק
10 שמך"), דָּאָף עַל פִּי שְׁהָאֲבוֹת
11 הֵן הֵן הַמְרַכְבֵּה²² כדברי המדרש
12 (וכמבואר בספר התיניא, "שכל אבריהם
13 כולם היו קדושים ומובדלים מענייני
14 עולם הזה ולא נעשו מרכבה רק לרצון
15 העליון לבדו כל ימיהם", והיינו שהיו
16 בטלים לאלוקות בבטול מוחלט כמו
17 המרכבה שבטלה לגמרי למי שמנהיג
18 אותה ואין לה שום רצון משלה),
19 שְׁעִבְדִתֶּם שֶׁל האבות הִיָּתָה
20 בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, מִכָּל
21 מְקוֹם, בְּיֻזָּן שְׁהִיָּתָה בִּימֵי
22 האבות, קודם מתן תורה הַגְּזִירָה
23 שֶׁתַּחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה,
24 הִנֵּה לְאַחֲרֵי הַפְּלֹאת מַעְלַת
25 דְּרַגַּת הַעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
26 כּוֹי' וכפי שהיה אצל האבות, הָרִי
27 זֶה עֲדִיין חִיבוֹר לֵאלוֹקוֹת בְּדִרְגוֹת
28 שֶׁהֵן בְּסֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, עַד
29 לְשֵׁרֵשׁ הַנִּבְרָאִים עַד לִדְרַגַּת
30 הָאלוֹקוֹת שֶׁהִיא הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל
31 הַנִּבְרָאִים, אֲבָל לֹא לְמַעְלָה מִזֶּה. וְרַק
32 לְאַחֲרֵי שְׂבַחַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
33 בְּיַעֲקֹב וּבְנֵיו בְּמַתַּן תּוֹרָה,
34 שְׂבַטְלָה הַגְּזִירָה וְנִפְעַל חִיבוֹר בֵּין
35 'עליונים' רתתתונים, אֲזִי קָבַע בּוֹ
36 רֹאשׁ הַדָּשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁלִמְעָלָה מִהָעוֹלָם,
37 שְׁזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מַה שְּׂנֵאָמַר בְּמַתַּן תּוֹרָה אֲנִכִי הִנְי'
38 אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוּצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם²³, עֵינֵן שֶׁל גְּאוּלָּה, לְמַעְלָה
39 מֵהַגְּדֻרִים שֶׁל 'סדר השתלשלות' וְלֹא אֲשֶׁר בְּרֵאתִי שְׁמִים וְאֶרֶץ²⁴
- ענין של עולם מוגבל בתוך הגדרים של 'סדר השתלשלות'.
(ד) וְעַל פִּי זֶה הַמְּבֹאֵר לְעֵיל אֹדוֹת הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ
נִסְן יוֹבֵן גַּם הַעֲנִין דְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁיכֶם, לְשׁוֹן רַבִּים, תְּרִין רֹאשִׁין,
שְׁנֵי רֹאשִׁים, יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, כְּפִי שֶׁהוּא כָּכָל רֹאשׁ חֲדָשׁ. דְּהֵנָּה,
מְבֹאֵר בְּתַנְיָא²⁵, וּבְאַרְיֹכָה
בְּהַמְשָׁף קְבוּצַת מֵאֲמָרִים שֶׁל רֹאשׁ
הַשָּׁנָה הַיְדוּעַ שְׁיוּצֵא לְאוֹר לְרֹאשׁ
הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תְּשׁוּי' דְּכַבּוֹד
קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחָמֵי אֲדָמוֹר
הַרְבִּי הַרִי"צ וְנִשְׁמָתוֹ עֲדָן²⁶,
שְׂבָכָל עֲנִין בְּעוֹלָם יֵשׁ גּוּף
וְנַפְשׁ, וּמִזָּה מוֹכֵן שְׂגָם
בְּהַשְׁפָּעָה אֶלְקִית הַמְהִירוֹהוּ
אוֹתָם, יֵשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת אֱלוֹ
שֶׁל 'גוף' וְנַפְשׁ שֶׁהֵם הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר
שֶׁל הַגּוּף וְנַפְשׁ' שֶׁבְּכָל דָּבָר בְּעוֹלָם.
וְהַעֲנִין בְּזָה, כְּפִדּוּעַ שְׁיֵשׁ שְׁנֵי
יְחוּדִים²⁷ הַמְשַׁכָּה פְּנִימִית מִדְּרַגַּה
לְדְרַגַּה הַגּוֹרֵמַת תּוֹסַפַת הַשְּׁפָעָה
וְהַמְשַׁכָּה, יְחוּד חִיצוֹנִי וְיְחוּד
פְּנִימִי כְּמִבּוֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה
לְאֲדָמוֹר הַזֶּקֶן "כִּי יֵשׁ ב' מִינֵי יְחוּדִים
בְּאו"א [בְּאָב וְאָם, סְפִירוֹת הַחֲכֵמָה
הַנִּקְרָאת 'אב' וְהַבִּינָה הַנִּקְרָאת 'אמא']
הַאֲחָד זְיוּג פְּנִימִי דְאו"א כּוֹי וְזֶה אֵינּוּ
תְדִיר רַק [נִפְעַל] ע"י עֲלִיּוֹת מ"נ [מִיין
נוֹקְבִין, הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה, מִצַּד
הַמְקַבֵּל דּוֹר"נ [דּוֹעִיר אֲנִפִין (הַמִּיּוֹדֶת
חֶסֶד, גְּבוּרָה וְכו') וְנוֹקְבָא (סְפִירַת
הַמְּלָכוֹת) וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי תַפְלָתוֹ
וּמְצוּתֵינוּ כּוֹי וְיְחוּד זֶה, הַמְּבִיא
לְתוֹסַפַת הַשְּׁפָעָה וְהַמְשַׁכָּה, נִפְעַל עַל
יְדֵי עֲבוּרָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה
בְּתַפִּילָה וּבְקִיּוּם הַמְצוּוֹת שֶׁהִיא
הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַטָּה]. וְזִיוּג ב' הוּא זְיוּג
חִיצוֹנִית דְאו"א וְהוּא רַק לְחִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת קִיּוּם הַכְּרִחִי וְזֶה אֵינּוּ נִפְסַק כִּי אִי
אֲפֶשֶׁר לְהִיּוֹת בְּלִי חִיּוֹת וְזֶה נַעֲשֶׂה מִעֲצָמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי מ"נ דּוֹר"נ וְלֹא עַל
יְדֵינוּ, דְּהֵינּוּ יְחוּד רּוּחָנִי שֶׁהוּא יְחוּד פְּנִימִי וְיְחוּד גּוּפָנִי שֶׁהוּא
יְחוּד חִיצוֹנִי, שְׂבַכְלָלוֹת שְׁנֵי אוֹפְנֵי הַיְחוּד הַאֲמוּרִים הוּא עֲנִין יַעֲקֹב

(20) ראה לקו"ת שה"ש כד, א ואילך. ובכ"מ. (21) שהש"ר פ"א, ג (א). וראה סה"מ תרע"ח ע' קסד ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 58 ואילך. וש"ג. (22) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. וראה תניא פכ"ג, ופל"ד. (23) יתרו כ, ב. (24) ראה ראב"ע שם, א. וראה סידור (עם דא"ח) רפד [תטז], ב. (25) פל"ח (ג, א). (26) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 18 ואילך. (27) ראה גם לקו"ת שם כב, ג. סה"מ תרנ"ז ע' קמט, ובהנסמן שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 השתלשלות, וְעַל יָדָהּ על ידי ספירת המלכות באה ויורדת ההמשכה
43 בְּעוֹלָמוֹת שְׁלֵמֻטָּה עַד לְמֻטָּה מְטָה עד לדרגות הנמוכות ביותר
44 בעולמות שלמטה, וזה נפעל, כאמור, על ידי ה'יחוד פנימי' שפועל המשכה
45 של תוספת קויות ושפע בריבוי, 'תוספת מרובה על העיקר'.

46 וּבְהִתְאָם לְךָ שיש שני אופנים
47 שפועלים השפעה והמשכה, 'יחוד
48 חיצוני' ו'יחוד פנימי', צְרִיכוֹת
49 לְהִיּוֹת שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת
50 הַנְּזָכְרוֹת לְעֵיל גַּם בְּהִכְנָה
51 לָהּ עֲבוֹרַת הָאֵדָם ב'אתערותא
52 דלתתא', בְּעִבּוּדָה של הביטול
53 דִּיפְקֻד מוֹשְׁבָה בשני ענינים,
54 דְהֵיִינוּ, ענין אחד בְּלְבוּשִׁים
55 הַחִיצוֹנִיִּים דְּמַחְשְׁבָה דִּיבוֹר
56 וּמַעֲשָׂה שהם האמצעים שדרכם
57 הענינים הפנימיים של האדם באים
58 לידי ביטוי וגילוי, וְגַם ענין שני
59 בַּכּוּחַ הַפְּנִימִיִּים דְּחֻכְמָה
60 בִּינָה וְדַעַת שלושת החלקים של
61 כוח השכל, וְעַד לְתַעֲנוּג וְרִצּוֹן
62 שהם כוחות נעלים יותר מכוח השכל
63 והם כוחות 'כלליים' ונוגעים יותר
64 בנפש עצמה.

65 (ה) אָמְנָם כָּל הַנְּזָכָר לְעֵיל
66 אודות שני אופני היחוד, יחוד חיצוני
67 ויחוד פנימי (יעקב ויוסף) הוּא
68 בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים דְּכָל שְׁאָר
69 חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, מֵה שְׁאֵין כֹּן
70 בְּרֵאשֵׁי חֲדָשׁ נִיסָן, רֵאשׁ חֲדָשׁ
71 שֶׁל גְּאוּלָּה, הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן
72 נִעְלָה יוֹתֵר, כפי שממשך ומבאר.
73 וּבְכֻלָּלוֹת הָרִי זֶה הַחֲבֹדֵל בֵּין רֵאשׁ
74 חודש ניסן לראשי חדשים של שאר
75 חדשי השנה כמו החילוק שֶׁבֵּין
76 הַשְּׁמוֹת אֲדָנִי וְהוּי' ומעלת
77 ראש חודש ניסן על ראשי חדשים של

78 כל השנה היא כמעלת שם הוּי' על שם 'אדני', או שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת
79 שְׁבִשְׁם הוּי' עצמו, הוּי' דְּלִתְמָא שֶׁלְמֻטָּה וְהוּי' דְּלְעֵילָא
80 שֶׁלְמַעְלָה, והיינו שתי הדרגות של שֵׁם הוּי' שְׁלֵמֻטָּה מְאָצִילוֹת וְשֵׁם
81 הוּי' שְׁלֵמֻטָּה מְאָצִילוֹת, שֵׁם הוּי' שְׁלֵאֲחֵר הַצְּמִצּוּם וְשֵׁם
82 הוּי' שְׁלֵפְנֵי הַצְּמִצּוּם, כִּידוּע גַּם בְּעֵנִין אַרְבַּע פְּעָמִים אָמַת

1 וְיוֹסֵף. יַעֲקֹב עֲנִינוּ יַחֲדוֹ חִיצוֹנִי (והוא עֲנִין יַחֲדוֹ יַעֲקֹב
2 וְרַחֵל), וְאַף שְׁיַעֲקֹב הוּא אוֹתִיּוֹת יַבְקַע²⁸, וְעֵנִין הַבְּקִיעָה
3 הוּא בְּתוֹקֵף ואם כן לכאורה ענינו הוא יחוד פנימי, מְכַל מְקוּם, מֵה
4 שְׁנַמְשָׁף עַל יְדֵי בְקִיעָה זוֹ הָרִי זֶה הָאֲרָה חִיצוֹנִית בְּלָבָד ולכן
5 הרי זה יחוד חיצוני. וְיוֹסֵף הוּא

6 יַחֲדוֹ פְּנִימִי, כִּי יוֹסֵף הוּא
7 מְלֻשׁוֹן תּוֹסֶפֶת של קויות והשפעה
8 שנפעלת על ידי יחוד פנימי (ואילו
9 יחוד חיצוני ממשיך רק את המוכרח
10 לקיום העולמות), וּמְבוֹאֵר
11 בַּחֲסִידוֹת²⁹ שְׁהוּא עֲנִין
12 תּוֹסֶפֶתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה שְׁמְרוּבָה
13 עַל הָעֵיקָר³⁰ (כדברי המדרש, לפי
14 גירסת ה'לוקט שמעוני': תוספתו של
15 הקב"ה מרובה על העיקר. קין עיקר,
16 והבל על ידי שהוא תוספת נולד הוא
17 ושתי תאומותיו. יוסף עיקר, ובנימין על
18 ידי שהוא תוספת מעמיד עשרה... ער
19 עיקר, ושלה על ידי שהוא תוספת
20 מעמיד עשרה בתי דינין... עיקר שנותיו
21 של איוב לא היו אלא ר"י שנים,
22 ונתוספו לו ק"מ שנה. עיקר מלכותו
23 של חזקיהו לא היו אלא י"ד שנה,
24 ונתוספו לו ט"ו שנה... ישמעאל עיקר,
25 ובני קטורה על ידי שהן תוספת ותלד
26 לו את זמרן וגר. כיון שראו הנביאים
27 שתוספתו של הקב"ה מרובה על
28 העיקר, עמדו וברכו את ישראל
29 בתוספת, יוסף ה' עליכם ככם אלף
30 פעמים. יוסף ה' עליכם ועל
31 בניכם. ואף לעתיד לבוא כתיב יוסף ה'
32 שנית ידו לקנות את שאר עמו),
33 שְׁהִיא ההמשכה בריבוי ובתוספת
34 הַמְשָׁכָה עֲצָמִית, מְבַחֲנִיָּה
35 שְׁלֵמֻטָּה באלוקות
36 מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת למעלה מהאור

17 (ה) אָמְנָם כָּל הַנְּזָכָר לְעֵיל הוּא בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים
18 דְּכָל שְׁאָר חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה, מֵה שְׁאֵין כֹּן
19 בְּרֵאשֵׁי חֲדָשׁ נִיסָן, רֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁל גְּאוּלָּה, הָרִי
20 זֶה בְּאוֹפֵן נִעְלָה יוֹתֵר. וּבְכֻלָּלוֹת הָרִי זֶה הַחִילוּק
21 שֶׁבֵּין הַשְּׁמוֹת אֲדָנִי וְהוּי', או שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת
22 שְׁבִשְׁם הוּי', הוּי' דְּלִתְמָא וְהוּי' דְּלְעֵילָא, שֵׁם
23 הוּי' שְׁלֵמֻטָּה מְאָצִילוֹת וְשֵׁם הוּי' שְׁלֵמֻטָּה
24 מְאָצִילוֹת, שֵׁם הוּי' שְׁלֵאֲחֵר הַצְּמִצּוּם וְשֵׁם הוּי'
25 שְׁלֵפְנֵי הַצְּמִצּוּם, כִּידוּע גַּם בְּעֵנִין אַרְבַּע פְּעָמִים
26 אָמַת שְׁלֵפְנֵי עֲזָרַת וְאַרְבַּע פְּעָמִים אָמַת שְׁלֵאֲחֵר
37 האלוקי שיורד ומשך ב'סדר השתלשלות' כדי לברוא עולמות ונבראים
38 מוגבלים, והוא נעלה הנמשך מְפַנְיָמִית הַקְּתֵר מהבחינה העמוקה
39 והפנימית שבמדריגת 'כתר עליון' (שלמעלה מעשר הספירות) וּלְמַעְלָה
40 מְזָה ואפילו דרגה שלמעלה מפנימיות הכתר, וּמְשִׁם מדרגות גבוהות אלו
41 נִמְשָׁף האור האלוקי הנעלה עַד לְמַלְכוּת הַסְפִירָה האחרונה של כל 'סדר

(28) ראה עץ חיים שער הכללים פ"י. שער לב (שער הארת המוחין) פ"א. ובכ"מ. (29) דרושים שבהערות 6-7. (30) ב"ר פס"א, ד.

החודש הזה לכם ראש חודשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וההגבלה והיציאה מהגדרים הרגילים עדיין יש סדר), וּכְמוֹ שֵׁשׁ יָסַם
 2 וַיֵּשׁ גַם בְּתוֹךְ יָסַם³³, ומכך שיש נס בתוך נס' מובן שנס רגיל עדיין אינו
 3 ביטול מוחלט של כל הגדרים וְעַל דֶּרֶךְ מֵאָמַר רַז"ל³⁴ מִשָּׁה נִסְסָן
 4 הוא הנס שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַקְבָּ"ה נִסּוֹ הַנֵּס שֶׁל מִשָּׁה, כְּמוֹ
 5 שְׁכַתוֹב³⁵ בתורה ה' נָסִי וְזוּה
 6 מובן שגם בדרגות שלמעלה מ'סדר
 7 השתלשלות' בחינות של בלי גבול, יש
 8 חילוקי דרגות. וְעַנְיָנוּ בְּשֵׁם הַוְי',
 9 שְׁנוֹסֵף עַל שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת
 10 דֵּהוּי' דְּלַתְמָא וְהוּי' דְּלַעֲלָא
 11 הַנְּזַכְרֹת לְעֵיל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי
 12 דְּרָגוֹת בְּשֵׁם הַוְי' שֵׁשׁ בּוֹ
 13 אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, יֵשׁ גַּם שֵׁם
 14 הַוְי' שְׁלֹמְעֵלָה מֵאוֹתִיּוֹת
 15 כו'³⁶ וכך גם בענינו, בראש חודש
 16 ניסן עצמו שבכללות הוא בחינת יוסף,
 17 יש בפרטיות יותר גם בחינת יעקב, כי
 18 גם בלמעלה מ'סדר השתלשלות' יש
 19 דרגות שונות.
 20 וְכֵן הוּא בְּעֵבֹדָה שֶׁהָאֵדָם עוֹבֵד
 21 אֵת ה'; שֶׁגַם בְּעֵבֹדָה שְׁלֹמְעֵלָה
 22 מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה עַל אֵף
 23 שבכללות היא עבודה של יציאה
 24 מגדרים וגבולות, יֵשׁ בָּהּ בְּפִרְטוּת
 25 חִילוּקֵי דְּרָגוֹת כּו'. וְכֵמוֹ
 26 לְמַשַּׁל בְּעַנְיָן הַמְּסִירַת נַפְשׁ
 27 שבכללות ענינה הוא יציאה מהגדרים,
 28 בפרטיות יש בה דרגות שונות שֵׁשׁ
 29 מְסִירַת נַפְשׁ שְׁקִשׁוּרָה
 30 וּמְבִיאָה לְקִיּוֹם הַתּוֹרָה
 31 וּמְצִוֹת, וְכִמְבוֹאֵר בַּתְּנִיָּא³⁷
 32 הַטַּעַם שֶׁצִּוְהָ מִשָּׁה רַבִּינוּ
 33 לְדוֹר שְׁנַכְנְסוּ לְאַרְצָא לְקִרְוֹת
 34 קְרִיאַת שְׁמַע פְּעַמִּים בְּכָל
 35 יוֹם לְקַבֵּל עֲלֵיו מַלְכוּת שְׁמַיָּם
 36 בְּמִסְרִית נַפְשׁ, וְהֵלֵא הַבְּטִיחַ
 37 לָהֶם מִשָּׁה רַבִּינוּ פְּחָדְכֶם
 38 וּמוֹרָאָכֶם יִתֵּן ה' וְגו'³⁸, ואם כן, לשם מה, נדרשה מהם מסירות נפש,
 39 והרי לא היה שייך שמישהו יאלץ אותם דבר כנגד מלכות שמים, שהרי
 40 הובטחו שה' יטיל פחד על כל העמים, ולמה היו צריכים להיות מוכנים

1 שְׁלֹפְנֵי עֲזָרָת הַתְּפִילָה 'עזרת אבותינו' בברכות קריאת שמע בשחרית
 2 וְאַרְבַּע פְּעַמִּים אָמַת שְׁלֹאֲחֵר עֲזָרָת³¹ כדברי זוהר שבגאולת
 3 מצרים יש ארבע ענינים של גאולה (כנגד ארבע גלויות), וכדי להוסיף תוקף
 4 בדבר, כופלים את הארבע פעמיים באמירת ארבע פעמים אמת (שהיא חותם
 5 המלך) שְׁתֵּי פְעַמִּים, וּבְמֵאֵמַר אֲדוֹמ"ר
 6 מְהַר"ש מְבוֹאֵר, "ובזהר איתא שכנגד
 7 ד' כוסות תיקנו בתפלה ח' פעמים
 8 אמת, ד' לפני עזרת וד' לאחר עזרת,
 9 ואפשר לומר לפי דעת זוהר, שח'
 10 פעמים אמת היינו כנגד ד' גאולות
 11 מצרים וד' גאולות של לעתיד לבוא".
 12 וּכְשֵׁם שֵׁשׁ שְׁנֵי אָפְנִים
 13 הַנְּזַכְרִים לְעֵיל בְּעַנְיָן דְּרֵאשׁ
 14 חֹדֶשׁ בְּנוֹגַע לְגִילּוּי וְהַמְשַׁכַּת
 15 אֱלוֹקוֹת בְּעוֹלָם, כְּמוֹ כֵן יִשְׁנֵם
 16 גַם שְׁנֵי אָפְנִים בְּעֵבֹדָה דְּעֵרֵב
 17 רֵאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁהִיא הַכְּנָה לְגִילּוּי שֶׁל
 18 רֵאשׁ חֹדֶשׁ, שֵׁשׁ עֲבֹדָה שְׁעַל
 19 פִּי טַעַם וְדַעַת שֶׁשְׁשׁוּרָה לְגִילּוּי
 20 בדרגות יותר נמוכות (שם אדני, שם
 21 הו' דלתתא וכו'), וַיֵּשׁ עֲבֹדָה
 22 שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
 23 לְמַעַלָּה מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה תוֹךְ
 24 יְצִיאָה מִכָּל הַגְּדִירִים, אָפְּלִו
 25 מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה דְּקִדּוּשָׁה,
 26 שֶׁשְׁשׁוּרָה לְגִילּוּי בדרגות יותר גבוהות,
 27 (שם הו', בשם הו' עצמו שם הו'
 28 דלעילא וכו').
 29 וּבְפִרְטוּת יוֹתֵר יֵשׁ בְּרֵאשׁ
 30 חֹדֶשׁ נִסְסָן גּוֹפֵא עֲצֵמוֹ שֶׁבְּכָלֹת
 31 הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, יְחֹד פְּנִימִי, שְׁתֵּי
 32 הַבְּחִינּוֹת דִּיעֵקֵב וְיוֹסֵף,
 33 בְּפִדּוּעַ שֶׁגַם לְמַעַלָּה
 34 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַל אֵף שֶׁבְּאוֹפֵן
 35 כְּלָלִי הוּי אֵלוֹ עֲנִינִים בְּאֱלוֹקוֹת
 36 שֶׁבְּחִינַת בְּלִי גְבוּל, כִּכֵּל זֹאת שְׁיִיף
 37 גַם בְּחִינּוֹת אֵלוֹ חִילוּקֵי מְדִירֵיגוֹת
 38 כּו'. וְעַל דֶּרֶךְ הַלְשׁוֹן הַפִּדּוּעַ³² בתורת החסידות שֶׁגַם בְּנִיּוֹסִים
 39 שֶׁכֵּל עֲנִינִים הוּא פְּרִיצַת הַטַּבַּע וְהַהֲנַגְהָה הַרְגִילָה יֵשׁ סֵדֵר (שְׁעַנְיָן הַסֵּדֵר
 40 אֵינּוּ שׁוֹלֵל הַעֲדָר הַמְּדִידָה וְהַהַגְבָּלָה כִּי גַם בְּהַעֲדָר הַמְּדִידָה

(31) ראה זח"ב רטז, סע"ב ואילך. סה"מ תרל"ד ע' קנד ואילך. תרנ"ד ע' קי ואילך. ע' קל ואילך. (32) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רנב. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכא [ח"ד ע' א'רמח. וש"נ]. (33) שבת צז, א. וש"נ. (34) ב"ר פנ"ט, ה. (35) בשלח יז, טו. (36) ראה המשך תרס"ו ע' תלא [תקסז]. תער"ב ח"א ע' תיז [ח"ב ע' תקעד]. (37) ספכ"ה. (38) ס"פ עקב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם
 42 כחוט השערה, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו
 43 לכבוש הר גבוה כזה ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט
 44 השערה הזה"), וְיִשְׁנוּ גַם עֲנֵינִי הַבֵּיטוּל (באופן יותר נעלה מהביטול
 45 שבלימוד התורה שבו עדיין יש לאדם
 46 תוקף שֶׁהוּא הַבֵּיטוּל היותר נעלה
 47 בַּבְּחִינַת הַעֲדָר הַמְצִיאוֹת
 48 לְגַמְרֵי כו'.
 49 (ו) וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק
 50 הַפּוֹתֵחַ אֶת הַמֵּאֵמֵר הַחֲדָשׁ הַזֶּה
 51 לְכֶם וְגו', שְׁנוֹסֵף עַל פְּלִלוֹת
 52 הָעֲנִינִי הַתּוֹכֵן הַכִּלְיִי דְרָאשׁ
 53 חֲדָשׁ, שֶׁהוּא עֲנֵינִי יְחִיד
 54 הַתַּאֲחָדוֹת וְחִיבוּר שְׁמֵשָׁא וְסִיְהָרָא
 55 שֶׁמֶשׁ וִירַח בְּשֵׁנֵי הָאֲפָנִים
 56 הַנְּזָכְרִים לְעֵיל, יְחִיד חִיצוֹנִי וְיְחִיד
 57 פְּנִימִי, יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, לְאַחֲרֵי
 58 הַקְּדָמַת הַעֲבוּדָה דְיִפְקֹד
 59 מוֹשְׁבֵךְ שְׁעִינָה בֵּיטוּל, כַּמְבֹאֵר
 60 לְעֵיל בְּעָרְב רֵאשׁ חֲדָשׁ
 61 [שְׁנִקְרָא בְּתוֹרַת הַסּוּד, וְהוּבֵא
 62 בַּפְּסוּקִים בְּשֵׁם כִּפּוּר קָטָן⁴³,
 63 בְּדוּגְמַת יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁעָלִיו
 64 נֶאֱמָר⁴⁴ לְהַחֲיִיתֶם בְּרָעֵב,
 65 כַּמְבֹאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁴⁵
 66 לְאֲדוּמִ"ד הוֹקֵן שְׁחִיחוֹת שְׁלֵהֶם
 67 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא
 68 מִבְּחִינַת הָרָעֵב גּוֹפָא עֲצוּמָה
 69 שֶׁהֵם רְעֵבִים וְצָמְאִים אֵלָיו
 70 [תְּבַרְךָ] בְּשֵׁנֵי הָאֲפָנִים
 71 הַנְּזָכְרִים לְעֵיל בְּעֵינֵי הַבֵּיטוּל, הֵן
 72 בְּנוֹגַע לְלִבּוֹשִׁים חִיצוֹנִים שֶׁל
 73 מַחֲשֶׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֵׂה וְהֵן בְּנוֹגַע
 74 לְפַחַת הַפְּנִימִיִּים, הַשְׂכֵּל וְהַרְגֵשׁ
 75 הַחַל מִהַחֲקֵמָה וְעַד לְרִצּוֹן
 76 וְתַעֲנוּג שֶׁהֵם כּוֹחוֹת כִּלְיִים
 77 'מְקִיפִים', הַנְּעִלִים מִהַכּוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים,
 78 שְׁעַל יְדֵי זֶה עֲבוּדַת הַבֵּיטוּל שֶׁל
 79 עֵרֵב רֵאשׁ חוֹדֵשׁ נַעֲשֶׂה הָעֲנֵינִי
 80 דְנִפְקֵדָתָּ בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ - יִשְׁנוּ גַם הָעֵילִי הַמְּיוֹחֵד שֶׁל

1 לַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ, אֲלֵא מְשׁוּם שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמְצוּוֹתֶיהָ תְּלוּי בְּזָה
 2 שְׁיִזְכּוֹר תְּמִיד עֲנֵינִי מְסִירַת נֶפֶשׁוֹ לַה' וְכו', וְיִכְרֹן הַנְּכוֹנוֹת
 3 הַתְּמִידִית לַמְסוּרָה אֶת נֶפֶשׁוֹ עַל קִירוֹשׁ הַשֵּׁם, בּוֹדָאֵי יִבְיֵא אוֹתוֹ לְקִיִּים אֶת כָּל
 4 הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת. וְיֵשׁ גַּם מְסִירַת נֶפֶשׁ מְצַד עֲצָמָה לֹא כְּתוּר אֲמַצְעֵי
 5 לְקִיִּים הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, וְזוֹ מְסִירוֹת
 6 נֶפֶשׁ נְעִלִית עוֹד יוֹתֵר (וְעַל דְּרָךְ
 7 הַחִילּוּק בְּעֵינֵי הַקְּבָלַת עוֹל
 8 שִׁיהוּדִי מִקְּבַל עַל עֲצָמוֹ עוֹל מַלְכוּת
 9 שְׁמִים וּפְעוּלָתָהּ וְהַשְׁפַּעְתָּה עַל
 10 הַנְּהַגַת הָאָדָם בֵּין הַקְּבָלַת עוֹל
 11 שֶׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה לְקְבָלַת עוֹל
 12 שֶׁל כָּל הַשְּׁנָה³⁹ שֶׁאֵמָנָם יֵשׁ קֶשֶׁר
 13 וְשִׁיבוֹת בִּינֵיהֶם, וּמְכַל מְקוֹם, הַקְּבָלַת
 14 עוֹל שֶׁל רֵאשׁ הַשְּׁנָה הִיא בְּעוֹמֵק יוֹתֵר
 15 וְנְעִלִית יוֹתֵר).
 16 וְעַל דְּרָךְ זֶה גַּם בְּעֵינֵי
 17 הַבֵּיטוּל שֶׁהָאָדָם מַתְּבַטֵּל לְאֻלוֹת
 18 [שְׁזָהוּ תוֹכֵן הָעֲנֵינִי דְיִפְקֹד
 19 יִסְחַר מוֹשְׁבֵךְ שְׁבַעֲרֵב רֵאשׁ
 20 חֲדָשׁ כַּמְבֹאֵר לְעֵיל] וְגַם בְּעֵינֵי זֶה,
 21 אִף שֶׁבְכָללֹת כָּל בֵּיטוּל הוּא הַתְּבַטְלוֹת
 22 שֶׁל הִישׁוּת הַעֲצָמִית, מְכַל מְקוֹם יֵשׁ
 23 בּוֹה חִילּוּקֵי רִגְוֹת, שְׁיִשְׁנוּ עֲנֵינִי
 24 הַבֵּיטוּל כְּפִי שֶׁהוּא בְּלִימּוֹד
 25 הַתּוֹרָה, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁצַרִּיךְ
 26 לְהִיּוֹת לִימּוֹד הַתּוֹרָה בַּבְּחִינַת
 27 בֵּיטוּל וְלֹא מִתּוֹן גְּאוּוּה וְיִישׁוּת
 28 עֲצָמִית, הֵנָּה בְּיַחַד עִם זֶה כִּד
 29 כִּבְד עִם הַבֵּיטוּל יִשְׁנוּ גַם תּוֹקֵף
 30 הַמְצִיאוֹת שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד תּוֹרָה,
 31 כַּמְאֵמֵר רַז"ל מֵאֵן מְלָכִי מִי הֵם
 32 מְלָכִים רַבָּנָן⁴⁰, וְהִרִי עֵינֵי הַמְּלָכוֹת
 33 מוֹרֵה עַל תּוֹקֵף גְּדוֹל וְאֵמֵר מְלָכָא
 34 עֲקָר טוֹרָא⁴¹ הַמֶּלֶךְ אִמֵר וְהִרִי
 35 נַעֲקָר (כִּהְפִּירוֹשׁ בְּזָה עַל פִּי
 36 חֲסִידוֹת, שֶׁהַכּוֹנֵנָה לְתוֹקֵף
 37 שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים כּוֹ לְעַבְדוֹת ה' שְׁעוֹקֵר
 38 אֶת הַיַּצֵּר הָרַע שְׁנֹדְמָה לְהֵם
 39 לְמִי שְׁאִינֵם צְדִיקִים כְּהָרָה⁴² כְּדוּרֵי
 40 הַגְּמוּרָא, "לְעִתִּיד-לְבוֹא מִבְּיַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיצֵר הָרַע וְשׁוֹחֲטוֹ בְּפָנֵי

(39) ראה סה"מ תרס"ב ע' רכה ואילך. תש"ב ע' 8 ואילך. ועוד. (40) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב – ברע"מ. (41) ראה ב"ב ג, ב. (42) סוכה נב, א. (43) פר"ח לאו"ח סתי"ז (מהרמ"ק). שלי"ה (קכ, ב. קעט, א. ועוד). יעבץ בסידורו. ועוד. וראה אוה"ת בא ע' רנג. וראה גם בשיחה שלפני המאמר ס"ה (לקמן ס"ע 312 ואילך). (44) תהלים לג, יט. (45) ראה לקו"ת שם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **חֲדָשׁ נִסָּן** הַנּוֹעֵלָה מִכָּל שָׁאֵר רָאשֵׁי 1
 2 הַחֳדָשִׁים, **שְׁמֹשֶׁבֶתַר בְּיַעֲקֹב** 2
 3 **וּבְנָיו קָבַע בּוֹ רֹאשׁ חֲדָשׁ שֵׁל** 3
 4 **גְּאוּלָּה, שְׁבוּ** בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן 4
 5 **נִמְשָׁךְ גִּילּוּי בְּחִינַת שְׁלֹמֹעַלָה** 5
 6 **אֲפִילוֹ מִכָּל פְּרֻטֵי הַמַּעְלוֹת** 6
 7 **שְׁבַהֲנֶהְגָּה הַטְּבַעִית** 46 כְּמַעֲלַת 7
 8 הַנֶּס עַל הַטְּבַע. **וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ** 8
 9 **וְעַבְדֹתֵנוּ** בַּעֲבוּדַת ה' בְּלִימוּד 9

10 **רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן, שְׁמֹשֶׁבֶתַר בְּיַעֲקֹב וּבְנָיו קָבַע בּוֹ**
 11 **רֹאשׁ חֲדָשׁ שֵׁל גְּאוּלָּה, שְׁבוּ נִמְשָׁךְ גִּילּוּי בְּחִינַת**
 12 **שְׁלֹמֹעַלָה אֲפִילוֹ מִכָּל פְּרֻטֵי הַמַּעְלוֹת שְׁבַהֲנֶהְגָּה**
 13 **הַטְּבַעִית** 46. **וְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעַבְדֹתֵנוּ בְּמִשְׁךְ**
 14 **זְמַן הַגְּלוּת** 47, **וּבִפְרֻט בְּדוֹרְנוֹ זֶה, שְׁנֵשִׂיא הַדּוֹר**
 15 **שְׁבַהֲנֶהְגָּה הַטְּבַעִית** 46 כְּמַעֲלַת 46
 16 **שְׁבַהֲנֶהְגָּה הַטְּבַעִית** 46 כְּמַעֲלַת 46
 17 **שְׁבַהֲנֶהְגָּה הַטְּבַעִית** 46 כְּמַעֲלַת 46
 18 **שְׁבַהֲנֶהְגָּה הַטְּבַעִית** 46 כְּמַעֲלַת 46

יד, ב. ובכ"מ. (46) ראה ד"ה החודש תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רכה ואילך). ועוד. (47) ראה תניא רפ"ז. (48) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר שבהערה 13.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שישי עמ' 1

1 הבא. שואלת הגמרא: ומאי לן דלא אתי לעלמא דאיתי - ומנין לנו
 2 שאין לירבעם חלק לעולם הבא, דכתבי (מלכים א' יג לד) אחרי
 3 שהובאו חטאות ירבעם שבנה במות לעבודה זרה, ועשה חלק
 4 מהעם כהנים לעבודה זרה זו, ויהי בדרך הנה לחטאת בית ירבעם
 5 ולהכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה, ויש לדרוש את הפסוק כר,
 6 'להכחיד', היינו בעולם הזה, שלא נשאר ממנו שום צאצא, אלא
 7 כולם נהרגו על ידי בעשא בן אחיה מלך ישראל שמלך אחריו
 8 (מלכים א' טו כז), 'להשמיד' היינו לעולם הקבא, שלא יהיה לו חלק
 9 לעולם הבא.
 10 הגמרא מביאה מימרא בענין ירבעם בן נבט: אמר רבי יוחנן, מפני
 11 מה זכה וירבעם בן נבט למלכות, מפני שהוכיח את שלמה המלך,
 12 כמו שיבואר להלן, ומפני מה נענש ירבעם ונכשל בעבודה זרה,
 13 ולא עמדו לו וכוותיו להגן עליו שלא יכשל, מפני שהוכיחו
 14 לשלמה בפרים כדי לביישו. שניאמר (מלכים א' יא כ"ב) 'וירבעם בן
 15 נבט אפרתי וגו' עבד לשלמה וירם יד במלך, וזה הדיבור אשר הרים
 16 יד במלך, שלמה קנה את המלוא סגד את פני עיר דוד אביו,
 17 מבאר הגמרא את סיום הפסוק, אמר לו ירבעם לשלמה המלך,
 18 דוד אביך פרוץ פרוצות בחומה של ירושלים, כדי שיעלו ישראל
 19 לרגל בקלות, שהיו להם מקומות רבים להכנס מהם לירושלים,
 20 ואתה גדרת אותם - את הפרצות, ויכולים להכנס רק מהשערים
 21 הקבועים בחומה כדי שיוכלו לדעת מי נכנס ולגבות ממנו ממון,
 22 כדי לעשות אנגריא - להעלות את אותו ממון כמס לבת פרהה
 23 שנשאת לאשה. מבררת הגמרא את תחילת הפסוק: ומאי וזה
 24 אשר הרים יד במלך/ אמר רב נחמן, שקלן ירבעם תפילו בפניו
 25 של שלמה המלך, ובכך גילה את ראשו בפניו, ודבר זה הוא בזיון
 26 למלך.
 27 הגמרא מבאר כיצד אירע שירבעם החטיא את ישראל בעבודה
 28 זרה: אמר רב נחמן, נפות הרוח - גאוה שהיה בו בירבעם, מדרתו
 29 - הוציאנו מן העולם, שניאמר (מלכים א' יב כ"ב) 'ויאמר ירבעם בלבו
 30 עתה תשוב הממלכה לבית דוד, אם יעלה העם הנה לעשות ובהם
 31 גבית ה' בירושלים ושם לב העם הזה אל אדוניהם אל ירבעם מלך
 32 יהודה ויהרגוני ושבו אל ירבעם מלך יהודה', מבאר הגמרא מדוע

33 חשש ירבעם מכך שיעלו ישראל לבית המקדש שבירושלים, כיון
 34 שאמר ירבעם בלבו, גמרי - הלכה למשה מסיני היא דאין ישיבה
 35 מותרת בעזרה של בית המקדש אלא למלכי בית יהודה בלבד, וכיון
 36 דהווי ליה לירבעם דתיב - כשיראו ישראל את רחבעם מלך
 37 יהודה יושב, ואנא קאימנא - ויראו שאני וירבעם עומד, סברי
 38 הא מלכא והא עבדא - יחשבו שרחבעם הוא המלך האמיתי,
 39 וירבעם אינו נחשב אלא כעבדו. ואי יתיבנא - ואם אעבור על
 40 הדין ואשב בפניו, מורד במלכות הוא - יהיה דיני כמורד
 41 במלכות, וקטליו ל, ואילו בתיב - ויהרגוני וילכו כל ישראל
 42 אחרי רחבעם, שימלך עליהם. מיד אירע מה שאמור בפסוק,
 43 'ויועין המלך ועש שני ענלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות
 44 וירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלוד מארץ מצרים, וישם את
 45 האחד בבית אל ואת האחר נתן ביהו' (שם כ"ב כ"ט).
 46 מבאר הגמרא את הפסוק: מאי ויועין, כלומר איזו עצה עשה
 47 בדבר שעל ידה הצליח להחטיא את כל ישראל בעבודה זרה של
 48 עגלים אלו. אמר רב יהודה, שהושיב אדם רשע אצל אדם צדיק
 49 מישראל, ואמר להו - לצדיק ולרשע יחד, חתמיתו על כל
 50 דעבידנא - האם תחתמו שתסכימו לכל מה שאעשה, אמרו ליה,
 51 הין - השיבו לו, כן. אמר להו ירבעם, מלכא בעינא למיהו - רצוני
 52 להיות מלך, אמרו ליה, הין - כן, מסכימים אנו לכך. אמר להם
 53 ירבעם, כל דאמינא לבו עבידתו - האם כל מה שאומר לכם
 54 תעשו, אמרו ליה הין, המשך ושאלם, אפילו למפלה - אפילו
 55 לעבוד לעבודת כוכבים, אמר ליה צדיק, חס ושלום, ודאי שלא
 56 נסכים לכך. אמר ליה רשע לצדיק, סלקא דעתך דנגרמא בירבעם
 57 פלח לעבודת כוכבים - וכי אתה מעלה בדעתך שאדם גדול
 58 וצדיק כירבעם יעבוד עבודת כוכבים, אלא למינסיהו הוא דקא
 59 בעי, אי קבליתו למימריה - רק לנסותנו הוא רוצה, לראות אם
 60 אנו מקבלים את מלכותו בלב שלם, וחתמו לו כולם, ואף
 61 הצדיקים מישראל, ואחר כך כשהעמיד את עגלי הזהב ואמר
 62 לישראל לעבוד עבודה זרה, סמכו ישראל על חתימתם ושוב לא
 63 הועיל להם מה שחזרו בהם ולא קיבלו העם את דבריהם.

התועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ פקודי, פ' החודש, מבה"ח וער"ח ניסן, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. יום הש"ק זה הוא שבת מברכים חודש ניסן, וגם פרשת החודש, כברוב השנים, שפרשת החודש היא בשבת שלפני ר"ח ניסן (משא"כ כשר"ח ניסן חל בשבת, שאז קורין פרשת החודש בשבת ר"ח ניסן).

ובזה גופא יש ב' אופנים: (א) שר"ח ניסן חל כמה ימים לאחרי השבת, (ב) שר"ח ניסן חל מיד לאחרי השבת, כבקביעות שנה זו, שהיא כמו "ממוצע" בין הקביעות שר"ח ניסן חל כמה ימים לאחרי השבת להקביעות שר"ח ניסן חל בשבת, כי, אף שר"ח ניסן אינו חל בשבת עצמו, ולכן קורין פרשת החודש בשבת שלפני ר"ח (שבת מברכים החודש), הרי כיון שאין הפסק בין שבת לר"ח, ששבת הוא ערב ר"ח, שיש לו שייכות (וממנו נכנסים מיד) לר"ח, הרי זה ע"ד שקורין פרשת החודש בר"ח עצמו. וע"פ תורת הבעש"ט¹ שכל דבר שיהודי רואה או שומע, מהוה הוראה בעבודתו לקונו,

— וכמדובר כמ"פ² שזהו דבר המובן בפשטות, דכיון ש"אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"י³, הרי מובן, שבכל רגע צריך לשמש את קונו, כדי להצדיק את בריאתו ברגע זה, ע"י קיום התומ"צ וכללות ההנהגה באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁴ ו"בכל דרכיך דעהו"⁵, ולכן, כשרואה או שומע ענין מסויים בעולם (ללא השתדלותו, אלא באופן שהענין בא אליו), הרי אם הוא רק מאמין שיש בעה"ב לבירה זו⁶, הרי בוודאי שראיית או שמיעת הדבר אינה באקראי ח"ו, אלא שבעה"ב של בירה זו הזמין לו ענין זה, שיש לו קשר ושייכות אליו, ועד שמתאחד עמו, ע"ז שלומד ממנו הוראה בהשימוש לקונו — יש ללמוד הוראה בעבודת ה' גם מזה שפרשת החודש היא בסמיכות ממש לר"ח ניסן, ללא הפסק בינתיים — הוראה שלמדים לא רק בנוגע לשנה זו, אלא בנוגע לכללות העבודה בכל הזמנים.

ב. ויובן ע"פ סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בקשר לחג הפסח. ובהקדים — שחג הפסח הוא עיקר ענינו של ר"ח ניסן, "ר"ה לרגלים", "רגל שבו ראש השנה לרגלים"⁷, וזהו גם ענינה של פרשת החודש, שלאחרי הפסוק השני שבו מדובר אודות ר"ח ניסן, עוסקת הפרשה כולה בחג הפסח, ואעפ"כ נקראת בשם "פרשת החודש". ולכן הרי זה הזמן המתאים לסיפור בנוגע לחג הפסח.

וזה דבר הסיפור⁸:

אצל הצ"צ ה' נהוג, שהחסידים האורחים שהגיעו אליו לחג הפסח, היו מקבלים את צרכי הפסח — עכ"פ הענינים הקשורים עם זכר ליצי"מ: מצה ומרור כו' — ע"י שליח מהצ"צ, והסדר ה' שלא המתינו עד ערב פסח, אלא היו מקבלים את צרכי הפסח ימים אחדים לפני הפסח, כדי שיהיו רגועים ללא בלבולים כו'.

(4) אבות פ"ב מי"ב.

(5) משלי ג, ו.

(6) ראה ב"ר רפל"ט.

(7) ר"ה בתחלתה. שם ד, א.

(8) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 230 [246]. וש"נ.

(1) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(2) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חנ"ז ע' 204. וש"נ.

(3) משנה וברייתא סוף קידושין (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י

(אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי — ירושלים תשכ"ד). וכ"ה במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).

1 ופעם אירע שבערב פסח הגיע החסיד ר' יחזקאל דרויער לביתו של הצ"צ, והתאונן שאין לו צרכי
 2 הסדר. ומיד נעשה רעש, היתכן?! וכששאלו את הצ"צ לפשר הדבר, השיב שבודאי שלח לו את צרכי
 3 הסדר ע"י השמש, כמו לשאר האורחים. ואז התברר, שאכן השמש הביא להר"י מה ששלח הצ"צ, אלא
 4 שכאשר הר"י – שהי' שקוע בעבודתו כו' – שמע שהצ"צ שלח עבורו דבר-מה, לא חשב הרבה, ומבלי
 5 להמתין משך זמן, אכל מיד כל מה שקיבל מהצ"צ... ואח"כ אמר, שמה ששלח לו הצ"צ אכן הועיל לו
 6 בענינים שעסק בהם באותה שעה – לימוד החסידות ועבודת התפלה כו'. ובסופו של דבר הזמין הצ"צ
 7 את הר"י לערוך את הסדר אצלו.

8 ג. סיפור זה – דורש ביאור:

9 בודאי ידע הר"י שהצ"צ נוהג לשלוח לאורחים את צרכי הסדר ימים אחדים לפני פסח; וא"כ איך
 10 עשה דבר כזה – לאכול את צרכי הסדר תיכף ומיד בשעה שקיבל אותם?
 11 ומסתמא ידע הר"י מה הוא אוכל – שהרי בודאי ברח לפני האכילה, וההבדל בין מצה למרור נוגע
 12 גם לברכתם!

13 אך הענין הוא – שהר"י הי' במעמד ומצב שלא שייך לשאול עליו קושיות, כיון שהי' בטל במציאות
 14 ("אויס מציאות"), באופן שכל מציאותו היא שהוא חסיד של הצ"צ,
 15 – כי, כל מציאותו של יהודי אינה אלא לשמש את קונו, והרי הענין ד"ויאמינו בהוי"ו קשור עם
 16 "משה עבדו", כמ"ש במכילתא⁹ "כל מי שמאמין ברועה נאמן כאילו מאמין במי שאמר והי' העולם" –
 17 ולכן, כשהגיע לו דבר ששלח רבו הצ"צ, הי' ברור אצלו שדבר זה נוגע ושייך לעבודתו ברגע זה,
 18 ולכן לא המתין, אלא אכלו מיד, באופן שנעשה דם ובשר כבשרו.
 19 ואכן רואים בפועל שהנהגה זו סייעה לו בעבודתו באותה שעה, ולא עוד אלא שהרויח גם שהצ"צ
 20 הזמינו לסדר שלו!

21 ד. וההוראה מסיפור זה – דכיון שסופר ברבים ע"י נשיא אודות נשיא כו', בודאי יש בו הוראה:
 22 יש לנצל כל דבר לעבודת ה' – תיכף ומיד, ולכן, כשרואה או שומע דבר מסויים בהשגחה פרטית,
 23 הנה מיד באותו רגע עליו לנצל זאת בעבודת ה'.
 24 והרי רואים במוחש שכאשר מעוררים על ענין מסויים ועושים זאת תיכף ומיד, אז נעשה הדבר בחיות
 25 ולהט ("שטורעם") יותר מאשר דבר שנעשה (אפילו ע"י "עבד נאמן"¹⁰, שמרגיש וחי את הענין כו',
 26 אבל) רק לאחר זמן.
 27 וזוהי גם המעלה שבקביעות שנה זו, שפרשת החודש היא באופן שממנה באים מיד לר"ח ניסן, ללא
 28 הפסק בינתיים.

29 ה. וכמו"כ יש הוראה מהקביעות דערב ר"ח ביום השבת:

30 ענינו של ערב ר"ח הוא – בלשון הכתוב¹¹: "מחר חודש ונפקדת כי יפקד מושבך", היינו, שלפני
 31 מולד הלבנה מחדש באופן ד"כזה ראה וקדש"¹², נעשה מיעוט הלבנה באופן של ביטול לגמרי ("יפקד
 32 מושבך"), ועי"ז נעשה למחרת מולד הלבנה מחדש ("ונפקדת").
 33 וענינו בעבודה – כידוע¹³ שערב ראש חודש (עליו נאמר¹⁴ "ראשי חדשים לעמך נתן זמן כפרה כו'")
 34 נקרא "יום כיפור קטן" [ולהעיר שהפעם היחידה שמצאתי ענין זה במאמר חסידות הוא באוה"ת¹⁵: "ערב

(13) ראה אנציק' תלמודית (כרך כג) ערך יום כפור קטן (ס"ע קמא ואילך). וש"נ.
 (14) בתפלת מוסף לר"ח.
 (15) בא ע' רנג.

(9) בשלח יד, לא.
 (10) ראה לקמן ס"ו.
 (11) שמואל-א כ, יח.
 (12) ר"ה כ, א.

ראש חודש נקרא כיפור (לא "יום כיפור", אלא "כיפור") קטן], שבו יש לערוך חשבון צדק על כללות העבודה במשך החודש שעבר, וענין זה מהוה הכנה וסיוע לכללות העבודה במשך החודש הבא. וענין זה הוא בכל ערב ר"ח, אבל יש מעלה מיוחדת כאשר ערב ר"ח חל בשבת, שאז עושים רעש ("שטורעם") גדול יותר מערב ר"ח, כפי שהדבר בא לידי ביטוי באמירת הפטרה מיוחדת: "מחר חודש" (ועכ"פ פסוק ראשון ואחרון מהפטרה זו).

ובהקדמה – שלכאורה יש מקום לומר להיפך, שדוקא כשערב ר"ח חל באמצע השבוע, ביום חול, שבו עסוקים בעובדין דחול, וצריך לנתק את עצמו מהם כדי לעסוק בעבודה דערב ר"ח, אזי יש צורך בסיוע מיוחד כו', משא"כ כשערב ר"ח חל ביום השבת, שמצד עצמו הוא בדרגא נעלית כו'.

אבל אעפ"כ רואים בפועל שה"רעש" מהענין של ערב ר"ח הוא דוקא כשחל בשבת – כי, כשערב ר"ח הוא ביום חול, שבו מצוה התורה לעסוק בעניני חול, "בכל אשר תעשה"16, אי אפשר לדרוש מיהודי להתנתק לגמרי מהעולם, ולהיות במעמד ומצב ד"ונפקדת כי יפקד מושבך", וכמארז"ל17 שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן; ורק כשערב ר"ח חל בשבת, שאז נמצא יהודי במעמד ומצב שלמעלה מהעולם כו', אפשר לדרוש ממנו שיהי' אצלו הענין ד"ונפקדת כי יפקד מושבך" בכל ה"שטורעם".

והמקור לכך שיש עילוי בערב ר"ח שחל בשבת בנגלה דתורה (שהרי כל דבר מובא גם בנגלה דתורה, עכ"פ ברמז18) – בדברי הגמרא במסכת זבחים19: "אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי" (בתמי), והיינו, שאע"פ שהתמידין קרבים בכל יום, מ"מ, ניתוסף בהם עילוי מצד מעלת השבת (ועד"ז בנוגע ליוהכ"פ20).

ו. והענין בזה:

ענינו של יום השבת – כמ"ש21 "ויכולו גוי", שהוא מלשון כליון ותענוג22, כמ"ש23 "וקראת לשבת עונג", והר"ע התענוג באלקות, שנמשך גם בתענוג כפשוטו, שזהו"ע מצות עונג שבת שמצוה לענגו בכשר שמן ויין מבושם (כמ"ש הרמב"ם24, ומובא גם בתניא25),

– אלא שזהו באופן שהתענוג הגשמי הוא מאלקות, כמובן גם ממ"ש הצ"צ בספר המצוות26: "כמו ששמעתי מפיו הקדוש של מוריני ורבינו נ"ע בכפר פייענא בימים שלפני הסתלקותו . . על ענין האכילה בשבת (כשנעשית עליית חיצוניות העולמות) . . (ש)כל המאכלים בכוא שבת נעשים רק טוב ולכן א"צ לבידור, אלא כוונת האכילה היא להעלות הטוב למעלה מעלה כו" –

וענין התענוג הוא במשך כל המעט-לעת דיום השבת, ואפילו בעת השינה, וכדאיתא בילקוט ראובני27 ש"שבת" ר"ת שינה בשבת תענוג, ועאכו"כ שעניני העבודה הם באופן של תענוג.

ומזה מובן שכאשר ערב ר"ח חל בשבת, נעשית גם העבודה דערב ר"ח – ענין הביטול ד"יפקד מושבך" – באופן של תענוג.

וההסברה בזה – דלכאורה אינו מובן: איך יכול להיות ענין של ביטול באופן של תענוג, בה בשעה שתענוג ענינו התרחבות והתפשטות עד בלי גבול – ע"פ המבואר בהמשך תרס"ו28 (לבעל ההילולא דב' ניסן) בענין "עבד נאמן", שאף שענינו של עבד הוא ביטול וקבלת עול, יש אצל עבד נאמן גם ענין של

(22) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך. כרך ג –

תקח, א ואילך).

(23) ישע"י נח, יג.

(24) הלי' שבת פ"ל ה"ז.

(25) פ"ז.

(26) מצות לא תבערו אש בסופה (דרמ"צ צ, א ואילך).

(27) ואתחנן ד, יט. וראה גם לקו"ש חי"ב ע' 254. וש"נ.

(28) ע' שט [תין] ואילך.

(16) פ' ראה טו, יח.

(17) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(18) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ד ס"ע 142.

וש"נ.

(19) צא, רע"א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ב ע' 309. וש"נ.

(20) ראה יומא לב, סע"ב.

(21) בראשית ב, א.

1 תענוג באופן של התרחבות והתפשטות, אלא שהתענוג והתרחבות והתפשטות אינם שלו, אלא של האדון,
2 כיון שהעבד אינו מציאות לעצמו, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון, ולכן גם התענוג שלו הוא תענוג
3 האדון (שלא נשאר אצלו, אלא נמשך גם אצל העבד, שבטל אליו באופן שזוהי כל מציאותו).

4 ובנוגע לפועל – "טאַפּאַרו דאָ פּלאַחו"²⁹ – צריך יהודי לדעת שהוא עבד של מלך מלכי המלכים
5 הקב"ה, והיינו, שהוא עבד שעבודתו היא מתוך ביטול וקבלת עול, אבל זהו באופן ש"עבד מלך מלך"³⁰
6 (לא רק "כמלך"³¹), שלכן, גם ענין הקבלת עול אינו בתנועה של צמצום, כיוון ונפילת הרוח כו', אלא
7 באופן שעבודתו חדורה בכל עשר כחות נפשו (האלקית והבהמית) באופן של התרחבות והתפשטות,
8 ומתוך תענוג.

9 ז. ונוסף על כללות הענין ד"מחר חודש", ישנה נקודה נוספת – שזהו ערב ר"ח ניסן, עליו נאמר³²
10 "החודש הזה לכם ראש חדשים גו'", "חודש של גאולה"³³, שזהו ענין נעלה יותר, כפי שיתבאר לקמן.

11 * * *

12 ח. כפי הנראה – צריך להסביר כל דבר באותיות פשוטות עד למטה מטה³⁴:

13 כשאומרים ליהודי שצ"ל הענין של קבלת עול,

14 – ובלשון המשנה³⁵: "שיקבל עליו עול מלכות שמים", ויתירה מזה, כהוספת הגמרא³⁶: "שיקבל
15 עליו עול מלכות שמים שלמה", ולא די בכך, אלא צ"ל גם "מקבל עליו עול מצוות"³⁵, כי, אע"פ
16 ש"רחמנא לבא בעי"³⁷, הרי כיון ש"לבא פליג לכל שיפין"³⁸, צריך הדבר לבוא לידי ביטוי בקיום
17 המצוות בפועל –

18 ובאופן שביחד עם ענין הקבלת עול יהי' אצלו גם ענין של תענוג – טוען הוא שקב"ע ותענוג הם
19 ענינים הפכיים, כיון שקב"ע הו"ע של ביטול וצמצום, ואילו תענוג הו"ע של הרחבה והתפשטות.

20 ועל זה מסבירים לו, שע"י הביטול והצמצום דקב"ע הרי הוא מגיע להתרחבות והתפשטות התענוג,
21 דכיון ש"עבד מלך מלך", נעשית אצלו תכלית השלימות כמו אצל מלך (הקב"ה), עד לענין התענוג.

22 וגם כשטוען שאי אפשר שב' ענינים אלו יהיו אצלו בבת אחת – הנה המענה על זה, ע"פ מאמר
23 הזהר³⁹ שהוא בתניא⁴⁰: "בכ"י תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא",

24 אלא שבזה גופא, יש מי שזוכה שיוכלו להיות אצלו שני הענינים בבת אחת, וגם מי שאינו זוכה
25 לכך, הרי גם אצלו יכולים להיות שני הענינים בזמנים שונים, כך, שגם בשעה שעוסק בקו אחד, יודע
26 שתובעים ממנו גם את הקו השני, אלא שעכשיו הוא אוחז בהתחלת העבודה, ולכן עבודתו היא רק בקו
27 אחד, אבל בהמשך העבודה יגיע בודאי גם לקו השני,

28 ועד"ז בנדו"ד, שאע"פ שבהיותו בהתחלת העבודה אי אפשר שיהי' אצלו ענין הביטול והקב"ע ביחד
29 עם ענין התענוג, הנה גם בשעה שעוסק בעבודתו מתוך קב"ע, יודע שביחד עם זה תובעים ממנו גם
30 ענין התענוג, ובסופו של דבר יגיע גם לזה.

(36) יד, סע"ב.

(37) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהו ח"ב קסב, סע"ב. ח"ג רפא,

רע"ב.

(38) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב. רלב, א.

(39) ח"ג עה, א.

(40) ספל"ד. אגה"ת רפ"א. – וכמשנ"ת פעם בארוכה

החילוק שביניהם (ראה שיחת ש"פ ויקהל (והמשכו מש"פ פקודי)

תש"ל ס"ז ואילך – תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 265

ואילך. וש"נ).

(29) ראה סה"ש שם ס"ע 198 [ע' 213]. וש"נ.

(30) פרש"י לך לך טו, יח. בהעלותך יב, ח. דברים א, ז.

(31) שבועות מז, ב. ב"ר פט"ז, ג. תנחומא צו יג. ספרי דברים

שם.

(32) בא יב, ב.

(33) שמו"ר פט"ו, יא.

(34) כהבא לקמן – ראה גם תורת מנחם ספר המאמרים שבט

ע' תטו ואילך. אדר ע' כב ואילך.

(35) ברכות יג, א.

1 אך אין הכוונה שעבודתו מתוך קב"ע היא כדי שיגיע אח"כ לעילוי והשלימות של ענין התענוג —
 2 שהרי עבודה כזו היא "על מנת לקבל פרס", ועל זה אמרו⁴¹ "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על
 3 מנת לקבל פרס", וכמבואר בזה⁴² ש"פרס" הוא מלשון פרוסה בלבד כו'; עבודתו מתוך קב"ע היא בגלל
 4 שזה מה שדורשים ממנו, ולכן עוסק בזה, אלא שיודע שעבודה זו פועלת ומביאה גם את העילוי
 5 והשלימות של ענין התענוג.

6 ולאמיתו של דבר, שלמות התענוג של יהודי — שאינו מציאות לעצמו, אלא עומד בתנועה של ביטול
 7 וקב"ע.

8 וכמו בענין הקדמת נעשה לנשמע⁴³, שהתחלה היא אמנם באופן של "נעשה", אבל לאח"ז מגיע גם
 9 לענין ד"נשמע", הבנה והשגה, ועד לענין התענוג, שהרי התגלות עתיק בבינה⁴⁴, ועד לענין ד"תומת
 10 ישרים תנחם"⁴⁵, ע"ד "ישר יחזו פנימו"⁴⁶, שנעשה מציאות אחת עם הקב"ה.

ט. וההוראה מזה:

12 כשבאים ליהודי ואומרים לו (ועד"ז כשיודע בעצמו) שתובעים ממנו ענין של קב"ע — כפי
 13 שתורת-אמת קוראת זאת בשם "עול", כדאיתא בזהר⁴⁷ (ומבואר בארוכה בתניא⁴⁸) "כהאי תורא דיהבין
 14 עלי' עול בקדמיתא כו" — צריך לידע שאין זה עול שפועל כיוון וצמצום, אלא עול שמביא לידי תענוג
 15 והתרחבות אמיתית.

16 וכאשר שואל מניין יש לו הכח לזה — אומרים לו, "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך"⁴⁹:
 17 רואים במוחש עשרות דורות של יהודים שהתנהגו באופן של קב"ע, ועי"ז נעשתה אצלם התרחבות
 18 אמיתית, כולל גם התרחבות אמיתית בחיים גשמיים, כך, שזהו דבר ברור, בדוק ומנוסה.

19 וזוהי הנתנית כח שיהי' כן גם אצלנו, כיון שענין זה נמשך ובא באופן של ירושה לנו מאבותינו,
 20 ועד שנעשה אצל כל אחד באופן ד"זה א-לי ואנוהו"⁵⁰, והיינו, לא רק באופן ד"אלקי אבי"⁵⁰, אלא
 21 גם באופן ד"זה א-לי", כי, אע"פ שהתחלה היתה מ"אלקי אבי", הרי זה נמשך גם באופן ד"זה א-לי".
 22 — ביצי"מ הי' הסדר שתחילה נאמר "זה א-לי", ואח"כ "אלקי אבי", וכמארז"ל⁵¹ שהתינוקות שנולדו
 23 במצרים הם הכירוהו תחילה", אבל בזמן הגלות, הנה מצד ההעלם וההסתר כו', הסדר הוא שתחילה
 24 צ"ל "אלקי אבי", ואח"כ נעשה גם "זה א-לי".

*

26 י. נוסף על כללות ההוראה מהקביעות דער"ח בשבת, ששייך בכל ערב ר"ח — יש לבאר גם העילוי
 27 המיוחד שישנו מצד ר"ח ניסן:

28 בנוגע לעילוי של חודש ניסן לגבי שאר החודשים — "החודש הזה לכם ראש חדשים וגו'" — איתא
 29 במדרש³³: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח
 30 של גאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים וכו'".

והענין בזה:

32 גאולה ממצרים ענינה יציאה ממדידה והגבלה, כי, מצרים הוא מלשון מיצר וגבול, מדידה והגבלה,
 33 שזהו ענינו של העולם, שהוא במדידה והגבלה, ולא שייך בו ענין של בלי גבול, שלכן, כשהי' או"ס

(46) תהלים יא, ז. וראה לקו"ת ראה כג, ד ואילך. ובכ"מ.

(47) ח"ג קח, א.

(48) פמ"א.

(49) האזינו לב, ז.

(50) בשלח טו, ב. וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 245 ואילך. וש"נ.

(51) סוטה יא, ב.

(41) אבות פ"א מ"ג.

(42) ראה לקו"ת תזריע כ, ב. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש

יז, א. ובכ"מ.

(43) שבת פח, א.

(44) ראה זח"ג קעה, ב. תו"א ר"פ לך לך. ובכ"מ.

(45) משלי יא, ג. וראה שבת שם, ריש ע"ב.

1 (בלי גבול) ממלא כל מקום החלל לא הי' מקום לעמידת העולמות⁵², ורק ע"י צמצום הראשון התחילה
2 נתינת מקום למציאות העולם באופן של מדידה והגבלה; ומזה מובן שהגאולה ממצרים ענינה יציאה
3 מהמדידה וההגבלה של מציאות העולם ("אויס וועלט"), ולא רק בנוגע לבני עמם, אלא גם בנוגע
4 לעולם, שהרי הענין דקביעת החדשים (ר"ח) נוגע לכל העולם.

5 והחידוש שבזה הוא גם בנוגע למציאות העולם כפי שניכר בו שהוא "עולמו" של הקב"ה, ובאופן
6 ש"בחר הקב"ה בעולמו", היינו, עולם שיש בו מעלת הבחירה, ואעפ"כ, הרי זה ענין של מדידה והגבלה,
7 "מצרים"; ואילו "כשבחר ביעקב ובניו" ניתוסף ענין נעלה יותר – "ר"ח של גאולה שבו נגאלו ישראל
8 ממצרים", למעמד ומצב שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי.

9 וזהו גם מה שמצינו במ"ת – שאז הי' ענין הבחירה ד"בחר ביעקב ובניו", "לבוא לקחת לו גוי מקרב
10 גוי וגו'"⁵³ – שמיד בהתחלת עשה"ד נאמר⁵⁴ "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", וכמבואר
11 בדרושי חסידות⁵⁵ בתירוץ השאלה⁵⁶ מדוע נאמר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא נאמר "אשר בראתי
12 שמים וארץ", שהענין של יצי"מ הוא נעלה יותר אפילו לגבי בריאת העולם.

13 ויש להוסיף ולהעיר, שבנוגע לשאלה למה לא נאמר "אנכי גוי" אשר בראתי שמים וארץ", מאריכה
14 תורת החסידות בביאור המעלה שבבריאת שמים וארץ, אף שלכאורה אפשר להסתפק בהזכרת השאלה
15 בקיצור, ולהאריך בביאור העילוי דיצי"מ – כי, ככל שתגדל המעלה שבבריאת שמים וארץ, תגדל יותר
16 הפלות המעלה שביצי"מ גם לגבי גודל המעלה שבבריאת שמים וארץ.

17 יא. וההוראה מזה:

18 כשיהודי פועל על עצמו, וכן על אחרים, לקבל עול מלכות שמים ועול מצוות, עד שנעשה לומד
19 תורה ומקיים מצוות כדבעי למהוי – יכול לחשוב שדי בכך שמתנהג ע"פ הוראת השו"ע, כפי שלומד
20 עכ"פ ב"קיצור שולחן ערוך" (ומה גם שכבר תורגם באופן ד"באר היטב" "בשבעים לשון"⁵⁷, שהרי
21 העיקר הוא התוכן כו'), ושוב לא דורשים ממנו יותר מזה.

22 ועל זה אומרים לו, שכל זמן שעבודתו היא במדידה והגבלה, הרי זה עדיין בגדר העולם, ועד כפי
23 שהעולם הוא בשלימותו, כפי ש"בחר הקב"ה בעולמו"; אך לא זה הוא החידוש שנפעל ע"י עבודתו של
24 יהודי – "משבחר ביעקב ובניו", שאז "קבע בו ר"ח של גאולה", "הוצאתיך מארץ מצרים" – שצ"ל
25 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

26 והענין בזה – שעבודתו של יהודי צריכה להיות באופן ד"בכל מאדך"⁵⁸, שעבודה זו דוקא נקראת
27 "עושין רצונו של מקום"⁵⁹, היינו, שממשיכים רצונו ית' בעולם, וגם פועלים רצון חדש כו'⁶⁰, משא"כ
28 כאשר העבודה היא במדידה והגבלה, הרי זה נקרא ש"אין עושין רצונו של מקום"⁵⁹.

29 ובאותיות פשוטות – שאין להסתפק בלימוד התורה וקיום המצוות ע"ד הרגיל, במדידה והגבלה,
30 שזהו עדיין בגדר העולם, ששייך גם לאינו-יהודי, שגם הוא עוסק בעניני חכמה (ולא רק חכמות
31 חיצוניות, אלא גם בחכמת התורה – בענינים השייכים למצוות בני-נח), וגם נותן צדקה (ש"שקולה כנגד
32 כל המצוות"⁶¹, "ובכל תלמוד ירושלמי נקראת בשם מצוה סתם"⁶²), אלא העבודה צריכה להיות באופן
33 שלמעלה ממדידה והגבלה – ללמוד יותר מרגילותו⁶³, עי"ז שגזול כמה דקות מזמן השינה כדי להוסיף
34 בלימוד התורה, ועד"ז בנוגע לנתינת צדקה יותר מרגילותו⁶⁴, וכיו"ב בשאר המצוות.

(52) ראה ע"ח ש"א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב.
(53) ואתחנן ד, לד.
(54) יתרו כ, ב.
(55) ראה תורת מנחם ספר המאמרים סיון ע' שח. וש"נ.
(56) ראב"ע עה"פ יתרו שם, ד"ה שאלני ר"י הלוי. כוזרי
מאמר א סכ"ה.
(57) תבוא כז, ח ובפרש"י.
(58) ואתחנן ו, ה.
(59) ברכות לה, ב ובחדא"ג מהרש"א. וראה גם לקו"ש ח"יב
ע' 98. וש"נ.
(60) ראה לקו"ת אמור לב, ד. שלא מג, א. בלק סח, א. לקו"ש
שם ע' 99 הערה 23. וש"נ.
(61) ב"ב ט, א.
(62) תניא פל"ז (מח, ב).
(63) ראה שם פט"ו.
(64) ראה שם אגה"ק סי"ב.

- 1 וענין זה מתבטא גם בכך שתובעים מיהודי שעבודתו צריכה להיות בב' קוין הפכיים – באופן של
 2 קבלת עול ומתוך תענוג (כנ"ל בארוכה); ועד"ז תובעים ממנו עמידה בתוקף – כמובא מיד בהתחלת
 3 השו"ע⁶⁵ הענין ד"הוי עז כנמר . . וגבור כארי⁶⁶, וביחד עם זה צ"ל אצלו תכלית הביטול, "כיונה תמה",
 4 כדאיתא במדרש⁶⁷ שלגבי אוה"ע "הקב"ה מגבירן לישראל ונעשין בפני האומות כחיות . . אבל אצל
 5 הקב"ה נעשים כיונה תמה ושומעין לו כו".
- 6 יב. ויש ללמוד הוראה נוספת – מזה שהענין ד"בכל מאדך" (עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה)
 7 נאמר מיד בפרשה ראשונה דק"ש:
- 8 לכאורה אינו מובן: כיון שסדר העבודה הוא מן הקל אל הכבד, ה' ראוי להקדים תחילה הפרשה
 9 שבה נאמר רק "בכל לבבכם ובכל נפשכם"⁶⁸, ורק לאח"ז תבוא הפרשה שבה נאמר גם "בכל מאדך"?
- 10 אך הענין הוא, שכשמדובר אודות בני"י ("בחר ביעקב ובניו"), לא פוחדת התורה לומר מיד את האמת
 11 כמו שהוא, כפי שהענין הוא לאמיתתו – שתחילה ה' גילוי אוא"ס הבלי גבול, ורק לאח"ז ה' הצמצום
 12 כו', ובהתאם לכך, צריך יהודי לדעת מיד בהתחלת עבודתו שנדרשת ממנו עבודה שלמעלה ממדידה
 13 והגבלה – "בכל מאדך", שלכן נזכרת מיד בפרשה ראשונה דק"ש, עוד לפני פרשה שני' שבה נזכרת רק
 14 העבודה ד"בכל לבבכם ובכל נפשכם".
- 15 ואע"פ שבעבודה בפועל הסדר הוא מן הקל אל הכבד, תחילה "בכל לבבך ובכל נפשך" ואח"כ "בכל
 16 מאדך", מ"מ, גם כשאוחז עדיין בדרגה ד"בכל לבבך ובכל נפשך", ה"ה יודע שהתכלית היא שמזה יבוא
 17 לדרגה ד"בכל מאדך",
- 18 – וכמו בענין הקב"ע ותענוג, שגם בהתחלת העבודה שהיא באופן של קב"ע, יודע הוא שהתכלית
 19 היא לבוא לענין התענוג (כנ"ל ס"ח) –
- 20 ומצד זה, הנה גם העבודה ד"בכל לבבך ובכל נפשך" היא באופן נעלה יותר מאשר העבודה ד"בכל
 21 לבבכם ובכל נפשכם" (ולא כפי שיכולים לחשוב שהענין ד"בכל לבבך ובכל נפשך" הוא באותו אופן
 22 כמו הענין ד"בכל לבבכם ובכל נפשכם"), כי, כשיודעים מלכתחילה שהתכלית היא לבוא ל"בכל מאדך",
 23 אזי גם העבודה ד"בכל לבבך ובכל נפשך" היא בהתאם לכך.
- 24 יג. וזוהי כללות ההוראה שלמדים מר"ח ניסן ("ראש חדשים ראשון . . לחדשי השנה"), "חודש של
 25 גאולה" – שעבודתו של יהודי צריכה להיות באופן של יציאה ממצרים וגבולים, למעלה ממדידה
 26 והגבלה של גדרי העולם.
- 27 אך מובן, שאין הכוונה שצריך לבטל את מציאות העולם, אלא שבעולם גופא צריך להמשיך תנועה
 28 שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 29 והענין בזה⁶⁹ – שבודאי צריכה להיות מציאות העולם, ומה גם שהעולם נקרא בשם "גן", כמ"ש⁷⁰
 30 "באתי לגני", שזהו מקום שהולכים לטייל בו לשם תענוג. ורק בגלל שרצונו של הקב"ה שיהי' ענין של
 31 עבודה, כדי לגלות את מעלת בן המלך כו'⁷¹, לכן יש בעולם העלם והסתר על אלקות, שצריך לבטלו,
 32 ולהביא את העולם למעמד ומצב של שלימות, ולא רק כפי שהקב"ה "בחר בעולמו", אלא כפי שניתוסף
 33 "משבחר ביעקב ובניו", ש"קבע בו ר"ח של גאולה" – למעלה ממדידה והגבלה.
- 34 ולהעיר, שזהו כללות החילוק בין הגישה של תורת המוסר לגישה של תורת החסידות – על יסוד

(65) טור ואדה"ז (במהדור"ב).

ואילך.

(66) אבות פ"ה מ"ב.

(70) שה"ש ה, א.

(67) שהש"ר פ"ב, יד (א).

(71) ראה המשך תרס"ו ס"ע שפ [ע' תקא] ואילך. וראה גם

(68) עקב יא, יג.

תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 68. וש"נ.

(69) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ס"ע 117

1 תורת הבעש"ט הידועה⁷² על הפסוק⁷³ "עזוב תעזוב עמו", שהעבודה צריכה להיות (לא באופן של ביטול
2 ושבירת הגוף, אלא) דוקא ביחד עם הגוף, לבררו ולזככו כו', שדוקא עי"ז ניתוסף יתרון אצל נפש
3 האלקית כו',

4 וכהסיפור⁷⁴ אודות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהפשיל שרוולו והראה על ידו⁷⁵ באמרו בנוגע
5 למעלת הגוף, שבשבילו (בשביל בשר ועצמות אלו) "שפכו" ריבוי תומ"צ,

6 ועד כדי כך גדלה מעלת הגוף, שהבחירה בכנ"י במ"ת היא בנוגע לגוף, כפי שמבאר רבינו הזקן⁷⁶
7 ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון (שאומרים בברכות ק"ש, וכדאיתא בשו"ע⁷⁷ שבפיסקא זו צריך לכוין על
8 מ"ת) הוא הגוף כו".

9 ובהתאם לכך הוא גם כללות החידוש דמ"ת, שאז בטלה הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים
10 לא יעלו למעלה⁷⁸, כמ"ש "וירד ה' על הר סיני"⁷⁹, "ואל משה אמר עלה אל ה'"⁸⁰ – לפעול למטה
11 בעולם דוקא, וכאמור, שבעולם עצמו צריך להמשיך הענין ד"ר"ח של גאולה", שזהו"ע שלמעלה
12 ממדידה והגבלה.

13 ומר"ח ניסן נמשך ענין זה בכל ימי חודש ניסן (ובפרט ע"פ מ"ש בשל"ה⁸¹ ש"החודש כולו הוא
14 ראשי חדשים כי כל יום ויום הוא כראש חודש"), באופן ש"כל יומא ויומא עביד עבידת"⁸², ועד שע"י
15 מעשינו ועבודתנו בסיום זמן הגלות פועלים את הגאולה האמיתית והשלימה, כמארז"ל⁸³ "בניסן נגאלו
16 ובניסן עתידין להגאל", מיד בהתחלת חודש ניסן.

17 * * *

18 יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה החודש הזה לכם ראש חדשים.

19 * * *

20 טו. הסדר הרגיל הוא לבאר פירוש רש"י בפרשת השבוע, ולפעמים מתעכבים על ענין הדורש ביאור
21 בפשוטו של מקרא שרש"י אינו מבאר על אתר, ובהכרח לומר שענין זה מובן מעצמו, או שמוכן ע"פ
22 פירוש רש"י שלפנ"ז, שלכן לא צריך רש"י לחזור ולבארו – כמדובר כמ"פ אודות גודל הדיוק בפירוש
23 רש"י (כמ"ש החיד"א⁸⁴) הן באופן דלא חסר והן באופן דלא יתיר כו'.

24 וכמו הציווי בנוגע לכללות התורה: "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"⁸⁵ – דלכאורה אינו מובן:
25 בשלמא ענין של גרעון הוא דבר שלילי, אבל מה החסרון בענין של הוספה – דכיון שזוהי תורת ה',
26 הרי היא בודאי בתכלית השלימות, שלא חסר בה דבר, ו"כל המוסף – גורע"⁸⁶.

27 [ולכן יש צורך בביאור בנוגע למצוות דרבנן שאין זה ענין של הוספה⁸⁷ – דלכאורה, אף שצריך
28 לקיימן מצד הציווי ד"לא תסור גו"⁸⁸, הרי ציווי זה הוא רק בנוגע אלינו, אבל עדיין נשאלת השאלה
29 איך יתכן ענין של הוספה בתורה? – אם בגלל שזהו רק גדר וסייג למצוות התורה, או כפי שמבואר

(72) ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(73) משפטים כג, ה.

(74) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע רנט. וש"נ.

(75) כ"ק אדמו"ר שליט"א הצביע על ידו הק' (המו"2).

(76) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

(77) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד. וש"נ.

(78) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(79) יתרו יט, כ.

(80) משפטים כד, א.

(81) ריש מס' פסחים (קמ, א). ס"פ בא (שיג, ב).

(82) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

(83) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר שבהערה 33.

(84) ראה שם הגדולים בערכו.

(85) פ' ראה יג, א.

(86) סנהדרין כט, סע"א.

(87) ראה גם לקו"ש כח"ט ע' 107 ואילך. וש"נ.

(88) פ' שופטים יז, יא. תבוא כח, יד.

1 באגה"ק⁸⁹ ש"ז מצות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני עצמן . . אלא הן יוצאות ומשכות ממצות התורה
 2 וכלולות בהן במספר תרי"ג כו" (שלכן מספר המצוות הוא תרי"ג, ולא תר"ך, אותיות כתר).
 3 וכן הוא גם בנוגע לפירושי התורה המכוונים כו', שהם באופן שאין בהם לא חסר ולא יתיר.
 4 טז. הביאור⁹⁰ מדוע לא צריך רש"י לפרש טעם הכפלת סיפור עשיית המשכן וכליו בפרשיות ויק"פ
 5 (שכבר נאמר בפרשיות שלפנ"ז), אף שהכתוב הי' יכול לומר בקיצור ויעשו בני"י ככל אשר צוה ה' את
 6 משה⁹¹ – כיון שכבר פירש בפ' חיי שרה⁹² בנוגע ל"פרשה של אליעזר" ש"כפולה בתורה" לפי ש"יפה
 7 שיחתן כו", ומזה מובן גם בנוגע להכפלת סיפור עשיית המשכן, מצד גודל חביבות המשכן אצל הקב"ה.
 8 ואף שבפ' חיי שרה מדובר אודות "שיחתן של עבדי אבות", הנה העיקר בזה (לא היתרון של "עבדי
 9 אבות" על "בנים"⁹³, אלא) הדגשת העילוי והחביבות של "שיחה" לגבי "תורה", כבפרשיות אלו, שאין
 10 בהם ציווי חדש (תורה), כי אם "שיחה" שמבטאת גודל חביבות המשכן.
 11 וענין זה מרמז רש"י בהזכרת שם בעל המאמר, "רבי אחא", שדריש⁹⁴ "ודברת בס"⁹⁵ (לא כהדעות:
 12 "בם ולא בתפלה"⁹⁶, "בם יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים", אלא) "עשה אותן קבע כו", והיינו,
 13 שאינו שולל "דברים אחרים", שאינם דברים בטלים, אבל אינם "תורה" (ציווי ודין), כי אם "שיחה"
 14 (סיפור ודברי התעוררות כו)⁹⁷ –
 15 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקר"ש חט"ז ע' 458 ואילך.
 16 יז. ויש להוסיף ולהעיר, שכללות ענין עשיית המשכן שייך ליום הש"ק זה, ערב ר"ח ניסן⁹⁸:
 17 בנוגע לר"ח ניסן – נאמר בפרשתנו⁹⁹: "וידבר ה' אל משה לאמר ביום החודש הראשון באחד לחודש
 18 (ר"ח ניסן) תקים את משכן אוהל מועד". וכיון שבר"ח ניסן הוצרכו להקים את המשכן בפועל, הרי מובן
 19 שהציווי על זה הוצרך להיות משך זמן לפנ"ז, ובפשטות – הי' זה בערב ר"ח, שהוא הכנה לר"ח, ע"ד
 20 שהציווי הוא הכנה ו"ערב" לעשי' בפועל.
 21 ובפרט שבערב ר"ח עצמו עומדים עתה לאחר חצות היום, בזמן של "רעוא דרעיון"¹⁰⁰, ששייך כבר
 22 למחרתו – ר"ח ניסן, כפי שהדבר מתבטא בכך שבמנחה אין אומרים "צדקתך צדק"¹⁰¹.
 23 וע"פ הידוע בענין "הימים האלה נזכרים ונעשים"¹⁰², שע"ז ש"נזכרים" כדבעי, אזי חוזרים ו"נעשים"
 24 אותם ענינים – הרי מובן שבכל שנה בר"ח ניסן נעשה הענין דהקמת המשכן, לאחר הכנה לזה בערב
 25 ר"ח ניסן.
 26 ועוד ענין בנוגע לערב ר"ח ניסן – דכיון שלפני הקמת המשכן בר"ח ניסן היו שבעת ימי המילואים
 27 (החל מכ"ג אדר), נמצא שערב ר"ח (כ"ט אדר) הוא גמר ושלמות שבעת ימי המילואים.

(89) סכ"ט (קנ, סע"א).
 (90) לחביבותא דמילתא – מועתק בזה מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתוועדות דיום הש"ק: "אי פירש"י בהכפלת בפ' ויק"פ עשיית המשכן וכליו (ובפרט לאחר פירוש ג"פ בנוגע לבשר בחלב) – "המו"ל".

(91) ובפרט שבפ' פקודי נאמר כו"כ פעמים "כאשר צוה ה' את משה".
 (92) כד, מב.
 (93) כפי שמבואר בתורת החסידות, בפנימיות הענינים (ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 95 ואילך. וש"נ).
 (94) יומא יט, ב.
 (95) ואתחנן ו, ז.
 (96) "שהתפלה בלחש, שנאמר וקולה לא ישמע" (פרש"י שם), ואילו לימוד התורה צ"ל לא בלחש, אלא באופן ד"חיים הם

למוציאיהם" (משלי ד, כב), "למוציאיהם בפה" (עירובין נד, רע"א).
 (97) ולהעיר גם מדעת רבי אחא בנוגע לכוונה בק"ש: "רבי אחא . . אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך . . עד כאן מצות כוונה, מכאן ואילך מצות קריאה" (ברכות יג, ב); והטעם שיוציאים י"ח גם בקריאה ללא כוונה, שהיא כמו "שיחה", הוא, לפי שגם שיחה גדלה מעלתה כו', כשיטת רבי אחא.
 (98) ענין זה נאמר בתור הקדמה לביאור בפירוש רש"י אודות גודל חביבות המשכן (המו"ל).
 (99) מ, א-ב.
 (100) זח"ב פה, סע"ב.
 (101) שו"ע אדה"ז או"ח סוסרצ"ב. וש"נ.
 (102) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

1 והענין בזה:

2 החילוק בין שבעת ימי המילואים לר"ח ניסן – שבשבעת ימי המילואים היתה עבודת המטה באופן
3 של אתערותא דלתתא (ובפרט ע"פ שיטת רש"י שהקמת המשכן בשבעת ימי המילואים לא היתה ע"פ
4 ציווי מפורש, כפי שנתבאר בארוכה בלקו"ש השבועי¹⁰³), ואילו בר"ח ניסן הי' הגילוי מלמעלה באופן
5 של אתערותא דלעילא.

6 והרי ידוע שיש עילוי בעבודת האדם גם לגבי הגילוי מלמעלה, וכמארו¹⁰⁴ "אדם רוצה בקב שלו
7 מתשעה קבים של חבירו", ועוד זאת, שגם הגילוי מלמעלה בא ע"י הקדמת עבודת האדם, והיינו, שע"י
8 עבודתו בקב שלו נמשכים התשעה קבין של חבירו באופן שגם בהם ישנו העילוי שמצד עבודת האדם
9 (שלו)¹⁰⁵.

10 ועפ"ד מוכן שבערב ר"ח ניסן, ובפרט לאחרי חצות היום, בסמיכות לר"ח ניסן, ישנם ב' המעלות –
11 הן גמר ושלימות העילוי שבעבודת האדם, והן המשכת הגילוי מלמעלה.

12 וזוהי הנתנית כח על כללות העבודה – שהרי גם בכל ענין פרטי מעניני תומ"צ ישנם ב' הענינים
13 דעבודת האדם וההמשכה מלמעלה,

14 – והיינו, שיש עילוי בעבודת האדם כשלעצמה, גם לולי ההמשכה והגילוי מלמעלה, וע"ד "אילו
15 נצטוונו לחטוב עצים כו"¹⁰⁶, שגם אז היו עושים זאת בכל ה"שטורעם", ועאכו"כ כשישנו גם העילוי
16 שע"י הגילוי וההמשכה מלמעלה –

17 אלא שזהו בנוגע לענין פרטי זה, ואילו במשכן הרי זה בנוגע לכללות ענין העבודה וההמשכה
18 מלמעלה, כיון שהמשכן הוא כללות ענין עבודת האדם – "ועשו לי מקדש", וכללות ענין הגילוי
19 וההמשכה מלמעלה – "ושכנתי בתוכם"¹⁰⁷.

20 ומכל זה מוכן גודל החביבות שבענין המשכן, שדוקא על ידו נפעל הענין ד"ושכנתי בתוכם", אף
21 שכבר הי' לפניו ענין התומ"צ שבפרשיות יתרו ומשפטים כו'; ודוקא על ידו נפעלה הכפרה על חטא
22 העגל (שהי' חטא כללי) באופן ד"סלחתי כדברך", בשמחה ובלב שלם¹⁰⁸, ועד כדי כך, שתמורת זה
23 שתחילה נאמר "ושלחתי לפניך מלאך גו' כי לא אעלה בקרבך"¹⁰⁹, נעשה הענין ד"פני ילכו"¹¹⁰, "כי
24 מצאתי חן בעיניך אני ועמך .. ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה"¹¹¹.

25 יח. בהערות אאמו"ר¹¹² מתעכב על מאמר הזהר¹¹³ בנוגע לעשיית המשכן ע"י בצלאל ואהליאב,
26 ש"בצלאל מסטרא דימינא הוה .. אהליאב .. מסטרא דשמאלא", "דהא מתרין סטרין אלין אתעבד
27 משכנא, ואתתקן בהו לאתקשרא בהו כו'", ומבאר "הג' לשונות אתעבד אתתקן אתקשר" ע"ד הקבלה.

28 וכמדובר כמ"פ שמצד צמצום הנייר והדיו כתב אאמו"ר הערותיו בקיצור, בסמכו על כך ששאר
29 הענינים יבינו לבר, על יסוד ביאוריו או ע"פ המבואר בחסידות במקומות אחרים, ועד לביאור פשטות
30 הענינים.

31 וכפי שיתבאר לקמן.

32 * * *

(108) פרש"י תשא לג, יא.
(109) שם, ב"ג.
(110) שם, יד.
(111) שם, טז.
(112) לקוטי לוי"צ הערת לזח"ב ע' קסא.
(113) ח"ב רכב, א.

(103) נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"א ע' 181 ואילך.
(104) ב"מ לח, רע"א.
(105) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ריש ע' 237.
וש"נ.
(106) ראה לקו"ת שלח מ, א.
(107) תרומה כה, ח.

1 יט. כללות ענינו של חודש ניסן קשור עם יציאת מצרים, והיינו, שאע"פ שיצי"מ בפועל היתה בחג
2 הפסח, נקרא חודש ניסן כולו "חודש של גאולה", וכמודגש גם במארז"ל⁸³ "בניסן נגאלו ובניסן עתידין
3 להגאל" – לא בט"ו ניסן דוקא, אלא בניסן סתם.

4 והענין בזה:

5 יצי"מ הו"ע שלמעלה מסדר הנהגת העולם ע"פ טבע (כאמור לעיל (ס"י) בנוגע למ"ש "אנכי ה'
6 אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא נאמר אשר בראתי שמים וארץ) – הנהגה באופן של נסים,
7 ובנסים גופא – שיש בהם כמה דרגות: נס המלוכש בטבע, נס גלוי שלמעלה מהטבע, "נס בתוך נס"¹¹⁴
8 וכו' – "נסי נסים"¹¹⁵,

9 ועד כדי כך, שאפילו בנוגע למעלת הנסים דלעתיד לבוא [שאו תהי' הנהגת הטבע גופא באופן נסי¹¹⁶,
10 כמ"ש¹¹⁷ "וגר זאב עם כבש וגו'"], נאמר¹¹⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", אשר, גם לפירוש
11 הזה¹¹⁹ שלעתיד לבוא יהיו "נפלאות" אפילו לגבי הנסים דיצי"מ, הרי מזה גופא מובן גודל מעלת הנסים
12 דיצי"מ.

13 וזהו גם ענינו של חודש ניסן – כמובן מדברי הגמרא¹¹⁵ שהרואה בחלום שם שיש בו נו"ן, "נס נעשה
14 לו", ואם רואה שם שיש בו שני נוני"ן, "נסי נסים נעשו לו".

15 ומזה מובן, שבבוא ר"ח ניסן שקשור עם הענין דיצי"מ, צריכה להיות הנהגת האדם באופן של יציאה
16 מהגבלת העולם כו', שכן, יצי"מ אינה ענין חד-פעמי, אלא ענין שחוזר ונשנה בכל שנה, ובאופן שנמשך
17 על כל השנה כולה, כמו הענין וכל ה"רעש" דמ"ת בחג השבועות, שישנו גם בכל השנה כולה, שלכן
18 אומרים בברכת התורה: "נותן התורה", לשון הוה¹²⁰.

19 ובפשטות – שיהודי נמצא במעמד ומצב של חירות מכל עיני העולם שיכולים לבלבלו כו', ואין לך
20 דבר בעולם שיוכל לשלוט עליו, כיון שכל מציאותו היא השעבוד להקב"ה, כמ"ש¹²¹ "כי לי בני ישראל
21 עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים", "ולא עבדים לעבדים"¹²².

22 כ. ובהמשך לזה – כאן המקום להזכיר אודות הענין של "מיהו יהודי":

23 ובהקדמה – שכל אדם מטבעו רוצה להיות ברשות עצמו, ולא להיות משועבד למישהו אחר, כך,
24 שאם הוא רק אדם בעל שכל, הנה בהיותו במצב של שעבוד, צריך לרצות לצאת מהשעבוד, ובודאי לא
25 להיפך כו'.

26 אלא שכאן מתערבת הסכלות של היצה"ר, "מלך זקן וכסיל"¹²³ – לא "זקן זה שקנה חכמה"¹²⁴, כי
27 אם "זקן" שהוא פשוט "עובר בטל"... ולא סתם "כסיל", אלא תכלית הסכלות, אלא שאעפ"כ הוא "אומן
28 במלאכתו"¹²⁵, לפתות את פלוני לקבל ההצעה שמציעים לו להיות "עבד נרצע"...

29 ובזה גופא – לא עבד לאדונים גדולים וחשובים, אלא "עבד לעבדים", שהרי אצלם גופא מדובר רק
30 אודות עקשנות ואינטרסים אישיים בלבד, ואעפ"כ, מסכים להיות "עבד נרצע", ובלבד לשבת יחד עם
31 "בכור השפחה אשר אחר הריחיים"... ולא עוד אלא שמשתדל ורודף אחרי זה – היפך טבעו של אדם!

(119) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפו ואילך). וש"נ.

(120) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(121) בהר כה, נה. קידושין כב, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת משפטים כא, ו.

(122) חסר מה שזכור אודות עבד לשני אנשים; חציו עבד וחציו בן חורין.

(123) קהלת ד, יג ובפרש"י.

(124) קידושין לב, ב.

(125) ראה שבת קה, ב.

(114) שבת צז, א. ועוד.

(115) ברכות נז, רע"א ובפרש"י.

(116) וכמבואר באגה"ק (רסכ"ו) שרק בנוגע לעמי הארץ "לית בין גלותא לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד" (ואילו כל שאר העינים יהיו ע"ד הרגיל), משא"כ אצל תלמידי חכמים כו'; והרי בני"י – "עמך כולם צדיקים" (ישעי' ס, כא). וראה סנהדרין ר"פ חלק).

(117) שם יא, ו.

(118) מיכה ז, טו.

- 1 ומה גם שנוסף לכך שעושה זאת לעצמו, הרי הוא גורר ("שלעפט אַרײַן") לענין זה גם אחרים, החל
 2 משכירו ולקיסו, וגם את אביו וזקנו, ואבי זקנו וכו', נשמות שבג"ע מהדורות שלפנ"ז, כו"כ דורות שמסרו
 3 נפשם בפועל על קידוש השם עבור ענינים אלו, עד לדור שהי' במעמד הר סיני ושמע מהקב"ה "כי לי
 4 בני ישראל עבדים עבדי הם", "ולא עבדים לעבדים"; את כולם הוא "מוכר" ומכניס לתוך ה"בוץ" שבו
 5 הוא נמצא!
- 6 ומה הוא מקבל תמורת זה – "כסא"! ... אבל איזה כסא – לא כסא שעליו יושב האדם, אלא להיפך:
 7 כסא שיושב על ראש האדם! בדרך כלל יושב האדם על הכסא באמצעות החלק התחתון של הגוף, אבל
 8 כאן, הכסא יושב על ראשו, היינו, שהכסא הוא בעה"ב עליו, על השכל, הרצון והתענוג שלו, שכולם
 9 נזרקים ומושלכים תחת הכסא! ...
- 10 הוא "עבד נרצע" שהולך ומכריז "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי"¹²⁶, בה בשעה
 11 שהאדון האמיתי – הקב"ה – לא מסכים לכך, אשתו לא מסכימה לכך, ובניו לא מסכימים לכך; היחיד
 12 שחפץ בכך הוא ה"מלך זקן וכסיל"! ...
- 13 ואח"כ מצוה על שכירו ולקיסו שישתדלו לארגן שישלחו לו מכתבי ברכה ותודה כו', ויכריזו "הידד,
 14 יחי העבד"! ... – הם לא יכולים להכריז "יחי האדון", שהרי כולם יודעים שהוא "עבד", ולכן מכריזים
 15 "יחי העבד"!
- 16 כא. ובגלל זה הוא הולך ומסתבך באמירת שקרים – היום כך ולמחרת כך, שכן, אמת – ישנה רק
 17 אחת, אבל שקר – אפשר לומר ריבוי שקרים עד בלי גבול, ועד לשקר שנתחדש ביום ששי האחרון,
 18 – הנני מדייק לומר יום ששי, כיון שלא יודעים איזה המצאות נפלו לו לאחרי כן, ביום ששי אחר
 19 הצהרים או ביום השבת! ... –
- 20 שיצא בהצהרה לפרסם בכל קצוי תבל, שאכן אירע שכמה גוים נרשמו בתור יהודים, אבל הדבר נעשה
 21 שלא בידעתו!
- 22 מה פירוש "שלא בידעתו" – הרי זה כבר שלש שנים שמרעישים על כך, והוא זה שאמור להיות
 23 ה"אחראי" שכביכול יש לו דעה וביכלתו לשנות כו', וא"כ, איך נעשה דבר שלא בידעתו?! ואם אכן
 24 אירע הדבר שלא בידעתו, אולי יש מקרים נוספים שאירעו שלא בידעתו! ...
- 25 בתחילה אמר, שרישום גוים בתור יהודים הוא "הישג דתי", זאת אומרת, שכל שרושמים מספר גדול
 26 יותר של גוים [ומבזבזים על כל אחד מהם 30.000 דולר, ונותנים לו כל מיני זכויות וכו'], אזי ה"הישג
 27 דתי" הוא גדול יותר! ...
- 28 אך כאשר העומד על גביו אמר לו ששקר גדול כזה הוא כבר יותר מדי... (ומה גם שהגוי אינו רוצה
 29 בכך) – התחיל להכריז שבפועל לא רושמים גוים בתור יהודים, מלבד מה שאירעו 4-5 מקרים בודדים.
 30 וכאשר טענו שגם זה דבר בלתי רצוי הדורש תיקון, שינה את דבריו ואמר שצריך לפרסם שאין אפילו
 31 מקרה אחד של רישום גוי כיהודי!
- 32 וכאשר הגישו לו רשימה מפורטת של 160 גוים שנרשמו כיהודים, השיב, שיערוך חקירה ודרישה
 33 בדבר – לא חקירה ודרישה איך אירע הרישום הכוזב, אלא חקירה ודרישה איך אירע הדבר שהתפרסמה
 34 הרשימה שהיתה מונחת רק בלשכתו! ...
- 35 ולאחרי שנתעורר רעש על זה – נפל על המצאה חדשה, שכל המקרים שברשימה הנ"ל אירעו לפני
 36 שהוא התמנה לשר הפנים! הוא יודע שבכל רישום מופיע תאריך מדוייק, כך, שיכולים לברר את האמת...
 37 אבל אעפ"כ, עד שיבררו יעבור בינתיים משך זמן (גם אם הוא זמן קצר, חמש דקות בלבד) שבו יוכל
 38 לישוב על הכסא... ומוסיף לקוות שאולי עד אז ישכחו מכל הפרשה.

(126) לשון הכתוב – משפטים כא, ה.

[וכפי שאכן אירע לאחר שהתעורר משהו [אחד מהשמאלנים או מהימניים או מישהו שבאמצע] –
 1 לאו דוקא בגלל שאיכפת לו מעניני דת, אלא בגלל שלא הי' יכול לסבול יותר את כל השקרים הנ"ל –
 2 והטריח את עצמו להגיש לכנסת "שאלתא" (כפי שנקראת שם) נגד השר שהכריז שאין שום מקרה של
 3 רישום כוזב, באמרו, שיש לו שם עם כתובת ותאריך כו' (לאחרי שהנ"ל נתמנה לשר הפנים) – אזי קם
 4 אחד שבחיינו הפרטיים הוא אדם דתי, וחפר ומצא חוק שאסור לבייש אדם ב"כנסת" ע"י הזכרת שמו
 5 [כבנדו"ד, שמזכירים שמו של פלוני כדי להוכיח שאכן אירע כזה מקרה], ובגלל זה דרש להסיר את
 6 השאלתא [אף שבעצם אפשר לברר זאת גם ללא הזכרת שם, או שלא להכריז את השם ב"כנסת"], ואז
 7 החליטו להקים ועדה כו', ובינתיים "קברו" את השאלתא הנ"ל].
 8

ועד"ז כשאומרים לו שגם אם בפועל אין מקרים של רישום גוים כיהודים, הרי ישנו פס"ד של רבנים
 9 שאסור לשבת בממשלה – אזי עונה, שלא קיים כזה פס"ד, בידעו, שאין החי מכחיש את החי¹²⁷, ואפשר
 10 לברר זאת, לטלפן אל הרב ולשאול אותו ולשמוע ממנו שאכן ישנו פס"ד כזה, וכל זה – כדי להרויח
 11 איזה משך זמן שבו יהנה מכבוד המדומה שע"י ישיבה על הכסא!
 12

ואע"פ שב"כבוד" זה מתערב גם ענין של בזיון, ולא רק בזיון שלו, אלא בזיון של היהדות כולה
 13 [לאמיתו של דבר אי אפשר לבזות את היהדות, אבל הצרה היא שהם מדברים כביכול בשם העם היהודי],
 14 ועד שהכבוד בטל בששים לגבי הבזיון – מוכן הוא לקבל את כל הבזיון בגלל שנדמה לו שהוא מקבל
 15 "כבוד"!
 16

כב. ועוד עוולה חמורה בענין הנ"ל, שלא היתה אף פעם בדברי ימי העולם, אפילו אצל מקולקלים
 17 שבאומות:
 18

בנוהג שבעולם, אפילו אצל הקומוניסטים, סטאלין וכו', שכאשר הי' מגיע מכתב מ"רבינער", או
 19 להבדיל מ"גלח", היו מקבלים איזה מענה. – המענה הי' יכול להיות אמנם במילים חריפות ("א זידל
 20 וואָרט") כו', אבל בכל אופן הי' איזה מענה, אם מצד דמוקרטיא או מצד סוציאליזם וכיו"ב.
 21

ואילו בנדו"ד, היתה פני' של 1500 רבנים ומנהיגים בישראל אל ראש הממשלה בקשר לתיקון החוק,
 22 ולמרות שכבר עברו שנתיים ימים, הנה עד היום הזה לא נתקבל שום מענה! – הי' רק אישור מהמזכירות
 23 שהמכתב נתקבל, ותו לא. וגם אחרי שלא התעצלו ושלחו מכתב נוסף, לא קיבלו מענה!
 24

היא (ראש הממשלה) לא מוצאת לנכון לענות על המכתב. וזאת, בה בשעה שיש לה זמן עבור כל
 25 הענינים, ללכת לטייל, לבקר בתיאטרון וכיו"ב, ועד ללכת לבקר אצל אבי אבות הטומאה! ומוסיפה
 26 להתפאר בכך שבמשך כל זמן שיחתם לא הסירה את עיני' ממנו – בידעה שהוא זה שבגללו נהרגו
 27 עשרות אלפי יהודים, ואעפ"כ הולכת לבקר אצלו, ואח"כ הוא מבזה אותה כו'.
 28

כג. ובנוגע לכל האמור לעיל – אין פוצה פה ומצפצף!
 29 ישנם שתקנים גדולים – כל אחד עם הסיבה והתירוץ שלו, ועד לטענה שגם אם יצעקו לא יועיל
 30 מאומה.
 31

אבל אין זה תירוץ אמיתי, כמובן מדברי הגמרא¹²⁸ בנוגע לאלו ש"הי' בידם למחות ולא מיחו",
 32 שאע"פ שהקב"ה אומר "גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם", ישנה הטענה: "אם לפניך
 33 גלוי, להם מי גלוי!"
 34

אלא שאעפ"כ אין אשמתם מגעת לאשמת פלוני שהכל על אחריותו, שהרי "אין שליח לדבר
 35 עבירה"¹²⁹.
 36

129) קידושין מב, ב. וש"נ.

127) בכורות לו, א.

128) שבת נה, א.

- 1 כד. אמנם, למרות שלעת-עתה נמצאים במעמד ומצב של חושך כפול ומכופל, ועד למעמד ומצב
 2 כפי שהי' במצרים בזמן מכת חושך – "וימש חושך", "שהי' כפול ומכופל ועב עד שהי' בו ממש"130,
 3 – והסיבה לכך, כמבואר בפירושו רש"י131: "ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור
 4 רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה וכו'"; ועליהם אמרו132 "אילו הי' שם לא הי'
 5 נגאל" –
 6 ועד"ז בנדו"ד, שזה לא סתם חושך, שמצד זה ש"השוחד יעור עיני חכמים"133 יכול להיות שלא
 7 רואים את החושך, אלא זהו חושך כפול ומכופל ועב כל כך שאין צורך ב"עיני חכמים" כדי לראותו,
 8 אלא יכולים למששו בידים, כך, שלא יכולים לתרץ את עצמם שלא ידעו ששורר חושך... ואעפ"כ ישנם
 9 כאלו שלא רוצים לצאת ממצרים כו',
 10 הרי כיון שמגיע ר"ח ניסן, ראש חודש של גאולה – הנה יה"ר שמכאן ולהבא נדע רק אודות עניני
 11 גאולה,
 12 ולכל לראש – גאולה מהמעמד ומצב של "עבד לעבדים", עי"ז שהקב"ה יעשה את שלו להבטיח
 13 שישבו על הכסא רק אלו שראויים לכך, ואלו שאינם ראויים לכך, לא יניחו להם להשאר על הכסא, אלא
 14 שזה יהי' בחסד וברחמים...
 15 ויראו את האמת – כפי שהיא ע"פ "דבר ה' זו הלכה"134, שהקב"ה הוא "המבדיל בין אור לחושך
 16 בין ישראל לעמים כו'",
 17 ועד לקיום היעוד135 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר", כיון שישראל עושין תשובה
 18 "ומיד הן נגאלין"136.
 19 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן קנקני משקה עבור ה"מלוה מלכה" של "חדרי תורה אור"137, עבור
 20 המסיבה השנתית לטובת "בית רבקה"138 ועבור ה"מלוה מלכה" של "צעירי אגודת חב"ד"].
 21 * * *
 22 כה. בנוגע לביאור בהערות אדמו"ר על הזהר – יש לומר בפשטות הענינים:
 23 ג' הלשונות הם בהתאם לג' הענינים שהיו בעשיית המשכן: (א) "כמשפטו אשר הראת בהר"139 –
 24 ענין הראי', (ב) הציווי על עשיית המשכן – אמירה ודיבור, (ג) עשיית והקמת המשכן בפועל, שהם כנגד
 25 ג' הענינים דמוחין מדות ומלכות.
 26 כו. בעמדנו בסמיכות לר"ח ניסן – שכולל את כל ימי החודש, שלכן נקרא בשם "ראש חודש"140,
 27 בדוגמת הראש שכולל את החיות של כל הגוף (כמבואר בעטרת ראש בתחלתו141) – יש לעורר אודות
 28 הענינים השייכים לחג הפסח (כיון שמפקחין על צרכי ציבור בשבת142), שהרי אפילו שלושים יום לפני
 130 בא יו"ד, כא ובפרש"י.
 131 שם, כב.
 132 נוסח הגש"פ. וראה בארוכה לקו"ש חי"א בתחלתו.
 133 פ' שופטים טז, יט.
 134 שבת קלח, ב.
 135 ישעי' מ, ה.
 136 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
 137 ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"א ריש ע' 40.
 138 ראה גם מכתב א' פ' ויקהל שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' קד ואל"ך) – למשתתפים במסיבה השנתית לטובת "בית רבקה".
 139 תרומה כו, ל.
 140 נזכר גם שר"ח אינו נקרא יום המעשה, כמ"ש בהפטרה
 דפרשת החודש (יחזקאל מו, א): "שער החצר הפנימית גו' יהי'
 סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח",
 שמוזה מוכח ש"יום החודש" אינו מימי המעשה, ועד שיש בו
 מעלה אפילו לגבי שבת, כיון שבשבת אין לאדם שייכות עם עניני
 חול, משא"כ בר"ח, שמותר במלאכה, ואעפ"כ הוא למעלה מימי
 המעשה (ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ב ע' 83 ואילך.
 וש"נ).
 141 ספ"ב.
 142 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב. וש"נ.

1 הפסח שואלין ודורשין בהלכות הפסח, ועאכו"כ מר"ח ניסן, בפרוס הפסח¹⁴³, שגם לדעת רשב"ג שואלין
 2 ודורשין כו'¹⁴⁴.

3 ולכל לראש – בנוגע למבצע מצה שמורה¹⁴⁵, וכן בנוגע למכירת חמץ¹⁴⁶, שבודאי יעסקו בזה כמו
 4 בכל שנה,

5 ובפרט בנוגע לענינים הקשורים עם קביעות שנה זו שערב פסח חל בשבת, שבגלל זה יש כמה ענינים
 6 שצריך לעשותם לפני ערב פסח, לפני שבת, לפי שאסור לעשותם בשבת, כולל גם ענינים שאין בהם
 7 משום מלאכה, אלא רק ענין של הכנה משבת לחול.

8 וכיון שאין הכל בקיאים בזה – מהנכון וראוי שימצאו רב שיכתוב כל פרטי הדינים השייכים לזה,
 9 ויתרגמו זאת לשפת המדינה, ויפרסמו בכל המקומות.

10 ויה"ר שמבצע זה – יחד עם כל המבצעים – יהי' בהצלחה, כולל גם בנוגע לפעולה על כל השנה
 11 כולה, כדאיתא בכתבי האריז"ל¹⁴⁷ שהנזהר ממהשו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה, וכיון
 12 שהקב"ה יודע עתידות, נפעלת כבר הזהירות מחטא עוד לפני"ז, החל מר"ח, ע"ד מארז"ל על הפסוק¹⁴⁸
 13 "וילכו ויעשו בני ישראל", "מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו".

14 ועד שזוכים לענין הגאולה – שהרי ישראל עושין תשובה "ומיד הן נגאלין"¹³⁶ – ובנין ביהמ"ק
 15 השלישי, ש"בנוי ומשוכלל (למעלה, וצריך רק ש)יגלה ויבוא מן השמים"¹⁴⁹, ע"י משיח צדקנו, בקרוב
 16 ממש.

17 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָן"].

143) רע"ב שקלים רפ"ג.
 144) פסחים ו, סע"א. וש"נ.
 145) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ב ע' 51. וש"נ.
 146) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 28 הערה
 147) הובא בבאה"ט או"ח רסתמ"ז. וראה זח"ג רפב, ב
 (ובנצו"ז שם). וראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ד ס"ע
 50. וש"נ.
 148) בא יב, כח ובמכילתא ופרש"י.
 149) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.
 90.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ב אדר, ות"ח על כתבו ר"פ מהתועדות דחג הפורים, ולפלא
 אשר בהתועדות זו השתתפו רק ג' בחורים תלמידי הישיבה, אף שבכלל בעניני פורים כמה הגבלות
 וזהירות בטלות הן, והאומנם כ"כ גדול מורא בשר ודם? ויהי רצון אשר מתוך בריאות הנכונה גם
 בהרגשו הוא (כי באמת כמו שאמרת לי בריא הוא, אבל גם הרגש בלתי נכון גם ממנו צריך להפטר
 ולשללו).

יעשה כל התלוי בריבוי גבולו גם מתוך תלמידים האמורים וחברא חברא אית לי, והרי
 שמן שהוא פנימיות התורה מפעפע בכל מקום, וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות

פרשת פקודי

כרך כו, א

מתורגם ללשון הקודש

16 שאיתמר היה הממונה והגבאי על הזהב הכסף והנחושת,
17 בסיוע הלויים.⁶
18 בפירוש רש"י לפסוק זה אנו מוצאים דבר מפליא,
19 שלכאורה, פירושו על חלקו הראשון של הפסוק סותר את
20 פירושו על חלקו השני של הפסוק:
21 על המילים "אלה פקודי" מבאר רש"י "בפרשה זו נמנו
22 כל משקלי נדבת המשכן..."⁷, כלומר, המשמעות של
23 "פקודי המשכן" היא החישובים של נדבת המשכן, ופסוק
24 זה אינו אמור לגבי הנאמר בפרשת ויקהל, אלא לגבי
25 המופיע בהמשך "בפרשה זו".
26 ואילו על המילים "עבודת הלויים" מפרש רש"י:
27 "פקודי המשכן וכליו היא⁷ עבודה המסורה ללויים במדבר
28 לשאת ולהוריד ולהקים איש איש למשאו המופקד עליו
29 כמו שאמרו בפרשת נשא⁸ – כלומר, שב"פקודי המשכן"
30 אין הכוונה⁹ לחישובים של נדבת המשכן המופיעים
31 בהמשך, אלא למינוי על המשכן, "לשאת ולהוריד
32 ולהקים..."¹⁰!

א.

"אלה פקודי המשכן..."

1 על הסבר הפסוק¹ "אלה פקודי המשכן... אשר פוקד
2 על פי משה, עבודת הלויים ביד איתמר..." יש מחלוקת בין
3 המפרשים²:
4 (א) לפי פירוש אחד, מוסבת המילים "אלה פקודי
5 המשכן" לגבי מעשה המשכן המסופר בפרשה הקודמת,
6 פרשת ויקהל, שבה מסופר במפורט אודות עשיית המשכן
7 וכליו. לפי זה המשמעות של "פקודי המשכן... עבודת
8 הלויים..." היא מלשון מינוי ותפקיד, שהמשכן וכליו הם
9 "פקודי עבודת הלויים שפקדם משה ביד איתמר"³, וכפי
10 שמסופר בחומש במדבר⁴ שהלויים התמנו לשאת את
11 המשכן וכליו.
12 (ב) "אלה פקודי המשכן..." – הכוונה היא לחישוב של
13 הזהב, הכסף והנחושת של נדבת המשכן, המפורט בהמשך
14 פרשתנו. לפי זה המשמעות של "פקודי" היא מלשון מנין
15 וחשבון, וההסבר של "עבודת הלויים ביד איתמר" הוא⁵,

בפירושו הקצר (וכן תי' בתוס' (הדר זקנים) כאן): ביד איתמר שהוא
ממונה על רוב כלי הקדש (ולהעיר שגם לפי הרמב"ן צ"ל ש"אמר פקודת
איתמר על הרוב" – ל' טור הארוך כאן. וראה ל' הרמב"ן).
9] בשפ"ח "דק"ל דפשו"מ משמע דעבודת הלויים הוא פקודי
המשכן כלומר מניין כלי המשכן לכן פ' לשאת ולהוריד". וצ"ע, שהרי
מפורש ברש"י "פקודת המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללויים", היינו
שעבודת הלויים היא "פקודת המשכן וכליו".
[משא"כ להרמב"ן, אף שגם לפירושו "עבודת הלויים ביד איתמר"
שייך להמינוי דפ' נשא (ראה לעיל שוה"ג להערה 5) – הרי לא כתב
(כבפרש"י) ד"פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללויים .. לשאת
כו", אלא מפרש "פקודי המשכן" היינו "מספר ומשקל" דכסף פקודי
העדה ונחושת התנופה (ע"ש)].
10] וראה אברבנאל כאן השאלה הב'. ועוד.

1 ריש פרשתנו.
2] ב' הדיעות הובאו ברמב"ן, כלי יקר ועוד כאן.
3] ל' הרמב"ן כאן. וראה ראב"ע כאן. ולקמן בפנים מפרש"י.
4] במדבר א, ג. נ"ג. ג, כה"כ. לא. ל"ל. ד, ד (ובפרש"י). שם, טו
ואילך. נשא ד, כד ואילך. שם, לא ואילך.
5] ראה תנחומא פרשתנו ה. שמו"ר פנ"א, א"ב. מפרשים שבהערה
הבאה*. ועוד.
6] ראה רלב"ג ואברבנאל כאן. ועוד. ולהעיר מעורא ח, כט ואילך.
7] באיזה דפוסים הנפוצים נדפס "הוא", ולכאורה הוא ט"ס.
8] ולא פ' במדבר – כי רק בפ' נשא מסופר אודות "עבודת הלויים
ביד איתמר" (כי עבודת הקהלים בס' במדבר היא ביד אלעזר – שם ד,
טז ובפרש"י שם ד"ה פקודת).
9] וקושיית הרמב"ן כאן "למה יזכיר פקודת איתמר ולא יזכיר פקודת
אלעזר שהיא הנכבדת" – י"ל שרש"י סובר** כתי' הראב"ע כאן

(* אב"ל ברמב"ן מפרש ש"הכל נתן משה במספר במשקל ביד איתמר". היינו מפני שמכסף פקודי העדה ונחושת התנופה נעשו חלקי כלי המשכן השייכים לפקודת
איתמר (משא"כ פקודת אלעזר שנעשה מזהב – מכיון שלא ידעו "צפוי כל כלי כמה זהב יש בו לא ספר שנתנו משה להם במנין ובמשקל ולכן לא הזכיר כאן פקודת
אלעזר"). וראה הערה 9. ואכ"מ.
(** וצ"ע בס' ורא"ל משה (באר הטי"ב) – לבענה"מ מטה משה – על פרש"י כאן.)

ב.

"פקודי המשכן" - שני סוגי מנין

1 לכאורה, ניתן ליישב זאת לפי סוף דברי רש"י על
2 "אלה פקודי" - "נמנו כל משקלי נדבת המשכן... ונמנו
3 כל כליו לכל עבודתו". כלומר, שב"פקודי המשכן" אין
4 הכוונה רק לחישוב של נדבת המשכן, אלא גם למנין של
5 "כל כליו וכל עבודתו", המנויים בהמשך הפרשה¹¹, לאחר
6 הסיפור אודות עשיית בגדי כהונה, בענין של "ויביאו את
7 המשכן אל משה".

8 לפי זה מובן הקשר בין "פקודי המשכן" לבין "עבודת
9 הלוים" שבהמשך הפסוק - כי ענין זה ב"פקודי המשכן",
10 מנין הכלים וכל עבודתו, קשור לעבודת הלוים "לשאת
11 ולהוריד ולהקים"¹², כנאמר בפרשת נשא¹³ "ובשמות
12 תפקדו את כלי משמרת משאם", וכפי שמוכן בפשטות,
13 שהמינוי על משא המשכן כולל את התפקיד למנות ולחשב
14 את כל כלי המשכן ולהשגיח על שלמותם וכדומה.
15 אך עדיין אין מובן: מדוע צריך רש"י להסביר
16 ש"פקודי המשכן" כולל את שני סוגי המנין¹⁴, והכוונה
17 במילים אלו אינה רק לחישוב של נדבת המשכן, אלא גם
18 למנין של "כל כליו לכל עבודתו", ומשום כך הוא צריך
19 לבאר שהמשמעות של "עבודת הלוים" היא בקשר למינוי
20 על כלי המשכן¹⁵ "לשאת ולהוריד ולהקים...?"

21 ואדרבה: לכאורה, פירוש זה דחוק הוא, כי התורה
22 מפרידה בין שני המינים באמצעות הסיפור אודות עשיית
23 בגדי כהונה, וקשה לומר שהפסוק "אלה פקודי המשכן"
24 אמור גם לגבי הענין המופיע בפרשה שאחרי הבאה אחרי
25 פרשה זו.

26 כיון שרש"י מבאר שהמילה "פקודי" היא מלשון מנין,
27 הוא צריך היה להסביר כמפרשים הנ"ל, שהמשמעות של
28 "עבודת הלוים ביד איתמר" היה שמשה מסר את המנין
29 של נדבת המשכן ללוים ביד איתמר.

ג.

רש"י - מאריך בלשונו?

30 בנוסף לשאלה על סוף דברי רש"י "ונמנו כל כליו לכל
31 עבודתו", יש להבין גם את תחלת דבריו, "בפרשה זו נמנו
32 כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחושת".

33 פירוש זה מופיע גם ברשב"ם, אך שם נאמר בקצרה:
34 "אלה פקודי - חשבון הכסף והזהב והנחושת". ואילו
35 רש"י מאריך בלשונו:

36 (א) "בפרשה זו נמנו..." - אילו היה רש"י אומר "מנין
37 משקלי נדבת המשכן..." כבר היה מובן ש"אלה פקודי"
38 אינו אמור לגבי פרשת ויקהל, ששם אין כלל חישובים של
39 נדבת המשכן, אלא ל"פרשה זו". ומדוע מדגיש רש"י
40 "בפרשה זו"?

41 ומסבירים המפרשים¹⁶, שכיון שיש הפסקה של מספר
42 פסוקים עד שהתורה מתחילה לפרט את החישובים¹⁷, צריך
43 רש"י להבהיר שלמרות זאת מתאים לומר "אלה פקודי
44 המשכן", משום שהחישוב מופיע "בפרשה זו".

45 אך יש להבין: רש"י צריך היה לומר: "אלה פקודי
46 - מנין משקלי נדבת המשכן... האמור בפרשה" וכדומה.
47 כלומר, תחלה לבאר את "אלה פקודי" ("מנין משקלי...")
48 ולאחר מכן להוסיף היכן מפורט המנין ("בפרשה זו") -
49 כפי שמפרש רש"י בתחלת פרשת תולדות: ואלה תולדות
50 יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה. מדוע פותח כאן
51 רש"י במילים "בפרשה זו נמנו...?"

52 (ב) "נמנו כל משקלי נדבת המשכן" - מדוע חשובה
53 הדגשה זו?

54 יותר מכך: יש הבדל בין תרגום אונקלוס לבין תרגום
55 יונתן: באונקלוס נאמר "אלין מניני משכנא", ואילו תרגום
56 יונתן אומר "אלין מנייני מתקלון וסכומהון דמשכנא".
57 רואים איפוא שאונקלוס, הקרוב יותר, כידוע, לפשוטו של
58 מקרא, כלומר, לשיטת רש"י - מציין רק את הביטוי מנין,

(11) לט, לג ואילך.

(12) עפ"י תומתק אריכות לשון רש"י - בד"ה אלה פקודי "ככל כליו)
לכל עבודתו", ובד"ה עבודת הלוים מוסיף ("לשאת) ולהוריד ולהקים":
הלשון "כל כליו לכל עבודתו" הוא ע"פ ל' הכתוב לעיל (ס"פ
תרומה) "לכל כלי המשכן בכל עבודתו", ובפרש"י שם "לכל כלי המשכן,
שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו כגון מקבות כו". ולכן מרמז רש"י
ש"פקודת המשכן וכליו" כולל גם כלים אלה, להדגיש את השייכות
לעבודת הלוים שהיא (לא רק לשאת, אלא גם) "להוריד ולהקים".

(13) ד, לב - הובא בראב"ע וספורנו כאן.

(14) ואין לומר מפני ש"פקודי" ל' רבים - כי בנדבת המשכן עצמה
נמנו כאן ג' פקודים, "לכסף ולזהב ולנחושת" (ל' רש"י) כאן. וראה לקמן
הערה (28).

(15) ובפרט שלכאורה דוחק לפרש ד"עבודת הלוים" קאי רק על חלק
(וענין) אחד שב"פקודי המשכן" (מנין הכלים, ולא מנין משקלי נדבת
המשכן).

(16) ראה רע"ב, ס' זכרון, דבק טוב ועוד כאן.

(17) ובפרט ע"פ המשך פרש"י, שב"אלה פקודי" נכלל גם זה ש"נמנו
כל כליו לכל עבודתו" - בפ' שלאחרי אחרי, כנ"ל בפנים.

ה.

"פקודי" מלשון מינוי ותפקיד

- במבט ראשון נראה²⁵, שבפירושו "בפרשה זו נמנו כל
משקלי..." מתכוון רש"י לבאר את המילה "פקודי" מלשון
מנין וחישוב, ולא מלשון מינוי²⁶.
- אך את זאת שולל רש"י בעצמו על-ידי דבריו בהמשך
"ונמנו כל כלי...": אם המשמעות של "פקודי" היא מלשון
מנין²⁷, הרי אין הכוונה ל"ספירה", פעולת המנין, אלא
לכמות הכללית, סכום המנין – כפי שמוכה בתחלת פרשת
תשא "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם", ששם
מפרש רש"י "כשתחפוץ לקבל סכום מנינים לדעת כמה הם"
– ומשמעות זו של "פקודי" אינה מתאימה למנין "כל כלי
לכל עבודתו", כי לגבי הכלים לא ציינה התורה את סכומם
ומספרם, אלא בפסוק "מונים" ומפרטים את הכלים.
- ובכך פרש"י אומר שהביטוי "אלה פקודי" קשור לשני
ה"מונים" – הן מנין נדבת המשכן והן מנין הכלים – הוא
מבהיר: (א) שמשמעות המילה "פקודי" כאן היא מלשון
מינוי ותפקיד. (ב) שגם במנין של "כל משקלי נדבת
המשכן", בדיוק כבמנין הכלים, אין הכוונה שהוא מסר
חישובים מדויקים לישראל של סכומי הנדבות, וכיצד
השתמשו בהן, כדי לשלול ממנו חשד וכדומה²², אלא
שהוא מונה והולך, כלומר, מפרט את "משקלי נדבת
המשכן", בדומה למנין של "כל כלי לכל עבודתו".
- ולכן מדייק רש"י בלשונו "נמנו כל משקלי נדבת
המשכן" ואינו מתבטא במילה "סכום" וכדומה: בכך הוא

- 1 ואילו רש"י בוחר את הלשון הדומה לתרגום יונתן¹⁸
2 ומוסיף "משקלי", ומצד שני: הוא משמיט את המילה
3 "וסכומהו"¹⁹!

ד.

"אלה – פסל את הראשונים"

- ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
בפירושו על "אלה פקודי" מתכוון רש"י ליישב שאלה
פשוטה²⁰: הביטוי "אלה" מצביע על התחלת ענין, ויותר
מכך, כדברי רש"י בתחלת פרשת משפטים – "כל מקום²¹
שנאמר אלה, פסל את הראשונים".
- ואין מובן: אף אם נבאר שהמילים "אלה פקודי
המשכן" אינן אמורות לגבי הפרשה הקודמת, אלא לגבי
חישוב הנדבות המופיע בהמשך הפרשה, בכל זאת זהו
המשך ותוצאה (להיפך מ"פסל") של הפרשה הקודמת –
שלאחר שמסופר כיצד נדבו ישראל למלאכת המשכן,
וכיצד שמשו נדבותיהם לעשיית המשכן – מסר משה
רבינו לישראל²² את החישוב של כמות הנדבות ולמה
שמשו.
- ומתעוררת השאלה: מדוע כתובה כאן המילה "אלה",
שמשמעותה היא "פסל את הראשונים"²³, ולא "ואלה"?
- שאלה זו מתרץ רש"י בהוסיפו שהמילים "פקודי
המשכן" אינן אמורות רק לגבי חישוב הנדבות²⁴, אלא גם
למנין "כל כלי לכל עבודתו" – ובכך מוסבר כיצד
22 "בפרשה זו" מתחיל ענין חדש בקשר למשכן. כפי שיוסבר
23 להלן.

(22) ראה מדרשים שבהערה 5. ובכ"כ מפרשים כאן.
(23) וראה עין הדעת טוב (להרח"ו) ריש פרשתנו. אוה"ח כאן. ועוד.
(24) אבל מה שכ' בשפ"ח "דלא תטעה לומר דקאי דוקא אכלי משכן
דסמוך ל' ותקשה לך למה מנה מנין המשקלות" – צ"ע, דמכיון ד"ואלה
מוסיף על הראשונים", למה נטעה לומר דלא קאי על מנין המשקלות
שבפרשה זו, ה"מוסיף" על הנאמר בפרשה שלפניו (וע"ד "ואלה
המשפטים")?

(25) וכן פירשו (כוונת רש"י) בס' זכרון ומלאכת הקודש על פרש"י
כאן.
(26) ע"ד וישב לט, ד"ה. מקץ מא, לד. ובכ"מ. וראה רש"י במדבר
א, נ.
(27) ראה מלבי"ם כאן.

(18) ידועה השקו"ט האם ראה רש"י תיב"ע שעל התורה. ואכ"מ.
(19) ולהעיר שבתרגום ירושלמי מכת"י (שהובא בתו"ש פרשתנו כאן
אות יב) "אלין סכומי משכנה".
(20) ראה גם שפ"ח ומשכיל לדוד כאן.
(21) מלבד כאשר הוא סיוס וסיכום הענין שלפניו (ראה פרש"י בראשית
ב, ד ובמפרשים שם. חזקוני ועוד ר"פ משפטים. ועוד. לקו"ש ח"ה ע'
42 הערה 34 בסופה).
ובנדו"ד לא פרש"י ד"אלה פקודי המשכן" הוא הסיכום דמעשה
המשכן דס"פ ויקהל* – כי (נוסף על העיקר, שדוחק הכי גדול לומר
שהסיכום דפ' ויקהל בא בתחילת) פ' פקודי (פרשה זו). וראה לבוש על
פרש"י בראשית שם – הרי) בפ' ויקהל מסופר רק ע"ד עשיית המשכן
וכליו, ולא ע"ד "פקודי המשכן" (שהרי לא נמנו שם כלי המשכן) – והל"ל
"אלה כלי המשכן וכיו"ב.

(* במשכיל לדוד כאן "דלא שייך כאן תוספת שהרי זהו עצמו האמור למעלה אלא דהכא אתא לתת חשבון על הכל". ומשמע שמפרש ד"אלה" הוא הסיכום דלפניו.
אבל צ"ע בדבריו. שהרי כאן בא לא רק הסיכום דלפניו "כ"א מוסיף פרטי החשבון" לכסף וזוהב ולנחושת". ומדוע לא שייך כאן "ואלה פקודי המשכן"?)

20 ואילו בפרשתנו מדובר על "פקודי המשכן" – על
 21 המינויים והתפקידים של הממונים על המשכן.
 22 היכן רואים "בפרשה זו" ענין של "מינוי" על המשכן?
 23 אומר רש"י "בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן...
 24 ונמנו כל כליו לכל עבודתו", שזהו תפקידו של הממונה
 25 – להקפיד ולהשגיח על חישוב כל הפרטים³³.
 26 וכדי להדגיש יותר את החידוש "בפרשה זו", שכאן
 27 מדובר על ה"מינויים" של המשכן, נאמר בהמשך הפסוק
 28 "אשר פוקד על פי... עבודת הלויים ביד איתמר...", כפי
 29 שרש"י מפרש על כך "פקודי המשכן וכליו היא עבודה
 30 המסורה ללויים במדבר לשאת...": בכך מפרש רש"י את
 31 המשך הפסוק, שענין זה של "פקודי המשכן", המינוי על
 32 עניני המשכן, אשר בעת עשיית המשכן "פוקד על פי
 33 משה", הרי לאחור הקמת המשכן, נמסרה עבודה זו
 34 ללויים³⁴, כמסופר בפרשת נשא³⁵ בהרחבה, שהלויים
 35 ממונים על עניני המשכן.

ז.

השאלות על פירוט החישובים

36 לפי הסבר זה מתורצות תמיהות נוספות בפרשה זו:
 37 על חישוב נדבות המשכן בפרשתנו יש דיונים בדברי
 38 מפרשים רבים³⁶, שהרי, לכאורה:

1 רוצה להדגיש יותר שאין מדובר כאן על מסירת סכום
 2 מנינים הכללי – "סכומהון", אלא התורה מפרטת רק את
 3 המשקלים²⁸ של הנדבות "לכסף ולזהב ולנחושת"²⁹.
 4 ומטרת המנין היא בדומה למנין הכלים לכל עבודתו
 5 – ששני ה"מינויים" קשורים ל"פקודי", לתפקיד הממונה:
 6 בדיוק כפי שמנין הכלים קשור לכך שישראל הביאו
 7 את המשכן ואת כל כליו למשה כדי שיקבע שהם נעשו
 8 כראוי, כפי שנאמר שם³⁰ "וירא משה את כל המלאכה
 9 והנה עשו אותה כאשר ציוה ה'", ולכן מפורטים כל
 10 הכלים, כפי שהממונה צריך לוודא שכל הכלים ופרטיהם
 11 קיימים בכמות הדרושה ובשלמות –
 12 כך היא המשמעות של מניית משקלי נדבת המשכן,
 13 שמשה, בהיותו הממונה וה"אחראי" על המשכן³¹, בדק
 14 את ה"חשבון" של משקלי נדבת המשכן³².

ו.

בפרשת "פקודי" מדובר על מינויים

15 וזהו החידוש "בפרשה זו" לעומת פרשת ויקהל:
 16 בפרשת ויקהל מדובר אודות ההכנות לעשיית המשכן
 17 ואודות העשייה עצמה – בתחלה אודות נדבת המשכן
 18 ולאחר מכן כיצד בצלאל ואהליאב וכו' הכינו את המשכן
 19 ואת כליו.

(רא"ם ועוד שם. וראה שיתת ש"פ פקודי תש"ל). ואכ"מ.
 31 וראה גם לקמן ע' 326 ואילך (ע"ד ההלכה), שבהענין ד"פקודי
 המשכן גוי' ע"פ משה" התבטאה בעלותו של משה על כל עניני המשכן.
 ע"ש.
 32 והרי גם נדבות המשכן הביאו למשה דוקא (ראה ויקהל לו, ג).
 33 ולכן לא כ' רש"י "פקודי המשכן, מנין משקלי נדבת המשכן כו"
 – שאז ה' משמע שהפירוש דתיבת "פקודי" הוא "מנין" – כ"א (בדרך
 סיפור) "בפרשה זו נמנו כו' ונמנו כו'".
 34 ועפ"ז מתורץ ג"כ ההמשך דפסוקים שלאח"ז (ככ"ג) "ובצלאל
 גוי' ואתו אהליאב גוי'" – כי (סו"ס) גם הם נכללים ב"פקודי המשכן"
 (בעת עשיית המשכן).
 35 ראה לעיל הערה 8.
 36 ראה ראב"ע פרשתנו לח, כד ובפירושו הקצר שם. רמב"ן
 ורבותינו בעה"ת ריש פרשתנו. פנח רוא. אברבנאל. תולדות יצחק.
 אלשיך. כלי יקר. לבוש על פרש"י (לח, כד). ועוד. וראה לקמן ע' 325
 ואילך.

28 ועפ"ז תומתק ג"כ הוספת הפסוק גבי "כסף פקודי העדה" –
 "בקע לגולגולת (מחצית השקל)" (פסוק כו) – שלא נזכר לעיל בר"פ תשא
 (ל, יג) – להדגיש שגם הנתינה דבנ"ו היתה קשורה (לא רק עם סכום כ"א
 גם עם משקל*). וכפרש"י "בקע, הוא שם משקל של מחצית השקל" (וראה
 לעיל ח"ש כד, כב: בקע משקלו. רש"י שם)**.
 ועפ"ז יש לתרץ גם הסדר בפרש"י "נדבת המשכן לכסף ולזהב
 ולנחושת" – כסף לפני זהב, היפך סדרם בהמשך הפרשה (ועד"ז לעיל,
 בהציווי – תרומה כה, ג; ויקהל לה, ה – וכן בההבאה – שם, ככ"ד.
 וראה גם תשא לא, ד. ויקהל לה, לב), והיפך דרגת חשיבותם (כמובן
 בפשטות. וראה רש"י בא יב, לה)
 – כי "משקלי נדבת המשכן" (היינו שגם בהנדבה נתינה ה' מודגש
 ענין המשקל) מודגש גבי כסף, "בקע לגולגולת".
 29 וזה גופא הטעם שנמנו רק דברים אלו (ולא שאר הדברים
 שבנדבת המשכן) – כי זהב וכסף ונחושת נמנים במשקל, משא"כ שאר
 הדברים מונים לפי השווייות והחשיבות והתועלת וכו' שלהם. ובזה מובן
 ל' רש"י "כל משקלי נדבת המשכן", שכל הדברים שנמנים במשקל נמנו
 כאן. וראה לקמן סעיף ז.
 30 לט, מג. – ומה שפרש"י (שם, לג) הוא ביאור על אופן הבאתו

(* וראה ע"ד ההלכה – צפנ"ן לרמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ג וה"ה.
 **) גם "מחצית השקל בשקל הקודש" הוא (כפרש"י תשא ל, יג) "משקל" (וראה רש"י שם ד"ה ג' וד"ה ע"ה נעשים גרה. צפנ"ן ה"ל) – אלא שכדי להדגיש עוד יותר
 ענין ה"משקל" שבנתינה זו. מוסיף "בקע", ש"הוא שם משקל של מחצית השקל".

31 אך לפי האמור לעיל בפירוש רש"י אין הקושי
 32 קיימת מלכתחילה⁴⁵: במינינים המופיעים בפרשה זו אין
 33 התורה מתכוונת לומר שמה מסר את החישובים
 34 המפורטים ש? כל נדבות המשכן, אלא שאלה המנינים
 35 שביצע משה, כממונה על המשכן, כדי לחשב את
 36 הנדבות. וכדי לספר ענין זה מספיקה דוגמא, המנין של
 37 הנדבות העיקריות, "לכסף ולזהב ולנחושת"⁴⁶.

38 ולכן אין קושי בכך שלא נמסר חשבון מפורט של
 39 השימוש בזהב – כי אין הכוונה כאן לפרט מה עשו
 40 בנדבות וכיצד השתמשו בהן, כדי להימנע מחשד, אלא,
 41 כדיק רש"י "נמנו כל משקלי נדבת המשכן", שמנין
 42 המשקלים מופיע בפרשה זו – "אלה פקודי" – כי זהו
 43 תפקיד הממונה (והפירוט למה שמשו הנדבות מופיע רק
 44 בדרך אגב) –
 45 ולכן אין הכרח לפרט את כל הפרטים⁴⁷ למה שימש
 46 הזהב, ואף לא בדרך אגב כשאר הנדבות.

ה.

גם ה"משקל" חשוב

47 מיינה של תורה בפירוש רש"י:
 48 כאמור לפני כן, הדיוק בלשון רש"י הוא "נמנו כל
 49 משקלי נדבת המשכן" – שמה מנה כאן את ה"משקל".
 50 אין כאן חשיבות לערך ולשווי של הזהב הכסף והנחושת,
 51 אלא רק של המשקל.
 52 ההבדל בין משקל לבין ערך הוא: משקל הוא רק
 53 החומר וכמותו, ואילו ערכו של דבר תלוי בחשיבותו
 54 ובאיכותו – ה"צורה".
 55 בדומה לכך בעבודת האדם, כאשר יהודי עושה משכן
 56 לה' יתברך, על ידי קיום מצוות ויהדות בכלל, ישנם שני
 57 ענינים⁴⁸: עצם העשיה – ה"משכן", וכוונת המצוה –
 58 ה"שווי" של העשיה, תוכנה וצורתה.

1 (א) התורה מספרת למה השתמשו בכסף ובנחושת, אך
 2 אינה מספרת למה השתמשו בזהב, ורק מוזכרת כמות
 3 הזהב³⁷.

4 גם לגבי הכסף, החישוב הוא רק של "כסף פקודי
 5 העדה", שכל אחד צריך היה לתת לתרומת האדנים –
 6 "מחצית השקל" – אך אין חישוב לגבי כמות הכסף
 7 שנאספה כנדבת המשכן, כמבואר בפירוש רש"י³⁸, שמכל
 8 הכסף שנתרם כנדבה יצרו את כל כלי השרת.

9 ג) מלבד נדבות הזהב הכסף והנחושת נתנו כנדבה
 10 לתרומת המשכן עוד עשרה סוגים³⁹, כמפורש בפסוק, ואין
 11 אנו מוצאים בתורה, שמה מסר את החישובים של נדבות
 12 אלו⁴⁰?

13 ד) נאמר⁴¹, שהביאו למשכן יותר נדבות מכפי הצורך,
 14 עד כדי "והותר". וכאן אין מופיעים החישובים של
 15 ה"הותר"?

16 לגבי שלוש השאלות האחרונות מסבירים⁴², שמה
 17 מסר את החישובים של הדברים החשובים ביותר, אך לא
 18 של הפרטים שאינם כל כך חשובים ויקרים⁴⁰, וכך אפשר
 19 להסביר, שסכום הכסף של נדבת המשכן לא היה גדול,
 20 וכן "והותר" לא היה "דבר חשוב"⁴³.

21 אך אין די בפירוש זה: אם הסיבה לכך ש"נמנו כל
 22 משקלי..." היא משום שגבאי צדקה צריך למסור את
 23 החשבונות של כספי הצדקה כדי למנוע חשד וכדומה²² –
 24 הרי צריך לנהוג כך הן כשמדובר בסכום גבוה, והן בסכום
 25 פעוט: מצד "והייתם נקיים מה' ומישראל" צריך לפרסם
 26 חשבון מלא ומפורט, אפילו על שקל אחד⁴⁴.

27 ואם כך, קשה: כיצד ייתכן שרש"י אינו עונה על
 28 שאלות אלו, המתעוררות בפשוטו של מקרא, כפי שאכן
 29 רואים שחלק מן המפרשים מתרצים זאת במספר תירוצים,
 30 כל אחד בדרכו.

(37) בכלי יקר מתוך שלא נתן החשבון על הזהב כי עדיין לא מסופר
 ע"ד עשיית בגדי כהונה שהי' בהם זהב. אבל עדיין קשה (כמ"ש שם)
 מדוע לא נתן משה חשבון אחרי עשיית הבגדי כהונה? ותירוצו ע"פ
 המדרש ש"יצאה ב"ק כו" אינו ע"ד הפשט כלל.
 (38) תרומה כה, ג. וכהובא באברבנאל כאן. וראה לקו"ש [המתורגם]
 חט"ז ע' 459 הערה 27.
 (39) כפרש"י ר"פ תרומה י"ג דברים האמורים בענין". וראה מפרשי
 רש"י שם.

(40) אבל מ"אבני שהם ואבני מילואים לאפור ולחושן" אין קושיא,
 כי בהם לא שייך ליתן חשבון, כי מלכתחילה התנדבו הנשיאים (ויקהל
 לה, כז) מספר מסוים של אבנים רק כפי הצורך לאפור ולחושן.

(41) ויקהל לו, ז.

(42) ראה גם אברבנאל כאן.

(43) רמב"ן ויקהל לו, ג.

(44) ראה פרשתנו לח, כח.

(45) וראה עוד ביאור (ע"ד הפשט) שיחת ש"פ פקודי תשד"מ.

(46) ראה הערה 29.

(47) ראה לבוש שבהערה 36. וראה גם ראב"ע ועוד שבהערה הנ"ל.

(48) להעיר ד"בכל כוחו" פ"י: 1) במצות מלקות – כח הגשמי שבידו

(מכות כב, ב), 2) בעניית אמן ישר"מ – כח הכוונה שבנפשו (שבת קיט,
 רע"א).

8 עד שהמטבע שנתנים ישראל נעשה⁴⁹ "מטבע של
9 אש"50 – חדור באש הנשמה⁵¹ – ועל ידי כך בונים את
10 המשכן הפרטי בשלמותו,
11 ועל ידי זה – מקדימים וזוכים לבנין בית המקדש
12 הכללי – השלישי, במהרה בימינו ממש.
(משיחת ש"פ פקודי תשכ"ה)

1 עלולים לחשוב, שכאשר יהודי "מוסר" לקדוש-ברוך-
2 הוא רק עשיה גשמית, ללא כוונות – הרי כיצד מתאים
3 לומר שאפשר על ידי כך לבנות משכן לה' יתברך?
4 על כך מדגישים, שחשקלי נדבת המשכן הם "פוקד על
5 פי משה": משה רבינו מתמסר ו"פוקד" גם את
6 ה"משקלות" שנתנו לישראל, וכך הם ראויים להיות חלק
7 מהמשכן לה' יתברך.

ע' 268 ואילך.

(51) הלקוחה מתחת כסה"כ (זח"א (מהנ"ע) קיג, א. זח"ג (רע"מ) כט,
רע"ב. נשא כגב, ב. ועוד) – כמטבע דמחצה"ש (יורשלים שם ובכמה
מדרשים).

(49) בהקדמת כי תשא (משה) את ראש בניי.

(50) פרש"י תשא ל, יג (מירושלמי שקלים פ"א ה"ד ובכמה מדרשים) –
וממשיך "מטבע של אש" ומשקלה מחצית השקל", חיבור ד"אש"
ר"משקל". וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט"ז ס"ע 415 ואילך. לעיל

המשכן ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' א

38 השמים אין לו חלק לעולם הבא.
39 מסיימת הברייתא: **מִכָּאן** – מפסוק זה, האומר שעונש האדם
40 ש'דבר ה' בזה ומצותו הפר' הוא 'הכרת תכרת', שאין לו חלק
41 לעולם הבא. **אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמּוֹדֵעַ**, אדם הַמְחַלֵּל אֶת הַתְּרָשִׁים,
42 כגון טמא שאכל תרומה, שנאמר בזה לשון חילול (ויקרא כב טו), וכן
43 אדם הַמְכַבֵּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת – את חול המועד, שעושה בו מלאכה,
44 שבדברים אלו יש ביזוי מצוות ה', וְהַמְפַרֵּ בְרִיתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם אֲבִינוּ
45 – שאינו מקיים בעצמו מצות ברית מילה, שעליו נאמר המשך
46 הפסוק **וְאֵת מִצְוֹתוֹ הַפְּר' וְכֵן הַמְגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה שְׁלֵא בְּהַלְכָה**,
47 שגם הוא מבזה את דבר ה', וְהַמְלַבֵּן פְּנֵי חֵבְרוֹ בְּרִבִּים, אף על פי
48 שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא.
49 הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדרשת פסוק זה: **תֵּינֵא אֲרִיב, בִּי**
50 **דְּבַר ה' בְּזוּה'**, זה האומר אין תורה מן השמים, וְאֶפְּלוּ אָמַר כֵּל
51 התורה בולה מן השמים חוץ מפסוק זה, **שְׁלֵא אָמַרְוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ**
52 **הוּא, אֱלֹא מוֹשֶׁה מִפִּי עֲצָמוֹ כְּתוּב וְהוּ בְּכָל בִּי דְבַר ה' בְּזוּה' וְאֶפְּלוּ**
53 **אָמַר כֵּל הַתּוֹרָה בּוֹלָה מִן הַשָּׁמַיִם, חוץ מַדְקְדוּק זֶה שֶׁל אוֹתוֹת**
54 **וְחִסְרוֹת אוֹ תִירוֹת שֶׁבְתוֹרָה, או חוץ מִקֵּל וְחוֹמֶר זֶה, חוץ מְנוֹרָה**
55 **שְׁוֶה זֶה, שֵׁלֵא נִיתַן לְמוֹשֶׁה בְּסִינַי, אדם זֶה הוּא בְּכָל בִּי דְבַר ה'**
56 **בְּזוּה'**, ואין לו חלק לעולם הבא.
57 ברייתא נוספת בענין זה: **תֵּינֵא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אדם הַלּוֹמֵד**
58 **תּוֹרָה, וְאִינוּ מְלַמְּדֵה לְאַחֵרִים, זֶה הוּא דְבַר ה' בְּזוּה'.** רבי נתן אומר,
59 דבר ה' בזה זהו כל מי שאינו משגיח על המשנה, ועושה אותה
60 כדבר טפל. רבי יהונתן אומר, כל אדם שאפשר לו לעסוק בתורה,
61 ואינו עוסק, רבי ישמעאל אומר, זה העובד עבודת פוככים. מבררת
62 הגמרא: מאי משמעה – כיצד נכלל בלשון דבר ה' בזה? אדם
63 העובד עבודת כוכבים, דתנא דבי רבי ישמעאל, **בִּי דְבַר ה' בְּזוּה'**,
64 **זֶה הַמְכַבֵּה דְּבִיר שְׁנֵאמַר לוֹ לְמוֹשֶׁה מִפִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ וְלֵאמֹר**
65 **לֵךְ אֲלֵהֶם אֲחֵרִים עַל פְּנֵי יְגוֹ' (שמות כ ג), ודיבור זה מכונה דבר**
66 **ה' כיון שכל ישראל שמעו זאת מפי ה' בעצמו, ולא כשאר**
67 **הדברות ששמעו ישראל ממש רבינו (מכות כד.).**
68 הגמרא מביאה מימרות בענין החזרה על הלימוד: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן**
69 **קַרְחָה אֹמֵר, כֵּל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וְאִינוּ חוֹזֵר עָלֶיהָ, דוֹמָה לְאֵדָם שְׁוֹרֵעַ**
70 **וְאִינוּ קוֹצֵר, שאף שעמל בוריעה, כיון שאינו קוצר אין בידו כלום,**
71 **כך זה שאינו חוזר אין בידו כלום, ששוכח את תלמודו. רבי יהושע**
72 **אומר, כל הלומד תורה ומשפחה, דומה לאשה שיוולדת ילדים**
73 **וקוברת אותם. רבי עקיבא אומר,**

1 – שהיה קרוב לה' מתחילה וגם עתה, והיינו צדיק גמור שמעולם
2 לא חטא, ומוכח שבעלי תשובה קודמים לצדיקים גמורים.
3 מבאר הגמרא את הפסוק לשיטת רבי יוחנן: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,**
4 **באמת מעלת צדיקים גמורים גדולה ממעלת בעלי תשובה, וכך**
5 **מתפרש גם הפסוק, שנאמר תחילה שלום לְדַחֲזִיק, והיינו צדיק**
6 **גמור שהוא היה רחוק מְעַבְרָה כל ימיו, ואחר כך נאמר שלום**
7 **לְקְרֹב, שהוא קרוב מְעַבְרָה – שהיה קרוב אליה בתחילה,**
8 **וְנִתְרַחַק מִמֶּנָּה, וזהו בעל תשובה.**
9 **וְאָמַר רַבִּי תַיִיא בַר אֲבָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֵּל הַנְּבִיאִים בּוֹלֵן לֹא**
10 **נִתְנַפְּאוּ עַל מַתָּן שֶׁכֵּר אֱלֹא לְאָדָם הַמְשִׁיא אֶת בְּתוּלָתוֹ לְתַלְמִיד הַכֵּס,**
11 **וְלַעֲוֹשֵׂה פְּרָקְמִיָּא – עוסק במסחר לצורך תלמיד הכס, ולמהנה**
12 **תלמיד הכס מנכסיו, אֲבָל עַל שֶׁכֵּרם שֶׁל תַּלְמִידֵי הַכֵּסִים עֲצָמוֹ,**
13 **נאמר עין לא ראתה אלהים וולתד'.**
14 הגמרא מבררת את פירוש הפסוק. שואלת הגמרא: מאי – מהו
15 הדבר שנאמר עליו בפסוק **עֵין לֹא רָאָתָה'.** משיבה הגמרא: **אָמַר**
16 **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹ, זֶה יוֹן הַמְשׁוּמֵר בְּעֵנְבֵי מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית,**
17 **שהוא משוכח ביותר. ריש לקיש אומר, הדבר שנאמר עליו עין לא**
18 **ראתה' זה ערן, שלא ראתה אותו עין מעולם. ואם תקשה ותאמר,**
19 **איך יתכן ששום אדם לא ראה את ערן, ואֵדָם הָרֵאשׁוֹן הִיבֵן דֵּר,**
20 **הלא הוא דר בגן עדן, אשיב לך שאדם הראשון היה בגן, ולא**
21 **ערן. ואם תאמר ש'עין' האמור בתורה הוא ערן, ונמצא שאדם**
22 **הראשון ראה את ערן, תלמוד לומר (בראשית ב ע) וְנָהָר יוֹצֵא עֵרְוֹן**
23 **לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן, ומבואר בזה ש'גן' ו'ערן' הם שני מקומות.**
24 **שנינו במשנה (א): 'ואילו שאין להם חלק לעולם הבא וכו',**
25 **וְהָאֹמֵר אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם וכו'.** הגמרא מביאה ברייתא בענין
26 זה: **תַּנּוּ רַבִּינָן, נאמר בפסוק (במדבר טו לא) 'בִּי דְבַר ה' בְּזוּה' וּמִצְוֹתוֹ**
27 **הַפְּר' הַפְּרֵת תִּפְרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עוֹנָה בָּה', דורשת הברייתא את**
28 **הפסוק, דבר ה' בזה' זהו אדם האומר אין תורה מן השמים, אלא**
29 **משה רבינו כתב את התורה מדעתו, והרי הוא מבזה את אותו**
30 **דבר ה' באומר שאינו מן השמים. דְּבַר אַחֵר, בִּי דְבַר ה' בְּזוּה',**
31 **זֶה אֲפִיקוֹרוֹס, ולחן (ע"פ) יבואר מה גדרו. דְּבַר אַחֵר, בִּי דְבַר ה'**
32 **בְּזוּה' זֶה הַמְגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה, וגם זה יבואר להלן (ע"פ). ממשכבה**
33 **הברייתא לדרוש את הפסוק: 'וְאֵת מִצְוֹתוֹ הַפְּר', זה אדם המפַּר**
34 **בְּרִית בָּשָׂר – שאינו מקיים מצות ברית מילה. ועונשם מבואר**
35 **בהמשך הפסוק, 'הַפְּרֵת תִּפְרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא', הַפְּרֵת' כְּעוֹלָם הָיָה,**
36 **שלא יקום לתחיית המתים, 'תְּפָרָת' לְעוֹלָם הַבָּא, שלא יהיה להם**
37 **חלק לעולם הבא. וכמו ששנינו במשנתנו, שהאומר אין תורה מן**

לקוטי שיחות

פרשת פקודי

כרך כו, ב

מתורגם ללשון הקודש

21 ראו כי מן השמים העידו על משה, כבר לא דרשו להציג
22 חשבון על הזהב.
23 אך ביאור⁸ זה אינו מחזור⁹, כי: א) המילים "ואת
24 האלף ושבע מאות..." (בהם העידה הבת-קול) אודות
25 חשבון הכסף, מופיעות בפסוק לפני החשבון של הנחושת
26 – ואם כן, כשם שלאחר הבת-קול לא היה משה צריך
27 להציג את חשבון הזהב, כך לא היה עליו להציג את
28 חשבון הנחושת! ב) בכל אופן: אם הייתה בת-קול כדי
29 להודיע מן השמים ש"נאמן הוא" – מדוע היה זה
30 באופן ובזמן שחסך לו רק את הצגת חשבון הזהב, ולא
31 מלכתחילה, באופן שלא יצטרך כלל להציג חשבון – גם
32 לא מהכסף והנחושת, שהרי כלפי שמיא גליא [=כלפי
33 מעלה ידוע] שיחשדו בו?

ב.

מדוע חזרת התורה כאן על שמות עושי המלאכה?

34 ויש לומר כי "פקודי המשכן .. אשר פוקד על פי
35 משה", לא היה פעולה של הצגת חשבון בלבד, אלא הרב
36 נגע לעצם ענין המשכן. ובהקדים שאלה:
37 לכאורה, מדוע חזרת התורה בתחילת פרשתנו (מיד
38 לאחר הפסוק הראשון) ואומרת פעם נוספת: "ובצאלל בן
39 אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את
40 משה ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש

א.

הסבר על אי פירוט הזהב על-ידי משה, והשאלות על כך
1 בפרשתנו מסופר כי במלאכת ובנין המשכן, הציג משה
2 רבינו חשבון מפורט מה נעשה מהכסף והנחושת¹ של
3 נדבת המשכן, אך לא מה עשו מהזהב² – מדוע? אומר
4 ה'כלי יקר'³ את הטעם לכך: כאשר סיימו את כל מלאכות
5 המשכן (בכלל ובפרט) וכל מה שהיה צריך לעשות מכסף
6 ונחושת, הרי "כדי להוציא את עצמו מן החשד"⁴ רצה
7 משה (עוד לפני שעשה את בגדי הכהונה שבהם היה אה) –
8 להציג מיד את החשבון אודות הכסף והנחושת, ולא רצה
9 לחכות עם החשבון – עד שיעשו את בגדי הכהונה⁵, ורק
10 אז להציג את חשבון הזהב יחד עם הכסף והנחושת.
11 אך מדוע לא הוצג חשבון הזהב תיכף לאחר גמר
12 עשיית בגדי כהונה? ממשך הוא ומבאר על פי דברי
13 המדרש⁶: "כשבא משה לתת חשבון על כל דבר ודבר חסר
14 מן המשקל אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים ולא
15 היה יודע מה עשה מהם, יצאה בת קול ואמרה "ואת
16 האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים"
17 לקיים מה שנאמר⁷: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן
18 הוא".
19 זאת אומרת: על אף שהבת-קול העידה "ואת האלף..."
20 אודות הכסף (ולא אודות הזהב), אך מכיוון שבני ישראל

(1) לח, כה ואילך.

(2) רק נאמר באופן כללי (לח, כד) כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקודש ויהי זהב התנופה תשע ועשרים ככר וגו'.

(3) ריש פרשתנו. וראה השק"ט כו' בראב"ע לח, כד וכן בפירושו הקצר שם. רמב"ן ורבותינו בעה"ת ריש פרשתנו. פענח רזא. תולדות יצחק. ועוד. וראה לעיל ע' 322 ואילך.

(4) ל' הכלי יקר שם.

(5) וראה ראב"ע בפי' הקצר בסופו במה שהקשה על פי' "הגאון": ואיך יספיק חצי ככר ומעט יותר לצפוי חמשה עשר בריחים ושתי משבצות וכן שרשרות ושתי טבעות וציץ נזר הקודש ופעמוני זהב כו' וזהו במעשי האפור והחושן ובשבוצים.

(6) הובא ברבינו בחיי כאן. וראה שמו"ר פנ"א, ו. זח"ב רכו, ב. ועוד.

(7) בהעלותך יב, ז.

(8) ולהעיר שלפי' הזהר (ח"ב רכג, א) ואוה"ח ריש פרשתנו ד"ה עוד ירצה – לא בא החשבון מפני החשד של ישראל. ואפילו לא מפני והייתם נקיים (י"א בכלי יקר כאן. וראה תנחומא כאן ה. שמו"ר פנ"א, ב. ב"ח לטיו"ד סרנ"ז. וראה גם מדרש לקח טוב כאן. פענח רזא וצירור המור). וראה אברבנאל כאן עוד טעם.

(9) ויש לתרץ דברי הכלי יקר: בנוגע לשאלה הא' י"ל שמשה נתן החשבון מהכסף והנחושת ביחוד ואז נתעוררה הקושיא ע"ד האלף גו' ואז יצאה בת קול כו' אלא שכמובן בתורה נכתב כל אחד בפ"ע והחשבון נחושת התנופה נאמר ע"י משה לפני "ואת האלף גו'" אלא שנכתב במקומו כרגיל בכ"מ בקרא.

בנוגע לשאלה הב' י"ל שרצה הקב"ה להודיענו – להורות שצריך האדם לצאת ידי שמים וידי הבריות ולתת חשבון גם אם לא נחשד בכמקומות שבהערה 8.

20 לציבור, ולא להישאר שייכים ליחיד¹⁸. דבר זה נעשה
 21 על-ידי שהביאו הכל למשה רבינו, שהיה נשיא כל ישראל,
 22 ועל-ידי כך הפכה כל התרומה שבני ישראל הביאו –
 23 לנכסי ציבור¹⁹.
 24 ברם, לאחר שמשה העביר את נדבות המשכן²⁰
 25 לבצלאל ואהליאב (וכל איש חכם לב) לעשות עם הנדבות
 26 את כל מלאכות המשכן,
 27 (ובפרט אם תמצא לומר שהם לא לקחו שכר על
 28 עבודתם)²¹,
 29 הרי על-ידי עשייתם הם קיבלו מעין בעלות על
 30 מלאכות המשכן מכיוון ש"שם האומנים על המלאכה"²²
 31 (למרות שהדבר לא הפקיע לגמרי את בעלות הציבור)²³.
 32 ולכן היה צריך להיות "פקודי המשכן... אשר פוקד על
 33 פי משה": לאחר שבצלאל... סיימו את מלאכת המשכן,
 34 הייתה צריכה להיות פעולה – הפקידה והמנין על-ידי
 35 משה רבינו – בכדי שכל מלאכות המשכן יהיו לחלוטין
 36 נכסי המשכן, שהוא עדות לישראל, כלל ישראל. בכך
 37 הוסרה מהם הזיקה שנוצרה מחמת עשיית בצלאל
 38 ואהליאב וכל חכמי לב – והם הפכו לגמרי לנכסי ציבור.
 39 [ועוד ענין: לא רק הקידוש שלהם כנכסי הקדש
 40 באופן כללי היה צריך להיות על-ידי משה רבינו, אלא
 41 גם (הקדשתם לצורך) הענין המיוחד שבשבילו נעשה

1 וחושב...¹⁰ – הרי כבר יודעים מהנאמר לפני כן שהם היו
 2 עושי המלאכה¹¹?
 3 לפי מדרשי רז"ל¹², וכן לפי פירוש רש"י¹³, באה
 4 התורה להודיענו כי בצלאל "עשה את אשר צוה ה' את
 5 משה" – "אשר צוה אותו משה" אין כתיב כאן, אלא "כל
 6 אשר צוה ה' את משה", אפילו דברים שלא אמר לו (משה)
 7 רבו – הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני¹⁴.
 8 אך ביאור זה דורש הסבר נוסף¹⁵: מדוע הדבר נאמר
 9 כאן בין הפסוק "אלה פקודי המשכן... אשר פוקד על פי
 10 משה" ובין החשבון "כל הזהב... וכסף פקודי העדה".
 11 הדבר היה צריך להיאמר או קודם (בסוף פרשת ויקהל) או
 12 לאחר הפסוקים בהם ניתן החשבון של הזהב הכסף
 13 והנחושת?

ג.

הפקידה על פי משה – נוגעת למהות המשכן כרכוש הציבור

14 והביאור בזה יש לומר:
 15 המשכן היה צריך להיות שייך לכלל ישראל¹⁶, הוא
 16 נקרא בתחילת פרשתנו "משכן העדות – עדות לישראל
 17 שויתר להם הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל שהרי
 18 השרה שכינתו ביניהם"¹⁷. והנדבות שבאו מ-13 (או 15)
 19 סוגים, היו צריכים להינתן באופן שיהיו שייכים לגמרי

10) לח, כבי"ג.
 11) שכבר נאמר הן בהציווי (תשא לא, ב ואילך. ויקהל לה, ל ואילך)
 הן בעשייתו בפועל (ויקהל לו, א ואילך).
 12) ראה רמב"ן לח, כב דעת רבותינו.
 13) עה"פ.
 14) פרש"י עה"פ.
 15) ועוד: זהו רק ביאור על הנאמר בפסוק הא' שבצלאל גו' עשה את כל אשר צוה ה' גו', ולא במש"נ בפסוק הב' "ואתו אהליאב גו'". אף ש"ל בפשטות שהזכיר אהליאב כאן אגב גורא ובצלאל – ראה פרש"י ויקהל לה, לד.
 16) וכמו בביהמ"ק דרוד גבה הכסף מכל שבט ושבת, ולכל ישראל חלק במקום המקדש – ראה אנציקלופדי תלמודית ערך "ביהמ"ק – בעלותו". וש"ג. אלא ש"ל שבמשכן הוא יתירה מזה כדלקמן בפנים.
 17) ל' רש"י עה"פ.
 18) דצריך למסרם לצבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך. וש"נ).
 19) כי אף ש"יחיד שהתנדב משלו כשרין ובלבד שימסרם לצבור" (ר"ה שם) – הרי ישנו חשש שמא לא ימסרם יפה יפה (ראה יומא לה, ב תוד"ה ניוחש שם), ופשיטא שכשהמדובר בנדבת המשכן שכ"א מישראל הביאו, גם נשים, דיש לחוש לזה. ובכל אופן, אין לומר שהמסירה לצבור בכ"א הוא בשוה. ועוד, מכיון שבנדבת המשכן קבלו גם מן הקטנים (אבות דר"ב פ"א, א בסופו) אין לומר שימסרם לצבור יפה יפה.

ולהעיר ממרז"ל שקטן קונה ואינו מקנה (ראה שו"ע חו"מ סרמ"ג סט"ו. ואכ"מ).
 ולכן בכדי שישעשו נכסי צבור לגמרי הוא ע"י משה, ש"נשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל" (רש"י חוקת כא, כא). והוא מלך (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו הי"א) ש"לבו הוא לב כל קהל ישראל" (רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו), ולכן דוקא ע"י משה נעשה נכסי ציבור בשלימות, - וי"ל שהוא ע"ד שעי" המלך והנשיא נעשים כל ישראל בגדר ציבור (ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס" קמת: המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלויין בו).
 ועוד: זה שיחיד יכול להתנדב ולמסרם לצבור הוא לאחרי שישנה מציאות הציבור ונכסי (הקדש ו) צבור (כביהמ"ק), אבל בנדוד הוצרך לחזש כל עיקר ענין התאחדות הציבור בתרומת המשכן, וזה נעשה ע"י משה.
 20) ראה ויקהל לו, ג.
 21) ראה פנים יפות ריש פרשתנו ד"ה איתא בילקוט. ועוד.
 22) ראה צפע"נ עה"ת ויקהל לו, א. ו. וגם לפמ"ש שם עה"פ תשא לא, ג הרי עכ"פ בנוגע לאהליאב שייך דאומן קונה בשבח כלי, כמ"ש שם.
 23) והיינו גם להמ"ד דאין אומן קונה בשבח כלי (ראה ב"ק צח, ב ואילך. רמב"ם הל' שכירות פ"י ה"ד. שו"ע חו"מ שש"ו ס"ב. ש"ך שם סק"ג. וראה בפרטיות בזה אנציקלופדי תלמודית בערכו. וש"נ) – הרי עכ"פ י"ל דשמו עליו. ראה בצפע"נ שצוין בהערה שלפנ"ז.

14 שעל ידם נפעל "לקדשו לכהנו ליי" של אהרן²⁶ ובניו –
 15 עשייתם היא לא באמצע, או בכלל ממלאכת המשכן,
 16 עשייתם צריכה להיות דווקא "לאחר שתגמור מלאכת
 17 המשכן"²⁷.
 18 ויש לומר הדיוק בזה: חלות הקדושה של "לכהנו ליי"
 19 (במשכן²⁸) תיתכן רק כאשר קיימת המציאות של מקום
 20 המאפשר "ושכנתיו", וכתוצאה מכך – נעשית אפשרית
 21 המציאות של "לכהנו ליי", של כהונה – לשירות, רק אז
 22 ניתן לקיים "לקדשו, להכניסו בכהונה על-ידי הבגדים"²⁹;
 23 אך בשעה שעדיין לא קיימת המציאות של מקום לשרת –
 24 לא קיים העניין של סוג כהן וקדושת כהן של המשכן³⁰
 25 (וכן לבישת בגדים – המהווה פרט ומשלים את כהונתם³¹);
 26 ובדומה לכך בנוגע לעשיית הבגדים: מציאות עשיית
 27 בגדי כהונה היא לאחרי שישנו גמר מלאכת – מציאות –
 28 המשכן.

1 כל פרט – אף הוא היה צריך להיות על-ידי משה
 2 רבינו, וזה נעשה על-ידי הפקידה על פי משה, לאחרי
 3 עבודתם של בצלאל...].
 4 ולכן מפסיקה התורה ואומרת מיד לאחר הפסוק "אלה
 5 פקודי המשכן... אשר פוקד על פי משה", את שני
 6 הפסוקים "ובצלאל... ואתו אהליאב...", לפני הפסוקים
 7 העוסקים בחשבון כל הזהב וכן חשבון הכסף והנחושת...
 8 – שכן בכך מוסבר התוכן והצורך בפקידה שעל פי
 9 משה²⁴.
ד.
הבגדים – פרט בכהונה ולא במשכן
 10 כל זה הוא בנוגע למלאכת המשכן. אך בנוגע לבגדי
 11 כהונה מצינו כי מיד בשעת הציווי למשה אודות בגדי
 12 הכהונה, "ואתה²⁵ הקרב אליך" אומר רש"י: "לאחרי
 13 שתגמור מלאכת המשכן". זאת אומרת: בגדי הכהונה –

ה' פקודה*: ואכ"מ.
 (25) תצוה כח, א.
 (26) שם, ג ובפרש"י.
 (27) ראה גם כלי יקר ד"ה המשכן משכן בארוכה.
 (28) קדושה חדשה: הקרב גוי מתוך בני" לכהנו לי.
 (29) פרש"י תצוה שם.
 (30) להעיר דאין כהן ובגדי כהונה בכמת יחיד (זכחים קיב, ב. ועוד).
 (31) וכידוע השק"ט באחרונים (אתון דאורייתא כלל יט. בית האוצר מערכת ב כלל י"ד) אם הבגדי כהונה היו לצורך כהנים (שאינו נעשה כהן בלי הבגדים) או דהוי לצורך גוף העבודה.

ועפ"ז מובן דאף שהאומנין יכולין לנרב הן מלאכתן והן השכר שלהם (ראה פנים יפות שם) הרי עי"ז לא נחבטל לגמרי שם האומן. משא"כ כשמקבלין שכר. ולהעיר מלק"ש ח"י ע' 62 ואילך (בה שאברהם ודוד שלמו כסף מלא דווקא).
 (24) ומה שהפקידה היתה רק ב(הזהב) כסף ונחושת ולא בשאר עניני המשכן (קרישים יריעות וכיו"ב) – יש לומר שהוא ע"ד קניית כל הבית ע"י (קביעת) השער (ב"ב נג, ב טושי"ע חו"מ סקצ"ב ס"ג), המפתח (רשב"ם ב"ב נג, א ד"ה והשתא. אבל ראה טושי"ע שם ס"ב ובנ"כ שם. וראה שו"ע אדה"ז אור"ח סתמ"ח ס"א: במקום שנוהגין כו'. שם ס"ג); נעילת הדלת במפתח, עשה מנעול לדלת (כהדיעות בטושי"ע שם ס"ג) – כן אפ"ל גם בכתלי וגג (קרישים וכו') המשכן* ע"י יתדות המשכן והחצר, ובהו

* ועצ"ע בכלי המשכן שלא היתה בהם פקידה פרטית, אלא ש(הזהב שבהם) נכללו בחשבון הכללי של הזהב העשוי למלאכה (מנורה וכפורת – זהב טהור. הארון והשלחן והמזבח הפנימי – מצופים זהב).
 ואולי גם בזה יש לומר (כפנינים העהרה) כי הם פרטים וחלקים דהמשכן ולכן "נקיים" אגב יתדות המשכן וכו' (-) הפקידה פרטית דכסף ונחושת). ובפרט לדעת הרמב"ם (סהמ"צ מ"ע כ. וראה שם שרש"י) הדחלים כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש ונכלל בהמ"ע ד"ענשו לי מקדש" (וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 116 ואילך. לקו"ש (המתורגם) ח"א ע' 280 ואילך).
 ומה שהוצרכה להיות פקידה כללית בנוגע לזהב (דהכלים), משא"כ בנוגע חריעות כו' לא היתה פקידה כלל (דדווקא גדול לומר דפקידתם ע"י הקריסים שלהם) – יש לומר. כי הכלים הם ענ"פ ענין בפ"ע, כלי המקדש (אלא שלדעת הרמב"ם הם בכלל המ"ע דענשו לי מקדש). משא"כ חריעות כו' הם חלק מוגף הבית עצמו. ועד"ז בנוגע להקריסים – נוסף (ועיקר) שאדניהם (המעמיד שלהם) נפקדו.
 ועפ"ז מובן ג"כ מה שבנוגע ל"מזבח הנחושת ואת כל כלי המזבח" (פרשתנו לח, ל) היתה פקידה פרטית – כי המזבח הוא עיקר ענין הבית, וכלשון הרמב"ם (ריש הל' ביהב"ח) "מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (וראה לשון בסהמ"צ שם. וראה מ"ח מצוה צה (דבלא מזבח אינו קרוי בית המקדש כי עיקר מקדש להקריב קרבנות), ובהמובא בלקו"ש ח"יא ע' 122 הערה 47). ומפורש (בנדו"ד) בנוגע למזבח "מה מזבח משל ציבור כו'" (מנחות כב, א תו"כ ויקרא א, ה וראה ר"ש משאנ"ן שם). אף דכל המקדש ומקומו שייך לצבור (כנסמן לעיל הערה 16. וראה זבחים קטז, ב ובפרש"י שם. ספרי נשא ה, כו בסופו. ועוד). וראה פרש"י יתרו כ, כא בנוגע למזבח "שתהא תחילת עשייתו לשמי". וראה מכילתא שם. צפנ"ע על הרמב"ם הל' תרומות פ"א ה"א"ב (ד, ב). וראה לקמן הערה 42. ואכ"מ.
 (** ומה שלא די בזה שהביאו את המשכן אל משה, "את האהל ואת כל כליו גו'" (פרשתנו לט, לג ואילך), והוא הקים את המשכן בפועל**). והביא כל הכלים אל מקומם כו' כאשר נצטווה (שם מ, ב ואילך) – יש לומר, כי בהמשכן הוצרך להיות לגמרי נכסי ציבור – בכל פרט וזמן שבו, גם בהיותם חלקי המשכן בפ"ע. וע"ד מ"ש בצפנ"ע עה"ת (ויקהל לה, י) דכל פרט ופרט מהמשכן הוה מצוה ולא כבביהמ"ק ולכן קי"ל (במקדש) בוין בחול כו' אבל משכן שאני דזה גופא מצוה ע"ש (ובהנשמן שם).

* להעיר מלקו"ש ח"ז"ו (ע' 310 ואילך, וש"נ) – שלדעת הרמב"ם ציפוי הכלים מבטל דין טומאה שעל הכלים. עיי"ש.
 (** אלא שבוה י"ל דאינו שייך כלאן, כי בני ישראל לא היו יכולים להקימו (תנחומא ופרש"י) שרובא לקמן הערה 41). ועוד: גם משה לא הקימו בכחו כ"א "עסוק בידך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מלאי"ו (ל' רש"י שם. ועד"ו בתנחומא).

25 על-ידי משה דווקא – אף שבדרך כלל הענין של "מוסרו
26 לציבור יפה יפה"37, תקף גם כאשר מוסרים את הנדבה
27 לגיבור וכיוצא בזה:

28 הדבר היה קשור לא רק בנשיאותו של משה³⁸ – אלא
29 (גם) מחמת העובדה שמשה מצד עצמו לא היה זקוק
30 לכפרה שעל ידי המשכן; וכפי שדובר בהזדמנות קודמת³⁹,
31 שמשה היה היחיד שלא הייתה לו שום שייכות חס ושלום
32 לחטא העגל, אפילו לא באופן של "יש בידו למחות".
33 ובמילא לא היה זקוק לענין של משכן העדות "עדות
34 לישראל שויתר להם הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל".

35 ולכן, כל שאר בני ישראל, מכיוון שהיו זקוקים לכפרה
36 שעל-ידי המשכן, הרי מפאת התעסקותם בעשיית המשכן
37 נוצרה זיקה ושייכות בין עושי המלאכה ובין הדברים
38 שנעשו על ידם, במילא חסר אז בשלימות של ההקדש
39 כנכסיו ציבור. ובכדי שיהפכו לנכסי ציבור בשלימות (גם
40 לאחר עשייתם) – הייתה הכרחית הפקידה שנעשתה "על
41 פי משה" דווקא. עד שגם עצם הקמת המשכן הייתה
42 על-ידי משה דווקא – "ויביאו את המשכן אל משה..."⁴⁰,
43 הביאו את הכל למשה ודווקא על ידו הוקם המשכן⁴¹.

ו.

הפקידה על-ידי משה פעלה את הנצחיות במשכן

44 ויש לומר טעם נוסף מדוע הדבר היה קשור עם משה
45 דווקא:

46 החידוש במשכן על שאר בתי המקדש הוא בכך שהוא
47 נצחי, כדברי הגמרא⁴²: "משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל
48 מועד קרשיו ובריחיו ועמודיו ואדניו". והטעם על

1 ועל פי זה יובן מדוע לא היה צורך ב"פוקד" גם בנוגע
2 לזהב (החלק מתוכו) שממנו נעשו בגדי הכהונה:
3 התוכן ופעולת של "פקודי המשכן" הוא, כהמשך הכתוב
4 – משום היותו "משכן העדות", כאמור, "עדות לישראל
5 שויתר להם הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל שהרי השרה
6 שכניתו ביניהם". ובמילא נחוץ שמלאכת המשכן אשר בה
7 "השרה שכניתו" תהיה הקדש השייך לחלוטין לכלל ישראל,
8 ללא כל שייכות ליחידים (שבירשאל, אפילו לא שייכות
9 שעל-ידי עשיית המלאכה, כנ"ל).

10 אמנם בגדי הכהונה, שאינם חלק ממלאכת המשכן
11 אלא נוגעים לעבודת הכהנים – הרי למרות שגם בהם קיים
12 הדין שהם צריכים להיעשות ממזון ציבור³², עם זאת, אין
13 לגביהם הדגשה שלא תהיה להם שום שייכות לעושי
14 המלאכה³², משום שמציאותם איננה חלק מ"משכן
15 העדות" – מלאכת המשכן.

16 ועל פי זה יובן ויומתק החילוק שמצינו בנדבת
17 המשכן נאמר שהביאו הכל למשה – ובצאלא, אהליאב
18 וכל איש חכם לב לקחו אותה "מלפני משה"³³; לעומת
19 זאת, הזהב והתכלת... שמהם נעשו בגדי הכהונה, למרות
20 שהיו "מתרומה המקודשת לשמו"³⁴, עם זאת אומר הפסוק
21 "והם יקחו את הזהב"³⁵ ישירות מישראל לעושי המלאכה
22 – "אותם חכמי לב שיעשו הבגדים יקבלו מן המתנדבים
23 את זהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים"³⁶.

ה.

הפקידה על-ידי משה – משום אישייכותו לחטא העגל
24 על פי הנ"ל יתווסף ביאור מדוע הפקידה נעשתה

(32) ראה יומא שם. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ז. וראה אוה"ח
תצוה כח, א בסופו.
(32*) וכן א"צ לשלול (בתכלית) החשש שלא נמסר "יפה יפה" (וראה
נ"כ הרמב"ם שם), שלכן לא הוצרכו להביא נדבה זו למשה (כדלקמן
בפנים) – ראה לעיל הערה 19.
(33) ויקהל לו, ב"ג. וראה ראב"ע שם, ג שגם מה שהם הביאו עוד
נדבה בבוקר בבוקר הביאו אל משה. וראה רמב"ן שם.
(34) פרש"י תצוה כח, ד בסופו.
(35) תצוה כח, ה.
(36) פרש"י שם. וראה ראב"ע, רמב"ן וחזקוני שם. וראה ב"ב ת, ב.

ירושלמי שקלים פ"ה ה"ב.
(37) יומא שם.
(38) ראה לעיל הערה 19.
(39) נדפס לעיל ע' 301 ואילך. וש"נ.
(40) פרשתנו לט, לג ואילך.
(41) תנחומא פרשתנו יא. פרש"י עה"פ שם.
(42) סוטה ט, סע"א*. ולכאורה פ" דרק המשכן עצמו – בכל פרטיו
– נגנו, ולא הכלים** (ומתורצת קושית תוס' שאנץ שם). ומוכרת הוא
בלאה"כ, דהרי מנורת ושלחן וכו' דמשה היו במקדש, ולא נגנו. – וזהו
לכאורה דלא כפנים. ואכ"מ.

(* תוספתא סוטה רפ"ג. וראה גם תדב"ר פ"ח. מדרש לקח טוב בשלח טו. יז. פרשתנו לט, מג.)

** אבל באבות דר"ן פמ"א יב: דברים הנעשוין ונגזיין אלו הן אהל מונע וכלים שבו וארון שבו כו'. ובמכילתא יתרו כ, כא בנוגע למזבח הנחושת "ביום שנבנה זה
(מזבח של שלמה) נגנו זה". וכן מפורש ברש"י מלכים ב (טז, יד). וברש"י מלכים א (ו, כ בסופו) דמזבח הזהב של משה נגנו (וראה בארוכה אוה"ח תרומה כה, יוד).
במכב"ד (פס"ו, יוד בסופו) ותנחומא (בהעלותך ו בסופו) מפורש "ולפיכך כשחזר ביהמ"ק נגנו המנורה כו'". ומוכח שם דהמדובר במנורה של המשכן. אבל שם
מפורש כנ"ל כשחזר ביהמ"ק לא כשנבנה ביהמ"ק כסוטה שם.
– ובכל אופן מדרשות חזקונות כמנה פרטים וארון יוכיח.

ה.

במושכן – המשכת בליגבול בתוך הגבול

הפירוש הנ"ל ב"פקודי" – מלשון "חייב אדם לפקוד 28
את אשתו" – אינו פירוש נפרד מהפירוש הפשוט, מלשון 29
מנין וחשבון, אלא, הם תלויים זה בזה: כיצד נעשתה 30
ה"פקידה" והיחוד של המשכן עם משה רבינו? – הרי זה 31
על-ידי ענין המנין. 32

והדבר יובן בהקדים:

לכאורה שני הפירושים הנ"ל ב"פקודי" – מנין ויחוד 34
– הם פירושים הפכיים: "מנין" הוא דרגא הכי חיצונית 35
ותחתונה של הדבר, ועוד – הוא מדגיש את ההגבלה של 36
הדברים שסופרים, לא פחות ולא יותר. ואילו הענין של 37
"פקידה" ויחוד מורה על התאחדות הכי פנימית עד למצב 38
של "והיו לבשר אחד"⁴⁹, המשכה שהיא למעלה ממדידה 39
והגבלה, עד שעל-ידי כך נמשך כח האיץ-סוף למטה 40
(בהולדה)⁵⁰. 41

אך מכיוון שהם שני פירושים באותה מילה, מובן (כפי 42
שדובר כמה פעמים⁵¹), כי נוסף על היותם הפכיים זה מזה 43
– הריהם גם, ואף בעיקר – שייכים ותלויים זה בזה. 44

והביאור בזה: בכך מתבטא החידוש של המשכן – 45
שלוקחים דברים מוגבלים דווקא, וב"גבול" ממשיכים את 46
ה"בלי-גבול"⁵², עד באופן של "ושכנתי". וכפשטות הענין: 47
קודם בנו את המשכן, ואחר כך נעשתה השראת השכינה 48
מלמעלה – "וכבוד ה' מלא את המשכן"⁵³, עד לאופן של 49
"ולא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו 50
הענן..."⁵⁴. 51

ושני הפכים אלו מרומזים בשני הפירושים ב"פקודי": 52
פקודי מלשון מנין – שמשה רבינו ספר והציג חשבון 53
מנדבות המשכן – מורה על ענין ה"גבול" שבמשכן; 54

1 כך הוא, משום שהמשכן היה מעשה ידי משה, לא שייך
2 שהוא יתבטל⁴³.

3 ולכן בכל פרט ופרט של העשיה – הייתה צריכה
4 להיות פקידה על פי משה גם לאחר גמר המלאכה, בכדי
5 שיהא זה ענין נצחי.

6 לעומת זאת בגדי הכהונה, הרי אין עניינם שהבגדים
7 הללו ישארו נצחיים לדורות, הם רק פרט (הכרחי)
8 ב"לכהנו" של הכהנים העובדים בבית המקדש. ולא מצינו
9 בהם⁴⁴ שהם נגנוזו ביחד עם אהל מועד קרשיו...⁴⁵, ענין
10 הנצחיות.

ז.

הביאור על פי חסידות: פקודי מלשון "יחוד"

11 ויש לומר שהביאור הנ"ל בחידוש של "פקודי המשכן
12 .. על פי משה" – שהמנין על פי משה פעל את הקשר
13 בין המשכן וכליו למשה – מתאים גם עם הפירוש הפנימי
14 ב"אלה פקודי המשכן", כפי שרבינו הזקן מבאר ב"פרשה
15 החסידית של השבוע – ב'לקוטי תורה"⁴⁶:

16 הוא מפרש שם, כי "פקודי המשכן .. פוקד על פי
17 משה" הוא מלשון⁴⁷ "חייב אדם לפקוד את אשתו", כי
18 "היחוד נקרא פקידה" (שעל-ידי "פקודי המשכן .. פוקד
19 על פי משה" נעשה היחוד של ו"ה [=שתי האותיות
20 האחרונות של שם הויה, המרמזות בספירות על] – יחוד
21 "דעיר-אנפין" ו"מלכות", ואחר כך היחוד של י"ה [=שתי
22 האותיות הראשונות של שם הויה, המורות על יחוד נעלה
23 יותר בספירות]).

24 ויש לומר שזו גם המשמעות ומכך נשתלשל – אשר
25 על-ידי "פוקד על פי משה" נוצר יחוד בין המשכן עם
26 משה⁴⁸, הוא נעשה דבר אחד עם משה רבינו, כנ"ל
27 בארוכה.

(43) וראה צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה. לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 500 ואילך.

(44) ולהעיר ממדול"ל דשמיר ה' מוכרח בעשיית ביהמ"ק ע"י שלמה (סוטה מח, ב. גיטין סח, א).

(45) אבל באבות דר"ג שם: דברים העשויין וגנוזין ואלו הן .. ובגדי כהונה. והכוונה שם לבגדי כהונה של המשכן, שהרי בא בהמשך לכל הדברים שבמשכן (אוהל מועד וכלים שבו וארון ושברי לוחות וצנצנת המן והמטה ומקלו של אהרן שקדי' ופרחיה).

(46) ד, סע"ג ואילך. וראה לקוטי לוי"צ הערות לזהר ח"ב ריש פרשתנו.

(47) יבמות סב, ב.

(48) ולהעיר מהמבואר אשר משה ומשכן – הם ת"ת (ז"א) ומל' (אוה"ת פרשתנו ע' בילוח) ולמעלה מזה חו"ב (ראה שם ע' ב'רמ).

(49) בראשית ב, כד. ומדרז"ל עה"פ.

(50) לקו"ת שה"ש מ, א. וראה בארוכה ד"ה שמח תשמח תרנ"ז ע' 5 (בסה"מ תרנ"ז ע' קעז) ואילך.

(51) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35.

(52) ראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 512. וש"ג.

(53) פרשתנו מ, לד-לה.

(54) מ, לה.

שכינה (שזו בחינת "אינו מן המדה"), אלא מקום הארון
 עצמו היה "אינו מן המדה". יתירה מזו: דווקא כאשר
 הארון היה במדידה ובכל הפרטים (אורך, רוחב, קומה) –
 אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו
 – הוא היה (בבת אחת) "אינו מן המדה"⁵⁷.
 החידוש במשכן הוא, שהגבול עצמו הוא – בלי גבול.
 זוהי השייכות בין שני הפירושים ב"פקודי": משה
 רבינו עשה חשבון מדוייק של נדבת המשכן, והחשבון עצמו
 (שנעשה על-ידי ספירתו של משה רבינו), פעל⁵⁸ את
 הפקידה ויחוד. המשכת השכינה וקדושה הנעלית מגבול
 באופן של יחוד עם הגבול – כולל, שהגבול נעשה נצחי.
 (משיחות ש"פ פקודי תשכ"ה, ש"פ ויק"פ תשמ"ג)

1 ו"פקודי" מלשון פקידה ויחוד – על המשכת ה"בלי-גבול"
 2 (בתוך ה"גבול").

ט.

עיקר החידוש – שהגבול עצמו הופך לבלי-גבול

3 הפירוש הפנימי בשני ההפכים הנ"ל ב"פקודי", הוא
 4 לא רק שבמשכן היו קיימים שני ההפכים – גבול ובלי
 5 גבול – אלא יתירה מזו: שניהם הפכו לדבר אחד; הגבול
 6 עצמו (של המשכן) לא התבטל מהגבלתו, וביחד עם זה
 7 נעשה (דבר אחד עם) בלי גבול⁵⁵.
 8 וכפי שראו זאת בגלוי בארון – ששם היה עיקר
 9 המשכן, מנוחת השכינה – ש"מקום ארון אינו מן המדה"⁵⁶
 10 [=הארון לא הפחית ממידת החלל של קודש הקדשים].
 11 שהפירוש בזה, הוא לא רק שבמקום הארון היה גילוי

(57) ראה לקו"ש ח"א ע' 319 ואילך.

(58) להעיר מזהר ואוה"ח שנסמנו לעיל הערה 8 בתחלתה.

(55) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 158 ואילך.

(56) יומא כא, א. וש"נ.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

1 ו'שלשה/ כלומר העגל השלישי הוא העגל שעשו במדבר.
 2 הגמרא מביאה מימרות נוספות בענין חטא העגל: אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
 3 אֵין לָךְ כָּל פּוֹרְעָנוּת וּפּוֹרְעָנוּת שֶׁבָּאָה לְעוֹלָם עַל יִשְׂרָאֵל, אִף שְׁבִאָה
 4 עַל חֲטָאִים אַחֲרָיִם, שְׂאֵין בָּהּ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּהַרְבֵּעַ לַיּוֹמָא
 5 – כלומר שיעור קטן, כשיעור שצריך המוכר להוסיף לקונה מעט
 6 יותר מהמשקל ששילם עליו, שֶׁל עֵגֶל הָרֵאשׁוֹן שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל
 7 בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב לד) 'וְכִיֹּם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאֵתָם/
 8 כלומר, 'ביום פקדי', בשעה שאעניש אותם על חטאים אחרים,
 9 אוסיף לפקוד עליהם גם מעט מעוון זה של חטא העגל.
 10 אָמַר רַבִּי חִנְיָא, לְאַחַר עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה יְדוּרוֹת מֵעַתַּת שַׁחֲטָא יִשְׂרָאֵל
 11 בַּעֲגֹל שֶׁבַּמִּדְבָּר, בְּשַׁחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרֵאשׁוֹן בַּעַת מַלְכוּתוֹ שֶׁל
 12 צְדִיקָה מֶלֶךְ יְהוּדָה, נִגְבָּה פְּסוּקָה זֹה – הַתְּקִיִּים הַפְּסוּק 'וְכִיֹּם פְּקֻדֵי
 13 וּפְקֻדֵי עֲלֵיהֶם חֲטָאֵתָם' שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א' יג ל), מֵאֵי אַחַר הַבְּאִנִּי קוֹל דְּרוֹל
 14 לְאַחַר קְרָבוֹ פְּקֻדוֹת הָעִיר וְאִישׁ כְּלִי מְשַׁחֲתוֹ בְּדָוִי, וּפְסוּק זֶה נֶאֱמַר
 15 עַל חוֹרְבַן הַבַּיִת הָרֵאשׁוֹן, וּפִירוּשׁ הַלְשׁוֹן 'קְרָבוֹ פְּקֻדוֹת הָעִיר' הוּא
 16 שֶׁהַתְּקָרָב הַיּוֹם שֶׁל קִיּוֹם הָעוֹנֵשׁ 'בְּיוֹם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֵי'.
 17 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְבָאָר אֶת הַפְּסוּקִים בְּעֵינֵי יִרְבֵּעִים: 'אַחַר הַדְּבָר
 18 הַזֶּה לֹא שָׁב וְרִבְעִים מִדְּרָבוֹ הִרְעָה' (מלכים א' יג ל), מֵאֵי אַחַר הַדְּבָר
 19 הַזֶּה/ אָמַר רַבִּי אֶבְיָא, אַחַר שֶׁכְּבִיכּוֹל הַפְּשׁוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 20 לְרִבְעִים בְּגִדּוֹ, וְאָמַר לוֹ, חוּזַר בְּךָ מִחֲטָאֵיךָ, וְאֵנִי וְאַתָּה וְכָן יֵשִׁי
 21 נְפִילָיִל בְּגֵן עֵדֶן, כְּלוֹמֵר, תּוֹכּוּ לְקַבֵּל פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וְתוֹהַנּוּ מִזִּיּוֹ
 22 הַשְּׂכִינָה, אָמַר לוֹ יִרְבֵּעִים, מִי יֵלֵךְ בְּרֵאשׁ, אִמַּר לוֹ ה', בְּן יֵשִׁי בְּרֵאשׁ
 23 וְאַתָּה אַחֲרָיו. אִמַּר יִרְבֵּעִים, אֵי הָכִי לֹא בְּעֵינָא – אִם כֵּךְ, אֵינִי רוֹצֵה
 24 בְּכֶךְ, וְלֹא אַחֲזוֹר בְּתוֹשׁוֹבָה.
 25 מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַעֲשֵׂה בְּעֵינֵי זֶה: רַבִּי אֶבְיָהוּ הוּהוּ רִגְלֵי הַדְּהוֹן קָא
 26 דְּרִישׁ – הֵיטָה דְּרָכוֹ לְדְרוּשׁ בְּשִׁלְשָׁה מְלָכִים' הָאֲמֹרוּסִים בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ
 27 (צ.) שְׂאִין לְהֵם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. פְּעַם אַחַת חָלַשׁ – נַעֲשֵׂה חוּלָה,
 28 וְקַבְּלִי עָלֵיהֶם דְּלֵא דְרִישׁ – קִיבֵל עַל עַצְמוֹ שְׁלֹא לְדְרוּשׁ עוֹד בְּגִנוּתָם,
 29 אִמְנַם בְּיָן

1 יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי א ח) 'שִׁמְעֵ בְנֵי מוֹסֵר אֲבִיךָ וְאַל תִּפְשׁוּ תוֹרַת
 2 אֲמִיךָ, וְתוֹרַת אֲמִיךָ הֵינּוּ כְמוֹ תוֹרַת אֹמְתֶיךָ, שׁוּזְהוּ עִם יִשְׂרָאֵל.
 3 דוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא אֶת סִיּוּם הַפְּסוּק: מֵאֵי 'חֶבֶר הוּא לְאִישׁ מְשַׁחֲתִי,
 4 שְׂאוֹתוֹ אָדָם שְׁנֵהָנָה מִהָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְרִכְהָ חֶבֶר הוּא לְרִבְעִים בְּן
 5 נְכַמֵּי, שֶׁהִשְׁחִית אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שֶׁבְּשָׂמִימִם, לְפִי שְׁהוּא חוּטָא,
 6 וְאַחֲרָיִם הָרוֹאִים אוֹתוֹ מוֹלֹז בְּבִרְכוֹת לּוֹמְדִים מִמֶּנּוּ וְחוּטָאִים אִף
 7 הֵם, וְהָרִי הוּא חוּטָא וּמְחַטֵּא אֶת הַרְבִּיבִים, כִּיִּרְבַּעַם בֶּן נַבֵּט.
 8 הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת פְּסוּק נוֹסֵף: נֶאֱמַר בַּפְּסוּק (מלכים ב' יז כא), 'וַיִּדַח וְרִבְעִים
 9 (בֶּן נַבֵּט) אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי ה' וְהַחֲטָאִים חֲטָאָה דְּרוֹלָה' מְבִאֲרַת
 10 הַגְּמָרָא אֶת הַלְשׁוֹן 'וַיִּדַח וְרִבְעִים', אָמַר רַבִּי חִנְיָו, בְּשִׁתֵּי מְקָלוֹת
 11 הַפְּתוּיוֹת זֹו אֵת זוּ – כְּאִם הַמְּחֻזָּק שְׁתֵּי מְקָלוֹת בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וּמְשַׁלֵּיךְ
 12 אֶת הָאֶחָד בְּאוֹרֵי, וּבְעוֹדוֹ בְּאוֹרֵי מְכַהוּ בְּמִקְלֵ הַשְּׂנִי וּמְשַׁלִּיכוּ בְּכָל
 13 לְמַרְחָק, כֵּךְ יִרְבַּעִם הַדִּיחַ וְהִרְחִיק אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי ה' בְּכָל
 14 כְּרַחֵם, שֶׁאִמַּר שְׂמִי שִׁיעֲלָה לְרַגְלֵי יִהְרָגִי וְכִיִּמְוּ שֶׁהַתְּבָאָר לְעִיל.
 15 אֲגַב יִרְבַּעִים שֶׁעָשָׂה שְׂנֵי עֲגָלֵי זָהָב, מְבִיאָה הַגְּמָרָא מִיְמֵרוֹת נוֹסֵפוֹת
 16 בְּעֵינֵי הָעֵגֶל שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר: נֶאֱמַר בַּפְּסוּק (דברים א א), 'וַיְדִי
 17 זָהָב' אָמְרוּ דְבֵי רַבִּי יִנְאִי – בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִנְאִי, אָמַר מִשָּׁה
 18 לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּשִׁבְלֵי כֶסֶף וְזָהָב
 19 שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל בְּכַמּוֹת גְּדוּלָה כָּל כֵּךְ עַד שִׁיאֲמָרוּ דֵּי, וְהוּ
 20 שָׁנְרָם לְהֵם לְעֲשׂוֹת לְהֵם אֱלֹהֵי זָהָב, מִשָּׁל לְמַה הִדְבַר דּוֹמָה, אֵין אֲרִי
 21 דוֹרָם וְנוֹהֵם לְהַפְחִיד אֶת בְּעֵלֵי הַחַיִּים הָאֲחֲרָיִם מִתּוֹךְ קוּפָה שֶׁל תַּבָּן
 22 – כְּשִׁישׁ לוֹ רַק תְּבָן לְמַאֲבָלוֹ, כִּיּוֹן שְׂאוֹ הוּא רַעֵב וְאֵינוֹ מִתְּגַאֵה עַל
 23 אַחֲרָיִם, אֲלֵא מִתּוֹךְ קוּפָה שֶׁל בְּשָׁה, שֶׁמִּתּוֹךְ שׁוֹבְעוֹ הוּא מִתְּגַאֵה
 24 עַל בְּעֵלֵי הַחַיִּים הָאֲחֲרָיִם וְנוֹהֵם עֲלֵיהֶם וְדוֹרֶסֶם, וְכֵךְ יִשְׂרָאֵל
 25 חוּטָאִים רַק כְּשִׁישׁ לְהֵם מִמּוֹן רַב מִיָּדִי.
 26 מִיְמֵרָא נוֹסֵפֹת: אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, עַד זְמַנּוֹ שֶׁל וְרִבְעִים, הָיוּ יִשְׂרָאֵל
 27 יוֹיָקִים מִעֲגָל אֶחָד, כְּלוֹמֵר, נַעֲנֵשִׁים מִחַמַּת עֲגָל אֶחָד שֶׁעָשׂוּ
 28 בַּמִּדְבָּר בּוֹמֵן מִשָּׁה רְבִינוּ, מִכָּאֵן וְאַלְפֵךְ – לְאַחַר זְמַנּוֹ שֶׁל יִרְבַּעִים,
 29 הָרִי הֵם 'יוֹקִים' מְשִׁנִּים וְשִׁלְשָׁה עֲגָלִים – מְשִׁנִּים שֶׁעָשָׂה יִרְבַּעִים,

ילקוט לוי יצחק על התורה

והי' כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האוהל ודיבר עם משה והביטו אחרי משה, ומה היו אומרים, רבי חמא אמר היו אומרים חמי קדל דבריה עמרם, וחבירו א"ל אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר, כששמע משה כך, א"ל משה חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון, אמר להם באו ונעשה חשבון, הוי, ואלה פקודי המשכן משכן העדות.

שמות רבה פרשה נא, ו

ומה היו אומרים, אע"ג דודאי עיקר הבטתם כדי לראות בבואו האהלה, שיעמוד עמוד הענן פתח האוהל, כדי להשתחות לנגדו כמפורש בכתובים. מ"מ מדהוה סגי למימר והביטו עד בואו האהלה, וכתב אחרי משה, למימר שמדברים במשה. . . ור' חמא דריש לגנאי, דאחרי משה משמע לוי מרגנים אחריו אומרים שערפו שָׁמֹן ודשן, כדקאמר חמי קדל.

יפה תואר הארוך

היו אומרים חמי קדל כו'. פי', אחד אמר לחבירו בא וראה צוארו וערפו של בן עמרם כמה הוא שָׁמֹן, וחבירו משיב לו שכל זה הוא ממה שלקח משלנו, מכיון שכל כך עושר מנדבת המשכן תחת ידו אי אפשר שלא יקח, ומה אתה מבקש ושואל על עשרו.

באו ונעשה חשבון הוי אלה פקודי המשכן משכן העדות. דְּרִישׁ "העדות" לשון (בלק כג, יח) האזינו עדי, והיינו מה שהיו מדברים במשה.

עץ יוסף

חמי קדל. קדל הוא תרגום של ערף (ראה תרגום לכו תשא לב, ט).

חידושי הרש"ש

במד"ר⁵ פ' פקודי חמי קדל דברי עמרם ע"ש. שהעורף

(5) בסיומו זה יבואר:

(א) מהי הכוונה שנקט לשון "קדל" (העורף) דוקא, מכל שאר חלקי

שמות לב, לב - ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת

ט

ביאור הפסוק "אם תשא חטאתם. . מחני נא" - משה לא רצה שבגללו תהי' אפי' "אפשרות" לקס"ד ד"יחר אפי' בהם וגו' ואעשה אותך לגוי גדול"

להעיר מפתגם אאמו"ר ז"ל שע"ד הרמז יש לפרש הפסוק ככתבו: "אם תשא חטאתם ואם אין (בין אם תשא חטאתם ובין אם לא תשא) מחני נא" - בגלל הקס"ד ד"יחר אפי' בהם וגו' (ואם תאמר מה אעשה לשבועת אבות) ואעשה אותך לגוי גדול"², היינו, שמציאותו של משה ("ואעשה אותך") איפשרה קס"ד הנ"ל, ולכן, גם "אם תשא חטאתם. . מחני נא", כיון שלא רצה שבגללו תהיה אפשרות לקס"ד הנ"ל - שמזה מובן עוד יותר גודל המס"נ דמשה עבור ישראל.

(ועפ"ז יומתק שנתקיימו דברי משה "מחני נא" שלא נזכר שמו בפ' תצוה³ - אע"פ שאמר הקב"ה "סלחתי כדברייך"⁴).

תורת מנחם התוועדיות התשמ"ט חלק ב עמוד 383

שמות לג, ח - והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה

ע

ביאור המדרש (שמו"ר פנ"א, ד) "חמי קדל דברי עמרם" - שהראהו הקב"ה קשר של תפילין, בחי' לאה, וביאורו

(פקודי לח, כא) אלה פקודי המשכן, ולמה עשה עמהם חשבון, הקב"ה יתברך שמו מאמינו שנא' (בהעלותך יב, ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, ולמה אמר להם משה באו ונעסוק במשכן ונחשוב לפניכם, אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים מאחריו, שנא' (תשא לג, ח-ט)

(1) תשא לב, לב.

(2) שם, יו"ד.

(3) ראה לעיל סי' לו.

(4) שלח יד, כ.

שהראהו הקב"ה⁸ קשר דתפילין של ראש⁹ בחי' לאה, ולאה מקומה בערף¹⁰.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד תכו

(8) מנחות לה, ב. "והסרתי את כפי וראית את אחורי (כי תשא לג, כג). אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין". ראה הביאור בהערה 5. לקמן סי' עא.

(9) ראה אור התורה דרושים לשבועות (במדבר כרך א) ע' קיט וז"ל: ארז"ל מלמד שהראה לו קשר של תפילין שמאחוריו, וזה פלא לכאורה למה קשר של תפילין ולא תפילין עצמם, אך הענין כידוע בשרש ענין התפילין שהן ד' מוחין דז"א שמתחלקים מצד הארת קוצא דשערי דאריך אנפין המכה באחורי הדעת כו' (וכמ"ש בזה פר' ואתחנן ומבואר במ"א) ויש בזה ב' מדריגות.

הא' בחי' פנימי' הארה המאיר בבחי' הפנימי' דמוחין חו"ב שבפנים לחלק לד' מוחין והן ענין ד' הפרשיות דתפילין כידוע דחו"ב הן פ' קדש והי' כי כו', ובפ' קדש יאיר מבחי' פנימי' ח"ע דמ"ס דא"א כו' ומלוכב באותיות הללו הכתובי' בקלף זה בלא נגיעת אות בחברתה כו', וכן בפ' והי' כי יביאך כו' מבחי' פנימי' בינה עילאה דאריך אנפין ועתיק וימין כו',

אבל ברצועות שנמשכי' מתפילין ש"ר אחורי הראש עד קשר של תש"ר הוא רק בחי' חיצונית ההארה מחיצוניות המוחין דז"א שהן ד' בתים דתפילין שנמשך ג"כ מבחי' אחוריים דדעת שנחלק מצד הארת קוצא דשערי הנ"ל, והוא מדרגה הב' שבחיצוני',

(וכמ"ש במ"א שהרצועות שנמשכים בקשר של תש"ר הוא בחי' חיצונית השפע שנמשך מהמוחין לצורך הנהגת העולמות בבחי' המדות דז"א שיוצאים מן השכל שבראש אם לזכות או לחוב ע"כ נמשכים עד כנגד הלב כו'),

וזהו שאמר וראית את אחורי דוקא שהוא רק קשר של תפילין שנמשך מחיצוניות ח"ע שבמוחין דתפילין אבל בחי' פנים שהוא בחי' פנימי' ח"ע שבפ' קדש כו' לא יראו לפי שפנימי' ח"ע שבתורה לא נגלה גם למשה. עיי"ש.

(10) ראה לעיל סי' סד. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' צו – הרמז בגי' ערף המרמז לבחי' אחוריים דחו"ב עיי"ש.

ואולי עפי"ז יומתק הלשון "דברי' עמרם" – "עמרם" בגי' ערף. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן מט.

שלו דהיינו אחורי הראש שָׁמֶן, ומשה⁷ זכה לבחי' לאה⁷

הגוף?

(ב) מהו הענין דה"ערף" הוא "שָׁמֶן"?

(ג) גם יבואר הלשון, "דברי' עמרם".

(6) ומשה זכה לבחי' לאה: ראה מאמר ד"ה בזה חיי שרה כו' תקס"ה (יצא לאור בקונטרס בפ"ע – עש"ק שופטים תשפ"א) וז"ל: יובן ע"פ הידוע דבחי' רחל היא ה"א אחרונה דשם הוי', סופא דכל דרגין שבאצ"י, והיינו בחי' כח הפועל בנפעל, בה"א ברא"ם, מאין ליש כו'. ובחי' לאה היא ה"א הראשונה דשם הוי', כמ"ש ושם* הגדולה לאה כו' כמ"ש במ"א. והן ב' עלמין, עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, כמ"ש מן העולם ועד העולם.

וביאור הדברים, הנה ידוע עד"מ אותיות הדבור שמקבלים מאותיות המחשבה תמיד. והנה אותיות המחשבה הם סוף כל המדריגות שבבינה, דהיינו לאחר שנתגשם השכל כבר בהשגה ממש, ואז יבא לכלל אותיות מחשבה לחשוב ולתפוס את השכל מבחי' אותיות מחשבה ממש הגשמיים, והוא מבחי' אחוריים** דאימ"א, ונק' ג"כ בחי' מלכות דתבונה, שהוא סוף כל המדריגות שבבינה כידוע, והיינו בחי' לאה, והוא בחי' נוקבא, להיותה מקבלת השפע של השכל בתוכה ממש כדוגמת הנקבה שמקבלת שפע מהזכר עיי"ש.

(* ושם הגדולה לאה כו' כמ"ש במ"א: ויצא כט, טז. ראה זח"ג ז', א. תורה אור וישב כט, ד. תורת חיים פ' ויצא קסז, ג הערה 38. סידור עם דא"ח (הוצאת תשע"ט) צו, ד ובהנסמן שם. אור התורה חנוכה (בראשית כרך ב) רחצ, ב וש"נ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' רכב. ושי"נ.

** אחוריים דאימ"א . . לאה: ראה ע"ח שער לו (שער יעקב ולאה) פ"ד. לקו"ת להאריז"ל ס"פ לתולדות ופ' ויצא. וראה ג"כ מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א בהוספות ע' 8 ובהנסמן לשם. אמרי בינה (הוצאת תשס"ט) קג, ד. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת תשע"ה) קמה, ג.

ושם קו, ג, וז"ל: וידוע דבחי' אותיות המחשבה נק' לאה ושרשה מבחי' אחוריים דאימא והוא בחי' מלכות דתבונה, פי' מלכות דתבונה, מה שהשכל נתפס ומושג שאז מתלבש באותיות המחשבה, ופי' אותיות ידוע שהוא ענין גילוי ההעלם בכל מקום . . אותיות המחשבה לחשוב את המושג באותיות המחשבה ממש שנק' לאה. עיי"ש.

וראה תורת חיים פ' נח נו, א. ויצא קע, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי עקב ע' רפג.

(7) מבאר, דמשה זכה לבחי' "לאה הגדולה", בחי' שָׁמֶן וְשָׁן.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שְׁמִיאָ - עֲנִי הַשָּׁמַיִם, אֶךְ בְּאוֹתָהּ שֶׁעָמְדָה עֲצָמָה נִמְשָׁל הַמְּשִׁיחַ הַגּוֹאֵל - לְ"עֲנִי וְרַכֵּב עַל חֲמוֹר"; הוּא יִרְגֵּשׁ כְּעֲנִי הַבָּטֵל בְּפָנָי כֹּל אָדָם.

(ש"פ קדושים תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

ה"מִשְׁכָּן" ב"מִשְׁכָּן"

עַל חֲרָבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמְרוּ חֲזו"ל, שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ לֹא נִלְקַח מֵעַם יִשְׂרָאֵל בְּאִפְסוֹן מִחֻלְט אֲלָא הַקִּבְ"ה נָטַל אוֹתוֹ כְּ"מִשְׁכָּן". הַדְּבָר נִרְמַז בְּפָתוּב "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הַעֲדָת". כִּפֹּל הַמְּלָא "מִשְׁכָּן" מִרְמֵז עַל שְׁנֵי בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ שֶׁחָרְבוּ, אֶךְ נָטְלוּ, כְּאִמּוֹר, בְּתוֹר "מִשְׁכָּן" בְּלִבָּד.

לְפִי הַהֲלָכָה, חָיֵב כֹּל נוֹטֵל מִשְׁכָּן לְשֹׁמֵר עֲלָיו הַיֵּטֵב וְלִהְיוֹתוֹ בְּשִׁלְמוֹת, בְּבוֹא הָעֵת, לְבַעֲלָיו. מִכֶּה יֵשׁ לְהַסִּיק, שְׁכַשְׁיִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא יָכִיל בְּתוֹכּוֹ גַם אֶת מַעֲלוֹתֵיהֶם שֶׁל שְׁנֵי בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ הַקּוֹדְמִים.

(ש"פ משפטים תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

פְּעָמַיִם "זֶה"

לְעֵתִיד לְבוֹא יִתְגַּלוּ גַם הַנְּסִיִּים הַנְּסִיָּוִתִּים, הַנְּסִיִּים הַמְּלַבְּשִׁים בְּטַבָּע.

לְכֵן נֶאֱמַר לְעֵתִיד לְבוֹא שְׁתֵּי פְּעָמַיִם "זֶה" - הַנְּהָ אֲלֵקִינוּ זֶה, זֶה ה' קוֹיֵנוּ לוֹ" (יְשַׁעְיָה כה, ט), וְאֵלֶּוּ בְּקָרִיעַת יָם סוּף נֶאֱמַר (בְּשִׁלַּח טו, ב) "זֶה" פְּעַם אַחַת - "זֶה אֲ-לֵי וְאִנְוָהוּ". שְׁכֹן, בְּקָרִיעַת יָם סוּף הַתְּרַחֵשׁ נֵס גְּלוּי, שְׁדוּד הַטַּבָּע; וְאֵלֶּוּ לְעֵתִיד לְבוֹא יְהִי גַם נְסִיִּים גְּלוּיִים וְכֵן יִתְגַּלוּ הַנְּסִיִּים הַמְּלַבְּשִׁים בְּטַבָּע, הַנְּסִיִּים הַנְּסִיָּוִתִּים.

(לקוטי שיחות א עמ' 259)

"בְּמָקוֹם שֶׁמִּחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁם הוּא נִמְצָא"

אֵיִתָּא בְּשֶׁם הַבַּעַל שֶׁם טוֹב ש"בְּמָקוֹם שֶׁמִּחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁם הוּא נִמְצָא" (כְּתָר שֶׁם טוֹב, הוֹסְפוֹת סַעִיף ל"ח, וּש"נ), וּמוֹבֵן שֶׁכֵּן הַדְּבָר גַם בְּנוֹגַע לְגַאֲלַת עַם יִשְׂרָאֵל: עַל יְדֵי הַמִּחְשָׁבָה וְהַתְּבוּנָה בְּעִנְיֵן הַגְּאֻלָּה, וּבִפְרָט

תְּכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ

כְּשֶׁאָדָם מֵאֲחַל לְרַעְהוּ, אוֹ לְכָל יִשְׂרָאֵל, כִּי יְבוֹא הַמְּשִׁיחַ, מִקְּבֵל לְהוֹסִיף: "שְׁיָבוֹא - תְּכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ".

מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים: הַמְּלָא "תְּכַף" יִכּוֹלָה לְהַתְּפָרֵשׁ גַם לְרַגַע שְׁיָבוֹא אַחֲרֵי הַרְּגַע הַנוֹכְחִי, וְעַל כֵּן אָנוּ מוֹסִיפִים "מִיָּד", עַל מִנַּת לְהַבְהִיר שְׁכּוֹנָתֵנוּ שְׁיָבוֹא לְלֹא כֹל דְּחוּי, אִפְלוּ שֶׁל רַגַע אֶחָד.

בְּהוֹסְפַת הַמְּלָא "מִמֶּשׁ" אָנוּ מְדַגְּיִשִּׁים אֶת אִמּוֹנָתֵנוּ בְּכֶף שֶׁהַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה בְּאִפְסוֹ גֶּשְׁמִי וּמִמֶּשׁ, כְּדָבָר שֶׁאִפְשָׁר לְמַשְׁשׁוֹ בְּיָדַיִם וְלֹא כְּדָבָר רִחוּנִי שְׁמִימִי בְּלִבָּד. יְהִי רְצוֹן, שְׁאִכּוֹן נִזְכָּה לְגַאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה תְּכַף וּמִיָּד מִמֶּשׁ!

(ש"פ ויקרא תשמ"ט. מתוך לקראת שבת)

הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הַבְּקָשׁוֹת

בְּנֶסֶח שְׁכַסִּיִּים הַתְּפִלָּה אוֹמְרִים אָנוּ "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֲלֵקִינוּ... שְׁיָבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ וְתֵן חֻלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ".

יֵשׁ לְהַבִּין: מַהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הַבְּקָשׁוֹת הַשּׁוֹנוֹת (לְכַאוֹרָה - א) שְׁיָבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׁנִקְבֵּל אֶת חֻלְקֵנוּ בְּתוֹרָה?

הַתְּשׁוּבָה הַיָּא: כְּאִשְׁרֵי יִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִקְיָם הַיַּעֲדוּד הַנְּבוֹאִי "וְעִמְדוּ זָרִים וְרַעוּ צֹאנֵכֶם". כְּלוֹמֵר, אֲמוֹת הָעוֹלָם יִדְאֲגוּ לְצַרְכֵי הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל הַיְּהוּדִי, כֶּף שֶׁתוֹסֵר מִמְּנוּ דְאֲגַת הַפְּרִנְסָה וְכָל הַכְּרוּךְ בָּהּ. מִמִּילָא יְהִיָּה חֻלְקוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי אֶךְ וְרַק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה.

(ש"פ ראה תשמ"א. מתוך לקראת שבת)

עֲנוּהַ מִחֻלְטָת

אִישִׁיתוֹ שֶׁל הַמְּלָא הַמְּשִׁיחַ מְגַלָּה "סְתִירָה" מְעַנְיֵנָת: מִחַד הַרִי הוּא מְלָא, אִישׁ מוֹרֵם מֵעַם הַשׁוֹלֵט עַל כֹּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל, מַה שֶׁמוֹעִיד עַל שִׂיא שֶׁל עֲצָמָה, מְלוּכָה וְהַתְּרוֹמָמוֹת. מֵאִידָךְ, מִשְׁיחַ יִלְמַד אֶת כֹּל הָעַם תּוֹרָה, גַּם אֶת הָאֲנָשִׁים הַפְּשׁוּטִים בְּיוֹתֵר - מַה שֶׁמוֹעִיד עַל עֲנוּהַ וְצִנִּיעוּת.

שְׁנֵי מֵאִפְנֵיִם אֵלֶּוּ יְהִי נְכָרִים בּוֹ גַם בְּעַת שְׁיָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה: עַם יִשְׂרָאֵל יְבוֹא לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל עַל גְּבֵי "עֲנִי

וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מֵאֲמִין בּוֹ אוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ מַחֲכֶה לְבִיאָתוֹ..”
(רמב"ם הלכות מלכים פ"ק י"א).

יש לומר הדיוק ב"מאמין" ו"מחכה": "מאמין" בו - אמונה יכולה להיות באפן של מקרה, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "גנבא אפום מחתרפא רחמנא קריא" [גנב הבא במחירת - קורא לעזרת הקב"ה]. לכן, מלבד האמונה במשיח חייב אדם גם לחכות לביאתו, כלומר, שמחכה לזה במוכן הפשוט, שענין זה חודר בו בפנימיותו.

(ע"פ סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 351. מתוך לקראת שבת)

על ידי הצפיה והתשוקה לגאולה [כפי שאומרים בתפלת כל יום "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח - כי לישועתך קוינו כל היום", וגם בשבת יום טוב - אומרים "ותחינה עינינו בשוכך לציון"] - "שם הוא נמצא", ועד שעל ידי זה ממהרים ומזרזים את הגאולה בפעל ממש, באפן ד"אחישנה".

(משיחת ש"פ בלק תשמ"ג. מתוך לקראת שבת)

"מאמין" ו"מחכה" לביאת המשיח

"המלה המשיח עתיד לצמד ולהחזיק מלכות דוד..

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר, תשי"ח

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה בו כותבת אודות הקישוים שבפרנסת הבית ובמילא משפיע זה על המשך לימודי ועל גמר שלהם, אף שמתכוננת לעבור בחינות למורה מוסמכת, הרי המשך המצב האמור מפריע גם לזה.

והנה רואים בחיי עולמנו זה, שהכנה מתאימה להסתדרות בעתיד אין זה אבוד של זמן ומרץ, אלא אדרבה ככל שתהי ההכנה מבוססת יותר ובמילא במשך זמן הדרוש לזה, תהי ההסתדרות מתאימה וטובה יותר, וקצוץ זמן או מרץ הדרוש להכנה גורמת לעתיד כמה פרטים וענינים הגורעים בההסתדרות בעתיד.

ומזה מובנת השקפתי, שעלי להתאמץ ככל האפשרי בכדי שתהי בעלת מקצוע בשטח המסוגל לה שכנראה זהו שטח החינוך והוראה וכיון שהכרחי הדבר בודאי שימצאו אופנים, שלמרות המצב שמתארת במכתב תוכל להכין את עצמה באופן הדרוש והשייט יצלחה, ובודאי שידדי ועאכו"כ בני המשפחה יסייעו בידה אם בגוף או באופנים אחרים בכדי שתוכל לבוא למטרה האמורה ואחכה לבשו"ט.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכיר

חומש יומי

פרשת פקודי

~ יום ראשון כ"ג אדר ~

כא אליו מנגי משכנא משכנא דסהדותא די אתמני על מימרא דמשה פלחן לינאי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא:

לח (כא) אלה פקודי המשפן המשפן הערת אשר פקד על-פי משה עבדת הלוים ביד איתמר בן-אהרן הכהן:

השנה שכינתו ביניהם. עבדת הלוים • פקודי המשפן וכליו, הוא עבודה המסורה ללוים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המפקד עליו כמו שנאמר בפרשת נשא. ביד איתמר • הוא ה'ה פקיד עליהם למסר לכל בית אב, עבודה שעליו.

כ"ג אלה פקודי • בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשפן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו. המשפן משפן • שני פעמים, רמז למקדש שנתמשפן בשני חרבניו על צוונותיהן של ישראל. משפן הערת • עדות לישראל, שויתר להם הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל, שהרי

~ נקודות משיחות קודש ~

באיזה פסוק מונים? בספר הפרדס לרש"י מובא שהפסוק הוא "ואני ברב חסדך אבא ביתך, אשתתוה אל היכל קדשך ביראתך", שיש בו עשר מלים. ואולם, אף שתכן הפסוק קשור במיוחד לבית-הכנסת, נהגו בדורות האחרונים למנות בפסוק "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם". ויש לומר שהסבה לכך היא, משום שבעקבתא דמשיחא, כאשר יהודים נפגשים יחד, הבקשה והמשאלה הראשונה שלהם היא "הושיעה את עמך" – שתבא כבר הגאולה.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"ג)

תנ"ל אומרים (בבא-מציא מב, א) שאין הכרחה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, ועל-כן ספירת הדבר מהנה גורם מפריע לברכה. אבל כאשר הספירה נעשית "על-פי משה", הדבר מביא את המשכת השכינה וממשיך ברכה בלתי מגבלת.

לכן ההלכה קובעת שאין למנות את ישראל, אפילו לדבר שבקדשה – כדי לדעת, למשל, אם יש 'מנין' – אלא באמצעות פסוק. ויש לומר שגם מנין זה הוא בכלל "אשר פקד על-פי משה", שהרי הפסוק הוא מ'תורת משה'.

כב ובצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה עבד ית כל די פקיד יי ית משה:

(כב) ובצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:

כתיב כאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה', אפלו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה

כ"ג ובצלאל בן-אורי וגו' עשה את כל-אשר-צוה ה' את-משה • 'אשר צוה אותו משה' אין

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

חור משבט יהודה על פי כל מה שפקד ה' את משה.

יד איתמר בן אהרן הכהן. (כב) אשר עשהו בצלאל בן אורי בן

(כא) הנה ספירת מה שנוכנס (שנבל) במשפן, במשפן העדות, אשר הוכן על פי פקדת משה. שרות הלוים על

וְאָם תֹּאמַר, מִנְּלֵן שְׁמֵשׁה רַבִּינוּ עַל־יַד־הַשְּׁלוֹם צְוָה לְבַצְלָאֵל הַפֶּה הָעִנְיָן? וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּכַתִּיב בְּפִרְשַׁת 'יִיְקָהָל': "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלְאֵל וְאֶל אֶהֱלִיאֵב וְגו'" וְקָצַר מִה שְׁדַבֵּר עִמָּהֶם, וְהָיָה קָרָא מִדְּכַתִּיב: "כָּל אֲשֶׁר צְוָה ה' אֶת מֹשֶׁה" חֲזִינָן דְּהִיָּה מְצִוָּה לָהֶם בְּהַפֶּה, וְדוּק הֵיטֵב, אָמַר לוֹ בְּצַלְאֵל: מִנְּהֵג הַעוֹלָם לְעִשׂוֹת תַּחֲלָה בֵּית, וְאַחֲרֵיכֶן מִשִּׁים כָּלִים בְּתוֹכוֹ. אָמַר לוֹ: כֶּף שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: בְּצַל אֵל הֵייתָ? כִּי בְּרֹדְאֵי כֶּף צְוָה לִי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא, וְכֵן עָשָׂה, הַמְשָׁפֵן תַּחֲלָה וְאַחֲרֵיכֶן עָשָׂה כָּלִים.

שְׁנַאָמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינֵי, כִּי מֹשֶׁה צְוָה לְבַצְלָאֵל לְעִשׂוֹת תַּחֲלָה כָּלִים וְאַחֲרֵיכֶן מְשָׁפֵן (לֹא לְעִנְיָן צְוָה לְהַתְנַדֵּב קָאָמַר, דְּהָא אַדְרָבָה לְהַפֶּה צְוָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא בְּפִרְשַׁת 'תְּרוּמָה', מִתַּחֲלָה הַכָּלִים: שְׁלֶחֶן, מְנוּרָה, זְרִיעוֹת, וְאַחֲרֵיכֶן צְוָה הַקְּרָשִׁים. וְצְוָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל־יַד־הַשְּׁלוֹם, רִישׁ 'יִיְקָהָל', תַּחֲלָה הַמְשָׁפֵן וְאַחֲלוֹ, וְאַחֲרֵיכֶן הַכָּלִים. אֶלָּא מִיָּד לְעִנְיָן צְוָה לְפֹעֵל, אִיךָ יִפְעַל בְּסִדְרָא, וְתַמְצָא בְּפִרְשַׁת 'כִּי־תִשָּׂא': "רֹאה קְרָאתִי בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל וְגו'", הַזְכָּר מִתַּחֲלָה "אֶת אֶהֱלִיאֵב מוֹעֵד", וְאַחֲרֵיכֶן הַכָּלִים, אֶבֶל לְעִנְיָן לְהַתְנַדֵּב לְהַכִּין מִה שְׁיִהְיוּ צְרִיכִין, מִה לִּי מִה שְׁמַתְנַדֵּב תַּחֲלָה, וְעִנְיָן בְּ"תוֹסְפוֹת" פְּרָק הַרְוָאָה (בְּרִכּוֹת)

~ נקודות משיחות קודש ~

יָדָם נַעֲשֶׂה מְקוֹם לְהַשְׁרָאת הַשְּׁכִינָה. הַתְּפִלָּה אִף הִיא מַעֲלָה עִנְיָנִים אֲרִצִּיִים לְמַעֲלָה, כִּיְרֹדַע שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּבַחֲנֵית "סוֹלָם מַצֵּב אֲרִצָּה (עִנְיָנִים אֲרִצִּיִים) וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשְּׁמַיִמָה".
כְּשֵׁם שֶׁתְּפִלָּה עִנְיָנָה לְהַעֲלוֹת אֶת הַתְּמַרְיוֹת הַנְּמוּכָה שֶׁל הַעוֹלָם, כֵּן עֲלִיָּה לְהַעֲלוֹת גַּם אֶת הַתְּלָקִים הַתַּחְתּוֹנִים וְהַנְּחוּתִים שְׁבִנְפֶשׁ. לְכֵן מוֹנִים אֶת י"ח הַצְּוִוִּיִּים רַק מִהַתְּוִבִים שְׁבִקָהֶם נִזְכָּרוּ גַּם בְּצַלְאֵל וְגַם אֶהֱלִיאֵב, כִּי בְּצַלְאֵל הִיָּה מְגוֹדְלֵי הַשְּׁכִטִּים, וְאִילוּ אֶהֱלִיאֵב הִיָּה מִהַשְּׁכִטִּים הִירֹדִים (רש"י שְׁמוֹת לַה, לַד). וְכָאָמַר, הַתְּפִלָּה עִנְיָנָה הוּא לְהַעֲלוֹת לֹא רַק אֶת הַבְּצַלְאֵל שְׁבִנְפֶשׁ אֶלָּא גַּם אֶת הַאֶהֱלִיאֵב שְׁבִקָה.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמוד 199)

וּבְצַלְאֵל... עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צְוָה ה' אֶת מֹשֶׁה (לח, כב) בְּ"ירוּשָׁלַיִם" (בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ד' הַלְכָה ג) מוּבָא שְׁי"ח הַבְּרִכּוֹת שֶׁבְּתַפְלַת שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר, הֵן כְּגוֹד י"ח הַצְּוִוִּיִּים ('כָּאָשֶׁר צְוָה ה'") הַמוֹפִיעִים בְּפִרְשַׁתְנֵוּ, מִ"וְאֵתוּ אֶהֱלִיאֵב" (פֶּסוּק כג) עַד לְסוֹף הַפֶּרֶשָׁה. אֶבֶל "אֲשֶׁר צְוָה ה'" הָאָמַר בְּפֶסוּק זֶה אֵינְנוּ מִן הַמְּנִיָן, מֵאַחַר שֶׁנִּזְכָּר בּוֹ רַק בְּצַלְאֵל בְּלֵי אֶהֱלִיאֵב.
וַיֵּשׁ לְהַבִּין? (א) מִה הַקְּשֶׁר בֵּין בְּרִכּוֹת הַתְּפִלָּה לְמִשְׁפָּן? (ב) מִדּוּעַ מוֹנִים אִף וְרַק אֶת הַפֶּסוּקִים שֶׁנִּזְכָּר בָּהֶם גַּם אֶהֱלִיאֵב?
אֶלָּא: תְּכַן הַמְשָׁפֵן וְתַכֵּן עִנְיָן הַתְּפִלָּה - חַד הוּא: בְּרוּר וְזוּפוּף הַדְּבָרִים הַנְּחוּתִים בְּיוֹתֵר, וְהַפִּיכָתָם לְמִשְׁפָּן לְהַשְׁרָאת הַשְּׁכִינָה. הַמְשָׁפֵן נִבְנָה מִתְּמָרִים גְּשִׁמִּיִם שְׁעַל-

כג ועמיה אהליאב בר אחיסמך למטה הן חרש וחשב ורקם בתבלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: ם

כג) וְאֵתוּ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסְמֶךָ לְמִטַּה־הֵן חָרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקֵם בְּתַבְלֹת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְשֵׁשׁ: ם

כד כל דהבא דאתעבד לעבידא בכל עבידת קודשא והיה דהב ארמותא עסרין ותשע כפרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קודשא:

כד) כָּל־הַזֹּהָב הָעֵשׂוּי לְמִלְאָכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זֶהב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וְשִׁבְעַ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכות יהודית

כל דהבא דאתעבד לעבידא בכל עבידת קודשא והיה דהב ארמותא עסרין ותשע כפרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קודשא:

(כג) ועמו אהליאב בן אחיסמך משבט דן, בעל סמכות הוראה ואמן מהיר במלאכתו ורוקם צמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר וצמר כבשים צבוע ארגמן וצמר כבשים צבוע שש. (כד) ובמיחד הזהב אשר נעשה במלאכה לכל עשית הקדש. והיה סך

שְׁקָלִים. לְפִיכֶן, מָנָה בַּפְּרוֹטְרוֹט כָּל הַשְּׁקָלִים שֶׁפָּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מִשְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים, שְׂאִין מְגִיעִין לְכַפֵּר.

כ"ג • כָּפֶר • שְׁשִׁים מָנָה, וּמָנָה שֶׁל קֹדֶשׁ כָּפוּל הָיָה, הָרִי הַכָּפֶר מֵאָה וְעֶשְׂרִים מָנָה, וְהַמָּנָה עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה סֵלְעִים, הָרִי כָּפֶר שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים

כֹּה וְכִסְפָּה מְנִינִי כְּנִשְׁתָּא מֵאָה כְּפָרִין וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִשָּׁא סֵלְעִין בְּסִלְעִי קוּדְשָׁא:

(כה) וְכִסְפָּה פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כָּפֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כֹּו תַקְלָא לְגַלְגֵּלְתָא פְּלָגוֹת סֵלְעָא בְּסִלְעִי קוּדְשָׁא לְכַל דְּעֵבֵר עַל מְנִינָא מִכַּר עֶסְרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא לְשִׁית מֵאָה וַתִּלְתָּא אֲלִפִין וַחֲמִשׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:

(כו) בַּקַּע לְגַלְגֵּלֹת מַחְצִית הַשְּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

שְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים שְׁקָלִים, כִּיצַד? שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף תְּצַאִין הָרִי הֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֲלָף שְׁלָמִים, הָרִי מֵאֵת כָּפֶר, וְהַשְּׁלֶשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים תְּצַאִין, עוֹלִין אֲלָף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שְׁקָלִים.

כ"ד • בַּקַּע • הוּא שֵׁם מִשְׁקָל שֶׁל מַחְצִית הַשְּׁקֶל. לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף וְגו' • כֶּף הָיָה יִשְׂרָאֵל, וְכֶף עֲלָה מְנִינָם אַחַר שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בְּסִפְר 'בְּמִדְבָר', וְאַף עֲתָה בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן כֶּף הָיָה, וּמִנֵּין תְּצַאִי הַשְּׁקָלִים שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף עוֹלָה מֵאֵת כָּפֶר, כָּל אֶחָד שֶׁל

כֹּו הָיָה מֵאָה כְּפָרִין דְּכִסְפָּה לְאַתְכָּא יְת סְמִכֵי קוּדְשָׁא וְיֵת סְמִכֵי דְפְּרִכְתָּא מֵאָה סְמִכִין לְמֵאָה כְּפָרִין כְּפָרָא לְסְמִכָּא:

(כז) וַיְהִי מֵאֵת כָּפֶר הַכֶּסֶף לְצַקֵּת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפְּרֻכֹּת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכָּפֶר כָּפֶר לְאָדוֹן:

צ"ו אֲדָנִים, וְאֲדָנֵי פְּרֻכֹּת אַרְבַּעַה, הָרִי מֵאָה, וְכָל שְׂאֵר הָאֲדָנִים "נְחֻשֶׁת" כְּתִיב בָּהֶם.

כ"ה • לְצַקֵּת • כְּתִרְגוּמוֹ: 'לְאַתְכָּא'. אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ • שֶׁל קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם מ"ח קִרְשִׁים וְלָהֶם

כֹּה וְיֵת אֲלָפָא וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִשָּׁא עֶבֶד וַיִּוִן לְעַמּוּדָא וַחֲפָא רִישִׁיהוֹן וְכַבֵּשׁ יִתְהוֹן:

(כח) וְאֵת־הָאֲלָף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֲשָׂה וַיִּוִּם לְעַמּוּדַיִם וְצִפְּהָ רֵאשִׁיָּהֶם וַחֲשַׁק אֹתָם:

כ"ו • וְצִפְּהָ רֵאשִׁיָּהֶם • שֶׁל עַמּוּדַיִם, מֵהֵן, שֶׁבְּכֻלָּן כְּתִיב: "וְצִפְּהָ רֵאשִׁיָּהֶם וַחֲשַׁקֵּיהֶם כֶּסֶף".

כֹּט וְנִחְשָׂא דְאַרְמוֹתָא שְׁבַעִין כְּפָרִין וַתִּרִין אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה סֵלְעִין:

(כט) וְנִחְשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כָּפֶר וְאֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כח) וְהָאֲלָף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים מִשְׁקָלוֹת, עֲשָׂה מֵהֵן מִתְלִים לְלִנְיָיִם עֵבֹר הָעַמּוּדַיִם, וְכִסָּה אֵת רֵאשִׁיָּהֶם וְצִפְּהָ אוֹתָם.
(כט) נְחֻשֶׁת הַהַקְּצָאָה, הַגִּיעָה כְּמוֹתָהּ לְשְׁבַעִים קִנְטָר וְאֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת מִשְׁקָלוֹת.

עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה מִן הַשֵּׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֶשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים.
(כז) וְהָיָה מִמֵּאֵת כְּפָרֵי הַכֶּסֶף שֶׁיִּצַּר מֵהֶם כְּדָרֶךְ הַצּוֹרְפִים, בְּסִיסִים לְקֹדֶשׁ וּבְסִיסִים לְפְּרֻכֹּת. מֵאָה בְּסִיסִים מִמֵּאָה כָּפֶר, כָּל בְּסִיס מִכָּפֶר.

(כח) וּמִתְכַת הַכֶּסֶף, שֶׁהִסְתַּכֵּם מִמְּנוּי הָעֵדָה, מֵאָה כָּפֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים מִשְׁקָלוֹת, לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְּקַבֵּל בְּקֹדֶשׁ.
(כז) מַחְצִית לְכָל גְּלִגְלֹת, מַחְצִית הַמִּשְׁקָל, לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְּקַבֵּל בְּקֹדֶשׁ, לְכָל הָעוֹבֵר בְּסִפְיָהּ מִבֶּן

ל ועבד בה ית סמכי תרע משפן זמנא וית
מדבחה דנחשא וית סרדא דנחשא די לה
וית כל מגי מדבחה:

ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח
הנחשת ואת מכבד הנחשת אשר לו ואת כל כלי
המזבח:

לא וית סמכי דרמא סחור סחור וית סמכי
תרע דרמא וית כל סבי משכנא וית כל סבי
דרמא סחור סחור:

ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר
ואת כל יתרת המשפן ואת כל יתרת החצר
סביב:

א ומן תקלא וארגונא וצבע זהורי עבדו
לבושי שמושא לשמשא בקודשא ועבדו
ית לבושי קודשא די לאהרן כמא די פקיד
יי ית משה:

לט (א) ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו
בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש
אשר לאהרן כאשר צוה יהוה את משה: פ

שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות,
שלא יהיה בהם שש.

כ"ד - ומן התכלת והארגמן וגו' • שש לא נאמר
כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי
כהנה, שפבגדי כהנה היה שש, אלא הם בגדים

~ יום שני כ"ד אדר ~

בו עבד ית אפודא דהבא תקלא וארגונא
וצבע זהורי ובין שזיר:

ב) ויעש את האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר:

ג ורדידו ית טסי דהבא וקציעו חוטין
למעבד בגו תקלא ובגו ארגונא ובגו צבע
זהורי ובגו בוץא עובד אמן:

ג) וירקעו את פחי הזהב וקצין פתילים לעשות
בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת
השני ובתוך השש מעשה חשב:

הטס, לעשות אותן פתילים מערבין עם כל מין
ומין בחשן ואפוד, שגאמר בהן "זהב", חוט אהד
של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל
מין ומין, שכל המינים חוטין כפול ששה, והזהב
חוט שביעי עם כל אהד ואהד.

כ"ד - וירקעו • כמו (תהלים קלו): "לרקע הארץ".
בתרגומו: 'ורדידו טסין', היו מרדיין מן הזהב,
אשטנדר"א בלע"ז (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן
הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין,
מרדיין טסין דקין וקוצצין מהן פתילים לארף

כבשים צבוע תכלת-אפרפר ומצמר
כבשים צבוע ארגמן ומצמר כבשים
צבוע שני ומפשטן רך ואורי, הקרוי
שש, בשזירה.
ג) רדו את טסי הזהב דק מאד
וגזרו אותם לחוטים, וארגו אותם עם
צמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר ועם

א) ומצמר כבשים צבוע תכלת-
אפרפר עם צמר כבשים צבוע ארגמן
ועם צמר כבשים צבוע שני, עשו את
בגדי הרקמה לשרות בקדש, ועשו
את בגדי הקדש אשר לאהרן כפי
שצוה ה' את משה.
ב) ועשה את האפוד מזהב ומצמר

ל) ועשה ממנה בסיסים לשער אהל
מועד ואת מזבח הנחשת ואת כברת
הנחשת אשר לו ואת כל כלי.
לא) ואת בסיסי החצר לכל ההקף
סביב ואת בסיסי שער החצר ואת כל
יתדות המשפן וכל יתדות החצר לכל
ההקף סביב.

(ד) פתפת עשולו חברת על-שני קצותיו חבר:

ד פתפן עבדו לה מלפפן על תרין סטרוהי
?תלפף:

(ה) וחשב אפדתו אשר עליו ממנו הוא כמעשהו
זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור
כאשר צנה יהוה את-משה: ם

ה והמנן תקוננה די עלוהי מנה הוא
פעובדוהי דהבא תכלא וארגונא וצבע
זהורי ובוץ שזיר כמא די פקיד יי ית
משה:

(ו) ויעשו את-אבני השם מסבת משבצת זהב
מפתחת פתוחי חותם על-שמות בני ישראל:

וועבדו ית אבני בורלא משקען מרמץן
דהבא גליפן כתב מפרש על שמיהן בני
ישראל:

(ז) וישם אתם על פתפת האפר אבני זפרון לבני
ישראל כאשר צנה יהוה את-משה: פ

זושוי יתהון על כתפא דאפודא אבני
דוכרנא לבני ישראל כמא די פקיד יי ית
משה:

(ח) ויעש את-החשן מעשה חשב כמעשה אפר
זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור:

חועבד ית חושנא עובד אמן פעובדי
אפודא דהבא תכלא וארגונא וצבע זהורי
ובוץ שזיר:

(ט) רבוע היה כפול עשו את-החשן זרת ארכו
וזרת רחבו כפול:

ט מרבע היה עיף עבדו ית חושנא זרתא
ארפה זרתא פתניה עיף:

(י) וימלאו-בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטרדה
וברקת הטור האחד:

י ואשלימו בה ארבעא סדרי אבן טבא
סדרא קנמאה סמקו ירקו וברקו סדרא
קד:

(יא) והטור השני נפך ספיר ויהלם:

יא וסדרא תנינא אזמרגדין שבזיו
וסבבלום:

(יב) והטור השלישי לשם שבו ואחלמה:

יב וסדרא תליתאה קנברי טרקנא ועין
עגלא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

שני טפחים וחצי ורחבו שני טפחים
וחצי.
(*) וסדר בו בדיוק ארבע שורות
מסדרות היקלומים. השורה הראשונה
— אבן רופי קרליניאן אדמה, אבן
אמרלד ירקח פתח ואבן רופי
קרליניאן צהבה.
(יא) והשורה השניה — אבן רופי
קרליניאן פחלה פתח, אבן ספיר
לבנה בוקת ואבן בהרמן צהבה.
(יב) והשורה השלישית — אבן עקי
חומה, אבן סבג שחורה ואבן פרוז
תכלת בהירה נוטה לירק.

אשר מקיפים להן פתחי-עינים
(תושבות) מזהב, וחרוטים עליהן
פחיקת הטבעת שמות בני ישראל.
(ז) ושם אותן על שני כיסי האפוד,
אבני זפרון לבני ישראל כפי שצנה ה'
את משה.
(ח) ועשה את החשן מעשה אמן
מהיר במלאכתו כמעשה האפוד —
זהב, צמר כבשים צבוע תכלת-
אפרפר וצמר כבשים צבוע ארגמן
וצמר כבשים צבוע שני, ופשתן רך
ואורירי, הקרוי שש, בשזירה.
(ט) והיה בעשיתו מרבע כפול, ארכו

צמר כבשים צבוע ארגמן ועם צמר
כבשים צבוע שני ועם פשתן רך
ואורירי, הקרוי שש, מעשה אמן
מהיר במלאכתו.
(ד) ועשו לו שני כיסים תפורים, ותפרו
את שניהם בשני צדדיו (מירמן ומשמאל).
(ה) ויצועות הקשירה אשר עליו,
בדומה לו וכעשיתו, מזהב ומצמר
כבשים צבוע תכלת-אפרפר ומצמר
כבשים צבוע ארגמן ומצמר כבשים
צבוע שני ומפשתן רך ואורירי, הקרוי
שש, בשזירה כפי שצנה ה' את משה.
(ו) ועשו את שתי אבני הקריסטל

יג וְהָטוֹר הַרְבִּיעִי תְּרִישִׁישׁ שָׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסַפֵּת
מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם:
יב וְאֶבְרָא רְבִיעֵאָה כְּרוּם יָמָא וּבּוּרְלָא
וּפְנִתְרִי מִשְׁקָצָן מְרַמְצָן דְּדִהֵב
בְּאַשְׁלֻמוֹתְהוֹן:

(יג) וְהָטוֹר הַרְבִּיעִי תְּרִישִׁישׁ שָׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסַפֵּת
מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם:

יד וְאֶבְרָא רְבִיעֵאָה כְּרוּם יָמָא וּבּוּרְלָא
וּפְנִתְרִי מִשְׁקָצָן מְרַמְצָן דְּדִהֵב
בְּאַשְׁלֻמוֹתְהוֹן:
יז וְאֶבְרָא רְבִיעֵאָה כְּרוּם יָמָא וּבּוּרְלָא
וּפְנִתְרִי מִשְׁקָצָן מְרַמְצָן דְּדִהֵב
בְּאַשְׁלֻמוֹתְהוֹן:

(יד) וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ
לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבַט:

טו וְעֶבְדוּ עַל חוֹשְׁנָא תְּפִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד
גְּדִילוֹ דְּדִהֵב דְּכִי:

(טו) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרִשְׁרֹת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת
זָהָב טָהוֹר:

טז וְעֶבְדוּ תְּרִמִין מְרַמְצָן דְּדִהֵב וְתְּרִמִין עֶזְמֵן
דְּדִהֵב וַיְהִיבּוּ יַת תְּרִמִין עֶזְקָתָא עַל תְּרִין
סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:

(טז) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְּעַת זָהָב
וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבְּעֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

יז וַיְהִיבּוּ תְּרִמִין גְּדִילְתָא דְּדִהֵב עַל תְּרִמִין
עֶזְקָתָא עַל סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:

(יז) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבְּעֹת
עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

יח וַיִּתְּנוּ תְּרִמִין גְּדִילְתָא דְּעַל תְּרִמִין סְטְרוֹהֵי
וַיְהִיבּוּ עַל תְּרִמִין מְרַמְצָתָא וַיְהִיבּוּן עַל כְּתָפֵי
אַפּוֹדָא לְקַבֵּל אֶפּוֹהֵי:

(יח) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי
הַמִּשְׁבַּצַּת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֹפֶת הָאָפֹד אֶל־מֹול פָּנָיו:

יט וְעֶבְדוּ תְּרִמִין עֶזְמֵן דְּדִהֵב וְשׁוּיָאוּ עַל
תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא עַל סְפִתָּה דִּי לְעִבְרָא
דְּאַפּוֹדָא מְלָגְיוֹ:

(יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּשְׂיִמוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאָפֹד בֵּיתָהּ:

כ וְעֶבְדוּ תְּרִמִין עֶזְמֵן דְּדִהֵב וַיְהִיבּוּן עַל
תְּרִמִין כְּתָפֵי אֶפּוֹדָא מְלָרַע מְלָקַבֵּל אֶפּוֹהֵי
לְקַבֵּל בֵּית לֹפִי מַעֲלֵי לְהִמְנִן אֶפּוֹדָא:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְּתֹפֶת
הָאָפֹד מְלִמְטָה מְמֹול פָּנָיו לְעַמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל
לְחֹשֶׁב הָאָפֹד:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

על שני פסי האפוד מצדו הקדמי.
(ט"א) וַעֲשׂוּ גַם כֵּן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב
וְצָרְפוּ אוֹתָן (בעשית צורף) בְּשְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן, בְּתוֹף שְׁפָתוֹ אֶל צַד הָאָפֹד
מִבְּפָנִים.
(כ) אַחֲרֵי זֹאת עֲשׂוּ גַם שְׁתֵּי טַבְּעוֹת
זָהָב וּמְקָמוֹ אוֹתָן אֶל מֹול שְׁנֵי פִּסֵּי
הָאָפֹד בְּצַדֵּם הַתְּחִתּוֹן בְּקַדְמַת
הָאָפֹד, לִיד מְקוֹם חִבְרֵי, מִמַּעַל
לְרִצּוֹעוֹת קְשִׁירָתוֹ.

תואמות מעשה קליעה מזהב טהור
צרוף, ללא סיגים.
(ט"א) וַעֲשׂוּ פְתָחֵי־עֵינַיִם (תושבות) מְזָהָב
וּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת מְזָהָב, וּמְקָמוֹ אֶת שְׁתֵּי
הַטַּבְּעוֹת בְּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן.
(י"א) וְתָלוּ שְׁתֵּי הַשְּׂרָשְׁרָאוֹת הַקְּלוּעוֹת
בְּשְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת בְּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן.
(י"ב) וּשְׁתֵּי הַקְּצוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל שְׁתֵּי
הַשְּׂרָשְׁרָאוֹת הַקְּלוּעוֹת, תָּלוּ אוֹתָן עַל
פְתָחֵי הָעֵינַיִם (התושבות) וּמְקָמוֹ אוֹתָן

(יג) וְהַשּׁוֹרֶה הַרְבִּיעִית – אָבֶן אֲזָרֵק
כְּחֹלֶה פִּיס, אָבֶן קְרִיסְטָל וְאָבֶן יִשְׁפָּה,
וְתִהְיֶינָה מִשְׁבַּצוֹת פְּתָחֵי־עֵינַיִם (תושבות)
מְזָהָב עַל פִּי סְדוּרָן.
(יד) וְהָיוּ עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, שְׁנַיִם עֶשֶׂר בִּהְתְּאָמָה
לְשְׁמוֹתֵיהֶם כַּחֲקִיקַת הַטַּבְּעוֹת. שֵׁם כָּל
אֶחָד עַל אָבֶן אַחַת, כַּכֵּה לְשָׁנִים עֶשֶׂר
שְׁבַטִים.
(טו) וַעֲשׂוּ עַל הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי שְׂרִשְׁרֹת

כא ויבדדו ית חושנא מעזקתה לעזקתא דאפודא בחוטא דתכלתא למהוי על המין אפודא ולא תפרק חושנא מעלוי אפודא כמא די פקיד יי ית משה:

(כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתּוֹ אֶל־טְבַעַת הָאֹפֶד בַּפִּתְּיֵל תְּכֵלֶת לְהִיֵּת עַל־חֹשֶׁב הָאֹפֶד וְלֹא־יִזְחַח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֹפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ יום שלישי כ"ה אדר ~

כב ויעבד ית מעילא דאפודא עובד מחי גמיר תכלא:

(כב) וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֹפֶד מַעֲשֵׂה אֲרָג כְּלִיל תְּכֵלֶת:

כג ופום מעילא כפיל לגוה כפום שרין תורא מקף לפומה סחור סחור לא תבזע:

(כג) וּפִי־הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַּחְרָא שְׁפָה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:

כד ויעבדו על שפולי מעילא רמוני תכלא וארגונא וצבע זהורי שזיר:

(כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מִשְׁזָר:

כה ויעבדו זגיא דהב דכי ויהבו ית זגיא כגו רמוניא על שפולי מעילא סחור סחור כגו רמוניא:

(כה) וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמוֹנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמוֹנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:

כו זגא ורמונא זגא ורמונא על שפולי מעילא סחור סחור לשמשא כמא די פקיד יי ית משה:

(כו) פַּעֲמוֹן וְרִמּוֹן פַּעֲמוֹן וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשֵׁרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס

כז ויעבדו ית פתונין דבוצא עובד מחי לאהרן ולבנוהי:

(כז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֲרָג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הרמונים, בשולי המעיל לכל ההקף סביב, בין לבין הרמונים.
(כז) פעמון אחד ורמון, פעמון אחד ורמון, בשולי המעיל לכל ההקף סביב, לשרת בו כפי שצוה ה' את משה.
(כז) ועשו את הכתנת מפשתן רך וארירי, הקרוי שש, מעשה אורג לאהרן ולבניו.

העליון של לבוש שריון קשקשים, במקפלת לכל ההקף סביב כדי שלא יקרע.
(כד) ועשו בשוליו רמונים מצמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר ומצמר כבשים צבוע ארגמן ומצמר כבשים צבוע שני - בשזירה.
(כה) ועשו פעמונים מזזהב טהור צרוף, ללא סיגים, ושמו אותם בין

(כא) ויקשרו בפתול ובחזקה את החשן מטבעותיו אל טבעות האפוד על ידי פתיל מצמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר להיות מעל רצועות קשירתו, ולא יוסר החשן מן האפוד כפי שצוה ה' את משה.
(כב) ועשה את מעיל האפוד מעשה אורג, רב רבו מצמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר.
(כג) והיה ראשו באמצעו, בפתחו

וְאֵת הַמְצַנֶּפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פְּאֵרֵי הַמְגֹבְעֹת שֵׁשׁ (כח) וְאֵת מְכַנְסֵי הַבֵּר שֵׁשׁ מִשּׁוֹר:
כח וְאֵת מְצַנֶּפֶת דְּבוּצָא וְאֵת שְׂבַח כּוּבְעִיא
דְּבוּצָא וְאֵת מְכַנְסֵי כּוּבְצָא דְּבוּיָן שְׁוִיר:

כ"ט « וְאֵת־פְּאֵרֵי הַמְגֹבְעֹת • תְּפָאֶרֶת הַמְגֹבְעוֹת, הַמְגֹבְעוֹת הַמְּפֹאָרוֹת.

וְאֵת־הָאֲבִיט שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן (כט) וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֶקַם פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ם
כט וְאֵת הַמִּינָא דְּבוּיָן שְׁוִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא
וְצִבְעָא זְהוּרֵי עוֹבֵד צִיר קָמָא דִּי פְקִיד יִי יְיָ יְיָ
מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֵת הָאֲבִיט שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט).
(כט) צָמֵר וּפְשֵׁתָן הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים, חֶסֶד וְגִבּוּרָה, שְׂאִין
חִבּוּרָן עוֹלָה זָפָה. אָמֵנָם, זְהוּ בּוּעִינֵי הָעוֹלָם בְּלִבְדָּ, בְּהֵם
מְרַגְּשֵׁת בְּתַקְרָף 'מְצִיאוּתָהּ' שֶׁל כָּל מִדָּה; אָבֵל בְּקִרְשָׁה,
שְׁעִנְיָנָה בְּטוֹל לְהַקְבִּי"ה, אֵין שְׁפִי הַמְדוּת מִנְגְּדוֹת זוּ לְזוּ,

(לקוטי שיחות, כרך כט, עמ' 126)

וְיַעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיַּכְתְּבוּ (ל) עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:
ל וְיַעֲבֹדוּ יְיָ צִיצָא כְּלִילָא דְּקוּדְשָׁא דְּהַב דְּכִי
וּכְתְבוּ עֲלוּהֵי גְלִיפֵן כְּתַב מְפֻרֵשׁ קֹדֶשׁ לִיְיָ:

וְיִתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לְתַת עַל־הַמְצַנֶּפֶת (לא) מִלְּמַעְלָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ם
לא וַיִּהְיֶה עֲלוּהֵי חוּטָא תַכְלֵתָא לְמַתָּן עַל
מְצַנֶּפֶתָא מְלַעֲלָא קָמָא דִּי פְקִיד יִי יְיָ יְיָ
מֹשֶׁה:

כ"ט « לְתַת עַל הַמְצַנֶּפֶת מִלְּמַעְלָה • וְעַל־יְדֵי
הַפְּתִילִים הִיָּה מוֹשִׁיבֵן עַל הַמְצַנֶּפֶת כְּמִין כְּתָר, וְאֵי
אֶפְשֶׁר לִזְמַר הַצִּיץ עַל הַמְצַנֶּפֶת, שְׁהָרִי בִּשְׁחִיטַת
קֹדְשִׁים' שְׁנִינוּ: 'שְׁעָרוֹ הִיָּה נִרְאָה בֵּין צִיץ לַמְצַנֶּפֶת,
שְׁשֵׁם מְנִיחַ תְּפִלִּין, וְהַצִּיץ הִיָּה נִתּוּן עַל הַמְצַח'. הָרִי
הַמְצַנֶּפֶת לְמַעְלָה וְהַצִּיץ לְמַטָּה, וּמַהוּ "עַל הַמְצַנֶּפֶת
מִלְּמַעְלָה"? וְעוֹד הַקְּשִׁיתִי בָּהּ: כָּאֵן הוּא אוֹמֵר
"וְיִתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת", וּבְעִנְיַן הַצּוּאָה הוּא אוֹמֵר
(לעיל כח): "וַיִּשְׁמַת אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת", וְאוֹמֵר אָנִי:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

וְאֵת הַמְצַנֶּפֶת (כח) וְאֵת הַמְצַנֶּפֶת (צניף מלופף) מִפְּשֵׁתָן
רַךְ וְאַוּרִירִי, הַקְּרוֹי שֵׁשׁ, וְאֵת כְּסוּיֵי
הָרֹאשׁ הַמְּפֹאָרִים מִפְּשֵׁתָן רַךְ וְאַוּרִירִי,
הַקְּרוֹי שֵׁשׁ, וְאֵת הַמְּכַנְסִים מִפְּשֵׁתָן רַךְ
וְאַוּרִירִי, הַקְּרוֹי שֵׁשׁ, בְּשׂוֹרָה.
(כט) וְאֵת הָאֲבִיט מִפְּשֵׁתָן רַךְ
וְאַוּרִירִי, הַקְּרוֹי שֵׁשׁ, בְּשׂוֹרָה עִם צָמֵר
כְּבָשִׂים צְבוּעַ תְּכֵלֶת־אֶפְרָפֶר וְעִם צָמֵר
כְּבָשִׂים צְבוּעַ אֶרְגָּמָן וְעִם צָמֵר כְּבָשִׂים
צְבוּעַ שָׁנִי, מַעֲשֵׂה רוֹקֵם כְּפִי שְׁצוּהָ ה'
אֶת מֹשֶׁה.
(ל) וְעָשׂוּ אֶת צִיץ כְּתָר הַקֹּדֶשׁ זָהָב
טָהוֹר צְרוּף, לְלֹא סִיגִים, וְהַבְלִיטוּ
עָלָיו (בהקשת קורנס) כְּתַב כְּתֻבָּתָא
הַטְּבַעַת 'קֹדֶשׁ לִי־הוֹי־ה'.
(לא) וְתָלוּ אֶת הַצִּיץ בְּחוּט צָמֵר
כְּבָשִׂים צְבוּעַ תְּכֵלֶת־אֶפְרָפֶר כְּדִי
שְׁיִוַּחַת עַל הַמְצַנֶּפֶת (צניף מלופף), מִעַל
הַמְצַח, כְּפִי שְׁצוּהָ ה' אֶת מֹשֶׁה.

החֲשֹׁן הָיוּ שְׁתֵּי טַבְעוֹת הַחֲשֹׁן, וּבִשְׁתֵּי כַתְּפוֹת הָאֶפֶד הָיוּ שְׁתֵּי טַבְעוֹת הָאֶפֶד שְׁכַנְגָדָן, וּלְפִי דְרָךְ קְשִׁירָה אֲרַבְעָה חוּטִין הָיוּ, וּמִכָּל-מְקוֹם פְּחוֹת מְשָׁנִים אֵי-אֶפְשָׁר.

לְמוֹל עֲרָפוֹ, וּמוֹשִׁיבוֹ עַל הַמְצַנְפֹת. וְאֵל תִּתְּמָה שְׁלֵא נֹאמַר: 'פְּתִילֵי תְּכֵלֶת', הוֹאִיל וּמִרְבִּין הֵן, שְׁהָרִי מְצִינּוּ בְּחֲשֹׁן וְאֶפֶד "וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֲשֹׁן וְגו'", וְעַל-פְּרֻחַ פְּחוֹת מְשָׁנִים לֹא הָיוּ, שְׁהָרִי בִשְׁנֵי קְצוֹת

לְבוּשָׁלִים כָּל פְּלִחֵן מְשַׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמַנָּא וְעַבְדוֹ בְּגֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דֵּי פְקִיד יְיָ יַת מֹשֶׁה בֶּן עַבְדּוֹ:

(לב) וַתִּכֶּל כָּל-עַבְדֹת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: פ

כ"ט - וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל • אֶת הַמְּלֶאכָה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּךְ גַּם בַּעֲבוּרֵת הָאֶדָם לְבוּרָאוֹ: בְּתַחֲלָה עַל הָאֶדָם לְעַבֵּד אֶת עַבְדוֹתוֹ כְּכֹל יְכַלְתוֹ וּלְמַצוֹת אֶת כָּל אֶפְשָׁרוּיּוֹתָיו, אִךְ עֲדִין אֵין זֶה מִסְפִּיק לְהַשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה בְּבֵית-מִקְדָּשׁוֹ הַפְּרָטִי. עָלָיו לְהַבִּיא אֶת מְלֶאכֶת עַבְדוֹתוֹ וּלְהַתְקַשֵּׁר אֶל ה' מֹשֶׁה שְׁבַדוֹר ("אֶתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דְּרָא"), אֲשֶׁר מַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַבְרָהָם שְׁבַשְׁמַיִם ("אֲנִכִּי עוֹמֵד בֵּין ה' וּבְיַעֲקֹב"), וְרַק אִזּוּ יִכָּל ה' מִשְׁכַּן הַפְּרָטִי לְקוֹם וּלְהַתְקַיֵּם.

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה... וַיָּבִיאוּ אֶת הַמְּשָׁכָן אֶל מֹשֶׁה (לט, לב-ג)

שְׁלֵא הָיוּ יְכוּלִים לְהַקְיֵמוֹ... וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ (רש"י)

שְׁנֵי פְסוּקִים אֵלּוּ מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ בִּיצֵד יְכוּל הָאֶדָם לְהַגִּיעַ לְתַחֲלִית שְׁלֵמוֹתוֹ בְּהַקְמַת ה' מִשְׁכַּן הַפְּרָטִי לַה' יַתְבַּרְךָ.

בְּבִנְיַן הַמְּשָׁכָן הַגָּשְׁמִי, נִדְרָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֲשׂוֹתוֹ תַחֲלָה עִם כָּל פְּרָטָיו ("כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה'"), אִךְ עֲדִין לֹא נִתְּנָה לָהֶם הַרְשׁוֹת לְהַקְיֵמוֹ, וְרַק כְּשֶׁהִבִּיאוּהוּ אֶל מֹשֶׁה הוֹקֵם הַמְּשָׁכָן.

(לקוטי שיחות, כרך יא, עמוד 127)

~ יום רביעי כ"ו אדר ~

לִג וְאֵיתִיאוּ יַת מְשַׁכְּנָא לְמֹשֶׁה יַת מְשַׁכְּנָא וְיַת כָּל מְנוּהֵי פּוּרְפוּהֵי דְּפוּהֵי עַבְרֹדְהֵי וְעַמּוּדוּהֵי וְסַמְכוּהֵי:

(לג) וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמְּשָׁכָן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-בְּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֵדְנָיו:

הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אִיךְ אֶפְשָׁר הַקְמַתוֹ עַל-יַדִּי אֶדָם? אָמַר לוֹ: עֲסֹק אֶתָּה בְּנִדְךָ, נִרְאָה בְּמַקְיָמוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֲלָיו, וְזֶהוּ שְׁנֹאמַר: "הוֹקֵם הַמְּשָׁכָן", הוֹקֵם מֵאֲלָיו, מְדַרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

כ"ט - וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמְּשָׁכָן וְגו' • שְׁלֵא הָיוּ יְכוּלִין לְהַקְיֵמוֹ, וּלְפִי שְׁלֵא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלֶאכָה בְּמִשְׁכַּן הַנִּיחַ לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַקְמַתוֹ, שְׁלֵא הָיָה יְכוּל לְהַקְיֵמוֹ שׁוּם אֶדָם מִחַמַּת כְּבֹד הַקְרָשִׁים, שְׁאִין כַּח בְּאֶדָם לְזַקְפָן, וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ. אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָי

~ נקודות משיחות קודש ~

צָנָה ה' לֵאמֹר, "פִּרְשׁ רַש"י "צָנָה ה' לִי לֵאמֹר לְכֶם". וּמִכֵּינֵן שְׁהַצּוּי הָיָה שְׁבַגֵּי יִשְׂרָאֵל יִבְנוּ אֶת הַמְּשָׁכָן, אֲסוּר הָיָה לְמֹשֶׁה לְעֲשׂוֹת זֹאת.

שְׁלֵא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלֶאכָה בְּמִשְׁכַּן (רש"י לט, לג) מִמָּה שְׁכָתַב "שׁוּם מְלֶאכָה" מִשְׁמַע שְׁכַנְתּוֹ גַּם לְהַבָּא (נִדְבַת הַמְּשָׁכָן), שְׁנִקְרָאֵת 'מְלֶאכָה' (ויקהל לו, ר"ז). וְתַמּוּהָ, אִיךְ לֹא קָם אֶת צוּי ה' "קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה". וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּהִנְהָ בְּרִישׁ פְּרִשְׁת וַיִּקְהַל, עַל הַפְּסוּק "זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר

(לקוטי שיחות, כרך ו', עמ' 222)

(לב) אִזּוּ נִשְׁלַמוּ כָּל מַעֲשֵׂי מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד, וַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, כְּכֹה עָשׂוּ. (לג) וְהֵם הִבִּיאוּ אֶל מֹשֶׁה, אֶת עֲצֵם אֹהֶל הַמְּשָׁכָן וְאֶת הָאֹהֶל וְאֶת כָּל בְּלָיו, קַרְסָיו, קַרְשָׁיו, בְּרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְכִסְיָיו.

לו וְיָת חוֹפָאָה מְשָׁכִי דְדְכָרִי מְסַמְקִי וְיָת
חוֹפָאָה מְשָׁכִי דְסַגְוֹנָא וְיָת פְּרַכְתָּא
דְפָרְסָא:

לה ית אַרְוֹנָא דְסִהְדוּתָא וְיָת אַרְיַחוּהִי וְיָת
כְּפָרְתָא:

לו ית פְּתוּרָא ית כָּל מְנוּהִי וְיָת לֶחֶם אֲפִיא:

לו ית מְנַרְתָּא דְכִיתָא ית בּוּצִינְהָא בּוּצִינִי
סְדָרָא וְיָת כָּל מְנָהָא וְיָת מְשַׁחָא
דְאַנְהֶרְוֹתָא:

לח וית מְדַבְחָא דְדַהֲבָא וְיָת מְשַׁחָא דְרִבּוּתָא
וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמָאָ וְיָת פְּרָסָא דְתַרְע
מְשַׁכְנָא:

לט ית מְדַבְחָא דְנִחְשָׂא וְיָת סְרָדָא דְנִחְשָׂא
דִילָה ית אַרְיַחוּהִי וְיָת כָּל מְנוּהִי ית פִּיּוּרָא
וְיָת בְּסִיסָה:

מ ית סְרָדֵי דְדִרְתָּא ית עֲמוּדָהָא וְיָת סַמְכָהָא
וְיָת פְּרָסָא לְתַרְע דְרִתָּא ית אֲטוּוֹנְהִי וְסַכָּהָא
וְיָת כָּל מְנֵי פְלֶחֶן מְשַׁכְנָא לְמִשְׁפַּן זְמָנָא:

מא ית לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוּדְשָׁא ית
לְבוּשֵׁי קוּדְשָׂא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיָת לְבוּשֵׁי
כְּהוּנֵי לְשִׁמְשָׂא:

מב כָּל די פְּקִידֵי יי ית מְשָׂה כֵּן עֲבָדוּ כְּנִי
יִשְׂרָאֵל ית כָּל פְּלֶחֶנָּא:

(לד) וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֲדָמִים וְאֶת־
מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ:

(לה) אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּדוּי וְאֶת הַכַּפֹּת:

(לו) אֶת־הַשְּׁלֶחַן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

(לז) אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטְּהֹרָה אֶת־נִרְתִּיהָ נֹרֹת הַמַּעֲרָכָה
וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמֵּאֹר:

(לח) וְאֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת
קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:

(לט) אֶת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־
לוֹ אֶת־בְּדוּי וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:

(מ) אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲרָנֶיהָ וְאֶת־
הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת
כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:

(מא) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרֵת בְּקוּדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי
הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּה וְאֶת־בְּגָדֵי כְּנִי לְכַהֵן:

(מב) כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעֲבֹדָה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

סְבִיב הַמִּשְׁכָּן, וְעֲמוּדֵיהֶן וְכִסְיֵיהֶן
וְאֶת וִילּוֹן שַׁעַר הַחֹצֵר וְחִבְלֵי קִשְׁתֹּתָא
וְאֶת יְתִדוֹתֵיהֶן וְיִשְׂאָר כָּלֵי עֲבוֹדַת
הַמִּשְׁכָּן לְהוֹנֹת מֵהֶם אֹהֶל מוֹעֵד.
(מא) אֶת בְּגָדֵי הַרְקָמָה לְשָׂרֵת בְּקוּדֶשׁ
וְאֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּה וְאֶת
בְּגָדֵי כְּנִי לְכַהֵן.
(מב) כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל מֹשֶׁה, כֵּן
עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָעֲבוֹדָה.

וְאֶת שֶׁמֶן הַהָאָרָה.
(לח) וְאֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְאֶת סַמְמֵי אִיּוֹד הַשָּׂרָפִים
(תוֹמָרִים צְמִיגִים הַמוֹקְטָרִים לְהוֹיֹת אֲדָמָה) וְאֶת
וִילּוֹן שַׁעַר הָאֹהֶל.
(לט) וְאֶת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת הַכַּבָּרָה
כְּמַעֲשֵׂה הַרְשֵׁת מִנְחַשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ, אֶת
מוֹטוֹתָיו וְכָל־כֵּלָיו, אֶת הַכִּיּוֹר וְאֶת
תוֹשְׁבֹתָיו.
(מ) אֶת אַרְיַגֵּי הַמְּפָרָשִׁים לְחֻצְרוֹת

(לד) וְאֶת מִכְסֵּה עוֹרוֹת הָאֵילִים
הַקְּלוּפִים וְאֶת מִכְסֵּה עוֹרוֹת הַתְּחָשִׁים
וְאֶת הַפְּרֻכַת הַמָּסָךְ.
(לה) אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת הַמּוֹטוֹת
שָׁלוֹ וְאֶת הַכַּפֹּת.
(לו) אֶת הַשְּׁלֶחַן וְכָל־כֵּלָיו וְאֶת
הַלֶּחֶם בַּעַל הַפָּנִים.
(לז) אֶת הַמְּנֹרֶה הַטְּהוֹרָה מְסִיגִים
וְאֶת נִרְתִּיהָ, מְשׂוֹאוֹת הַמִּשְׁתַּלְּבוֹת
יַחַד לְהוֹיֹת מַעֲרָכָה, וְאֶת כָּל כֵּלֶיהָ

מג וַיִּרְא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עֹשׂוֹ אֹתָהּ
 יְתֵה כָּמָא דִּי פְקִיד יְיָ פִּן עֲבָדוּ וּבְרִיךְ יְתֵהוּן
 מֹשֶׁה:

כ"ז • וַיִּבְרַךְ אֶתֶם מֹשֶׁה • אָמַר לָהֶם: יְהִי־רְצוֹן
 שְׁתַּשְׂרֶה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם, (תהלים ז): "וַיְהִי נֶעַם
 ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְגו'", והוא אֶחָד מֵאֲחַד־עֶשְׂרֵן
 מִזְמוּרִים שֶׁב־תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה."

~ נקודות משיחות קודש ~

בגני ישראל על דבריו. אבל כִּינן שָׁגַם הַמְּזֻמְרִים
 שְׁלֹא־חֲרִי־זָה אָמַרְם מֹשֶׁה, מוֹכֵן שָׁגַם מֵה שְׁכָתוּב בְּאֶמְצַע
 – הַכֹּל הוּא מְדַבְּרֵי מֹשֶׁה.

(לקוטי שיחות, כרך יא, עמ' 171)

והוא אֶחָד מֵאֲחַד־עֶשְׂרֵן מִזְמוּרִים שֶׁב־תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" (רש"י
 לט, מג) וְקִשָּׁה, לְשֵׁם מֵה מְצִיין רש"י דְּבַר זֶה, וְהָרִי פְסוּק
 זֶה מוֹפִיעַ בְּסוּיִם "תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה" עֲצֻמוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר: אִם
 הִנֵּה רַק זֶה הַמְּזֻמֹּר שֶׁל מֹשֶׁה, הִנֵּה אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַתְּחִלַּת
 הַמְּזֻמֹּר הוּא, אֲכֵן, שֶׁל מֹשֶׁה, אֲבָל סוּימוֹ הוּא מֵה שְׁעִנּוּ

~ יום חמישי כ"ז אדר ~

א ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִימָר:

מ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב כִּי־יִמָּא יִרְחֵא קְדָמָא בְּחַד לִירְחֵא תְקִים
 יְת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא:

(ב) בְּיוֹם־הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקְיִם אֶת־
 מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד:

ג וְהִשְׁוִי תִמְן יְת אַרְוֵנָא דְסֵהֲדוּתָא וְתַטֵּל עַל
 אַרְוֵנָא יְת פְּרָכְתָּא:

(ג) וְשִׁמַּתְּ שָׁם אֶת אַרְוֵן הָעֵדוּת וְסַפַּת עַל־הָאָרֶץ
 אֶת־הַפְּרָכֶת:

כ"ז • וְסַפַּת עַל־הָאָרֶץ • לְשׁוֹן הַגְּנֵה, שְׁהָרִי מַחְצָה הִיְתָה.

ד וְתַעַל יְת פְּתוּרָא וְתַסְדֵּר יְת סְדְרָה וְתַעַל
 יְת מְנַרְתָּא וְתַדְלַק יְת בּוֹצִינָהָא:

(ד) וְהִבַּאתְּ אֶת־הַשְּׁלֶחַן וְעָרַכְתָּ אֶת־עַרְכוֹ וְהִבַּאתְּ
 אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתְּ אֶת־נֵרְתֶיהָ:

כ"ז • וְעָרַכְתָּ אֶת עַרְכוֹ • שְׁתֵי מַעְרְכוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

בְּעָדוּ בְּפְרָכֶת.
 (ד) אַחֲרֵי זֹאת הִכְנַסְתָּ אֶת הַשְּׁלֶחַן
 וְסַדַּרְתָּ אֶת שְׁתֵי שִׁוְרוֹתָיו, וְהִכְנַסְתָּ אֶת
 הַמְּנֹרָה וְהַעֲלֵתָ אֶת נֵרוֹתֶיהָ.

לְאֹמַר:
 (ב) בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
 בו, הַעֲמֵד אֶת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד.
 (ג) וְשִׂים בוֹ אֶת אַרְוֵן הָעֵדוּת וְהַסְתֵּר

(מג) וְכַאֲשֶׁר רָאָה מֹשֶׁה אֶת כָּל
 הָעֲבוֹדָה, וְהִנֵּה עֹשׂוֹ אוֹתָהּ כְּפִי שְׁעִנָּה
 ה', אֲזַי הִשְׁרָה מֹשֶׁה אֶת בְּרַכְתּוֹ
 עֲלֵיהֶם.
 (א) וְאַחֲרֵי זֹאת דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה

ה ונתתה את מזבח הזהב לקמרת לפני ארון העדת ושמת את מסך הפתח למשכן:

ה ונתתן ית מדבקה דהבא לקמרת בוסמיא קדם ארונא דסהדותא ותשוי ית פרסא דתרעא למשכנא:

ו ונתתה את מזבח העלה לפני פתח משכן אהל-מועד:

ו ונתתן ית מדבקה דעלמא קדם תרע משכנא משפן זמנא:

ז ונתת את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שם מים:

ז ונתתן ית פיורא בין משפן זמנא ובין מדבקה ונתתן תמן מין מניא:

ח ושמת את החצר סביב ונתת את מסך שער החצר:

ח ותשוי ית דרתא סחור סחור ונתתן ית פרסא דתרע דרתא:

ט ולקחת את שמן המשחה ומשחת את המשכן ואת כל אשר-בו וקדשת אתו ואת כל כליו והיה קדש:

ט ותסב ית משחא דרבוותא ותרבי ית משכנא וית כל די בה ותקדש יתה וית כל מנוהי ויהי קודשא:

י ומשחת את מזבח העלה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה המזבח קדש קדשים:

י ותרבי ית מדבקה דעלמא וית כל מנוהי ותקדש ית מדבקה ויהי מדבקה קדש קודשין:

יא ומשחת את הכיור ואת כנאו וקדשת אתו:

יא ותרבי ית פיורא וית בסיסה ותקדש יתה:

יב והקרבת את אהרן ואת בניו אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים:

יב ותקרב ית אהרן וית בניו לתרע משפן זמנא ותסחי יתהון במניא:

יג והלבשת את אהרן את בגדי הקדש ומשחת אתו וקדשת אתו וכתת לי:

יג ותלבש ית אהרן ית לבושי קודשא ותרבי יתה ותקדש יתה וישמש קדמי:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- (ח) אהרי זאת שים במקום את מזבח הזהב לאייד בין ידי (לפני) ארון העדות, ותלה את וילון פתח אהל המשכן.
- (ו) אהרי זאת שים במקום את מזבח הקרבנות בין ידי (לפני) אהל מועד.
- (ז) אהרי זאת שים את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח, ונתת בו מים.
- (ח) אהרי זאת הקם את החצר לכל ההקף סביב, ותלה את וילון שער החצר.
- (ט) אהרי זאת קח משמן המשחה, ומשח את המשכן ואת כל מה שיש בו, וקדש אותו ואת כל כליו, ויהיה קדש.
- (י) ומשח את מזבח העולה ואת כל כליו, וקדש אותו ויהיה מן המשבח ששקדשים.
- (יא) ומשח את הכיור ואת כנאו וקדשת אתו.
- (יב) והקרב את אהרן ואת בניו אל פתח אהל מועד ורחצ אתם במים.
- (יג) והלבשת את אהרן את בגדי הקדש ומשח אותו, וקדש אותו כדי לכהן לי.

(יד) וְאֶת־בְּנֵי תִקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם בַּתְּנִת׃ יד וַיֵּת פְּנוּהֵי תִקְרֵב וּתְלַבֵּשׁ יְתָהוּן כַּתּוּנֵינָן׃

~ נקודות משיחות קודש ~

השמיני לבשו את הבגדים בתפקידם ככהנים, ולכן הלביש אותם רק את הבגד העקרי, המכסה את כל הגוף, כדי להכניסם בכף לעבודת הטהרה.

ואת בניו תקריב והלבשת אותם בתנת (מ, יד) ואלו בפרשת תצוה (כט, חט) נזכרו גם האבנט והמגבעת. ויש לומר, דהנה בשבעת ימי המלוואים לבשו אהרן ובניו את הבגדים כדי לחנכם לטהרה, ולכן הלביש משה אותם את כל הבגדים, כי זה תפקידו – לחנכם בטהרה. אכל ביום

(לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 288)

טו ותבני יתהוון קמא די רביתא ית אבוהוון וישמשוון קדמי ותהי למנהוי להוון רביתוהוון לכהנות עלם לדריהוון׃

(טו) וּמִשְׁחַתְּ אֹתָם בְּאֵשׁ מִשְׁחַתְּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכַהֲנֵנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשְׁחַתְּתֵם לְכַהֲנֵת עוֹלָם לְדוֹרֹתָם׃

טז ועבד משה ככל די פקיד יי יתה פן עבד׃

(טז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כִּן עָשָׂה׃ ם

~ יום שישי כ"ח אדר ~

יז ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן׃

(יז) וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הֻקַּם הַמִּשְׁכָּן׃

יח ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו׃

(יח) וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיִּקַּם אֶת־עַמּוּדָיו׃

יט ופרס את פרסא על משכנא ושווי ית חופאא דמשכנא עלוהי מלעלא קמא די פקיד יי ית משה׃

(יט) וַיַּפְרֵשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מַכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה בְּאֵשׁ צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ ם

כ"י ◀ ויפרש את האהל • הן יריעות העזים.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

עליהם את קרשיו ושם בו את בריחיו והעמיד את עמודיו. (י"ז) אחרי זאת, ביום הראשון בשנה השנית, ביום הראשון בו, העמיד המשכן (י"ח) לכן תחלה הוקם משה את בסיסיו (האזניים מתחת לקרשים), והקריב

(יד) והגש את בניו והלבש להם ה' בו. (י"ז) אחרי זאת, בחדש הראשון בשנה השנית, ביום הראשון בו, העמיד המשכן (י"ח) לכן תחלה הוקם משה את בסיסיו (האזניים מתחת לקרשים), והקריב

ושם את המכסה עליו, למעלה ממנו, כמו שפקד עליו ה'.

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הַעֲדוֹת אֶל־הָאָרוֹן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבְּדִים עַל־הָאָרוֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּת עַל־הָאָרוֹן מִלְמַעְלָה:

כּוּנְסִיב וַיִּהְיֶה יְת סְהִדוּתָא לְאַרְוֹנָא וְשׁוּי יְת אַרְיִחְיָא עַל אַרְוֹנָא וַיִּהְיֶה יְת כַּפְרָתָא עַל אַרְוֹנָא מִלְעֵלָא:

כ"י • את העדות • הלוחות.

~ נקודות משיחות קודש ~

בלמוד התורה - נמצא הקב"ה בשכלו של האדם

האדם והמצווה אינם מתאחדים, ולדיוגמא יד העוסקת בנטילת לולב, הגה אף שביד זו קיים את רצון הקב"ה, מפל-מקום אין היד עצמה מתאחדת עם הקב"ה בעצמו. מה שאין-כן בלמוד התורה, מכיין ש"אורייתא וקודשא-ברייהו הוא כולא חד", הגה בהכנת דבר תורה, על-ידי שחכמת ה' בקרבנו, שורה הקב"ה בעצמו בשכלו של האדם. ונמצא, דשכל האדם בעצמו מאחד עם הקב"ה (וראה בזה בארוכה תניא פ"ח).

על הפסוק "ויקח ויתן את העדות אל הארון" (מ, כ) מפרש רש"י, העדות - הלוחות. והנה איתא ב'שמות רבה' (פ"ג, ב) 'בשעה שאמר הקב"ה למשה, עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל. אמר לו: מהו המשכן הזה? אמר לו: שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו, ומלמד לישראל תורה. אמר לו בצלאל: והיכן התורה נתונה? אמר לו . . . הארון'. ולקאורה תמוה, הרי ידועים דברי הרמב"ן ש"עקר התפץ במשכן . . . מקום מניחת השכינה שהוא הארון". דהשראת השכינה היתה בעיקר בארון, ואם-כן מדוע איתא במדרש שהארון הוא בשביל התורה? ויש לומר דהא גופא מרמז המדרש, שהשראת השכינה באפן חכי נעלה היא דוקא על-ידי התורה. דהנה השראת השכינה בבני ישראל היא על-ידי למוד התורה וקיום המצוות. והחלוק ביניהם הוא: בקיום המצוות - מקיים האדם את רצון הקב"ה, אבל

ונה גם החלוק בין כללות המשכן והארון עצמו: "מקום ארון אינו מן המדה". שבארון, מכיין שבו היו הלוחות - התורה - הגה בתוף "מקומו" ו"מדתו" שרתה השכינה בגלוי. אבל בשאר המשכן, אף שגם שם שרתה השכינה, אבל מקום המזבח (על-דרך משל) נשאר במדתו, ולא שרתה שם שכינה באותו אפן כבארון.

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך טו, עמוד 434 ואילך)

כא וְאֶעַל יְת אַרְוֹנָא לְמִשְׁכְּנָא וְשׁוּי יְת פְּרֻקְתָּא דְפָרְסָא וְאֶטַל עַל אַרְוֹנָא דְסְהִדוּתָא כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יְת מִשָּׁה:

(כא) וַיִּבֵּא אֶת־הָאָרוֹן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־פְּרֻכַת הַמִּסְדָּ וַיִּסֵּד עַל אַרְוֹן הַעֲדוֹת בְּאִשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כב וַיִּהְיֶה יְת פְּתוּרָא בְּמִשְׁכֵּן זְמַנָּא עַל צִדָּא דְמִשְׁכְּנָא צְפוּנָא מִבְּרָא לְפְרֻקְתָּא:

(כב) וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחַן בְּאֵהָל מוֹעֵד עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן צִפְנָהּ מַחוּץ לַפְּרֻכָּת:

כ"י • על ירד המשכן צפנה • (יזמא ג) בְּחֻצֵי הַצְּפוּנִי שֶׁל רֹחַב הַבֵּית. יַרְדֵּי • בְּתַרְגוּמוֹ: 'צִדָּא', בְּיַרְדֵּי הַזֶּה. שֶׁהוּא בְּצִדּוֹ שֶׁל אָדָם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כ) אַחְרֵי זֹאת לָקַח אֶת הַעֲדוֹת וְהֵנִיחַ אוֹתָהּ בְּאָרוֹן, וְתַחַב בּוֹ אֶת הַמּוּטוֹת, וְשָׂם אֶת הַכַּפֹּת עָלָיו, לְמַעַל מִמֶּנּוּ. **(כא)** אַחְרֵי זֹאת הֵכֵיִס אוֹתוֹ אֶל הַמִּשְׁכָּן, וְתָלָה אֶת הַפְּרֻכַת הַמִּסְתִּירָה, וְכַף הַסִּתֵּר בְּצִדּוֹ כְּפִי שֶׁפְּקַד עָלָיו ה'.

(כג) וַיַּעֲרֹף עָלָיו עֵרֶף לַחַם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כג וְסִדֵּר עֲלוּהֵי סְדוּר דְּלִחָם קָדָם יְיָ כְּמֵא דֵי פְקִידַת מֹשֶׁה:

(כד) וַיִּשָּׂם אֶת־הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ נֹגֵבָה:

כד וְשׂוּי יְת מְנִרְתָּא בְּמִשְׁפַּן זְמָנָא לְקַבֵּל פְּתוּרָא עַל צְדָא דְּמִשְׁכַּנָּא לְדְרוּמָא:

(כה) וַיַּעַל הַנֶּרֶת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כה וְאֲדַלַּק בּוֹצִינְהָא קָדָם יְיָ כְּמֵא דֵי פְקִידַת מֹשֶׁה:

(כו) וַיִּשָּׂם אֶת־מִזְבַּח הַזֶּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:

כו וְשׂוּי יְת מִדְּבַחָא דְּדִהְבָּא בְּמִשְׁפַּן זְמָנָא קָדָם פְּרֻכְתָּא:

(כז) וַיִּקְטֹרַע עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כז וְאֶקְטֵר עֲלוּהֵי קְטֹרֶת בּוֹסְמִין כְּמֵא דֵי פְקִידַת מֹשֶׁה:

כ"ט - וַיִּקְטֹרַע עָלָיו קְטֹרֶת • שְׁחִרִית וְעֶרְבִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ט): "בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוּ אֶת הַנְּרוֹת וְגו'".

~ שבת קודש כ"ט אדר ~

(כה) וַיִּשָּׂם אֶת־מִסְכַּד הַפֶּתַח לְמִשְׁפַּן:

כח וְשׂוּי יְת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכַּנָּא:

(כט) וַיֹּאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀

כט וְיֵת מִדְּבַחָא דְּעֹלְתָא שׂוּי בְּתַרְעָא מִשְׁכַּנָּא מִשְׁפַּן זְמָנָא וְאֶסַּק עֲלוּהֵי יְת עֹלְתָא וְיֵת מִנְחָתָא כְּמֵא דֵי פְקִידַת מֹשֶׁה:

כ"ט - וַיַּעַל עָלָיו וְגו' • אף ביום השמיני למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום, שנאמר (ויקרא ט): "קרב אל המזבח וְגו'". אֶת־

הָעֹלָה • עלת התמיד. וְאֶת־הַמִּנְחָה • מנחת נסכים של תמיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כט): "וְעֶשְׂרֹן סֹלֶת בְּלוּל בְּשֶׁמֶן וְגו'".

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כג) וַיַּעֲרֹף עָלָיו שְׂתֵי שוֹרוֹת לְחִמִּים לִפְנֵי ה' כְּפִי שְׂפָקֵד עָלָיו.

(כד) אֶתְרֵי זֹאת שֵׁם אֶת מִזְבַּח הַזֶּהָב כְּפִי שְׂפָקֵד עָלָיו.

(כה) אֶתְרֵי זֹאת שֵׁם אֶת הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד, לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת.

(כו) וְאִיד עָלָיו מִקְטֹרֶת הַסַּמִּימִים כְּפִי שְׂפָקֵד עָלָיו ה'.

(כז) וַיַּעַל הַנֶּרֶת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀

(כח) וְשׂוּי יְת פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכַּנָּא: ׀

(כט) וַיֹּאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׁם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְהִקְרִיב עָלָיו אֶת הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כְּפִי שְׂפָקֵד עָלָיו ה'.

וַיִּשֶׁם אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
(ל) וַיִּתֵּן שְׁמָה מַיִם לְרַחֲצָה:
לוֹשׁוֹי יָת פִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁפַּן זְמַנָּא וּבֵין
מְדַבְּחָא וַיְהִיב תַּפְּחָן מִיָּא לְקַדְדוּשׁ:

וַיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי
אֶת־יְדֵיהֶם וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי
אֶת־רַגְלֵיהֶם:
לא וַיִּקְדְּשׁוּן מִנְּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיהוּ יָת
דְּיֵהוּן וְיָת רַגְלֵיהוּן:

כ"ט • וַיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי • יוֹם שְׁמִינִי לַמְּלוּאִים הַשְּׁווֹ כֻּלָּם לְכַהֲנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: וַיִּקְדְּשׁוּן
מִנְּה. בּוּ בְיוֹם קָדֵשׁ מֹשֶׁה עִמָּהֶם.

כְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבָּתֶם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
יִרְחֲצוּ פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ם
כ"ט • וּבְקִרְבָּתֶם • כְּמוֹ וּבְקִרְבָּם, כְּשִׁיקְרָבוּ.

וַיִּקָּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁפַּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן
אֶת־מִסְדָּ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלֶאכֶה: פ
לג וַאֲנִי יָת דְּרַתָּא סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁפָּנָא
וְלְמְדַבְּחָא וַיְהִיב יָת פְּרָסָא דְתַרְעֵ דְרַתָּא
וְשִׁיבִי מֹשֶׁה יָת עֲבִידָא:

וַיְכַסּוּ הָעֵנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיְכַבֹּד יְהוָה מִלְּא
אֶת־הַמִּשְׁפָּן:
לד וַיַּחֲפֵא עֲנָנָא יָת מִשְׁפַּן זְמַנָּא וַיִּקְרָא דִּי
אֲתַמְלִי יָת מִשְׁפָּנָא:

וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן
עָלָיו הָעֵנָן וַיְכַבֹּד יְהוָה מִלְּא אֶת־הַמִּשְׁפָּן:
לה וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לְמַעַל לְמִשְׁפַּן זְמַנָּא אַרְי
שָׂרָא עֲלוּהִי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי יָת
מִשְׁפָּנָא:

כ"ט • וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תורת
כהנים פרשת ויקרא) וְכַתּוּב אַחַד אוֹמֵר (במדבר ד'): "וּבָבֹא
מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד", בֹּא הַפְּתוּחַ הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ

וּבַהֲעֹלוֹת הָעֵנָן מַעַל הַמִּשְׁפָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּכָל מִסְעֵיהֶם:
לו וּבִקְאִסְתְּלִקוֹת עֲנָנָא מַעְלוֹי מִשְׁפָּנָא נְטִלִין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל מִטְּלִיָּהוּן:

וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יּוֹם הָעֹלָתוֹ:
לז וְאִם לֹא יִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נְטִלִין עַד
יּוֹמָא דְאִסְתַּלְקוּתָהּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

ל) אַחְרֵי זֹאת שֵׁם אֶת הַכִּיּוֹר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ, וְנָתַן בּוֹ מַיִם לְרַחֲצָה.
לא) וַאֲזִי יִרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי אֶת דְּיֵיהֶם וְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי אֶת־רַגְלֵיהֶם.
לב) בְּהַכְּנָסֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקִרְבָּתֶם אֶל הַמִּזְבֵּחַ – יִרְחֲצוּ כְּפִי שְׁצִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.
לג) אַחְרֵי זֹאת הַקִּים אֶת הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁפַּן וְלַמִּזְבֵּחַ, וְתָלָה אֶת וִילּוֹן שַׁעַר הַחֲצֵר, וְהִשְׁלִים מֹשֶׁה אֶת כָּל פְּרָטֵי הַמַּעֲשֶׂה.
לד) אַחְרֵי זֹאת כְּסוּ הָעֲנָנִים אֶת אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֹרֹו שֶׁל ה' מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁפָּן.
לה) וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל הַמִּשְׁפָּן כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן, וַיְכַבֹּד יְהוָה מִלְּא אֶת־הַמִּשְׁפָּן.
לו) וּבִקְאִסְתְּלִקוֹת עֲנָנָא מַעְלוֹי מִשְׁפָּנָא נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל מִטְּלִיָּהוּן – אִם נִעְלוּ מִן הַמִּשְׁפָּן, יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם.
לז) וְאִם לֹא יַעֲלֶה (הַעֲנָן) לֹא יִסְעוּ, אֶל־אִם בְּיוֹם שְׁיַעֲלֶה.

(לח) **בִּי עֵנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מִסְעֵיהֶם:**
 לח אָרִי עֲנָנָא יִקְרָא דִּינִי עַל מִשְׁכְּנָא בֵּימָמָא
 וְחִיזוּ אֲשַׁתָּא תְּוִי בְּלִילָא בְּהַ לְעֵינֵי כָּל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִטְלָנִיהוֹן: חזק

(בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו", וכן (במדבר לג): "אֵלֶּה
 מִסְעֵי", לפי שִׁמְמָקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ. לְכָף
 נִקְרָאוּ בְּלָן מִסְעוֹת:

רש"י «לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מִסְעֵיהֶם • בְּכָל
 מִסְעַ שֶׁהָיוּ נֹסְעִים, הָיָה הָעֵנָן שׁוֹכֵן בְּמָקוֹם אֲשֶׁר
 יָחֲזְרוּ שָׁם. מְקוֹם חֲנִיָּתָן אֵף הוּא קְרוֹי מִסְעַ, וְכֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

שֶׁהַתְּעֻלּוֹת זֶה כְּבֹר הַתְּחִילָה בְּגִלוֹת מִצְרַיִם. כִּי מִכִּיּוֹן
 שִׁמְטָרַת ה' חֲנִיָּה' מְלַכְתְּחִלָּה הִיא ה'מִסְעַ' שֶׁלְאַחֲרֶיהָ,
 כְּלוֹמֵר: מִטָּרַת הַגְּלוֹת הִיא הַגְּאֻלָּה, הָרִי בַפְּנִימִיּוֹת
 וּבְהֶעֱלֵם – 'חֲנִיָּה' זֶה הִיא כְּבֹר לְפָנֵי כֵן 'מִסְעַ'.
 (לקוטי שיחות, כרך ו', עמ' 238)

בְּכָל מִסְעֵיהֶם (מ, לח) לְפִי שִׁמְמָקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ,
 לְכֹן נִקְרָאוּ בְּלָן מִסְעוֹת (רש"י) בַּתְּחִלַּת הַסֵּפֶר מְסַפֵּר עַל
 יְרִידָה גְדוּלָּה – גְּלוֹת מִצְרַיִם. לְאַחַר מִכֵּן מְסַפֵּר עַל
 הַתְּעֻלּוֹת גְּדוּלָּה – הַמְּשַׁכֵּת אֱלֻקוֹת לְמִטָּה עַל יְדֵי יְצִיאַת
 מִצְרַיִם, מִתַּן תּוֹרָה, וְהַקְּמַת הַמִּשְׁכָּן. וּבִסְיוֹם הַסֵּפֶר מְדַבֵּר,

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן. (ראה אג"ק חלק כ"א עמוד רכח הובא להלן) חסלת פרשת פקודי

~ נקודות משיחות קודש ~

סימן פרשת פקודי

שְׁבִימְטָרִיא "בְּלִי כֹל", וְאַחַד הַמְּדַפְּסִים טָעָה, וְהִבִּין זֶה
 כְּפִשְׁטוֹ, שְׂאִין סִימָן לְפָרְשָׁה זֶה, וְהִשְׁמִיט הַסִּימָן...
 (מתוך אגרת להרה"ג ר' אלכסנדר סענדר יודאסין ע"ה, נדפסה בסוף ספרו
 תו"ת על הש"ס – מתוך 'לקראת שבת')

כְּרַב הַחֲמֻשִּׁים נִכְתָּב בְּסִיּוֹם כָּל פְּרָשָׁה מִנֵּי הַפְּסוּקִים
 שֶׁבְּפָרְשָׁה עִם סִימָן לְמַנְיָן זֶה, אֵף בְּסוּף פְּרָשַׁת פְּקוּדֵי לֹא
 נִרְשַׁם סִימָן, וּבְפִשְׁטוֹת הוּא טְעוֹת הַדְּפוס.
 וְאוּלַי יֵשׁ לִזְמֹר, שֶׁבְּמָקוֹר הִיָּה כְּתוּב "בְּלִי כָּל סִימָן",
 וְהַפְּנִיָּה בְּזֶה הִיָּתָה שְׂיֵשׁ בְּסִדְרָה זֶה צ"ב פְּסוּקִים

חֹזֶק חֹזֶק וְנִתְחַזֵּק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנג - רסא

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ג אדר < מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום שני, כ"ד אדר < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שלישי, כ"ה אדר < פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום רביעי, כ"ו אדר < פרק קיט, מפסוק צז עד סוף הפרק

יום חמישי, כ"ז אדר < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום שישי, כ"ח אדר < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

שבת קודש, כ"ט אדר < פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קנ

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ג אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 92, פרק לו. והנה... עד עמ' מז, התפלה:

מְמַנְה, – שיומשך גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בדבר הגשמי, שהרי כל דבר גשמי מותר, מקבל חיותו מקליפת נוגה ונתון לשליטתה, כפי שהוסבר בפרקים הקודמים, **שְׁהֵם כָּל דְּבָרִים הַמְהוּרִים וּמְתָרִים שְׁנַעֲשִׂית בְּהֵם הַמְצוּה מְעֲשִׂית, כְּגוֹן:**

– [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומביא דוגמא

מהחי, צומח, דומם":

קָלֶף הַתְּפִלִּין וּמְזוּזָה

וּסְפָר תוֹרָה, – הקלף

הרי מקבל חיותו מקליפת

נוגה, ועל ידי הפיכתו

למצוה של תפילין, או

מזוזה, או ספר תורה,

נמשך באותו קלף, גילוי

אור אין-סוף הנמשך על

ידי המצוה. – הכרחי הרי

שהדבר בו נעשה המצוה,

יהיה טהור ומותר –

וּכְמֵאמֵר רַבּוֹתֵינוּ

זְכוּרֵנוּם לְדַבְּרָהּ: לֹא

הַכָּשֵׁר לְמִלְאכַת שְׁמַיִם

– לדבר שייעשה בו

מצוה, **אַלֵּא מְהוּרִים**

וּמְתָרִים כְּפִיד, – בפיו

של יהודי לאכילה, **וְכֵן**

אֶתְרוּג שְׂאִינוֹ עֲרֵלָה, –

בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן,

מדוע אין האתרוג נעשה מצוה, אם הוא עדיין בשנות ערלה:

* הגהה (שְׁהַעֲרֵלָה הִיא מְשַׁלֵּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי

שְׂאִין לְהֵם עֲלֵיהָ לְעוֹלָם, – ערלה איננה יכולה להתעלות,

אף פעם, לקדושה. וכך גם כל אותם דברים המקבלים חיותם

משלוש הקליפות הטמאות, אינם יכולים להתעלות לקדושה,

גם כשעושים בהם מצוה, **כְּמוֹ שְׁכַתּוּב בְּעֵץ חַיִּים, וְכֵן כָּל**

מְצוּה הַבָּאָה בְּעֵבֶרָה חַסֵּי וְשָׁלוֹם – כי העבירה, הרי מקבלת

חיותה משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, ולכן אין היא יכולה

להתעלות לקדושה):

וּמַעוֹת הַצְּדָקָה שְׂאִינוֹ גֹזֵל, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵם, – דברים גשמיים

אחרים בהם עושה מצוה, שלפני עשיית המצוה בהם, היו תחת

ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה, ועל ידי עשיית

המצוה בהם, מתאחדים הדברים עם הרצון העליון. כרם,

פָּרֶק לו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שמשמעות מאמר חכמינו ז"ל: "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", היא – העולם-הזה – בעיקר, שהוא העולם התחתון ביותר. תחתונותו מתבטאת בכך שהאור האלקי מוסתר בו יותר מאשר בשאר כל

העולמות, ושורר בו "חשך

כפול ומכופל" – ובו רצה

הקב"ה שתהיה לו נחת

רוח, על ידי הפיכת חושך

העולם-הזה לאור, שיאיר

בעולם-הזה אור אין-סוף

בלי שום לבושים,

ובהתגלות יותר מאשר

בעולמות העליונים. דבר זה

ימומש בימות המשיח

ותחיית המתים, שאז תהיה

תכלית השלימות של

העולם הזה. שכן, הוא נוצר

מלכתחילה בכוונה זו,

שתאיר בו אלקות בגילוי

מוחלט, עד שאפילו אומות

העולם יראו אלקות.

וְהִנֵּה, תְּכִלִּית הַשְּׁלֵמוֹת

הַזֶּה שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ

וְתַחֲתֵת הַמַּתִּים, שֶׁהוּא

גִּלּוֹי אֲוֵר אֵינְסוֹף

בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי – תלוי כְּמַעֲשִׂינוּ

וְעִבּוֹדָתֵנוּ כָּל זְמַן מְשִׁךְ הַגְּלוּת. – ההתגלות שהיתה בשעת

מתן תורה, באה, כאמור, בהתעוררות מלמעלה, שלא על-ידי

עבודה מלמטה; ואילו ההתגלות שתהיה לתעיד-לבוא, תלויה

בעבודתינו ומעשינו בזמן הגלות, **כִּי תְּגוֹרֵם שְׁכַר הַמְצוּה –**

הִיא הַמְצוּה בְּעֵצְמָה, – שכר המצוה הרי הוא התגלות אור

אין-סוף ברוך-הוא, וה"גורם", המביא ויוצר התגלות זו, הרי

זו המצוה עצמה. [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלא

כדוגמת ממון שבעל השדה משלם לזה שחורש וזורע את

שדהו (שאין הזורע מייצר את הממון כו') מה-שאין-כן בנידון

דידן שהמצוה עושה את השכר שלה"]. **כִּי בְּעֵשִׂיתָה –** של

המצוה, **מִמְשִׁיךְ הָאָדָם גִּלּוֹי אֲוֵר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא**

מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגִשְׁמִיּוֹת עוֹלָם הַזֶּה, בְּדָבָר

שֶׁהִיא תַּחֲלָה תַּחַת מְמִשְׁלַת קְלִיפַת נְגַה, וּמְקַבֵּל חֵיוֹתָהּ

1. ראה שבת קה, א.

על ידן כוח הנפש החיונית הבהמית באור אין-סוף ברוך-הוא, אף שאינן בעשייה גשמית ממש – אף שמצוות אלו לא קויימו באמצעות עשייה גשמית ממשית, שתחת ממשלת קליפת נגה – אלא על-ידי דיבור בלבד. מפלמקום הא קיימא לן – הרי מקובל עלינו, ד"הרהור לאו כדבור דמי", –

ש"הרהור" (מחשבה)

אינו כמו דיבור, ואינו

יוצא ידי חובתו –

באותן מצוות שיש

להשתמש בהן בדיבור,

עד שיוציא בשפתיו, –

שמן ההכרח שבאותן

מצוות – יהיה דיבור,

ומקובל

עלינו, ד"עקימת שפתיו

– בשעת אמירת המלים,

היו – הוא, מעשה,

גם מעשה כזה שייך

לנפש החיונית הבהמית

שתחת ממשלת קליפת

נגה, כשם שהדבר

במעשה גשמי ממש,

כאמור לעיל – כ"ק

אדמו"ר שליט"א. כי אי

אפשר לנפש האלהית

לבטא בשפתים ופה

ולשון ושנים הנשמיים, –

שהם "מוצאות הפה" דרכם באים

לידי ביטוי בגשמיות, כל סוגי האותיות בשפה שבעל-פה,

כפיאם על-ידי נפש החיונית הבהמית המלבשת באברי

הגוף ממש, – כפי שלמדנו בפרק ל"ה בקשר לעשיית מצוה

במעשה, שהיות והנפש האלקית היא כולה רוחנית ואילו הגוף

הוא גשמי – אין האפשרות לנפש האלקית לפעול ולעורר את

הגוף לעשייה גשמית של מצוה, רק באמצעות הנפש החיונית

המחיה את הגוף, והיא "ממוצע" בין הנפש האלקית לגוף

הגשמי – הנפש החיונית היא המביאה את פעולת הנפש

האלקית בגוף. וכך הדבר גם ביחס לדיבור: מכיוון שהדיבור

בתורה ותפילה בא על ידי הפעלת אברי הדיבור הגשמיים –

נמצא שאין הנפש האלקית יכולה לבצע זאת אלא על-ידי

הנפש החיונית – וכל מה שמדבר בכח גדול יותר – ככל

שהוא משקיע יותר כוח בדיבורי התורה והתפילה, הוא

מכניס ומלביש יותר בחות מנפש החיונית בדבורים

אלו. – וממילא מנוצלים בקדושה כוחות רבים יותר המקבלים

את חיותם מקליפת נגה. וזהו שאמר הכתוב: "כל

הגהה

(שהערה היא משלש קליפות

הממאות לגמרי שאין להם עליה

לעולם כמ"ש בע"ח וכן כל מצוה

הבאה בעבירה ח"ו):

א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' המלוכש בהם מאחר שאין

שם בחי' הסתר פנים כלל להסתיר אורו ית' וכן כח

נפש החיונית הבהמית שבאברי גוף האדם המקיים

המצוה הוא מתלבש ג"כ בעשייה זו ועולה מהקליפה

ונכלל בקדושת המצוה שהיא רצונו ית' ובטל באור

א"ס ב"ה וגם במצות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא

בהן אף שאינן בעשייה גשמית ממש שתחת ממשלת

קליפת נגה מ"מ הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי

ואינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו וקיימא לן

דעקימת שפתיו הוי מעשה כי אי אפשר לנפש האלהית

לבטא בשפתיים ופה ולשון ושנייים הגשמיים כי אם

ע"י נפש החיונית הבהמית המלוכשת באברי הגוף

ממש וכל מה שמדבר בכח גדול יותר הוא מכניס

ומלביש יותר כחות מנפש החיונית בדיבורים אלו וז"ש

כשהדברים בהם הוא מקיים מצוה, הם דברים מותרים וטהורים, וזה נעשה שלא על ידי עבירה – פועלת המצוה באותם דברים, שהיו עד אז תחת ממשלת קליפת נגה, להתעלות ולהתאחד עם אור אין-סוף ברוך-הוא, ובלשון

ה"תניא": ועבשו

שמקיים בהם מצות ה'

ורצונו – הרי החיות

שבהם – החיות שבקלף

התפילין, או האתרוג, או

דמי הצדקה, עולה

ומתבטל ונכלל באור

אין-סוף ברוך-הוא,

שהוא רצונו יתברך

המלביש בהם, – כפי

שלמדנו בפרקים

הקודמים, שרצונו של

הקב"ה מלוכש במצוה,

שהקב"ה רוצה שיהודי

יעשה אותה מצוה;

מאחר שאין שם בחינת

הסתר פנים כלל

להסתיר אורו יתברך.

– לכן נכללת החיות של

דברים אלה ברצון

העליון. עד כאן למדנו

אודות החיות של אותם

דברים שבהם נעשית

המצוה, כחיות הקלף של

התפילין, או החיות של

האתרוג, וכדומה. להלן נלמד, שכך

הדבר גם בקשר לכוח הנפש החיונית הבהמית המחיה את

הגוף, שגם היא מקליפת נגה – ועל ידי ההשתמשות בכוח

נפש זו לקיום מצוה, נכלל גם כוח זה בקדושת המצוה שהיא

הרצון העליון. וכן כח נפש החיונית הבהמית שבאברי

גוף האדם המקיים המצוה – הוא מתלבש גם-כן בעשייה

זו, ועולה מהקליפה, – תחת ממשלתה היה נתון עד אז,

כחלק מהנפש החיונית הבהמית שהיא נפש של קליפה, ונכלל

בקדושת המצוה שהיא רצונו יתברך, ובטל באור

אין-סוף ברוך-הוא. – הרי, שכוח הנפש הבהמית שמקליפת

נגה, מתעלה בקדושה על ידי עשיית מצוה. עתה יוסבר, שלא

דוקא על ידי עשיית מצוות מעשיות נכלל כוח הנפש החיונית

בקדושה, אלא גם מצוות כלימוד תורה, קריאת-שמע ותפילה

– מצוות שמקיימים אותן בדיבור בלבד, ולא בכוח המעשה

– גם בקיומן שלהן משתמשים בכוח הנפש החיונית הבהמית

שמקליפת נגה, ולכן נכלל אותו כוח בקדושה. וגם במצוות

תלמוד-תורה וקריאת-שמע ותפילה וכיוצא בהן, – נכלל

מאכלים אלה היו תחת ממשלת קליפת נוגה וקיבלו חיותם ממנה – הרי כשהנפש החיונית מקיימת מצוה באמצעות הכוח שקיבלה ממאכלים אלה, נכללת אז בקדושת המצוה גם החיות של אותם מאכלים. בכך גם יסביר רבנו הזקן, איך שהחיות של כל העולם הזה, השייכת עתה לקליפת נוגה, תיהפך לקדושה לעתיד-לבוא: על ידי שכל נשמה תקיים תרי"ג מצוות – להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות לא-תעשה, שהן כנגד שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם

עצמותי תאמרנה וגו'". – ה' מי כמוך" – כלומר: תיבות התורה והתפילה צריכות להיאמר באופן של "כל עצמותי תאמרנה", להשקיע בהן כח רב יותר ככל האפשר של הגוף. וזהו שאמרו רבותינו וזרונם לברכה: "אם – התורה,

ליקוטי אמרים

הכתוב כל עצמותי תאמרנה וגו' וז"ל אם ערוכה בכל רמ"ח איברים משתמרת ואם לאו אינה משתמרת כי השכחה היא מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית שהן מקליפת נוגה הנכללת לפעמים בקדושה והיינו כשמתיש כחן ומכנים כל כחן בקדושת התורה או התפלה:

ערוכה – חדורה, בכל רמ"ח אברים – משתמרת, – בזכרונו של האדם הלומד תורה, ואם לאו – אינה משתמרת, – ועלולה להישכח, כי השכחה – של עניני תורה, היא – מקורה, מקליפת הגוף ונפש החיונית

של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין הוא שייך אליו – כך גם שומרות שס"ה מצוות הלא-תעשה שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות ה'עשה', שהן כנגד רמ"ח (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוו מסוים של הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון העליון ומביאה התגלות אלקות. וכשכל נשמות ישראל ישמרו שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את הנפש החיונית של כלל ישראל – הרי שיחד עם זה יעלו בכך גם את החיות הכללית של העולם הזה – כל נשמה את חלקה בעולם, ובעולם ישרור גילוי אלקות בפועל ממש.

הבהמית, שהן מקליפת נגה הנכללת לפעמים בקדושה, ואז, כשקליפת נוגה נכללת בקדושה, אין כל סיבה לשכחה; והיינו כשמתיש כחן – של הגוף והנפש החיונית, ומכנים כל כחן בקדושת התורה או התפלה: – זוהי המשמעות של "ערוכה בכל רמ"ח אברים" – הוא לומד באופן שהיא חודרת את כל רמ"ח אבריו, – אז היא "משתמרת", היא נשמרת בזכרונו, כי בכך הסיר את הסיבה המביאה לשכחה. עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית – הבהמית שמקליפת נוגה, כשמיקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה – נכלל בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל בקדושה על ידי מצוה; אלא גם כל המאכלים שמהם ניזונית הנפש החיונית ומקבלת חיותה מהם – גם

~ יום שני כ"ד אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מז, זאת ועוד אחרת... עד עמ' 94, כמו האבות.

שחוא – דהם, מקליפת נגה ממש, שהן כל אכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם, שהיו – לפני כן, תחת ממשלתה, – של קליפת נוגה, וינקו חיותם ממנה, – מקליפה נוגה, ועתה – בשעת לימודו תורה, תפלתו או עשייתו מצוה מעשית, היא – קליפת נוגה, מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדושה, על-ידי כח נפש החיונית הגדל

אז – מלבד המעלה, שעל ידי קיום מצוות ולימוד תורה מתעלה הכוח של הנפש החיונית בקדושה, ועוד אחרת, – יש בכך מעלה נוספת: שבה נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור בתלמוד תורה או תפלה וכיוצא בהן, או – הכוח המתלבש בקיום מצוות מעשיות – הרי כל גדולו וחיותו – התפתחותו וקיומו של כוח זה באים, מהדם,

ליקוטי אמרים

זאת ועוד אחרת שכח נפש החיונית המתלבשת באותיות הדבור בת"ת או תפלה וכיוצא בהן או מצות מעשיות הרי כל גדולו וחיותו מהדם שהוא מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדושה ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות

3. עירובין נד, א.

שבתורה אלא גם וְעֲנִיֵּיהֶן שְׁתֵּן מְדַרְבְּנָן, – וכפי שלמדנו בפרק ז' שגם "ענפים" אלה שמדרבנן, מקבלים חיותם משלוש קליפות הטמאות לגמרי. כל הדברים המקבלים השפעתם משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, אינם יכולים להתעלות

לקדושה; וכשאדם עובר חלילה על דברים אלה, מקבל אז גיד הדם של האדם (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה עבירה) את חיותו משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, ושוב לא תוכל נפש החיונית לעלות אל ה', אם נטמאה בממאח השלש קליפות הטמאות, שאין להן עליה לעולם בראם במול והעברה לגמרי, – שלוש הקליפות הטמאות, בניגוד לקליפת נוגה, אין אפשרות להעלות לקדושה אלא לבטלן לגמרי. כמו שכתוב: "ואת רוח הטמאה אעביר מן

הארץ"; – ומאחר שהדברים הנשפעים משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, אין באפשרותם להתעלות לקדושה, ואם יעבור אדם על אחת משם"ה מצוות הלא-תעשה או "ענפיהן" – לא יכול להתעלות לקדושה אותו פרט של הנפש החיונית שהשתמש בו באותה עבירה; הרי מובן שעלידי הישמרותו מלעבור על כל שם"ה מצוות הלא-תעשה, הוא מבטיח שכל נפשו החיונית תוכל להתעלות לקדושה, ורמ"ח מצוות-עשה – את מצוות העשה' תקיים כל נפש פרטית של יהודי, כדי להמשיך אור אינסוף פרוץ-הוא למטה, להעלות לו – להקב"ה, ולקשר וליחד בו בללות הנפש החיונית

ממנה, שנתלבש – באמצעות העובדה שכוח זה מתלבש, באותיות אלו – של תורה ותפילה, או פעשה זו, – של אותה מצוה, אשר הן – אותיות התורה ותפילה ומעשה המצוה, פנימיות רצונו יתברך, בלי שום הסתר פנים, וחיותן נכלל גם-כן באור אינסוף פרוץ-הוא שהוא רצונו יתברך, ובחיותן נכלל ועולה גם-כן בנפש החיונית. – הנה עלידי-

זה עולה לקדושה גם החיות של כל הדברים שאכל ושתה, ושעל ידם קיבל את הכוח לקיים את המצוה או ללמוד את התורה, ועלידי-ה תעלה גם-כן בללות קליפת נוגה, שהיא – קליפת נוגה, בללות החיות של עולם-ההנהגשמי והחמרי.

– ומתי נכללת כל החיות של העולם הזה הגשמי – בקדושה? כאשר כל הנשמה ונפש האלהית;

שבכל ישראל, המתחלקת בפרטות לשישים רבוא, – שש מאות אלף הוא המספר הכללי של נשמות כלל ישראל. הנשמות שמעל מספר זה, הן פרטים וניצוצות משש מאות האלף – כדלקמן, וכאשר כל שש מאות אלף, "שישים רבוא", הנשמות תקינים כל נפש פרטית כל תרנג מוצת התורה: שם"ה לא-תעשה – להישמר שלא לעבור עליה, כדי להפריד שם"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף, שלא יינקו ויקבלו חיות פעברה זו מאחת משלש קליפות הטמאות לגמרי, – משלוש הקליפות הטמאות לגמרי, נשפעים שם"ה לא-תעשה דאורייתא – ולא רק הלא-תעשה

ליקוטי אמרים

אלו או בעשיה זו אשר הן הן פנימיות רצונו ית' בלי שום הסתר פנים וחיותן נכלל ג"כ באור א"ס ב"ה שהוא רצונו ית' ובחיותן נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות החיות של עו"הו הגשמי והחומרי כאשר כל הנשמה ונפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות לשישים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרנג מוצת התורה שם"ה ל"ת להפריד שם"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו מאחת משלש קליפות הטמאות לגמרי שמהן נשפעים שם"ה לא תעשה דאוריית' וענפיהן שהן מדרבנן ושוב לא תוכל נפש החיונית לעלות אל ה' אם נטמאה בטמאות השלש קליפות הטמאות שאין להן עליה לעולם כ"א ביטול והעברה לגמרי כמ"ש ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ ורמ"ח מצוות עשה להמשיך אור א"ס ב"ה למטה להעלות לו ולקשר ולייחד בו כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף ביחוד גמור

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרנג כמה מצוות שבמחשבה ישנן, וצ"ע." כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבנו הזקן מתחיל את הענין, שכוח הנפש החיונית המתלבש באותיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורבנו הזקן מסביר את הענין באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא-תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת על ידן ברצונו יתברך ובאור אין סוף ברוך הוא - מדוע, אפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית", כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתוך הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרנג המצוות ישנן מספר מצוות הנעשות במחשבה - ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבצעות בעיקר על ידי הנשמה והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל המצוות הוא הרי הנפש האלקית. 5. זכרי' יג, ב.

החיונית שבהם, נעשים לו – להקב"ה, לְמַרְכָּבָה כְּמוֹ הָאֲבוֹת. – שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון – כפי שלמדנו בפרק כ"ג – כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה" להקב"ה, על-ידי ענין המצוות.

שְׁבַרְמֵ"ח אֲבְרֵי הַגּוֹת, בְּיַחַד נְמוֹר – שעל-ידי קיום מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם הקב"ה, לְהִיּוֹת לְאֶחָדִים מִמֶּשׁ, – עם הקב"ה, כְּמוֹ שְׁעֵלָה בְּרִצּוֹנוֹ וְתַפְרֵד לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, וְהֵם – אֲבְרֵי הָאֵדָם וְהַחַיּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ

ליקוטי אמרים

להיות לאחדים ממש כמו שעלה ברצונו ית' להיות לו דירה בתחתונים והם לו למרכבה כמו האבות.

~ יום שלישי כ"ה אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 94, ומאחר שכללות נפש... עד עמ' מו, יצירה עשי'.

"יתבלעו" הוא – בליעה, ולפי"זה היה מקום לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה מקום שהוא, אך כאן הפירוש של "יתבלעו" הוא מלשון "בלע המות", כלומר – כליון והכחדה גמורה. העובדה שקליפת נוגה תעלה לקדושה, כתוצאה מקיום המצוות, תביא ממילא לידי כך ששלוש הקליפות הטמאות תתבטלנה, כִּי יִנְקֹתָן וְחַיּוֹתֶיהָ מִהַקְדוּשָׁה עֲכָשׁוּ הִיא עַל-יְדֵי קְלִיפַת נְגַה הַמְּצַעֵת בִּינְיָן. – קליפת נוגה היא ממוצעת בין שלוש הקליפות הטמאות לבין, להבדיל, קדושה – שכן, שלוש הקליפות הטמאות בהיותן טומאה ורע בלבד, בלי קורטוב של טוב, אין להם שום שייכות לקדושה

שתוכלנה לקבל חיותן מקדושה; ורק על-ידי קליפת נוגה, שהיא "ממוצע", בהיותה מורכבת מ טוב ורע – בגלל הטוב שבה יש לה שייכות לקדושה, ובגלל הרע שבה יש לה שייכות לקליפות הטמאות – הרי על-ידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר לשלוש הקליפות הטמאות לינוק חיות מהקדושה. ואילו, כשקליפת נוגה תתעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא, שאר הקליפות לינוק יותר את חיותן ותתבטלנה לגמרי.

וְנִמְצָא, כִּי כָּל תְּכֵלִית שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְתַחֲנוּת הַמְּתִים, שְׁהוּא גְלוּי כְּבוֹדוֹ וְאַלְהוּתוֹ יִתְפַּרֵּד, וְלִהְיוֹת רוּחַ הַטְּמָאָה מִן הָאֶרֶץ – תְּלוּי בְּהַמְשָׁכַת אֲלֵהוּתוֹ וְאוֹר

וּמֵאַחַר שְׁבַלְלוֹת נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שֶׁבְּכֻלּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה לַה' – אֲזִי גַם כְּלָלוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל עוֹלָם הַיּוֹם, שְׁהֵיא קְלִיפַת נְגַה עֲכָשׁוּ, – לפני ביאת המשיח, החיות של העולם הזה היא מקליפת נוגה, תִּצְאָ אֲזִי – החיות כולה של העולם הזה, מִטְּמָאֲתָהּ וְחֻלְאַתָּה, – "טומאתה" היינו הרע שבקליפת נוגה, ו"חלאתה" היינו הטוב שבנוגה, שגם טוב זה אינו מקדושה, אלא מקליפה, וְתַעֲלֶה לְקַדְשָׁה לְהִיּוֹת מְרַכְּבָה לַה', – לעתיד לבוא, בְּהַתְנַלּוֹת כְּבוֹדוֹ, – כבוד ה', "וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר יַחְדָּיו", – כל בני האדם יראו אלקות, וְיוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַר גִּזְרֵי עֵז, "וְיִמְלֵא כְּבוֹד ה' אֶת כָּל הָאֶרֶץ", וְיִשְׂרָאֵל יִרְאוּ עֵין בְּעֵין

בְּבִמְתַן תּוֹרָה, – ה"עין שלמטה", העין האנושית, תראה את האמת של אלקות, כמו שרואה זאת ה"עין שלמעלה" – כפי שהיה הדבר בשעת מתן תורה, דְּכַתְּיב: – במתן תורה: "אֲתָה הָרִאִת לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ". – שהסתרה ששם אלקים מסתיר על ההתגלות האלקית של שם הוי' – אינה הסתרה כלל, אלא שבשעת מתן תורה, היה זה לזמן קצר בלבד, ואילו לעתיד-לבוא זה יהיה באופן תמידי. וְעַל-יְדֵי זֶה – שקליפת נוגה תעלה לקדושה, יִתְבַּלְעוּ וְיִתְכַּבְּלוּ לְגַמְרֵי כָּל הַשְּׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמָאוֹת, – "יתבלעו מל' בלע המות" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: הפירוש הפשוט של

בְּעֵלְתָהּ, - על-ידי עליית הנפש החיונית הפרטית של יהודי. דְּהִינּוּ - כלומר: כיצד הוא מעלה את החלק מהעולם? - בְּמָה - על-ידי, שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ - בדברים מעולם-הַהוּא לְצוּרְךָ גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית - במטרה לנצל אותם לְעִבּוֹדַת ה', -

על-ידי השתמשותו בענייני העולם הנצרכים לגופו ולנפשו החיונית, לשם עבודת ה' - הוא מעלה את חלקו בעולם. כְּגוֹן אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְדוּמְיָה, וְדִירָה וְכָל כְּלֵי תְשׁוּמֵי־שׁוֹ. - כשהוא משתמש בכל הדברים הללו לעבודת ה', הוא מעלה על-ידם את חלקו בעולם להקב"ה. ברום, ישנן הרי יותר משש מאות אלף, "ששים רבוא", נשמות, ונוסף לכך בלתי אפשרי הדבר שיהודי אחד ישתמש בחלק מששים רבוא של כל העולם? אֵלֶּא שְׁשִׁים רְבּוּא נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת אֵלּוּ - שהן פרטים מהנשמה הכללית של כללות ישראל, הֵן שְׂרָשִׁים, - וכשם שכל שורש מתחלק ומתפשט להרבה ענפים ופרטים - כך גם ביחס לנשמות שהן "שרשים" - וְכָל שָׂרֵשׁ מִתְחַלֵּק לְשִׁשִּׁים רְבּוּא נִיצוּצוֹת, שְׁכָל נִיצוּץ הוּא נְשָׁמָה אַחַת, וְכֵן בְּנַפְשׁוֹ וְרוּחַ, כָּכֵל עוֹלָם מְאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת-בְּרִיאַת-יִצְרָחֵל-עֲשִׂיָהּ. - ישנה בחינת נפש, או בחינת רוח או נשמה מעולם האצילות, ואותו דבר מעולם הבריאה וכו',

אֵינֶסּוֹף בְּרוּךְ-הוּא לְנַפֵּשׁ הַחַיּוֹנִית שֶׁבְכָל־לוֹת יִשְׂרָאֵל כָּכֵל רַמ"ח אַבְרָיָה, - של הנפש. ועל-ידי מה באה לנפש המשכה זו? - עַל-יְדֵי קִיּוּמָה כָּל רַמ"ח מִצּוֹת-עֲשִׂיָה, - ועל-ידי המשכת האלקות לנפש החיונית, נמשכת אלקות גם בכל העולם כולו; וְלְהַעֲבִיר רוּחַ הַטְּמֵאָה מִמֶּנָּה, - מהנפש החיונית של כל אחד מכלל ישראל, בְּשִׁמְרָתָה כָּל שָׁם"ה מִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, - הישמרות זו מלעבור על שם"ה מצוות לא-תעשה, מביאה שְׁלֵא יִינְקוּ מִמֶּנָּה - מהנפש החיונית, ועל-ידי מקדושה, שָׁם"ה גִּידְיָה. - של טומאה. כיצד מושגת הכחדתה של רוח הטומאה בכל העולם, על-ידי קיום ושמירת תרי"ג המצוות על-ידי בני ישראל?

לִיקוּמֵי אַמְרִים תלוי בהמשכת אלהותו ואור א"ם ב"ה לנפש החיונית שבכללות ישראל בכל רמ"ח אבריה ע"י קיומה כל רמ"ח מצות עשה ולהעביר רוח הטומאה ממנה בשמירת' כל שם"ה מצות ל"ת שלא יינקו ממנה שם"ה גדיה כי כללות ישראל שהם ששים רבוא נשמות פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם כי בשבילם נברא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה דהיינו במה שמושתמש מעו"הו לצורך גופו ונפשו החיונית לעבודת ה' כגון אכילה ושתיה ודומיהם ודירה וכל כלי תשמישיו אלא שששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן שרשי' וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות שכל ניצוץ הוא נשמה אחת וכן בנפש ורוח בכל עולם מארבע עולמות אצילו' בריאה יצירה עשיה

כִּי כָל־לוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׁשִׁים רְבּוּא נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת, הֵם כָּל־לוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל־לוֹת הָעוֹלָם, כִּי בְּשִׁבְלָם - בשביל נשמות ישראל, נְבְרָא, - ומאחר שהעולם כולו חי ומתקיים בשביל נשמות ישראל, יוצא אשר וְכָל פְּרָט מֵהֶם - בנשמות ישראל, הוא כולל וְשִׁיךְ לוֹ הַחַיּוֹת שֶׁל חֵלֶק אֶחָד מִשְׁשִׁים רְבּוּא מִכָּל־לוֹת הָעוֹלָם - כלומר, העולם מתחלק כאילו לשש מאות אלף חלקים, שכל אחד מהם שייך לאחת משש מאות אלף הנשמות, ומשום כך יש לכל נשמה חלק הַתְּלוּי - חלק זה של העולם, תלוי בְּנַפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית, לְהַעֲלוֹתוֹ לַה'

~ יום רביעי כ"ו אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מו, וכל ניצוץ לא ירד... עד עמ' 96, ניצוץ וכו'.

לִיקוּמֵי אַמְרִים

העלינה ביותר של אהבה ויראה של צדיק גמור - אין זה שווה לאהבה וליראה של הנשמה למעלה, לפני ירידתה למטה - אֵף שְׁחִיָא - ירידת הנשמה לעולם הזה, יְרִידָה גְדוֹלָה וְכְחִינָת גְּלוֹת מִמֶּשׁ, - לנשמה, כִּי גַם שְׁחִיָתָה - בירידתו למטה בגוף, צְדִיק גָּמוּר, עוֹבֵד ה' בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה רַבָּה

וכל ניצוץ לא ירד לעו"הו אף שהיא ירידה גדולה ובחי' גלות ממש כי גם שיהיה צדיק גמור עובר ה' ביראה ואתה

וְכָל נִיצוּץ - של נשמה, לֹא יֵרֵד לְעוֹלָם הַהוּא, - כדי לתקן ולהעלות את עצמו, אלא לתקן את הגוף והנפש החיונית - כפי שרבנו הזקן מסביר להלן. כיוון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת הנשמה, הוא מפסיק (כמאמר המוסגר) כדי להדגיש את גודל הירידה לגבי הנשמה, שגם אם ניצוץ הנשמה יגיע כאן למטה לדרגה

היא – הנפש החיונית, המקימת כל מצות מעשיות, כגוף לעיל. – בפרק זה, שאין הנפש האלקית יכולה לקיים את המצוות הנעשות עם הגוף הגשמי, אלא על-ידי הנפש החיונית. שכן, בלעדיו אין הנפש האלקית יכולה לפעול בגוף. וכמו שכתוב

[ב'עין תיים' שער כו]:

כי הנשמה עצמה אינה צריכה תקון כלל בו, ולא הצרכה להתלבש בעולם הזה וכו', – ובגוף ונפש הבהמית, רק להמשיך אור – אלקי, כדי לתקנם בו, – את הגוף ונפש הבהמית, והוא ממש דגמת סוד גלות השכינה, לברר ניצוצין וכו'. – כשם שהשכינה ירדה לגלות כדי לברר ולהעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בקליפה

– כך גם יורדת הנשמה בגוף, דבר המהווה גלות לגבה, כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית ולברר את ניצוצות הקדושה שבהם. על כל פנים, מוסברת עתה היטב מעלת המצוות המעשיות: כיוון שכל תכלית בריאת העולמות וירידת הנשמה למטה, הוא כדי להעלות את הגוף ונפש הבהמית, ועל-ידי-זה גם את כל העולם – הרי הדבר מתבצע בעיקר על-ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף והנפש הבהמית.

בתענוגים – המדרגה העליונה ביותר באהבה ויראה, לא יגיע – ניצוץ הנשמה של הצדיק, למעלות דבקותו בה' בדחילו ורחימו ביראה ואהבה שהיו לניצוץ הנשמה, כמקרה ירידתו לעולם הזה החמרי, לא מינה ולא מקצתה, –

לא ממנה ואף לא

ממקצת ממנה, ואין ערך

ודמיון ביניהם – בין

היראה והאהבה של

הנשמה למעלה, לבין

יראתה ואהבתה בהיותה

למטה בגוף, כלל,

כגודל לכל משכיל,

שהגוף אינו יכול

לסבל בו, – יראה

ואהבה גדולות כאלו

שיש לנשמה למעלה, הרי

שהירידה הגדולה של

הנשמה, היא לא עבור

עצמה – אלא ירידתו

לעולם הזה להתלבש

בגוף ונפש החיונית,

הוא כדי לתקנם – את הגוף ונפש הבהמית, בלבד, ולהפרידם מהרע של שלש קליפות הממאות, על-ידי שמירת שם"ה לאיתנו וענפיהן, – להישמר מאיסורים דאורייתא ודרבנן, ולהעלות נפשו החיונית עם חלקה השוף לה מכללות עולם הזה, ולקשרם וליחדם באור אינסוף פרוף-הוא, אשר ימשיך בהם – וזאת, על-ידי קיומו כל רמ"ח מצות עשה בנפשו החיונית, שהיא

ליקוטי אמרים

רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דבקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירדתו לעו"ה החומרי לא מינה ולא מקצתה ואין ערך ודמיון ביניהם כלל כגודל לכל משכיל שהגוף אינו יכול לסבול בו' אלא ירידתו לעולם הזה להתלבש בגוף ונפש החיונית הוא כדי לתקנם בלבד ולהפרידם מהרע של שלש קליפות הממאות על ידי שמירת שם"ה לא תעשה וענפיהן ולהעלות נפשו החיונית עם חלקה השייך לה מכללות עו"ה ולקשרם ולייחדם באור א"ס ב"ה אשר ימשיך בהם ע"י קיומו כל רמ"ח מצות עשה בנפשו החיוני' שהיא היא המקיימו' כל מצות מעשיות כנ"ל וכמ"ש [בע"ה שער כ"ו] כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל בו' ולא הוצרכה להתלבש בעו"ה וכו' רק להמשיך אור לתקנם בו' והוא ממש דוגמת סוד גלות השכינה לברר ניצוצין וכו'.

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפח"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנת' בארוכה פ"ב גודל מעלתה שהוא וחק' אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"ו וכו', ועד שאפי' לאחרי שלמות התיקון ע"י נפח"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור בו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' [כי השכינה - היא מקור נפח"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפח"ח וכו'] וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערות זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקה ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עילאה", ו"הוא וחקמתו אחד" - ומדרגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחר שלימות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'). אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, שכן, השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) - והניצוצין הם הם שמהווים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית - הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה.

~ יום חמישי כ"ז אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 96, ובוה יובן מה... עד עמ' מט, אחרות.

בו מעות אלו, וכשנותנן לצדקה – אותם כספים שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו החיונית, הרי כל נפשו החיונית עולה לה! – שהרי בעבודתו וביגיעתו בא לידי ביטוי כל כוח-הפועל של נפשו החיונית – שלא כמו במצוה אחרת,

כאמור, הקשורה בכוח יחיד של הנפש החיונית.

ולכן ישנה מעלה גדולה כל כך בצדקה, יותר מאשר בכל שאר המצוות. ברם, נשאלת השאלה: מה הדין בצדקה שאדם נותן מכסף שלא עבד ולא יגע להשגתו, האם אין בה אותה מעלה? – מסביר

רבנו הזקן: וְגַם מִי שְׂאִינוּ נְהַנֶּה מִיָּגִיעוֹ, מִכָּל-מְקוֹם, הוֹאִיל וּבְמַעוֹת אֱלוֹ – שהוא נותן לצדקה, הֵיךְ יוֹבֵל לְקִנּוֹת – אמצעים לסיפוק חיי נפשו החיונית – הרי – שבנתינתו כסף זה לצדקה, הוא נותן חיי נפשו לה! – כך, שבמצות הצדקה מתלבשת הנפש החיונית

הרבה יותר מאשר בכל שאר המצוות המעשיות. וְלִכֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָהּ – על מצוות הצדקה ש"מְקַרְבֶּת אֶת הַנְּאֻלָּה", לְפִי שֶׁבְצִדְקָה אַחַת – במתן צדקה פעם אחת, מעלה הרבה מנפש החיונית, מִה שְׁלֹא תִּהְיֶה יוֹבֵל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה כָּל-כֶּף כַּחוֹת וּבְחִינּוֹת כְּכַמָּה מִצְוֹת מְעַשִּׂיּוֹת אַחֲרוֹת. – בקיום הרבה מצוות מעשיות אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כוחות ובחינות של הנפש החיונית, כמו בקיום מצוות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על-כל-פנים מבורר, שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצוות לימוד תורה.

ובזה – במה שהוסבר, שמעלת המצוות המעשיות מתבטאת בכך שעל-ידן מתעלית הנפש החיונית, יוֹכֵן מִה שֶׁהַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָהּ: כְּמֵאֵד מְאֹד בְּמַעֲלַת הַצִּדְקָה, וְאָמְרוּ שֶׁ"שְׂקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת", וְכָבֵל 'תְּלַמּוּד יְרוּשְׁלָמִי' הִיא – מצות הצדקה, נְקֻרָאת בְּשֵׁם "מִצְוַת סְתֵם, –

כשאומרים שאדם עומד לעשות מצוה (סתם), הכוונה היא למצוות הצדקה, כִּי כִּף הִיא הַגֵּל הַלְשׁוֹן, לְקִרְאָ צִדְקָה בְּשֵׁם "מִצְוַת סְתֵם, – וכל כך למה? מִפְּנֵי שֶׁהִיא – מצות הצדקה, עֵקֶר הַמִּצְוֹת מְעַשִּׂיּוֹת, וְעוֹלָה עַל כָּל הַמִּצְוֹת הַמְעַשִּׂיּוֹת, הֵן רַק – כדי להעלות נפש החיונית לה, שֶׁהִיא – הנפש החיונית, הִיא הַמְקַיֶּמֶת אוֹתָן, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶן – במצוות המעשיות, לִיבָלֵל בְּאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְלַבֵּשׁ בָּהֶן, – במצוות המעשיות. ומכיוון שכל כוונתה ומטרתה של מצוה היא בזה שהנפש החיונית מתלבשת באותה מצוה ומוקפת באור אין-סוף ברוך-הוא שבמצוה – וְאֵין לָךְ מִצְוַת שֶׁנִּפְשׁ הַחִיּוֹנִית מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהּ כִּלְכֶּף בְּכַמִּצְוֹת הַצִּדְקָה, – שהרי בצדקה מתלבשת הנפש החיונית במדה גדולה בהרבה מאשר בכל שאר המצוות המעשיות: שֶׁכָּבֵל הַמִּצְוֹת אֵין מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן רַק בַּח אַחַד מִנִּפְשׁ הַחִיּוֹנִית – כגון: כוח המעשה שביד המניחה תפילין, או המחזיקה באתרוג וכדומה, וגם זה רק בשעת מעשה המצוה לְבַד, אֲבָל בְּצִדְקָה שְׂאֵדֶם נוֹתֵן מִיָּגִיעַ כְּפִיו – שנותן צדקה מהכסף שהרוויח מיגיעת כפיו, הרי כל כוח נפשו החיונית מְלַבֵּשׁ פְּעֻשֵׁי מְלֻאכְתּוֹ או עֵסֶק אַחֵר – שהשקיע בו כל כוח נפשו החיונית, שְׁנִשְׁתַּבֵּר

ליקוטי אמרים

ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצוות ובכל תלמוד ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשוני לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן ליכלל באור א"ס ב"ה המלוכש בהן ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצוות הצדקה שבכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לְבַד אבל בצדקה שאדם נותן מוגיע כפיו הרי כל כוח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה' וגם מי שאינו נהנה מוגיעו מ"מ הוֹאִיל ובמעוֹת אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו לה! ולכן אמרו רז"ל שמקרבת את הגאולה לפי שבצדק' אחת מעלה הרבה מנפש החיונית מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחי' בכמה מצוות מעשיות אחרות.

הרבה יותר מאשר בכל שאר המצוות המעשיות. וְלִכֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבָרְכָהּ – על מצוות הצדקה ש"מְקַרְבֶּת אֶת הַנְּאֻלָּה", לְפִי שֶׁבְצִדְקָה אַחַת – במתן צדקה פעם אחת, מעלה הרבה מנפש החיונית, מִה שְׁלֹא תִּהְיֶה יוֹבֵל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה כָּל-כֶּף כַּחוֹת וּבְחִינּוֹת כְּכַמָּה מִצְוֹת מְעַשִּׂיּוֹת אַחֲרוֹת. – בקיום הרבה מצוות מעשיות אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כוחות ובחינות של הנפש החיונית, כמו בקיום מצוות הצדקה פעם אחת. וככל שמבררים ומעלים יותר את הנפש החיונית – מקרבים יותר את הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על-כל-פנים מבורר, שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצוות לימוד תורה.

~ יום שישי כ"ח אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ומ"ש רז"ל שת"ת... עד עמ' מט, כמ"ש לעיל.

מפני יניקתן – של המדות, שם מתקדשה יותר, – מאשר המוחין, כידוע לידועי ח"ן: – לומדי תורת הקבלה (ח"ן – חכמה נסתרת). (כי עיקר ענין "שבירת הכלים" היה במדות. ולכן קשה יותר לברר ולהפוך לקדושה את הרע שבמדות). ואילו את הרע של המוחין והשכל, יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה, על-ידי לימוד תורה מתוך עיון ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד כולם" – מפני שעל-ידי תורה מהפכים את השכל של הנפש הבהמית לקדושה. זאת – נוסף על המעלה האמורה, ועוד אחרת, – יש מעלה נוספת, והיא העולה על כללית, במעלת עסק תלמוד תורה על כל המצוות, על-פי מה שנתבאר לעיל – בפרק כ"ג, בשם ה'תקונים', –

"תיקוני זוהר", דרמ"ח פקודין הן רמ"ח אברין המלכא, – רמ"ח (248) מצוות-העשה הן רמ"ח אברי המלך. וכשם שכל אבר הוא כלי לכוח של הנפש, כך כל מצוה היא כלי להמשכת הרצון העליון. ברם, ביחס לתורה, כתוב ב'תיקוני זוהר', ש'אורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד', התורה והקב"ה הם דבר אחד ממש (ולא כמו "אברים"), וכפי שיתבאר להלן ההבדל שבין מצוות לתורה. וכמו פארם התחתון, דרמ"משל, אין ערוך ודמיון כלל בין תחיות שברמ"ח אבריו לגבי תחיות שבמוחין, שהוא השכל המתחלק לשלש בחינות: חכמה-בינה-דעת – שכן, אבר, שהוא חלק מגוף האדם, אמנם מאוחד עם הנפש המחיה את הגוף – אך עם זאת הם שני דברים שונים ונפרדים. שונה הדבר ביחס לשכל ונפש, כי השכל הוא התפשטות וחלק מן הנפש, והתאחדותו עם הנפש היא (שלא כמו שני דברים נפרדים המתאחדים, אלא) התאחדות של חלקים של דבר אחד. הבדל זה שבין האברים לשכל אצל האדם, משמש כמשל על ההבדל שבין מצוות לתורה. פכה ממש דרמ"משל, להתבדיל ברכבות הקבלות לאין קין, – בין

ומה שאמרו רבותינו זכרונם-לברכהי ש'תלמוד תורה כנגד כלם", – גם כנגד מצוות צדקה. ואס"כן כיצד הדבר תואם למה שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה משאר כל המצוות? – היינו מפני שתלמוד תורה היא בדבור ומחשבה, שהם

– דיבור ומחשבה, לבושים הפנימיים של נפש החיונית. – שלא כ'מעשה' שהוא לבוש חיצוני – ורק על-ידי לימוד התורה, מאיר אור התורה בלבושים הפנימיים, דבר שאינו יכול להיעשות על-ידי מצוות אחרות: וגם – מעלה נוספת במצוות לימוד התורה: מהותן ועצמותן של בחינות חכמה-בינה-דעת מקלפת נהג שבנפש החיונית – נכללות בקדושה ממש בשעוסק בתורה בעיון ושכל. – כשלומדים תורה בעמקות

השכל, נתון אז השכל של הנפש החיונית בענין הנלמד, ועל-ידי-זה נהפכות בחינות חכמה-בינה-דעת של קליפת נוגה (שבנפש החיונית), מהותן ועצמותן, לקדושה. שכן, כוח השכל המבין את הענין הנלמד, נעשה חלק מהמצוה של לימוד התורה. אף שבפרק י"ב למדנו, שה"בינוני" יכול להפוך לקדושה רק את הלבושים של הנפש הבהמית, ולא את עצמות הנפש שהיא הכוחות, ואס"כן כיצד אנו אומרים כאן שגם מהותן ועצמותן של הכוחות נהפכות לקדושה? – ברם, אין בכך משום סתירה, כי בפרק י"ב מדובר אודות מרותיה של הנפש הבהמית, ואותן אין בידו של ה"בינוני" להפוך לקדושה. ואילו כאן מדובר אודות השכל, ואותו ביכולתו של ה"בינוני" להפוך לקדושה על-ידי לימוד תורה. להלן יסביר רבנו הזקן את הסיבה ההבדל זה שבין המדות לשכל: ואף שמהותן ועצמותן של המדות: חסד גבורה תפארת כו' – לא יכלו להם ת'בינוניים' להפכם לקדושה, – ואס"כן, כיצד אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות השכל של הנפש הבהמית נכלל בקדושה? היינו משום שהרע – של הקליפה, חזק יותר במדות מבחכמה-בינה-דעת,

מעשיות. **וְאֵף שְׂאִינוּ מְשִׁיג** - את התורה, **אֲלָא בְּנִשְׁמִיּוֹת** - הוא משיג את התורה רק כפי שהיא מלובשת בענינים גשמיים, כמו "שנים אוחזין בטלית" או "המחליף פרה בתמורה", **הָרִי הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְמִים, שְׂוִירָדִים מִמָּקוֹם גְּבוּהָ כו',** - למקום נמוך. שגם בירידתם למטה הם נשארים אותם מים כמו שהיו במקום הגבוה; כך גם ביחס לתורה, שגם אחרי שירדה ונתלבה בענינים גשמיים - מלובשת עצמיות חכמתו ורצונו של הקב"ה, באותם ענינים גשמיים בהם ירדה התורה, **כְּמוֹ שֶׁנֶּחְבָּרָר לְעִיל**. - בפרק ד'.

הדברים כפי שהם באדם לבין כמו שזה למעלה, ההבדל שישנו **בְּהֶאֱרַת אֹר אֵינִסוֹף בְּרוֹד־הוּא הַמְתַּלְבֶּשֶׁת בְּמִצּוֹת מְעִשִׂוֹת לְנֶבִי הָאֶרֶת אֹר אֵינִסוֹף שֶׁבְּחִינַת הַכְּמָה בִּינַה־דַעַת שֶׁבְּחִכְמַת הַתּוֹרָה, אִישׁ אִישׁ כְּפִי שְׂכָלוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ.** - עד כמה שהוא משיג ומבין בתורה - באותה מדה מתאחד שכלו עם הקב"ה, באופן היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך נעלה התורה משאר כל המצוות המעשיות, כולל מצות הצדקה, שהיחוד עם הקב"ה על ידי לימוד תורה, הוא התאחדות נעלה בהרבה מאשר היחוד שעל-ידי מצוות

ליקוטי אמרים

המתלבשות במצות מעשיות לנבי הארת אור א"ם שבבחי' חב"ד שבחכמת התורה איש איש כפי שכלו והשגתו. ואף שאינו משיג אלא בגשמיות הרי התורה נמשלה למים שיוורדים ממקום גבוה כו' כמ"ש לעיל

~ שבת קודש כ"ט אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מט, ואעפ"כ ארו"ל לא... עד עמ' 98, באריכות:

על-ידי מצוות מעשיות. ולכן, כשמדובר אודות מצוה מעשית שאיננה יכולה להיעשות על-ידי אחר - צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי שעל-ידי קיום המצוה תבטע כוונת הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ברם, כשאותה מצוה יכולה להיעשות על-ידי אחר, הרי תבטע כוונת הקב"ה ב"דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע רק לשאלה אם הוא יקיים את המצוה ובנפשו הוא תאיר ההמשכה הנמשכת על-ידי אותה מצוה - הרי בקשר לכך, גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על ידי לימוד התורה מגיע האדם הלומד, לדרגת המשכה נעלית יותר ולהתאחדות הנפש גדולה יותר עם אלקות. ולכן עליו אז לא לבטל מלימוד תורה בגלל קיום המצוה. ובלשון ה"תניא": **מִה־שְׂאִינֵן בְּנִשְׁמִיּוֹת לְעִשְׂתָּהּ - את המצוה, על-ידי אחרים - שאז אין מבטלין תלמוד תורה, - לשם קיום מצוה, אף שכל התורה אינה אלא פרוש המצוות מעשיות, - ובכל זאת, אסור לבטל לימוד תורה כדי לקיים מצוה שיכולה להיעשות על-ידי אחר, וְהִינֵנּוּ, מְשוּם שְׂהִיָּא -**

וְאֵף-עַל-פִּי-בֵּן - למרות מעלת לימוד התורה לגבי המצוות, שעל-ידי לימוד התורה, ההתאחדות עם הקב"ה היא למעלה בהרבה מאשר על-ידי מצוות מעשיות, בכל זאת, **אֲמַרו רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבְּרַכְהוּ: "לֹא הַמְדַרְשׁ עִקָּר אֲלָא הַמְעַשָּׂה",** - קיומן של המצוות המעשיות, ו"היום - בחיי העולם הזה, לעשותם" פתיכי, - שהעיקר הוא קיום המצוות בפועל, ומבטלין תלמוד-תורה לקיום מצוה מעשית בשאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים, משום "כי זה - קיום מצוות מעשיות, כל - תכליתו של האדם" **בְּרִיאָתוֹ וְיִרְדָּתוֹ - של הנשמה, לעולם הנה, להיות לו יתברך דירה בתחתונים וְנִקְא, - בעולמות ובנבראים התחתונים, לֹא-הִפְכָּא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, - להפוך את חושך העולם-הזה לאור הקדושה, "וְיִמְלָא - על-ידי-זה, כבוד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ" הַנִּשְׁמִית דִּיקָא, - דוקא, "וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יִתְדוּ", - את האור האלקי, בְּנוֹכַח לְעִיל. - בפרק ל"ו. כלומר, התכלית של "דירה בתחתונים" מתבצעת בעיקר**

11. אבות א, יז. 12. דברים ז, יא.

(שלמעלה מאור). ולא עוד – אלא שאפילו לגבי קריאה סתם – יש מעלה בת"ת, וז"ש לכל קוראיו גו' באמת כו' – היינו בנוגע לפעולת ההמשכות". כלומר: רבנו הזקן מסביר עתה ענין הרבה יותר נעלה שיש בלימוד תורה לגבי מצוות, והוא – שבהמשכה מאור אין-סוף הנמשכת על-ידי תורה דוקא, מוצאים אנו חידוש, שהיא נקראת בשם "קריאה" (מה-שאין-כן במצוות), כמו שאדם קורא לחברו שיבוא אליו עם ה"עצם"

שלו – כך גם על-ידי תורה קוראים וממשיכים עצמות אור אין-סוף ברוך-הוא (שלמעלה מהאור שממשיכים על-ידי מצוות); ולא זו בלבד, אלא שבקריאה עצמה ישנה "קריאה" סתם – והיא נגרמת על-ידי תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל-ידי תורה היא נעלה יותר, בכך שהיא נקראת קריאה באמת. זוהי כוונת הפסוק: "קרוב ה' לכל קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך הפסוק: "לכל אשר יקראוהו באמת" מוסב על קריאה נעלה יותר, באמת, וזה בא על-ידי תורה – ומעלת הקריאה באמת (שעל-ידי תורה) לגבי קריאה סתם, היא בנוגע לפעולה – להמשכות הנמשכות על-ידי-זה. וכפי שהרבי שליט"א מציין למאמרו של רבנו הזקן על הפסוק ב"סידורו", שם מוסבר ההבדל, שעל-ידי קריאה סתם (תפלה) ההמשכה היא בענינים גשמיים: רפואה לחולים, ברכת השנים, וכדומה, ואילו על-ידי קריאה באמת (תורה) ההמשכה היא רוחנית ובפנימיות הנשמה.

תורה, בְּחִינַת חֲכָמָה בִּינְהִדְעַת שֶׁל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וּבְעֶסְקוֹ בָּהּ – בתורה, הוא מְמַשֵּׁךְ עָלָיו אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּיָתֵר שְׂאֵת וְהָאֵרָה גְדוּלָה לְאֵין קֵץ, מְהֵאֲרָה וְהַמְשִׁכָה עַל־יָדֵי פְקוּדֵין – שהוא ממשיך על נפשו על-ידי מצוות, שְׁחַן אֲבָרִין דְּמַלְכָּא. – אברי המלך.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"פ הנ"ל במצוות – עיקר התועלת בירור הגוף והעולם, בת"ת יחוד הנפש, ועפ"ז

יובן ז"ש". כלומר: לפי האמור, שעיקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף והעולם, ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש – יובן מאמרו של רב ששת, כדלהלן: וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר רַב שְׁשֵׁת¹³: "חֲדָאֵי נַפְשָׁאֵי, לָךְ קָרְאֵי, לָךְ תְּנָאֵי", – שמחי נפשי, בשבילך אני לומד מקרא, בשבילך אני לומד משנה. שכן, בשביל הנפש, היחוד שעל-ידי תורה – מקרא ומשנה – הוא למעלה מהיחוד שעל-ידי מצוות, ולכן הוא אומר לנפשו, שבשבילה הוא לומד מקרא ומשנה, כְּמוֹ שְׁנִתְבְּאָר בְּמִקּוּם אַחַר בְּאֲרֵיבוֹת¹⁴: – מעלת יחוד הנפש הבאה על-ידי תורה. עד כאן הסביר רבנו הזקן שהמשכת אור אין-סוף ברוך-הוא על נפש האדם עצמה, הבאה על-ידי לימוד תורה, היא למעלה בהרבה מאשר על-ידי קיום מצוות. להלן יסביר רבנו הזקן (כלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה) "ענין נעלה בהרבה יותר – שבת"ת לגבי מצות שבהמשכת האוא"ס שע"י ת"ת דוקא מצינו חידוש שנק' קריאה (משא"כ – במצוות) – פי' שקורא כו'

13. פסחים סח, ב. 14. "אולי הכוונה להדרוש שבתו"א ריש פ' משפטים" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אגרות קודש

[אדר תשי"ח]

...במש"כ ע"ד אופני הלימוד לתלמידים העומדים לצאת מכותלי ישיבה - מובן שא"א לקבוע בזה מסמרות. וכללות שיטתנו הוא ע"פ מש"כ בקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נב"מ זי"ע. אלא שבדורנו דור עני מוכרח להוסיף - וכן בכל הכיתות - לימוד הלי הצריכות בחיי יום יום.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	כג אדר א	יום ראשון	יום ראשון
		<p>שיעורים. חומש: ויקהל, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קח־קיב. תניא: פרק לב. והנה . . . מא ועד קטן.</p> <p>הַרְבָּנִים וּבְעָלֵי תוֹרָה נִקְרְאִים עֵינֵי הָעֵדָה וְרֵאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל, וְכֹשֶׁה־רֵאשׁ הוּא בְּרִיא אֲזִי גַם הַגּוֹף בְּרִיא.</p>	
ה'תש"ג	כג אדר שני	יום שלישי	
		<p>שיעורים. חומש: שמיני, שלישי עם פירש"י. תהלים: קח־קיב. תניא: ואף שבשניהם . . . 100 והתפשטות.</p> <p>אאמו"ר אמר לרב אחד – בעל עבודה ומתמיד בלימודו: א רב בעדארף בכל עת ובכל רגע געדיינקען, אז תמיד שטייט ער אויף דעם שוועל וואָס צווישען מזכי הרבים און ח"ו מחטיאי הרבים, אויף דעם שוועל פון עומק רום און עומק תחת, און אלע ענינים בעדארף נוגע זיין אין פנימיות נקודת הנפש ממש, ווייל בנפשו הוא.</p>	
		<p>אָדְנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] אָמַר לְרַב אֶחָד – בְּעַל עֲבוּדָה וּמְתִמִּיד בְּלִמּוּדוֹ: רַב צְרִיף לְזִכֹּר בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, כִּי תִמִּיד נִצָּב הוּא עַל הַסֵּף שְׁבִין מְזֻכָּי הָרַבִּים, וְחֵסֶד וְשִׁלּוּם, מַחְטִיאֵי הָרַבִּים; עַל הַסֵּף שֶׁל עֵמֶק רוּם וְעֵמֶק תַּחַת – וְכָל הָעֲנִינִים צְרִיכִים לְגַעַת בְּפִנְיִמְיּוֹת נִקְדַּת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, כִּי בְּנַפְשׁוֹ הוּא.</p>	

ה'תש"ג	כד אדר א	יום שני	יום שני
		<p>שיעורים. חומש: ויקהל, שני עם פירש"י. תהלים: קיג־קיד. תניא: כי מאחר . . . מא לבדה.</p> <p>אדמו"ר האמצעי ענה לר"ה פאריטשער על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: דברי חסידות הערט די נשמה . וכתוב ונוזלים מן לבנון, לבנון ל"ב נו"ן, חכמה ובינה שבנשמה. און אז די נשמה הערט, איז נוזל ונוטף אין דער הארת הנשמה וואס איז מחי' דעם גוף, און עס ווערט א חזוק אין דעם ועשה טוב פון רמ"ח מ"ע און אין דעם סור מרע פון שס"ה מל"ת.</p>	
		<p>אָדְמו"ר הָאֲמֻצְעֵי עֲנָה לְרַבֵּי הַלֵּל מִפֶּאָרִיטֶשׁ עַל שְׂאֵלְתוֹ, אִם יִחְזוֹר חֲסִידוֹת גַּם בְּעִירוֹת שְׂאֲנֵשֵׁיהֶם אֵינן לָהֶם מוֹשֵׁג בְּחֲסִידוֹת: דְּבָרֵי חֲסִידוֹת הָעֵרֶט דִּי נִשְׁמָה . וְכֹתִיב וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, לְבָנוֹן ל"ב נו"ן, חֲכָמָה וּבִינָה שֶׁבְּנִשְׁמָה. און אז דִּי נִשְׁמָה הָעֵרֶט, אִיז נוֹזֵל וְנוֹטֵף אֵינן דְּעַר הָאֲרֵת הַנִּשְׁמָה וּוְאֵס אִיז מַחִי' דְּעַם גּוֹף, און עַס וְוֵעֵרֶט א חֲזוּק אֵינן דְּעַם וְעֵשָׂה טוֹב פֶּון רַמ"ח מ"ע און אֵינן דְּעַם סוֹר מֵרַע פֶּון שֶׁס"ה מֵל"ת.</p>	
		<p>אָדְמו"ר הָאֲמֻצְעֵי עֲנָה לְרַבֵּי הַלֵּל מִפֶּאָרִיטֶשׁ עַל שְׂאֵלְתוֹ, אִם יִחְזוֹר חֲסִידוֹת גַּם בְּעִירוֹת שְׂאֲנֵשֵׁיהֶם אֵינן לָהֶם מוֹשֵׁג בְּחֲסִידוֹת: דְּבָרֵי חֲסִידוֹת שׁוֹמְעֵת הַנִּשְׁמָה. וְכֹתִיב "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן", לְבָנוֹן – ל"ב [ל"ב נְתִיבוֹת חֲכָמָה, וְחֲמִישִׁים שְׁעָרֵי</p>	

בינה], נו"ן, חֲכֵמָה וּבִינָה שֶׁבְּנִשְׁמָהּ. וְכֹאֲשֶׁר הַנְּשֻׁמָה שׁוֹמֵעַת – 'נֹזֵל וְנוֹטֵף' הַדְּבָר בְּהֶאֱרַת הַנְּשֻׁמָה הַמְּחִיָּה אֶת הַגּוֹף, וְנוֹצֵר חֲזוּק בְּ"וַעֲשֵׂה טוֹב" שֶׁבְּרַמ"ח מִצְוֹת-עֲשֵׂה וּבְ"סוּר מַרְע" שֶׁבְּשֵׁס"ה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה".

יום רביעי כד אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

באמירת "אָנָּא בְּכַח" צָרִיךְ לְרְאוֹת – אוּ לְצַיֵּר בַּמַּחֲשָׁבָה – הַשְּׂמוֹת, שֶׁהֵם הַרְאִישֵׁי-תְבוּת, אֲבָל לֹא לְאִמְרָם.

יום שלישי כה אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: וז"ש הלל . . . מא באריכות.

"הוֹשִׁיעֵנו" אַחַר שִׁיר שֶׁל יוֹם, אוֹמְרִים הֵן בְּחֹל הֵן בְּשַׁבָּת, יוֹם טוֹב, רֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים.

יום חמישי כה אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: ולא שרבות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואָס מען טאָר ניט טאָר מען ניט, און וואָס מען מעג דארף מען ניט. – כשלוש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

הַחֲסִיד ר' מֵרְדְּכִי מֵהָאֶרְאָדָּאָק סִפֵּר: פִּתְגָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁשָּׁמַעְנוּ מֵרַבֵּנוּ הַזָּקֵן כְּשֶׁבָּאנוּ לְלִיאֲזֵנָא הִי': וּוְאָס מֵעַן טָאָר נִיט טָאָר מֵעַן נִיט, אֹוֹן וּוְאָס מֵעַן מֵעַג דָּאֶרֶף מֵעַן נִיט. – כְּשֶׁלֶשׁ אַרְבַּע שָׁנִים עִבַּדְנוּ בַּזֶּה עַד שֶׁהִבְאֵנוּ אֹופֵן זֶה בְּעֵנִינֵי חַיֵּינוּ, וְרַק אַז נִכְנַסְנוּ לִיחִידוֹת לְשָׂאֵל דֶּרֶךְ בְּעִבּוּדָה.

יום רביעי כו אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בְּשִׁלְשָׁה כְּלֵי שְׂרֵת – אֶהְבֵּת ה', אֶהְבֵּת הַתּוֹרָה, אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל – צָרִיכִים צְעִירִים בְּנֵי תּוֹרָה לְגִשְׁתׁ לְעִבּוֹד בְּכֶרֶם ה' צְבָאוֹת, לְקַרֵּב לֵב אַחֵיהֶם לְקִיּוֹם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְקִבְעוֹת עֲתִים לַתּוֹרָה – מִבְּלֵי הַתְּחַשֵּׁב עִם מַחְלַת הַמַּפְלְגוֹת. וְהָאִמַּת הַגְּמוּר הוּא, אֲשֶׁר לֵב יִשְׂרָאֵל הוּא מֵעֵין מְקוֹר מֵיִם חַיִּים, וּבְרִית כְּרוּתָה לְעִבּוּדָה וְתַעֲמוּלָה שְׂאִינֵן חוֹזְרוֹת רִיקָם.

יום שלישי

יום רביעי

יום ששי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, מה... לא שכחתי.
 תניא: כי מי... בנפשותינו כנו"ל.

כָּל הַקְדוּשׁ בַּעַם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם וְיִסוּד בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּהַעֲמַדַת דּוֹר יִשְׂרָאֵל
 וְחֲנוּכָם, בְּכַשְׁרוֹת הָאֵל, וְאַצִּילוֹת טַהַר קְדוּשַׁת הַשָּׁבַת, מָסַר וְנָתַן הַשֵּׁם הַנְּכַבֵּד
 וְהַנּוֹרָא עַל-יְדֵי נְשֵׂי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְרָם וּלְעַבְדָּם.
 הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּמְלֵא חוֹבָתָהּ וְתַעֲוֶדְתָּהּ בְּתַי הַמְשַׁפָּחָה, בְּהַנְהִיגַת הַבַּיִת וּבְחֲנוּךְ עַל
 פִּי הַתּוֹרָה, עָלֶיהָ הַכְּתוּב אוֹמֵר "חֲכָמוֹת נְשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה".

יום חמישי

יום חמישי

כו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קכ"קלד.
 תניא: אבל מי... 82 אהבת ריעים.

אאמו"ר אמר: אמת איז דער דרך המיצוע, א נטי' לימין אויף מחמיר זיין אויף
 זיך און געפינען אין זיך חסרונות, אָדער עניני עבירות, וואָס ניט ווי דער אמת
 איז, אָדער א נטי' לשמאל, מקיל זיין זיך, מכסה זיין אייגענע חסרונות, אָדער
 מקיל זיין אין עניני עבודה מצד אהבת עצמו, זיינען ביידע פאַלשע דרכים.

אָדְנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרש"ב] אָמַר: אָמֵת הִיא דֶּרֶךְ הַמִּצְוֶה. נְטִיָּה לְיָמִין
 לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ וּלְמַצֵּא בְּעֲצָמוֹ חֲסִרוֹנוֹת אוֹ עֲנִינֵי עֲבֵרוֹת, שְׂאִינָם כְּפִי שְׁהָאֵמֵת
 הִיא, אוֹ נְטִיָּה לְשְׂמָאל, לְהִקָּל עַל עֲצָמוֹ, לְחַפּוֹת עַל חֲסִרוֹנוֹת עֲצָמוֹ, אוֹ לְהִקָּל
 בְּעֲנִינֵי עֲבוּדָה בְּגִלְל אֶהְבֵּת עֲצָמוֹ – שְׁתִּיחָן דְּרָכִים לֹא אֲמֵתוּת.

שבת

כו אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן. אָמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתְּעוּדוֹת.
 הַפְּטוּרָה: כֹּה אָמַר – עוֹלַת תָּמִיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קכ"קלד.
 תניא: פרק לט. ומפני... 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבנתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב.
 דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאָהר, עס מוז
 זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר,
 ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר
 לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש
 גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות
 נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז
 דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין,
 כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער

מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאן וואס חסידות הייסט, ניט דאס וואס דער שכל זאגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו". 'רצוא' בלי 'שוב'. האמת היא, שכאשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" - נקי ונר. חייבים להפנים במעשה בפעל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ו'רצוא' בלי 'שוב' היא מיתה. ועל זה בא צווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן - אותיות נראה - ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שעל הארץ - אותיות "נראה", השכלה, ישנה "כפרת", כונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על פן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאר ב'רצוא' בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כונתו הגלוי, והמבוא לכך הוא ה'ואל", בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז - "יבא אל הקדש".

יום ששי כח אדר א ה'תש"ג

יום ששי

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בקריאת שמע שעל המטה: 'רבונו של עולם, הריני מוחל', וכן 'למנצח גו' בבוא' - אין אומרים בשבת ויום טוב, אבל צריך לומר בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון. בסיום הג' פרשיות אומרים תבת 'אמת'. יעלו חסידים - פעם אחת, הנה מסתו - ג' פעמים, יברך - ג' פעמים. בתקון חצות אין אומרים 'למנצח גו' בבוא' בימים שאין אומרים בהם תחנון.

יום ראשון כח אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: ועולם . . . 104 אלקות ממש.

"הרחמן" דברית מילה - אומרים.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו, אז מען גיט דמי קדימה אז דער אינגעל זאל לערנען - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א סכום מסוים באמרו): - דאס איז פאר דער ישיבה.

(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים, "כשם שנכנס לברית, פן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים". ונוהגים אצלנו, שנותנים דמי קדימה שהילד ילמד (ונתן כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהורני"צ נשמתו] עדין) סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

הפטורה: ויכרת יהודע גו, ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מן החדש. מברכים ראש חדש אדר שני, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התועדות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו, ועץ הדעת – גפן הי, ולכן מברכים שנין זה יהי לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתועדות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האט געדאווענט און געטאן אין עבודה דרייסיג יאהר.

באמירת "לחיים" יש שתי נוסחאות: (א) "לחיים טובים ולשלום", וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – "ויחל נח גו", ועץ הדעת גפן הי, ולכן מברכים שנין זה יהיה לחיים טובים. (ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתועדות שהיה נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות "לב-רכה". ה"צמח צדק" אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלשים שנה.

שיעורים. חומש: תזריע, שני עם פירש"י.

תהלים: קמ"קנ.

תניא: והנה צמצום . . . נג עבודתם.

באחת ההתועדות אמר אמו"ר: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, און אידען דארפען מאכען מיש לאין, פון די גשמיות מאכען רוחניות. די עבודה מאכען פון גשמיות רוחניות און דעם גשמי מאכען א כלי פאר רוחניות, דאס איז א חובת גברא, אין דעם איז מחויב כל אחד ואחד בפרט.

באחת ההתועדות אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: הקדוש ברוך הוא ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, ויהודים צריכים לעשות מ"יש" ל"אין", מהגשמיות לעשות רוחניות. העבודה לעשות מגשמיות רוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות – זוהי מטלה אישית. בזה מחיב כל אחד ואחד בפרט.

יום ראשון

ל אדר א, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: קמה־קנ.
 תנאי: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן
 בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאָס אליין וואָס ער מאכט
 ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף
 פרעגען בא זיך אליין: וואָס טו איך אויף דער וועלט?

אָדני אָבי מורי וְרַבִּי [הַרש"ב] אָמר: חֲסִיד יוֹצֵר סְבִיבָה. אִם לֹא – עָלֶיךָ
 לְפַשְׁט בְּכִלְיֹ, מִה מַּצְבוֹ הָאִישִׁי. וְדַבֵּר זֶה עֲצֹמוֹ, שְׂאִינוֹ יוֹצֵר סְבִיבָה – צָרִיךְ
 לְשַׁבְּרוּ [אַתְּ רוּחוֹ] בְּקִיסָם. וְעָלֶיךָ לְשַׁאֵל אֶת עֲצֹמוֹ: מָה אָנִי עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה?

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

גמור וסובל יסורים, ואי מן מתניא הוא – אם הוא מאותם שכבר
 מתו, כגון – ודאי זהו דניאל איש חמודות, שהיה חסיד גמור וסבל
 יסורים, שהושלך לגוב האריות.
 אָמר רב יהודה, אָמר רב, עֲתִיד תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲמִיד לָהֶם
 לְיִשְׂרָאֵל 'דָּוִד' אַחֵר – מֶלֶךְ אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ דוּד, שְׁנֵאמַר (ירמיה ל ט)
 'וְעָבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מְלֶכְהֶם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם, וְיֵשׁ לְדִרוּשׁ,
 שְׁלֹשׁוֹן אֲשֶׁר תִּקְוִים, כְּלוּמֵר שְׁהִקִּים בַּעֲבַר, לֹא נֵאמַר בַּפְּסוּק, אֵלֹא
 'אֲשֶׁר אָקִים, שְׁאִקִּים לָהֶם בַּעֲתִיד, וְאִין זֶה דוּד הַמֶּלֶךְ שֶׁכָּבַר הָיָה.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַב פִּסְאָ לְאֲבִי, כִּיִּצַד נִיתֵן לוֹמֵר כֶּךָ,
 וְהַכְּתִיב (יחזקאל לו כח) 'וַיָּשָׁבוּ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב
 אֲשֶׁר יָשָׁבוּ בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיֵּשְׁבוּ עָלֶיהָ הִמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד
 עוֹלָם וְדוֹד עֲבָדֵי נְשִׂאֵי לָהֶם לְעוֹלָם, וּמִשְׁמַע שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּבַר
 הָיָה 'עַבְדֵי' הוּא יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: דוּד בֵּן יֵשׁ וְדוּד
 הַחֲדָשׁ יְהִי כְּגֹן 'קִיסָר' וּפְלָגֵי קִיסָר – מֶלֶךְ, וּמִשְׁנָה לְמֶלֶךְ, שְׁדוּד
 הַחֲדָשׁ יְהִי הַמֶּלֶךְ, וְדוּד בֵּן יֵשׁ יְהִי שֵׁנִי לוֹ, כְּאִמּוֹר בַּפְּסוּק
 שִׁיחֵיהָ נְשִׂאֵי, שְׁהוּא פָחוֹת מִמֶּלֶךְ.
 אגב הפסוק שהובא לעיל בענין אותם המצפים לגאולה ואינם
 יודעים שאין זו טובה עבורם, מבארת הגמרא את הפסוקים הללו:
 דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמֵלָאֵי, מֵאִי דְכִתְיִב (עמוס ה יח) 'הוֹי מְהֻרָּאִים אֶת יוֹם ה'
 לְמָה זֶה לָכֶם יוֹם ה' הוּא חֲשֶׁךְ וְלֹא אוֹר, מִשָּׁל לְתַרְנַנּוּל וְעַמְלָף וְיִמִּין
 עוֹף שְׁאִין לוֹ עֵינַיִם] שְׁהוּוּ מַצְפִּין לְאוֹר, אָמַר לִיה תְּרַנְנּוּל לְעַמְלָף,
 מוּבֵן הַדְּבַר שְׁאִין מַצְפֵּה לְאוֹרָה, שְׁאוֹרָה שְׁלֵי הָיָה, שְׁהָרִי יֵשׁ לִי
 עֵינַיִם לְרֵאוֹת וְאִנִּי נֹצֵר לְאוֹר, וְאִילוֹ אֶתָּה, לְמָה לָךְ אוֹרָה, וְהָרִי
 אִין לָךְ עֵינַיִם כֻּלָּל.

ומחקק מבין רגליו עד פי יבא שילה ולו יקהת עמים. דְּבִי רַבִּי יֵנְאִי
 אָמַר, 'יְנֹו' שְׁמוֹ, כְּעִין שְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי, שְׁנֵאמַר (תהלים עב י) 'יְהִי שְׁמוֹ
 לְעוֹלָם לְפָנַי שְׁמֹשׁ יְנֹו' שְׁמוֹ, וְלִפְנֵי שֶׁשְׁמוֹ הֵינֵנוּ לִפְנֵי בְרִיאַת
 העולם, שכבר אז היה שמו קיים, וכמבואר בפסחים (נד.) ששמו
 של משיח הוא אחד משבעה דברים שנבראו קודם שנברא
 העולם. דְּבִי רַבִּי תְּנִינָה אָמַר, 'תְּנִינָה' שְׁמוֹ, שְׁנֵאמַר בְּנְבוּאָת יִרְמִיָּה
 לְיִשְׂרָאֵל (ירמיה טו יג) 'אֲשֶׁר לֹא אֶתֵּן לָכֶם תְּנִינָה' – שְׁעֲדִיין לֹא יבֵא
 המשיח. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, 'מְנַחֵם בֶּן חֻזַּקְיָה' שְׁמוֹ, שְׁנֵאמַר (איכה א טו) 'כִּי
 רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם נְפִישׁ', כְּלוּמֵר הַתְּרַחֵק מִמֶּנִּי הַמְּשִׁיחַ שְׁשֵׁמוֹ
 'מְנַחֵם' שְׁנֹלֵד בְּשַׁעַת הַחֲזוּרָה, וְהִלֵּךְ לִגְן עֵדֵן, וְקִבְּלָהּ הֵיחָד בִּידֵם
 שהיה 'בֶּן חֻזַּקְיָה' וְרַבִּי אָמַרִי – וְחַכְמֵים
 אומרים, חִיוּרָא דְּבִי רַבִּי שְׁמוֹ – מִצּוּרַע שֶׁל בֵּית רַבִּי הוּא שְׁמוֹ שֶׁל
 המשיח, שְׁנֵאמַר עַל הַמְּשִׁיחַ (שעריה נג ד) 'אֲכֵן חֲלִינֵנוּ הוּא נְשִׂא
 וּמִכְאוּבֵינוּ כֻּלָּם וְאֶנְחֵנוּ תְּשַׁכְּנֵנוּ וְנִנּוּעַ מוֹבָה אֱלֹהִים וְיַעֲוִינָה',
 כְּלוּמֵר, שְׁהַמְּשִׁיחַ סוֹבֵל אֶת הַמַּחְלוֹת וְהַמְּכַאוּבִים שְׁרֵאוּיִם לְבוֹא
 עֲלֵינוּ מִחַמַּת עוֹנוֹתֵינוּ, וְאֶנְחֵנוּ שֶׁכָּבַר שְׁהוּא שְׁנֵאֵוִי לִפְנֵי ה' וְלִכְּן
 הוּא סוֹבֵל.
 אָמַר רַב נַחֲמָן, 'אִי מִן תְּנִיָּא הוּא – אִם הַמְּשִׁיחַ הוּא מֵאוֹתָם בְּנֵי אָדָם
 הַחַיִּים עֲתָה, הָרִי הוּא כְּגֹן אֲנָא – כְּדוּגְמַתִּי, שְׁנֵאמַר (ירמיה ל כא) 'וְהָיָה
 אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמוֹשְׁלוֹ מִקְרִבּוֹ יֵצֵא, כְּלוּמֵר, 'אֲדִירוֹ', שְׁהוּא כִּינּוּי
 לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, יְהִיָּה מִמֶּנּוּ וּמִקְרִבוֹ, מִתְּחַן הַבָּאִים מִבֵּית דוּד וְיֵשׁ
 לָהֶם מַלְכוּת וּמִמְשָׁלָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְרַב נַחֲמָן הָיָה חֲתָנוּ שֶׁל רִישׁ
 גְּלוּתָא, וְהָיָה לוֹ שְׁלֹטוֹן עַל יִשְׂרָאֵל.
 אָמַר רַב, 'אִי מִן תְּנִיָּא הוּא – אִם הַמְּשִׁיחַ הוּא מֵאוֹתָם בְּנֵי אָדָם הַחַיִּים
 עֲתָה, כְּגֹן רַבִּינֵי תְּקַדֹּשׁ – וְדָאִי זֶה וְהוּא רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂאֵי, שְׁהוּא חֲסִיד

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ג אדר ~

מדוע רשב"י לא הפסיק תלמודו תפילה?

ואם-כן למה מי שתורתו אומנתו ("כגון רשב"י וחביריו") אינו מפסיק תלמודו לצורך תפילה?

על כך מבאר אדמו"ר הזקן בשולחנו (א"ח סי' קו ס"ד, ע"פ דברי המ"א):

"מי שתורתו אומנתו... אינו מתפלל כל עיקר, כיון שמבלעדי כן אינו מבטל מלימודו אפילו רגע, גם בשביל התפילה לא יבטל. ואף שצריך לבטל ולהפסיק לימודו לעשות כל המצוות...מכל מקום תפילה, הואיל ואינה אלא בקשת רחמים על עניני עולם הזה, אין לו להניח חיי העולם ולעסוק בחיי שעה".

וב'לקוטי תורה' (תבוא מב, ג) מבואר בדרך החסידות: עבודת התפילה היא לעורר את האהבה להקב"ה המסותרת בלב כל אחד ואחד מישראל שהיא בבחינת 'שינה' וצריך 'לעוררה משנתה' על ידי התפילה, אבל רשב"י וחביריו שהיו במדרגת 'תורתו אומנתו' היו דבוקים וקשורים לקב"ה בקשר תמידי על ידי לימוד התורה, ואהבתם לה' לא היתה בבחינת 'שינה' כלל, ולכן לא היו זקוקים לעבודת התפילה כדי 'לעורר' את האהבה.

הלכות תפילה פרק ו, הלכה ח: מי שְׁהָה עוֹפֵק בְּתִלְמוּד תוֹרָה, וְהֵנִיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה - פּוֹסֵק וּמִתְפַּלֵּל; וְאִם הֵיחָה תוֹרָתוֹ אֲמוֹנָתוֹ וְאִינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה כְּלָל... אִינוֹ פּוֹסֵק, שְׁמִצְוֹת תִּלְמוּד תוֹרָה גְדוּלָה מִמִּצְוֹת תְּפִלָּה.

גם בהלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"ד) פסק הרמב"ם שאם היתה לפניו מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, יפסיק תלמודו ויעשה המצווה. ויש להבין:

העוסק במצווה פטור מלעשות מצווה אחרת (סוכה כה, א) ואם-כן למה העוסק בתלמוד תורה והגיע זמן תפילה מפסיק ומתפלל? וכן מדוע מפסיק תלמודו כדי לעשות מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים?

ותירץ ה'ברכי יוסף' (א"ח סי' לה ס"ו): מצות תלמוד תורה שונה משאר מצוות, כי "עיקר התורה ללמדנו מעשה המצווה, ולא המדרש הוא העיקר, וכל יקר תפארת גדולת תלמוד-תורה אינו אלא שמביא דבר לידי מעשה". ולכן, העוסק בלימוד התורה מפסיק לימודו כדי לקיים את המצווה.

~ יום שני כ"ד אדר ~

'יעלה ויבוא' - חלק מהתפילה או תוספת?

וביאר הגר"ח מבריסק: גם כשלא הזכיר יעלה ויבוא יצא ידי חובת תפילה, אלא שחסר לו הזכרת היום שהיא דין בפני עצמו, ומאחר שלא קיים זאת בתפילה הראשונה מוטל עליו לחזור ולהתפלל כדי להזכיר את קדושת היום, אולם בדיעבד אם כבר התפלל מוסף והזכיר את היום אין צריך לחזור.

ולפי זה חידש הגר"ח: מאחר והזכרת יעלה ויבוא אינה מעכבת את התפילה, נמצא שכשחוזר ומתפלל כדי להזכיר יעלה ויבוא אין זו אלא תפילת נדבה ולא חובה, ואם כן בראש חודש שחל בשבת, אם שכח יעלה ויבוא בשחרית לא יחזור להתפלל שהרי בשבת אין מתפללים תפילת נדבה אלא יסמוך לכתחילה על הזכרת ראש חודש במוסף (רשימות שיעורים, ברכות

עמ' שמה, אסופות הגר"ח ברכות סי' טז).

אולם יש סוברים שאמירת יעלה ויבוא היא חלק מעצם

הלכות תפילה פרק י, הלכה יב: כָּל מְקוּם שֶׁהֵיחָד חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל - שְׁלִיחַ צַבּוּר חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל, אִם מְעַה כְּמוֹתוֹ בְּעַת שְׁמִתְפַּלֵּל בְּכוֹל רֶם; חוֹץ מִשְׁחֲרִית שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שְׁאִם שָׁכַח שְׁלִיחַ צַבּוּר וְלֹא הִזְכִּיר 'יעלה ויבוא' עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ, אִין מְחֻזְרִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי טַרַח צַבּוּר - שֶׁהָרִי תְּפִלַּת הַמוֹסֵפִין לְפָנָיו, שְׁהוּא מְזַכֵּר בָּהּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

ה'מגן אברהם' (א"ח סי' קכו ס"א) מחדש כי אף שלכתחילה הקילו רק לשליח ציבור שלא הזכיר יעלה ויבוא בשחרית לסמוך על הזכרת ראש חודש במוסף, בדיעבד גם יחיד יכול להסתמך על כך אם לאחר שהתפלל מוסף נזכר ששכח יעלה ויבוא בשחרית, ואינו צריך לחזור ולהתפלל שחרית כי כבר הזכיר ר"ח במוסף.

וצריך ביאור: מאחר ולא התפלל שחרית כהלכתה, כיצד יתוקן הדבר על ידי תפילת מוסף?

חול בשבת הרי זה בוודאי חיסרון בעצם התפילה וכמי שלא התפלל כלל, ומההשוואה בין הדינים יש ללמוד שאף בתפילת ראש חודש, ללא הזכרת יעלה ויבוא לא יצא ידי חובת תפילה (ראה משנת יעבץ, אר"ח סי' ג).

סדר התפילה ואם לא אמר זאת הרי הוא כמי שלא התפלל כלל, ולפי־זה כשחוזר ומתפלל אין זו תפילת נדבה אלא חובה. וכן נראה מדברי הרמ"א (אר"ח ס"ט) שיש שלמדו מכאן גם לגבי ש"ץ שטעה בשחרית של שבת ויום טוב שאינו צריך לחזור וסומך על תפילת המוסף, אע"פ שאם התפלל תפילת

~ יום שלישי כ"ה אדר ~

הדרשה במועד בענינו של יום

ומוסיף הרבי על פי דברי אדמו"ר הזקן (אר"ח סי' תכט ס"ד): תקנת משה לדרוש ביום החג כוללת: א. "בענינו של יום - נס הנעשה בו ביום, כגון בפסח ביציאת מצרים ובעצרת במתן תורה, ובחג בהיקף ענני כבוד". ב. "וגם כן ידרוש לעם בכל רגל הלכות הצריכות לבו ביום שיודיע להם האסור והמותר בו ביום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג".

והנה, בשביל "הלכות הצריכות לבו ביום" אין להטריח את הציבור להתאסף לשמוע הלכות אלו, כי כבר דרשו להם הלכות הרגל שלושים יום שלפניו (כמבואר שם ס"א), ואם־כן בהכרח שעיקר התקנה היתה להתאסף לדרשה "בענינו של יום נס הנעשה בו ביום" (אלא שמנצלים את ההודמנות לחזור גם על ההלכות הצריכות). ולכן לא הוזכרו ראש השנה ויום הכיפורים - כי מאחר שאין בהם נס, אין שואלין ודורשין בהם (שיחת פורים תשכ"ה).

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק יג, הלכה ח: ומ"ש תמן לְהַן לְיִשְׂרָאֵל, שִׁיְהִי קוֹרְאִין בְּכָל מוֹעֵד, עֲנִינֵנו; וְשׂוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁים בְּעֲנִינֵנו שֶׁל יוֹם, בְּכָל מוֹעֵד וּמוֹעֵד.

מקור הדברים בברייתא (מגילה לב, א): "משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג". ולמדו זאת מהכתוב "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" הנאמר בפרשת מועדות, ובא ללמד "שהיה מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בַּמִּזְמֵן" (רש"י שם).

והקשה המהרש"א: הרי בפרשת מועדות מדובר גם בנוגע לראש השנה ויום הכיפורים, ומדוע נאמר בברייתא רק בנוגע לפסח, שבועות וסוכות, ואילו ראש השנה ויום הכיפורים לא נזכרו?! ותיירץ, שתקנת משה נועדה למצוות הבאות מזמן לזמן, אבל ראש השנה ויום הכיפורים שמצוותן היא מצות התשובה - "לא מקרו מזמן לזמן, דיש לאדם ליתן לבו לתשובה בכל השנה".

~ יום רביעי כ"ו אדר ~

אמירת 'אלוקינו ואלוקי אבותינו...' בברכת כהנים

בתפלה הואיל ונשיאת כפים הוא צורך התפלה. ובמקומות ששליח הציבור אומר "אלוקינו ואלוקי אבותינו" בוודאי "אין קריאה זו חשובה הפסק, כיון שאומרה בלשון ברכה ותפלה".

ולמעשה, כתב אדמו"ר הזקן ש"במדינות אלו נוהגין שהש"ץ אומר אלוֹקֵינו ואלוֹקֵי אבוֹתֵינו... בלחש". אולם מנהג בני ספרד שאין הש"ץ אומר תפילת אלוֹקֵינו ואלוֹקֵי אבוֹתֵינו (כף החיים שם אות עא).

וב'קצות השלחן' (סי' כג, בדה"ש אות יד) העיר כי "בארץ ישראל רבים נוהגין כמנהג הספרדים שאין הש"ץ אומר אלוֹקֵינו ואלוֹקֵי אבוֹתֵינו כשהכהנים נושאים כפיהם, אלא קורא 'כהנים' בקול רם". וביאר זאת על פי דברי אדמו"ר

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק יד, הלכה ח: הִיוּ שָׁנִים אוֹ יָתֵר - אֵינָן מִתְחַלְלִין לְבָרָה, עַד שִׁיִּקְרָא לְהָן שְׁלִיחַ צְבוּר וְאוֹמֵר לְהָן פְּהָנִים!

לדעת הרמב"ם, שליח ציבור קורא 'כהנים' מבלי לומר את הנוסח "אלוקינו ואלוקי אבותינו..." וכן כתב ב'שולחן ערוך' (אר"ח סי' קכח ס"ט). אך הרמ"א (שם) כתב שיש אומרים "אלוקינו ואלוקי אבותינו..." בלחש, עד המילה 'כהנים' שאותה אומר בקול רם ופונה לכהנים, וחוזר ואומר "עם קדושיך כאמור" בלחש.

וביאר אדמו"ר הזקן (שם סט"ז) כי לפי שתי השיטות אין כאן הפסק בתפילה: לדעת הרמב"ם ששליח ציבור קורא 'כהנים' באמצע התפילה - "אין קריאה זו חשובה הפסק

ואלקי אבותינו' בכל יום – לא ביטלו תקנה זו לומר 'אלקינו ואלקי אבותינו' גם בחגים כאשר הכהנים נושאים כפיהם. ואילו במקום שנהגו לישא כפים בכל יום (ורק בימים מעטים בשנה אין שם כהן), העמידו הדבר על הדין שאין הש"ץ אומר 'אלקינו ואלקי אבותינו'.

הזקן (ס' קכו ס"ב) "יש מקומות שהכהנים נושאים כפיהם בכל יום, ואין אומרים שם אלקינו ואלקי אבותינו ברכנו כו'". ונמצא שאמירת או"א תלויה במנהג הכהנים במקום, האם נושאים כפים כל יום או לא. בחו"ל שמנהג האשכנזים שלא לישא כפיים בכל יום, ושליח הציבור הוא האומר 'אלקינו

~ יום חמישי כ"ז אדר ~

הקדמת תפילין של יד לתפילין של ראש

מדאורייתא, אבל זהו רק כשמדובר בשתי מצוות נפרדות ועוזב מצוה אחת כדי לקיים את השנייה ובכך מזלזל בראשונה, אך בשני חלקים של מצוה אחת, כגון תפילין של יד ושל ראש, אין איסור מדאורייתא כאשר הוא עוזב חלק אחד של המצוה כדי לקיים את השני ואסור רק מדרבנן, ולכן איסור זה נדחה מפני החיוב מדאורייתא להקדים של יד לשל ראש (רען יוסף אור"ח ס' ט).

ויש שביארו כי 'אין מעבירין על המצוות' נאמר רק אם שתי המצוות יתקיימו כהלכתן והנידון הוא רק בנוגע לקדימה, וכגון אם הוציא את התפילין לפני הטלית צריך להניחן קודם, כי גם לאחר שניח תפילין יוכל לקיים את מצות הטלית כהלכתה, אך הקדמת של יד לשל ראש מעכבת בעצם קיום המצוה ואם ניחח של ראש קודם לא יקיים את המצוה כהלכתה, ולכן גם אם נטל קודם של ראש, צריך לעזובן מידו ולהניח קודם של יד (ראה שו"ת ישכיל עבדי ח"ב אור"ח ה, ובהרחבה לקוטי שיחות, כרך יט, עמ' 49 ואילך).

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ד, הלכה ח: בְּשֹׁחֲלוּץ אָדָם תִּפְלוּ לְהַצְנִיעַן בְּכָלִי, לֹא יִנַּח שָׁל יָד מִלְּמַטָּה וְשָׁל רֹאשׁ מִלְּמַעְלָה; מִפְּנֵי שֶׁבִשְׂעָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לְלַבֵּשׁוֹ, יִפְגַּע בְּשָׁל רֹאשׁ תְּחִלָּה, וְנִמְצָא שֶׁמִּנְחָה וּמוֹצֵיא שָׁל יָד, לְפִי שֶׁאֵין לוֹבֶשֶׂת שָׁל רֹאשׁ קִדְּם שָׁל יָד, וְאִסוּר לֹא לְאָדָם לְהִנַּח מִצְוָה, וְלַעֲבֹר מִמֶּנָּה לְמִצְוָה אַחֶרֶת.

מדברי הרמב"ם עולה שאם הוציא תפילין של ראש לפני תפילין של יד, יצטרך להוציא את התפילין של יד ולהניחן קודם ויאלץ לעבור על הדין של 'אין מעבירים על המצוות', וכדי להימנע ממצב זה יש לאכסן את התפילין כך שיתקל בשליד תחילה (בית יוסף אור"ח ס' כח).

ולפי זה, דין הקדמת של יד לשל ראש גובר על דין 'אין מעבירין על המצוות'. ובטעם הדבר יש שכתבו (שו"ת הרב"ז ח"א, תקכט) כי 'אין מעבירין על המצוות' הוא מדרבנן, ונדחה מפני החיוב מדאורייתא להקדים של יד לשל ראש. אך לרוב הדעות גם 'אין מעבירין על המצוות' הוא

~ יום שישי כ"ח אדר ~

אשה חייבת במצות כתיבת ספר תורה?

ומבאר ה'בית הלוי' (ח"א ס' ג, א): אנשים חייבים במצוות תלמוד תורה, ולכן החיוב הוא לתלמוד את כל התורה (גם המצוות שאינם חייבים בהם), ואילו הנשים צריכות לתלמוד רק את המצוות שחייבות בהן כדי לדעת איך לקיימן ולא משום מצוות תלמוד תורה, ואשה שבקראה ויודעת את דיני המצוות שעליה לקיים, אינה צריכה לתלמוד אותן. וכיון שאין עליה מצוות תלמוד תורה - אשה פטורה מכתבת ספר תורה.

וה'כתב סופר' (יור"ד ס' קכט) תירץ: אשה פסולה לכתבת ספר תורה (לעיל פ"א ה"א), ולכן אינה יכולה לקיים מצות כתיבה. ואין לומר שיכולה לקיים את המצוה על ידי שליח שיכתוב לה, כי לא יתכן שהתורה תצווה

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק ז, הלכה א: מִצְוָה עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, לְכַתֵּב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ. מלשון הרמב"ם משמע שהמצוה היא רק על איש ולא על אשה, וכן כתב ב'ספר המצוות' (בסיים מנין מצוות עשה) שהמצוה השמונה עשרה, "שיהיה לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו" – "אין הנשים חייבות בה".

ותמה ה'שאגת אריה' (ס' לה): מדוע פטורות הנשים ממצות כתיבת ס"ת, הרי אין זו מצוות עשה שהזמן גרמא, ואף לדעת הרא"ש (הלכות קטנות ס"ת א) שמצוות כתיבת התורה היא כדי לתלמוד בה, הרי גם נשים צריכות לתלמוד איך לקיים מצוות שחייבות בהן ומטעם זה גם הן מברכות ברכת התורה (בית יוסף אור"ח ס' מז)?

עליה לכתוב ספר-תורה ואינה יכולה לעשות זאת אלא על ידי אחר.

וה'מנחת חינוך' (מצוה תריג, ט) הוסיף: אשה שאינה יכולה לקיים מצות כתיבה, אינה יכולה למנות שליח שיעשה זאת

עבורה כי כל דבר שאין האדם יכול לעשותו - אין בכוחו למנות שליח שיעשה זאת עבורו (נזיר יב, ב. וראה רמב"ם הל' אישות פ"ט ה"י).

~ שבת קודש כ"ט אדר ~

כבוד ספר-תורה

לכבדו ולהדרו. ואילו בהלכה זו מדובר ב'כבוד ראש' שספר התורה מעורר ופועל באדם וגם כאשר רק יושב לפני ספר תורה, חייב הוא להיות "בכבוד ראש, באימה ופחד".

ולפי"זה מובן המשך דברי הרמב"ם, "ויכבדנו כפי כחו, אמרו חכמים... כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות", כי גם זו פעולת התורה על האדם.

והטעם לכך שעצם המציאות של ספר התורה צריכה לפעול על האדם כובד ראש, הוא מפני שהתורה היא "עד נאמן לכל באי העולם" על בחירת הקב"ה בעם ישראל, וידיעה זו צריכה לפעול על כל אחד מישראל כובד ראש ופחד מפני הקב"ה שבחר בנו מכל העמים להיות לו לעם סגולה.

(לקוטי שו"ת לג, ענף 34)

הלכות תפילין ומזוזה וס"ת פרק י, הלכה יא: **כָּל מִי שְׁיֹשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשֵׁב בְּכֹבֵד רֹאשׁ וּבְאִימָה וּפְחָד, שֶׁהוּא הַעֵד הַנֶּאֱמָן עַל כָּל בְּאֵי עוֹלָם, שְׁנֵאמְרֵי: 'וַהֲיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד'; וַיִּכְבְּדוּנוּ כְּפִי בַחֹו. אָמְרוּ חֲכָמִים הֲרֵאשׁוּנִים: 'כָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוּ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוּ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת'.**
וצריך להבין:

מדוע מאריך הרמב"ם וכותב "כל מי שישב לפני ספר תורה - ישב בכבוד ראש...", ולא כתב בקצרה "וישב לפני ספר תורה בכבוד ראש"?

ויש לומר כי בכך מדגיש הרמב"ם את החידוש בדין זה לגבי דיני כבוד ספר-תורה האמורים לעיל. בדינים המבוארים לעיל, יסוד החיוב הוא ביחס לספר תורה שבגלל קדושתו צריך

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

- 1 **אֵל תַּצַּר צֵרֶת מְחָר** - אל תצטער היום מחמת צרה שאתה חושש
2 שתבוא מחר, **כִּי לֹא תִרַע מֵה יוֹם, שֶׁמָּא לְמַחֵר אוֹתוֹ אָדָם**
3 **שִׁמְצַטֵּר אֵינָנו בְּעוֹלָם, אֲלֵא מָת, וְנִמְצָא שְׂהוּא מְצַטְעֵר הַיּוֹם עַל**
4 **עוֹלָם שְׂאִינוּ שָׁלוּ** - שאינו עתיד להיות בו.
5 נאמר בפסוק (משלי טו טו): **'כָּל יָמֵי עֲנֵי רָעִים** - כל ימיו של העני
6 רעים. **כֵּן סִרְא אוֹמֵר, לֹא רַק יִמּוֹ רָעִים, אֲלֵא אִף בְּלִילוֹת רַע לוֹ,**
7 **כִּיּוֹן שֶׁשָּׂשָׁל גָּנִים גָּזוּ** - גג ביתו נמוך מכל גגות הבתים האחרים,
8 **וּבְמֵרוֹם הָרִים כְּרָמוֹ** - והכרם שלו נמצא בראש ההר, שהוא המקום
9 הוול ביותר, ואין לו מנוחה בלילה כיון שממטר גנים לגזו - כל
10 הגשמים שיורדים על הגגות האחרים
11 זורמים לגג שלו, שהוא הנמוך מכולם, והגשם אינו מניח לו לישון,
12 **וּמִעַפְר פְּרָמוֹ לְכַרְמִים** - וכל העפר הטוב שהוא קונה כדי לדשן את
13 כרמו, מוליכה הרוח לכרמים האחרים שנמצאים בתחנית ההר,
14 והעני מפסידו.
15 הגמרא מביאה כמה דרשות על הפסוק (משלי טו טו) **'כֵּל יָמֵי עֲנֵי**
16 **רָעִים, וְטוֹב לֵב מִשְׁתַּה תְּמִיד**: [סימן דרשות אלו, רב זיר"א, רב"א,
17 רב מש"רשי"א, רבי יהני"א טוב"ה, רב נא"י ר"ה, רבי יוחנן מרח"ם,
18 רבי יהושע מקב"ר].
19 **אָמַר רַבִּי יוֹרָא, אָמַר רַב, מָאִי דְכִתְבִּיב 'כָּל יָמֵי עֲנֵי רָעִים,** למי כוונת
20 הפסוק, **אֵלּוּ בְּעָלֵי תְלָמוּד** - העוסקים בלימוד הגמרא, שקשה
21 ללומדו מרוב קושיה וסוגיות שיש בו, **'וְטוֹב לֵב מִשְׁתַּה תְּמִיד, אֵלּוּ**
22 **בְּעָלֵי מִשְׁנָה, שֶׁקָּל לְלוּמְדָה.**

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ג אדר ~

הלכות תפלה וברכת בתינים

פרק ה

שמונה דברים שהמתפלל צריך להזהר בהם. דיני ההשתחויה, הכרעה והקידה. נפילת אפיים ומנהגיה.

א. שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהן ולעשותן; ואם היה דחוק, או נאנס, או שעבר ולא עשה אותן - אינן מעכבין. ואלו הן: עמידה, ונכח [כנגד] המקדש, ותקון הגוף, ותקון המלבוש, ותקון המקום, והשנית הקול, והפריעה, וההשתחויה.

(א) שנמצא במצב דחוק וקשה לו להקפיד עליהם, כמבואר בהלכה ב. (ב) מחמת חולי וכדומה. (ג) במזיד, בלי שום סיבה. (ד) והם לא כחמשת הדברים המנויים בפרק הקודם המעכבים את התפילה, שהמתפלל מבלי שהקפיד עליהם עליו לחזור ולהתפלל. (ה) כל שמונת הדברים האלה מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עמידה כיצד? אין מתפללין אלא מעמיד. היה יושב בספינה או בעגלה - אם יכול לעמד, יעמד; ואם לאו, ישב במקומו ויתפלל. חולה מתפלל, אפלו שוכב על צדו - והוא, שיכול לבון את דעתו. פן הצמא והרעב, הרי הן בכלל חולים - אם יש בו יכלת לבון את דעתו, יתפלל; ואם לאו, אל תתפלל עד שיאכל וישתה. היה רוכב על בהמה - אף על פי שיש לו מי שיאחז את בהמתו, לא ירדה, אלא ישב במקומו ומתפלל, כדי שתהא דעתו מישבת עליו.

(ו) כי התפילה היא עבודת ה', כמו שכתוב בפסוק: "ולעבדו בכל לבבכם" - ועבודת ה' צריכה להיות בעמידה, שנאמר בפסוק (דברים י, ח): "לעמוד לפני ה' לשרתו". ולכן נקראת תפילת "שמונה עשרה" בפי החכמים גם בשם "עמידה".

(ז) שהעגלה או הספינה מתנענעות ולא יציבות. (ח) כי העיכוב בדרך יכביד עליו ויגרום לו למהר בתפילה.

ג. נכח המקדש כיצד? היה עומד בחוצה לארץ, מחזיר פניו נכח [לכיוון] ארץ ישראל ומתפלל; היה עומד בארץ, מכון פניו כנגד ירושלים; היה עומד בירושלים, מכון פניו כנגד המקדש; היה עומד במקדש, מכון פניו כנגד בית קדש הקדשים. סומא, ומי שאינו יכול לבון את הרוחות, והמהלך [הנוסע] בספינה - יבון לבו כנגד השכינה, ויתפלל.

(ט) שלא מצליח להבחין באיזה צד נמצאת ארץ ישראל או ירושלים. (י) הכוונה לסירה, שאינו יכול לכוון את פניו לירושלים מפני הפחד מהמים הזורמים בכיוון הנגדי. (יא) יכוון בליבו ויחשוב שפניו כנגד קודש הקודשים.

ד. תקון הגוף כיצד? כשהוא עומד בתפלה, צריך לבון את רגליו זו בצד זו; ונותן עיניו למטה, כאלו הוא מביט לארץ; ויהיה לבו פנוי למעלה, כאלו הוא עומד בשמים; ומניח ידיו על לבו כפותין, הימנית על השמאלית. ועומד כעבד לפני רבו [אדוני], באימה ויראה ופחד. ולא יניח ידיו על חלציו [מתנין].¹⁰

(יב) מכיוון שעומד לדבר עם השכינה, ועליו לסלק את כל המחשבות הזרות מליבו ולהתדמות למלאכי השרת להם יש רגל אחת. טעם אחר: הצמדת הרגליים רומזת על כך שנשללה ממנו היכולת לברוח ואין ביכולתו להשיג שום דבר בלי עזרת ה'. (יג) חבוקות אחת בשנייה כאילו הן קשורות. (יד) רמז להכנעת היצר הרע שהוא שייך לצד שמאל. (טו) מכיוון שבצורה זו נראה כעומד לפני ה' בקלות ראש. וכן לא ישען על שום דבר.

ה. תקון המלבוש כיצד? מתקן [מסדר] מלבושיו ותחלה, ומציין עצמו [מסדר בגדין] ומתהדר [ומתלבש נאה ומתודר], שנאמר: "השתחויו לה' בהדרת קדש"¹⁰. ולא יעמד לתפלה באפנדותו [גופייה], ולא בראש מגלה. ולא ברגלים מגלות [הפתח], אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו לפני הגדולים אלא בבית

10. תהלים, כט, ב; תהלים, צו, ט; דברי הימים א טז, כט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כז) כמבואר לעיל שיש להתפלל לכיוון בית המקדש. (כח) הן בית כנסת קבוע והן מקום קבוע בתוך בית הכנסת עצמו. (כט) בהתאם לדברי חז"ל, שאין לאדם להיכנס לחורבה כדי שלא יחשדו בו בעשיית עבירה, וכן מחשש נפילת אבנים ורוחות רעות השורות במקום כזה – אפילו כשהוא בדרך וחושש שמא יפריעו לו עוברי הדרכים להתפלל, גם כן לא ייכנס לחורבה. (ל) פתחי בתי הכנסת באותם זמנים היו במזרח, כמו בבית המקדש, ובתוכם הציבור עמדו כשפניהם למערב ואחוריהם למזרח, והמתפלל מאחורי בית הכנסת היכן שנמצא הפתח ואינו מכוון את פניו לבית הכנסת, נראה ככופר במי שהציבור מתפלל לפניו ומפנה לו גב. (לא) מפני שנראה כאילו חברו מקבל עליו מלכות שמים, והוא אינו מקבל. אולם דין זה הוא דווקא כשיושב בטל, אבל אם הוא עוסק בתפילה או בשאר דברי שיר ושבח לה' – מותר, מכיוון שאינו נראה כפורק מעליו מלכות שמים.

הַרְגְּלִים יט. וּבְכֹל מְקוֹם, לֹא יֵאָחֵז תְּפִלִּין בְּיָדוֹ וְסָפֵר תּוֹרָה בְּזוּרְעוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֵבוֹ טְרוֹד בְּהֵן^כ; וְלֹא יֵאָחֵז מְעוֹת וְכִלְיִם בְּיָדוֹ^{כא}. אָבָל מִתְּפִלָּה הוּא בְּלוּלָב בְּיָדוֹ בְּיָמֹת הַחַג [הסוכות], מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מְצוּת הַיּוֹם^{כב}. הֵיא מְשׁוּי עַל רֵאשׁוֹ, וְהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה - אִם הֵיא פְּחוֹת מִ[מַּשְׁכָּל] אֲרֻבַּעַת קַבִּין - מִפְּשִׁילוֹ לְאַחֲרָיו [מ=עבירו לגבן], וּמִתְּפִלָּל^{כג}; הֵיא אֲרֻבַּעַת קַבִּין - מִנִּיחוֹ עַל גְּבֵי קַרְקַע, וְאַחַר כֵּן יִתְּפִלֵּל י. דֶּרֶךְ כָּל הַחֲכָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם, שְׁלֹא יִתְּפִלְלוּ אֶלָּא כְּשֶׁהֵן עֲטוּפִין [בטליתם].

טז) בגד שלובשים על הבשר כדי שהזיעה תיספג בו ולא תטנף את בגדיו הטובים. ולא נהוג לצאת לבושים בבגד הזה בלבד בלי ללבוש מעליו בגד אחר. יז) בהתאם להלכה שאסור לומר את שם ה' עם ראש מגולה. יח) שאין זו דרך ארץ לעמוד עם רגליים יחפות בפני משהו חשוב. יט) במילים אלו הרמב"ם מתכוון להוציא מהכלל את בני מדינות ערב בזמנו, שהיו רגילים לעמוד בפני אנשים מכובדים עם רגליים יחפות – שלהם מותר להתפלל כך. כ) להשגיח שלא יפלו על הארץ ויתבזו. (כא) כי הוא טרוד שמא יפלו מידו והכלים יישברו או שהמעוות יתפזרו ויאבדו. (כב) ומפני שהמצווה חביבה עליו, היא לא מטרידה אותו. מטעם זה מותר להחזיק סידור תפילה ביד כשמתפללים, מכיוון שאחוזים אותו כדי להתפלל בעיון ובדייק ולכן החזקת הסידור אינה מטרידה. (כג) שאז אין כובד המשא מונע אותו מלכוון בתפילתו, בשונה ממתי שהוא על ראשו. (כד) כי זהו משא כבד במיוחד ומונע ממנו לכוון בתפילתו.

~ נקודות משיחות קודש ~

" . וְצִרְיָה לְפִתַּח חַלּוֹנוֹת או פְּתָחִים כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, בְּדֵי לְהַתְּפַלֵּל כְּנֶגְדָן".

הצורך בחלונות אינו רק משום ש"גורמין לו שיכוון לבו שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע" אלא כדי שיעברו תפילותיו דרך ירושלים, כדמוכה מזה שהחלונות צריכים להיות "כנגד ירושלים" כי העליה ברוחניות קשורה עם העליה בגשמיות.

דוגמא לדבר מצינו בהקטרת הקטורת ביה"כ שלדעת הרמב"ם אם לא נתן בקטורת את העשב ששמו (וענינו) "מעלה עשן" חייב מיתה משא"כ בקטורת של כל השנה. ובספרי על הפסוק "ישימו קטורה באפך" מפרש "ישימו קטורה זו קטורת ש(היו מכניסים ביה"כ) לפני ולפנים" היינו עליית הקטורת "באפך", ועליית עשן הקטורת נעשית על ידי ה"מעלה עשן" שעיקרו ביה"כ שאז הוא לעיכובא ובחיוב מיתה. שגם בזה קשורה העליה ברוחניות (ישימו קטורה באפך") עם העליה בגשמיות ("מעלה עשן").

1 (לקו"ש חלק י"ד עמוד 128 הערה 1 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

1. תִּקְוֵן הַמְּקוֹם פִּיצֵד? יַעֲמֵד בְּמְקוֹם נְמוּךְ^{כה}, וְיִחְזִיר פָּנָיו לַפְּתָל [לְקִיף]^{כז}. וְצִרְיָה לְפִתַּח חַלּוֹנוֹת או פְּתָחִים כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, בְּדֵי לְהַתְּפַלֵּל כְּנֶגְדָן, שְׁנֵאמַר: "וְכִיּוֹן [חלונות] פְּתִיחַן לָהּ בְּעֵלִיתָהּ, נִגְדָ יְרוּשָׁלַם^{כח}". 11. וְקוּבַעַת מְקוֹם לְתַפְלָתוֹ תְּמִיד^{כח}. וְאִין מִתְּפִלָּה בְּחֻרְבָה^{כט}; וְלֹא לְאַחֲרֵי בֵית הַכְּנֶסֶת, אֶלָּא אִם כֵּן הִחְזִיר פָּנָיו לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְאִסוּר לֵישֵׁב בְּצֵד הָעוֹמֵד בְּתַפְלָה^{לא}, או לְעַבֵּר לְפָנָיו - עַד שֶׁיִּרְחִיק מִמֶּנּוּ אֲרֻבַּע אַמּוֹת.

כח) כדי לבטל הרגשת התנשאות אצל המתפלל. כו) כדי שלא יהיה לפניו דבר שסיח את דעתו מכוונת התפילה.

ז. לא • יַעֲמֵד בְּמְקוֹם גְּבוּהָ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים או יָתָר, וְיִתְּפִלֵּל י; וְלֹא עַל גְּבֵי מִטָּה, וְלֹא עַל גְּבֵי סַפְסָל, וְלֹא עַל גְּבֵי כְּסֵא יג.

השגת הראב"ד
לא . . לעצמו א"א ובכלל זה אם יכול לירד למטה ולהתפלל ירד למטה ויתפלל.

11. דניאל, ו, יא.

תמיד: דיוק הלשון – לקו"ש חל"ו ע' 129 הע' 62.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה. הִיָּה בְּנֵן גְבוּהָ - אִם יֵשׁ בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שְׁעוֹר הַבַּיִת - הָרִי הוּא פְּעֻלָּהּ, וּמִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה מִקֶּחַ מְחַצֵּה מִקָּל רִיחֻתָּיו - אַף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת, מִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין גְּבוּהָ נֶכֶר, שֶׁהָרִי חָלַק רְשׁוֹת לְעֻצְמוֹ.

לב) כדי שלא יראה כמתנשא. אבל אם אין המקום גבוה שלושה טפחים, הוא נחשב כחלק מהקרקע ומותר. לג) אפילו כשהם נמוכים מגובה שלושה טפחים אסור להתפלל עליהם, מפני שהם מהווים חציצה בין המתפלל לקרקע; ודין זה הוא בדומה לעבודה בבית המקדש שאסור לכהן לעבוד על גבי כלי משום חציצה. (ד) ונידון כמקום נפרד לעצמו. ומסיבה זו מותר לשליח ציבור לעמוד ולהתפלל על הבימה שבבית הכנסת, אף על פי שהיא גבוהה יותר משלושה טפחים, מכיוון שהיא נחשבת כמקום נפרד.

ו. הִיָּה בְּנֵן גְבוּהָ - אִם יֵשׁ בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שְׁעוֹר הַבַּיִת - הָרִי הוּא פְּעֻלָּהּ, וּמִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה מִקֶּחַ מְחַצֵּה מִקָּל רִיחֻתָּיו - אַף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת, מִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין גְּבוּהָ נֶכֶר, שֶׁהָרִי חָלַק רְשׁוֹת לְעֻצְמוֹ.

ח. האמנין [=בעלי מקצוע] שהיו עושין [מלאכה] בראש הפתל או בראש האילן, והגיע זמן התפלה - יורדין למטה ומתפללין¹¹, וחוזרין למלאכתן¹²; ואם היו בראש הזית או בראש התאנה - מתפללין במקומן, מפני שטרחן מרבה¹³. ומה הן מתפללין? אם היו עושין בסעודתן [=עובדים תמורת מונט] בלבד, מתפללין שלש תפלות של תשע עשרה ברכות¹⁴; היו עושין בשכרן [=עובדים תמורת שכר], מתפללין הִבְיַנְנוּ¹⁵. ובין כך ובין כך, אין יורדין לפני התבה¹⁶, ואין נושאים את פניהן [=מברכים ברכת כהנים].

מד) בהתאם לנאמר בפסוק: "ה' זקף כפופים" (תהילים פרק קמו, פסוק ח). (מה) מפני שכל מי שהוא מכובד ובעל כח יותר משאר העם, צריך להכניע ולהשפיל עצמו יותר בפני ה'.

ז. הִיָּה בְּנֵן גְבוּהָ - אִם יֵשׁ בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שְׁעוֹר הַבַּיִת - הָרִי הוּא פְּעֻלָּהּ, וּמִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה מִקֶּחַ מְחַצֵּה מִקָּל רִיחֻתָּיו - אַף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת, מִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין גְּבוּהָ נֶכֶר, שֶׁהָרִי חָלַק רְשׁוֹת לְעֻצְמוֹ.

לה) כי אינם יכולים לכוון כראוי בתפילתם כשעומדים בגובה, מפני הפחד מנפילה. לו) ומותרים להפסיק לתפילה, אף אם עושים מלאכה עבור מעסיק. (זז) שבאילנות הללו יש הרבה ענפים יותר משאר האילנות, ויש טרחה לעלות ולרדת בהם, לכן פסקו שיתפללו במקומם כדי שלא יתבטלו ממלאכת בעל הבית יותר מדי. לח) ואין אנו מתחשבים בהפסד בעל הבית, מכיוון ששכרם מועט. לט) תפילת שמונה עשרה המקוצרת, כמובא לעיל פרק ב, הלכה ג. מ) אין האומנים מתפללים בציבור, מפני שכתוצאה מכך יתבטלו ממלאכתם יותר מדי.

מו) מכיוון שצד ימין חשוב יותר. מז) שנוהגים לתת לו שלום כשנפרדים ממנו.

ח. הִיָּה בְּנֵן גְבוּהָ - אִם יֵשׁ בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שְׁעוֹר הַבַּיִת - הָרִי הוּא פְּעֻלָּהּ, וּמִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה מִקֶּחַ מְחַצֵּה מִקָּל רִיחֻתָּיו - אַף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת, מִתַּר לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין גְּבוּהָ נֶכֶר, שֶׁהָרִי חָלַק רְשׁוֹת לְעֻצְמוֹ.

ט. השונות הקול פיצד? לא יגביה קולו בתפלתו, ולא יתפלל בלבוא¹⁷ - אלא מחתף הדברים בשפתיו, ומשמיע לאזניו בלחש¹⁸. ולא ישמיע קולו¹⁹, אלא אם כן היה חולה, או שאינו יכול לבזן את לבו עד שישמיע קולו - הרי זה מתר; ובלבד שלא

מח) שייראו הבליטות שבחיבור פרקי החוליות בעמוד השדרה. מט) כמו זקן או חולה, שהכריעה כראוי קשה להם ומצטערים בזמן הכריעה. נ) ויוצא ידי חובתו גם בכריעה המועטת הזו.

12. לעיל פרק ב, הלכה ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על האדם, והחשש גובר בלילה בו החושך מראה על מידת הדין שגוברת בו.

פֶּרֶק ו

מעבר מאחורי בית הכנסת בזמן שמתפללים בו; איסורים שונים לפני התפילה; הפטורים מתפילה.

א. אסור לו לאדם לעבר אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין, אלא אם כן היה נושא משויי; או אם היו לבית הכנסת שני פתחים בשתי רוחות, שהרואָה אומר: 'שָׁמָא יִלְךְ וְיִכְנַס בַּפֶּתַח הָאַחֵר'. וְכֵן אִם הָיָה בְּעִיר שְׁנֵי בְּתֵי כְּנֻסוֹת, יֹאמֵר הָרוֹאָה: 'שָׁמָא יִלְךְ לְבֵית הַכְּנֻסַת הַרְגִיל בּוֹ'. וְאִם הָיָה לוֹ תַּפְלִין בְּרֵאשׁוֹ - מִתֵּר לְעֵבֵר, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם אֶחָד [סִיבָה אַחַת] מִכָּל אֱלוֹ; שֶׁהַתַּפְלִין מוֹכִיחִין עָלָיו שֶׁהוּא רוֹדֵף אַחַר הַמְצוּוֹת, וְאִינוּ מִמְּבֹטְלֵי הַתַּפְלָה.

(א) באותו הצד שבו הפתח. (ב) מכיוון שאינו נכנס, נראה כפורק עול ומבזה את בית הכנסת. (ג) כי אז ניכר שמפני משאו נמנע מלהיכנס.

ב. המתפלל עם הצבור, לא יאריך בתפלתו יתר מדי. אֲבָל בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ, הַרְשׁוּת בִּידוֹ: אִם בָּא לומר אַחַר תַּפְלָתוֹ, אֶפְלוּ כְּסֻדֵּר יוֹם הַכְּפוּרִים - אוֹמֵר; וְכֵן אִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה מִן הָאֲמֻצְעִיּוֹת מֵעֵין הַבְּרָכָה - מוֹסִיף.

(ד) בסיום תפילת "שמונה-עשרה".

ג. פיצד? הֲיָה לוֹ חוֹלָה - מִבְּקָשׁ עָלָיו רַחֲמִים בְּבְרַכַת חוֹלִים [רפאנו], כְּפִי צְחוּת [בהירות] לְשׁוֹנוֹ; הֲיָה צָרִיף לְפָרְנָסָה, מוֹסִיף תַּחֲנֻנָּה וּבִקְשָׁה בְּבְרַכַת הַשָּׁנִים [ברך עלינו], וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, בְּכָל אַחַת מֵהֵן. וְאִם רָצָה לְשַׁאֵל כָּל צָרָתוֹ בְּשׁוֹמֵעַ תַּפְלָה, שׂוֹאֵל; אֲבָל לֹא יִשְׁאֵל לֹא בְּשַׁלֵּשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, וְלֹא בְּשַׁלֵּשׁ אַחֲרוֹנוֹת.

(ה) בה מבקשים על גידולי הקרקע שמהם מתפרנסים אנשים רבים. (ו) כגון: אם היה שוכח את תלמודו במהירות - מאריך בברכת "חונן הדעת"; אם הוא בעל תשובה - מאריך בברכת "השיבנו". (ז) שהיא כוללת את כל הבקשות. (ח) מכיוון שתוכן הברכות הללו הוא לשבח את ה' ולהודות לו, ולא מתאים לשלב בהן בקשות.

ד. אסור לו לאדם שיטעם פלום או שיעשה מלאכה, מֵאַחַר שִׁיעוּלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר, עַד שִׁיתַּפְלִל

לג. הַשְּׁתַּחֲוִיָּה פִּיצֵד? אַחַר שְׂמִגְבִּיָּה רֵאשׁוֹ מִפְּרִיעָה חֲמִישִׁית, יוֹשֵׁב לְאַרְצֵן, וְנוֹפֵל עַל פְּנָיו אֲרָצָה, וּמִתְחַנֵּן בְּכָל הַתַּחֲנוּנִים שִׁינְרָצָה^{יא}. כְּרִיעָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, עַל בְּרָפִים; קֵדָה, עַל אֶפְסִים^{יב}; הַשְּׁתַּחֲוִיָּה - זֶה פְּשוּט יָדוֹם וְרַגְלוֹם, עַד שְׂנַמְצָא מִטָּל עַל פְּנָיו עַל הָאָרֶץ.

(נא) בימי הרמב"ם עוד לא היה נוסח קבוע לתפילת "תחנון", וכל אחד התחנן והתוודה במילותיו. בדורות מאוחרים יותר, קבעו את ה"תחנון" בנוסח הידוע שאנו אומרים אותו כיום. (נב) על הפנים, כלומר שמטה את הפנים כלפי הארץ ואינו כורע על ברכיו.

יד. כִּשְׁהוּא עוֹשֶׂה נְפִילַת פָּנִים אַחַר תַּפְלָה, יֵשׁ מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה קֵדָה, וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַשְּׁתַּחֲוִיָּה; וְאִסוּר לַעֲשׂוֹת הַשְּׁתַּחֲוִיָּה עַל הָאֲבָנִים^{יג} אֲלָא בַּמְקָדְשִׁי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת עֲבוּדָה יְרָה^{יד}. וְאִין • אָדָם חָשׁוּב רִשְׁאֵי לְפָל עַל פְּנָיו, אֲלָא אִם בֵּין הוּא יוֹדֵעַ בְּעֲצָמוֹ שֶׁהוּא צָדִיק כִּיהוֹשֻׁעַ; אֲבָל מִטָּה הוּא פְּנָיו מֵעַט, וְאִינוּ כוֹבֵשׁ אוֹתָם בְּקִרְקַע. וּמִתֵּר לְאָדָם לְהַתְּפַלֵּל בְּמְקוֹם זֶה, וְלִנְפֹל עַל פְּנָיו בְּמְקוֹם אַחֵר.

השנת הראב"ד ואין... כיהושע א"א בירושלמי ובלבד יחיד על הציבור ואית דגרסי ובלבד יחיד בציבור.

(נג) מכיוון שנאמר בתורה (ויקרא פרק כו פסוק א) לגבי איסור עבודה זרה: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" - למדים מכאן שאסור להשתחוות על רצפה של אבנים. (נד) למדים זאת מהמילה "בארצכם" - כלומר, דווקא במקומות המגורים בארץ אסור להשתחוות על רצפת אבנים, אבל על האבנים של בית המקדש משתחוים. (נה) פרק ו הלכה ז. (נו) שבטוח שתפילתו תיענה בזכות צדקות מעשיו, ואם אינו בטוח בצדקותו לא ייפול על פניו, שמא לא תיענה תפילתו ויביישו אותו על כך.

(ג) מכיוון שנאמר בתורה (ויקרא פרק כו פסוק א) לגבי איסור עבודה זרה: "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה" - למדים מכאן שאסור להשתחוות על רצפה של אבנים. (נד) למדים זאת מהמילה "בארצכם" - כלומר, דווקא במקומות המגורים בארץ אסור להשתחוות על רצפת אבנים, אבל על האבנים של בית המקדש משתחוים. (נה) פרק ו הלכה ז. (נו) שבטוח שתפילתו תיענה בזכות צדקות מעשיו, ואם אינו בטוח בצדקותו לא ייפול על פניו, שמא לא תיענה תפילתו ויביישו אותו על כך.

טו. מְנַהֵג פְּשוּט [שהתקבל] בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שְׂאִין נְפִילַת פָּנִים בְּשִׁבְתוֹת וּבְמוֹעֲדוֹת, וְלֹא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְלֹא בְּרֵאשׁי חֲדָשִׁים וְחֻנְפָּה וּפְזוּרִים, וְלֹא בְּמִנְחָה שֶׁל עֲרֵבֵי שִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים^{טז}, וְלֹא בְּעֲרִבַת שְׁבֻכָל יוֹם^{יז}. וְיֵשׁ יַחֲדִידִים שְׂנוּפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּעֲרִבַת. וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים בְּלֶבֶד, נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּכָל תַּפְלָה וְתַפְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם תַּחֲנָה וּבִקְשָׁה וְתַעֲנִית.

(זז) כי כל אלה הם ימי חג ושמחה, ואין מרבים בהם בתחנונים. (נח) כי נפילת אפיים עלולה לעורר דין לא טוב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בבב, משפיתיר חגורו. ומאימתי התחלת הדין? משיתעטפו הדינים [בטליתם] וישבו^{כג}; ואם היו יושבין^{כד}, משיתחילו בעלי דינין לטעון.

כ) הסינר שהספרים מכסים בו את המסתפרים, שלא ייפול השער הגזוז על בגדיהם. כא) שאינם רגילים לחגור חגורה בחוזקה. כב) שהיו חוגרים בחוזקה, וכשניגשו לאכול, היו צריכים לפתוח ולהסיר את החגורה. כג) דרכם של הדיינים להתעטף בטלית מפני יראת וכבוד השכינה, וכן כדי שלא יפנו את ראשם לצדדים אלא יישרו את המבט, בשביל שדעתם תהיה מיושבת עליהם. כד) כבר, ועסקו בדינים שונים זה אחר זה, והיו כבר עטופים בטלית ממושב הדין הראשון.

ז. אף על פי שתפלת הערב רשות, לא יבוא אדם ממלאכתו ויאמר: 'אכל מעט ואשתה מעט ואישן קמעה, ואחר כך אתפלל' - שמא תאנס אותו שנה [ישקע בשינה עמוקה], ונמצא ישן כל הלילה; אלא מתפלל ערבית, ואחר כך אוכל ושותה או ישן. ומתיר להסתפר ולהפגס למרחץ סמוך לשחרית, מפני שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי, שרוב העם נכנסין שם ביום; אבל בשחר, דבר שאינו מצוי, לא גזרו בו.

ח. מי שהיה עוסק בתלמוד תורה, והגיע זמן התפלה - פוסק ומתפלל^{כז}; ואם היה תורתו אמנותו^{כח} ואינו עושה מלאכה כלל, והיה עוסק בתורה בשעת תפלה - אינו פוסק, שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה^{כט}. וכל העוסק בצרכי רבים, פעוסק בדבריו תורה^ל.

כז) כי אם אנחנו מפסיקים מלימוד התורה כדי לעבוד לפרנסתנו, ודאי שעלינו להפסיק מהלימוד כדי להתפלל. כח) שלומד כל היום, כמו רבי שמעון בן יוחאי וחבריו. כט) מכיוון שבזכות לימוד התורה אדם יודע לקיים את כל מצוות התורה. לח) ואינו מפסיק לתפלה.

ט. אין המתפלל מפסיק תפלתו, אלא מפני סכנת נפשות בלבד. אפילו מלך ישראל^ל שואל בשלומו, לא ישיבנו^{לא}; אבל פוסק הוא [תפילתו] למלך גוי, שמא יהרגנו. היה עומד בתפלה, וראה מלך גוי או אנס [=אדם אלים] בא פגדו - יקצור^{לב}; ואם אינו יכול לב, יפסיק. וכן אם ראה נחשים ועקרבים באין פגדו - אם הגיעו אליו, והיה דרכן באותו המקום שהן

תפלת שחרית; וכן לא ישכים לפתח חדרו לשאל בשלומו, קדם שיתפלל תפלת שחרית. ולא יצא לדרכו קדם שיתפלל. אבל טועם [מעט]^{לא} ועושה מלאכה קדם מוסף, וקדם מנחה; אבל אינו סועד [סעודה קבועה] סמוך למנחה^{לד}.

ט) מפני שהאכילה גורמת לאדם לרגש של התנשאות, ורגש זה אינו מתאים לפני התפילה בה מקבלים את עול מלכות ה'. ומותר לשתות מים לפני התפילה, כי אין בשתייתם נראות של גאווה. וכן מותר לשתות קפה, כדי שיוכל המתפלל לכוון את דעתו ולהתפלל כראוי. י) שאין לעסוק בכבוד האדם, בזמן שיש לעסוק בכבוד ה'. אבל כשאדם פוגש את חברו בדרכו, יכול לשאול בשלומו. יא) לאכול פירות וקצת פת שמספיקה כדי להשביע. יב) חצי שעה לפני מנחה.

ה. פיון שהגיע זמן מנחה גדולה^{לז} - לא יפגס למרחץ, אפילו להזיע^{לח}, עד שיתפלל, שמא יתעלה^{לז} ויבטל מן התפלה; ולא לאכל, אפילו אכילת עראי, שמא ימשך באכילה; ולא לדון, אפילו בגמר דין, שמא יסתור הדין וימשך^{לז} ויבטל מן התפלה. וכן לא ישב לפני הספר, אפילו תספרת הדיוט [-פשוטה], עד שיתפלל, שמא ישבר הזוג^{לז}; ולא יפגס לברסקי [-בית עיבוד עורות] סמוך למנחה, עד שיתפלל, שמא יראה הפסד במלאכתו ויתעסק בה ויתעכב מן התפלה. ואם התחיל באחת מאלו^{לז} - לא יפסיק אלא גומר, ואחר כך מתפלל מנחה^{לז}.

יג) שהוא חצי שעה לאחר חצות היום. יד) להתחמם בלבד, בלי להתרחץ. טו) ייחלש מרוב הזיעה והחום. טז) על-ידי טענות חדשות של בעלי הדין, בית הדין יחזור בו מהחלטתו הקודמת ויתחיל לעיין בדיון מחדש, כאילו הוא בהתחלת הדין. יז) המספריים, והספר יצטרך לחפש אחרות. יח) אפילו כשהתחיל באיסור בזמן מנחה. יט) שהרי יש לו עוד זמן להתפלל עד הערב, אבל כשאין לו עוד זמן להתפלל - יפסיק ויתפלל.

ו. מאימתי התחלת התספרת [שאם התחיל ימשיך]? משנייח מעפרתי הספרין על ברקיו. ומאימתי התחלת המרחץ? משפישט בגד הסמוך לבשרו. ומאימתי התחלת הברסקי? משיקשר [בגד עבודה] בין כתפיו כמו שהאמנין קושרין. ומאימתי התחלת אכילה? לבגין ארץ ישראל^{לא}, משיתל ידיו; ולבגין

הפניות לשיחות קודש כעוסק בדברי תורה: צ"ע שפוסק דצ"צ הוא רק כדברי תורה ולא יותר - לקו"ש ח"כ ע' 248 הע' 40.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היא, שלא אמות בשנתי. (ה) שאחרי השינה, מקים הקב"ה את הנבראים לאור היום.

מְמִיתִין, פּוֹסֵק וּבּוֹרֵחַ; וְאֵם לֹא הִיָּה דְרָכָן לְהִמִּית, אִינוּ פּוֹסֵק.

ב. וְקוֹרָא פְּרָשָׁה רֵאשׁוֹנָה מְקַרְיַת שְׁמַעוּ, וְיִשְׁן. וְאֵם אֲנַסְתּוּ שְׁנָה - קוֹרָא אֶפְלוּ פְּסוּק רֵאשׁוֹן אוּ פְּסוּקֵי רַחֲמִים, וְאַחַר כֵּן יִישָׁן.

(כט) שחייבים לכבדו. (ל) כי בשעה שעומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אין לו להפסיק לכבוד מלך בשרירות. (לא) יאמר רק את הפתיחות של הברכות ואת חתימתן. (לב) ולא יספיק לגמור תפילתו למרות קיצורו.

(ו) אף שכבר קרא קריאת שמע בתפילה, ראוי לקרוא שוב לפני השינה. (ז) כגון: "בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' א-ל אמת" (תהלים לא, ו).

י. נְשִׁים וְעַבְדִּים וְקִטְנִים^ל, חִיבִין בְּתַפְלָה לִי. וְכָל אִישׁ שֶׁפְּטוּר מְקַרְיַת שְׁמַעוּ^ל, פְּטוּר מִן הַתַּפְלָה; וְכָל הַמְּלוּיִן אֶת הַמַּת, אֵף עַל פִּי שְׁאִין לַמַּטָּה צָרָף בְּהֵן^ל, פְּטוּרִין מִן הַתַּפְלָה לִי.

ג. בְּשַׁעֲה שְׁיִיקֶן בְּסוּף שְׁנֵתוֹ^ח, מְבַרֵךְ וְהוּא עַל מַטְוֵו כֵּן: 'אֱלֹהִי, הַנִּשְׁמָה שְׁנַתָּה בִּי טְהוֹרָה - אַתָּה בְּרַאתָהּ, וְאַתָּה יִצְרַתָּהּ, וְאַתָּה נִפְחַתָּה בִּי, וְאַתָּה מְשַׁמְרָהּ בְּקַרְבִּי, וְאַתָּה עֲתִיד לְטָלָה מִמֶּנִּי, וְאַתָּה עֲתִיד לְהַחְזִירָהּ לִי לְעֲתִיד לְבוֹא; וְכָל זְמַן שֶׁהַנִּשְׁמָה בְּקַרְבִּי, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהִי, רַבּוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים; בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּחַזֵּיר נְשָׁמוֹת לְפָגְרִים מֵתִים^א.

(ג) שהגיעו לגיל חינוך. וקטן - אביו מחויב לחנכו להתפלל. (ד) ואף-על-פי שנשים ועבדים פטורים מקריאת שמע, כמבואר לעיל, משום שמצות-עשה שהזמן גרמא היא, אבל חייבים הם בתפילה, מפני שחיוב התפילה מהתורה לא מוגבל לזמן מסוים. (ה) כגון אונן, או שומר המת. (ו) אבל חייבים בקריאת-שמע, כמבואר לעיל. (ז) מפני טרדת לבם. וזהו בהתאם לדין, שכל מי שאין דעתו מיושבת עליו - לא יתפלל. ויש מפרשים: מפני שתפילה צריכה עמידה, והמלוים אינם יכולים לשהות ולעמוד; אבל קריאת-שמע יכולים לאמרה בלכתם בדרך, ומספיק שיקראו פסוק ראשון בעמידה, ואינם מתעכבים כל כך.

(ח) שאינו מתכוון לישון עוד, ולא מי שהתעורר באמצע השינה. (ט) שלא תצא לפני זמנה. (י) בתחיית המתים לאחר ביאת המשיח. (יא) לגופים שינים. והשינה מכונה כאן מיתה, כדברי חז"ל ששינה היא אחד חלקי שישים ממות.

פָּרָק ז

כמה ברכות חייב אדם לברך בכל יום, סדרן ודיניהן.

ד. כְּשֶׁשׁוֹמַע קוֹל הַתְּרַנְגוּל - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַנוֹתֵן לְשָׁכּוּי [תְּרַנְגוּל] בִּינָה לְהַבִּין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה'. כְּשֶׁלּוֹבֵשׁ בְּגָדָיו - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מְלַבֵּשׁ עֲרֻמִּים'. כְּשֶׁמַּנִּיחַ סְדִינוּ עַל רֵאשׁוּי^ב - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתַפְאָרָה'. כְּשֶׁמַּעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו^ב - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, פּוֹקֵחַ עֵרְוִים'. כְּשֶׁיֹּשֵׁב עַל מַטְוֵו - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, מַתִּיר אֲסוּרִים'. כְּשֶׁמוֹרִיד רִגְלָיו מִן הַמַּטָּה וּמַנִּיחַן עַל הָאָרֶץ - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם^ב'. כְּשֶׁעוֹמֵד - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, זוֹקֵף כְּפוּפִים'. כְּשֶׁנוֹטֵל יָדָיו - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קָדְשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו וְצָוָנוּ עַל נְטִילַת יָדֵים'. כְּשֶׁרוֹחֵץ פָּנָיו - מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ

א. כְּשֶׁתִּקְנֵנו חֲכָמִים דְּבָרֵי תְּפִלוֹת אֱלוֹ, תִּקְנֵנו בְּרִכּוֹת אַחֲרוֹת לְבָרַךְ אוֹתָן כָּכָל יוֹם; וְאֵלּוּ הֵן: כְּשֶׁיִּפְנֵס אָדָם לְמַטְוֵו לִישָׁן בְּלַיְלָה, מְבַרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּפִּיל חֲבָלֵי שְׁנָה^א עַל עֵינָי, וּמְאִיר לְאִישׁוֹן בַּת עֵינָי; יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהִי, שֶׁתַּצִּילֵנִי מִצָּר רָע, וּמִפְּגַע רָע, וְאֵל יְבַהֲלוּנִי חֲלוּמוֹת רְעוֹת וְלֹא הִרְהוּרִים רָעִים, וְתַהֲיֶה מַטְתִּי שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, וְתַעֲמִידֵנִי מִמְּנָה לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, וְהֵאִירָה עֵינָי פֶּן אִישָׁן הַמּוֹת^ב; בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּאִיר לְכָל הָעוֹלָם^ב;

(א) כאבי שינה, בדומה לפירוש המילים חבלי לידה, והכוונה היא לכאבים שחווה אדם שנשאר ער זמן רב מדי. (ב) הוא העיגול השחור שבעין שדרכו רואים; ונקרא אישון על שם צבעו השחור, ש"אישון" בלשון הפסוקים פירושו חושך. (ג) שלא יהא פסול בזרעי בלילה. (ד) משמעות בקשה זו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְצֵאת לְדֶרֶךְ - מִבְּרֶךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְכִינֵן מַצְעָדֵי גְבָר'. וּמִבְּרֶךְ אָדָם בְּכָל יוֹם - 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא עֲשִׂינוּ גוֹיִם^{כ"ה}'; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא עֲשִׂינוּ עֲבָדִים^{כ"ו}'; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא עֲשִׂנוּ אִשָּׁה^{כ"ז}'.

(כג) כי על ידי החגורה שבמתניו, יכול האדם לנוע ביתר כח גבורה ויציבות. (כד) שכל זמן שהאדם יחף, הוא מוגבל בהתניידות שלו ובעשיית צרכיו. (כה) שאינו מחויב בתרי"ג מצוות אלא בשבע מצוות של בני נח בלבד. (כו) שהוא פטור מכל מצוות-עשה התלויות בזמן. (כז) שגם היא אינה מחויבת במצוות-עשה התלויות בזמן.

ז. שְׂמוֹנֵה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת אֱלוֹ, אֵין לְהֵן סְדֵר^{כ"ח}, אֶלֶּא מִבְּרֶךְ כָּל אַחַת מֵהֵן עַל דְּבַר שֶׁהִבְרַכָּה בְּשִׁבְלוֹ, בְּשַׁעֲתוֹ. פִּיֶּצֵד? הֲרֵי שֶׁחֲגַר חֲגוּרָו וְהוּא עַל מִטָּתוֹ, מִבְּרֶךְ 'אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה'; שְׁמַע קוֹל הַתְּרַנְּגוֹל אַחַר כֶּהן, מִבְּרֶךְ 'הַנּוֹתֵן לְשִׁכּוֹי בֵּינָה'. וְכָל בְּרָכָה מֵהֵן שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בָּהּ, אֵינוֹ מִבְּרֶךְ אוֹתָהּ.

(כח) שיהיו חייבים לומר אותן לפי הסדר.

ח. פִּיֶּצֵד? לָן בְּכִסּוּתוֹ, אֵינוֹ מִבְּרֶךְ כְּשֶׁעוֹמֵד 'מִלְּבִישׁ עֲרָמִים'; הֲלֵךְ יַחַף, אֵינוֹ מִבְּרֶךְ 'שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכָי'. בְּיוֹם • הַשְּׁנַת הָרֵאָב^ד יָדִים א"א וְמִי הוּא שֶׁלֹּא יוֹחֵץ יָדָיו מִפְּנֵי הַנְּקִיּוֹת אוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁבָחָה וְאֵם יֵשׁ לוֹ כְּלִים טוֹפְחִין מִקְנָח בְּהֵן פְּנִיו וְעֵינָיו וְאֵם יֵשׁ לוֹ לַפְּלוּף בְּעֵינָיו רוֹחֵץ כְּדָרְכוֹ בְּמִים וּמְבַרֵךְ כְּדָרְכוֹ כֶּשֶׁאֵר יָמִים.

בְּיוֹם • הַשְּׁנַת הָרֵאָב^ד יָדִים א"א וְמִי הוּא שֶׁלֹּא יוֹחֵץ יָדָיו מִפְּנֵי הַנְּקִיּוֹת אוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁבָחָה וְאֵם יֵשׁ לוֹ כְּלִים טוֹפְחִין מִקְנָח בְּהֵן פְּנִיו וְעֵינָיו וְאֵם יֵשׁ לוֹ לַפְּלוּף בְּעֵינָיו רוֹחֵץ כְּדָרְכוֹ בְּמִים וּמְבַרֵךְ כְּדָרְכוֹ כֶּשֶׁאֵר יָמִים.

בְּיוֹם • הַשְּׁנַת הָרֵאָב^ד יָדִים א"א וְמִי הוּא שֶׁלֹּא יוֹחֵץ יָדָיו מִפְּנֵי הַנְּקִיּוֹת אוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁבָחָה וְאֵם יֵשׁ לוֹ כְּלִים טוֹפְחִין מִקְנָח בְּהֵן פְּנִיו וְעֵינָיו וְאֵם יֵשׁ לוֹ לַפְּלוּף בְּעֵינָיו רוֹחֵץ כְּדָרְכוֹ בְּמִים וּמְבַרֵךְ כְּדָרְכוֹ כֶּשֶׁאֵר יָמִים.

(כט) שאומר אותה רק אחרי שרוחץ פניו, כמבואר בהלכה ד. ט. נִהְיֵה הָעֵם בְּרֵב עֲרִינוֹ, לְבְּרֶךְ בְּרָכוֹת אֱלוֹ כֶּלֶן זֶה אַחַר זֶה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, בֵּין נִתְחַיְבוּ בָּהֵן, בֵּין לֹא נִתְחַיְבוּ בָּהֵן. וְטָעוּת הוּא, וְאֵין רְאוּי לַעֲשׂוֹת בָּן. וְלֹא יִבְרַךְ אָדָם בְּרָכָה, אֶלֶּא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב בָּהּ. י. הַמְשַׁפֵּים לְקָרוֹת בְּתוֹרָה קֹדֶם שֶׁיִּקְרָא קְרִנַּת שְׁמַע, בֵּין קְרָא בְּתוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב בֵּין בְּתוֹרָה שֶׁפָּעַל פֶּה - נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמִבְּרֶךְ שֶׁלֹּא בְּרָכוֹת, וְאַחַר

מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְעַבִּיר שְׁנֵה מַעֲיָנֵי וְתַנּוּמָה מַעֲפַעֲפֵי; זֶהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתְּרַגְּלֵנִי לְדַבַּר מַצְוָה, וְאֵל תְּרַגְּלֵנִי לְדַבַּר עֲבָרָה, וְתִשְׁלַט בִּי יָצָר טוֹב, וְאֵל תִּשְׁלַט בִּי יָצָר רָע^ט, וְתִחַזְּקֵנִי בְּמַצְוֹתֶיךָ, וְתִתֵּן חֲלָקִי בְּתוֹרָתֶךָ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוּאֵי, וְתִגְמְלֵנִי חֶסֶדִים טוֹבִים מִלְּפָנֶיךָ; בְּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹמֵל חֶסֶדִים טוֹבִים^י.

(יב) בהתאם להלכה שאין ללכת ארבע אמות עם ראש מגולח. (יג) כאשר משפשף את העניינים בבוקר כשמתעורר. (יד) ברכה זו היא הבעת שבח לה' ששטח את האדמה על פני המים, שהרי לפי סדר טבע היסודות (אש, מים, רוח, עפר) המים היו צריכים להקיף את האדמה, אך כדי שהנבראים יוכלו ללכת על הארץ, ה' הפך את הטבע. (טו) בקשה מה' שיסיר ממנו את כל המונעים והמעכבים מקיום רצון ה'. (טז) ואחד מאותם החסדים הוא, שהקב"ה הקים אותו משנתו וחדש את כוחותיו.

ה. וְכָל זְמַן שֶׁיִּכְנַס אָדָם לְבֵית הַכְּסָא - אוֹמֵר קֹדֶם שֶׁיִּכְנַס: 'הַתְּכַפְּדוּ מִכְּבָדִים קְדוֹשִׁים [המלאכים המלווים את האדם], מְשַׁרְתֵי עֲלִיּוֹן, שְׁמְרוּנֵי^י וְהַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁאִכְנַס וְאֶצֵּא^{י"ב}, כִּי זֶה הוּא דְרָכְךָ שֶׁל בְּנֵי אָדָם^{י"ט}. וְאַחַר שֶׁיֶצֵּא - מִבְּרֶךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצָר אֶת הָאָדָם בְּחֻמָּה, וּבְרָא בּוֹ נְקָבִים נְקָבִים^כ וְחֻלּוּלִים וְחֻלּוּלִים^{כ"א}, מֵהֵן פְּתוּחִים וּמֵהֵן סְתוּמִים, שָׁאֵם יִסְתֵּם אֶחָד מֵהֵן אוֹ יִפְתַּח, אֵינוֹ יוֹכֵל לְהִתְקִים אֶפְלוֹ שְׁעָה אַחַת; בְּרוּךְ אַתָּה ה', רוֹפֵא כָּל בְּשָׂרִים וּמַפְּלִיא לַעֲשׂוֹת'.

(יז) מהמזיקים המצויים במקום הטינופת. (יח) אומרים כך למלאכים כדי שלא יתבוזו ויכנסו לבית הכסא, אלא ישמרו על כבודם ויישארו בחוץ. (יט) כלומר, חכו בחוץ ואל תחשבו שאני מטריח אתכם לחינם, כי ההליכה לבית הכסא היא אחד מצרכי בני האדם. (כ) כגון הפה והאף. ואומרים מילה זו פעמיים, מכיוון שיש נקבים רבים. (כא) כגון הלב והמעיים שהם אברים חלולים. (כב) הכוונה לאיברי יציאת הצרכים, שבהם תלויה בריאות כל הגוף.

ו. כְּשֶׁחֲגַר חֲגוּרָו - מִבְּרֶךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָה^{כ"ב}. כְּשֶׁלּוּבַשׁ מְנַעֵלוֹ - מִבְּרֶךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכָי^{כ"ד}. כְּשֶׁמְהַלֵּךְ

הפניות לשיחות קודש ❧ ❧ ואלו הן: בנוגע לחיוב ברכת התורה - לקו"ש ח"ד ע' 148.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כף קורא'; ואלו הן: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על דברי תורה'; 'הערב נא, ה' אלהינו, את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך כל בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך כל בית ישראל לעולם, יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה; ברוך אתה ה', נותן התורה'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו; ברוך אתה ה', נותן התורה'.

(ל) אבל אם קרא קודם קריאת שמע עם ברכותיה - אינו צריך לברך, מכיוון שכבר יוצא ידי חובה בברכת "אהבה רבה", שיש בה קטעים השווים בתוכנם לברכות התורה.

יא. בכל יום חיב אדם לברך שלש ברכות אלו, ואחר כך קורא מעט מדברי תורה^{לא}. ונהגו העם לקרות ברכת פהנים; ויש מקומות שקורין "צו את בני ישראל"^{לב}13; ויש מקומות שקורין שתייהן. וקורין פרקים^{לי} או הלכות^{לי} מן המשנה או מן הבריות.

(לא) כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה ובין הדבר שמברך עליו. (לב) פרשת קרבן התמיד, שעל ידי קריאת פרשיות הקרבנות שבתורה, נחשב לאדם כאילו הקריב אותן על המזבח ונמחלים לו כל עוונותיו. (לג) פרקי משניות שלמים, כגון "איזהו מקומן של זבחים". ותיקנו לומר פרק זה דווקא, מכיוון שאין בו מחלוקת וכולו ברור. (לד) חלק מפרק שלם, כגון "אלו דברים שאין להם שיעור", שהיא המשנה הראשונה במסכת פאה.

יב. ושפחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תלים בכל יום ויום, והן "תהלה לדוד"¹⁴, עד סוף הספר. וכבר נהגו העם לקרות פסוקים לפנייהן ולאחריהן; ותיקנו חכמים ברכה לפני הזמירות, והיא 'ברוך שאמר', וברכה לאחריהן, והיא 'ישתבח'. ואחר כך מברך על קריאת שמע, וקורא קריאת שמע.

יג. יש מקומות שנהגו לקרות בכל יום אחר שמברכין 'ישתבח', שירת הים, ואחר כך מברכין על שמע; ויש מקומות שקורין שירת האזינו; ויש

יחידים שקורין שתי השירות - הכל לפי המנהג. **יד.** חיב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, בין היום והלילה. ומה הן מאה ברכות אלו? שלש ועשרים ברכות שמנינו בפרק זה; ושבע ברכות של קריאת שמע שחרית וערבית שלפניה ושלאחריה¹⁵; וכשממעטת בציצית, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להתעטף בציצית'; וכשלוכש תפלין, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפלין'; ושלש תפלות, בכל תפלה מהן שמונה עשרה ברכות - הרי ששה ושמונים ברכות. וכשהוא אוכל שתי סעודות בכל יום, מברך ארבע עשרה ברכות, שבע בכל סעודה - אחת פשוטה ודיו תחלה, ועל המזון אחת בתחלה¹⁶ ושלש בסוף¹⁷ [ברכת המזון], ועל המים לפניו ולאחריה, הרי שבע.

(לה) שבשחרית - מברך שתי לפני קריאת שמע ואחת לאחריה; ובערבית - מברך שתי לפניו ושתי לאחריה, כמבואר לעיל (הלכות קריאת שמע פרק א, הלכה ה).

טו. בזמן הזה שתקנו ברכת המינין בתפלה^{לי}, והוסיפו 'הטוב והמטיב' בברכת המזון - נמצאו חמש ברכות יתרות^{לי}. בשבתות וימים טובים שהתפלה שבע ברכות, וכן אם לא נתחייב בשאר ימים בכל הברכות האלו, כגון שלא ישן כל הלילה, ולא התיר חגורו, ולא נכנס לבית הפסא, וכיוצא באלו - צריך להשלים מאה ברכות מברכות של פרות.

(לו) ברכת 'ולמלשינים', ראה לעיל פרק ב, הלכה א. (לז) שתיים בברכת המזון, בשתי ארוחות היום, ושלוש בשלושת התפילות.

טז. כיצד? אוכל מעט ירק, ומברך לפניו ולאחריה; וחוזר ואוכל מעט מפרי זה, ומברך לפניו ולאחריה, ומעט מפרי זה¹⁸, ומברך לפניו ולאחריה. ומונה כל הברכות, עד שמשלים מאה ברכות בכל יום.

13. במדבר-פנחס, כח, א. 14. תהלים, קמה, א.

הפניות לשיחות קודש

הלכה יד: בארוכה בדיון מאה ברכות בכל יום - סה"ש תנש"א ח"א ע' 132.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שני כ"ד אדר ~

פָּרָק ח

מעלת התפילה בציבור; קדושת בית המדרש ובית הכנסת; דיני שליח ציבור.

א. תְּפִלַּת הַצְּבֹר נִשְׁמַעַת תָּמִיד; וְאִפְלוּ הָיוּ בְּהֵן [אנשים] חֲטָאִים, אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹאֵס תְּפִלְתָּן שֶׁל רַבִּים. לְפִיכָּה, צְרִיךְ אָדָם לְשַׁתֵּף עֲצָמוֹ עִם הַצְּבֹר, וְלֹא יתְפַלֵּל יְחִידִי, כִּל זְמַן שֶׁיִּכּוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּצִבּוֹר. וְלְעוֹלָם יִשְׁפִּים אָדָם וְיַעֲרִיב לְבַיִת הַכְּנֶסֶת, שְׂאִין תְּפִלְתּוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת בְּכָל עֵת, אֲלֹא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ, וְאִינוֹ נִכְנָס לְתוֹכָהּ לְהִתְפַּלֵּל - נִקְרָא 'שָׂכֵן רַע'.

א) אפילו כשהוא מתפלל בביתו ביחידות, יכול להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, מכיוון שזמן תפילת הציבור זהו עת רצון. ב) ואפילו כשאין הציבור מתפללים בבית הכנסת, מצווה ליחיד להתפלל בבית הכנסת ששם התפילה נשמעת יותר.

ב. וּמִצְוָה לְרוּץ [למהר] לְבֵית הַכְּנֶסֶת, שְׁנֹאֲמַר: "וְנִדְעָה נִדְרָפָה, לְדַעַת אֵת ה'";¹⁵ וְכִשְׂיַצֵּא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵל יְפִסַּע פְּסִיעָה גְּסָה [פסיעות גדולות],¹ אֲלֹא יִלְךְ מְעֵט מְעֵט. וְכִשְׂיִכְנֹס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, יִכְנֹס [פנימה] שְׁעוֹר שְׁנֵי פְתָחִים [לתוך ביהכ"ס]⁷ וְאַחַר כֵּן יתְפַּלֵּל, לְקִיָּם "לְשֹׁמֵר מְזוֹזֹת פְּתָחֵי"¹⁶.

ג) שהעושה כך מראה שהשהות בבית הכנסת מכבידה עליו. ד) שאם ישב סמוך לפתח, יהיה נראה שהשהות בבית הכנסת מכבידה עליו וברצונו לצאת מיד. אולם, אדם שיש לו מקום קבוע בבית הכנסת ליד הפתח, אין בכך חסרון, שהרי הדבר ידוע שזה מקומו הקבוע. ה) מכך שבפסוק זה נאמר "מזוזות" ו"פתחי" בלשון רבים, למדו חז"ל שצריך להיכנס לתוך בית הכנסת כשיעור שני פתחים.

ג. בֵּית הַמְּדַרְשֵׁי גְדוֹל [בחיבותן] מִבֵּית הַכְּנֶסֶת. וְחֻכְמִים גְּדוֹלִים - אֵף עַל פִּי שְׁהִיוּ לְהֵם בְּעִירָם בְּתֵי כְּנִסוֹת הַרְבֵּה, לֹא הָיוּ מִתְפַּלְלִין אֲלֹא בְּמִקוֹם שְׁהִיוּ עוֹסְקִין בּוֹ בַּתּוֹרָה; וְהוּא, שְׂוִיתְפַּלֵּל שָׁם תְּפִלַּת הַצְּבֹר.¹⁷

ו) מקום מיוחד ללימוד התורה. ז) שמיועד לתפילה בלבד. ח) אבל אם אין בבית המדרש מניין, ילך לבית הכנסת

לח) מדובר שלא התכוון לאכול אותו כשאכל את הפרי הראשון, כי אם מלכתחילה היה מתכוון לאכול בזמן הזה מאותו הפרי - אסור לו לברך ברכה פעם שנייה, מכיוון שהוא יצא ידי חובה כבר בברכה הראשונה וזו תהיה ברכה לבטלה.

יז. סֵדֵר תְּפִלוֹת, כֵּן הוּא: בְּשַׁחַר, מְשָׁפִים אָדָם וּמִבְּרַךְ בְּרֻכּוֹת אֱלוֹ, וְקוֹרֵא הַזְּמִירוֹת [=פסוקי דזמרה] וּמִבְּרַךְ לְפָנָיִהּ וְלֵאחֲרֶיהָ. וְקוֹרֵא אֵת שְׁמַע וּמִבְּרַךְ לְפָנָיִהּ וְלֵאחֲרֶיהָ, וּמִדְּלַג הַקְּדוּשָׁה [קדוש קדוש קדוש כו' ברוך כבוד כו'] מִבְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה שְׁלִפְנָיִה, שְׂאִין יִחִיד אֹמֵר קְדוּשָׁה; וְכִשְׁהוּא חוֹתֵם 'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל', מִיָּד יַעֲמֵד כְּדִי שִׁסְמַךְ גָּאֵלָה לְתַפְלָה¹⁸, וּמִתְפַּלֵּל מְעַמֵּד כְּמוֹ שְׂאִמְרָנוּ. וְכִשְׂשִׁשְׁלִים - יֵשֵׁב, וְיַפְל עַל פְּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמִגְבִּיָּה רֵאשׁוֹ, וּמִתְחַנֵּן מְעַט וְהוּא יוֹשֵׁב, בְּדַבְּרֵי תַחֲנוּנִים. וְאַחַר כֵּן יִקְרָא "תְּהִלָּה לְדוֹד"¹⁹, וְיִתְחַנֵּן כְּפִי כַחוֹ, וְיִפְטֹר לְמַעֲשָׂיו.

לט) מכיוון שראוי קודם לשבח את ה' על כך שגאל אותנו ממצרים, ורק אחר כך לבקש את צרכינו. מ) שעל פרק תהילים זה אמרו חז"ל, שהקורא אותו שלוש פעמים בכל יום מובטח לו שיזכה לעולם הבא. לכן תיקנו לומר אותו פעמיים בתפילת שחרית ופעם אחת במנחה.

יח. וּבְתַפִּלַּת הַמְּנַחָה, מִתְחִיל לְקִרּוֹת "תְּהִלָּה לְדוֹד" מִיֵּשֵׁב; וְאַחַר כֵּן עוֹמֵד, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמְּנַחָה; וְכִשְׂשִׁשְׁלִים - נוֹפֵל עַל פְּנָיו, וּמִתְחַנֵּן; וּמִגְבִּיָּה רֵאשׁוֹ, וְיִתְחַנֵּן מְעַט, וְיִפְטֹר לְמַעֲשָׂיו.

יט. וּבְתַפִּלַּת הָעֶרֶב, קוֹרֵא קְרִיַת שְׁמַע וּמִבְּרַךְ לְפָנָיִהּ וְלֵאחֲרֶיהָ, וְסוֹמֵךְ גָּאֵלָה לְתַפְלָה, וּמִתְפַּלֵּל מְעַמֵּד; וְכִשְׂשִׁשְׁלִים, יֵשֵׁב מְעַט²⁰ וְיִפְטֹר. וְאִם הִתְחַנֵּן אַחַר תְּפִלַּת עֶרֶבִית, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח; וְאֵף עַל פִּי שְׂמִבְּרַךְ ה'שְׂפִיבָנוּ' אַחַר 'גָּאֵל יִשְׂרָאֵל', אִינָה הַפְּסָקָה בֵּין גָּאֵלָה לְתַפְלָה, וְהָרִי שְׂתִיָּהּ כְּבָרְכָה אַחַת אַרְבָּה יָב.

מא) כמבואר לעיל (פרק ד הלכה טז) שצריך לשבת מעט אחרי התפילה, כדי שלא ייראה כאילו התפילה הייתה משא שהכביד עליו. מב) מכיוון שהתוכן של ברכת "השכיבנו" דומה לגאולת מצרים - שבזמן מכת בכורות בני ישראל פחדו והתפללו לה' שיקיים את דברו ולא ייתן למשחית לבוא לבתיהם, וכנגד אותה התפילה תיקנו חז"ל את ברכת "השכיבנו" בה אנו מבקשים מה' שיצילנו מכל דבר רע.

15. הושע, ו, ג. 16. משלי, ח, לד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אלוקינו". (טז) כגון: שאם התחילו לקרוא בתורה בנוכחות עשרה ויצאו מקצתם - גומרים, והעולה לתורה מברך כאילו היו שם עשרה.

להתפלל בציבור, ואין לחשוש מביטול התורה שנגרם בעקבות ההליכה לבית הכנסת.

ד. וכיצד היא תפלת הצבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם, והפל שומעין. ואין עושין בן בפחות מעשרה גדולים^ט ובני חרין, ושליח צבור אחד מהם^כ. ואפלו היו מקצתן כבר התפללו ויצאו ידי חובתן - משלימין בהן עשרה; והוא, שיהיו רב העשרה^כ לא התפללו. וכן אין אומרים קדשה, ולא קוראין בתורה ומברך לפניה ולאחריה, ולא מפטירין בנביאים, אלא בעשרה.

ז. וצריך להיות העשרה בלן במקום אחד, ושליח צבור עמהן במקום אחד. חצר קטנה שנפרצה במלואה [לכל אורכה] לחצר גדולה^י, והיו תשעה בגדולה ואחד בקטנה - מצטרפין^י; תשעה בקטנה, ואחד בגדולה - אין מצטרפין^י. צבור בגדולה, ושליח צבור בקטנה - יוצאין ידי חובתן; צבור בקטנה, ושליח צבור בגדולה - אין יוצאין ידי חובתן, שהרי הוא מפלג [נפרד] מהן ואינו עמהם במקום אחד; מפני שיש לגדולה פסין [מחיצות] מפאן ומפאן^{כא}, הרי היא כמפלגת מן הקטנה^{כב}; ואין הקטנה מפלגת מן הגדולה, אלא הרי היא כקרון זוית [פניה] שלה.

(ט) אנשים בוגרים בני שלוש עשרה ומעלה. (י) ולא עבדים כנענים שאף על פי שהם חייבים במצוות כנשים ומחויבים להתפלל, אינם מצטרפים למניין. (יא) גם הוא נחשב חלק מהעשרה, מכיוון שגם הוא כלול בתפילה. (יב) שישא אנשים, בהתאם לכלל ההלכתי שרוב דבר נחשב ככולו.

ה. וכן • לא יהיה

אחד מברך ברפת [שלפני ואחרי] שמע והפל שומעין ועונין אחריו 'אמן', אלא בעשרה; וזה הוא הגקרא 'פורס'^{יג} על שמע^{יד} - [קורא לציבור את ברכות קריאת שמע]. ואין אומרים קדיש אלא בעשרה; ואין הפהנים נושאים את ידיהן אלא בעשרה, והפהנים מן המנין. שפל עשרה מישראל הן הגקראין 'עדה', שנאמר [במעשה המרגלים]: "עד מתי לעדה"^{טז}, והיו עשרה, שהרי יצאו יהושע וכלב^{יז}.

(יג) פורס - מלשון פריסה והצעה. (יד) שהרי שניהם לא הוציאו דיבה רעה על הארץ.

(יז) והיא פתוחה כולה לחצר הגדולה, אבל החצר הגדולה אינה פתוחה במלואה לקטנה, מפני שישנם קירות בשטח בו היא גדולה יותר מהקטנה. (יח) כי הקטנה נחשבת כנספח לגדולה. (יט) מכיוון שהרוב נמצא בקטנה, הוא אינו מצטרף למיעוט שבגדולה למרות הפתח שביניהן. (כ) כי השליח ציבור הוא אחד, וממילא נחשב כחלק מהציבור הנמצא בגדולה שהם הרוב. (כא) שהקירות יוצאים משני צידי הקטנה. (כב) הדינים בהלכה זו, נאמרו לגבי צירוף למניין דווקא, אך לענות 'קדושה' ו'ברכו', יכול גם היחיד שנמצא מחוץ לבית הכנסת.

ח. וכן אם היתה צואה בגדולה, אסור להתפלל ולקרוא קריאת שמע בקטנה^{יח}; היתה צואה בקטנה, מתיר להתפלל ולקרוא קריאת שמע בגדולה, אם לא היה שם ריח רע, מפני שהיא מפלגת ממנה^{יט}.

(כג) שהקטנה אינה נחשבת כנפרדת מהגדולה, ואנו מחשיבים את הצואה כאילו היא בקטנה. (כד) ואף שהאנשים הנמצאים בגדולה רואים את הצואה הנמצאת בחצר הקטנה, למרות זאת מותר להם להתפלל בגדולה מכיוון שהצואה נמצאת ברשות אחרת, והיא דומה לצואה המונחת מאחורי מחיצה של זכוכית, שאף על פי שהמתפלל או הקורא רואה אותה, מותר להתפלל כנגדה כמבואר לעיל (הלכות קריאת שמע פרק ג, הלכה י').

ו. וכל דבר שבקדשה^{יט} - לא יהיה אלא בתוך עדה מישראל, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל"^כ. וכל אלו הדברים - אם התחילו בהן בעשרה, והלכו מקצתן, אף על פי שאין רשאים - יגמרו השאר^כ.

(טז) כגון: ברכת הזימון עם שם השם (שהמברך אומר "נברך

17. במדבר-שלח, יד, כז. 18. ויקרא-אמור, כב, לב.

וכיצד . . הציבור: צריך עיון בלשונו בהבנת גדר תפילת ציבור - לקו"ש חכ"ד ע' 95 ג' 8. והיו עשרה: כיצד יתכן שהמקור למעלתה המיוחדת של "עדה" נלמד מחטא המרגלים? - לקו"ש חל"ג ע' 85.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. שְׁלִיחַ צְבוּר מוֹצֵיא אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן. פִּיֶּצֶד? בְּשָׁעָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל, וְהֵם שׁוֹמְעִין וְעוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה - הֲרֵי הֵן מִתְפַּלְּלִין. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּמִי שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי לְהִתְפַּלֵּל; אֲבָל הַיּוֹדְעֵי, אִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ אֶלָּא בַתְּפִלַּת עֲצֻמוֹתָהּ.

שְׁיִהְיֶה עָטוּף [מפני כבוד הציבור].

פֶּרֶק ט

סדר תפילת הציבור בימי חול ובשבת; דיני תפילות שאינן ראויות.

א. סֵדֶר תְּפִלוֹת הַצְּבוּרָה, כָּף הוּא: בְּשַׁחַר - כָּל הַעַם יוֹשְׁבֵין, וְשְׁלִיחַ צְבוּר יוֹרֵד לְפָנֵי הַתְּבָחָה; וְעוֹמֵד בְּאֲמֻצֵּי הַעַם; וּמִתְחִיל וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וְכָל הַעַם עוֹנִים 'אָמֵן', יְהֵא שְׁמִיָּה רַבָּה מְבָרָךְ כָּל כַּחֲזוֹן, וְעוֹנִין 'אָמֵן' בְּסוֹף קְדִישׁ; וְאַחַר כָּף אוֹמֵר: 'בְּרַכּוּ אֶת ה' הַמְּבָרָךְ', וְהֵן עוֹנִים אַחֲרָיו: 'בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרָךְ, לְעוֹלָם וָעֶד'. וּמִתְחִיל וּפּוֹרֵס עַל שְׁמַע בְּקוֹל רֶם, וְהֵן עוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְהַיּוֹדְעֵי לְבָרֵךְ וְלִקְרוֹת קוֹרָא עִמוֹ, עַד שֶׁמְבָרָךְ יִצְאֵל יִשְׂרָאֵל.

כה) ובמקרה שכולם יודעים להתפלל, שליח הציבור חוזר על התפילה בקול כדי שיוכלו לומר יחד 'קדושה'.

י. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּשַׁאֲר הַיָּמִים, חוּץ מֵרֵאשִׁי הַשָּׁנָה, וְיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל^כ. אֲבָל בְּשָׁנֵי יָמִים אֵלוּ, שְׁלִיחַ צְבוּר מוֹצֵיא אֶת הַיּוֹדְעֵי כִּשְׁם שְׁמוֹצֵיא אֶת מִי שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִכּוֹת אֲרָפוֹת, וְאֵין רַב הַיּוֹדְעִין אוֹתָן יְכוֹלִין לְכוֹן דַּעְתָּן בְּהֵן בְּשְׁלִיחַ צְבוּר. לְפִיכָף, אִם רָצָה הַיּוֹדְעֵי, בְּשָׁנֵי יָמִים אֵלוּ, לְסַמֵּךְ עַל תְּפִלַּת שְׁלִיחַ צְבוּר לְהוֹצִיאָו יְדֵי חוֹבְתוֹ - הַרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

כו) שהיודע, אינו יוצא ידי חובתו אלא כשיתפלל בעצמו. כז) שיש בו תשע ברכות בתפילת מוסף כבמוסף של ראש השנה כמבואר לעיל (פרק ב, הלכה ח).

יא. אֵין מְמַנִּין שְׁלִיחַ צְבוּר, אֶלָּא גְדוֹל שְׁבַצְבוּר בְּחֻמְתּוֹ וּבְמַעֲשָׁיו; וְאִם הָיָה זָקֵן, הֲרֵי זֶה מְשַׁבַּח בְּיֹתֵר. וּמִשְׁתַּדְּלִין לְהֵיוֹת שְׁלִיחַ צְבוּר, קוֹלוֹ עָרֵב וְרָגִיל לִקְרוֹת^כ. וְמִי שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּא זָקֵן - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכֵם גְּדוֹל - לֹא יְהֵא שְׁלִיחַ צְבוּר, מִפְּנֵי כְבוֹד הַצְּבוּר; אֲבָל פּוֹרֵס הוּא עַל שְׁמַע, מְשַׁיְבֵיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחַר שְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה.

כח) בתורה ובנביאים ובכתובים, וכן בקי בכל הברכות, כדי שיהיו הפסוקים של התפילה סדורים בבקיאות בפיו.

יב. וְכֵן הָעֵלֶג, כְּגוֹן מִי שֶׁקּוֹרָא לְעֵין אֶלְף, אוּ לְאֶלֶף עֵין, וְכָל מִי שְׁאִינוּ יְכוֹל לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹתוֹת בְּתַקּוּנָן - אֵין מְמַנִּין אוֹתוֹ שְׁלִיחַ צְבוּר. וְהָרֵב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִתְּלַמִּידָיו לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו בְּצְבוּר^{כט}.

כט) כלומר, אף על פי שברוך כלל ממנים כשליח ציבור דווקא אדם שיש בו מעלות מסוימות כמבואר לעיל (הלכה יא), בכל זאת יכול הרב למנות את אחד מתלמידיו שיהיה שליח ציבור, אף על פי שאין בו את כל התנאים האמורים.

יג. הַסּוּמָא [=עיוור] פּוֹרֵס עַל שְׁמַע, וְנִעְשָׂה שְׁלִיחַ צְבוּר. אֲבָל מִי שֶׁפִּתְפוּ מַגְלּוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא

א) בפרק ז ביאר הרמב"ם את סדר התפילה של היחיד, וכאן הוא מבאר את סדר תפילות הציבור. ב) מכיוון שמצווה להתפלל במקום נמוך כמבואר לעיל (פרק ה, הלכה ו), לכן גישת שליח הציבור לתפילה נקראת "יורד". ג) בנוסף לארון הקודש שבו נמצאים כל ספרי התורה שבבית הכנסת, הייתה בזמנם תיבה ארוכה וצרה בה היה מונח רק ספר-תורה אחד, ולפניה שליח הציבור היה עומד ומתפלל. כיום אין מנהגו להניח את ספר התורה ב"תיבה", אלא כל הספרים מונחים בארון הקודש. ד) במרכז בית הכנסת סמוך לקיר הקדמי. ה) ה'קדיש' נקרא כך, על שם שהוא כולל דברי שבח לה' וקידוש שמו. ו) בכל כוונתם. ויש מפרשים: בקול רם.

ב. וְהַכָּל עוֹמְדִין מִיָּד, וּמִתְפַּלְּלִין בְּלַחֲשׁוֹ, וְמִי שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי לְהִתְפַּלֵּל, עוֹמֵד וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל שְׁלִיחַ צְבוּר בְּלַחֲשׁ עִם שַׁאֲר הַעַם; וְכָל שְׁיִגְמוֹר תְּפִלָּתוֹ מִן הַצְּבוּר, יִפְסַע שְׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו, וְיַעֲמֵד בְּמָקוֹם שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו^ד בְּעַת שֶׁיִּפְסַע^ה.

ז) אסור להגביה את הקול בתפילת "שמונה-עשרה", כמבואר לעיל (פרק ה, הלכה ט). ח) בגמרא המשילו את סיום התפילה לתלמיד הנפרד מרבו, שראוי שכשהתלמיד פונה לדרכו לאחר סיום הלימוד, יעמוד מעט על מקומו ולא ילך מיד, כדי להראות שאינו ממהר להיפרד ומחכה לחזור אל רבו שוב. בדומה לכך היהודי בסיום תפילתו, ראוי שישהה מעט על מקומו להראות שאינו ממהר להיפרד מה' כביכול. ט) וממתין על מקומו עד שיגיע שליח הציבור ל'קדושה', שאז חוזר למקומו, כמבואר בהמשך (הלכה ד).

ג. וְאַחַר שֶׁיִּפְסַע שְׁלִיחַ צְבוּר שְׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְאַחֲרָיו, מִתְחִיל וּמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רַם מִתְחַלֵּת הַבְּרָכּוֹת, לְהוֹצִיא אֶת מִי שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל; וְהִפְל עוֹמְדִין וְשׁוֹמְעִין, וְעוֹנֵין אֲמֵן אַחֲרַי בְּרִבְהּ וּבְרִבְהָ, בֵּין אֵלֹו שֶׁלֹּא יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן, בֵּין אֵלֹו שֶׁכָּבֵר יֵצְאוּ יְדֵי חוֹבְתָן.

(טז) ראה לעיל פרק ה הלכה יד, את פירוט מנהגי נפילת אפיים. (יז) כלומר, יתחנן כאשר פניו מוטים כלפי מטה.

וְאַחֲרַי כֶּף יַעֲמֵד שְׁלִיחַ צְבוּר לְבָדוּ, וְאוֹמֵר קְדִישׁ פְּעַם שְׁנֵינָה, וְהֵן עוֹנֵין פְּדָרְף שְׁעוֹנֵין תְּחִלָּה י"ח; וְאוֹמֵר "וְהוּא רְחוּם"¹⁹, "תְּהִלָּה לְדוֹד"²⁰ - הוּא עוֹמֵד וְהֵן יוֹשְׁבִין, וְהֵן קוֹרִין עִמּוֹ; וְאַחֲרַי כֶּף אוֹמֵר "וּבָא לְצִיּוֹן", "וְאֵנִי, זֹאת בְּרִיתִי"²¹, "וְאֵתָה קְדוֹשׁ"²², "וְקִרָא זֶה אֵל אֵל"²³, וְגוֹמֵר הַקְּדָשָׁה, וְהֵן עוֹנֵין "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ"²⁴ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, וְחוֹזֵר וְקוֹרָא הַקְּדָשָׁה תְּרַגּוּם, וְאוֹמֵר "וְתִשְׁאַנֵּי רֹחַ"²⁵, וְקוֹרָאָהוּ תְּרַגּוּם, וְאוֹמֵר "ה' קְמַלְךָ לְעוֹלָם וָעֶד"²⁶, וְקוֹרָאָהוּ תְּרַגּוּם, כְּדֵי לְהַבִּין לְעַם.

(יח) בקדיש שלפני "ברכו", כמבואר לעיל הלכה א. (ט) כיום המנהג הוא לומר זאת רק ביום שני וחמישי בלבד שהם ימי רצון. (כ) שבזמן הגמרא הבינו הציבור בעיקר ארמית.

ו. וְאֵלֹו הַפְּסוּקִים שֶׁלִּפְנֵי הַקְּדָשָׁה, וְשֶׁל אַחֲרֶיהָ, עִם תְּרַגּוּם - הֵן הַנְּקִרָאִין 'סֵדֵר הַיּוֹם'. וְאַחֲרַי כֶּף מִתְחַנֵּן בְּדַבְרֵי תְּחִנוּנִים וּבְפְסוּקֵי רַחֲמִים, וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וְכָל הַעַם עוֹנֵין פְּדָרְפּוֹן, וְנִפְטָרִין.

ז. כָּל הָאוֹמֵר בְּתְּחִנוּנִים: 'מִי שָׂרְחַם עַל קֵן צְפוּר' שֶׁלֹּא יִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים, אוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד, יְרַחַם עָלֵינוּ, וְכִיּוֹצֵא פְּעֻנָּן זֶה - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׁמִצּוֹת אֵלֹו גְזֵרַת הַפְּתוּב הֵן וְאֵינָן רַחֲמִים, שְׂאֵלוֹ הֵיוּ מִפְּנֵי הַרְחָמִים, לֹא הִתִּיר לָנוּ שְׁחִיטָה כָּל עֶקֶר. וְכֵן לֹא יִרְבֶּה בְּכַנּוּיֵין שֶׁל שֵׁם וְיֹאמֵר: "הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא הַחֲזָק וְהָאֵמִין וְהַעֲזוּז"²⁷, שְׂאֵין כַּח בְּאֲדָם לְהַגִּיעַ סוֹף שְׁבָחָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אֵלֹא אוֹמֵר מֵה שְׂאֵמֵר מִשָּׁה רַבְנוּיֵי.

(כא) מכיוון שכאשר יסיים לשבח ייראה כאילו הוא כבר סיים את כל שבחי ה' ותארו, והרי עדיין לא הגיע אפילו

(י) שליח הציבור יישאר במקום בו סיים את שלושת פסיעותיו ושם יאמר את חזרת הש"ץ, וזה בשונה ממנהגנו כיום, ששליח הציבור קודם כל חוזר למקומו ואז מתחיל חזרת הש"ץ. ויש מפרשים, שגם כוונת הרמב"ם כאן היא ששליח הציבור יפסע בחזרה ויתפלל במקומו הראשון, רק שעליו לשהות מעט בין סיום תפילתו האישי לחזרת הש"ץ.

ד. וְאוֹמֵר קְדָשָׁה בְּבְרָכָה שְׁלִישִׁית; וְכֵיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְקְדָשָׁה, יֵשׁ רְשׁוּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְחֹזֵר לְמָקוֹם שֶׁעֲמַד בּוֹ בְּתְּפִלָּה. וְכִשְׁנִיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְמוֹדִים' וְכוּרַע, כָּל הָעַם שׁוֹחֵין [מִשְׁתַּחֲוִּים] מְעַט, וְלֹא יִשְׁחוּ יוֹתֵר מִדֵּי"; וְאוֹמְרִים²⁸: 'מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי כָל בְּשָׂר, יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית, בְּרָכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עַל שֶׁהַחַיִּיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ, כֵּן תַּחֲיֵינוּ וְתַחַנְנוּ, וְתִאָּסֵף גְּלוּתֵינוּ לְחִצְרוֹת קְדְשֶׁךָ²⁹, לְשִׁמְר חֲקִיךָ וְלַעֲבָדְךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵי שְׁלָם, עַל שְׂאֵנוּ מוֹדִים לָךְ"³⁰. וְכָל הָאוֹמֵר 'מוֹדִים מוֹדִים', מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ³¹.

(יא) מכיוון שכבר השתחוו כאשר אמרו "מודים" בתפילה לעצמם, וכאן משתחוים רק כדי לא להיראות ככופר ויהיר, לפיכך מספיק שישתחוו מעט. (יב) תפילה זו נקראת "מודים דרבנן", מפני שהיא מורכבת מכמה הודאות שאמרו חז"ל. (יג) לחצרות ירושלים עיר הקודש. (יד) שנתת בלבנו הכרה אלוקית להיות דבקים בך ולהודות לך. ויש מפרשים: "בעבור ההודאה", כלומר: בזכות ההודאה הזו שאנו מודים לך תחינו ותקיימנו. (טו) גוערים בו, מפני שנראה כאילו הוא מודה לשני אלוקים ומקבל על עצמו שתי מלכויות. אולם, הקפדה זו שלא לכפול את המילה 'מודים' היא דווקא בציבור, אבל ביחיד מותר לחזור על מילה זו כדי לכוון בה יותר.

ה. וְאַחֲרַי שְׁיִשְׁלִים כָּל הַתְּפִלָּה, יִשְׁבֵּב וְיַפְל עַל פְּנָיו, וְיִטֵּה מְעַט³² הוּא וְכָל הַצְּבוּר, וְיִתְחַנֵּן וְהוּא

19. תהלים, עח, לח. 20. שם, קמה, א. 21. ישעיהו, נט, כ-כא. 22. תהלים, כב, ד. 23. ישעיהו, ו, ג. 24. שם. 25. יחזקאל, ג, יב. 26. שמות-בשלה, טו, יח.

הפניות לשיחות קודש וכן... רבנו: ביאור בענינה של הלכה זו - לקו"ש חל"ו ע' 55 והע' 31.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קדשו, כי בם רצה כט להניח להם; לפניו נעבד ביראה ופחד, ונודה לשמו בכל יום תמיד, מעון הברכות, אדון השלום, מברך השביעי ומקדש השבת ומניח בקדשה²⁷ לעם מדשני ענגלי, זכר למעשה בראשית²⁸; אלהינו ואלהי אבותינו, רצה נא במנוחתנו וכו' ברוך אתה ה', מקדש השבת.
ואומר קדיש, וכל העם נפטרין.

(כה) סיבת חזרה זו, מבוארת בהמשך בהלכה יא. כו) הכוללת את תמצית שבע הברכות שבתפילת הלחש של ליל שבת. כז) כנגד ברכת "אבות". (כח) כנגד "ברכת התחיה", וכן הלאה. (כט) כנגד "רצה נא במנוחתנו". (ל) כנגד "שים שלום". (לא) השבת היא יום מנוחה וקדושה לעם ישראל. (לב) שמקיימים את מצוות עונג שבת. (לג) השבת היא זכר להתחדשות העולם.

יא. ולמה תקנו חכמים זה? מפני שרוב העם באין להתפלל ערבית בלילי שבת²⁹, ויהיה שם מי שנתאחר לבוא ולא השלים תפלתו; וישאר לבדו בבית הכנסת, ויבוא לידי ספנה³⁰. לפיכך חוזר שליח צבור ומתפלל, כדי שיתעכבו כל העם עד שישלים תפלתו המתאחר, ויצא עמהן.

(לד) בשונה מימות החול, בהם האנשים עסוקים במלאכתם ומתפללים ערבית בבתיהם. (לה) בזמנם בתי הכנסת היו מחוץ ליישוב, והחוזר מבית הכנסת לבילה לבדו עלול להינזק מרוחות רעות המצויות מחוץ ליישוב. ובדורותינו שאין הסכנה מהרוחות הרעות מצויה, אומרים את ברכת 'מעין שבע' משום 'מנהג אבותינו בידינו'.

יב. לפיכך, יום טוב שקח להיות בשבת, או יום הכפורים, או ראש חדש - אין שליח צבור היודר ערבית לפני התבה מזכיר ענין היום בברכה זו, אלא חותם בה 'מקדש השבת' בלבד, לפי שלא נתחייב היום בברכה זו³¹.

(לו) שאם לא היה זה ליל שבת, לא היה שליח הציבור אומר ברכה זו בליל חג שחל בחול, שהרי תיקנו לומר אותה רק מפני הסכנה שהייתה בלילי שבת. והסיבה לכך שחכמים לא חששו לסכנה בלילי חג (שלא חל בשבת) היא, מפני שבחג כולם מקדימים לבוא לבית הכנסת ואין כאלו שמאחרים.

יג. בשבתות וימים טובים - כשגומר שליח צבור תפלת שחרית בקול רם, אומר קדיש, ואחר כך תהלה לדוד³², ואומר קדיש, ומתפללין מוסף

למקצת שבתו של ה' באמצעות מילים אלו. (כב) "הא-ל הגדול הגבור והנורא" (דברים י, יז). וכן תיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפילה.

ח. במנחה - אומר שליח צבור "והוא רחום"²⁷, "אשרי יושבי ביתך"²⁸, "אשרי העם שפכה לו"²⁹, "תהלה לדוד"; קורא הוא והעם מושב, ועומד שליח צבור ואומר קדיש, והם עונין אחריו 'אמן' כדרך, ומתפללין פלן בלחש; ואחר כך חוזר שליח צבור, ומתפלל בקול רם כדרך שעשה בשחרית, עד שישלים כל התפלה. וישוב הוא והן, ונופלין על פניהן, ומתחנן ומגביה ראשו הוא והן, ומתחנן מעט מושב כדרך שעשה בשחרית. ועומד ואומר קדיש, וכל העם עונין כדרך, ונפטרין למעשיהן.

ט. בערב - כל העם יושבין, והוא עומד ואומר "והוא רחום"³⁰, 'ברכו את ה' המברך', והן עונין: 'ברוך ה' המברך לעולם ועד'. ומתחיל לפרס על שמעו³¹, ואומר קדיש, ואחר כך הפל עומדין ומתפללין בלחש. וכשמשלימין [כשמסיימים] - אומר קדיש, והן נפטרין [=הולכים]. ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית, לפי שאין תפלת ערבית חובה, לפיכך לא יברך ברכות לבטלה, שאין פאן אדם שנתחייב בהן כדי להוציאו.

(כג) הסיבה לאמירת פסוק זה בתפילת ערבית היא, מכיוון שבתפילות שחרית ומנחה אומרים את פסוקי קרבנות התמיד המכפרים על עוונות האדם, אבל בערבית שאין בה קרבן לכפר, תיקנו לומר: "והוא רחום יכפר עון". (כד) לומר קריאת-שמע עם שתי ברכות לפניו ושתיים לאחריה.

י. בלילי שבתות - חוזר שליח צבור אחר שמתפלל בלחש עם הצבור, ומתפלל בקול רם³²; אבל אינו מתפלל שבע, אלא ברכה אחת מעין השבע³³. וכך הוא אומרה: 'ברוך אתה ה' אלהינו ואלהי אבותינו, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון, קונה ברחמי שמים וארץ, גומל חסדים טובים וקונה הפל, מגן אבות³⁴ בדרך, מחיה מתים³⁵ במאמרו, המלך הקדוש שאין כמוהו, המניח לעמו בשבת

27. תהלים, עח, לח. 28. שם, פד, ה. 29. שם, קמד, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להוציא ידי חובה את מי שאינו בקי, ולכן דינו בחזרה כדין יחיד שטעה.

ב. אָבֵל אִם טָעָה שְׁלִיחַ צְבוּר כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ, אֲנִי אוֹמֵר שְׂאִינוּ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ פַּעַם שְׁנֵיָהּ, מִפְּנֵי טַרַח הַצְּבוּר, אֲלֵא סוּמְךָ עַל הַתְּפִלָּה שְׂמִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם; וְהוּא שְׂאִם טָעָה בָּהּ, לְעוֹלָם חוֹזֵר כְּמוֹ שֶׁהֵיחִיד חוֹזֵר.

ג. שְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁטָּעָה וְנִבְהַל [ה-התבלבל], וְלֹא יָדַע מֵהֵיכָן יִתְחִיל, וְשָׁהָה שְׁעָה [זמן ממושך] - יַעֲמֵד אַחֵר תַּחֲתָיו. וְאִם טָעָה בְּכִרְפַת הַמִּינִים [י'למלשינים], אֵין מִמְתַּיֵּן לוֹ, אֲלֵא מִיָּד יַעֲמֵד אַחֵר תַּחֲתָיו, שְׂמֵא מִינּוֹת נִזְרָקָה בּוֹ; וְהוּא, שְׂלֵא הִתְחִיל בָּהּ; אָבֵל אִם הִתְחִיל בָּהּ, מִמְתַּיֵּן לוֹ שְׁעָה [זמן מה]. וְלֹא יֵהָא הַשְּׁנֵי סִרְכָן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.

(ו) ולא ממתנינים עד שייזכר היכן הוא אוחז. (ז) אפילו אם לא השתהה כלל. (ח) ולכן אינו רוצה לומר ברכה זו בה מבקשים שיאבדו המינים והאפיקורסים, כי אינו רוצה לקלל את עצמו. (ט) כי מאחר והתחיל בה מתברר שאינו מין והוא רק טועה, ודינו כטועה בשאר הברכות. (י) ממאן ומתמהמה לרדת לפני התיבה, משום שאין זה כבוד הציבור לעמוד ולחכות באמצע התפילה.

ד. וּמֵהֵיכָן הוּא מִתְחִיל? מִתְחִיל הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ הָרִאשׁוֹן, אִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֲמֻצָּעוֹת; אָבֵל אִם טָעָה בְּאַחַת מִשְׁלֵשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, מִתְחִיל הַשְּׁנֵי מִן הָרִאשׁוֹ, וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֲחֵרוֹנוֹת, יִתְחִיל הַשְּׁנֵי מִן הָעֲבוּדָה.^{יא}

(יא) מברכת "רצה" כדין יחיד הטועה, וכאמור לעיל הלכה א.

ה. הָאוֹמֵר: • 'אֵינִי אוֹמֵר . . . הַתְּפִלָּה א"א אֲנוּ אוֹמְרִים מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ מִינּוֹת וְלֹא בְּאוֹתָהּ תִּפְלָה וְלֹא בַתְּפִלָּה אַחֵרָת.

- אֵף בְּלִבְנֵים, לֹא יַעֲבֹר^{יב} בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה^{יג}. אָמַר: 'אֵינִי עוֹבֵר, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בְּרַגְלֵי סַנְדְּלִי' - אֵף יִחַף, לֹא יַעֲבֹר.

(יב) חוששים שמא עלו לו הרהורי מינות, כי דרך המינים להקפיד בדברים הללו. (יג) אבל בתפילה אחרת אפשר שיעבור לפני התיבה, כי אין זה אלא חשש בעלמא, ומספיק לחשוש בזמן בו התבטא כך ולא נחשיב אותו כמין גמור לתמיד.

ו. מִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם הִתְפַּלֵּל אוֹ לֹא הִתְפַּלֵּל -

בְּלַחַשׁ, וְחוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל מוֹסֵף בְּקוֹל רָם בְּדִרְךָ שְׁעוֹשֶׂה בְּשַׁחְרִית; וְאוֹמֵר קְדִישׁ אַחֵר תְּפִלַת מוֹסֵף, וְהָעַם נִפְטָרִין. וְאֵין אוֹמְרִין קְדִישָׁהּ^{יד} וְלֹא תַחֲנוּנִים אַחֵר תְּפִלַת שַׁחְרִית כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים^{טו}, אֲלֵא אוֹמֵר אוֹתָהּ קִדְּם תְּפִלַת הַמִּנְחָה. בִּיצֵד? קוֹרֵא "תְּהִלָּה לְדוֹד", וְאוֹמֵר סֵדֵר הַיּוֹם וְדַבְּרֵי תַחֲנוּנִים, וְאוֹמֵר קְדִישׁ; וּמִתְפַּלֵּין מִנְחָה, וְחוֹזֵר וּמְשַׁמֵּעַ תְּפִלַת מִנְחָה בְּקוֹל רָם, וְאוֹמֵר קְדִישׁ.

(לו) תפילת "ובא לציון". (לח) מכיוון שבשבת מאריכים הרבה בתפילת שחרית, לא רצו להכביד על הציבור ולכן ודחו את אמירת "ובא לציון" לתפילת מנחה.

יז. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אוֹמֵר סֵדֵר הַיּוֹם אַחֵר תְּפִלַת מוֹסֵף. בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת אוֹמֵר סֵדֵר הַיּוֹם גַּם אַחֵר תְּפִלַת הָעֶרְבַּל^{טז}, וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וְאַחֵר כֶּף מְבֻדֵּל.

(טז) הטעם שאומרים תפילה זו גם בערב הוא, מפני שבשבת נשמות הרשעים יוצאות מהגיהנום ולכן לקראת צאת השבת מעכבים כמה שיותר שלא יחזירו אותן לגיהנום עד הרגע האחרון שאפשר.

פֶּרֶק י'

דיני המתפלל ללא כוונה והטועה בתפילה.

א. מִי שֶׁהִתְפַּלֵּל וְלֹא כוֹנֵן אֶת לְבוֹ, יִחְזַר וְיִתְפַּלֵּל בְּכוּנָה; וְאִם כוֹנֵן אֶת לְבוֹ בְּכִרְכָּה רֵאשׁוֹנָה, שׁוֹב אֵינוֹ צָרִיךְ.^{יז} מִי שֶׁטָּעָה בְּאַחַת מִשְׁלֵשׁ בְּרִכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, חוֹזֵר לְרֵאשׁוֹ; וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִשְׁלֵשׁ בְּרִכוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, חוֹזֵר לְעֲבוּדָה [י"ח"הצ"ח]; וְאִם טָעָה בְּאַחַת מִן הָאֲמֻצָּעוֹת, חוֹזֵר לְתַחֲלַת בְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ, וּמְשַׁלֵּם תְּפִלָּתוֹ עַל הַסְּדֵרִי. וְכֵן שְׁלִיחַ צְבוּר שֶׁטָּעָה כְּשֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, עַל דֶּרֶךְ זוֹ הוּא חוֹזֵר.^{יח}

(א) לחזור ולהתפלל בכוונה. הסיבה לכך היא, מפני שבכניסה לתפילה נדרשת כוונה במיוחד. סיבה נוספת: כי מהות הברכה הראשונה היא קבלת עול מלכות שמים, וראוי ביותר לכונן בזה. כיום הדין הוא שאין לחזור במקרה של חוסר כוונה, מכיוון שאף בחזרה קרוב לוודאי שלא יצליחו לכונן ואין טעם לחזור. (ב) מכיוון שיש להן תוכן אחד, והוא לסדר ולומר את שבחו של הקב"ה לפני הבקשות בתפילה, לכן יש להן דין של ברכה אחת ארוכה. (ג) שהיא הברכה הראשונה משלושת האחרונות. וגם תוכן הברכות האחרונות אחד, שהוא לשבח את ה' לאחר שביקשנו ממנו את בקשותינו, לכן דינן כברכה אחת. (ד) וממשיך תפילתו ממנה והלאה על פי הסדר. (ה) מכיוון שמטרת חזרתו היא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

"מוריד הגשם" שזוהי ההזכרה הנדרשת בחורף. (כד) מכיוון שגם הטל מסמל את גבורתו של ה' המשפיע מים על הארץ, והוא משלים במידה מסוייית את חסרון הזכרת ירידת הגשם. (כה) מכיוון שהגשמים בקיץ הם סימן קללה, וכמזכיר גשם בתפילה אינו משבח אלא מקלל. (כו) אין צורך לבקש שירד. אבל לכתחילה כן יש להזכיר אותו ללא בקשה, אלא כשבח לה' שמוריד אותו.

ט. מי ששכח השאלה [-'ותן טל ומטר'] בברכת השנים - אם נזכר קדם 'שומע תפלה', שואל את הגשמים ב'שומע תפלה'.^{כז} ואם נזכר אחר שברך 'שומע תפלה', חוזר לברכת השנים; ואם לא נזכר עד שהשלים כל תפלתו, חוזר ומתפלל שנה.

(כז) שהיא סוף ברכות האמצעיות והיא כוללת את כל הבקשות, כמבואר לעיל (פרק ו, הלכה ג).

י. טעה ולא הזכיר^{כח} 'יעלה ויבוא' [-בברכת 'רצה'] - אם נזכר קדם שישלים תפלתו, חוזר לעבודה ומזכיר. ואם נזכר אחר שהשלים תפלתו, חוזר לראש^[התפילה]; ואם היה רגיל לומר דברי תחנונים אחר תפלתו [כגון אלוני נצור לשוני וכו'], ונזכר אחר שהשלים תפלתו קדם שיעקר ורגליו - חוזר לעבודה^{כט}.

(כח) בראש חודש, חג או חול המועד. (כט) אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים, אפילו אם אמר באותה הפעם ועדיין לא עקר את רגליו, בכל זאת הוא נחשב כמי שסיים את תפלתו ועליו לחזור לתחילת תפילת שמונה-עשרה.

יא. במה דברים אמורים? בחלו של מועד, או בשחרית ובמנחה של ראשי חודשים; אבל ערבית של ראש חודש - אם לא הזכיר 'יעלה ויבוא', אינו חוזר.

(ל) מכיוון שההלכה היא שבית-דין לא מקדשים את החודש וקובעים את זמנו בלילה, לכן אי הזכרת "יעלה ויבוא" בליל ראש חודש אינה חמורה כל-כך שיעטרו בשבילה לחזור ולהתפלל.

יב. כל מקום שהיחיד חוזר ומתפלל - שליח צבור חוזר ומתפלל, אם טעה פמותו בעת שמתפלל בקול רם; חוץ משחרית של ראש חודש, שאם שכח שליח צבור ולא הזכיר 'יעלה ויבוא' עד שהשלים תפלתו, אין מחזירין אותו, מפני טרח צבוריא - שהרי תפלת המוספין לפניו, שהוא מזכיר בה ראש חודש.

אינו חוזר ומתפלל^י, אלא אם כן התפלל תפלה זו על דעת שהיא נדבה^{טו}; שאם רצה היחיד להתפלל כל היום בלוי תפלת הנדתה הראב"ד
נדבה, יתפלל^{טו}. מי • מי • חובת א"א אין כאן נחת רוח. שהיה עומד בתפלה, ונזכר שכבר התפלל - פוסק ואפלו באמצע הברכה^י; ואם הייתה תפלת ערבית - אינו פוסק, שלא התפלל אותה מתחלה אלא על דעת שאינה חובה^י.

(יד) כי שמא כבר התפלל, ואסור להתפלל פעמיים מכיוון שזה נחשב כהקרכת שני קורבנות תמיד בשחרית (שהרי התפילות תוקנו כנגד קורבנות התמיד) ועבירה על איסור הוספה על ציווי ה'. (טו) מכיוון שמותר לאדם להביא קורבנות נדבה לבית המקדש, בכל כמות שירצה. (טז) וחז"ל אף אמרו שהלוואי והאדם יתפלל כל היום כולו. אמנם, מותר להתפלל שוב כתפילת נדבה דווקא אם מוסיפים בקשה חדשה, אך אדם שהסתפק אם בכלל התפלל, אינו צריך אפילו להוסיף בקשה. (יז) מכיוון שהתחיל להתפלל תפילה זו על סמך זה שהיא חובה, אסור לו להמשיך להתפלל אותה. (יח) כפי שכבר נתבאר לעיל (פרק א, הלכה ו) שתפילת ערבית רשות.

ז. מי שטעה והתפלל של חל בשבת, יצא; ואם נזכר והוא בתוך [-באמצע] התפלה - גומר ברכה שהתחיל בה^ט, וחוזר ומתפלל של שבת. במה דברים אמורים? בערבית או בשחרית או במנחה. אבל במוסף, פוסק ואפלו באמצע הברכה^{כא}; וכן אם השלים תפלה של חל על דעת [-במחשבה] שהוא מוסף, חוזר ומתפלל מוסף - אחד שבת, ואחד יום טוב, ואחד ראש חודש.

(ט) ואינו צריך להפסיק באמצע הברכה, מכיוון שלכתחילה גם בשבת יש להתפלל שמונה-עשרה ברכות, רק בגלל כבוד שבת לא הטריחו חכמים להאריך כל כך. (כ) שגומר את הברכה שנזכר בה. (כא) מכיוון שאין תפלת מוסף של שמונה-עשרה ברכות גם ביום חול, כגון ראש חודש וחול המועד, לכן יפסיק במצב כזה בו מלכתחילה אין כל חיוב לומר ברכה זו.

ח. מי שטעה בימות הגשמים [-בחורף], ולא אמר 'מוריד הגשם' ולא 'מוריד הטל' - חוזר לראש^{כב}; ואם הזכיר הטל^{כג}, אינו חוזר^{כד}. ואם טעה בימות החמה [-בקיץ], ואמר 'מוריד הגשם' - חוזר לראש^{כה}; ואם לא הזכיר טל, אין מחזירין אותו, שאין הטל נעצר, ואינו צריך בקשה^{כז}.

(כב) לתחילת תפילת שמונה-עשרה. (כג) אף שלא הזכיר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּרֵאשׁוֹנָהּ לִי וְאֵינוּ מְבַדֵּיל בְּשָׁנָהּ לִי: וְאִם הִבְדִּיל בְּשִׁתִּיָּהוּ, אִו לֹא הִבְדִּיל בְּאַחַת מִקְּוֵיָהּ - יִצְאָ לֵט; אֲבָל אִם לֹא הִבְדִּיל בְּרֵאשׁוֹנָהּ, וְהִבְדִּיל בְּשָׁנָהּ - חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה שְׁלִישִׁית, מִפְּנֵי שֶׁהִרְאִישׁוֹנָהּ לֹא עָלְתָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימָה לְתְּפִלָּה שֶׁהִיא תְּפִלַּת עֲרִבִית^{מא}. וְכָל הַמִּתְפַּלֵּל שְׁתֵּי תְּפִלוֹת^{מב}, אֶפְלוּ שְׁחֵרִית וּמוֹסָף^{נג} - לֹא יִתְפַּלֵּל זֶה אַחַר זֶה; אֲלָא יִשְׁהֶה בֵּין תְּפִלָּה לְתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְחַוְּגַן דַּעְתּוֹ עָלָיו^{מד}.

(לו) מכיוון שהראשונה נחשבת לתפילת ערבית בזמנה. (לז) שהיא נחשבת כהשלמת תפילת מנחה של שבת, שאין בה הברלה. (לח) שלא הבדיל בשתי התפילות כלל. (לט) מכיוון שמבדיל אחר כך עם כוס יין. (מ) ובכך הראה שכוונתו הייתה שהתפילה הראשונה יתחשב כהשלמת מנחה של שבת, והתפילה השנייה כתפילת ערבית. (מא) והכלל הוא שאת תפילת ההשלמה מתפללים בסוף, כמבואר לעיל (פרק ג הלכה ח). (מב) כגון ששכח להתפלל, ומתפלל עכשיו שתיים. (מג) שמתפלל את שתי התפילות לפי הסדר, לא בגלל טעות. (מד) שדעתו תהיה מיושבת ויוכל להתכונן לתפילה השנייה שגם היא תהיה מתוך כוונה ובתחינה.

טז. אָסוּר לוֹ לְמִתְפַּלֵּל בְּצַבּוֹר, שִׁיקְדִים תְּפִלְתּוֹ לְתְּפִלַּת הַצַּבּוֹר^{מה}. הַנִּכְנָס לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמִצָּא צַבּוֹר מִתְפַּלְּלִין בְּלִחַשׁ [תפילת שמונה-עשרה] - אִם יָכוֹל לְהִתְחִיל וּלְגַמֵּר עַד שֶׁלֹּא יִגִּיעַ שְׁלִיחַ צַבּוֹר לְקִדְשָׁהּ, יִתְפַּלֵּל. וְאִם לֹא, יִמְתִּין^{מו} עַד שֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צַבּוֹר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רֹם, וְיִתְפַּלֵּל עִמּוֹ בְּלִחַשׁ מְלֵה בְּמִלָּה, עַד שֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צַבּוֹר לְקִדְשָׁהּ; וְעוֹנָה הַקִּדְשָׁה עִם הַצַּבּוֹר, וּמִתְפַּלֵּל שְׁאֵר תְּפִלָּה לְעַצְמוֹ. וְאִם הִתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל קִדְּם שְׁלִיחַ צַבּוֹר, וְהִגִּיעַ שְׁלִיחַ צַבּוֹר לְקִדְשָׁהּ - לֹא יִפְסִיק, וְלֹא יַעֲנֶה קִדְשָׁהּ עִמָּהּ. וְכֵן לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן, יְהִי שְׁמִימָה רַבָּה מְבֹרָךְ', וְהוּא בְּאִמְצַע הַתְּפִלָּה; וְאִין צְרִיף לֹאמֵר, בְּשְׁאֵר בְּרִכּוֹת^{מי}.

(מה) אלא ימתין כדי שיתפלל יחד עם הציבור, מכיוון שתפילת הציבור רצויה יותר לפני ה'. (מו) כי אם לא ימתין, לא יוכל לענות 'קדושה' עם הציבור שהרי אסור להפסיק לעניית 'קדושה' באמצע התפילה. (מז) כשאדם ואחז באמצע אמירת ברכה כלשהי מברכות המצוות או מברכות הנהנין, אסור לו להפסיק כדי לענות אמן ו'קדושה', שהרי אם באמצע התפילה אסור לו להפסיק אפילו בין ברכה לברכה, בוודאי שאסור באמצע ברכה ממש.

לא) אבל אם עדיין לא סיים את תפילתו, מכיוון שהדין במקרה כזה הוא לחזור רק ל"רצה", אין זו טרחה מרובה לציבור ועליו לחזור ל"רצה". (לב) וכיוון שנוהגים להתפלל שחרית ומוסף ברצף, הזכרת ראש חודש במוסף יתחשב אף לשחרית. אבל אם שליח הציבור טעה במוסף ולא הזכיר ראש חודש, עליו לחזור ולהתפלל, ולא מסתפקים בכך שיזכיר את ראש חודש בתפילת מנחה, מכיוון שאין נוהגים להתפלל מוסף ומנחה ברצף.

השנת הראב"ד

עשרת . . צבור א"א יש מי שאומר שאינו חוזר לראש ומ"ש בגמרא לא יצא לומר שלא יצא ידי חובת ברכה כתקנה ומצאנו בענין ק"ש שאמרו הקורא עם אנשי משמר ועם אנשי משמר לא יצא מפני שאנשי משמר מקדימין והדבר ידוע שהיו קורין אחר עמוד השחר ובשעת הדחק אדם יוצא בה ומאי לא יצא דקאמרינן אלא שלא יצא כתקנה וגם זה כמו זה.

לג. עֲשֶׂרֶת • הִיָּמִים

שֶׁמֵרֵאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם

הַכְּפוּרִים - טַעְנָה וְחֵתֵם

בְּהֵם בְּכִרְכָּה שְׁלִישִׁית

'הָאֵל הַקָּדוֹשׁ' [במקום "המלך

הַקָּדוֹשׁ"], חוֹזֵר לְרֵאשׁ.

טַעְנָה וְחֵתֵם בְּאַחַת

עֲשֶׂרֶת 'אוֹהֵב צְדָקָה

וּמִשְׁפָּט' [במקום "המלך המשפט"], חוֹזֵר לְתַחֲלַת הַבְּרָכָה,

וְחוֹתֵם בָּהּ 'הַמְּלִיךְ הַמִּשְׁפָּט', וּמִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ עַל

הַסֵּדֶר; וְאִם לֹא נִזְכַּר עַד שֶׁהִשְׁלִים תְּפִלְתּוֹ, חוֹזֵר

לְרֵאשׁ. אֶחָד יָחִיד, וְאֶחָד צַבּוֹר.

יד. טַעְנָה וְלֹא הִזְכִּיר הַבְּדִלָּה בְּ'חוֹגֵן הַדַּעַת' לִי -

אִם נִזְכַּר קִדְּם 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', מְבַדֵּיל בְּ'שׁוֹמֵעַ

תְּפִלָּה'; וְאִם נִזְכַּר אַחֵר 'שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה', מְשַׁלֵּים

תְּפִלְתּוֹ וְאֵינוּ צְרִיף לְחֹזְרָהּ. וְכֵן מִי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר 'עַל

הַנְּפִסִּים' בְּחִנּוּכָה וּבְפוּרִים, וְ'עֲנִינוּ' בְּתְּפִלַּת תְּעִנִּית -

אֵינוּ חוֹזֵר וּמִתְפַּלֵּל לָהּ; אֶחָד יָחִיד וְאֶחָד צַבּוֹר. וְאִם

נִזְכַּר [בתענית] קִדְּם שֶׁיַּעֲקֹר רִגְלָיו - אֹמֵר: 'עֲנִינוּ אֲבִינוּ

וְכוּ' כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עַת

צָרָה', "יְהִיו לְרַצּוֹן אֲמָרֵי פִי"^{מנ}.

(לג) בתפילת ערבית במוצאי שבת וחג. (לד) מכיוון

שמבדיל אחר כך עם כוס יין. (לה) בהתאם לכלל - ימים

שאינם בהם קרבן מוסף, כגון חנוכה ופורים, אם לא אמר

בתפילה את הנוסח שמזכיר את המאורע של אותו היום אינו

צריך לחזור. והסיבה לכך היא מפני שחגים אלו אינם

מהתורה, אלא הם תקנת חכמים.

טז. שִׁכַּח וְלֹא הִתְפַּלֵּל מְנַחֵה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, יִתְפַּלֵּל

עֲרִבִית שְׁתֵּים שַׁל שַׁבָּת; וְכֵן בְּיוֹם טוֹב. שִׁכַּח וְלֹא

הִתְפַּלֵּל מְנַחֵה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - מִתְפַּלֵּל

בְּמוֹצָאֵיהֶן עֲרִבִית שְׁתֵּים שַׁל חוּל, מְבַדֵּיל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שלישי כ"ה אדר ~

פָּרָק יא

בניית בית הכנסת; קדושת וכבוד בית הכנסת.

א. פֶּל מְקוֹם שֵׁישׁ בּוֹ עֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, צָרִיךְ לְהִכִּין לוֹ בֵּית שְׁיִיבָנָסוֹ בּוֹ לְתַפְלָה בְּכָל עֵת תַּפְלָה; וּמְקוֹם זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'בֵּית הַפְּנִסָּת'. וְכוּפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לְבָנוֹת לָהֶן בֵּית הַפְּנִסָּת, וְלִקְנוֹת לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וְכְתוּבִים.³¹

(א) בכדי שכל מי שירצה יוכל לבוא וללמוד בהם.

ב. פְּשׁוּבִינֵי בֵּית הַפְּנִסָּת, אֵין בּוֹנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּגִבְהָהּ שֶׁל עִיר, שְׁנֵאמַר: "בְּרֵאשׁ הַמַּיּוֹת תִּקְרָא"³¹. וּמִגְבִּיהֵינִי אוֹתוֹ עַד שְׁיִהְיֶה גְבוּהַ מִכָּל תְּצֻרוֹת [בתח] הָעִיר, שְׁנֵאמַר: "וְלָרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ"³². וְאֵין פּוֹתְחִין פְּתָחֵי בֵּית הַפְּנִסָּת אֶלָּא לְמִזְרַח, שְׁנֵאמַר: "וְהַחֲנִים לְפָנֵי הַמִּשְׁכָּן קְדָמָה"³³. וּבוֹנִין בּוֹ הַיִּכָּל [תדרון/ארון] שְׁמִינִיחִין בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וּבוֹנִין הַיִּכָּל זֶה בְּרוּחַ [לצד] שְׁמֵתְפָלְלִין בְּגִבְהָהּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, פְּדֵי שְׁיִהְיוּ פְּנִיָהֶן אֶל מוֹל הַהִיכָל פְּשִׁיעֵמְדוֹ בְּתַפְלָה.

(ב) מבנה בית הכנסת צריך להיות גבוה. (ג) כפי שפתחו של המשכן היה לצד מזרח. הסיבה לכך היא, כי בדרך כלל פתח בית הכנסת נמצא מאחורי גב הקהל, ומכיוון שהקהל צריך להתפלל ולהשתחוות לכיוון ארון הקודש הנמצא בצד מערב, מתאים שהפתח יהיה בצד מזרח. ובארצות המערב שבהם מתפללים ומשתחוים לכיוון צד מזרח שלהם בו נמצאת ארץ ישראל ובצד זה גם בונים את ארון הקודש, עושים את פתח בית הכנסת במערב. (ד) בהתאם להלכה שצריכים להתפלל לכיוון ארץ ישראל, ירושלים ובית המקדש.

ג. וּמַעֲמִידֵין בֵּימָה בְּאֲמָצַע הַבַּיִת, פְּדֵי שְׁיַעֲלֶה עָלֶיהָ הַקּוּרָא בְּתוֹרָה אוֹ מִי שֶׁהוּא אוֹמֵר לְעַם הַבְּרִי בְּבוֹשִׁין" - פְּדֵי שְׁיִשְׁמְעוּ בְּלֵן. וְכִשְׁמַעְמִידֵין הַתְּבָה שֵׁישׁ בָּהּ סֵפֶר תּוֹרָה, מַעֲמִידֵין אוֹתָהּ בְּאֲמָצַע, וְאַחֲרָי [גבה של] הַתְּבָה כְּלָפְנֵי [מול] הַהִיכָל, וּפְתָיָהּ [חזית התבה] כְּלָפֵי הָעַם.

(ה) דברי מוסר אשר כובשים את ליבו של השומע. (ו) בזמנם היה המנהג להציב תיבה ובתוכה ספר תורה אחד (בנוסף לספרי התורה שמונחים בהיכל), כדי שיהא מוכן להעלות אותו משם לבימה לקריאת התורה, וגם כדי שיהיה זמין ליחידים לקרוא בו "שניים מקרא ואחד תרגום", שמצווה לקרוא זאת מתוך ספר תורה יותר מאשר מתוך החומש, ולא יצטרכו לטרוח ולהוציא את ספר התורה מארון הקודש. (ז) כלומר, בין צפון לדרום בסמיכות היכל, ולפניה היה שליח הציבור עומד ומתפלל, כמו שמבואר לעיל (פרק ט, הלכה א).

ד. פִּיצֵד הָעַם יוֹשְׁבֵין בְּבֵתֵי פְּנִסִּיּוֹת? הַזְּקָנִים יוֹשְׁבֵין וּפְנִיָהֶן כְּלָפֵי הָעַם, וְאַחֲרֵיהֶן כְּלָפֵי הַהִיכָל; וְכָל הָעַם יוֹשְׁבֵין שׁוֹרָה לְפָנֵי שׁוֹרָה, וּפְנֵי כָל שׁוֹרָה לְאַחֲרֵי הַשׁוֹרָה שְׁלִפְנֵיהָ, עַד שְׁיִהְיוּ פְּנֵי כָל הָעַם כְּלָפְנֵי הַקֶּדֶשׁ [כלפי ארון הקודש], וְכָלפְנֵי הַזְּקָנִים וְכָלפְנֵי פְּנֵי הַתְּבָה. וּבָעֵת שֶׁשְׁלִיחַ צָבוּר עוֹמֵד לְתַפְלָה, עוֹמֵד בְּאַרְצֵן לְפָנֵי הַתְּבָה, וּפְנִיּוֹ כְּלָפְנֵי הַקֶּדֶשׁ, פֶּשְׂאָר הָעַם.

ה. בְּתֵי פְּנִסִּיּוֹת וּבְתֵי מְדֻרְשׁוֹת" - נוֹהֲגִין בְּהֵן כְּבוֹד, מְכַבְּדִין [מטאטאים] אוֹתָן וּמְרַבְּצִין אוֹתָן [מזולפים מים להדק את הקרקע]. וְנִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּסִפְרָד וּבְמַעֲרָב [ארצות צפון אפריקה] בְּשׁוּנְעָר [כבל] וְאַרְצֵן הַצִּבִּי [ארץ ישראל], לְהַדְלִיק עֲשָׂשׂוֹת^ט בְּבֵתֵי פְּנִסִּיּוֹת, וְלְהַצִּיעַ בְּקַרְקָעֵן מִחֻצְלוֹת פְּדֵי לִישָׁב עָלֵיהֶן. וּבְעָרֵי אֲדוּם [ארצות הנוצרים], יוֹשְׁבֵין שָׁם עַל הַפְּסָאוֹת.

(ח) שבהם לומדים תורה. (ט) מנורות של אש. ומדליקים אותן לכבד את בית הכנסת. (י) שטיחים עשויים מקש, או מקנים דקים.

ו. בְּתֵי פְּנִסִּיּוֹת וּבְתֵי מְדֻרְשׁוֹת - אֵין נוֹהֲגִין בְּהֵן קְלוֹת רֵאשׁ, פְּגוֹן שְׁחוֹק וְהֵתַל [הוללות] וְשִׁיחָה בְּטֵלָה. וְאֵין אוֹכְלִין בְּהֵן, וְאֵין שׁוֹתִין בְּהֵן, וְאֵין גְּאוּתִין [מתקשטים] בְּהֵן, וְאֵין מְטִילִין בְּהֵן^א. וְאֵין גְּנִסִּין לָהֶן לֹא בְּחֻמָּה מְפָנֵי חֻמָּה^ב, וְלֹא בְּגִשְׁמִים מְפָנֵי גִשְׁמִים^ב. וְחֻכְמִים וְתַלְמִידֵיהֶן - מְתָרִין לְאַכֵּל וְלִשְׁתּוֹת בְּהֵן^י מִדְּחַק [כשמוכרחים].

(יא) כגון במקרה שהאדם מוטרד וחסר סבלנות, לא ייכנס

31. משלי, א, כא. 32. עזרא, ט, ט. 33. במדבר, ג, לח.

הפניות לשיחות קודש עשרה מישראל: החובה היא רק בעשרה מישראל, אך גם בקביעת מקום מיוחד לעבודת ה' על ידי היחיד מתקיים ענין "ועשו לי מקדש" - לקו"ש חלו" ע' 128.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הן עומדין, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם"³⁵ - אף על פי שהן שוממין, בקדשתן הן עומדין. וכשם שנהגין בהן בישובן [כשעמדו על תילם], כך נהגין בהן בחרבנן - חוץ מכבוד ורבוץ [שט"פ], שאין מכבדין אותן ואין מרביצין אותן. עלו בהן עשבים, לא תלש; ואם תלשו אותן, מניחין אותן במקומן, כדי שיראו אותן העם, ותעזר רוחם. [מעונמת הנפש] וישתדלו לבנותן.

יב. אין סותרין בית הפנסת כדי לבנות אחר במקומו, או במקום אחר, אכל בונין אחר, ואחר כך סותרין זה - שפא יארע להן דבר אנס, ולא יבנו. אפילו פתל אחד ממנו - בונה [כוחל] חדש בצד הישן, ואחר כך סותר הישן.

יג. במה דברים אמורים? שלא חרבו יסודותיו. אכל אם חרבו יסודותיו, או שנטו פתליו לפל - סותרין אותו מיד, ומתחילין לבנותו במקרה ביום ובלילה, שפא תדחק השעה, וישאר חרב.

(ט) שאסור להרוס בית כנסת לפני שבונים אחר.

יד. מתר לעשות בית הפנסת, בית המדרש; אכל בית המדרש, אין עושין אותו בית הפנסת, שקדשת בית המדרש יתרה על קדשת בית הפנסת, ומעלין בקדש ולא מורדין. וכן בני העיר שמכרו בית הפנסת, יש להן לקח בדמיו תבה³⁶; מכרו תבה, יש להן לקח בדמיה מטפחות [מעילים] או תיק [בית] לספר תורה; מכרו מטפחות או תיק, לוקחין בדמיו חמשין³⁷; מכרו חמשין, לוקחין ספר תורה. אכל אם מכרו ספר תורה - אין לוקחין בדמיו אלא ספר תורה אחר, שאין שם קדשה למעלה מקדשת ספר תורה. וכן במותריהן³⁸.

כ) מותר להסב את בית הכנסת המיועד לתפילה בלבד, להיות בית המדרש - מקום לימוד תורה. (כא) שמניחים בתוכה ספר תורה, כמבואר לעיל הלכה ג. (כב) גיליונות קלף שכתוב בהם חומש אחד מחמשת חומשי תורה, ואין קדושתם גדולה כקדושת ספר תורה שבו כתובים כל חמישה חומשי תורה. (כג) כלומר שגם אם נותר כסף לאחר שקנו בו דבר יותר נעלה בקדושה (כגון חומשים מכסי מכירת מטפחות), עדיין אסור להשתמש ביתרת הכסף לקניית דבר פחות נעלה בקדושתו.

לתוכם לטייל כדי להרחיב את ליבו ולהירגע, מכיוון שנכנסים לשם רק בשביל להתפלל או לקרוא בתורה. (יב) כדי להנות מהצל שלהם. (יג) כדי לא להירטב. (יד) מכיוון שבשבילם הם נחשבים כמו בית.

ז. ואין מחשבין בהן חשבונות, אלא אם פן היו חשבונות של מצוה, כגון קפה של צדקה ופדיון שבויים, וכיוצא בהן. ואין מספדין בהן, אלא הספד של רבים, כגון שיהיה שם בהספד גדולי חכמי אותה העיר, שכל העם מתקבצין ובאין בגללן³⁹.

(טו) בין במקרה שהחכם הגדול בעצמו נפטר, ובין במקרה שמת אחד ממשפחתו והחכם הגדול עומד להספידו ובגללו מתקבצים שם הציבור.

ח. הנה לבית הפנסת או לבית המדרש שני פתחים - לא יעשו דרך כדי שיכנס בפתח זה ויצא בפתח אחר שפגגדו לקרב הדרך; שאסור להכנס להן, אלא לזכר מצוה⁴⁰.

(טז) כדי שלא יולולו בכבודם וביראה הנדרשת בשעת הנוכחות בהם, כדברי הפסוק "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל) וכל בית כנסת נחשב כמקדש מעט.

ט. מי שצריך להכנס לבית הפנסת לקרות תינוק או חברו - יקנס, ויקרא מעט [פסוקים] או יאמר שמועה [הלכה], ואחר כך יקרא חברו, כדי שלא יכנס בשביל חפצו בלבד. ואם אינו יודע, יאמר לאחד מן התינוקות: 'קרא לי פסוק שאתה קורא בו'; או ישהה מעט בבית הפנסת, ואחר כך יצא, שהישיבה שם מעסקי מצוה היא, שנאמר: "אשרי יושבי ביתך"⁴¹.

י. מי שגננס לקרות או להתפלל בפתח זה, מתר לו לצאת בפתח שפגגדו כדי לקרב את הדרך; ומתר לאדם להכנס לבית הפנסת במקלו במנעלו ובאפנדתו [כשרק גופיה על גופן]. ואם היה צריך לרק, ורקק בבית הפנסת⁴².

(יז) והיתר זה הוא דווקא מתי שנכנס מלכתחילה לא כדי לעשותו דרך קיצור, אבל אם מלכתחילה נכנס כדי לעשותו דרך קיצור - אפילו אם התפלל או קרא אין זה מועיל. (יח) אבל צריך שישפוש את הרוק ברגלו. ובמקרה שהרצפה שם עשויה מחומר שהרוק לא ניכר עליו, אין צורך לשפוש.

יא. פתי פגסיות ובתי מדרשות שחרבו, בקדשתן

34. תהלים, פד, ה. 35. ויקרא-בחוקותי, כו, לא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. וְכֵן אִם גָּבוּ מִן הָעַם מְעוֹת לְבָנוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת, אוֹ לְקָנוֹת תְּבָה, אוֹ מִטְפָּחוֹת וְתִיק, אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, וְרָצוּ לְשִׁנּוֹת (את המטרה של) כָּל מָה שֶׁגָּבוּ - אֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ אֲלָא מִקְדָּשָׁה קְלָה לְקִדְשָׁה חֲמוּרָה מִמֶּנָּה יֵד. אָבָל אִם עָשׂוּ מָה שֶׁגָּבוּ לְעִשׂוֹתוֹ וְהוֹתִירוּ - מְשַׁנֵּין הַמּוֹתֵר לְכָל מָה שִׁירְצוּהָ. וְכָל כְּלֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, כְּבֵית הַכְּנֶסֶת יְיָ (קדושתם); פְּרֻכָּת וְיִלְיוֹן שֶׁעַל הָאָרוֹן שֶׁמְגַיְחִין בּוֹ הַסְּפָרִים, כְּמִטְפָּחוֹת הַסְּפָרִים יֵד. וְאִם הִתְנוּ עֲלֵיהֶן יֵד, הָרִי הֵן כְּפִי הַתְּנָא יֵיט.

(לא) כי אף על פי שקדושת בית הכנסת פקעה מהמבנה וחלה על הכסף, אין לזלזל בו כל כך. (לב) גם כאשר פרסמו את המכירה היא נחשבת כאילו נעשתה במעמד אנשי העיר, אף שלא נכחו במעמד המכירה עצמה.

יח. וְכֵן אִם הִתְנוּ^ל שְׂבָעָה טוֹבֵי הָעִיר בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר עַל מוֹתֵר הַדָּמִים, שִׁיְהִיו חֲלִין - הָרִי אֵלוֹ חֲלִין. וְכִשְׁלֹקְחִין הַדָּמִים וּבוֹנִין מֵהֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחַר, אוֹ שֶׁקָּנוּ מֵהָם תְּבָה אוֹ מִטְפָּחוֹת וְתִיק, אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ חֲמִשִּׁין - הַשָּׂאָר יִהְיֶה חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ, וְיַעֲשׂוּ בּוֹ מָה שִׁירְצוּ.

(לג) בשעת מכירת בית הכנסת.

יט. וְכֵן אִם קָבְלוּ עֲלֵיהֶן כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר, אוֹ רַבָּם, אָדָם אֶחָד [שיהיה אחראי על עניני בית הכנסת] - כָּל מָה שֶׁעָשָׂה, עָשׂוּי, וְהוּא מוֹכֵר וְנוֹתֵן לְבָדוֹ כְּפִי מָה שִׁירְאָה, וְיִתְנָה כְּפִי מָה שִׁירְאָה.

כ. כְּשֶׁם שֶׁמְתָר לְהֵן לְמַפְר בֵּית הַכְּנֶסֶת, כֶּף נוֹתְנִין אוֹתוֹ בְּמִתְנָה, שֶׁאֵלוֹ לֹא הָיָה לָהֶם לְצַבּוֹר הַגְּנֵיה בְּמִתְנָה זוֹ, לֹא נִתְנוּהָ; אָבָל לֹא מְשַׁפְּרִין אוֹתָהּ, וְלֹא מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ יֵד. וְכֵן כְּשִׁשׂוֹתְרִין בְּתֵי כְּנֶסֶת לְבָנוֹתָן, מְתַרִין לְמַפְר וּלְהַחֲלִיף וּלְתַן בְּמִתְנָה הַלְּבָנִים וְהָעֲצִים וְהָעֶפֶר שֶׁלָּהֶן; אָבָל לְהַלּוֹתָן, אֲסוּר, שֶׁאֵין הַקְּדָשָׁה עוֹלָה [=מסתלקת] מֵהֵן אֲלָא בְּדָמִים, אוֹ בְּהִנְיָה שֶׁהִיא כְּדָמִים.

(לד) כי מאחר שנשאר בקדושתו, אין זה ראוי שהקונה ישתמש בו לצרכי חול, מה שאין כן במכירה גמורה שאז פוקעת הקדושה מבית הכנסת וחלה על הכסף.

כא. רְחוּבָה [=רחבה מרכזית] שֶׁל עִיר - אָף עַל פִּי שֶׁהָעַם מִתְפַּלְלִין בּוֹ בְּתַעֲנוּת וּבְמַעֲמֹדוֹת יֵד, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּבוּץ רַב, וְאֵין בֵּית הַכְּנֶסֶת מְכִיל אוֹתָן - אֵין בּוֹ קְדָשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֲרָאִי וְלֹא נִקְבַע לְתַפְלָה; וְכֵן בְּתֵים וְחֲצֵרוֹת שֶׁהָעַם מִתְפַּנְסִין לָהֵן לְתַפְלָה - אֵין בָּהֶם קְדָשָׁה; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָבְעוּ אוֹתָן לְתַפְלָה בְּלִבָּד, אֲלָא עֲרָאִי מִתְפַּלְלִין בָּהֵן, כְּאָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

(לה) כל עם ישראל (בארץ ישראל) התחלקו, לפי ערים, לעשרים וארבעה "מעמדות", ששלחו בתורנות את שליחיהם הממונים להיות נוכחים במעמד הקרבת קרבן

המדרש, או בית הכנסת, או לקנות תבה, או מטפחות ותיק, או ספר תורה, ורצו לשנות את המטרה של כל מה שגבו - אין משנין אותו אלא מקדשה קלה לקדשה חמורה ממנה יד. אבל אם עשו מה שגבו לעשותו והותירו - משנין המותר לכל מה שירצוה. וכל כלי בית הכנסת, כבית הכנסת יי (קדושתם); פרכת ויליון שעל הארון שמגיחין בו הספרים, כמטפחות הספרים יד. ואם התנו עליהן יד, הרי הן כפי התנאי יט.

(כד) הסיבה לכך היא לא בגלל שיש קדושה בכסף הזה, שהרי עדיין לא השתמשו בו, אלא זהו איסור כתוצאה מהנדר שנדר הציבור לבנות או לקנות אתו דבר מסוים על ידי הנתניה הזאת - ומוטל עליהם לקיימו. (כה) מכיוון שהם קיימו את מה שנדרו, והמעוֹת כשלעצמן הרי אין בהם קדושה. (כו) כגון הבימה שעולים עליה לקריאת התורה. (כז) מפני שלפעמים היו פורסים את הפרוכת מתחת לספר התורה, לכן קדושתה כקדושת מעילי ספרי התורה. (כח) מלכתחילה מתי שיעדו אותם בשביל ספר תורה, התנו שיהיו מותרים להשתמש בהם גם תשמישי חול. (כט) ומותר להשתמש בהם כרצונם.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמְתָר לְמַפְר בֵּית הַכְּנֶסֶת? בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים^ל, שֶׁלֹּא עָשׂוּ אוֹתוֹ אֲלָא עַל דַּעַת בְּנֵי הַכְּפָר לְבָדָם, שִׁיְהִיָּה לָהֶם לְהַתְפַּלֵּל בּוֹ, וְהוּא שֶׁאִם רָצוּ בְּלֵן לְמַכְרוֹ, מוֹכְרִין. אָבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּרִכִּין [-ערים גדולות] - הוֹאִיל וְעַל דַּעַת כָּל אֲנָשֵׁי הָעוֹלָם נַעֲשָׂה, שֶׁיָּבֹאוּ וְיִתְפַּלֵּל בּוֹ כָּל הַבָּא אֶל הַמְּדִינָה - נַעֲשָׂה שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ לְעוֹלָם.

(ל) שאין אנשים ממקומות אחרים שרגילים לבוא שם.

יז. בְּנֵי • הַכְּפָר שֶׁרָצוּ לְמַפְר בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּהֶן, אוֹ לְבָנוֹת בְּדָמִים בֵּית הַכְּנֶסֶת אַחֵר, אוֹ לְקָנוֹת בְּדָמִים תְּבָה אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - צְרִיכִין לְהִתְנוּת עַל הַלּוֹקֵת, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ לֹא מְרַחֵץ, וְלֹא בְּרִסְקִי [=בית עיבוד עורות], וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמַּעֲבָדִין בּוֹ הָעוֹרוֹת, וְלֹא בֵּית הַטְּבִילָה, וְלֹא בֵּית הַמִּים [=מבכה] לֵא. וְאִם הִתְנוּ שְׂבָעָה טוֹבֵי [=הממונים על] הָעִיר בְּמַעֲמַד אֲנָשֵׁי הָעִיר לִבְשֻׁעַת

השנת הראב"ד בני . . . מותר א"א אין זה מחזור שיוכלו להתנות על ארבעה דברים הללו ואם אמרו שיכולים להתנות עליה לזרעה והוא היה תל חרב לא אמרו לחלל הבית שהיה לתפלה להיותו בורסקי וכיוצא בו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לקרוא בו לפחות שלושה פסוקים כדי שאם יכנסו אנשים לבית הכנסת באותו הרגע שלא יחשבו שקראו לאדם אחד פחות משלושה פסוקים. (יא) מי שקרא והגיע לקראת סוף קטע ונשארו רק שני פסוקים לסיום הקטע, יקרא עד סופו ולא יעצור באמצע, מחשש שאולי כשיפסיק באמצע ייצאו אנשים מבית הכנסת ויחשבו שהעולה אחריו יקרא את שני הפסוקים האחרונים בלבד. (יב). כנגד תורה נביאים וכתובים. ואפילו קטע שלם בתורה, אם יש בו רק שני פסוקים אין לקרוא אותו לבדו.

ד. שְׁלֹשָׁה שְׁקָרְאוּ עֲשָׂרָה פְּסוּקִין, שְׁנַיִם קוֹרְאִין שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, וְאֶחָד אֶרְבָּעָה. וְכֵן שְׁהִיָּה הַקּוֹרֵא אֶרְבָּעָה רֵאשׁוֹן, אוֹ אַחֲרוֹן, אוֹ אֶמְצָעִי - הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.¹

(ג) היה אפשר לחשוב שצריך להקפיד שדווקא האחרון יקרא ארבעה פסוקים בגלל "מעלין בקודש ואין מורידין", אך ההלכה היא שאין צורך להקפיד על כך כאן.

ה. פֶּלֶא אֶחָד וְאֶחָד מִן הַקּוֹרְיִין, פּוֹתַח סֵפֶר תּוֹרָה, וּמְבִיט בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא קוֹרֵא בוֹ, וְאַחַר כֵּן אוֹמְרִי: 'בְּרַכּוּ אֶת ה' הַמְּבַרְךְ', וְכָל הָעַם עוֹנִין: 'בְּרוּךְ ה' הַמְּבַרְךְ, לְעוֹלָם וָעֶד'¹⁰; וְחוֹזֵר וּמְבַרְךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ - בְּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה'; וְכָל הָעַם עוֹנִין אֲמֵן. וְאַחַר כֵּן קוֹרֵא, עַד שֵׁשֶׁלְּשִׁים לְקִרְוֹת; וְגוֹלָל הַסֵּפֶר¹¹, וּמְבַרְךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֲמֵת¹², חַיֵּי עוֹלָם נְטֻעָה בְּתוֹכֵנוּ¹³ - בְּרוּךְ אַתָּה ה', נוֹתֵן הַתּוֹרָה.

(יד) לשיטת הרמב"ם, העולה לתורה אינו חייב לגלול ולסגור את הספר תורה בברכה שלפני הקריאה בתורה. (טו) והוא חוזר אחריהם ואומר "ברוך ה' המבורך וגו'", כדי לכלול את עצמו עם המברכים ולא לצאת מהכלל. (טז) ומברך דווקא לאחר שסוגר, כדי שלא יחשבו הציבור שברכות התורה כתובות בספר התורה. (יז) הכוונה לתורה שבכתב. (יח) הכוונה לתורה שבעל-פה.

ו. אֵין הַקּוֹרֵא רֵשָׁאֵי לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה, עַד שֵׁיכְלָה 'אֲמֵן' מִפִּי הַצִּבּוּר¹⁴. קָרָא וְטָעָה, אִפְלוּ בְּדִקְדוּקָה אוֹת אַחַת - מְחַזְרִין אוֹתוֹ, עַד שֵׁיִקְרָאָהּ בְּדִקְדוּקָה. וְלֹא יִקְרָאוּ שְׁנַיִם בְּתוֹרָה¹⁵, אֲלֹא הָאֶחָד לְבַדּוֹ. קָרָא וְנִשְׁתַּתַּק [=התבלבל] - יַעֲמֵד אַחַר תְּחִתּוֹ, וְיִתְחִיל מִמְּקוֹם שֶׁהִתְחִיל הָרֵאשׁוֹן שְׁנִשְׁתַּתַּק¹⁶; וּמְבַרְךְ בְּסוּף¹⁷.

התמיד בירושלים. בימי התורנות של השליחים, היו אנשי העיר שממנה הם נשלחו מתכנסים ברחבה המרכזית של העיר ועורכים שם תפילה מיוחדת שהיתה נקראת "מעמד".

פָּרָק יב

דיני קריאת התורה.

א. מֹשֶׁה רָבֵנוּ תִקֵּן לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שִׁיְהִי קוֹרְיִין בְּתוֹרָה בְּרַבִּים בְּשֶׁבֶת וּבְשֵׁנִי וּבְחֻמֵּי שְׁשַׁחְרִית, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּלֹא שְׁמִיעַת תּוֹרָה. וְעוֹרֵא הַסּוֹפֵר תִּקֵּן שִׁיְהִי קוֹרְיִין פֶּן בְּמִנְחָה בְּכָל שֶׁבֶת, מִשּׁוּם יוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת¹; וְגַם הוּא תִקֵּן שִׁיְהִי הַקּוֹרְיִין בְּשֵׁנִי וּבְחֻמֵּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, וְלֹא יִקְרָאוּ פָּחוֹת מִעֲשָׂרָה פְּסוּקִין².

(א) קרנות - זוויות, יושבי קרנות - כלומר, אנשים שאינם רגילים לבוא לבית המדרש ובית הכנסת אלא יושבים בקרנות העיר ומפטטים. פירוש נוסף: אנשים בעלי עסקים שעסוקים כל ימות החול במסחר, ומכווין שאינם נמצאים בקריאה בשני וחמישי, לכן תיקנו שאת הקריאה של שני וחמישי יקראו גם במנחה של שבת. (ב) כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה מסיני.

ב. וְאֵלוּ הֵן הַיָּמִים שֶׁקּוֹרְיִין בָּהֶם בְּתוֹרָה בְּצִבּוּר: בְּשֶׁבֶתוֹת, וּבְמִוְעֵדִים, וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים, וּבְתַעֲנִיּוֹת, וּבְחַגֵּה וּפְזוּרִים, וּבְשֵׁנִי וּבְחֻמֵּי שְׁשַׁחְרִית שֶׁבֶּקֶל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה. וְאֵין מִפְטוּרִין בְּנִבְיָא, אֲלֹא בְּשֶׁבֶתוֹת וּבְנִימִים טוֹבִים; וּבְיוֹם הַפְּזוּרִים וּבְתַשְׁעָה בְּאָבִי בְּלַבַּד.

(ג) כי ימי החול הם ימי מלאכה, וקריאה ארוכה תכביד על הציבור שכבר רוצה לצאת לעסקיו. (ד) שבו גם נוהגים לשבות ממלאכה.

ג. אֵין קוֹרְיִין בְּתוֹרָה בְּצִבּוּר, בְּפָחוֹת מִעֲשָׂרָה³ אַנְשִׁים גְּדוּלִים בְּנֵי חוֹרִינִין; וְאֵין קוֹרְיִין פָּחוֹת מִעֲשָׂרָה פְּסוּקִין, וְ"וַיִּדְבַּר" עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן⁴. וְלֹא יְהִי הַקּוֹרְיִין פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים⁵, וְאֵין מִתְחִילִין בְּפָרָשָׁה [חדשה] פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין, וְאֵין מְנַיִחִין בְּפָרָשָׁה פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין⁶, וְלֹא יִקְרָא הַקּוֹרֵא פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין⁷.

(ה) כי דברי קדושה יכולים לקרוא רק בנוכחות עשרה, כמבואר לעיל (פרק ח, הלכה ד). (ו) למעט קטנים שהם מתחת לגיל שלש עשרה. (ז) למעט עבדים גויים. (ח) פסוק "וידבר ה' אל משה לאמור" מצטרף למניין עשרה פסוקים, אף שהוא אינו פסוק שלמדים ממנו הלכות. (ט) כנגד שלושת חלקי עם ישראל - כהנים, לויים וישראלים. (י) כלומר, אם התחילו לקרוא קטע חדש, צריך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י וְאֵינִי כָּל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה³⁸. וְאֶסוּר לְצַאת מִן הַצִּבּוֹר [=מבית הכנסת] בְּשָׁעָה שֶׁהַקּוֹרָא קוֹרֵא. וּמִתֵּר לְצַאת בֵּין אִישׁ לְאִישׁ [בין עליה לעליה]³⁹. וּמִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה תְּמִיד, וְתוֹרָתוֹ אֲמַנּוּתוֹ - מִתֵּר לוֹ לְעֵסֵק בַּתְּלִמוּד תּוֹרָה בְּשָׁעָה שֶׁהַקּוֹרָא קוֹרֵא בַּתּוֹרָה. (כט) אבל לדבר, אפילו בין עליה לעליה אסור.

י מימות עזרא נהגו, שיהא שם תרגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה - כדי שיעבדו העם ענין הדברים^ל. והקורא קורא פסוק אחד בלבד, ושותק עד שיתרגם אותו התרגמן; וחוזר וקורא פסוק שני. ואין הקורא רשאי לקרות לתרגמן יתר מפסוק אחד^{לא}.

ל) כי האנשים היו מבינים את השפה הארמית בלבד, והמתורגמן היה מתרגם את דברי הקורא לארמית. (לא) כדי שלא יטעה המתורגמן המתרגם בעל-פה. כיום לא נוהגים לתרגם בעת קריאת התורה, מכיוון שהאנשים לא מבינים ארמית ואין תועלת בתרגום הזה, ותרגום לשפה אחרת אין בו את אותה קדושה של תרגום אונקלוס בארמית שתורגם ברוח הקודש.

יא אין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מן המתרגם, ולא יגביה המתרגם קולו יותר מן הקורא^{לב}. ואין המתרגם רשאי לתרגם, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא^{לג}; ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם. ואין המתרגם נשען לא לעמוד ולא לקורה, אלא עומד ביראה ואימה^{לד}; ולא יתרגם מתוך הכתב, אלא על פה. ואין הקורא רשאי לסיע לתרגמן; שלא יאמרו: 'תרגום כתוב בתורה'. והקטן [בחיובות] מתרגם על ידי [קריאת] הגדול [בחיובות], ואין כבוד לגדול שיתרגם על ידי קטן. ולא יהיו המתרגמין שנים כאחד, אלא אחד קורא ואחד מתרגם.

לב) כדי שיחלקו כבוד זה לזה בשווה, ויתקבלו דבריהם באוני השומעים מתוך כבוד. (לג) כי הרי אי אפשר לשמוע כראוי שני דוברים יחד, והרי צריכים לשמוע את קול הבעל קורא. (לד) מתוך כבוד לתורה.

יב ולא כל המקראות מתרגמין בצבור: מעשה ראובן^{לה}, וברפת פהנים^{לו}, ומעשה העגל מן "ויאמר

יט) עד שיסיימו הציבור לענות 'אמן' על ברכת התורה, כי רק אז ישמעו את קריאת הקורא. (כ) בהתאם לכלל שאמרו חז"ל שאי אפשר לשמוע שני קולות בבת אחת, וזו הסיבה שלמנהגו העולה לתורה קורא עם המקריא דווקא בלחש. (כא) ולא יתחיל מהמקום שבו פסק הראשון, שאם יעשה כך ייצא שלא ברכו אחרי הפסוקים הראשונים שהראשון קרא, שהרי הראשון השתתק ולא בירך לאחריהם. (כב) ואינו צריך לברך לפני, מכיוון שכבר הראשון בירך.

ז אין הקורא רשאי לקרות^{כז}, עד שיאמר לו גדול שבצבור לקרות. ואפלו חזן הכנסת [=הבעל קורא], או ראש הכנסת [=הגבאי] - אינו קורא מעצמו, עד שיאמרו לו הצבור או גדול שבהן לקרות^{כח}. צריך אחד לעמוד עמו [-עם החזן] בשעה שהוא קורא, כדרך שהחזן עומד עם הקורא^{כט}.

כג) בתחילה היה המנהג שכל מי שעולה לתורה היה קורא בעצמו בקול רם את הקטע השייך לעליה, אך כיום מכיוון שלא כולם בקיאים בטעמי הקריאה ובדקדוקיה, תיקנו שרק "הבעל קורא" הבקיא בקריאה יקרא בקול רם. עם זאת, גם העולה לתורה קורא בלחש עם הבעל קורא, כדי שברכת התורה שאמר לא תהיה לבטלה. (כד) כדי שלא יראה כאילו הוא נוטל תפקיד לעצמו ללא סמכות. (כה) כלומר, אפילו בתחילה כשהעולה לתורה בעצמו היה קורא, לא היה עומד לבדו ליד ספר התורה, כי כשם שהתורה ניתנה ע"י "מקשר ומתווך" שהוא משה רבינו, כך כיום קריאת התורה לציבור צריכה להיות יחד עם מקשר ומתווך בנוסף לקורא עצמו.

ח הקורא, יש לו [=רשות] לדלג במקום למקום בענין אחד, כגון "אחרי מות"³⁶ ו"אף בעשור"³⁷ שבפירשת אמר אל הכהנים^כ; והוא, שלא יקרא על פה, שאסור לקרות שלא מן הכתב אפלו תבה אחת; ולא ישקה בדלוג, אלא פדי [שיעור זמן] שישלים התרגמן^{כז} תרגום הפסוק^{כח}.

כו) שתי פרשיות שיש ביניהן הפרש של כמה פרשיות, והכהן הגדול היה קורא את שתיהן ביום הכיפורים בבית המקדש ומדלג מאחת לשנייה בלי שקרא את הפרשיות שבאמצע. (כז) תפקיד המתורגמן מוסבר להלן בהלכה י. (כח) שאם ישהה יותר מדי, ייווצר מצב שהציבור יושב בטל וממתין ואין זה כבוד לציבור.

ט פיון שהתחיל הקורא לקרות בתורה, אסור לספר [לדבר] אפלו בדבר הלכה - אלא הכל שותקין ושומעין, ומשימין לבן למה שהוא קורא, שנאמר:

36. ויקרא, טו. 37. שם, כג. 38. נחמיה, ח, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את הציבור, אלא אפשר לקרוא אפילו שלושה פסוקים. (מב) כדי שיוכל גם הגולל להתרכז ולשמע את ההפטרה מפי המפטיר. (ג) כנגד שבעה שקראו בתורה, שכל אחד אינו פוחת משלשה פסוקים. (מד) כי הרי יחד עם תרגומו של המתורגמן נאמרו עשרים פסוקים, ופסוק אחרון חוזר וקורא עברית פעם שניה וכך יוצא שנאמרו עשרים ואחד פסוקים. (מה) ואין צורך להתחשב בכך שאי אפשר לשמוע שני דוברים בבת אחת, מכיוון שהתרגום מיועד רק לאלו שאינם מבינים, לכן בדברי הנביאים שהם פחות נעלים מהתורה, לא מקפידים כל כך שיתורגמו כראוי ושישמעו כולם את המתורגמן. (מו) מספר אחד לספר אחר, כי דילוג כזה כבר מבלבל את הקורא מלכוון. (מז) כלומר ספר "תרי עשר" שכולל בתוכו שנים עשר ספרי נביאים קצרים, והם נחשבים כספר אחד. (מח) בהתאם לכלל שאין קוראים למפרע.

יד. הקורא בנביא - יש לו לקרות לתרגמן שלשה פסוקין, והמתרגם מתרגם שלשתן זה אחר זה.^{מט} ואם היו שלשה פסוקין שלש פרשיות [ענינים שונים], לא יקרא לתרגמן אלא אחד אחד.

(מט) מכיוון שבנביא לא מקפידים במקרה שהמתורגמן יטעה, כי לא לומדים הוראות ומצוות מהנביא. (נ) כי מאחר והם מחולקים לשלושה ענינים – צריך לתרגם כל אחד לחוד.

טו. המפטיר • בנביא, השנת הראב"ד המפטיר . . . ירושלים א"א או אורמים משמח ציון בבניה. **מברך לפניו ברכה אחת: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנביאים טובים. ומברך לאחרי ארבע ברכות - ברכה ראשונה, חותם בה 'האל הנאמן בכל דבריו; שניה, חותם בה 'בונה ירושלים'; שלישית, חותם בה 'מגן דוד'; רביעית, חותם בה פענן קדשת היום, כמו שחותם בתפלה.**^{נא} **וכן אם חל ראש חדש להיות בשבת, המפטיר בנביא מזכיר ראש חדש בברכה זו, וחותם בה מקדש השבת וישראל וראשי חדשים.**

(נא) ובזמננו נוהגים לחתום: "משמח ציון בבניה". (נב) "מקדש השבת", "מקדש ישראל והזמנים" וכדומה, כפי המבואר לעיל (פרק ב, הלכה ה). (נג) אף שיש לדרוך ולומר שאין צורך להזכיר בברכה את ראש חודש, מכיוון שבראש חודש שחל להיות בחול לא קוראים הפטרה, בכל זאת מזכירים את ראש חודש בברכה זו כחלק ממעלות היום הזה שקוראים בו את ההפטרה.

משה אל אהרן³⁹ **עד ויבא משה את העם**⁴⁰, **ועוד פסוק אחד ויגף ה' את העם**⁴¹ - **נקראין, ולא מתרגמין. ובמעשה אמנון, במקום שנאמר: "אמנון בן דוד"**⁴² - **לא נקרא, ולא מתרגם**^{לח}.

(לה) שהעביר את מיטת אביו מאוהל בלהה לאוהל לאה אימו, משום גנותו של ראובן ומשום כבודו של יעקב אבינו. (לו) שנאמר בברכת כהנים "ישא ה' פניו אליך", וחוששים שמא בעקבות התרגום יהיו מי שיחשבו בציבור שפסוק זה סותר לפסוק "אשר לא ישא פנים" כלומר שהקב"ה לא יחון את עם ישראל, ולא יידעו את מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מחבב את ישראל ונושא אליהם פנים כתוצאה מדקדוקיהם במצוות. (לז) שבפסוקים אלו משה רבינו השמיע ביקורת על אהרן הכהן, ואנו חוששים לכבודו. ואף שמתרגמים את הפסוקים המדברים בגנות עם ישראל שחטאו בחטא בעגל, חוסר הכבוד שנגרם ליחיד כשמספרים את גנותו ברבים גדול הרבה יותר מחוסר הכבוד שנגרם לציבור כשמספרים את גנותו. (לח) אמנון בן דוד המלך שחטא, ולא קוראים זאת משום כבודו של דוד.

לג. המפטיר בנביא^{לט}, **צריך לקרות בתורה תחלה**^מ - **אפלו שלשה פסוקין**^{מא}, **חוזר וקורא מה שקרא לפניו; ולא יפטיר בנביא, עד שיגלל ספר תורה**^{מב}. **ולא יפחות מאחד ועשרים פסוקין**^{מג}; **ואם שלם** [הסתיים] **הענין בפחות מאלו, אינו צריך. ואם קרא עשרה פסוקין, ותרגמן המתרגם - דיו, ואף על פי שלא שלם הענין**^{מד}. **אחד קורא, ואפלו שנים מתרגמין**^{מה}. **ומדלג מענין לענין אחר; ואינו מדלג מנביא לנביא**^{מו}, **אלא בנביאים של שנים עשר**^{מז} **בלבד - ובלבד** **שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו**^{מח}; **וכל • המדלג, לא ישקה בדלוג**

אלא פדי [שיעור זמן] **שישלים המתרגם תרגומו.** (לט) לאחר קריאת התורה קוראים קטע מתוך דברי הנביאים והוא מכונה 'הפטרה'. את קריאת 'הפטרה' תיקנו כתחליף לקריאת התורה, בתקופה בה שלישי הארץ גזרו על עם ישראל שלא יקראו בספר תורה, אך גם לאחר שהגזירה התבטלה, לא בטל המנהג. קריאה זו נקראת 'הפטרה', מכיוון שבשעת הגזירה נפטרו ויצאו ידי חובה באמצעות קריאה זו מקריאת התורה. (מ) את סוף הפרשה, מפני כבוד התורה, שלא יראה כאילו כבוד התורה וכבוד הנביא שווים. (מא) ואין לומר שיקרא פסוק אחד בלבד כדי לא להטריח

39. שמות-כיתשא, לב, כא. 40. שם, פסוק לב, כה. 41. שם, פסוק לב, לה. 42. שמואל-ב, יג, א.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. היום^כ, שְׁאַפְלוּ פִּהֶן עִם הָאֶרֶץ קוֹדֵם לְקִרְוֹת לְפָנָי חָכֵם גָּדוֹל יִשְׂרָאֵל; וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִחֲבָרָיו בְּחֻמָּה, קוֹדֵם לְקִרְוֹת. וְהָאֲחֵרוֹן שֶׁגוֹלָל סֵפֶר תּוֹרָה, נוֹטֵל שֶׁכֶר פְּנֵגֵד הַכֹּל; לְפִיכֶף עוֹלָה מְשָׁלִים, אֶפְלוּ גָּדוֹל שֶׁבְּצַבּוֹר^כ.

(כ) כלומר, בשונה מימי חכמי התלמוד שאז לא היה הכהן עולה ראשון כשהיה נוכח במקום ישראל שהוא תלמיד חכם יותר גדול ממנו. (ג) מדברי רבינו נראה שהאחרון המשלים את העליות הוא גם הגולל, ולא כנהוג בזמננו שהגולל הוא לא אחד העולים לקריאת התורה.

יז. אֵין שֵׁם פִּהֶן, עוֹלָה יִשְׂרָאֵל^כ; וְלֹא יַעֲלֶה אֲחֵרָיו לְוִי פְּלִלִי^כ. אֵין שֵׁם לְוִי, פִּהֶן שֶׁקָּרָא רֵאשׁוֹן חוֹזֵר הוּא עֲצָמוֹ, וְקוֹרָא פְּעַם שְׁנֵי בְּמִקּוֹם לְוִי; אֲבָל לֹא יִקְרָא אֲחֵרָיו פִּהֶן אַחֵר, שְׁמָא יֹאמְרוּ: 'הָרֵאשׁוֹן פְּסוּלִי^כ, וְלִפְיֶכֶף עֲלֶה פִּהֶן אַחֵר'. וְכֵן לֹא יִקְרָא לְוִי אַחֵר לְוִי, שְׁמָא יֹאמְרוּ: 'אֶחָד מְשַׁנֵּהֶן פְּסוּל'.

(ד) מכיוון שלא נוכח שם כהן, ממילא נפסקת הרציפות והלוי איבד את זכותו וישראל יכול לעלות ראשון והלוי אינו קודם לו. אולם, ודאי שגם הלוי יכול לעלות ראשון שאינו פחות חשוב מישראל. (ה) אחרי שקרא ישראל ראשון, אסור ללוי לעלות אחריו, מחשש שמא יחשבו בצייבור שהראשון היה כהן, ולכן העלו אחריו לוי. (ו) שאביו נשא אישה האסורה עליו והבן "מחולל" ופסול מקדושת הכהונה.

כ. כִּיצַד סֵדֶר הִקְרִיָּאָה בְּתוֹרָה עִם הַתְּפִלָּה? כָּל יוֹם שָׁיֵשׁ בּוֹ תְּפִלַּת מוֹסֵף - אַחֵר שְׁיִגְמַר שְׁלִיחַ צַבּוֹר תְּפִלַּת שְׁחֵרִית, אוֹמֵר קְדִישׁ, וּמוֹצֵיא סֵפֶר תּוֹרָה וְקוֹרָא לְאַחַד אֶחָד מִן הַצַּבּוֹר, וְעוֹלֵין וְקוֹרִין בְּתוֹרָה; וּבְשִׁגְמוֹרֵין, מְחִזֵּיר סֵפֶר תּוֹרָה לְמִקּוֹמוֹ, וְאוֹמֵר קְדִישׁ, וּמְתַפְּלִין תְּפִלַּת מוֹסֵף. וְיָמִים שָׁיֵשׁ בֵּהֶן מִפְּטִיר וּמוֹסֵף, נִהְגוּ לוֹמַר קְדִישׁ קִדְּם שְׁיַעֲלֶה הַמְּפָטִיר^כ; וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לוֹמַר קְדִישׁ אַחֵר הַמְּפָטִיר.

(ז) והטעם הוא כדי להבחין בין קריאת חובה, לקריאת המפטיר בתורה, שאינה אלא משום כבוד התורה, כמבואר לעיל הלכה יג.

כא. בְּמִנְחָה שָׁל שֶׁבֶת וַיּוֹם הַכַּפּוֹרִים, אַחֵר שְׁיִגְמַר שְׁלִיחַ צַבּוֹר "תְּהִלָּה לְדוֹד"^כ וְסֵדֶר הַיּוֹם

טז. פִּמָּה הֵן הַקּוֹרְאִין [מניין העולים לתורה]? בְּשֶׁבֶת בְּשְׁחֵרִית, קוֹרְאִין שְׁבָעָה; וּבַיּוֹם הַכַּפּוֹרִים, שְׁשָׁה; וּבְיָמִים טוֹבִים, חֲמִשָּׁה: אֵין פּוֹחֲתִין מִמִּנְיָן זֶה, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֹלוֹ שָׁל מוֹעֵד, קוֹרְאִין אַרְבָּעָה^כ; בְּשֶׁבֶת וּבַיּוֹם הַכַּפּוֹרִים בְּמִנְחָה, וּבִשְׁנֵי וּבְחֻמֵּי שֶׁבֶת שְׁבָבֵל שְׁבוּעַ וּבְחֻמָּה וּפּוֹרִים בְּשְׁחֵרִית, וּבִיָּמֵי הַתְּעַנּוּת בְּשְׁחֵרִית וּבְמִנְחָה, קוֹרְאִין שְׁלֹשָׁה^כ: אֵין פּוֹחֲתִין מִמִּנְיָן זֶה, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיוֹ^כ.

(נד) כדי שלא להכביד על הציבור מפני שהם ימי מלאכה ובעלי העסקים ממחרים לעסקיהם, אך בכל זאת מכיוון שיש בהם קרבן מוסף, מוסיפים בהם עליה אחת ויותר מהעליות בימי שני וחמישי. (נה) זהו הכלל - כל יום שקדושתו מרובה מהאחר, מוסיפים בו עליה לתורה. לכן, ראש-חודש וחול המועד שיש בהם קרבן מוסף - קוראים ארבעה; יום-טוב שאסור בעשיית מלאכה - חמישה; יום-הכיפורים שנענשים בכרת על חילולו - שישה; שבת שנענשים בסקילה על חילולה - שבעה. (נו) כי כל אלה הם ימי מלאכה, ואין להכביד בהם על הציבור יותר מדי ולהוסיף עוד עליות. וכן בשבת במנחה מכיוון שבמקומות רבים מתפללים סמוך לחשכה, אין מתעכבים בה בעליות נוספות.

יז. אִשָּׁה לֹא תִקְרָא בְּצַבּוֹר, מִפְּנֵי כְבוֹד הַצַּבּוֹר. קֶטֶן הַיּוֹדֵעַ לְקִרְוֹת יוֹדֵעַ לְמִי מְבָרְכִין, עוֹלָה מִמִּנְיָן הַקּוֹרְאִין. וְכֵן הַמְּפָטִיר עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן^כ, שְׁחֵרִי קָרָא בְּתוֹרָה; וְאִם הִפְסִיק שְׁלִיחַ צַבּוֹר בְּקְדִישׁ בֵּין הַמְּשָׁלִים וּבֵין הַמְּפָטִיר^כ, אֵינוֹ עוֹלָה [המפטיר למנין הקוראים]^כ. צַבּוֹר שֶׁלֹּא הָיָה בֵּהֶן יוֹדֵעַ לְקִרְוֹת אֵלָא אֶחָד^כ - עוֹלָה וְקוֹרָא יוֹרֵד וַיּוֹשֵׁב^כ, וְחוֹזֵר וְקוֹרָא שְׁנֵיהֶם וְשְׁלִישִׁית, עַד שְׁיִגְמַר מִנְיָן הַקּוֹרְאִין שָׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

(זז) כלומר במקרה שעלו לתורה רק שישה אנשים, הוא יכול להיחשב כשביעי, אף שהוא קורא בתורה רק משום כבוד התורה בלבד, כמבואר לעיל הלכה יג. (ח) במקום שנהגו לומר קדיש לפני המפטיר כמנהגנו. (ט) מכיוון שהקדיש נחשב הפסק בין העולים לתורה. (ס) מדובר על אופן הקריאה בזמנם שהעולה היה קורא בעצמו בקול רם. (סא) כדי להבדיל בין קריאה לקריאה, כאילו קראו שבעה עולים נפרדים.

יח. בְּכָל קְרִיָּאָה מְאֵלוֹ, פִּהֶן קוֹרָא רֵאשׁוֹן, וְאַחֲרָיו לְוִי, וְאַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. וּמִנְחָה פְּשוּט הוּא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הספר, בכדי שאפילו אם יקרע שם חלילה, יהיה אפשר לחזור ולתפרו מחדש.

פָּרָק יג

מנהגי וסדר קריאת התורה.

[י"בא לציון], **אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקורין בו ומחזירו, ואומר קדיש, ומתפללין מנחה. וכן בתעניות - קוראין במנחה, ואחר כך אומר קדיש, ומתפללין תפלת מנחה; אבל ביום טוב, לא נהגו לקרות במנחה.**

כב. **יום שאין בו מוסף - כשגומר תפלת שחרית, אומר קדיש, ומוציא ספר תורה וקוראין בו ומחזירו, ואומר קדיש; ואחר כך אומר "תהלה לדוד" וסדר היום, פדרך שאומרים בכל יום; ואומר קדיש, והעם נפטריין [-הולכים לדרכם].**

כג. **אין קוראין בתקופת שני בתי כנסיות, משום כבוד הצבור; ואין גוללין ספר תורה בצבור, מפני טרם הצבור, שלא יטריח עליהם להיזמן עומדין עד שיגלל. לפיכך, אם צרכו לקרות שני ענינים^ט, מוציאין שני ספרי תורות; ולא יקרא איש אחד ענין אחד בשתי תורות, שמא יאמרו: 'ספר ראשון פגום הנה, ולפיכך קרא בשני'.**

סח) קלפים בהם כל חומש וחומש כתוב על קלף נפרד, ומכיוון שאינם מחוברים יחד אין בהם קדושה של ספר תורה. ט) כגון בשבת ראש-חודש, שבנוסף לקריאת פרשת השבוע, קוראים גם קריאה מיוחדת לראש חודש.

כד. **כל הגולל ספר תורה, גוללו מבחוץ^ז, וכשהוא מהדקו, מהדקו מבפנים^ח; וצריך להעמידו על התפר^ט. מקום שמוציאין ספר תורה אחר שקוראין בו, ומוליכין אותו לבית אחר להצניעו [-שם נשמר יותר] - אין הצבור רשאים לצאת, עד שייצא ספר תורה; וילוו אותו והן אחריו, עד המקום שמצניעין אותו בו.**

ע) בזמנם המנהג היה, שמי שהגביה הספר תורה היה גם חוגר את הספר בחגורה. לכן היה עליו להתחיל את כריכת החגורה מבחוץ - מהצד האחורי של הספר תורה, כי אם היה מתחיל את הכריכה מבפנים כלפי חוץ, הוא היה נראה כרוחה את הספר תורה ממנו. עא) כלומר שיעשה את הקשר בצד הקדמי שהוא צד הכתב - כדי שבקריאה הבאה כשפתחו את הספר תורה, לא יצטרכו להפכו על הכתב בכדי להתיר את הקשר באופן שאינו מכובד. עב) כלומר שצריך שהספר תורה יהיה גלול באופן כזה שהקטע בקלף שנמצא בין שני צידי הספר תורה יהיה מקום תפירת רייעות

א. **המנהג הפשוט [=שהתפשט והתקבל] בכל ישראל, שמשלימין את התורה בשנה אחת: מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות, וקורין בסדר "בראשית", בשניה "אלה תולדת נח", בשלישית "ויאמר ה' אל אברם", וקוראין והולכין על הסדר הזה, עד שגומרין התורה בחג הסוכות. ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים, ואינו מנהג פשוט.**

ב. **עזרא תקן להן לישראל, שיהיו קורין קללות שבספר 'ויקרא' [-בפרשת 'בחוקותי'], קדם עצרת^א; ושבת בשנה תורה, קדם ראש השנה. והמנהג הפשוט, שיהיו קוראין [פרשת] 'במדבר סיני', קדם עצרת; ו'ואתחנן', אחר תשעה באב; ו'אתם נצבים', קדם ראש השנה; ו'צו את אהרן, קדם הפסח בשנה פשוטה'. לפיכך, יש שבתות שקורין בשחרית שני סדרין [פרשות]^א, כגון: "אשה פי תזיע" ו"זאת תהיה" [פרשת מצורע]^א, ו"בהר סיני" ו"אם בחקתי", וכיוצא בהם - כדי שישלימו בשנה, ויקראו אותן הסדרים בעונתן^ב.**

א) חג השבועות, שאז הוא יום הדין של פירות האילן, וקוראים פרשה זו לפני הדין כדי לומר: "תכלה שנה וקללותיה". ב) כלומר ספר דברים שהוא כעין סיכום "משנה" על התורה, והתוכחה שבו היא בפרשת "כי תבוא". ג) שהיא הפרשה שאחרי "בחוקותי", כדי להפסיק בה בין הקללות שבפרשת "בחוקותי" לחג השבועות. ד) כדי להפסיק בה בין הקללות שבפרשת "כי תבוא" לראש-השנה. ה) שיש בה רק שניים עשר חודשים. ובשנה מעוברת קוראים את פרשת "מצורע" לפני פסח. ו) מכיוון שצריך לקרוא פרשות מסוימות בזמנים קבועים, כי נוהגים להשלים את התורה בשנה אחת. ז) ששתיהן מדברות על עניין אחד - דיני הטמאים וסדר טהרתם. ח) פרשת "בהר" שהיא קטנה במספר פסוקיה, ומתאים לצרפה לקריאת פרשת "בחוקותי". וכן משותפות הן בעניין השמיטה שדיניה נאמרו בפרשת "בהר" ומוזכרת גם בפרשת "בחוקותי". ט) כגון פרשות "חוקת ובלק", או "מטות ומסעי". י) שהרי בשנה פשוטה שמספר שבתותיה הוא חמישים, אי

הפניות לשיחות קודש ❖ הלכה א: בנוגע לחילוקי הסדרות לב' המנהגים - לקו"ש ח"ט ע' 425. שיהו . . עצרת: דיוקים והדגשות בשייכות פרשת במדבר לחג השבועות - לקו"ש ח"י ע' 18.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג) "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" שבפרשת פנחס (במדבר כח). יד) בהתאם להלכה לעיל (פרק יב, הלכה ג), שאין קוראים בפרשיה פחות משלושה פסוקים. טו) זהו הפסוק האחרון של ההפטרה, המתחילה בפסוק "כח" אמר ה' השמים כסאיי" (ישעיה סו, א-כד).

אפשר לגמור כל התורה שמספר פרשיותיה הוא חמישים וארבעה; ומה גם ששבת שחל בה גם חג, לא קוראים בה לפי הסדר הרגיל אלא פסוקים הקשורים לחגים. יא) לדוגמה, כאשר פרשות "בהר ובחוקותי" יחוברו כאחד, יתאפשר בהמשך לכוון לקרוא את פרשת "במדבר סיני" לפני חג השבועות כדרוש.

ה. **כָּל הַעֲוֹלָה לְקָרוֹת בְּתוֹרָה - פְּוֹתַח בְּדָבָר טוֹב, וְחֹתֵם בְּדָבָר טוֹב. אֲבָל בְּפָרֶשֶׁת "הַאֲזִינוּ" - הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא עַד "זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם", וְהַשֵּׁנִי מִתְחִיל מִ"זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם" 49 עַד "יִרְכְּבֵהוּ", וְהַשְּׁלִישִׁי מִ"יִרְכְּבֵהוּ" 50 עַד "וַיִּרְא ה' וַיִּנְאֹץ" 51, וְהָרְבִיעִי מִן "וַיִּרְא ה'" עַד "לֹו חֲכָמוֹ" 52, וְהַחֲמִישִׁי מִן "לֹו חֲכָמוֹ" עַד "כִּי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם יְדִי", וְהַשֵּׁשִׁי מִן "כִּי אָשָׂא אֶל שָׁמַיִם יְדִי" 53 עַד סוֹף הַשִּׁירָה.**

ג. **מָקוֹם שֶׁמִּפְסִיקִין בְּשַׁבַּת בְּשַׁחֲרִית - שָׁם קוֹרְאִין בְּמִנְחָה, וּבְשָׁנֵי וּבְחֲמִישִׁי, וְלִשְׁבַּת הַבֶּאֱהָ. כִּיצַד? שַׁבַּת רִאשׁוֹנָה, קוֹרִין בְּשַׁחֲרִית בְּסֵדֶר "בְּרֵאשִׁית"; בְּמִנְחָה, קוֹרִין "אֱלֹה תוֹלְדֵת נַח" עֲשֶׂרָה פְּסוּקִין אוֹ יוֹתֵר; וְכֵן בְּשָׁנֵי וּבְחֲמִישִׁי; וְכֵן לִשְׁבַּת הַבֶּאֱהָ בְּשַׁחֲרִית, מִתְחִילִין מִ"אֱלֹה תוֹלְדֵת נַח", וְקוֹרֵא עַד סוֹף הַסֵּדֶר. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה קוֹרְאִין כָּל הַשָּׁנָה. וּמִפְּטִירִין בְּכָל שַׁבַּת וְשַׁבַּת בְּנֵבִיא מְעִין [הענין] שֶׁקָּרְאוּ בְּתוֹרָה 2.**

ו. **לָמָּה פּוֹסְקִין בָּהּ בְּעֵינַיִנוֹת אֱלוֹהֵי? מִפְּנֵי שֶׁהִיא תוֹכְחָה, כְּדִי שִׁיחַזְרוּ הָעַם בְּתוֹשָׁבָה.**

יב) כגון, בפרשת "בראשית" קוראים את פסוקי הנביא "כח" אמר... ה' בורא השמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאה" (ישעיה מב, ה), המדברים על מעשה בראשית.

טז) שהרי הם דברים קשים ואינם טובים?.

ד. **בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים - הָרִאשׁוֹן קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין מִפְּרֶשֶׁת "צו"; 3; וְהַשֵּׁנִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא פְּסוּק שְׁלִישִׁי שֶׁקָּרָא הָרִאשׁוֹן וְשֵׁנִי פְּסוּקִין שְׁאֲחֲרָיו, כְּדִי שִׁשְׁיִיר בְּפָרֶשֶׁת שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין 4; וְהַשְּׁלִישִׁי קוֹרֵא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין שְׁשִׁיר הַשָּׁנִי עִם "וּבָיּוֹם הַשַּׁבָּת" 44; וְהָרְבִיעִי קוֹרֵא "וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁיכֶם" 45. וְאִם חָל רֵאשׁ חֲדָשׁ לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, מוֹצֵיאִין שְׁנֵי סְפָרִים בְּשַׁחֲרִית: אֶחָד, קוֹרִין בוֹ סֵדֶר [=פרשת] אוֹתָהּ שַׁבַּת; וְהַשֵּׁנִי, קוֹרֵא בוֹ הַמְּשָׁלִים [-השביעין] "וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁיכֶם". וְאִם קָרָא עֲנִין רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּשַׁבַּת [את] הַמְּפָטִיר [כי לפניו כבר השלימו פרשת השבוע] - קוֹרֵא [ניתן להסתמך בדיעבד על הסוכרים כן]. וּמִפְּטִירִין "וְהָיָה מְדֵי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ" 46. וְרֵאשׁ חֲדָשׁ אֲב שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, מִפְּטִירִין "חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי" 47. וְרֵאשׁ חֲדָשׁ שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבַּת, מִפְּטִירִין בְּשַׁבַּת שְׁלֹפְנָיו "וַיֵּאמֶר לוֹ הַיּוֹנָתָן, מָחָר חֲדָשׁ" 48.**

ו. **שְׁמוֹנָה • פְּסוּקִין שְׁמוֹנָה . . מעשרה א"א לא שמענו דבר זה מעולם ומה שאמרו יחיד קורא אותן לומר שאינו מפסיק בהן והכי איתא בירושלמי במגלה, ובמקומות הללו נהגו שהעולים לקרות בתורה הוא לבדו קורא ואין החזן קורא עמו, ומה שכתב הוא ענין זרות הוא מאד והצבור היכן הלכו.**

ז. **הַיֵּאִיל וּמִשְׁמַעֲנָן שֶׁחַן אַחַר מִיתַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הָרִי נִשְׁתַּנּוּ; וְלִפְיָכָּהּ מִתָּר לְיַחֲד לְקָרוֹת אוֹתָן.**

יז) המתחילים בפסוק: "וימת שם משה עבד ה'" (דברים לד, ה). יח) יכולים לקרוא אותם בבית הכנסת עם ברכה בהתחלה ובסוף אפילו כשאינן מניין. יט) ומשה רבינו כתב בהם ברוח הקודש את המאורעות שלאחר פטירתו.

ז. **קָלְלוֹת שֶׁבְּתוֹרַת פְּהִנִּים [ספר ויקרא] - אֵין מִפְּסִיקִין בָּהֶן, אֲלָא אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן; מִתְחִיל**

44. במדבר-פנחס, כח, ט. 45. שם, כח, יא. 46. ישעיהו, סו, כג. 47. שם, א, יד. 48. שמואל-א, כ, יח. 49. דברים, לב, ז. 50. שם, פסוק לב, יג. 51. שם, פסוק לב, יט. 52. שם, פסוק לב, כט. 53. שם, פסוק לב, מ.

אשה כי תזריע: בענין שמה של פרשה זו לשיטת רבינו - לקו"ש ח"ב ע' 57 הע' 9. בפרשת האזינו: ביאור שיטת רבינו בסדר חלוקת השירה - לקו"ש ח"כ ע' 231. שהיא תוכחה: כיצד אם כן נקראת "שירה" - לקו"ש ח"ד ע' 194. מפי הגבורה הן: כיצד ניתן לומר, אם כן, ש"קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרן? - לקו"ש ח"ו ע' 415.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ימים-טובים, ובארץ הקודש קוראים כפי הסדר הזה רק שאין קריאה כלל ביום השמיני, שהרי הוא כבר יום חול. (כה) שירת "אז ישיר", כי בשביעי של פסח אמרו אבותינו שירה על הים בצאתם ממצרים. (כו) שירה בה מדובר על יציאת מצרים. (כז) שמדובר שם על מפלת סנחריב שהייתה בליל פסח, ועל הגאולה העתידה.

בְּפֶסֶחַ שְׁלֹפְנֵיהֶן, וּמִסִּים בְּפֶסֶחַ שְׁלֹאֲחֵיהֶן כֵּא.
וּקְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה - אִם רָצָה לְפֶסֶחַ בָּהֶן,
פּוֹסֵק⁵⁴; וּכְבֹד נִהְיָו הָעַם שְׁלֹא לְפֶסֶחַ בָּהֶן, אֲלֵא
אֶחָד קוֹרֵא אוֹתָן.

(כ) מכיוון שאם הקורא יפסיק באמצעם, יראה כביכול שדברי הפסוקים הללו קשים עבורו והוא מואס בהם, וזה דבר שאינו ראוי שהרי נאמר בפסוק "מוסר ה' בני אל תמאס" (משלי ג, יא). (כא) כי אין אומרים ברכה על דברי קלה ופורענות. ואין הכוונה שמסיים דווקא אחרי פסוק אחד, אלא הוא קורא את שלושת הפסוקים הבאים שבהם נגמרת הפרשיה, בהתאם להלכה, וכך גם לפני דברי התוכחה. (כב) ההבדל בין הקללות הראשונות לאחרונות הוא, שאת הראשונות מסר משה רבינו מפי ה', ואילו את האחרונות משה רבינו אמר מפי עצמו ברוח הקודש, וכך, הקללות הראשונות נאמרו בלשון רבים והן מופנות לכל עם ישראל, ואילו האחרונות נאמרו בלשון יחיד, ולכן התוכחה שבאחרונות אינה נחשבת קשה כבראשונות.

ט. בְּעֶצְרַת [חג השבועות], קוֹרֵין "שְׁבֻעָה שְׁבֻעוֹת" כִּכְחֵ64. וּמְנַהֵג פְּשׁוּט, שְׁקוֹרֵין בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי"⁶⁵, וּמְפַטְרִין בְּמִרְפָּכָה כִּט⁶⁶; וּבִשְׁנֵי קוֹרֵין [בספר דברים] בְּפִרְשַׁת הַמוֹעֲדוֹת, וּמְפַטְרִין בְּחֻבְקוֹק לֵא.

ח. מְפַטְרִין לְמוֹעֲדוֹת, וְלִיּוֹם הַפְּפוּרִים⁶⁷, וְקוֹרֵין בְּעֶנְיַן הַמוֹעֵד, וְלֵא בְּסֵדֵר הַשְּׁבֵת. וּמִשָּׁה תִּקֵּן לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שִׁיְהִי קוֹרֵין בְּכָל מוֹעֵד, עֲנִינּוּ; וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁים בְּעֶנְיַן שֶׁל יוֹם, בְּכָל מוֹעֵד וּמוֹעֵד. וּמָה הֵן קוֹרֵין? בְּפֶסֶחַ, בְּפִרְשַׁת הַמוֹעֲדוֹת שֶׁבַתוֹרַת כְּהֵנִים. וּכְבֹד נִהְיָו הָעַם לְקִרְוַת בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן "מִשְׁכוֹ"⁶⁸, וּמְפַטְרִין [ביהושע ה] בְּפֶסֶחַ גְּלָגָל; וּבְיוֹם טוֹב שְׁנִיכֵי, "שׁוֹר אוֹ כְּשֵׁב"⁶⁹, וּמְפַטְרִין [במלכים ב כג] בְּפֶסֶחַ יֹאשִׁיָּהוּ. בְּשְׁלִישִׁי, "קִדְשׁ לִי"⁷⁰; בְּרַבִּיעִי, "אִם כֶּסֶף תִּלְוָה"⁷¹; בְּחִמִּישִׁי, "פֶּסֶל לָהֶם"⁷²; בְּשִׁשִּׁי, "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסֶחַ בְּמוֹעֲדוֹ"⁷³. בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן, "וַיְהִי בְּשַׁלַּח"⁷⁴ עַד סוֹף הַשִּׁירָה⁷⁵, וּמְפַטְרִין "וַיִּדְבַר ה' דָּוָד"⁷⁶; וּבִשְׁמִינִי, "כָּל הַבְּכוֹר"⁷⁷, וּמְפַטְרִין "עוֹד הַיּוֹם בְּנֵב לְעַמְד"⁷⁸.

(כח) כי ביום הזה - ו' בסיון - ניתנה התורה לישראל, ופרשה זו מדברת על מתן תורה. (כט) דברי יחזקאל הנביא, בהם מתאר את מראות הכבוד והאלוקות שבשמיים שנדמו לו כמרכבה. קוראים זאת בחג השבועות, כי במתן תורה ירד הקב"ה על הר סיני בהוד מרכבתו. (ל) בחו"ל שחוגגים שני ימים-טובים. (לא) פרק ג, שמדובר שם על מתן תורה.

י. בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה, קוֹרֵין "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ"⁶⁶. וּמְנַהֵג פְּשׁוּט, שְׁקוֹרֵין בְּיוֹם רֵאשׁוֹן "וַיְהִי פֶקֶד אֶת שָׂרָה"⁶⁷, וּמְפַטְרִין "וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִן הַרְמְתִים"⁶⁸; וּבִשְׁנֵי קוֹרֵין "וַיְהִי אֱלֹהִים נֹסֵה"⁶⁹, וּמְפַטְרִין "הֲבֵן יָקִיר לִי אֶפְרַיִם"⁷⁰.

(לב) סיפור לידת שמואל הנביא לחנה אימו שהייתה עקרה, כי בראש-השנה נפקדו שרה אמנו וחנה. (לג) סיפור עקירת יצחק, כדי להזכיר את מסירות נפשו של אברהם אבינו לקיום מצוות ה' שזכותו תעמוד לנו בדין. (לד) שנאמר שם: "זכור אזכרנו עוד... רחם ארחמנו", בהתאם לחובת היום להזכיר בו "דיכרונות" של טובה.

יא. בְּיוֹם הַפְּפוּרִים בְּשַׁחֲרִית קוֹרֵין "אַחֲרֵי מוֹת"⁷¹, וּמְפַטְרִין "כִּי פֶה אָמַר רָם וְנִשְׂא"⁷²; בְּמִנְחָה קוֹרֵין בְּעֶרְוֹת שֶׁבְּ"אַחֲרֵי מוֹת", כְּדִי שְׁיִזְכֹּר; וּבְפֶלֶם כָּל מִי שֶׁנִּשְׁכַּח בְּאַחַת מֵהֶן, וַיִּחְזַר בְּתִשְׁבּוּבָה; וְהַשְּׁלִישִׁי שְׁקוֹרֵא בַּתּוֹרָה, מְפַטֵּיר בְּיוֹנְהָ⁷³.

(כג) למרות שנקרא "שבת שבתון" ואסור לעשות בו מלאכה כמו שאסור בשבת, אינו נחשב כשבת לעניין קריאת הפרשות. (כד) מדובר כאן על חו"ל, שיש שם שני

54. שמות-בא, יב, כא. 55. ויקרא-אמור, כב, כז. 56. שמות-בשלח, יד, ב. 57. שמות-משפטים, כב, כד. 58. שמות-כיתתשא, לד, א. 59. במדבר-בהעלותך, ט, ב. 60. שמות-בשלח, יג, יז. 61. שמואל-ב, כב, א. 62. דברים-ראה טו, יט. 63. ישעיהו, י, לב. 64. דברים-ראה, טז, ט. 65. שמות-יתרו, יט, א. 66. ויקרא-אמור, כג, כד. 67. בראשית-וירא, כא, א. 68. שמואל-א, א, א. 69. בראשית-וירא, כב, א. 70. ירמיהו, לא, יט. 71. ויקרא, טז, טז. 72. ישעיהו, נו, טו.

הפניות לשיחות קודש **ו** ובשמיני: טעם קריאת השם "שמיני" - לקו"ש ח"ט ע' 227. **ו** ומפטרין במרכבה: השייכות בין מתן תורה למרכבת יחזקאל - לקו"ש ח"ג ע' 18.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ה אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּשַׁתְּרִית⁷⁰: הָאֶחָד, קוֹרִין בּוֹ תַחֲלָה אֵלּוּ הָעֲנִינּוֹת שְׁאֲמַרְנוּ; וְהַשְּׁנִי, קוֹרִין בּוֹ קֶרֶן אוֹתוֹ הַיּוֹם הָאֶמּוֹר בְּחַמֵּשׁ הַפְּקוּדִים [ספר במדבר]. וְהַקּוֹרֵא עֲנֵן הַקֶּרֶן, הוּא הַמְּפַטֵּיר בְּבִיבֵיא.

(מ) מאחר והרמב"ם הזכיר את דיני הקריאה של ימי חג הסוכות, הוא בא להשמיענו שגם בכל הימים טובים וגם בחול-המועד פסח קוראים על קורבנות היום בנוסף על הקריאה על ענין היום כפי שהזכיר לעיל. וכתב כאן את יום הכיפורים ופסח רק לדוגמה.

טו. בְּכָל יוֹם שְׂמוּצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים, או שְׁלֹשָׁה⁷¹, אִם הוּצִיאוּ זֶה אַחַר זֶה⁷², כְּשֶׁמְחַזְרִין אֶת הָרֵאשׁוֹן אוֹמְרֵי קְדִישׁ מַטְ וּמוֹצִיא הַשְּׁנִי; וְכִשְׁמַחְזִיר אֶת הָאֶחָדוֹן, אוֹמְרֵי קְדִישִׁי. וְכִבְרַ אֲמַרְנוּ⁷³, שֶׁהַמְּנַהֵג הַפְּשׁוּט, לוֹמֵר קְדִישׁ אַחַר שְׁקוֹרֵא הַמְּשָׁלִים לְעוֹלָם, יֵאָחֵז כֶּן מְפַטֵּירִין בְּבִיבֵיא.

(מז) ראה דוגמה לכך להלן בהלכה כג. (מח) כלומר, שלא כמנהגנו היום שמוציאים את כל ספרי התורה בפעם אחת. (מט) שבו קראו על ענין סדר היום, ומצד חשיבות הדברים יש לומר בסיומם קדיש. (נ) כי אחרי גמר הקריאה, ראוי לומר קדיש. (נא) לעיל פרק יב, הלכה כ.

טז. שַׁבַּת שְׁחֵלָה לְהִיּוֹת בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, בֵּין בְּפֶסַח בֵּין בְּסֻכּוֹת, קוֹרִין בְּאוֹתָהּ שַׁבַּת "רְאֵה אֶתָּה אֲמִיר אֵלֵי"⁷⁴; וּמְפַטֵּירִין בְּפֶסַח "הַעֲצֹמֹת הַיְבֻשׁוֹת"⁷⁵, וְאִם הִיְתָה בְּתוֹךְ הַחֵג [סוכות], "בְּיּוֹם בֹּא גוֹג"⁷⁶.

יז. בְּחֻנְפָּה - בְּיּוֹם רֵאשׁוֹן, קוֹרִין מְבַרְכֵת פְּהַנִּים⁷⁷ עַד סוֹף קֶרֶן הַמְּקָרִיב בְּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן; וּבְיּוֹם שְׁנִי, קוֹרִין קֶרֶן נָשִׂיא שֶׁהַקָּרִיב בְּשְׁנֵי; וְכֵן עַד יוֹם הַשְּׁמִינִי, קוֹרִין מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי עַד סוֹף כָּל הַקֶּרֶבָנוֹת, עַד סוֹף הַסֵּדֶר. וּמְפַטֵּירִין בְּשַׁבַּת שֶׁל חֻנְפָּה, בְּנֵרוֹת זְכָרְיָה [נביאות המנורה בזכריה פרק ד]; וְאִם הָיוּ שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת⁷⁸, מְפַטֵּירִין בְּשַׁבַּת רֵאשׁוֹנָה בְּנֵרוֹת זְכָרְיָה, וּבַשְּׁנִיָּה בְּנֵרוֹת שְׁלֹמֹה [סיפור כלי המקדש במלכים א פרק ז].

וְהַקּוֹרֵא בְּעֵנֵן חֻנְפָּה, הוּא שְׂמַפְטֵיר בְּבִיבֵיא⁷⁹.

(לח) פרשה בה מדובר על עבודת יום הכיפורים. (לו) שם מדובר על ענין התשובה והתענית. (לז) שם מסופר על כך שה' קיבל את חזרתם בתשובה של אנשי גינווה.

יב. בְּסֻכּוֹת, בְּשְׁנֵי יָמִים הָרֵאשׁוֹנִים קוֹרִין בְּפָרְשַׁת מוֹעֲדוֹת [בויקרא-אמור כב], וּמְפַטֵּירִין בְּיּוֹם רֵאשׁוֹן "הִנֵּה יוֹם בָּא לָהּ"⁷³, וּבְיּוֹם שְׁנִי "וַיִּקְהָלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה"⁷⁴; וּבְיּוֹם טוֹב אַחֲרוֹן [-שמיני עצרת] קוֹרִין "כָּל הַבְּכוֹר"⁷⁵, וּמְפַטֵּירִין "וַיְהִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה"⁷⁶; וְלִמְחָר⁷⁷ קוֹרִין "וְזֹאת הַפְּרֻכָּה"⁷⁷, וּמְפַטֵּירִין "וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה"⁷⁸, וַיֵּשׁ מִי שְׂמַפְטֵיר "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה"⁷⁹. וּבְשָׂאֵר יָמוֹת הַחֵג, קוֹרִין בְּקֶרֶבָנוֹת הַחֵג.

(לח) שם מדובר על חג הסוכות. (לט) שאותה התקהלות הייתה בחג הסוכות. (מ) שם מדובר על היום השמיני. (מא) חג שמחת תורה בחו"ל. ובארץ ישראל מסיימים את התורה וחוגגים 'שמחת תורה', בשמיני עצרת. (מב) חותמים את סיום חגי תשרי, עם ברכת משה רבינו שבירך את ישראל לפני פטירתו. (מג) שמדובר שם על תפילת שלמה - ביום שמיני עצרת - לשלום העם וקיומו.

יג. בְּיַצֵּד? בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מְחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרֵא שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת⁸⁰: בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא תַחֲלַת חֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרֵא הַפֶּהֶן "וּבְיּוֹם הַשְּׁנִי"⁸⁰, וְלוֹי קוֹרֵא "וּבְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי"⁸¹, וַיִּשְׂרָאֵל קוֹרֵא "וּבְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי", וְהַרְבִּיעִי חוֹזֵר וְקוֹרֵא "בְּיּוֹם הַשְּׁנִי" וּבְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי⁸². וְכֵן בְּיּוֹם הַרְבִּיעִי, שֶׁהוּא שְׁנֵי שָׁל חֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרִין "וּבְיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי" וּבְיּוֹם הַרְבִּיעִי⁸³ עַל דֶּרֶךְ זֶה.

(מד) לבני חוץ לארץ היה ספק מתי נקבע ראש חודש, מכיוון ששלוחי בית הדין עוד לא הספיקו להגיע אליהם, ובעקבות זאת הם גם הסתפקו בכל יום מימי החג באיזה יום בדיוק הם אווזים כעת. לכן הם קראו בתורה בכל יום פרשות של שני ימים. (מה) כי עליה זו היא התווספה מצד כבוד היום - שהרי בכל יום חול קוראים רק שלושה - ומצד חשיבותה יש לקרוא בה את שני קטעי הספק של היום.

יד. בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִיָּמִים טוֹבִים, וְכֵן בְּיּוֹם הַכְּפּוּרִים וּבְשַׁבַּעַת יָמֵי הַפֶּסַח - מוֹצִיאִין שְׁנֵי סְפָרִים

73. זכריה, יד, א. 74. מלכים-א, ח, ב. 75. דברים-ראה, טו, יט. 76. מלכים-א, ח, נד. 77. דברים, לג. 78. מלכים-א, ח, כב. 79. יהושע, א, א. 80. במדבר-פנחס כט, יז. 81. שם, כט, כ. 82. שמואל-כ"תשא, לג, יב. 83. יחזקאל, לו. 84. שם, לח, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בפורים, קורין בשחרית "ויבא עמלק" נה⁸⁵.

נב קריאות אלו הן הפסוקים שמדברים על קרבנות הנשיאים שהקריבו לכבוד חנוכת המשכן, וראוי לקרוא אותם בימי החנוכה בהם אנו חוגגים על טיהור בית המקדש וחנוכת המזבח בידי החשמונאים. וביום הראשון קוראים גם את ברכת הכהנים, כי הניצחון והניסים היו לחשמונאים שהיו כהנים. (נג כשהיום הראשון והיום השמיני של חנוכה חלים בשבת. נד) שהרי קוראים את הקריאה של חנוכה בספר האחרון, והכלל הוא, שהקורא האחרון בספר תורה הוא המפטיר בבניא. נה) כי המן היה מזרעו של עמלק.

יח. בתשעה באב, קורין בשחרית "כי תוליד בנים" נה⁸⁶ ומפטירין "אסף אסיפם" נה⁸⁷; ובמנחה קורין "ויחל משה" נה⁸⁸, כשאר ימי התעניות. ובשאר התעניות שאנו מתעניין על מה שארע לאבותינו, קורין בשחרית ומנחה: הראשון, קורא "ויחל ארבעה פסוקים; וקורא השני והשלישי, מ"פסל לך" נה⁸⁹ עד "אשר אני עשה עמך". ובתעניות שגזרין אותן הצבור מפני הצרות, כגון בצרת ודבר וכיוצא בהן, קורין ברכות וקללות [שבפרשת בחוקות], כדי שישבו העם ויפגע לבכם שישמעו אותן.

(נו) שם מדובר על הפורעניות שיבואו על ישראל אם יכעיסו את ה'. (נד) שם מדובר על חורבן ירושלים. נח) כגון יז בתמוז, ותענית "צום גדליה".

יט. נהגו כל ישראל, להיות מפטירין קדם לתשעה באב בשלש שפחות, בדברי תוכחה - שבת ראשונה, מפטירין "דברי ירמיהו" נה⁹⁰; שנייה, "חזון ישעיהו" נה⁹¹; שלישית, "איכה היתה לזונה" נה⁹². וכן שבת שאחר תשעה באב, מפטירין "נחמו נחמו, עמי" נה⁹³. ומנהג פשוט בעירנו, להיות מפטירין בנחמות ישעיהו, מאחר תשעה באב עד ראש השנה; ושבת שבין ראש השנה ליום הכפורים, מפטירין "שובה, ישראל" נה⁹⁴.

כ. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרישת שקלים [בשמות-כי תשא ל, יא]⁹⁵, ומפטירין

"יהיודע הפה" נה⁹⁵. וכן אם חל ראש חדש אדר

להיות בתוך השבת [באמצע השבוע], ואפלו בערב שבת, מקדימין וקורין בשבת שלפניו בפרישת שקלים. בשניה, קורין פרישת "זכור" נה⁹⁶, ומפטירין: "כה אמר ה' צבאות, פקדתי" נה⁹⁷. ואי זו היא שבת שניה? כל שחל פורים להיות בתוכה [בשכונע שלאחריה], ואפלו בערב שבת. בשלישית, קורין [בענין] פרה אדמה' [במדרב-חקת יט]⁹⁸, ומפטירין: "והקתי עליכם מים טהורים" נה⁹⁸. ואי זו היא שבת שלישית? הסמוכה לרביעית נה⁹⁹. ברביעית, קורין "החדש הזה" נה⁹⁹, ומפטירין: "בראשון באחד לחדש" נה¹⁰⁰. ואי זו היא רביעית? כל שחל ראש חדש ניסן להיות בתוכה, ואפלו בערב שבת.

(נט) בהתאם לדין שמראש חודש אדר מתחילים להתעסק באיסוף 'מחצית השקל' לקורבנות בית המקדש. (ס) "זכור את אשר עשה לך עמלק", כדי לסמוך את הזכרת מחיית עמלק בציבור למחיית המן שהוא מזרעו. (סא) מכיוון שהפרה אדומה מטהרת את טמאי המתים, וקוראים אותה כדי להזכיר לעם ישראל לטהר את עצמם לקראת אכילת קרבן הפסח בטהרה. (סב) שקוראים בה את "פרישת החודש", כמבואר בסמוך. (סג) שם מדובר על קרבן פסח.

כא. נמצאת אומר, שפעמים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושניה נה¹⁰¹, או בין שניה ושלישית נה¹⁰²; ופעמים תהיה שתי הפסקות, בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישית נה¹⁰³. אבל בין שלישית לרביעית, אין מפסיקין.

(סד) כגון שחל ראש חודש אדר ביום שני, ואז השבת שאחריו שביום ו' באדר אינה סמוכה לפורים. (סה) כגון כאשר שושן פורים חל בשבת. (סו) כגון שחל ראש חודש אדר ביום שישי, ואז בשבת ב' באדר לא קוראים, וכן בשבת טז אדר לא קוראים כי היא אינה סמוכה ל"פרשת החודש".

כב. כל פרישה מארבע פרישות האלו, אחד קורא אותה בספר שני, אחר שקורין סדר אותה שבת בספר שהוציאו ראשון. חל ראש חדש אדר להיות בשבת, והיה סדר אותה שבת "ואתה תצוה" -

85. שמות-בשלח, יז, ת. 86. דברים-ואתחנן, ד, כה. 87. ירמיהו, ח, יג. 88. שמות-כי תשא, לב, יא. 89. שם, לד, א. 90. ירמיהו, א, א. 91. ישעיהו, א, א. 92. שם, פסוק א, כא. 93. שם, מ, א. 94. הושע, יד, ב. 95. מלכים-ב, יב, ג. 96. דברים-כי תצא, כה, יז. 97. שמות-א, טו, ב. 98. יחזקאל, לו, כה. 99. שמות-בא, יב, א. 100. יחזקאל, מה, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום רביעי כ"ו אדר ~

פָּרָק יד

דיני נשיאת כפיים.

א. בְּשַׁחֲרִית בְּמוֹסָף וּבְנִעִילָה, הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם; אֲבָל בַּמִּנְחָה, אֵין נוֹשְׂאִת כַּפֵּים, מִפְּנֵי שֶׁבַּמִּנְחָה כָּבֵד סִעְדוּ כָּל הָעָם, וְשָׂמָא שְׁתוּ הַכֹּהֲנִים יַיִן, וְשָׁכּוֹר אָסוּר בְּנוֹשְׂאִת כַּפֵּים. וְאֶפְלוּ בְּיוֹם הַתַּעֲנִית, אֵין נוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן בַּמִּנְחָה; גְּזָרָה מִנְחָה שֶׁל תַּעֲנִית, מִפְּנֵי מִנְחָה שֶׁל כָּל יוֹם.

(א) ומברכים את עם ישראל בברכת כהנים. (ב) שאין בו אכילה ושתייה כלל ואין חשש לשכרות.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בַּתַּעֲנִית שֶׁמִּתְפַּלְּלִין בּוּ מִנְחָה וְנִעִילָה, כְּגוֹן צוּם כְּפוּר וְתַעֲנִית צְבוּרָה; אֲבָל תַּעֲנִית שְׂאִין בּוּ נִעִילָה, כְּגוֹן תַּשְׁעָה בְּאָב וְשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, הוֹאִיל וּתְפִלַּת מִנְחָה שְׁלֵהֶן סְמוּךְ לַשְּׂקִיעַת הַחֲמָה - הֲרִי זוּ נִרְאִית כְּנִעִילָה וְאֵינָה מִתְחַלֶּפֶת בַּמִּנְחָה שֶׁל כָּל יוֹם, וּלְפִיכָּהּ יֵשׁ בָּהּ נוֹשְׂאִת כַּפֵּים. וְכֵהֵן שְׁעָבֵר וְעָלָה לְדוּכָן בַּמִּנְחָה שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים - הוֹאִיל וְהַדָּבָר יְדוּעַ שְׂאִין שָׁם שְׁכָרוֹת, הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו; וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשֵׁד, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ 'פְּסוּל הֵיךְ, וּלְפִיכָּהּ הוֹרִידוּהוּ'.

(ג) שאין נשיאת כפיים בתפילת מנחה בתענית. (ד) שגוזרים על הציבור מפני הצרות, כגון: בצורת ומגיפה כמבואר לעיל (פרק יב, הלכה יח). (ה) שהרי אין תפילת נעילה אחריה שיצטרכו בגללה להקדים תפילת מנחה. (ו) שבדרך כלל מקדימים בתפילתה ואיננה סמוכה לשקיעה.

ג. פִּיצֵד הִיא נוֹשְׂאִת כַּפֵּים בְּגְבוּלֵין - כל מקום חוץ מבית המקדש? בַּעַת שְׂגִיעַע שְׁלִיחַ צְבוּרָה לְעִבּוּדָה, כְּשִׂיאֵמֵר 'רְצֵה', כָּל הַכֹּהֲנִים הַעוֹמְדִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, נִעְקָרִין מִמְּקוֹמָן וְהוֹלְכִין וְעוֹלִין לְדוּכָן - [מקום מוגבה]; וְעוֹמְדִין שָׁם, פְּגִיהֶם לְמוֹל הַהִיכָל וְאַחֲרֵיהֶן כָּלִפֵּי הָעָם, וְאַצְבְּעוֹתֵיהֶן כְּפוּפוֹת לְתוֹף כַּפֵּיהֶם, עַד שִׁישְׁלִים שְׁלִיחַ צְבוּרָה הַהוֹדָנָה - [ברכת 'מודים']; מִחֲזִירִין פְּגִיהֶן כָּלִפֵּי הָעָם, וּפּוֹשְׁטִין אֲצָבְעוֹתֵיהֶן, וּמַגְבִּיהִן יְדֵיהֶם

קורין ששה מ'ואתה תצנה" עד 'ועשית פיור נחשת"101, והשביעי חוזר וקורא מ"כי תשא"102 עד 'ועשית פיור נחשת"103. ואם היה סדר אותה שבת "כי תשא" עצמה, קורין ששה מ"כי תשא" עד 'ויקהל"104, והשביעי חוזר וקורא בספר שניסח מ"כי תשא" עד 'ועשית פיור נחשת"105.

(ס) ואין אנו אומרים שיקראו השישה עד "כיתשא" והשביעי ימשיך הלאה, כי אז לא יהיה ניכר שמצוות היום לקרוא "פרשת שקלים", ויחשבו שפרשת "ואתה תצנה" מסתיימת עד "ועשית פיור". (סח) שאי אפשר לקרוא בספר הראשון מכיוון שיצטרך לגלול ולדלג חזרה לראש פרשת "כיתשא", ואין גוללים בציבור, כמבואר לעיל פרק יב, הלכה ה והלכה כג. (ט) ואין אנו אומרים שיתחילו הששה מ"ועשית פיור נחשת", והשביעי יקרא מ"כיתשא" עד "ועשית", כי זה נראה כקורא למפרע (המאחר את המוקדם), לכן עדיף שהשביעי יחזור על מה שכבר קראו.

כג. ראש חֲדָשׁ אָדָר שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מוֹצֵיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים - אֶחָד, קוֹרִין בּוּ בְּסֵדֶר הַיּוֹם - [בפרשת השבוע]; וְהַשְּׁנַי, קוֹרִין בּוּ עֲנֵן רֹאשׁ חֲדָשׁ; וְהַשְּׁלִישִׁי, קוֹרִין בּוּ "כִּי תִשָּׂא". וְכֵן רֹאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - קוֹרִין סֵדֶר הַיּוֹם, בְּאַחַד; וְעֲנֵן רֹאשׁ חֲדָשׁ, בְּשֵׁנִי; וְ"הַחֲדָשׁ הַזֶּה", בְּשְׁלִישִׁי.

כד. ראש חֲדָשׁ טֵבֵת שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מוֹצֵיאִין שְׁלֹשָׁה סְפָרִים - הַרְאֲשׁוֹן, קוֹרֵאִין בּוּ סֵדֶר הַיּוֹם; וְהַשְּׁנַי, קוֹרֵאִין בּוּ עֲנֵן רֹאשׁ חֲדָשׁ; וְהַשְּׁלִישִׁי, קוֹרֵאִין בּוּ עֲנֵן חֲנֻכָּה. חָל לִהְיוֹת בְּאַמְצַע הַשַּׁבָּת, שְׁלֹשָׁה קוֹרִין עֲנֵן רֹאשׁ חֲדָשׁ, וְהַרְבִּיעִי קוֹרֵא עֲנֵן חֲנֻכָּה.

(ע) ראש-חודש תכוף יותר מחנוכה, לכן קוראים בעניין ראש-חודש תחילה, בהתאם לכלל: "תדיר (תכוף) ושאינו תדיר (תכוף) - תדיר קודם".

כה. אֵף עַל פִּי שְׂאֵדָם שׁוֹמְעַע כָּל הַתּוֹרָה כְּלָהּ בְּכָל שְׁנָתוֹ בְּצְבוּרָה, חַיֵּב לְקָרוֹת לְעַצְמוֹ בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ, סֵדֶר שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת - שְׁנַיִם מִקְרָא, וְאַחַד תְּרַגּוּם; וּפְסוּק שְׂאִין לוֹ תְּרַגּוּם, קוֹרְאֵהוּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים; עַד שִׁישְׁלִים פְּרִשְׁוֹתָיו [=סיים את התורה] עִם הַצְּבוּרָה [בשמיני עצרת].

101. שמות, כז, כ. 102. שם, ל, יב. 103. שם, כיתשא, ל, יח. 104. שם, לה, א.

וכן... בשבת: ההוראה והלימוד בעבודת ה' מהוצאת שלושה ספרים בקביעות ר"ח ניסן בשבת - סה"ש תנש"א ח"א ע' 379.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. כְּשֵׁיִהוּ הַכֹּהֲנִים מְבָרְכִין אֶת הָעָם, לֹא יִבְיטוּ בָעָם, וְלֹא יִסִּיחוּ דַעְתָּן [מברכת הכהנים]; אֲלֵא יִהְיוּ עֵינֵיהֶן כְּנֶגֶד הָאָרֶץ, כְּעוֹמֵד בַּתְּפִלָּה. וְאִין אָדָם רִשְׁאֵי לְהִסְתַּפֵּל בְּפְנֵי הַכֹּהֲנִים בְּשַׁעַה שְׁהוּ מְבָרְכִין, כְּדֵי שְׂלֵא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ; אֲלֵא כֹּל הָעָם מִתְּפוּנִין לְשִׁמְעַת הַבְּרָכָה, וּמְכוּנִין פְּגִיחֵן כְּנֶגֶד פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, וְאִינָם מְבִיטִין בְּכַנְיָהֶן.

ח. אִם הָיָה הַכֹּהֵן הַמְּבָרֵךְ אֶחָד - מִתְחִיל לְבָרֵךְ מֵעֶצְמוֹ^{יא}, וְשֹׁלֵיחַ צְבוּר מְקַרֵּא אוֹתוֹ מְלָה מְלָה, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ. הֵיוּ שְׁנַיִם אוֹ יֶתֶר - אֵינָן מִתְחִילִין לְבָרֵךְ, עַד שִׁיקְרָא לְהֵן שְׁלֵיחַ צְבוּר וְאוֹמֵר לְהֵן 'כֹּהֲנִים', וְהֵן עוֹנִין וְאוֹמְרִין "יְבָרְכֵךְ"; וְהוּא מְקַרֵּא אוֹתָן מְלָה מְלָה, עַל הַסֵּדֵר שְׂאֲמָרְנוּ.

יא) ואין שליח הציבור קורא לו: כהן! או כהנים! מכיוון שאת הקריאה הזו של שליח הציבור להזמין את הכהנים לומדים מדברי הפסוק "אמור להם" - מלשון רבים, ומשמע שאומר לשניים ולא לאחד.

ט. כִּיצַד בְּרַפְתַּ כֹּהֲנִים בְּמִקְדָּשׁ? הַכֹּהֲנִים עוֹלִין לְדוּכָן^{יב} אַחַר שֵׁיִשְׁלִימוּ עֲבוּדַת תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וּמְגַבִּיהִין יְדֵיהֶם לְמַעְלָה עַל גְּבֵי רִאשֵׁיהֶן, וְאַצְבְּעוֹתֵיהֶן פְּשוּטוֹת [פְּתוּחוֹת], חוּץ מִכַּפֵּי הַגְּדוּל שְׂאִין מְגַבִּיהֵן יְדֵיו לְמַעְלָה מִן הַצִּיץ^{יג}; וְאַחַד מְקַרֵּא אוֹתָן מְלָה מְלָה, כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׁין בְּגְבוּלֵין, עַד שֵׁיִשְׁלִימוּ שְׁלֹשָׁה הַפְּסוּקִים. וְאִין הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן' אַחַר כֹּל פְּסוּק, אֲלֵא עוֹשִׁין אוֹתָהּ בְּמִקְדָּשׁ בְּרָכָה אַחַת. וּכְשֵׁיִשְׁלִימוּ, כֹּל הָעָם עוֹנִין: 'בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם'.

יב) מעורת ישראל היו עולים לעזרת כהנים במדרגה אחת שגבוהה אמה, ועליה עמדה במה שבה היו שלוש מדרגות שגובה כל אחת היה חצי אמה. יג) טס של זהב שהיה על מצחו של הכהן הגדול והיה חקוק עליו שם ה', ולכן לא היה מרים ידו מעל הציץ מפני קדושתו.

יג) וְאוֹמֵר [ה-מקרא והכהנים] אֶת הַשֵּׁם כְּכַתְּבוֹ, וְהוּא^{יד} הַדְּבָר הַנֶּהְגָּה מִיּוֹד הָאֵל וְהָאֵל, וְזֶה הוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ הָאֵמוּר בְּכֹל מְקוֹם. וּבְמִדְיָנָה [מחוץ לבית המקדש]

כְּנֶגֶד כְּתֻפֵיהֶן, וּמִתְחִילִין "יְבָרְכֵךְ"¹⁰⁵; וְשֹׁלֵיחַ צְבוּר מְקַרֵּא אוֹתָם מְלָה מְלָה, וְהֵם עוֹנִין, שְׂאֲמָר: "אָמֹר לָהֶם"¹⁰⁶, עַד שְׂמִשְׁלִימִין פְּסוּק רִאשׁוֹן, כֹּל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְחוּזָר שְׁלֵיחַ צְבוּר וּמְקַרֵּא אוֹתָן פְּסוּק שְׁנֵי מְלָה מְלָה, וְהֵם עוֹנִין, עַד שְׂמִשְׁלִימִין פְּסוּק שְׁנֵי, וְכֹל הָעָם עוֹנִין 'אָמֵן'. וְכֵן בְּפְסוּק שְׁלִישִׁי.

ד. כְּשֵׁיִשְׁלִימוּ הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשָׁה הַפְּסוּקִים, מִתְחִיל שְׁלֵיחַ צְבוּר בְּבְרָכָה אַחְרוֹנָה שֶׁל תְּפִלָּה שֶׁהִיא 'שִׁים שְׁלוֹם', וְהַכֹּהֲנִים מִחְזִירִין פְּגִיחֵן כֹּלְפֵי הַקֶּדֶשׁ, וְאַחַר כֵּף קוֹפְצִין [מְכוּפָפִים כְּרַגְלֵי] אֲצְבְּעוֹתֵיהֶן; וְעוֹמְדִין שָׁם בְּדוּכָן עַד שִׁיגְמֹר הַבְּרָכָה, וְחוּזָרִין לְמִקְוָמָן. ה. אִין הַמְקַרֵּא רִשְׁאֵי לְהַקְרוֹת לְכַהֲנִים, עַד שִׁיכְלָה 'אָמֵן' מִפִּי הַצְּבוּר; וְאִין הַכֹּהֲנִים רִשְׁאִין לְהִתְחִיל בְּבְרָכָה, עַד שִׁיכְלָה הַדְּבָר מִפִּי הַמְקַרֵּא; וְאִין הַצְּבוּר עוֹנִין 'אָמֵן', עַד שֶׁתְּכַלָּה הַבְּרָכָה מִפִּי הַכֹּהֲנִים; וְאִין הַמְקַרֵּא מִתְחִיל בְּבְרָכָה אַחְרַת, עַד שִׁיכְלָה 'אָמֵן' מִפִּי הַצְּבוּר^{יז}. וְאִין שְׁלֵיחַ צְבוּר רִשְׁאֵי לְעַנּוֹת 'אָמֵן' אַחַר הַכֹּהֲנִים כְּשֶׂאֵר הָעָם, שְׂמָא תִּטְרַף [תִּתְחַלְבַּל] דַּעְתּוֹ וְלֹא יֵדַע אֵיזוֹ בְּרָכָה מְקַרֵּא אוֹתָן, אִם פְּסוּק שְׁנֵי, אוֹ פְּסוּק שְׁלִישִׁי.

ז) הסיבה לכל הדינים האלה היא, כדי שישמעו את קולם כראוי, שאין שני קולות נשמעים בבת אחת.

ו. אִין הַכֹּהֲנִים רִשְׁאִין לְהַחְזִיר פְּגִיחֵן מִן הַצְּבוּר^{יח}, עַד שִׁתְּחִיל שְׁלֵיחַ צְבוּר 'שִׁים שְׁלוֹם'; וְאִינָן רִשְׁאִין לְעַקֵּר רִגְלֵיהֶן מִמִּקְוָמָן, עַד שִׁיגְמֹר שְׁלֵיחַ צְבוּר 'שִׁים שְׁלוֹם'; וְאִינָן רִשְׁאִין לְכַף קִשְׁרֵי אֲצְבְּעוֹתֵיהֶן, עַד שִׁיחְזִירוּ פְּגִיחֵן מִן הַצְּבוּר. וּמִתְקַנְתַּ רִבָּן יוֹחֲנָן בֶּן זַכַּאי, שְׂלֵא יַעֲלוּ הַכֹּהֲנִים לְדוּכָן בְּסַנְדְּלֵיהֶן^{יט}, אֲלֵא עוֹמְדִין יַחְפִּיץ.

ח) להסתובב לכיוון ההיכל, אחרי שגמרו לברך את העם. ט) מחשש שמא תהיה לאחד הכהנים רצועה קרועה בסנדל ויתבייש ולא ירצה שיתלוצצו עליו על כך ויתעכב כדי לקשרה, ובינתיים יברכו הכהנים ויחשבו הציבור שהוא פסול ולכן אינו ראוי לנשיאת כפיים. י) ועם גרביים מותר.

105. במדבר-נשא, ו, כד. 106. שם, פסוק כג.

הפניות לשיחות קודש   הלכה: בנושא שמותיו וכינויו של הקב"ה - רשימות ח' מ"א ע' 7, לקו"ש ח"ד ע' 39 והע' 52.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יז) שלא אטרד בשעת ברכתי במחשבות אחרות שמבלבלות את כוונת הברכה, וכן שלא אטעה בנוסח הברכה ובריניה.

יג. כְּשֶׁמְחִזְרִין הַכֹּהֲנִים פְּגִיחָן לְצַבּוֹר לְבָרְכֶם, וְכִשְׁמְחִזְרִין פְּגִיחָן מִן הַצַּבּוֹר אַחַר שֶׁמְבָרְכִין, לֹא יִחְזְרוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין, בְּכָל מְקוֹם; וְכֵן כָּל פּוֹנוֹת שִׁיחָה אָדָם פּוֹנֶה, לֹא יִהְיוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין.

יד. בַּמִּקְדָּשׁ - מְבָרְכִין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים פְּעַם אַחַת בַּיּוֹם, אַחַר תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר: בָּאִין וְעוֹמְדִין עַל מַעְלוֹת הָאוֹלָם [מדריונות ההיכל], וּמְבָרְכִין כְּדֶרֶךְ שְׂאֲמָרְנוּ. אָבָל בַּמִּדְבָּר - מְבָרְכִין אוֹתָהּ אַחַר כָּל תַּפְּלָה חוּץ מִמִּנְחָה, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ. בְּכָל מְקוֹם, מִשְׁתַּדְּלִין שִׁיחָה הַמִּקְרָא אוֹתָן יִשְׂרָאֵל - שְׂאֲמָר: "אָמור לָהֶם", מִפְּלֵל שְׂאִין הַמִּקְרָא מֵהֶן.

פְּרָק טו

דברים המונעים מכהן לשאת כפיים; בית הכנסת שכולו כהנים או שאין בו כהן כלל.

א. שֵׁשֶׁה דְּבָרִים מוֹנְעִין נְשִׂאת כַּפַּיִם - הַלְשׁוֹן, וְהַמְיוּמִין, וְהַעֲבָרָה, וְהַשָּׁנִים, וְהַיָּיִן, וְטַמְאַת הַיָּדַיִם. הַלְשׁוֹן פִּיֻּצָד? הַעֲלָגִים שְׂאִין מוֹצִיאִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת כְּתִקְנָן, כְּגוֹן שֶׁקּוֹרִין לְאַלְפִין עֵינִינִיא, וְלַעֲיִנִין אֲלִפִּין, אוֹ לְשִׁבְלַת סְבֻלַת, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אִין נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶן. וְכָךְ כְּבָדִי פֶּה וְכְבָדִי לְשׁוֹן. שְׂאִין דְּבָרֵיהֶן נִכְרִין [מובנים] לְכָל - אִין נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן.

א) בימיהם היו יודעים להבחין בקריאה ובהגיית הדיבור בין אלפיים לעיניים, אבל בימינו רוב העם אינו מבחין במבטא הזה, ולכן אין זה פסול כיום.

ב. הַמְיוּמִין פִּיֻּצָד? כֵּהֵן שֵׁישׁ מוּמִין בְּיָדוֹ אוֹ בְּפָנָיו אוֹ בְּרַגְלָיו, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֹצְבָּעוֹתָיו עַקְמוֹת [כפופות] אוֹ עַקְוֹשׁוֹת [מעוותות], אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו כְּהַקְנִיּוֹת [מלאות בהרות לבנות] - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, לְפִי שֶׁהָעַם מִסְתַּפְּלִין בּוֹ. מִי שֶׁהָיָה רִירוֹ יוֹרֵד עַל זְקָנוֹ בְּשִׁעָה שֶׁהוּא מְדַבֵּר, וְכֵן סוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו; וְאִם הָיָה דָשׁ [רגיל וידוע] בְּעִירוֹ וְהָיוּ הַכָּל רְגִילִין בְּזָה הַסּוּמָא בְּאַחַת מֵעֵינָיו, אוֹ בְּזָה שְׂרִירוֹ זָב - מִתֵּר, לְפִי שְׂאִין הָעַם מִסְתַּפְּלִין בּוֹ. וְכֵן מִי

אומרים אותו בכניו, והוא אֶלֶף דָּלֶת נוֹן יוֹד; וְשִׂאִין מְזַכְרִין אֶת הַשֵּׁם כְּכַתְּבוּ אֶלָּא בַּמִּקְדָּשׁ בְּלִבְד. וּמִשְׁמַת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, פִּסְקוֹ הַכֹּהֲנִים מִלְּבָרֶךְ בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ, אֶפְלוֹ בַּמִּקְדָּשׁ - כְּדִי שֶׁלֹּא יִלְמַד אוֹתוֹ מִי שְׂאִינוֹ הַגּוֹן; וְלֹא הָיוּ חֲכָמִים הִרְאִשׁוּנִים מִלְּמַדִּין שֵׁם זֶה לְתַלְמִידֵיהֶם וּבְגִיהֶם הַהִגּוּנִים, אֶלָּא אַחַת לְשִׁבְעַ שָׁנִים. כָּל זֶה, גְּדֻלָּה [לכבוד] לְשִׁמוֹ הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא.

יא. אִין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים נִאֲמַרְתָּ בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא בְּלְשׁוֹן הַקִּדְשׁ, שְׂנֵאֲמָר: "כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" ¹⁰⁷ - כִּף לְמַדוֹ שׁוּמְעֵי שְׁמוֹעָה [מעתיקי המסורת] מִמִּשְׁחָה רַבָּנוּ: "כֹּה תְבָרְכוּ", בְּעַמִּידָה; "כֹּה תְבָרְכוּ", בְּנִשְׂיַאת כַּפַּיִם; "כֹּה תְבָרְכוּ", בְּלְשׁוֹן הַקִּדְשׁ; "כֹּה תְבָרְכוּ", פְּנִים כְּנִגַּד פְּנִים; "כֹּה תְבָרְכוּ", בְּקוֹל רֵם; "כֹּה תְבָרְכוּ", בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ, וְהוּא שִׁיחָה בַּמִּקְדָּשׁ ^{טו}, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ ^{טז}.

יד) שיהיו פני הכהנים מול פני העם בשעת ברכתם. טו) הכוונה כאן רק על דין הברכה בשם המפורש, אבל כל שאר הדינים המפורטים בהלכה זו נוהגים אותם גם בשאר המקומות. טז) לעיל בהלכה ט.

יב. אִין הַכֹּהֲנִים רְשִׁאִין בְּכָל מְקוֹם [אף פעם] לְהוֹסִיף בְּרַכָּה עַל שְׁלֹשֶׁת הַפְּסוּקִים, כְּגוֹן: "ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם יִסֶּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים" ¹⁰⁸, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - לֹא בְּקוֹל רֵם, וְלֹא בְּלַחֲשׁ, שְׂנֵאֲמָר: "לֹא תִסְפוּ עַל הַדְּבָר" ¹⁰⁹. בְּשִׁעָה שֶׁכָּל כֵּהֵן עוֹלָה לְדוּכָן, כְּשֶׁהוּא עוֹקֵר רַגְלָיו לְעֹלֹת, אוֹמֵר: "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּהִיֶּה הַבְּרַכָּה הַזֹּאת שְׂצוּיִתְנוּ לְבָרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַכָּה שְׁלֵמָה, וְאֵל יְהִי בָּהּ מְכַשׁוֹל" וְעוֹן, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. וְקִדְם שִׁיחְזִיר פְּנָיו לְבָרֶךְ אֶת הָעַם, מְבָרֵךְ: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּקִדְשָׁתוֹ שֶׁל אֱהֲרֹן, וְצִוָּנוּ לְבָרֶךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּאַהֲבָה; וְאַחַר כִּף מְחִזֵּר פְּנָיו לְצַבּוֹר, וּמִתְחִיל לְבָרְכֶן. וְכִשְׁמְחִזְרִין פְּנָיו מִן הַצַּבּוֹר אַחַר שֶׁהִשְׁלִים, אוֹמֵר: 'עֲשִׂינוּ מַה שִׁגְזַרְתָּ עֲלֵינוּ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ מַה שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ - "הִשְׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשֶׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם, וּבָרֶךְ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל" ¹¹⁰.

107. במדבר-נשא, ו, כג. 108. דברים, א, יא. 109. דברים-ואתחנן, ד, ב. 110. דברים-כי-תבוא כו, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְבָרֵךְ, שְׁנֹאֲמַר: "שָׂאוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ, וּבְרַכּוּ אֶת ה'".¹¹⁴ וְהִחֲלִיט אִינוּ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ, לְפִי שְׂאִינוּ בְּכַהוֹנוֹ.

ח) שעל הכהנים לרחוץ את ידיהם לפני שניגשים לעבודתם בבית המקדש, וכאמור בהלכה הקודמת שדיני ברכת הכהנים שווים לדיני העבודה בבית המקדש. ט) שנולד מאב כהן ואם גרושה האסורה לחתונה לאביו הכהן.

ו. כִּהֵן שֶׁלֹא הָיָה לוֹ דָּבָר מִכָּל אֵלֵי הַדְּבָרִים הַמוֹנְעִין אֶת נְשִׂיאת פָּפִים - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ חֶכֶם וְאִינוּ מְדַקְדָּק בְּמַצּוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַבְּרִיּוֹת מְרַנְנִין אַחֲרָיו [שנחשד בכבירות], אוֹ שֶׁלֹא הָיָה מִשָּׂאוֹ וּמְתָנוּ בְּצִדְקָה - הָרִי זֶה נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ, וְאִין מוֹנְעִין אוֹתוֹ; לְפִי שֶׁזֶּה מַצּוֹת עֲשֵׂה עַל כָּל כֵּהֵן וְכֵהֵן שְׂרָאוּי לְנְשִׂיאת פָּפִים, וְאִין אוֹמְרִין לְאָדָם רָשָׁע: 'הוֹסֵף רָשָׁע, וְהַמְנַע מִן הַמַּצּוֹת'.

ז. וְאֵל תִּתְמָה וְתֹאמַר: 'וַיְמָה תוֹעִיל בְּרַכַּת הַדִּיּוֹט זֶה?' - שְׂאִין קְבוּל הַבְּרָכָה תְּלוּי בְּכֹהֲנִים, אֶלֶּא בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא, שְׁנֹאֲמַר: "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָנֹכִי אֲבָרְכֶם"¹¹⁵ - הַכֹּהֲנִים עוֹשִׂין מַצְוָה שְׁנִצְטוּוּ בָּהּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּף הוּא בְּרַחֲמָיו מְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל כְּחֻצְפוֹ.

ח. עִם [=אנשים] שֶׁהֵן אַחֲרֵי הַכֹּהֲנִים, אִינֵן בְּכֹלל הַבְּרָכָה; וְהַעוֹמְדִין מִצִּדְּהֶן, הָרִי הֵן בְּכֹלל הַבְּרָכָה. וְאִם הִיָּתָה מַחֲצָה בֵּין הַכֹּהֲנִים וּבֵין הָעָם הַמְתַּבְּרָכִים, אֶפְלוּ הִיא חוֹמָה שֶׁל בְּרִזָּל - הוֹאִיל וּפְנִיָּהֶם לְמוּל פְּנֵי הַכֹּהֲנִים, הָרִי הֵן בְּכֹלל הַבְּרָכָה. י) מכיוון שנראה כאילו אין הברכה מספיק חשובה להם בשביל לעזוב את מקומם ולבוא אל מול הכהנים להתברך כראוי.

ט. נְשִׂיאת פָּפִים בְּעֲשָׂרָה, וְכֹהֲנִים מִן הַמְּנִינִין.¹¹⁶ בֵּית הַכֹּהֲנֵי שֶׁכֵּלֵן כֹּהֲנִים, כֵּלֵן נוֹשֵׂאִין אֶת פָּפֵיהֶם; וְלָמִי הֵם מְבָרְכִין? לְאַחֲרֵיהֶן שֶׁבְּצִפּוֹן וְלְאַחֲרֵיהֶן שֶׁבְּדְרוֹם¹¹⁷; וּמִי עוֹנָה אַחֲרֵיהֶן 'אָמֵן'? הַנָּשִׁים וְהַטָּף. וְאִם נִשְׂאָר שֵׁם עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים יָתֵר עַל אֵלֵי שְׂעֵלוּ לְדוּכָן - הַעֲשָׂרָה עוֹנִין 'אָמֵן', וְהַשְּׂאָר מְבָרְכִין.¹¹⁸

יא) כלומר שבמקרה שיש תשעה ישראלים וכהן אחד, הכהן

שֶׁהָיוּ יְדָיו צְבוּעוֹת אִיסְטִים וּפּוּאָה [מיני צבעים], לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפְּיוֹ; וְאִם הָיָה רַב אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר מְלֹאכְתָּן בְּכָף - מִתֵּר, לְפִי שְׂאִין מִסְתַּבְּלִין בּוֹ.

ב) ויסיחו את דעתם מן הברכות. ג) שהוא כבר אינו מושך את תשומת ליבם.

ג. הָעֲבָרָה פִּיצֵד? כִּהֵן שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפְּיוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "יְדֵיכֶם, דְּמִים מְלֹאוּ"¹¹¹, וְכֹתוּב: "וּבִפְרֹשְׁכֶם כַּפְּיֶכֶם, אַעֲלִים עֵינֵי מִכֶּם"¹¹². וְכֵהֵן שֶׁעָבַד עֲבוּדָה זָרָה - בֵּין בְּאִנְסָה, בֵּין בְּשִׁגְגָה¹¹³ - אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, אִינוּ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ לְעוֹלָם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבְּמֹת"¹¹⁴; וּבְרַכָּה כְּעֹבְדָה, שְׁנֹאֲמַר: "לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׂמּוֹ"¹¹⁵. וְכֵן כִּהֵן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד לְעֹבְדָה זָרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁחֲזַר בּוֹ, אִינוּ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ לְעוֹלָם. וְשֶׁאֵר הָעֲבָרוֹת, אִין מוֹנְעִין.

ד) כוונת הרמב"ם בהבאת פסוקים אלו לומר, שידיים שרצחו אינן ראויות לשאת כפיים, בהתאם לכלל "אין קטיגור נעשה סניגור". (ה) שלא ידע שעבודה זו אסורה.

ד. הַשָּׂנִים פִּיצֵד? כִּהֵן נַעַר - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפְּיוֹ, עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא זְקֻנוֹ. וְהִינֵן פִּיצֵד? מִי שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית זֵין חֵי [שאינו מעורב במים] בְּבַת אַחַת - אִינוּ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ, עַד שֶׁיִּסּוּר יֵינוּ מַעֲלִיו, לְפִי שֶׁהִקְשָׁה בְּרָכָה לְעֹבְדָה¹¹⁶. שָׁתָה רְבִיעִית זֵין בְּשִׁתֵּי פְּעָמִים, אוֹ שֶׁנִּתְּן לְתוֹכָהּ מְעַט מִים - מִתֵּר; וְאִם שָׁתָה יָתֵר מִרְבִּיעִית - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְזוּג, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁתָהּ בְּכֶמֶה פְּעָמִים - לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפְּיוֹ, עַד שֶׁיִּסּוּר יֵינוּ מַעֲלִיו. וְכֶמֶה הִיא רְבִיעִית? אֲצַבְּעִים עַל אֲצַבְּעִים עַל רוּם אֲצַבְּעִים וְחֻצֵי אֲצַבְּעֵי וְחֻמְשֵׁי אֲצַבְּעֵי. וְזֶה הָאֲצַבְּעֵי שְׁמוֹשְׁחִין [מודים] בּוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ, הוּא הַגּוֹדֵל; וְהוּא הַנִּקְרָא 'בֵּהֵן יָד'.

ו) כל עוד שלא הגיע לגיל כזה שראוי להיות זקנו מלא. ז) והרי שיכור אסור לו לעבוד בבית המקדש.

ה. טְמֵאת הַיָּדִים פִּיצֵד? כִּהֵן שֶׁלֹא נָטַל יְדָיו, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפְּיוֹ; אֶלֶּא נוֹטַל יְדָיו בְּמִים עַד הַפָּרָק [חיבור כף היד לזרוע], כְּדָרְךָ שֶׁמְקַדְּשִׁין לְעֹבְדָה¹¹⁷, וְאַחַר כֵּן

111. ישעיהו, א, טו. 112. מלכים-ב, כג, ט. 113. דברים-עקב, י, ח. 114. תהלים, קלד, ב. 115. במדבר-נשא, ו, כו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה קטו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. כָּל פֶּהֶן שְׂאִינוּ עוֹלָה לְדוֹכֵן, אָף עַל פִּי שֶׁבִטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת - הֲרִי הוּא פְּעוּבָר עַל שְׁלֹשָׁה עֲשֵׂה, שְׁנֵאָמַר: "כֹּה תִּבְרְכוּ" ¹¹⁷, "אָמַר לָהֶם", "וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי". וְכָל פֶּהֶן שְׂאִינוּ מִבְּרָךְ, אֵינוּ מִתְּבָרֵךְ. וְכָל פֶּהֶן הַמְּבָרֵךְ - מִתְּבָרֵךְ. שְׁנֵאָמַר: "וְאַבְרָכָה מִבְּרַכְיָךְ" ¹¹⁸.

מצטרף למניין עשרה ומברכים. (יב) הנמצאים בשדות בעבודתם מצפון העיר ומדרומה, ומחמת עבודתם הם נאלצים שלא לבוא לבית הכנסת להתברך מפי הכהנים. (ג) כלומר שאם יש שם עשרה כהנים בדיוק, כולם עולים לברך. ואם יש שם יותר מעשרה, עשרה מהם עונים, והיתר מברכים.

יג. צְבוּר שְׁלֹא הָיָה בְּהֵן פֶּהֶן אֶלָּא שְׁלִיחַ צְבוּר לְבָדוּ, לֹא יֵשֵׂא אֶת פְּפִיו ¹¹⁹; וְאִם הִבְטָחְתּוּ [בטוח בעצמון] שְׁהוּא נוֹשֵׂא אֶת פְּפִיו וְחֹזֵר לְתַפְלָתוֹ [בלי להתבלבל], רִשְׁאִי. וְאִם אֵין לָהֶן פֶּהֶן כָּלֵל - כְּשִׁיגִיעַ שְׁלִיחַ צְבוּר לְיָשִׁים שְׁלוֹם, אֹמֵר: 'אֶלְהִינוּ וְאֵלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בְּרַכְנוּ בְּבִרְכָה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה, הַאֲמוּרָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כִּהְנִיחַ עִם קְדוּשָׁךְ, כְּאָמַר: "בְּבִרְכָךְ ה', וְיִשְׁמְרֶךָ. יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיַּחַנֵּךְ. יֵשֵׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם. וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָנִי אֲבָרְכֶם" ¹¹⁶. וְאֵין הָעַם עוֹנִין 'אֲמִן' ¹²⁰, וּמִתְחִיל וְאֹמֵר 'שִׁים שְׁלוֹם'.

(יד) מחשש שמא יתבלבל ולא יוכל לחזור לתפילתו ולהמשיך ב"שים שלום". (טו) אחרי כל פסוק מפסוקי ברכה אלה, כי עניית אמן לשיטת הרמב"ם היא רק כשהכהנים בעצמם מברכים.

יא. פֶּהֶן שְׁנֵשֵׂא אֶת פְּפִיו בְּבֵית הַכְּנֶסֶת זֶה, וְהִלֵּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אַחֵר, וּמִצָּא צְבוּר שְׁמֵת־תְּפִלִּין, וְלֹא הִגִּיעוּ לְבִרְכַת כִּהְנִיחַ - נוֹשֵׂא יָדָיו לָהֶן, וּמִבְּרַכֵּן; וְאֶפְלוּ פֶּמָה פְּעָמִים בִּיּוֹם. פֶּהֶן שְׁלֹא עָקַר רִגְלָיו מִמְקוֹמוֹ לְעֵלוֹת לְדוֹכֵן בְּשַׁעַר שְׁאֵמֵר שְׁלִיחַ צְבוּר 'רְצָה', שׁוֹב אֵינוּ עוֹלָה בְּאוֹתָהּ הַתְּפִלָּה ¹²¹; אֲבָל אִם עָקַר רִגְלָיו לְעֵלוֹת - אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ לְדוֹכֵן אֶלָּא לְאַחַר עֲבוּדָה, הֲרִי זֶה עוֹלָה וּמִבְּרָךְ.

(טז) למדים זאת מדברי הפסוק "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, וירד מעשות החטאת והעולה וגו'" (ויקרא ט, כב) שמשמע מפסוק זה שבעודו מתעסק בעבודה בירך את העם, לכן צריך הכהן לעקור רגליו בברכת "רצה" שהיא ברכת העבודה.

(יז) כלומר, מצד ההלכה הוא עובר רק על ביטול "מצוות עשה" אחת, זאת שנאמרה בה לשון צווי: "כה תברכו", אך חומרת המעשה גדולה יותר בעקבות שני הביטויים הנוספים הללו.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעָן

הַלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וּסְפַר תּוֹרָה

יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן:
(א) לְהִיּוֹת תְּפִלִּין עַל הָרֵאשׁ; (ב) לְקַשְׂרֵם עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ מְזוּזָה בַּפְּתָחֵי הַשְּׁעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ; (ה) לְכַתֵּב הַמִּלָּךְ סֵפֶר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיו לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה. וּבְאֹר כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלוּ - בְּפִרְקִים אֵלוּ.

פֶּרֶק א

יְסוּדוֹת דִּינֵי סֵת"ם, דִּינֵי הַקֶּלֶף וְלִמֵּי מוֹתֵר לַכְּתוּב סֵת"ם.

א. אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוּ - שֶׁהֵן "קִדְשׁ לִי" ¹, "וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ ה'" ² שֶׁבְּסֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָ, ו"שְׁמַע" ³, "וְהָיָה אִם שְׁמַע" ⁴ - הֵן שְׁנֵיכְתוּבוֹת בְּפָנָיו עֲצָמָן, וּמְחַפִּין [=מכסים] אוֹתָן בְּעוֹר, וְנִקְרָאִין 'תְּפִלִּין'; ⁵ וּמְנִיחִין אוֹתָן עַל הָרֵאשׁ, וְקוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הַיָּדַי. וְאֶפְלוּ קוֹצֵי שֵׁל אוֹת אַחַת מְאַרְבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת, [א] מִעֶפֶב אֶת [כשרות הפרשיות] כְּלֵן מִן הַתּוֹרָה, עַד שִׁיְהִיו נִכְתָּבוֹת שְׁלֵמוֹת, פְּתֻקָּן.

(א) רבנו ציין את מקור פרשה זו, כדי להדגיש שאין הכוונה לפרשת "והיה כי יביאך" שבספר דברים. (ב) שורש המילה

116. במדבר-נשא, ו, כד-כו. 117. במדבר-נשא, ו, כג. 118. בראשית-לך-לך יב, ג. 1. שמות-בא, יג, א-י. 2. שם, פסוקים יא-טז. 3. דברים-ואתחנן, ו, ד-ט. 4. דברים-עקב, יא, יג-כא.

(א) . . הראש: מדוע מקדים הנחת תפילין של ראש לשל יד בכל מקום בו נזכרו מצוות אלו (בפירוט נפרד)? הביאור בזה בהבנת גדרן של מצוות אלו - לקו"ש ח"ט ע' 22. לקבוע: דיוק הלשון "לקבוע" ולא "לעשות" - לקו"ש ח"ז ע' 188 הע' 57 ושזה"ג. ונקראין תפילין: בהגדרת "חפצא" דתפילין - לקו"ש ח"ט ע' 65 והע' 43.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

למחקר, הוא המהודר ביותר לכתובת סת"ם. יג) אך לכתחילה אין להשתמש בהם לכתובה.

ה. אם בן, מה מעטת ההלכה שנאמרה למשה מסיני, שיהיו כותבים בדין? למעט שאר מיני דינים צבעונין, כגון האדם והיורק וכיוצא בהן; שאם כתב בספרים או בתפלין או במזוזות אפלו אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב - הרי אלו פסולין.

ו. שלשה עורות הן - גויל, וקלף, ודוכסוסטוס [כמבואר להלן]. פיצד? לוקחין עור הבהמה או עור

החיה, מעבדין שער ממנו תחלה; ואחר כך מולחין אותו במלח, ואחר כך מעבדין אותו בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בו¹ מדברים שמקבצין את העור ומחזקין אותו. וזה הוא הנקרא 'גויל'.

יד) הכוונה היא לכל דבר שיכול לעבד את העור, כמו סיד שכך אנו עושים היום.

ז. ואם לקחו העור אחר שהעבירו שער, וחלקו אותו בעביו לשנים, כמו שהעבדנין עושין, עד שיעשה שני עורות - אחד דק, הוא שממול השער, ואחד עבה, והוא שממול הפשר - ועבדו אותו במלח, ואחר כך בקמח, ואחר כך בעפצא וכיוצא בו - זה החלק שממול השער, נקרא 'דוכסוסטוס'²; וזה שממול הפשר, נקרא 'קלף'.

טו) פירוש המילה 'דוכסוסטוס' הוא - מקום בשר. בשפה הקדומה מדי קוראים לבשר - 'סוסטוס', ו'דוך' - פירושו - מקום.

ח. הלכה למשה מסיני, שיהיו כותבין ספר תורה על הגויל, וכותבין במקום [שהיה] השער; ושהיו כותבין התפלין על הקלף, וכותבין במקום [שהיה] הפשר; ושהיו כותבין המזוזה על הדוכסוסטוס, וכותבין במקום [שממול ה] השער. וכל הכותב בקלף במקום שער, או שכתב בגויל ובדוכסוסטוס במקום [שממול ה] הפשר - פסול.

ט. אף על פי שפך היא הלכה למשה מסיני, אם כתב ספר תורה על הקלף, פשר; ולא נאמר 'גויל', אלא למעט הדוכסוסטוס, שאם כתב עליו הספר, פסול³. וכך אם כתב המזוזה על הקלף או על הגויל, פשרה; לא נאמר 'על הדוכסוסטוס', אלא למצוה⁴.

תפלין הוא 'פלל', שפירושו הוא 'ויכוח' - 'הוכחה', בדומה לפסוק "ויעמוד פנחס ויפלל". הסיבה שהתפלין נקראות כך היא, מפני שהן מהוות הוכחה שהשכינה שורה על עם ישראל, כפירוש חז"ל על הפסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ג) ארבע הפרשיות האלו בלבד נבחרו מכל פרשיות התורה להכניסן בתפלין, מכיוון שבפרשיות הללו נאמרו מצוות קבלת עול מלכות שמים והאמונה באחדות ה', ומסופר בהן על יציאת מצרים שהיא הוכחה לאמונה בכורא העולם. שלושת העניינים האלו הם מיסודות היהדות. ד) הקצה התחתון של האות י', או הנקודה שבראש האות י' הדומה לתג.

ב. וכן שתי פרשיות שבמזוזה - שהן "שמע" ו"והיה אם שמע" - אפלו אות אחת משתי הפרשיות, אם חסר קוצו, מעפב מן התורה, עד שיהיו שתיהן נכתבות שלמות. וכן ספר תורה שחסר אפלו אות אחת, פסול.

ג. עשרה דברים יש בתפלין - בלן הלכה למשה מסיני, ובלן [אם חסרים] מעפכין; לפיכך, אם שנה באחת מהן, הרי התפלין פסולות. שנים מהן בכתבתן, ושמונה בחפונתן⁵ וקשירת רצועותיהן; ואלו הן השנים שבכתבתן - שכותבין אותן בדין, ושהיה נכתבין על הקלף.

ה) בעור הבתים המכסה את הפרשיות. ו) דיו בצבע שחור, ולא בצבעים אחרים, כמבואר להלן. ז) על חלק העור שנקרא 'קלף', ולא על חלקי עור אחרים, כמבואר להלן.

ד. פיצד מעשה הדין? מקבצין [את הפיח הנוצר מ] העשן של שמנים, או של זפת ושערה וכיוצא בהן; וגובלין [=לשים] אותן בשרף האילן⁶, ובמעט דבש⁷, ולותתין [=מרטיבים] אותו הרבה ודכין [=מועכים] אותו, עד שיעשה רקיזין [=פיסות שטוחות]; ומיבשין אותו, ומצניעין אותו. ובשעת כתיבה, שורהו במי עפצא [=מי פרי האלון] וכיוצא בו, וכותב בו - שאם תמחקנו, ימחק⁸. וזה הוא הדיו שמצוה מן המבחר⁹ לכתב בו ספרים [=ספרי תורה] תפלין ומזוזות; ואם כתב שלשתן [=ספרים תפלין ומזוזה] במי עפצא וקלקונתוס [=בתוספת חומצת נחושת], שהוא עומד ואינו נמחק - פשרין¹⁰.

ח) לחלוחית הנוטפת מהעץ. ט) הדבש מאוד סמיך ולכן הוא מועיל בגיבול השרפים. י) החומר של הדיו משתמר יותר כשהוא יבש. יא) כדי שבמקרה של טעות, הסופר יוכל למחוק את הדיו ולכתוב מחדש. יב) דיו העשוי מעץ ושניתן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזווה וספר תורה ק"ז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִן הַתְּבִיב, שֶׁהִפְלִי גוֹרְסִין פְּרָשִׁיּוֹת אֱלוֹכָה; אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה, אֲסוּר לְכַתֵּב בּוֹ אֶפְלוּ אוֹת אֶתָּה שְׂלָא מִן הַתְּבִיב.

(כד) פרשיות התפילין מכוסות בתוך הבתים ואין אפשרות להוציא אותם סתם, לעומת המזווה שפתיחתה קלה יותר ולכן היא חייבת בשרטוט. סיבה נוספת לכך היא, מכיוון שכותבים את התפילין על קלף דק ויש לחשוש שהשרטוט יקרע את הקלף. להלכה כתב הטור, שמי שלא יודע לשמור על שורה ישרה ישרטט גם בתפילין, מפני החיוב שכל מה שכותבים למצווה צריך שיראה יפה ומהודר. (כה) מותר לכתוב תפילין ומזווה בעל פה מכיוון שאומרים פרשיות אלו כל יום, ואין חשש שיחסירו משהו בכתביה. (כו) מכיוון שהכותב יכול להתבלבל ולהחסיר אות או לכתוב אות מיותרת.

יג. סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁתְּכַתֵּב מִין = שאינו מאמין, יִשְׁרְפוּ^כ. כְּתָבָן גּוֹי, או יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמָּד = שהמיר את דתו, או מוֹסְרֵיכָה, או עֵבֵד, או אֲשֶׁהֵיט, או קָטָן ל - הָרִי אֵלוּ פְּסוּלִין וַיִּגְזְרוּ, שְׁנֵאמַר: "וּקְשַׁרְתֶּם... וּכְתַבְתֶּם"⁵ - כָּל שֶׁמְזַהֵר עַל הַקְּשִׁירָה וּמֵאֲמִין בָּהּ, הוּא שְׁפוֹתֵב^ל. נִמְצְאוּ בְּיַד מִין וְאִין יְדוּעַ מִי כְּתָבָן, וַיִּגְזְרוּ^ב; נִמְצְאוּ בְּיַד גּוֹי, כְּשִׁרְיָן^ג. וְאִין לֹקְחִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת מִן הַגּוֹיִם בְּיַתֵּר עַל דְּמִיָּהֶן, שְׂלָא לְהַרְגִיל אוֹתָן לְגַבְבָּן וּלְגַזְלוֹן.

(כז) ולא מספיק רק לגנוז אותם, אלא שורפים כדי שלא יישאר זכר לכפירה. (כח) אדם שמיידע את השלטונות או אנשים אלימים על נכסים שיש ליהודי אחר, כדי שייקחו לו אותם. (כט) עבד ואשה פטורים ממצוות עשה התלויות בזמן, ופטורים מלהניח תפילין שמצווה להניחן רק ביום. (ל) שאינו חייב במצוות. (לא) אולם, למרות שעבד ואשה פטורים רק ממצוות תפילין, המזווה שכתבו גם פסולות, מכיוון שמצוות מזווה נכתבה בתורה בסמוך למצוות תפילין שנאמר: "וקשרתם... וכתבתם על מזווה", ולמדו מכך חז"ל שכל הדינים בכתבת תפילין הם גם במזווה. וכן גם ספר תורה שכתבו פסול, קל וחומר מתפילין ומזווה. (לב) כי יש ספק, אם האפיקורס כתב בעצמו את התפילין או מצא אותם. (לג) כי סתם גוי לא יודע לכתוב תפילין, וכנראה קנה אותם מישראל.

יד. סֵפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, שֶׁתְּכַתֵּב עַל גְּבִי עוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם, או עַל גְּבִי עוֹרוֹת שְׂאִינָן מְעַבְדִּין, או שֶׁכְּתַב סֵפֶר תּוֹרָה או תְּפִלִּין עַל עוֹר שְׂלָא עַבְדָּן לְשִׁמָּן - הָרִי אֵלוּ פְּסוּלִין^ד.

(טז) כיום נהוגים לכתוב את ספרי התורה לכתחילה על קלף ולא על גוויל, מכיוון שהקלף יותר משובח כי הוא מעובד משני צדדיו, וגם כי משקלו יותר קל מהגוויל. (יז) עד כאן התבארו שתי ההלכות למשה מסיני בכתבת התפילין, ומכאן ואילך הרמב"ם מפרש בהרחבה את כל הדינים הנוגעים לשתי הלכות אלו. את שמונת הדברים השייכים לחיפוי התפילין ולרצועותיהן, מונה הרמב"ם להלן בפרק ג.

ל. אִין כּוֹתְבִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, עַל גְּבִי עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחִיָּה וְעוֹף הַשָּׁמַיִם; אֲבָל כּוֹתְבִין עַל גְּבִי עוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף הַטְּהוֹרִין, וְאֶפְלוּ נְבִלוֹת^ה וּטְרָפוֹת^ו שְׁלֵהֶן. וְאִין כּוֹתְבִין עַל גְּבִי עוֹר הַדָּג הַטְּהוֹר, מִפְּנֵי הַזְּהֵמָה [וְלִיכְלוֹן], שְׂאִין זְהֵמָתוֹ פּוֹסְקֵת בְּעַבְדָּה^ז.

(יח) בעלי חיים כשרים שמתו מעצמם ולא נשחטו, או שלא נשחטו כהלכה. (יט) בעלי חיים כשרים שנשחטו כהלכה, אבל נמצא בגופן מין משמונה עשר מיני טריפה המנויים במסכת חולין. ולמרות שהם אסורים באכילה, מותר לכתוב עליהם כי הרי הם ממין המותר. (כ) ובעקבות הלכות אין אפשרות לכתוב על עור הדג כתיבה חלקה ורצופה.

יא. גוֹיִל שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, וּקְלָף שֶׁל תְּפִלִּין או שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה - צָרִיף לְעַבֵּד אוֹתָן לְשִׁמָּן [לשם קדושת מצוות]; וְאִם עַבְדָּן שְׂלָא לְשִׁמָּן, פְּסוּלִין. לְפִיכָה, אִם עַבְדָּן הַגּוֹי, פְּסוּלִין; אִף עַל פִּי שְׂאֵמְרָנוּ לוֹ לְעַבֵּד עוֹר זֶה לְשֵׁם הַסֵּפֶר או לְשֵׁם הַתְּפִלִּין - פְּסוּלִין; שְׁהַגּוֹי עַל דַּעַת [כּוֹנֵת] עֲצָמוֹ הוּא עוֹשֶׂה, לֹא עַל דַּעַת הַשּׁוֹכֵר אוֹתוֹ^א. לְפִיכָה, כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיף מְעַשֶׂה לְשִׁמּוֹכֵב - אִם עֲשֶׂהוּ הַגּוֹי, פְּסוּל. וּמְזוּזָה, אִינָה צָרִיכָה עַבְדָּה לְשִׁמָּה^ב.

(כא) הוא אינו מתחשב בדעת מי ששכר אותו ויכול לכוון לדברים אחרים. (כב) כמו כתיבת גט שצריכה להיות לשם האיש והאישה, או טוויית ציצית שצריכה להיות לשם מצוות ציצית. (כג) מכיוון שתפילין וספר תורה עצם הכתיבה שלהם היא המצווה בעצמה, לכן יש חשיבות גדולה גם בעיבוד ובהכנה שלהם. לעומת זאת המזווה כל עוד אין פתח להניח אותה, אין מצווה בכתבתה ולכן העיבוד וההכנה לא מוכרחים להיות לשמה.

יב. הִלְכָה לְמַשֶּׁה מְסִינִי, שְׂאִין כּוֹתְבִין סֵפֶר תּוֹרָה וְלֹא מְזוּזָה, אֶלָּא בְּשִׁרְטוּט [קריים ישרים על הקלף ליישר הכתב]; אֲבָל תְּפִלִּין, אִינָן צָרִיכִין שִׁרְטוּט, לְפִי שֶׁהֵן מְחַפְּיִין^ב. וּמִתֵּר לְכַתֵּב תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת שְׂלָא

קיה שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ו אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחר שיעצאו מתחת ידו: 'לא פתבתי האזקרות [שמות-] הקב"ה' [שפיהן לשמן] עם כוונה לקדושת השמן - אינו נאמן לפסלן, אבל נאמן להפסיד כל שכרו^מ. ולמה אינו נאמן לפסלן^{מב}? שמה לא נתבון אלא להפסיד על הלוקח^{מב}, או על זה ששכרו, ודמה [הסופר חשב] שאינו מפסיד באמירה זו אלא שכר האזקרות^{מג}. לפיכך, אם אמר: 'ספר תורה זה', או 'תפלין אלו - עורות שלהן, אינם מעבדות לשמן' - מתוך שנאמן להפסיד שכרו, נאמן לפסלן; שהרי הכל יודעים, שאם אין העורות מעבדים לשמן, אין לכלל שכרו^{מד}.

(מ) מכיוון שלדברי הסופר הוא לא כתב את שם השם בכוונה, וכל ספר תורה שלא נכתב שם השם בכוונה - פסול, ואינו שווה כלום לבעליו. (מא) אם אנו מאמינים לדברי הסופר שהעיד שכתב את שם השם ללא כוונה, ולכן הוא מפסיד את שכרו, מדוע לא מאמינים לו ונפסול גם את הספר? (מב) לגרום הפסד לקונה. (מג) שכר הכתיבה של שמות השם, ולא חשב שכתוצאה מאמירתו הוא יפסיד את שכר כל הכתיבה, והוא היה מוכן להפסיד מעט כדי לגרום לקונה הפסד גדול. (מד) במקרה של פסילת העורות יודע הסופר שיפסיד את כל שכר עבודתו, ולכן אין חשש שיעיד על פסילתן רק כדי לצער את הקונה.

יט. אין כותבין תפלין ומזוזות, אלא בכתב אשורי^{מה} והתירו בספרים [ספרי תורה], לכתבן אף ביוני^{מו} בלבד; וכבר נשתקע [נעלם] יוני מן העולם, ונשתבש ואבד - לפיכך אין כותבין היום שלשתן, אלא אשורי וצריך להזהר בכתבתן, כדי שלא תדבק אות לאות - שכל אות שאין העור מקיף לה מארבע רוחותיה, פסולה; וכל אות שאין התינוק שאינו לא חכם ולא סכל [טיפש] יכול לקרותה, פסולה^{מו}. לפיכך, צריך להזהר בצורת האותיות, שלא תדמה היו"ד לז"ו, ולא ז"ו ליו"ד; ולא כ"ף לבית"ת, ולא בית"ת לכ"ף; ולא דל"ת לרי"ש, ולא רי"ש לדל"ת; וכן כל פיוצא בהן, עד שצירוף הקורא בהן.

(מה) הכתב שכותבים היום לסת"ם, ונקרא אשורי, מלשון מאושר (מובחר), ובכתב זה ניתנה תורה לישראל. כתב זה לא משתנה ומקפידים בצורת כתיבתו שיהיו הבדלים ברורים בצורת האותיות. (מו) מותר לכתוב גם בכתב יוני

לה) לעיל בהלכות י"א כתב הרמב"ם שצריך לעבד את העורות לשם המצוה, וכאן מוסיף שאפילו אם כבר כתבו על הקלף שלא עובד לשם המצוה, התפלין או ספר התורה יהיו פסולים אפילו בדיעבד.

טו. הפותב ספר תורה תפלין ומזוזות, ובשעת פתיבה לא היתה לו פונה [לשם קדושת השם], וכתב אזקרה מן האזקרות [שם משמות שאינם נמחקים] שפיהן שלא לשמן - פסולין. לפיכך, הפותב את השם - אפלו מלך ישראל שואל בשלומו, לא ישיבנו^{מא}; הנה פותב שנים שלשה שמותיו - הרי זה מפסיק ביניהן, ומשיב.

(לה) החשש הוא, שמה כאשר המלך ידבר אתו, הוא ישכח לכוון בכתיבת שם השם ויפסול את הקלף, ואין אפשרות למחוק שם השם ולכתוב שוב. אבל אם מלך גוי שואל בשלומו מותר לענות לו, מחשש שיפגע בו אם לא יענה לו. (לו) כגון שכתב "ה' אלוקינו ה'" שבפסוק "שמע ישראל".

טז. הטובל את הקולמוס [עט סופרים] לכתב את השם - לא יתחיל מאות השם^{לי}, אבל מתחיל הוא מאות שלפניו. שכתב לכתב את השם, תולה אותו בין השיטות [השורות]; אבל מקצת השם בשיטה ומקצתו תלוי, פסול. ובשאר התבות - אם שכתב כותב מקצת התבה בשיטה ומקצתה למעלה. במה דברים אמורים? בספר תורה; אבל במזוזות ותפלין, אין תולין בהן אפלו אות אחת, אלא אם שכתב אפלו אות אחת, גונז מה שכתב וכותב אחרת. ומת' לכתב את השם על מקום הגרד [שנגרד הריו אחר שהתייבש] ועל מקום המחק [שנמחק דיו קודם שהתייבש], בכלל.

(לז) מכיוון שלאחר טבילת הקולמוס בדיו, מצוי יותר שנשפך דיו על הכתב והמילה הנכתבת נפסלת, ובשם השם לא יהיה ניתן לתקן.

יז. פותבי ספרים תפלין ומזוזות, אסור להם להפוך את היריעה על פניה^{מא}; אלא פורש עליה בגד^ט, או כופלה.

(לח) כדי להגן על הכתב שלא יעלה עליו אבק, כי יש בכך בזיון. (לט) אבל אם אין לו בגד, עדיף שיהפוך היריעה ולא להשאיר את הכתב מגולה, כי יש בזה בזיון יותר גדול.

יח. ספר תורה תפלין ומזוזה, שאמר הסופר

הלכה טז: דיון בדברי רבינו - לקו"ש חכ"ט ע' 380.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומוזוה וספר תורה קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פְּסָלָן. וְשֵׁלֶשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת, כְּלָן פְּתוּחוֹת; וּפְרָשָׁה אַחְרֹנָה שְׁהִיא "וְהָיָה אִם שָׁמַע", סְתוּמָּה. ג. וְצִרִיף לְהִזְהַר [בכתיב] בְּמֵלֵא וְחָסֵר, עַד שִׁיְהִי אֲרַבְעָתָן כְּתוּבוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן כְּתוּבוֹת בְּסֵפֶר תּוֹרָה הַבְּדוּק [–המונה]; שָׁאֵם כְּתַב הַחָסֵר מְלֵאִי - פְּסָל, עַד שִׁימְחַק הִתְרִי; וְאִם כְּתַב הַמְּלֵא חָסֵר - פְּסָל, וְאִין לוֹ תִּקְנָה. וְאֵלוֹ הֵן הַחֲסוּרוֹת וְהַמְּלֵאוֹת שֵׁישׁ בְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ:

ג) מילה שלפי המסורת צריך לכותבה בכתיב חסר, ללא ו' או י', כגון שכתב "יביאך" במקום "יבאך" (ד) ולאחר שמוחקים אות מיתרת בספר תורה, צריך לתקן ולהרחיב את האותיות שלפניה ולאחריה כדי שלא ישאר מקום ריק ויראה כשתי מילים. (ה) אי אפשר להוסיף אות בתפילין ומזוזות, כי הם צריכים להיכתב 'כסדרן', מהתחלה לסוף ולא לדלג על שום אות באמצע. אולם, ספר תורה למרות שקדושתו גדולה מתפילין ומזוזות, מותר להוסיף בו אותיות שלא לפי סדר הכתיבה במקרה שהחסירו.

ד. פְּרָשָׁה רֵאשׁוֹנָה - "קִדְשׁ לִי כָל בְּכוֹר" מְלֵא, "זְכוֹר" מְלֵא, "בְּחֹזֶק" חָסֵר, "הוֹצִיא" מְלֵא, "יִצְאִים" חָסֵר וְאִין, "בִּיָּאֵךְ" מְלֵא, "וְהֶאֱמַרְוּ" חָסֵר, "וְהִיבֹסִי" מְלֵא, "לְאַבְתְּיָךְ" חָסֵר וְאִין, "הַעֲבֹדָה" חָסֵר, "מִצַּת" חָסֵר, "הַשְּׂבִיעִי" מְלֵא, "מִצּוֹת" מְלֵא, "שְׂאֵר" חָסֵר, "גְּבֻלְךָ" חָסֵר, "בְּעֵבוֹר" מְלֵא, "לְאוֹת" מְלֵא, "וּלְזָכוֹן" מְלֵא, "עֵינֶיךָ" מְלֵא, "תּוֹרַת" מְלֵא, "הוֹצֵאֵךְ" חָסֵר וְיִד, "הַחֲקָה" חָסֵר, "לְמוֹעֲדָה" מְלֵא.

ה. פְּרָשָׁה שְׁנִיָּה - "וְהָיָה כִּי יִבְאֵךְ" חָסֵר, "וְלְאַבְתְּיָךְ" חָסֵר וְאִין, "חֲמֹר" חָסֵר, "בְּכוֹר" מְלֵא, "בְּחֹזֶק" חָסֵר, "הוֹצִיאֲנוּ" מְלֵא, "וַיִּהְיֶה" חָסֵר, "בְּכוֹר" מְלֵא, "מִבְּכוֹר" חָסֵר, "וְעַד בְּכוֹר" מְלֵא, "וַיִּבַח" חָסֵר, "וְכָל בְּכוֹר" מְלֵא, "לְאוֹת" מְלֵא, "וַיִּדְכֶה" כְּתוּב בְּהֵא, "וּלְטוֹטְפַת" חָסֵר וְאִין אַחְרֹנָה, "עֵינֶיךָ" מְלֵא, "בְּחֹזֶק" חָסֵר, "הוֹצִיאֲנוּ" מְלֵא.

ו. פְּרָשָׁה שְׁלִישִׁית - "שָׁמַע": "מְאֵדךָ" חָסֵר, "לְבַנְיָךְ" מְלֵא, "בְּבִיתְךָ" בְּלֵא וְיִד שְׁנִיָּה, "וּבְקוֹמְךָ" מְלֵא, "לְאוֹת" מְלֵא, "וַיִּדְךָ" בְּלֵא וְיִד שְׁנִיָּה, "לְטוֹטְפַת" חָסֵר שְׁנִי וְאִין, "עֵינֶיךָ" מְלֵא, "מְזוֹזוֹת" חָסֵר וְאִין רֵאשׁוֹנָה, "בֵּיתְךָ" בְּלֵא וְיִד שְׁנִיָּה, "וּבִשְׁעָרֶיךָ" מְלֵא.

וגם בשפה היוונית, מכיוון שהכמים בדקו ומצאו שהתורה יכולה להתרגם בצורה מושלמת רק בשפה היוונית. סיבה נוספת לכך, מכיוון שהכמים תרגמו את התורה בזמן תלמי המלך היוונית, ותרגום זה התפרסם אצל כל ישראל והיה מוכר ליהודים כמעט כמו אשורית. (מז) התינוק המדובר כאן הוא ילד קטן שיודע את צורת האותיות אבל לא יודע לקרוא מילים, אם הוא מזהה את צורת האות - האות כשרה.

כ. עוֹר שְׁהִיָּה נְקוּב, לֹא יִכְתַּב עַל גְּבִי הַנְּקָב. וְכָל נְקָב שְׁהִדִּי עוֹבְרַת עָלָיו - אֵינֹו נְקָב, וּמִתָּר לְכַתֵּב עָלָיו; לְפִינֵךְ, מִתָּר לְכַתֵּב עַל גְּבִי עוֹר הָעוֹף שְׁנִתְעַבְדִּי^מ. נְקָב הָעוֹר אַחַר שְׁנִתְכַּתֵּב - אִם נְקָב פְּתוּךְ הָאוֹת^מ, כְּגוֹן תּוֹף הָאֵ אוֹ תּוֹף יָמֵם, וְכֵן בְּשְׂאֵר אוֹתוֹת - כְּשָׂרִי. נְקָב בְּנִרְךָ [–דגל] שֶׁל אוֹת עַד שְׁנִפְסָקָה - אִם נִשְׁתִּיר מְמָנָה [–מהחלק שלמעלה מהנקב] מְלֵא אוֹת קְטָנָה [–אות י'], כְּשָׂר; וְהוּא [–ובלבד], שֶׁלֹּא תִדְמָה לְאוֹת אַחֲרָת. וְאִם לֹא נִשְׁתִּיר מְמָנָה מְלֵא אוֹת קְטָנָה, פְּסוּלָה.

(מח) בעור העוף יש נקבים, אך מכיוון שנקבים אלו מאוד קטנים שלא מפריעים לרצף הכתיבה ולא יוצרים חורים באותיות, מותר לכתוב עליו. (מט) במקום הריק שבחלק הפנימי של האות. (נ) מכיוון שהאות עצמה נשארת שלמה.

~ יום חמישי כ"ז אדר ~

פְּרָק ב

דיני בתי התפילין והפרשיות.

א. פִּיצַד פּוֹתְבִין אֵת הַתְּפִלִּין? שֶׁל רֵאשׁ - פּוֹתְבִין אֲרַבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת עַל אֲרַבְעָה קְלָפִים, וְגוֹלְלִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבָדוֹ, וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּאַרְבְּעָה כְּתִים שֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּעוֹר אֶחָד; וְשֶׁל יָד - כּוֹתְבִין אֵת אֲרַבַּע הַפְּרָשִׁיּוֹת בְּאַרְבְּעָה דְּפִין [–טורים] עַל קְלָף אֶחָד, וְגוֹלְלוֹ כְּמִין סֵפֶר תּוֹרָה מְסוּפּוֹ לְתַחֲלָתוֹ, וּמְנִיחוֹ בְּבֵית אֶחָד.

א) את ארבעת פרשיות התפילין יש לשים בבית אחד המחולק לארבעה תאים. ב) כדי שבפתיחת הקלף יראו תחילה את הפרשה הראשונה לפי הסדר.

ב. וְצִרִיף לְהִזְהַר בְּפְרָשִׁיּוֹת - שָׁאֵם עֲשֵׂה הַסְּתוּמָּה [–שמתחילה מאמצע השורה] פְּתוּחָה [–שמתחילה בשורה חדשה] או הַפְּתוּחָה סְתוּמָּה [התחיל פרשה פתוחה באמצע או בסוף השורה],

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו) צריך לפתוח את בתי התפילין ולבדוק את כשרות הפרשיות עצמן אם נכתבו כהלכה, ולכתחילה צריך לקנות דווקא מסופר ממוחה כי זה בזיון לפתוח את התפילין, ואם אפשר להימנע מלפתוח את התפילין ולקנות ממישהו שלא יצריך בדיקה, עדיף. ז) הקונה צריך לדעת שכותב התפילין בקי בכתיבת תפילין גם של יד וגם של ראש. ח) הסופר שכתב את תפילין האלו עבור המוכר. ט) וההנחה היא שכולן נכתבו על ידי איש אחד, שהרי הן היו אצל המוכר בחבילה אחת. י) כל חבילה צריכה בדיקה לעצמה ואין סומכים על חבילה אחת כשרה להוכיח על החבילות האחרות.

יא. הכותב תפילין בכתב ידו, או שלקחן מן הממחה, או משאר אדם ובדקן והחזירן לעורן - לעולם אינו צריך לבדוק פעם אחרת, ואפלו אחר כמה שנים; כל זמן שחפזין שלם, הרי הן בחזקתן, ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או שנקבה. הלל הזקן היה אומר: 'אלו, משל אבי אמאי'.^ב

(יא) ובעקבות זאת אינן צריכות בדיקה. (יב) ולא בדק את תפילין הללו אף פעם. הסיבה שאין חובה לבדוק תפילין, מכיוון שהן נמצאות באוויר ולא חנוקות ולכן הם לא נהרסות. אולם, תפילין שמסיבה כלשהי לא מניחים אותן כל יום, צריך לבדוק אותם פעמיים בשבע שנים כי יש חשש שמא נפגעו.

פרק ג

דיני בתי התפילין, הרצועות וסדר הכנתן.

א. שמונה הלכות יש במעשה התפילין - פלן הלכה למשה מסיני, ולפיכך פלן מעצבות, ואם שנה באחת מהן, פסל; ואלו הן: ושיהיו מרבעות, וכן תפירתן [בגידין] ברבוע [ארכן כרחבן], ואלכסוֹנן ברבוע, עד שיהיה להן ארבע זוויות שוות; ושיהיה בעור של ראש, צורת שי"ב ממימין ומשמאל; ושיכרך הפרשיות במטלית [כד]; ושיכרך אותן בשער על המטלית, ואחר כך מכניסן בכתייה; ושיהיו תופרין אותן בגידין; ושעושין להן [לרצועות] מעברת [מקום מעבר] מעור החפוי שתכנס בה הרצועה, עד שתהא עוברת והולכת בתוך תוכר [מעין לולאה] שלה; ושיהיו הרצועות שהרות; ושיהיה הקשר שלהן, קשר ידוע בצורת דל"ת.

(א) צורת בית התפילין צריך להיות ריבוע כך שאלכסונו שווים. (ב) צריך לעשות בצידי בתי התפילין של ראש צורה

ז. פֶּרֶשֶׁה רְבִיעִית - וְהִיָּה אִם שְׁמוֹעַ חֶסֶר, מְצוּתִי בְּנֹא"ו אַחַת, יוֹרֵה מְלֵא, וּמְלֵקוֹשׁ מְלֵא, וְתִירָשָׁף חֶסֶר וְא"ו, וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מְלֵא, וְיְבוּלָה מְלֵא, הַטְּבָה חֶסֶר, נִתֵּן חֶסֶר, אֲתֵם חֶסֶר, לְאֹת מְלֵא, לְטוֹטְפֹת חֶסֶר וְאוֹ שְׁנֵיה, עֵינֵיכֶם מְלֵא, אֲתֵם חֶסֶר, בְּבִיתְךָ בְּלֹא יו"ד שְׁנֵיה, וּבְקוּמָךְ מְלֵא, מְזוּזוֹת מְלֵא, בֵּיתְךָ בְּלֹא יו"ד שְׁנֵיה, וּבְשַׁעֲרֶיךָ מְלֵא, לְאַבְתֵּיכֶם חֶסֶר וְא"ו.

ח. וְצָרִיךְ לְהִזְהָר בְּתַנּוּן [כתיב] שֶׁל אוֹתִיּוֹת, וְהֵן כְּמוֹ זִי"נִין [אותיות ז'] וְקוֹפּוֹת עַל הָאוֹת שֵׁשׁ לְהֵן תְּג, כְּמוֹ שֶׁהֵן [התגים] פְּתוּבִין בְּסִפֵּר תוֹרָה; וְאֵלוֹ הֵן הָאוֹתִיּוֹת הַמְתִּיגוֹת שֶׁבְּאַרְבַּע פְּרָשׁוֹת אֵלוֹ:

ט. פֶּרֶשֶׁה רֵאשׁוֹנָה - יֵשׁ בָּהּ אוֹת אַחַת בְּלֶבֶד, וְהִיא מ"ם סְתוּמָה שֶׁל "מַיִמִּים", עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ זִינִין. פֶּרֶשֶׁה שְׁנֵיה - יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֵן הֵא, וְעַל כָּל הֵא מְחַמְשֶׁתָּן - אַרְבַּע זִי"נִין; וְהֵן: ה"א שֶׁל "וּנְתָנָה", וְה"א רֵאשׁוֹנָה וְה"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל "הַקְּשָׁה", וְה"א שֶׁל "וַיַּהֲרֹג", וְה"א שֶׁל "יִרְכָּה".

פֶּרֶשֶׁה שְׁלִישִׁית - יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: קו"ף שֶׁל "וּבְקוּמָךְ", יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִי"נִין; וְקו"ף שֶׁל "וּקְשַׁרְתֶּם", יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִי"נִין; וְטו"ת טו"ת פ"ה שֶׁל "לְטוֹטְפֹת", עַל כָּל אַחַת מְשַׁלְשֶׁתָּן אַרְבַּעַת זִי"נִין.

פֶּרֶשֶׁה רְבִיעִית - יֵשׁ בָּהּ חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: פ"ה שֶׁל "וְאֶסְפְּתָ", יֵשׁ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה זִי"נִין; וְת"ו שֶׁל "וְאֶסְפְּתָ", יֵשׁ עָלֶיהָ זִי"ן אֶחָד; וְטו"ת טו"ת פ"ה שֶׁל "לְטוֹטְפֹת", עַל כָּל אַחַת מְשַׁלְשֶׁתָּן אַרְבַּעַת זִי"נִין. כָּל הָאוֹתִיּוֹת הַמְתִּיגוֹת, שֶׁשׁ עֲשָׂרָה; וְאִם לֹא עָשָׂה הַתַּנּוּן, אוֹ הוֹסִיף וְגָרַע בָּהֶן - לֹא פֶּסֶל.

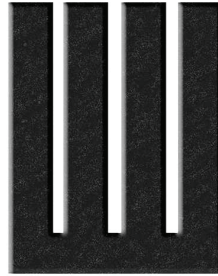
ל. הַלּוֹקֵחַ תְּפִלִּין מִמִּי שְׂאִינוֹ מִמְּחָה [בקי], צָרִיךְ לְבַדֵּקוֹ. לְקַח מִמֶּנּוּ מֵאָה קְצִיצוֹת [בתי תפילין], בּוֹדֵק מֵהֵן שְׁלֹשׁ קְצִיצוֹת - אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַת שֶׁל יָד, אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ; אִם מְצֹאֵם בְּשָׂרִים, הַחֲזֵק זֶה הָאִישׁ, וְהָרִי פְּלֵן בְּשָׂרִין, וְאִין הַשָּׂאָר צָרִיךְ בְּדִיקָה.^ט וְאִם לְקַחְן צְבָתִים צְבָתִים [בחבילות נפרדות] - פְּלֵן צְרִיכוֹת בְּדִיקָה; שְׁחֻזְקַת הַצְּבָתִים, מְאַנְשִׁים הַרְבֵּה לְקוּחִין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

של האות שין, על ידי ריכוך העור והטבעת צורת שין עליו. (ג) צבועות צבע שחור. ד) בתפלין של ראש צריך לעשות קשר בצורת האות דלת.

ב. פיצד עושיין תפלין של ראש? לוקחין עץ מרבע, ארכו כרחבו כגבהו; ואם היה גבהו יתר על רחבו, או פחות ממנו, אין בכך פלוס; ואין מקפידין אלא על ארכו, שיהא כרחבו. וחופרין בו שלשה חריצין, פדי שיעשה לו ארבעה ראשים, כגון זה:

ולוקחין עור, ומרטיבין אותו במים, ומחפין בו את העץ, ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ; ומכמשיין

[מקמטים] אותו והוא רטב, מפאן ומכאן, עד שעושיין מן העור דמות שיי"ן שיש לה שלשה ראשין מימין המניח תפלין, ודמות שיי"ן שיש לה ארבעה ראשין משמאל המניח.

(ה) כשהעור עדיין רטוב. ו) הסיבה לכך שעושים על התפלין של ראש שתי צורות של האות שין, אחת של שלושה ראשים ואחת של ארבעה ראשים, כי השין עם שלושת הראשים היא כנגד ספר התורה שכותבים בו שין עם שלוש ראשים, והשין עם ארבעת הראשים היא כנגד לחות הברית שהיו חקוקות על הלוחות ולהן היה ארבעה ראשים כדי ליחד את השין החקוקה.

ג. ומניחין את העור על העץ, עד שייבש; ואחר כך חולץ העור מעל גבי האמום [דפוס, תבנית] של עץ, ונמצא העור שיש בו ארבעה בתים פנויין. מכניסין פרושה בכל בית ובית, ומחזירין מקצת העור מלמטה; ותופרין אותו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור שלמטה מקום שתכנס בו הרצועה, כמו תוכר, והוא הנקרא מעפרת.

ד. וכיצד עושיין תפלין של יד? לוקחין עץ מרבע, ארכו כרחבו, ויהיה גבהו כאצבע, או יתר על זה מעט; ומחפין אותו בעור רטב, ומניחין את העור על האמום עד שייבש; וחולץ העור, ומכניס ארבע הפרשיות במקום העץ, ומחזיר מקצת העור

מלמטה; ותופרו מארבע פנותיו, ומניחין מן העור תוכר, מקום הרצועה.

ה. פיצד • סדור הפרשיות בתפלין של ראש? מכניס פרושה אחרונה שיהא ויהיה אם שמע" בפית שהוא על זמין המניח; ו"שמע", סמוכה לה; ו"יהיה פי ביאך", בבית שלישי סמוכה ל"שמע"; ו"קדש לי", בבית רביעי שהוא לשמאל המניח תפלין - כדי שיהא הקורא שפניו כנגד פני המניח, קורא על הסדר, כגון זה:

השנת הראב"ד

ביצד . . פסולות א"א רבינו האי ז"ל אינו אומר כן אלא היות באמצע קדש מימין המניח והיה כי יבאך סמוך לה שמע משמאלו והיה אם שמע סמוך לה באמצע והוא בהיפך לקורא שנגדו והקורא קורא כסדרן על שמע והיה אם שמע נאמר שהוא כסדר הקורא בתורה מימין לשמאל והמחבר הזה שם הברייתא השנויה בגמרא מימין הקורא והברייתא שהביאו בקושיא ואמרו והא תניא איפכא שם אותה לימין המניח והוא תימה שהגמרא הניחה סדר המניח שעושה המצוה ופירשה סדר הקורא שאין לנו צורך בקריאתו ועוד כי שמע והיה אם שמע לפי פשוטה מן הראש הוא מתחיל ולא מן האמצע ולדברי זה המחבר לעולם שמע מן האמצע ולפיכך תפס הגאון ז"ל דרך פשוטת הגמרא ושם היות באמצע.

והיה אם שמע	אלא שמע	ויהי פי ביאך	קדש לי
מקום הרצועה			

(ז) הפרשה האחרונה בתורה מתוך ארבעת הפרשיות. (ח) מימינו לשמאלו.

ואם החליף סדור זה, פסולות.

(ט) שהוא סדר כתיבתן בתורה.

ו. תפלין של יד - כותבין אותה בארבעה דפין [עמודים] בעור אחד, ארך כספר תורה, על סדורן בתורה"א, כגון זה:

קדש לי כל בכור	כי יביאך	שמע ישראל	והיה אם שמע
----------------	----------	-----------	-------------

(י) כמו ספר תורה שעל יריעה אחת כתובים כמה עמודים. (יא) כפי סדר כתיבתן בתורה.

ואם כתבן על ארבעה עורות והניחן בבית אחד - יצא, ואינו צריך לרפקן.

ז. כשהוא גזיל הפרשיות, בין של ראש בין של

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"בין של יד בין של ראש"

על אף האמור לעיל בטעם שהקדים תפילין של ראש לשל יד, שלא כבתורה המקדימה של יד לשל ראש, הנה כאן ובעוד מקומות הקדים של יד לשל ראש.

ויש לומר הטעם שבהלכות שמדבר אודות שניהם יחד כמו כאן, פעמים מקדים של יד לשל ראש ופעמים של ראש לשל יד.

(לקו"ש חלק ל"ט ע' 22 הע' 7

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יד, גולל אותן מסופן לתחלתן - עד שתמצא פשתפתח הפרשה, תקרא כל שיטה [שורה] מתחלתה לסופה.

(ב) להניח אותן בתוך התפילין.

ח. כשמכניסין את הפרשיות בבתים שלהן, פורכין אותן במטלית, ועל המטלית שער, ואחר כך מכניסין אותן בבתיהן. ושער זה, צריך להיות שער בהמה או חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן; וכבר נהגו כל העם, לכרכן בשער זנב העגלים^י.

(ג) שיער זנב הבהמה מתאים לקשירה יותר משיער שאר גופה. (יד) משתמשים דווקא בשיער זנב של עגל לטעיפת פרשיות התפילין של ראש, כדי שניזכר בחטא העגל ולא נחזור לחטאו, וכן כדי לכפר על חטא העגל.

ט. כשתופרין את התפילין, אין תופרין אלא בגידין של בהמה או של חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן. לוקחין הגידין שיש בעקב הבהמה או החיה, והן לבנים קשים, ומרכינין אותן באבנים וכיוצא בהן עד שיועשו כפשתן, וטווינין אותן ושוזרין אותן; ובהן תופרין התפילין ויריעות ספר תורה.

(טו) עושים מהגידים של הבהמה חוטים לתפירת בתי התפילין.

י. כשתופרין התפילין, תופרין אותן ברביע. והלכה רוחת^{טו}, שיהיו בכלל צד שלש תפירות, עד שיהיו הכל שתים עשרה תפירות^{טז}, בין של יד בין של ראש; ואם עשה התפירות עשר^{יז} או ארבע עשרה^{יח}, עושה. וכל התפירות, יהיה החוט שלהן סוכב משתי הרגחות [משני הצדדים]^{יט}.

(טז) הנהגה שהתקבלה בכל תפוצות ישראל. (יז) עושים ארבעה חורים בכל צד משולי בתי התפילין, ומעבירים בהם את תפירת החוטים, כך שיש שלוש תפירות לכל צד ובסך הכל שתים-עשרה תפירות, כנגד שנים-עשר שבטי ישראל. (יח) בדיעבד מותר להשתמש בבית לתפילין עם עשרה תפרים שהם כנגד עשרה שבטים, חוץ מיהודה ולוי שהם מבטאים כהונה ומלכות שנכחדו מישראל. (יט) תפילין עם ארבעה עשר תפירות כשרות לשימוש, משום שאפשר לחשב את אפרים ומנשה במניין השבטים כך שיוצא 14 תפרים כנגד 14 שבטים. (כ) כאשר תופרים את בתי התפילין מעבירים בכל חור מתוך שנים עשר החורים את החוט פעם אחת כלפי מעלה ופעם אחת כלפי מטה.

יא. וצריך שניגיע החרץ [שבין בית לבית] של תפילין של ראש, עד מקום התפריך. ואם היה החרץ נפריכדי שיהיו ארבעה ראשים נראין לכל, ואף על פי שאין החרץ מגיע למקום התפר - פשרות; ואם אין חרץ נפרי, פסולות. וצריך להעביר בתוך כל חריץ וחרץ על גבי העור, חוט או משיחה [חוט דק] להבדיל בין בית לבית; ומנהג פשוט, להעביר גיד מגידי התפירה בכל חריץ וחרץ משלשתן.

(כא) החלק התחתון והרחב יותר של התפילין, המכונה בגמרא 'תיתורא'. (כב) גם כאשר החריצים לא מגיעים עד לתפר, אבל החלוקה לארבעה תאים ניכרת מלמעלה התפילין כשרות.

יב. וכיצד עושין הרצועות? לוקחין רצועה של עור, רחבה פארף [גרגר] השעורה; ואם היתה רחבה מזה השעור, פשרה. וארף רצועה של ראש - פדי שתקיף את הראש ויקשר ממנה הקשר, ותמתח שתי הרצועות מפאן ומפאן, עד שיועו לטבור או למעלה ממנו מעט; וארף רצועה של יד - פדי שתקיף את הזרוע ויקשר ממנה הקשר, ותמתח רצועה אחת על אצבע אמצעית, ויכרך ממנה על אצבעו שלש פריכות ויקשרי^כ. ואם היו הרצועות ארכות יתר על השעורין האלו, פשרות.

(כג) כדי לחזק את כריכות הרצועה לא ישחררו.

יג. ומכניס רצועה של ראש בתוך שלשה [מקום מעבר הרצועה], ומקיף במדת ראשו, וקושר קשר מרבע, כמין דל"ת. וקשר זה, צריך כל תלמיד חכמים לתלמודו, ואי אפשר להודיע צורתו בכתב, אלא בראיית העין^כ. וכן בשל יד, קושר קשר כמין יו"די^כ; ותהיה הרצועה של יד עולה ויורדת בתוך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומוזוה וספר תורה קכג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תפילין, ומכיוון שאם פרט זה ייעשה על ידי גוי התפילין יפסלו, לכן אסור לגוי לעשות גם את שאר החלקים בתפילין. (לה) כל מה שמובא בהלכות הקודמות שפסול לכתבת התפילין, כגון עבד ואשה, פסול גם להכנת בתי התפילין.

יז. תפילין של ראש, אין עושין אותה של ידו, ושל יד, עושין אותה של ראשו - לפי שאין מורדין מקדשה חמורה לקדשה קלה. וכן רצועה של תפילין של ראש, אין עושין אותה לתפילין של יד. במה דברים אמורים? בשלבשן; אבל תפילין של ראש שלא לבשן אדם מעולם, אם רצה להחזירן ליד, מתיר. וכיצד הוא עושה? טולה [=מכסה אותה מ] עליה עור עד שתעשה [כבית] אחת, וקושרה על ידו.

(לו) אדם שאין לו תפילין של יד אבל יש לו שתי תפילין של ראש אינו יכול להניח אחת מהן על היד במקום תפילין של יד. (לז) אולם, כדי להניח את התפילין של יד בראש צריך לסדר בפנים ארבע תאים שיראו גם מבחוץ, כמבואר לעיל הלכה יא. (לח) ותפילין של ראש יותר קדושות יותר מתפילין של יד, מכיוון שיש בהם שתי אותיות משם ש-די - האות ש"ן בשני צידי הבית והאות דל"ת בקשר של התפילין - אבל בתפילין של יד יש בקשר רק את צורת האות יו"ד. (לט) שאסור להחליף תפילין של ראש לתפילין של יד. (מ) מכיוון שהתפילין של ראש מקבלות את תוספת הקדושה רק אחרי שלובשים אותן. (מא) איך אפשר להפוך תפילין של ראש המורכבות מארבעה בתים, לתפילין של יד שבנויות רק מתא אחד.

יח. תפילין שנפסקו [שנקרעו] התפירות שלהן - אם היו שתי התפירות זו בצד זו [=ממול אחת לשניה], או שנפסקו שלש תפירות אפלו זו שלא כנגד זו - הרי אלו פסולות. במה דברים אמורים? בישנות^{כב}; אבל בחדשות^{כג}, כל זמן שפני טבלה קיימת [=עור הבסיס - תיחודא התחתונה], כשרות. ואלו הן החדשות? כל שאוחזין מקצת העור שנקרע תפרו ותולין בו התפילין, והוא חזק ואינו נכרת - הרי אלו חדשות; ואם אין ראוי לתלות בו, אלא והוא נפסק - הרי אלו ישנות.

(מב) בתפילין ישנות יש חשש שיקרעו מהר ללא התפירות, מכיוון שהם כבר חלשות. (מג) תפילין חדשות העור שלהם עדיין חזק ולא יקרע ללא תפירות.

יט. רצועה שנפסקה - אין קושרין אותה, ואין תופרין אותה, אלא מוציאה וגונזה, ועושה אחרת.

הקשר, פדי שניחב ויקצר בעת שירצה לקשר על ידו.

(כד) וחז"ל למדו מהפסוק: "וראית את אחורי" (שמות לג, כג) שגם ה' לימד את משה והראה לו את צורת קשר התפילין, כי אי אפשר להסבירו בכתב. (כה) לאחר שהרצועה עוברת בתוך התפילין צריך לעשות לולאה קטנה וקשר בצורת האות י' בראשה.

יד. הרצועות של תפילין, בין של ראש בין של יד - פניהן החיצונים שחרים, וזו היא ההלכה למשה מסיני. אבל אחורי הרצועות, הואיל ומפנים הן, אם היו ירקות או לבנות, פשרין; אדמות - לא יעשה, שמא תהפך הרצועה, וגנאי הוא לוי. ולא יהיו אחורי הרצועה לעולם, אלא פעין הקציעה^{כד} - אם ירקה, ירקין, ואם לבנה, לבנים. ונזאי הוא לתפילין, שיהיו בלן שחרות, הקציעה, והרצועה פלה^{כה}.

(כו), שמא אנשים יחשבו שהרצועה נצבעה באדום מדם. (כז) הצבע הפנימי של הרצועה יהיה כמו הצבע בתחתית בתי התפילין. (כח) גם הצד התחתון של הרצועה.

טו. העור שמחפין בו התפילין^{כז}, וישעושין ממנו הרצועות, הוא עור של בהמה או חיה או עוף הטהורים, ואפלו נבלות וטרפות שלהן. ואם עשה מעור טמאים, או שחפה תפילין בזהב - פסולות. ועור הרצועות, צריך עבוד לשמן. אבל העור שמחפין בו, אינו צריך עבוד כלל - אפלו עשהו מצה [=עור שלא עובד], פשרלא; ומקומות הרבה, נהגו לעשות אותן בעור מצה^{לב}.

(כט) העור שממנו מייצרים את בתי התפילין. (ל) שיכוונו בזמן העיבוד, שעושים זאת בשביל מצוות תפילין. (לא) מכיוון שהעור לבתי התפילין לא צריך להיות מעובר, גם במקרה שמעבדים אותם, לא צריך לכוון בזמן העיבוד לשם מצוות תפילין. (לב) מפני שהעור לפני עיבודו חזק יותר, ולכן יש המקפידים לעשות את בתי התפילין דווקא מעור לא מעובר.

טז. אין עושין התפילין אלא ישראל, שעשיתן ככתבתן^{לג}, מפני השי"ן שעושין בעור^{לד}, כמו שאמרנו; לפיכך, אם חפן גוי, או תפרן - פסולין. והוא הדין לכל הפסול לכתבתן^{לה}, שלא יעשה אותן.

(לג) כמו שכתבת התפילין צריכה להיות רק על ידי יהודי, כך גם הכנת בתי התפילין. (לד) עשיית צורת האות שין בתפילין של ראש נחשבת ככתיבה ורק ליהודי מותר לכתוב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד, אינה מעפכת של ראש - מפני שהן שתי מצוות, זו לעצמה וזו לעצמה. וכיצד מברך עליהן? על של ראש מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפלין'; ועל של יד מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפלין'.

ה) מי שאין לו אפשרות להניח תפלין של ראש אלא רק של יד, עליו להניח רק תפלין של יד - או להיפך, אין לו אפשרות להניח תפלין של יד אלא רק של ראש.

ה. במה דברים אמורים? בשהניח אחת מהן; אבל אם הניח שתיהן - מברך ברכה אחת, והיא 'להניח תפלין', וקושר של יד תחלה, ואחר כך מניח של ראש. וכשהוא חולץ, חולץ של ראש תחלה, ואחר כך חולץ של יד.

ו) שמברך על הנחת תפלין של ראש "על מצוות תפלין". ז) לדוגמא, במקרה שאינו יכול להניח תפלין של יד, ומניח רק תפלין של ראש. ח) כשמניח תפלין של ראש לאחר תפלין של יד אינו מברך על הנחת התפלין של ראש כלל, כי יוצא ידי חובה בברכה שברך על תפלין של יד. הסיבה לכך שמברכים ברכה אחת, למרות שמצוות תפלין של יד ושל ראש הם שתי מצוות נפרדות היא, מכיוון שהתוכן של שתיהן - זיכרון הקב"ה - משותף.

ז. מי שברך 'להניח תפלין' וקשר תפלין של יד - אסור לו לספר [=לדבר], ונאפלו להשיב שלום לרבו, עד שניניח של ראש; ואם שח, הרי זו עברה^ט, וצריך לברך ברכה שניה 'על מצות תפלין', ואחר כך מניח של ראש.

ט) כשמדבר בין תפלין של יד לתפלין של ראש, הוא מחייב את עצמו לומר עוד ברכה ללא צורך ועובר על איסור: "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא".

ז. תפלין - כל זמן [=פעם] שמיניחן, מברך עליהן, ונאפלו חלץ ולבש מאה פעמים ביום. וכל המצות פלן, מברך עליהם קדם עשייתן; לפיכך, צריך לברך על התפלין של יד, אחר הנחה על הקב"ה קדם קשירה; שקשירתו, היא עשייתו.

י) בהנחת תפלין צריך לברך רק לאחר הנחת התפלין על היד לפני הידוק הקשר, כדי שמעשה המצווה - קשירת התפלין - יהיה מיד לאחר אמירת הברכה.

ח. פשחולץ אדם תפלו להצניען בכלי^י, לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה^י; מפני שבשעה

ושירי הרצועה פסולין, עד שיהיה ארפה ורחבה פשעור, או יתר עליו. ולעולם יזהר להיות פנימה עור הרצועה [הצד העליון] למעלה בעת שקושר אותן על ידו ועל ראשו.

מד) במקרה שנחתך חלק מהרצועה אחרי הקפת הראש בתפלין של ראש, או הקפת האצבע בתפלין של יד שהוא לא מספיק ארוך לקשור אותו לתפלין אחרות. מה) הצד העליון ברצועה שהוא חלק וצבוע בשחור.

פרק ד

דיני הנחת תפלין והחייבים להניח.

א. היכן מניחין התפלין? של ראש - מניחין אותן על הקדקד, שהוא סוף השער שפגגד הפנים, והוא המקום שמחו של תינוק רופס [ד] בו; וצריך לבנו אותן באמצע, כדי שיהיו בין העינים, ויהיה הקשר [של תש"ח] בגבה הערף^א, שהוא סוף הגלגלת.

א) הקשר צריך להיות מונח בעורף מול הפנים ולא מתחת הראש.

ב. ושל יד - קושר אותה על שמאלו על הקב"ה, והוא הפשר התפוח [=השריר] שבמרפק שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע; ונמצא כשהוא מדבק מרפקו לצלעיו, תהיה תפלה פגגד לבו, ונמצא מקום: "והיו הדברים האלה.. על לבבך".

ג. המניח תפלין של יד על פס ידו, או של ראש על מצחו^ג - הרי זו דרך המינות [=הכופרים בתורה שבעל פה]; העושה תפלתו עגלה פגגוז, אין פה מצוה כלל. אשר [-שמאלין] - מניח תפלין בימינו, שהיא לו כשמאל; ואם היה שולט בשתי ידיו - מניח אותה בשמאלו, שהיא שמאל כל אדם. ומקום קשירת התפלין [על היד] ומקום הנחתן [על הראש], מפי השמועה למדום [במסורת ממש רבינו ע"ה].

ב) אדם שמניח את התפלין על כף ידו. כיון שמפרש את המילים "קשרתם לאות על ידך" - יד ממש, ולא כדברי חז"ל שהכוונה לחלק העליון של היד. ג) אדם שמפרש את המילים "והיו לטוטפות בין עיניך" כפשוטם, ומניח את התפלין בין העינים ממש ולא כדברי חז"ל שיש להניחם במקום צמיחת השיער. ד) אלא התפלין צריכות להיות מרובעות, וגם הצדדים של החלק התחתון בתפלין צריכים להיעשות בצורה ישרה.

ד. תפלין של ראש, אינה מעפכת של יד, ושל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומוזוה וספר תורה קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מהפסוק "שבתותי תשמרו" - לשון רבים, שהכוונה היא גם לשבת וגם ליום-טוב. לכן אין מניחים תפילין בשבתות וימים טובים, כי השבת והיום-טוב הם 'אות'. (יה) הכוונה כאן היא לחבר שאינו פוגש לעיתים קרובות, כי חבר שפוגש לעיתים קרובות, ידע לזהות אותו גם ממרחק רב יותר.

יא. מי שהניח תפלין קדם שתשקע החמה, וחסכה והיו עליו - אפלו היו עליו כל הלילה, מתר; ואין מורין דבר זה ברבים, אלא מלמדיו את הכל, שלא יניחו תפלין עליהן, אלא יחלצו אותן משתשקע החמה^ט. וכל המניח תפלין לכתחלה אחר שתשקע החמה - עובר בלאו, שנאמר: "ושמרת את החקה הזאת למועדה, ממימים ומימה"⁸.

(ט) כי למרות שאין איסור להישאר עם התפילין בלילה, יש להקפיד להורידן לפני שקיעת החמה, מכיוון שאסור להירדם עם תפילין, וחוששים שמא אדם שהתפילין נמצאות עליו בלילה, יכול בטעות להירדם איתן. (כ) מפסוק זה לומדים, שאיסור הנחת תפילין בלילה הוא מצוות לא-תעשה, בהתאם לדברי חז"ל שכל מקום שכתוב בתורה "השמר" זו מצוות לא-תעשה.

יב. הנה בא פדרף ותפלין בראשו, ושקעה עליו החמה^כ - מניח ידו עליהן^כ עד שהוא מגיע לביתו, וחולץ^כ. הנה יושב בבית המדרש ותפלין בראשו, וקדש עליו היום [=כנסה השבת] - מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו, וחולץ^כ; ואם יש בית סמוך לחומה שמשתמרים בו, מניחן שם^כ. ואם לא חלץ תפיליו משתשקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרו, ונמצאו עליו פדי לשמרו - מתר.

(כא) ומצד ההלכה עליו להוריד אותן. (כב) כאשר אדם נשאר עם תפילין בזמן שאסור להיות איתן, צריך לכסות אותן כדי שהאנשים סביבו לא יראו אותו וילמדו ממנו. (כג) ולא יוריד את התפילין בדרך, מחשש שיפלו מידיו. (כד) מדובר במקרה שבית המדרש נמצא מחוץ לעיר במקום פרוץ, ולכן כדי שלא יינזקו התפילין מותר לחזור איתן לביתו כשהם עליו גם בשבת. (כה) אם בכניסה לעיר יש בית שמור, צריך להשאיר שם את התפילין ולא ללכת איתן עד ביתו.

יג. כל הפטור מקרית שמע^כ, פטור מן התפלין, קטן שיודע לשמרו תפליניו - אביו לוקח לו תפלין,

שהוא רוצה ללבוש, ופגע [תקל] בשל ראש תחלה, ונמצא שמניחה [עובה] ומוציא של יד, לפי שאין לובשין של ראש קדם של יד^א, ואסור לו לאדם להניח מצנה, ולעבר ממנה למצנה אחרת^ב - אלא מצנה שתבוא לידו של אדם בתחלה, בה הוא מתעסק. לפיכך, צריך להניח של יד למעלה, פדי שיפגע בה תחלה וילבש על הסדר.

(יא) בתיק של התפילין. (יב) מדובר על תיק צר שהתפילין נמצאים בתוכו אחד לפני השני. (ג) כפי הסדר שכתוב בפסוק: "וקשרתם לאות על ירך", ואחר כך "והיו לטוטפות בין עיניך". (יד) דרשו חז"ל מהפסוק "ושמרתם את המצות" (שמות יב, יז): כמו שצריך לשמר את המצות מחימוץ, כך צריך להיזהר לא להחמיץ מצוות, אלא כל מצוה שבאה לידי האדם - צריך לעשותה מיד.

ט. כלי שהכינו [יחיד] להניח בו תפלין, והניחן בו - נתקדש, ואסור להשתמש בו בדברי חל; הכינו ולא הניח בו, או שהניח בו [באופן] עראי ולא הכינו - לא נתקדש, והרי הוא חל כמות שהיה. ואסור לתלות את התפלין, בין ברצועה בין בתפלה עצמה^ט; אבל תולה הוא את הפיס שהתפלין מנחין בו.

(טו) אסור סתם כך להרים את התפילין על ידי החזקת הרצועה, כי זה זלזול בתפילין, אבל כשמניחים את התפילין על הראש מותר להרים על ידי החזקת הרצועה כי זו דרך הנחתן.

י. זמן הנחת תפלין - ביום, לא בלילה, שנאמר: "ושמרת את סגרת היום" [ממימים ומימה]⁶ - "חקה" זו היא מצות תפלין^ט. וכן שבתות וימים טובים, אינן זמן תפלין, שנאמר: "והיו לך לאות"⁷, ושבתות וימים טובים הן עצמן אות^י. ומאימתי זמן הנחתן? משיראה את חברו ברחוק ארבע אמות ויפירוהו^י, עד שתשקע החמה.

(טז) המילה 'חוקה' בפסוק הזה, מדברת על הפסוק הקודם בו כתוב על מצוות תפילין. (יז) שלוש אותות (סימני קשר) קבע הקב"ה ביו לבין ישראל, א. מילה. ב. שבת כמו שכתוב: את שבתותי תשמורו, כי אות היא ביני וביניכם (שמות לא, יג). ג. תפילין. גם יום-טוב נקרא אות מכיוון שיש בו איסור מלאכה ומצוות רבות, ויש שלומדים זאת

6. שמות-בא, יג, י. 7. שם, יג, ט. 8. שמות-בא, יג, י.

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומוזוה וספר תורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבזמן הנמנום אדם לא חושב על התפילין, הדבר לא נחשב הסחת הדעת מהן, כי היסח הדעת האסור בתפילין הוא מחשבות חולין, ובשעת נמנום לא חושבים מאומה.

טז. הַיּוֹ תַּפְּלִיּוֹ פְּרוּכִין בְּיָדוֹ לֵב - מִתָּר לִישָׁן בָּהֶם אֶפְלוּ שָׁנַת קָבַע לֵט.

(לח) אדם המחזיק בידיו את התפילין בצורה חזקה, לאחר שחלץ אותן. (לט) מכיוון שהתפילין כבר לא מונחות עליו ואינו צריך להקפיד על גוף נקי.

וְאִינוֹ אוֹכֵל בָּהֶם אֶלָּא אֲכִילַת עֲרָאִי; אֲבָל אִם נִכְנַס לְסַעוּדַת קָבַע - חוֹלְצָן וּמְנִיחָן עַל שְׁלֻחָנוֹ עַד שְׂיִטַּל יָדָיו [במים אחרונים], וְאַחַר כֵּן יִנְיָחָם, וַיִּבְרַךְ עַל מִזוּנּוֹ וְהוּא לְבוּשׁ בָּהֶן.

(מ) מחשש שבסעודה ישתכר ויבוא לידי זלזול בתפילין.

יז. הִיָּה לְבוּשׁ תַּפְּלִין, וְהַצֵּרֶף לְבֵית הַפֶּסֶא - לֹא יִנְיָח תַּפְּלִין בַּחֲרִין [שבכוחל] הַסְּמוּכִין לְרִשּׁוֹת הָרָבִים^{מא} וַיִּכְנַס, שְׂמָא יִטְלוּם עוֹבְרֵי דְרָכִים. בְּיַצַּד יַעֲשֶׂה? אֶפְלוּ הַצֵּרֶף לְהַשְׁתִּין מִים, חוֹלְצֵן תַּפְּלִיו בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת [מבית הכסא], וְגוֹלְלָן בְּבִגְדוֹ כְּמִין סִפְרָ תוֹרָה, וְאוֹחֲזֵן בְּיָמֵינוּ כְּנֶגֶד לְבוֹ^{מב}; וַיִּזְהַר כְּדִי שְׁלֹא תִצָּא רְצוּעָה מִתַּחַת יָדוֹ טַפַּח^{מג}, וְנִכְנַס וְעוֹשֶׂה צִרְקִיו. וְכִשְׂנִצָּא, מְרַחֵק אַרְבַּע אַמּוֹת מִבֵּית הַפֶּסֶא, לְוֹבֶשֶׂן מִד.

(מא) בזמנם בית הכסא היה בשדה מחוץ לעיר, במקום בו עוברים אנשים. (מב) כדי שהתפילין לא יפלו בזמן שהותו בבית הכסא. (מג) מכיוון שגם רצועת התפילין קרושה. (מד) הלכה זו מתייחסת רק לבית הכסא הנמצא בשדה כשאין מקום לשמור את התפילין, אבל אם נמצא בביתו אסור להיכנס עם התפילין לבית הכסא.

יח. בְּמָה • דְּבָרִים אֲמוּרִים^{מה}? בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקָּבֹעַ, שְׂאִין נִיצוּצוֹת בִּידוֹ מִשּׁוֹם קִינוּחַ הַנִּיצוּצוֹת וְהִי כֹתֵב רַב אַחַד ו"ל. **יח.** בְּמָה • דְּבָרִים אֲמוּרִים^{מה}? בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקָּבֹעַ, שְׂאִין נִיצוּצוֹת בִּידוֹ מִשּׁוֹם קִינוּחַ הַנִּיצוּצוֹת וְהִי כֹתֵב רַב אַחַד ו"ל. אֲבָל בֵּית הַפֶּסֶא עֲרָאִי^{מו} - לֹא יִכְנַס בָּהֶן כְּשֶׁהֵן גְּלוּלִין^{מז}, אֶלָּא חוֹלְצֵן אוֹתָן, וְנוֹתֵן לְחִבְרוֹ לְשַׁמְרָן. וְאִין מִי רְגָלִים פְּלִין [מהגוף בלא ניצוצות] אֶפְלוּ בְּבֵית הַפֶּסֶא הַקָּבֹעַ, אֶלָּא בִישִׁיבָה; וְאִם הִיָּה עֶפְרָ תַּחוּם [רד], אֶפְלוּ בְּעִמְדָה^{מט}. הִיָּה בְּמָקוֹם קָשָׁה - יַעֲמֹד

כְּדִי לְחַנְכוֹ בְּמַצּוֹת. חוֹלֵי מַעֲיָם, וְכָל שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְשַׁמֵּר אֶת נִקְבֵיו אֶלָּא בְּצַעַר - פְּטוּר מִן הַתַּפְּלִין^{כה}; וְכָל הַסְּמָאִין^{כט}, פְּלָן חִיבִין בַּתַּפְּלִין בְּטַהוּרִין. מַצְטַעְרִין, וְמִי שְׂאִין דַּעְתּוֹ נְכוּנָה וּמִיִּשְׁבַּת עָלָיו - פְּטוּר מִן הַתַּפְּלִין; שְׁהַמְנִיחַ תַּפְּלִין, אֲסוּר לוֹ לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן. כַּהֲנִים בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה [בבית המקדש], וְהַלּוּיִים בְּשַׁעַת שְׂאוּמָרִים שִׁיר עַל הַדּוֹכָל, וַיִּשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מַעֲמָדָא בְּמִקְדָּשׁ - פְּטוּרִים מִן הַתַּפְּלָה וּמִן הַתַּפְּלִין^{לב}.

(כו) לדוגמה נשים ועבדים. (כז) ולא יתנהג איתן בולזול. (כח) מכיוון שבשביל להניח תפילין צריך להיות עם גוף נקי. (כט) כולל מצורעים שטומאתם חמורה. (ל) בין עזרת ישראל לעזרת כהנים בבית המקדש, היו שלוש מדרגות שעליהן היו עומדים הלויים ואומרים את השיר של יום' בכל יום בזמן הקרבת הקורבן. (לא) בזמן הקרבת הקורבנות בבית המקדש נכחו קבוצה מישראל, שעמדו לראות את הקרבת קורבנות ציבור כשלוחים של כל עם ישראל והם היו מכונים: 'אנשי המעמד'. (לב) מפני שהעוסק במצווה פטור מן המצווה, ולכן כל המשרתים בבית המקדש פטורים מתפילין.

יט. חִיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בַּתַּפְּלִיו כֹּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו, שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן אֶפְלוּ רְגַע אֶחָד^{לג} - שְׂקַדְשָׁתָן גְּדוּלָה מִקְדָּשַׁת הַצִּיץ [של הכהן הגדול]; שֶׁהַצִּיץ אִין בּוֹ אֶלָּא שֵׁם אֶחָד^{לד}, וְאֵלוֹ יֵשׁ בָּהֶן אֶחָד וְעֶשְׂרִים שֵׁם שֶׁל יו"ד ה"א בְּשָׁל רֵאשׁ, וְכַמוֹתָן בְּשָׁל יָד.

(לג) וכן כדי לבדוק שהתפילין לא זזו בטעות מהמקום שלהם. (לד) על הציץ כתוב, "קודש לה".

טו. תַּפְּלִין • צִרְכִין גּוֹף נָקִי כְּאֶלְיִשָׁע [יבעל כנפיים^מ], שְׂיִזְהַר שְׁלֹא תִצָּא מִמֶּנּוּ רוּחַ מְלֻמְטָה כֹּל זְמַן שֶׁהֵן עָלָיו. לְפִיכֵךְ, אֲסוּר לִישָׁן בָּהֶם שָׁנַת קָבַע וְלֹא שָׁנַת עֲרָאִי, אֶלָּא אִם הִנִּיחַ עָלֵיהֶן סוּדָר [כיסה בכו], וְלֹא הִיָּתָה עִמּוֹ אִשָּׁה - יִשָּׁן בָּהֶן שָׁנַת עֲרָאִילָה. בְּיַצַּד הוּא עוֹשֶׂה^{לו}? מְנִיחַ רֵאשׁוֹ בֵּין בְּרָכָיו, וְהוּא יוֹשֵׁב וְיִשָּׁן^{לי}.

(לה) כי בשינה קצרה לא חוששים שיתבזו התפילין. (לו) כיצד יישן אדם באופן שלא ירדם ויישן שינה חזקה. (לז) מכיוון ששינה כזו לא נוחה, אין חשש שיירדם חזק. ולמרות

כדי לחנכו במצוות: בגדר חיוב הקטן - לקו"ש ח"ז ע' 234 והע'. להסיח דעתו מהן: בגדר דהיסח הדעת - לקו"ש ח"ד ע' 153. שקדושתן... הציץ: דיוק הלשון ובענין קדושת התפילין - לקו"ש ח"ג ע' 61 הע' 42, ח"ד ע' 152 הע' 26.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ז אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומוזוה וספר תורה קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא. שָׁכַח וְשָׁמַשׁ מִטָּתוֹ בְּתַפְלִין - הֲרִי זֶה לֹא יֵאָחַז לֹא בְּרִצּוּעָה וְלֹא בְּקַצִּיעָה [בית התפלין], עַד שְׁיִטֵּל יָדָיו; וְיִטְלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדִים עֲסָקָנוּתֵיהֶן.

(נה) ושמא נגעו במקום הטינופת, ואסור לגעת עימם בתפלין.

כב. הַנִּכְנַס לְמַרְחֵץ - מְקוֹם שֶׁפְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוֹשִׁין, מִתֵּר לְהַנִּיחַ תַּפְלִין; וּמְקוֹם שֶׁפְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין שָׁם מְקַצְתָּן עֲרָמִין וּמְקַצְתָּן לְבוֹשִׁין, אֵינוֹ חוֹלֵץ תַּפְלִיוֹ וְאֵינוֹ מְנִיחַ שָׁם תַּפְלִין לְכַתְחֻלָּה; וּמְקוֹם שֶׁפְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרָמִין, חוֹלֵץ תַּפְלִיוֹ, וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שֶׁאֵינוֹ מְנִיחַ.

(נו) בזמן התלמוד בבית המרחץ היו שלושה חדרים, באחד היו מתקלחים, בשני מתלבשים ובשלישי נחים מהמרחץ. לאחר לבישת הבגדים. (נד) אינו מחויב להוריד את התפלין. (נח) מכיוון שנאמר: "והיה מחניך קדוש" (דברים כג, טו), וחז"ל למדו מכך שאסור להכניס כל דבר קדוש למקום מלוכלך או מוזוהם.

כג. לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וּתַפְלִין בְּרֵאשׁוֹ, וְאֶפְלוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל מַת אוֹ שֶׁל קֶבֶר; וְצָרִיף לְחַלֵּץ תַּפְלִיוֹ, עַד שְׁיַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְלֹא יִלְבַּשׁ אָדָם תַּפְלִין, עַד שְׁיִכְסֶה עֲרוֹתוֹ וְיִלְבַּשׁ בְּגָדָיו. הַנוֹשֵׂא מְשׁוּי עַל רֵאשׁוֹ - חוֹלֵץ תַּפְלִין שֶׁל רֵאשׁ, עַד שְׁיִסִּיר הַמְשׁוּיָּם; אֶפְלוֹ מְטַפַּחַת, אָסוּר לְהַנִּיחַ עַל הָרֵאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּפְלִין, אֲבָל צוֹנֵף הוּא מְצַנְפָּתוֹ [=כובעו] עַל תַּפְלִיוֹ.^כ

(נט) מכיוון שאדם הנכנס לבוש בתפלין לבית קברות, נראה כלועג למתים שאינם יכולים לקיים מצוות. (ס) מכיוון שאסור לעמוד לפני ה' ללא בגדים, שנאמר "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך" (דברים כג, טו), וצורת האות ש"ן שיש על תפלין של ראש, יש בה קדושת שם ה'. (סא) משום שאין זה מכבוד התפלין, שיהיה על ראשו משהו נוסף כשהן מונחת על ראשו. (סב) הכובע שעל הראש לא נחשב כמשא אלא כלבוש ולכן מותר לאדם ללבוש כובע כשהתפלין עליו, כמו הכהן הגדול שלבש מצנפת וציץ כשהיו עליו תפלין.

כד. בֵּית שֵׁישׁ בּוֹ תַּפְלִין אוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בּוֹ מִטָּתוֹ, עַד שְׁיִוְצִיאָן [לחדר אחר], או יִנִּיחֵן בְּכָלִי וְיַנִּיחַ הַכָּלִי בְּכָלִי אַחֵר שֶׁאֵינוֹ פִּלְגָן [כלי המיועד ליהן]; אֲבָל אִם הָיָה הַכָּלִי הַשֵּׁנִי מְזֻמָּן לָהֶן - אֶפְלוֹ עֲשֶׂרָה כָּלִים, כְּכָלִי אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין. וְאִם הַנִּיחֵן כָּלִי בְּתוֹךְ כָּלִי, מִתֵּר לְהַנִּיחֵן תַּחַת מְרֵאשׁוֹתָיו בֵּין

בְּמְקוֹם מְדֻרָּן [מקום עם שיפוע], פְּדִי שְׂלֵא יִנְתָּו וְנִיצוּצוֹת עָלָיו.

(מה) שיכול להיכנס לבית הכיסא עם התפלין בידו כדי להטיל מי רגלים. (מו) מכיוון שעושה שם את צרכיו בישיבה. (מז) לדוגמה, במקרה שנכנס אדם להטיל מי רגליים במקום שאינו מיועד לעשות צרכים בישיבה, ולכן מטיל מי רגליים בעמידה. (מח) מכיוון שניתנות עליו מהרצפה טיפות מי רגליים, וצריך לנקות אותם בידיו כיון שאסור לצאת מבית הכיסא עם טיפות מי רגלים עליו, ואסור לנקות את עצמו עם היד שמחזיקה את התפלין משום כבוד התפלין. (מט) כשמטיל את מי הרגליים למקום עם עפר רך, אז לא ניתנות עליו טיפות, אלא מי הרגליים נבלעים באדמה, ולכן יהיה מותר להטיל מי רגליים עם התפלין ביד כמו בית הכסא קבוע.

יט. הִיָּה • לְבוּשׁ תַּפְלִין וְהַצָּרֵף לְבֵית הַכֶּסֶא לְעַת עֶרֶב, וְלֹא נִשְׂאָר מִן הַיּוֹם פְּדִי לְלִבְשָׁן אַחֵר שֵׁיֵצֵא - לֹא יִכְנַס בָּהֶן גְּלוּלִים

בְּבִגְדוֹ, וְאֶפְלוֹ לְהַשְׁתִּין מִיָּם בְּבֵית הַכֶּסֶא הַקְּבוּעִי. אֲלֵא פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? חוֹלֵץ וּמְנִיחֵן כְּכָלִין [גרתיק המיוחד להן] אִם הָיָה בּוֹ טַפַּח, או כְּכָלִי שֶׁאֵינוֹ פִּלְגָן אֶף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ טַפַּח, וְאוֹחֵז הַכָּלִי בְּיָדוֹ, וְנִכְנַס. וְכֵן אִם הַצָּרֵף פִּלְגָלָה - מְנִיחֵן כְּכָלִי, וְאוֹחֵז הַכָּלִי בְּיָדוֹ, וְנִכְנַס.

(נ) למרות שבבית הכיסא קבוע אין חשש שיתלכלך ממי הרגליים, לא יכנס עם התפלין, מכיוון שאינו יכול להניח אותם כשיצא. (נא) כאשר יש בחלל התיק יותר מטפח כשהתפלין בתוכו, התיק נחשב כחציצה בין התפלין לבית הכיסא. (נב) אם הכניס את התפלין לתיק שלא מיוחד עבורו, התיק נחשב כחציצה גם אם אין בחלל שלו טפח, מכיוון שאינו בטל לתפלין. (נג) וחושש לעזוב את התפלין שמא ייגנבו.

כ. שָׁכַח וְנִכְנַס לְבֵית הַכֶּסֶא וְהוּא לְבוּשׁ תַּפְלִין - מְנִיחַ יָדוֹ עָלֵיהֶן עַד שְׁיִגְמַר עֲמוּד [קילוח] רֵאשׁוֹן, וְיּוֹצֵא וְחוֹלֵץ, אַחֵר כֶּף נִכְנַס וְעוֹשֶׂה כָּל צָרְכָּיו; שְׂאֵם יִפְסִיק בְּעֲמוּד רֵאשׁוֹן, בֵּין בְּגְדוּלִים בֵּין בְּקַטְנִים - יָבִיא לְיָדֵי חֲלָאִים שֵׁישׁ בָּהֶן סִפְנָה גְּדוּלָּה.

(נד) מונחות על ראשו ועל ידו ולא שאוחז בהן בידו, או שנמצא בבית הכיסא שבביתו שאסור להיכנס אליו עם תפלין אפילו בידו.

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שישי כ"ח אדר ~

כר לְכַסְתָּ^{טו} שְׁלֹא פִּנְגַד רֵאשׁוֹ, כְּדִי לְשַׁמְרָן^{טז}, וְאַפְלוּ
אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ בַּמָּטָה.

(ט) 'כר' ו'כסת' אלו כריות שמניחים מתחת לראש, ו'כסת'
יותר גדול מ'כר'. (טז) מגנבים, או מעכברים.

פֶּרֶק ה'

דיני כתיבת מזוזה, היכן חייבים לשים מזוזה ומתי
צריך לבדוק אותה.

א. כִּיצַד כּוֹתְבִין אֶת הַמְּזוּזָה? כּוֹתֵב שְׁתֵּי
הַפְּרָשׁוֹת "שְׁמַע"¹¹ ו"וְהָיָה אִם שָׁמַע"¹² עַל דֶּף
[עמוד] אֶחָד, בִּירֵיעָה אַחַת; וְעוֹשֶׂה לָּהּ רוּחַ מְלַמְעָלָה
וְרוּחַ מְלַמְטָה, כְּמוֹ חֲצִי צִפְרֹן^א. וְאִם כְּתָבָה בְּשָׁנִים
בְּשִׁלְשָׁה דְּפִין, כְּשֶׁרָה - וּבִלְבָד שְׁלֹא יַעֲשֶׂנָה כְּזָנָב
[=כתובה רחב למעלה וקצר למטה], או כְּמוֹ עֵגוּל [=כתובה בצורת
עיגול], או כְּקֶבֶה [=כאהל, קצר למעלה ורחב למטה]; וְאִם עָשָׂה
כְּאַחַת מֵאֵלּוּ, פְּסוּלָה. כְּתָבָה שְׁלֹא עַל הַסֶּדֶר, כְּגוֹן
שֶׁהִקְדִּים פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה ב - פְּסוּלָה. כְּתָבָה בְּשָׁנֵי
עוֹרוֹת - אֵף עַל פִּי שְׁתַּפְּרָן, פְּסוּלָה. סֵפֶר תּוֹרָה
שְׁפָלָה, וּתְפִלִּין שְׁפָלוּ - אֵין עוֹשִׂין מִהֵן מְזוּזָה; וְלֹא
מִן [שולין] הַגְּלוּיִן [הרויקים] שֶׁל סִפְרֵי, אֵין כּוֹתְבִין
עָלֶיהֶן מְזוּזָה, לְפִי שְׁאֵין מוֹרִידִין מִקְדָּשָׁה חֲמוּנָה
לְקִדְשָׁה קְלָה.

(א) חצי ציפורן - זה גודל המקום שצריך בשביל לתפוס את
דפי הספר כדי שלא ייסגר, וצריך להשאיר מקום ריק מעל
הכתב ומתחת לכתב. בנוסף, מצד ימין של הכתב צריך
להשאיר מקום ריק בגודל בו ניתן להקיף את מזוזה, ומצד
שמאל לא צריך להשאיר כלל, אלא רק שיהיו האותיות
בסוף השורה מוקפות בקלף. (ב) שכתב את פרשת "והיה אם
שמע" לפני פרשת "שמע" - שלא כפי הסדר שלהן בתורה.
(ג) הטעם שאסור לעשות מזוזה מספר תורה ותפילין שבלו,
לפי שקדושתן גדולה מקדושת מזוזה, ואין מורידים
מקדושה גדולה לקדושה קלה. (ד) החלקים הרויקים בקלף
מתחת לשורות או מעל השורות. הטעם שאסור, כי קדושתן
גדולה בדיוק כמו החלק בספר התורה שנכתבו בו הפסוקים.

ב. וּמִצְוָה לַעֲשׂוֹת הָרוּחַ שְׁבִין פְּרָשַׁת "שְׁמַע"
ל"וְהָיָה אִם שָׁמַע", פְּרָשָׁה סְתוּמָה^ה; וְאִם עָשָׂה
אוֹתָהּ פְּתוּחָה^ו, כְּשֶׁרָה, לְפִי שְׁאֵינָה סְמוּכָה לָּהּ מִן

כח. קִדְשַׁת תְּפִלִּין, קִדְשָׁה גְּדוּלָּה הִיא; שְׁפָל זְמַן
שֶׁתְּפִלִּין עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל זְרוּעוֹ - הוּא עָנּוּ
וְנָרָא, וְאֵינוֹ נִמְשָׁךְ בְּשִׁחּוּק [ליצנות] וּבְשִׁיחָה בְּטָלָה,
וְאֵינוֹ מְהַרְהֵר מִחֲשָׁבוֹת רְעוּת, אֲלֵא מִפְּנֵה לְבוֹ
לְדַבְּרֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. לְפִיכָךְ, צְרִיף אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל
לְהִיזְתֵּן עָלָיו כָּל הַיּוֹם^{טז} - שְׁמַצְוֶתָּן, כִּן הִיא. אֲמָרוּ
עָלָיו עַל רַב, תְּלִמִיד רַבְּנּוֹ הַקְּדוֹשׁ, שְׁפָל יָמָיו לֹא
רְאוּהוּ שֶׁהֵלֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה, אוּ בְּלֹא
צִיצִית, אוּ בְּלֹא תְּפִלִּין.

(סה) עד זמן הגאונים היו גדולי ישראל ותלמידי הישיבות
יושבים עם תפילין כל היום, עד לאחר הפרשה השנייה
בקריאת שמע של ערבית. אך מכיוון שצריך גוף נקי כדי
להיות עם תפילין ואסור לאדם להסיח את הדעת מהתפילין
כל זמן שהם עליו, נהגו היום להניח תפילין רק בזמן תפילת
שחרית.

כו. אֵף עַל פִּי שְׁמַצְוֶתָּן לְלָבֶשֶׁן כָּל הַיּוֹם - בְּשַׁעַת
תְּפִלָּה, יוֹתֵר מִן הַכָּל; אֲמָרוּ חֻקִּים: כָּל הַקּוֹרֵא
קְרִית שְׁמַע בְּלֹא תְּפִלִּין, כְּאֵלוֹ מַעִיד עֵדוֹת שְׁקָר
בְּעַצְמוֹ^{טז}. וְכָל שְׂאֵינוֹ מְנִיחַ תְּפִלִּין, עוֹבֵר בְּשִׁמּוּנָה
עָשָׂה - שֶׁהָרִי בְּאַרְבַּע הַפְּרָשׁוֹת צָוָה עַל תְּפִלִּין שֶׁל
רֵאשׁוֹ, וְעַל תְּפִלִּין שֶׁל יָדָי^ד. וְכָל הַרְגִּיל בְּתְּפִלִּין -
מֵאַרְיֵף יָמִים, שְׁנֵאָמַר: "אֲדַנִּי עֲלֵיהֶם - יַחֲיוּ"^{טז}.

(סו) כשהוא קורא את הפסוק "וקשרתם לאות על ירך והיו
לטוטפות בין עיניך" בלי תפילין, נראה כמשקר, שאומר
משהו ולא מקיים זאת. (סז) כלומר, אותם אנשים שמניחים
תפילין שיש עליהם שם השם - יחיו.

9. ברכות, יד, ב. 10. ישעיהו, לח, טז. 11. דברים ואתחנן, ו, ד-ט. 12. דברים-עקב, יא, ג-כא.

הפנייות לשיחות קודש
הלכה כה: פעולת התפילין על האדם היא לא עצם מציאות המצוה אלא קדושת המצוה - לקו"ש חכ"ט ע' 65.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִיא יְחֻד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֶהְבֵּתוֹ
וְעֹבְדֵתוֹ, כְּאִלוֹ הוּא קָמִיעַי לְהַנִּיחַ עֲצָמַי, כְּמוֹ
שֶׁעָלָה עַל לְבָם הַסֶּכֶל שֶׁזָּה דְבַר הַמְהַנֶּה בְּהַבְלִי
הָעוֹלָם.

י) כותבים דווקא את השם הזה במזוזה, מכיוון שהוא ראשי
תיבות "שומר דת ישראל". (יא שמות ה'. יב) מצוות מזוזה.
יג) פתק המיועד לסגולה. (יד) לשמירת גופם וביתם, ולפיכך
הם מוסיפים בה שמות של מלאכים לסגולה. ולמרות שיש
במזוזה סגולה לשמירה ועוד, רוצה הרמב"ם ללמדנו שיעיקר
הכוונה במצוות מזוזה אינה שמירה על הבית אלא קיום
מצוות ה', והשמירה כבר תבוא מאליה.

ה. וּמִצְוָה לְכַתֵּב "עַל הָאָרֶץ" בְּשִׁטָּה [שורה]—
אֶחְרוּנָה, בֵּין בְּרֵאשׁ הַשִּׁטָּה בֵּין בְּאַמְצַע שִׁטָּה טו;
וְנִהְיֶה כָּל הַסּוּפְרִים לְכַתֵּב אוֹתָהּ [את המזוזה] בְּשִׁטָּים
וְעֹשִׂים שִׁטוֹת, וְ"עַל הָאָרֶץ" בְּרֵאשׁ שִׁטָּה
אֶחְרוּנָה. וְאִלוֹ הֵן הָאוֹתוֹת שֶׁבְּרֵאשׁ כָּל שִׁטָּה
וְשִׁטָּה, עַל הַסֵּדֶר: שְׁמַע, ה', הַדְּבָרִים, לְבָנִיךָ,
וּבְשִׁכְבְּךָ, בֵּין, וְהִיָּה, מִצְוָה, בְּכָל, יוֹרֵה, עֶשְׂב, פֶּן,
וְהַשְׁתַּחֲוִיתֶם, הַשָּׁמַיִם, וְאֶבְדַּתֶּם, וְשַׁמַּתֶּם, אִתְּם,
אִתְּם, בְּדֶרֶךְ, וּבְשַׁעְרֵיךָ, אֲשֶׁר, עַל הָאָרֶץ.

טו) אך צריך להשאיר קצת רווח בסוף השורה, כדי שתהיה
בצורת פרשה סתומה.

ו. כְּשֹׁכְפִלִין אוֹתָהּ, גּוֹלְלִין אוֹתָהּ מִסּוֹף הַשִּׁטָּה
לְתַחֲלָתָהּ, עַד שֶׁתִּמְצָא כְּשִׁפְתַּח הַקּוֹרָא לְקִרּוֹת,
יִקְרָא מֵרֵאשׁ הַשִּׁטָּה לְסוֹפָהּ. וְאַחַר שֶׁגּוֹלְלָהּ,
מִכְּנִיסָהּ בְּשׁוֹפְרַת שֶׁל קְנֵה טו או שֶׁל עֵץ או שֶׁל כָּל
דְּבַר, וּמְחַבֵּר אוֹתָהּ אֶל מְזוּזַת הַפֶּתַח בְּמִסְמַר, או
חוֹפֵר בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח וּמְכַנִּיס בָּהּ הַמְזוּזָה.

טז) קנה סוף שגדל על שפת הנהר שהוא חלול בפנים.

ז. וְקִדְּם שִׁיקְבַּעְנָה בְּמְזוּזַת הַפֶּתַח, מְבָרַךְ תַּחֲלָה:
'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְקַבֵּעַ מְזוּזָה; וְאֵינּוּ מְבָרַךְ בְּשִׁעַת
כְּתִיבָתָהּ, שֶׁקְבִיעַתָּה הִיא הַמִּצְוָה י".

יז) כל מצווה שאחרי הכנתה יש עוד מה לעשות כדי לגמור
את המצווה, מברכים רק כאשר גומרים את מעשה המצווה.

ח. תִּלְוֶה בַּמַּקַּל [העמוד ליד המזוזה] - פְּסוּלָה י", שְׂאִין זו

הַתּוֹרָה. וְצִרִיף לְהַזְהִיר בְּתַגִּין" שְׁבָה; וְאִלוֹ הֵן
הַתַּגִּין שֶׁעוֹשִׂין בְּמְזוּזָה:

ה) שיגמור את הפרשה הראשונה בסוף השורה, וישאיר
בתחילת השורה הבאה רווח כשיעור תשע אותיות, ומתחיל
לכתוב את הפרשה השנייה באמצע השורה. ואם לא גמר
את הראשונה בסוף השורה, ישאיר את סוף השורה ריקה,
ומעט רווח בתחילת השורה השניה ויתחיל לכתוב את
הפרשה השנייה באמצע השורה. ו) שסיים לכתוב את
הפרשה הראשונה באמצע השורה, והשאיר באותה שורה
רווח פנוי כשיעור תשע אותיות, ומיד התחיל לכתוב את
הפרשה השנייה בתחילת השורה הבאה. ז) שפרשת "שמע"
ופרשת "והיה אם שמוע" אינם סמוכות זה לזה בתורה. ורק
בפרשות סמוכות אחת לשניה צריך להקפיד על פרשה
פתוחה או סתומה. ח) צורת זין קטנה שעושים על חלק
מהאותיות.

ג. פְּרָשָׁה רֵאשׁוֹנָה - יֵשׁ בָּהּ שֶׁבַע אוֹתוֹת, עַל כֹּל
אוֹת וְאוֹת מִהֵן שֶׁלְּשָׁה זֵינִין ט; וְאִלוֹ הֵן: שִׁ"ן וְעִ"ן
שֶׁל "שְׁמַע", וְנו"ן ד' בְּפִשְׁדָּה", וְשִׁגִי זִי"ן שֶׁל
"מְזוּזוֹת", וְשִׁגִי טִי"תִין שֶׁל [וְ]טוֹטְפַת". וּפְרָשָׁה
שְׁנִיָּה - יֵשׁ בָּהּ שֶׁשׁ אוֹתוֹת, עַל כֹּל אַחַת מִהֵן
שֶׁלְּשָׁה זֵי"ן; וְאִלוֹ הֵן: גִּימ"ל שֶׁל "דְּגַגְנָה", וְשִׁגִי
זִי"ן שֶׁל "מְזוּזוֹת", וְשִׁגִי טִי"תִין שֶׁל
"[וְ]טוֹטְפַת", וְצַד"י שֶׁל "הָאָרֶץ". וְאִם לֹא עָשָׂה
תַּגִּין, או שְׁהוֹסִיף בָּהֶן, או גָּרַע מִהֵן - לֹא פְּסוּל.
וְאִם כְּתָבָהּ שֶׁלֹּא בְּשִׁטָּוֹט [קיום ישרים על הקלף לישר הכתב],
או שֶׁלֹּא דִקְדַק בְּמֵלֵא וְחִסְרָה, או שְׁהוֹסִיף בָּהּ
מִבְּפָנִים אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת - הֵרִי זו פְּסוּלָה.

ט) על שבע האותיות 'שעטנ"ו גיץ' צריכים לכתוב שלושה
תגים. באותיות מתוכן שהן בעלות שני ראשים או יותר
(כגון אות ש או ע), צריך לעשות את התגים על הראש
השמאלי. צורת שלושת התגים היא: אחד לכיוון ימין, אחד
לכיוון שמאל, ואחד באמצע קצת יותר גבוה.

ד. מְנַהֵג פְּשׁוּט, שְׁכוֹתְבִין עַל הַמְזוּזָה מִבְּחוּץ,
כְּנֶגֶד הַרוּח שֶׁבֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה, 'שְׂדִי'; וְאִין בְּזָה
הַפֶּסֶד, לְפִי שֶׁהוּא מִבְּחוּץ. אֲבָל אִלוֹ שְׁכוֹתְבִין בָּהּ
מִבְּפָנִים שְׁמוֹת הַמְּלֵאכִים, או שְׁמוֹת קְדוּשִׁים י", או
פְּסוּק, או חוֹתְמוֹת [צורות שונות] - הֵרִי הֵן בְּכֻלָּל מִי
שְׂאִין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא; שְׂאִלוֹ הַטְּפָשִׁים, לֹא דִי
לְהֵן שֶׁבִטְלוּ הַמִּצְוָה, אֶלֹא שֶׁעוֹשִׂין מִצְוָה גְדוּלָה יב,

הפניות לשיחות קודש ❁ ❁
הלכה ד: גדר וסיבת האיסור והטיפשות ואופן שמירת המזוזה - לק"ש ח"ט ע' 123.

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לקבוע מזוזה מיד בכניסה לבית בארץ ישראל, יישארו הבתים בארץ ישראל מאוכלסים.

יא. המְשְׁכִיר בֵּית לְחֵבְרוֹ - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהֵבִיא מְזוּזָה וְלִקְבֹּעַ אוֹתָהּ, אֲפִלוּ הָיָה נוֹתֵן שְׂכָר עַל קְבִיעֶתָהּ;^כ מִפְּנֵי שֶׁהַמְּזוּזָה חוֹבֶת הַדָּר הִיא כֵּט, וְאֵינָה חוֹבֶת הַבַּיִת. וּכְשֶׁהוּא יוֹצֵא, לֹא יִטְלֶנָה בְּיָדוֹ וְיִצְאָל; וְאִם הָיָה הַבַּיִת לְגוֹי, הָרִי זֶה נוֹטְלָה בְּשִׁינְיָא^{לא}.

כח) השוכר אינו יכול לחייב את המשכיר לשים מזוזה, גם אם ישלם לו על כך. כח) (כט) בתורה נאמר "ביתך" ודרשו חז"ל "דרך ביאתך", מי שנכנס ויוצא מהדירה כל הזמן, שזה הדייר, הוא חייב לשים את המזוזה. (ל) מכיוון, שכאשר מורידים את המזוזה מגיעים מזיקים לבית, ובמעשה זה הוא כאילו מזיק לבית. (לא) כי חוששים שהגוי יזלוזל במזוזה.

פֶּרֶק ו

מקומות החייבים במזוזה, ומעלת מצוות מזוזה.

א. עֲשֶׂרָה • תְּנַאֵין יֵשׁ

בַּבַּיִת, וְאַחַר כֶּן יִתְחַבֵּב הַדָּר בּוֹ לְעִשׂוֹת לוֹ מְזוּזָה, וְאִם חָסַר תְּנַאֵין אֶחָד מֵהֵן, פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; וְאֵלוּ הֵן:

שְׂוֵהִיָּה בּוֹ אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת^א או יֵתֵר, וְשְׂוֵהִיָּה לוֹ שְׁתֵּי מְזוּזוֹת [עמודים משני צידי הפתח], **וְיִהְיֶה לוֹ מִשְׁקוּף, וְתִהְיֶה לוֹ [לבית] תְּקֵרָה, וְיִהְיֶה לוֹ דְּלֹתוֹת,** **וְיִהְיֶה גִבַּה הַשַּׁעַר עֲשָׂרָה טְפָחִים או יֵתֵר, וְיִהְיֶה בֵּית הַל [שאינו מיועד לענייני קדושה], וְיִהְיֶה עֲשׂוּי לְדִירַת אֲדָם^ב, וְעֲשׂוּי לְדִירַת כְּבוֹד [ולא למרחץ וכדומה], וְעֲשׂוּי לְדִירַת קְבָעִי.**

א) באורך וברוחב. ב) למעט מחסנים, שאינם מיועדים למגורי אדם. ג) למעט סוכה בחג סוכות, שאינה עשויה לדירת קבע. כל עשרת התנאים האלו יתבארו בהלכות הבאות.

ב. בֵּית שְׂאִין בּוֹ אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת, פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; וְאִם יֵשׁ בּוֹ פְּדִי לְרַבֵּעַ אֲרֻבַּע אַמּוֹת עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת בְּשֹׁנְהָ, אָף עַל פִּי שְׂוֵהֵא עֵגֶל, או בְּעַל חֶמֶשׁ זַיּוֹת, וְאֵין צְרִיף לּוֹמֵר, שְׂאִם

קְבִיעֶה. הַנִּיחָה [בקיר] אַחֲרֵי הַדְּלֹת, לֹא עֲשֶׂה פְּלוּם. חֶפֶר בְּמְזוּזוֹת הַפֶּתַח, וְהַכְּנִיס הַמְּזוּזָה כְּמוֹ נֶגֶר [קורה], וְהוּא כְּבָרִיחַ הַקְּרָשִׁים [במשכן] בַּשְּׂבָעוֹת - [שהשחיל אותה במאוזן כמו מסמר] פְּסוּלָה. הַעֲמִיק לָהּ טַפַּח [חפר בעומק טפח וקבעה], פְּסוּלָה יֵט. חֲתוּף קִנָּה וְהַכְּנִיס בּוֹ מְזוּזָה, וְאַחַר כֶּן חֶפֶר הַקִּנָּה אֶל קְנִים אַחֲרִים, וְהַעֲמִיד מִן הַפֶּל מְזוּזוֹת הַפֶּתַח - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁקְדָּמָה קְבִיעֶת הַמְּזוּזָה לְעִשְׂתֵּי מְזוּזוֹת הַפֶּתַח.^כ

יח) כי לא קובע את המזוזה בפתח הבית, ולא קיים "על מזוזות ביתך". יט) מכיוון שהיא לא נמצאת על המשקוף אלא בתוכו. כ) וישנו כלל הלכתי "תעשה ולא מן העשוי" – שעשיית מצווה נחשבת רק אם עשו אותה לאחר שהתחייבו בה, ובמידה והקלף כבר היה קבוע ומסכיבו נבנתה מזוזות הדלת – אין זה נחשב לקביעת מזוזה.

ט. מְזוּזוֹת הַיַּחֲדִיד, נִבְדָּקוֹת פְּעָמִים בְּשָׁבוּעַ [שבע שנים], וּמְזוּזוֹת רַבִּים^{כא}, פְּעָמִים בְּיוֹבֵל [חמשים שנה]^{כב} - שְׂמָא נִקְרָעָה^{כג} מִמֶּנָּה אוֹת אוֹ נִמְחָקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְבִיעָה בַּפֶּתַח, מְרַקְבֶת.

כא) כמו המזוזות שבשערי העיר ובשערי השכונות. כב) כל דבר שהוא באחריות הציבור, מקלים בו כדי שלא יתעצלו לעשות זאת. כג) זו הסיבה שצריך לבדוק את המזוזות.

י. הַפֶּל חֲבִיבִין בְּמְזוּזָה, אֲפִלוּ נָשִׁים וְעַבְדִּים^{כד}; וּמַחְנִיכִין אֶת הַקְּטָנִים לְעִשׂוֹת מְזוּזָה לְבִתְיָהֶם^{כה}. הַשּׁוֹכֵר בֵּית בְּחוּצָה לְאַרְצוֹ, וְהָדָר בְּפוּנְדָק [מלח] בְּאַרְצוֹ יִשְׂרָאֵל - פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה שְׁלֹשִׁים יוֹם^{כו}; אֲבָל הַשּׁוֹכֵר בֵּית בְּאַרְצוֹ יִשְׂרָאֵל, חֲבִיב בְּמְזוּזָה מִיָּד^{כז}.

כד) כל מצוה שהאישה חייבת, גם עבדים גויים חייבים. כה) לדוגמה, יתומים קטנים שירשו דירה מאביהם, האפטרופוס מחנך אותם לשים בה מזוזה. כו) מצוות מזוזה היא חיוב על מי שגר בדירה, ועד שלוששים יום נקרא רק דירת עראי ולאחר שלוששים יום כבר נקרא דירת קבע ולכן יהיה חייב במזוזה. כז) הסיבה שהשוכר בית בארץ ישראל חייב לקבוע מזוזה מיד היא כדי להרבות ב"יישוב ארץ ישראל". נפסק להלכה שאחרי קביעת המזוזות, אסור להוריד אותם גם כשהשוכר עוזב את הבית. והיות ובזמנם הייתה טירחה גדולה להשיג מזוזות, השוכר בבית בארץ ישראל לא ימהר לעזוב את הבית, כי אז יפסיד את המזוזות שיצטרך להשאיר בבית. בנוסף, גם אם הוא יעזוב את הבית, המשכיר יוכל למצוא בקלות שוכר חדש לבית, בגלל שבבית זה כבר מותקנות מזוזות. יוצא שבזכות התקנה

הפניות לשיחות קודש ❖ ויהיו לו דלתות: גדר דלת לשיטת רבינו והראב"ד – לקו"ש חט"ז ע' 446.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דְּרִין בּוֹטִי, חֵיב בְּמִזְוָה; וְכֵן בֵּית הַפְּנֹסֶת שֶׁל כְּרִפְיָן, אִם הָיָה בּוֹ בֵּית דִּירָה [לשֹׁמֵשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת]. כָּל הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה לָהֶן מְזוּזוֹת - חוּץ מִשְׁעַר נִיקְנוּרִי, וְשִׁלְפָנִים מְמַנּוּ (=השערים של עזרת ישראל ושל עזרת כהנים), וְשֶׁל לְשֵׁפֶת פְּלֵהֲדְרִין^ט; מִפְּנֵי שֶׁהַלְשָׁפָה הַזֹּאת, הָיְתָה בֵּית דִּירָה לְכַהֵן גְּדוֹל בְּשִׁבְעַת יָמֵי הַהִפְרָשָׁה^ז.

(יב) הרחבה שבית-המקדש היה בנוי בתוכה. (יג) כל החדרים בבית המקדש מכונים 'לשכות'. (יד) חצרות המקדש, והן: עזרת נשים ועזרת ישראל. (טו) בתורה כתוב: "מזוזות ביתך". למדו מכך חז"ל, שדווקא בית חול חייב במזוזה, ולא בית שמשמש רק לקדושה. (טז) כשהיו מגיעים הרבה אורחים לכפר עם מעט תושבים, ולא הייתה אפשרות לתושבים לארח את כולם, האורחים היו נשארים לישון בבית הכנסת. אבל בערים גדולות שבהם יש קהילה גדולה, הקהילה הייתה בנונה מבנה מיוחד לאורחים, והאורחים לא היו צריכים לישון בבית הכנסת. (יז) מכיוון שגם הם מוגדרים כמקום קדוש שפטור ממזוזה. (יח) שער ניקנור הוא השער המערבי של עזרת נשים שמחבר לעזרת ישראל. (יט) 'פלהדרין' - חכמי המלך ויועציו (בשפה יוונית), והוא חדר הכהן הגדול. (כ) שבעה ימים לפני יום הכיפורים הכהן הגדול היה שוהה בלשכה זו, ומכיוון שהיה משתמש בה לצרכיו האישיים בימים אלו היא הייתה חייבת במזוזה. בעקבות זאת גם שער ניקנור, אליו הייתה פתוחה הלשכה הזו, היה חייב במזוזה, כי כל פתח שפתוח לחדר שחייב במזוזה גם הוא חייב במזוזה.

ז. בֵּית הַתְּכֵן^{כא}, בֵּית הַבְּקָר, בֵּית הָעֵצִים, בֵּית הָאוֹצְרוֹת [-מחסן] - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּיתֶךָ" - בֵּיתֶךָ הַמֵּיחָד לְךָ^{כב}, פָּרֵט לְאֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. לְפִיכֶךָ, רַפֶּת בְּקָר שֶׁהַנְּשִׁים יוֹשְׁבוֹת בָּהֶן^{כג} וּמִתְקַשְּׁטוֹת בָּהֶן - חֵיבָת בְּמִזְוָה, שֶׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ יְחִיד לְדִירַת אָדָם. בֵּית • שְׁעָרֵי^{כד}, אַכְסַדְרָה, וּמְרַפְסֵת^{כה}, וְהַגְּנָה (וְשְׁעַר הַגְּנָה), וְהַדִּיר - פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה; וְאִם הָיוּ בָּתִּים הַחֲבִיבִין בְּמִזְוָה פְּתוּחִין לְמִקְוֹמוֹת אֵלוֹ, חֵיבִין גַּם הֵם בְּמִזְוָה^{כו}.

השנת הראב"ד
בית שער .. ושער הגנה... מפני שאינן עשויין לדירה א"א תמיד אני על שער הגנה שפטר שאם יש בו בית הרי הוא חייב ואם אין שם בית הרי הוא פטור מה צורך לומר והלא אף בית שאינו מקורה אמר שהוא פטור, ואולי אע"פ שיש בה שומירה לגנה אמר שהיא פטורה לפי שאינה קבועה כדי שיתחייב לא בית שער שלה ולא שער הגנה.

הָיָה אֲרָפּוֹ יָתֵר עַל רְחִבּוֹ - הוֹאִיל וַיֵּשׁ בּוֹ פְּרִי לְרַבֵּעַ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חֵיב בְּמִזְוָה.

(ד) בית שאין בו ארבע אמות (כ-2 מטר) רבוע אינו ראוי למגורי אדם ולא נקרא בית, ובתורה כתוב: "על מזוזות ביתך" - שצריך שהמקום יתאים למגורים. (ה) ובסך הכל יש בו ארבע אמות רבוע.

ג. אַכְסַדְרָה, וְהוּא הַמִּקְוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וְתִקְרָה - אֵף עַל פִּי שֵׁיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּצִימִין [-עמודים] בְּרוּחַ רְבִיעִית, פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּצִימִין לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵן, וְלֹא מִשּׁוּם מְזוּזוֹת נַעֲשׂוּ. וְכֵן תִּקְרָה שֶׁאֵין לָהּ כְּתָלִים, אֲלֵא עוֹמְדַת עַל עַמּוּדִים מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתֻבָּת בֵּית, פְּטוּרָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ מְזוּזוֹת, שֶׁאֵלוֹ הַעַמּוּדִים לְהַעֲמִיד הַתִּקְרָה הֵן עֲשׂוּיִין.

(ו) תיקרה שעומדת על עמודים מכל הצדדים ללא קירות.

ד. בֵּית שֵׁיֵשׁ לוֹ מְזוּזָה מִבָּאֵן וּמִזְוָה מִבָּאֵן, וְכִפָּה כְּמִין קָשֶׁת עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת בַּמִּקְוֹם הַמְּשֻׁקָּף - אִם יֵשׁ בְּגִבָּה הַמְּזוּזוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - חֵיב בְּמִזְוָה^ז; וְאִם אֵין בָּהֶן עֲשָׂרָה טְפָחִים - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ מְשֻׁקָּף^ח.

(ז) שהחלק העליון של הפתח הוא בצורת חצי עיגול. (ח) וצורת העיגול נחשבת כמשקוף. (ט) מכיוון שצורת חצי העיגול אינה יכולה להיחשב גם כעמוד וגם כמשקוף מלמעלה, ולכן אי אפשר לצרף אותה לעשרת הטפחים הנדרשים לגובה הפתח, ואם בלעדיה אין עשרה טפחים, אין כאן פתח שחייב במזוזה.

ה. בֵּית שֶׁאֵין לוֹ תִקְרָה, פְּטוּר מִן הַמְּזוּזָה; הֵיךְ מִקְצָתוֹ מִקְרָה, וּמִקְצָתוֹ אֵינוֹ מִקְרָה - יִרְאֶה לִי, שֶׁאִם הָיָה הַקְּרוֹי כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, שֶׁהוּא חֵיב בְּמִזְוָה. וּמִעַמּוּדֵי הַדְּלָתוֹת, וְאַחַר כֵּךְ קוֹבְעִין אֶת הַמְּזוּזָה^{יא}.

(י) אך זהו דווקא אם יש באזור המקורה לפחות ארבע אמות על ארבע אמות. (יא) מכיוון שרק פתחים עם דלתות מחויבים במזוזה, וכל עוד לא העמידו את הדלתות הפתח אינו חייב במזוזה.

ו. הֵר הַבֵּית^{יב} הַלְשָׁכוֹת^{יג} וְהַעֲזָרוֹת^{יד}, וּבִתֵּי כְּנֶסֶת וּבִתֵּי מִדְרָשׁוֹת - שֶׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה - פְּטוּרִין, לְפִי שֶׁהֵן קִדְשֵׁי^{טו}. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים שֶׁהָאוֹרְחִין

לפי שהן קודש: פירוש - לקו"ש חכ"ד ע' 137 הע' 13. הפניות לשיחות קודש

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

גם בלילה, וכאן הוא משתמש בזה רק בזמן המכירה ביום. (לו) אלא למכירה בלבד, ובלילה הן נסגרות ואין בהם שימוש.

י. בֵּית שְׁשִׁי לֹו פְתָחִים הֶרְבָּה - אָף עַל פִּי שְׁאִינוּ רְגִיל לְצֵאת וּלְבוֹא אֶלָּא בְּפֶתַח אֶחָד מֵהֶן, חֵיב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה בְּכָל פֶּתַח וּפֶתַח. פֶּתַח קָטָן שְׁבִין בֵּית וְעֵלְיָהּ^ל, חֵיב בְּמְזוּזָה. חֶדֶר שְׁבִבִית, אֶפְלוּ חֶדֶר בְּחֶדֶר - חֵיב לַעֲשׂוֹת מְזוּזָה עַל שַׁעַר הַחֶדֶר הַפְּנִימִי, וְעַל שַׁעַר הַחֶדֶר הַחִיצוֹן, וְעַל שַׁעַר הַבַּיִת; שְׁפָלָן עֲשׂוּיִין לְדִירָה, וְקַבּוּעִין.

(לו) מדרגות שבין קומה ראשונה לשנייה שנמצאות בתוך חדר סגור, כדי שלא יוכלו לרדת מהקומה השנייה לראשונה.

יא. פֶּתַח שְׁבִין בֵּית הַמְדָרָשׁ אוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵיתוֹ - אִם הָיָה רְגִיל לְצֵאת וּלְבוֹא בְּאוֹתוֹ הַפֶּתַח, חֵיב בְּמְזוּזָה. פֶּתַח שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים^{לח}, הוֹלְכִין אַחַר הַצִּיר שֶׁל דֶּלֶת^ל [=יחד שלמעלה ושלמטה] - מְקוֹם שֶׁהַצִּיר נִרְאָה עֲמוּלָט, שָׁם קוֹבְעִין אֶת הַמְזוּזָה [לימין הנכנס].

(לח) אם חילק את הבית לשתיים על ידי קיר באמצע ויש פתחים החוצה משני הצדדים ויש פתח במחיצה שבין הצדדים, כיצד יודעים איזה צד בפתח נחשב צד ימין הנכנס שבו צריך לקבוע את המזוזה? (לט) הצד שאליו נפתחת הדלת הוא הכיוון שאליו נכנסים.

יב. וְהֵיכָן • קוֹבְעִין אֶת הַמְזוּזָה? בְּתוֹךְ חֲלָל הַפֶּתַח, בְּטַפְחַ הַסְמוּךְ לַחוּץ^מ, בְּתַחֲלַת שְׁלִישׁ הָעֵלְיוֹן שֶׁל גְּבֵה הַשַּׁעַר. וְאִם קְבָעָה לְמַעְלָה מִזֶּה, כְּשֶׁרָה, וְהוּא שְׁיַחֲרִיקָנָה מִן הַמְשַׁקּוֹף טַפַּח. עַל יְמִין הַנְּכַנֵּס לַבַּיִת; וְאִם קְבָעָה מִשְׁמָאל, פְּסוּלָה. וּבֵית שֶׁל שְׁתַּפִּין, חֵיב בְּמְזוּזָה^{מא}.

(מ) כדי שיראו את המזוזה מיד כשנכנסים. (מא) אף שכתוב בפסוק 'ביתך' בלשון יחיד, לא ממעטים בית של רבים, מכיוון שגם הרבים צריכים אריכות ימים וזו אחת מהסגולות של מצוות מזוזה.

יג. חֵיב אֲדָם לְהַזְהֵר בְּמְזוּזָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבַת הַפֶּלֶא^{מב} תְּמִיד^{מג}. וְכָל עַת שִׁפְנֶס וְיָצָא, יִפְגַּע [=יפגש]

(כא) חדר המיוחד לאחסן בו תבואה, ואינו מתאים למגורים. (כב) מקום המיועד למגורים של אנשים. (כג) בזמנים שלא היו שם בעלי חיים. (כד) ביתן של השומר בכניסה לחצר. (כה) מרפסת שממנה נכנסים לחדרים בקומה עליונה. (כו) בגלל הכלל שכל פתח שמוביל לחדר שחייב במזוזה - גם הוא חייב במזוזה, כפי שמסביר בהלכה הבאה.

ח. לְפִיכָף, אֶחָד שְׁעָרֵי חֲצֵרוֹת [=חצר של כמה בתים]^{כז}, וְאֶחָד שְׁעָרֵי מְבוֹאוֹת [=של כמה חצרות], וְאֶחָד שְׁעָרֵי מְדִינוֹת [=ערים מרכזיות] וְעִירוֹת^{כח} - בְּלֶן חֵיבִין בְּמְזוּזָה, שְׁהָרֵי הַבָּתִּים הַחֵיבִין בְּמְזוּזָה פְּתוּחִין לְתוֹכָן. וְאֶפְלוּ עֲשָׂרָה בָתִּים, זֶה פְּתוּחַ לְזֶה, וְזֶה פְּתוּחַ לְזֶה - הוֹאִיל וְהַפְּנִימִי חֵיב בְּמְזוּזָה, בְּלֶן חֵיבִין בְּמְזוּזָה; וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ: 'שַׁעַר הַפְּתוּחַ מִן הַגְּנָה כֵּס לְחֲצָרָל, חֵיב בְּמְזוּזָה'.

(כז) למרות שהחצרות לא מקורות. (כח) היו תקופות שסביב כל עיר הייתה חומה גבוהה עם שערים, שמהם היו נכנסים ויוצאים מהעיר. (כט) למרות שהדלת נפתחת לכיוון הגינה שהיא מקום שפטור ממזוזה. (ל) שיש בה בית החייב במזוזה.

ט. בֵּית הַפְּסָא, וּבֵית הַמְרָחֵץ, וּבֵית הַטְּבִילָה^{לא}, וּבֵית הַבְּרֶסְקִי [=בית עיבוד עורות], וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - פְּטוּרִין מִן הַמְזוּזָה, לְפִי שְׁאִינָן עֲשׂוּיִין לְדִירַת כְּבוֹד^{לב}. סַפַּת הַחָג בְּחָג^{לג}, וּבֵית שְׁבִסְפִינָה - פְּטוּרִין מִן הַמְזוּזָה, לְפִי שְׁאִינָן עֲשׂוּיִין לְדִירַת קְבָעָה. שְׁתֵּי • סְפוֹת שֶׁל יוֹצְרִין [=יוצרי קדרות]^{לד}, זֶו [שגר בה] לְפָנִים מְזוֹ [שעובד בה] - הַחִיצוֹנָה פְּטוּרָה מִן הַמְזוּזָה, מִפְּנֵי שְׁאִינָה קְבוּעָה^{לה}. וְכֵן הַחֲנִיּוֹת שְׁבִשְׁוֹקִים פְּטוּרִין מִן הַמְזוּזָה, מִפְּנֵי שְׁאִינָן קְבוּעִים לְדִירָה^{לו}.

(לא) מקום המשמש לטבילה בלבד ולא למרחץ. (לב) מקומות אלו פטורים ממזוזה לא מצד חשש לכבוד המזוזה, אלא כי אינם מכובדים מספיק למגורי אדם. (לג) הסוכה בחג הסוכות. (לד) בזמן הגמרא, יצרני כלי חרס היו גרים בבית פנימי והיה להם חדר חיצוני ששם ייצרו ומכרו את הכלים. (לה) בחדר החיצוני הוא לא ישן ואוכל ולכן אינו חייב במזוזה. ולמרות שחדר זה פתוח לחדר הפנימי שחייב במזוזה, הוא לא דומה לבית שער שפתוח לבית החייב במזוזה, כי בבית שער משתמשים בו כל הזמן

בטפח הסמוך לחוץ: ההדגשה בזה - לקו"ש חכ"ט ע' 69, סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 89. הלכה יג: הטעם שהובא מאמר זה דווקא בהלכות מזוזה והשינויים מול לשון הש"ס - לקו"ש חכ"ט ע' 61.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה קלג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הוא מראה בכך שהיה מוכן גם להתייגע וללכת עד הר סיני לקבל את התורה, ובזכות התמסרותו, נחשב לו הדבר כמעלה מיוחדת כאילו הוא אכן קיבל בעצמו את ספר התורה בהר סיני. (ד) בודק את הספר תורה ומתקן את הטעון תיקון.

ב. המלך מצוה לכתב לו ספר תורה אחר לעצמו לשם המלך, יתר על ספר שהיה לו כשהוא הדין - שנאמר: "והיה כשכתו על פסא ממלכתו - וכתב לו וגו'"¹⁵; ומגיהין אותו מספר העזרה, על פי בית דין הגדול. זה שהיה לו כשהוא הדין, מניחו בבית גנזיו; וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה, ספר תורה זה עמו; נכנס, והוא עמו; יושב בדין, והוא עמו; מסב [לאכל], והוא פנגדו, שנאמר: "והיתה עמו, וקרא בו כל ימי חייו"¹⁶.

(ה) בבית המקדש היה ספר תורה מדויק, שבאמצעותו הגיהו את ספר התורה של המלך. (ו) כמו כל אדם שספר התורה מונח ברשותו, ולא צריך להיות אתו תמיד. (ז) על ידי אחרים, כשאינו יודע לכתוב את ספר התורה בעצמו. (ח) מכיוון שאין לאף אחד סמכות על המלך וביכולתו לעשות כל העולה ברצונו, המלך צריך שמירה מרובה שלא יחטא, לכן מצווה עליו להחזיק תמיד אצלו את ספר התורה, כדי שיזכיר לו את ה' בכל זמן.

ג. לא היה לו ספר תורה לעצמו קדם שיהיה - צריך לכתב אחר שמלך שני ספרי תורה: אחד, מניחו בבית גנזיו; והשני, יהיה עמו תמיד - לא יסור מעמו אלא בלילה, או כשיפגס למרחץ, או לבית הפסא, או לישן על מטתו.^ט

(ט) גם כאשר הולך לישון במהלך היום.

ד. ספר תורה שכתבו שלא בשרטוט [קיים ישים על הקלף ליישור הכתב], או שכתב מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף [=חלקים שונים של עור] - פסולי; אלא או פלו על הגויל, או פלו על הקלף. וכיצד כותבין ספר

בַּיְחוד שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - וַיִּזְכֹּר אֶהְבְּתוּ, וַיַּעֲזֹר מְשָׁנְתוֹ וּשְׁגָתוֹ [עיסוק] בְּהַבְלֵי הַזְּמַן; וַיַּדַּע שְׂאִין שֵׁם דָּבָר הָעוֹמֵד לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמֵים, אֲלֵא יִדְעַת צוּר הָעוֹלָם, וּמִיָּד הוּא חוֹזֵר לְדַעְתּוֹ, וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי מִישְׁרִים. אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ תַּפְלִין בְּרֹאשׁוֹ וּבְכֻרְעוֹ, וְצִיצִית בְּכַגְדּוֹ, וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ - מְחֻזָּק לוֹ שְׁלֵא יִחְטָא; שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ מְזַכְרִין רַבִּים, וְהֵן הֵן [המצוות] הַמְּלַאכִים שֶׁמִּצְוִינָן אוֹתוֹ מִלְּחֻטָּא, שְׁנֵאמַר: "חֲנֵה מְלֶאכֶּה ה' סָבִיב לִירְאִיו, וַיַּחְלְצֵם" ¹³.

(מב) מצוות מזוזה היא חובה גם על הגברים וגם על הנשים (לעיל פרק ה, הלכה י). (נג) גם ביום וגם בלילה. (מד) יציל אותם מהחטא.

פְּרָק ז

דיני מצוות כתיבת ספר תורה ודיני ספר נביאים

א. מְצוּת עֲשֵׂה עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל, לְכַתֵּב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְעַתָּה, כְּתָבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת"¹⁴, כְּלוֹמַר: כְּתָבוּ אֶת הַתּוֹרָה, שֵׁישׁ בָּהּ שִׁירָה זו [שירת "האינינו"] - לְפִי שְׂאִין כּוֹתְבִין אֶת הַתּוֹרָה פְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחוּ לוֹ לְאָדָם אֲבוֹתָיו סֵפֶר תּוֹרָה, מְצוּה לְכַתֵּב מְשֻׁלוֹ. וְאִם כְּתָבוּ בְּיָדוֹ, כְּאֵלּוֹ קֶבֶל מְסִינֵי; וְאִם אֵינּוּ יוֹדְע לְכַתֵּב, אַחֲרֵים כּוֹתְבִין לוֹ. וְכָל הַמְּגִיהֵי בְּסֵפֶר תּוֹרָה אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת - הָרִי הוּא כְּאֵלּוֹ כְּתָבוּ כָּלוּ.

(א) חובת כתיבת ספר תורה היא רק על גברים, מכיוון שמטרת המצווה היא כדי שיוכלו ללמוד מספר התורה, ונשים שפטורות מלימוד תורה פטורות גם מכתבת ספר תורה. (ב) אי אפשר לכתוב את "פרשת האינינו" לבדה, ואם כן מובן שכוונת הכתוב היא, לכתוב ספר-תורה שלם שיש בו את שירת האינינו. (ג) כאשר אדם לא מתעצל וקונה ספר תורה מוכן, אלא מתאמץ וכותב בעצמו את ספר התורה,

13. תהלים, לד, ה. 14. דברים-וילך, לא, יט. 15. דברים-שופטים, יז, יח. 16. שם, פסוק יט.

כל . . ובורעו: מה ענין מצות תפלין להלכות מזוזה? - יין מלכות סכ"ג. מדוע כאן הוקדמה מצות תפלין של ראש לשל יד? - לקו"ש חל"ט ע' 23 הע' 14. ומזוזה: לא כ' מצות מזוזה" משום שכאן אין המדובר ביחס לקיום המצוה כי אם לפעולת חפץ המצוה ושמירתה על האדם; עפ"ז ביאור ההלכה באריכות ודיוק ושינוי - יין מלכות סכ"ג. (בריך רחמנא דסייען): לא בא כסיום ההלכות אלא ברכה ושבח לקב"ה שהעניק לנו מצות מזוזה המסייעת לנו ללכת בדרך הישר - יין מלכות סכ"ג. על . . מישראל: אפילו נשים - לקו"ש ח"ט ע' 301 הע' 43. ביאור מדוע מצוה זו היא מצות היחיד ודיוק הלשון - לקו"ש חל"ד ע' 191 והע' 33 וש"ה. בגדר מצות כתיבת ס"ת ומדוע בזמננו לא כותב כל אחד ס"ת לעצמו - לקו"ש חכ"ג ע' 17. כיצד קיימו גדולי ישראל מצוה זו - לקו"ש ח"כ ע' 420 הע' 19, 20, חכ"ג ע' 17, חכ"ד ע' 209. כאילו קיבלו מסיני: ביאור הענין - לקו"ש חל"ד ע' 190. וכיצד . . תורה: עיון בדברי העין משפט - לקו"ש חכ"ז ע' 11 הע' 27.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צָרִיף שִׁיגְמֹר בְּאֲמֻצֵּי שֵׁטָה שְׁבֻסוֹף [תחתית] הַדָּף¹⁷; וְאִם נִשְׁאָר מִן הַדָּף שְׁיִטֵּן הַרְבֵּה¹⁸, מְקַצֵּר וְעוֹלֵה¹⁹, וַיִּתְחִיל מִתְחַלֵּת הַשֵּׁטָה, וְלֹא יִגְמֹר אֶת הַשֵּׁטָה. וּמִתְפַּנֵּן, עַד שֵׁיחֶיהָ "לְעֵינַי פֶּלַי וְשָׂאֵל"¹⁷ בְּאֲמֻצֵּי שֵׁטָה בְּסוֹף הַדָּף.

(ג) מחמשה חומשי תורה, כגון בין ספר בראשית לספר שמות. (ד) כדי שיהיה ברור שכאן מסתיימת התורה. (טו) אם כשהגיע לעמוד האחרון, הוא רואה שיסיים את התורה באמצע העמוד ויישארו שורות רבות ויקות. (טז) כותב שורות יותר קצרות, באופן שיסיים את כתיבת התורה באמצע השורה האחרונה של העמוד.

ח. וַיִּזְהַר בְּאוֹתוֹת הַגְּדוֹלוֹת²⁰, וּבְאוֹתוֹת הַקְּטָנוֹת²¹, וּבְאוֹתוֹת הַנְּקוּדוֹת [שיש נקודות מעליהן], וּבְאוֹתוֹת שְׁצוּרָתָן מִשְׁנוֹת כְּגוֹן הַפִּיּוּן הַלְּפוּפוֹת [מקופלות פעם נוספת לתוכן], וְהָאוֹתוֹת הַעֲקָמוֹת [משונות]²² כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּ הַסּוֹפְרִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ. וַיִּזְהַר בְּתִגְיָן [כתרים שעל האותיות] וּבְמִנְיָן - יֵשׁ אוֹת שֵׁשׁ עָלֶיהָ תָּג אֶחָד, וְיֵשׁ אוֹת שֵׁשׁ עָלֶיהָ שְׁבַע; וְכָל הַתִּגְיָן - כְּצוּרַת זִי"ן הֵן, דִּקְיָן כְּחוּט הַשְּׁעָרָה.

(יז) כמו ב' של "בראשית" (בראשית א, א) שצריך לכותבה גדולה. (יח) כמו כ' של "ולבכותה" (בראשית, כג, ב) שצריך לכותבה קטנה. (יט) כמו הנו"ן ההפוכה שלפני "ויהי בנסוע הארון" (במדבר י, לה).

ט. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, לֹא נִאֶמְרוּ אֲלָא לְמַצְוָה מִן הַמִּבְרָח; וְאִם שָׁנָה בְּתִקּוּן זֶה, אוֹ שָׂאֵל דִּקְדָק בְּתִגְיָן, וְכַתֵּב הָאוֹתוֹת בְּלֵן בְּתִקְנָן, אוֹ שְׁקָרַב אֶת הַשֵּׁיטִין²³, אוֹ הִרְחִיקָן²⁴, אוֹ הָאָרִיף בְּהוֹן²⁵, אוֹ קָצַרְן - הוֹאִיל וְלֹא הַדְּבִיקָן אוֹת לְאוֹת, וְלֹא חָסַר וְלֹא הוֹתִיר, וְלֹא הִפְסִיד צוּרַת אוֹת אַחַת, וְלֹא שָׁנָה בְּפִתּוּחוֹת וּסְתוּמוֹת [כדלקמן פרק ח] - הָרִי זֶה סֵפֶר כְּשֵׁר.

(כ) בכל הדינים שנכתבו בהלכות האחרונות. (כא) ולא השאיר מרווח של שורה בין שורה לשורה. (כב) והשאיר רווח גדול מדי בין השורות. (כג) כתב יותר משלושים אותיות בשורה.

י. יֵשׁ דְּבָרִים אַחֲרֵים, שֵׁלֹא אָמְרוּ אוֹתָן בְּתִלְמוּד - נְהַיְגוּ בְּהֵם הַסּוֹפְרִים, וְקִבְּלָהּ הִיא בְּיָדָם אִישׁ מִפִּי אִישׁ; וְהֵן: שֵׁיחֶיהוּ מִנְּנֵן הַשֵּׁיטִין שְׁבַכְל דָּף וְדָף, לֹא

תורה? כותב כתיבה מתקנת נאה ביותר: ניח בין פל תבה [מילה] ותבה, כמלא אות קטנה [אות י']; ובין פל שיטה [שורה] ושיטה, כמלא שיטה; וארף פל שיטה ושיטה - שלשים אותיות, פדי לכתב 'למשפחותיכם למשפחותיכם למשפחותיכם' שלשה פעמים, וזה הוא רחב כל דף [עמוד] ודף. ולא תהא השיטה קצרה מזה, פדי שלא יהיה הדף באגרת; ולא ארפה יתר על זה, פדי שלא יהו עיניו משוטטות [מחפשות הרבה] בכתב.

(י) הסיבה לכך שספר הכתוב על שני סוגי קלף פסול, כי הוא נראה כשני ספרים.

ה. לֹא יִמְעַט הַכֶּתֵב [יקטין האותיות], מִפְּנֵי [בשביל שיהיה] הַרוּחַ שְׁבִין פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה [לצורך מרווח השע אותיות בין פרשה לפרשה]. נִזְדַּמְּנָה לוֹ תִבָּה בַּת חֲמֵשׁ אוֹתוֹת - לֹא יִכְתֹּב שְׁתֵּים בְּתוֹף הַדָּף וְשֵׁשׁ חוּץ לַדָּף, אֲלָא כּוֹתֵב שֵׁשׁ בְּתוֹף הַדָּף וְשְׁתֵּים חוּץ לַדָּף; לֹא נִשְׁאָר מִן הַשֵּׁטָה פְּדִי לְכַתֵּב שֵׁשׁ אוֹתוֹת - מִנִּיחַ הַמְּקוֹם פְּנוּי, וּמִתְחִיל מִתְחַלֵּת הַשֵּׁטָה²⁶.

(יא) מנהג הסופרים להאריך האותיות עד שיגיעו לסוף השיטה, משום נוי ספר תורה שכל השרות מסתיימות באותו מקום, אבל הרמב"ם כאן פוסק שיש לכתוב את האותיות כרגיל ולא להאריך אותן, מכיוון שלדעתו הארכת האותיות נחשבת כשינוי מהמסורת המקובלת וכן מחשש שייכתבו בצורה לא נכונה וייפסלו.

ו. נִזְדַּמְּנָה לוֹ תִבָּה בַּת שְׁתֵּי אוֹתוֹת - לֹא יִזְרַקְנָה [יכתבנה] בֵּין הַדְּפִין [בין העמודים]²⁷, אֲלָא יִחְזַר לְתַחֲלַת הַשֵּׁטָה. נִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּסוֹף הַשֵּׁטָה תִבָּה בַּת עֶשֶׂר אוֹתוֹת, אוֹ פָחוֹת אוֹ יֵתֵר, וְלֹא נִשְׁאָר מִן הַשֵּׁטָה פְּדִי לְכַתֵּב אֶת פְּלֵה בְּתוֹף הַדָּף - אִם יָכוֹל לְכַתֵּב חֲצִיָּה בְּתוֹף הַדָּף וְחֲצִיָּה חוּץ לַדָּף, כּוֹתֵב; וְאִם לֹא, מִנִּיחַ הַמְּקוֹם פְּנוּי וּמִתְחִיל מִתְחַלֵּת הַשֵּׁטָה.

(יב) למרות שבמילה עם חמש אותיות אפשר לכתוב שתי אותיות מחוץ לשרטוט, מילה שלמה של שתי אותיות אסור לכתוב מחוץ לשרטוט.

ז. וּמִנִּיחַ בֵּין כָּל חֲמֵשׁ וְחֲמֵשׁ, אַרְבַּע שֵׁיטִין פְּנוּיוֹת בְּלֹא כְּתִיבָה, לֹא פָחוֹת וְלֹא יֵתֵר; וַיִּתְחִיל הַחֲמֵשׁ מִתְחַלֵּת שֵׁטָה חֲמִישִׁית. וּכְשִׁיגְמֹר הַתּוֹרָה,

17. דברים-ברכה, לד, יב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ח אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומוזזה וספר תורה קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

התורה. דין זה נכון גם לגבי נביאים וכתובים, ונכון להקפיד על זה גם בשאר ספרי קודש. (כה) שזהו משך הזמן הרגיל שבית-דין נותנים להסיר המכשולים, וגם כאן נתנו לו החכמים שלושים יום לתקן טעויותיו. (כט) ואי אפשר לתקנו, מכיוון שבעקבות כתמי המחיקות ספר התורה ייראה מנומר, דבר שאינו נוי לספר התורה. (ל) ספר תורה שרוב העמודים שבו נכתבו כהלכה ובמיעוט עמודים יש ארבע טעויות בכל עמוד מהן, אם בין העמודים הפסולים יש עמוד אחד שיש בו פחות מארבע טעויות הוא מציל את כולם ומותר להכשיר את ספר התורה הזה על ידי תיקון כל הפסולים שבו.

יג. במה דברים אמורים? שכתב המלא חסר, שנמצא תולה האותיות ששכח ביני השיטות^ל; אבל אם כתב החסר מלא, אפלו יש בכל דף ודף כמה טעויות, הרי זה מתקנו, מפני שהוא גורד ואינו תולה^ל.

(לא) שאם יש בספר תורה ארבע טעויות בכל דף - צריך לגנוז את הספר תורה. (לב) וזהו גנאי לכתוב כל-כך הרבה אותיות בין השורות באופן לא מסודר. (לג) אך כמובן כשמוחק את האות באמצע השורה, צריך לקרב את שתי האותיות מצדי המחיקה כדי שלא ייראו כשתי מילים.

יד. מתר לכתב התורה חמש חמש, כל חמש בפני עצמו, ואין בהן קדשת ספר תורה^ל התם (=השלים); אבל לא יכתב מגלה^ל בפני עצמה, שיהיה בה [רק כמה] פשויות^ל. ואין כותבין מגלה לתינוק להתלמד בה; ואם דעתו להשלים עליה חמש, מתר. כתב מגלה [כל] שלש שלש תבות [=מילים] בשיטה אחת, מתר.

(לד) ולא נדרש לנהוג בו קדושה מיוחדת כספר תורה, כמו שיבואר להלן (פרק י', הלכה ב). (לה) חלק מהחומש. (לו) מכיוון שהתורה ניתנה למשה שלימה ומלאה. אבל לכתוב חומש שלם אין איסור.

טו. מתר לדבק [לכוין] תורה נביאים וכתובים בכרך אחד^ל, ומניח^ל בין כל חמש וחמש ארבע שיטין, ובין כל נביא ונביא שלש שיטין, ובין כל נביא ונביא משנים עשר שלש שיטין - שאם בא לחתוף, חותף^ל. וסדרן של נביאים, כף הוא: יהושע, ושופטים, שמואל, ומלכים, ירמיה, יחזקאל, ישעיה, ותרי עשר^מ; וסדר הכתובים: רות, ותלים, ואיוב,

פחות משמונה וארבעים, ולא יתר על ששים; ושיהיה הרוח שבין כל פרשה ופרשה, כמו תשע אותיות 'אשר אשר אשר'; ושיהיה [בעמוד של "או ישיר"] בראש [=בתחילת] השיטין למעלה משירת הם [המילים]: הפאים, ביפשה, ה', מת, במצרים - חמש שיטין; ולמטה מן השירה - חמש שיטין, תחלת כל שיטה מהן כף; ותתח, אחריה, סוס, ויצאו, ויבאו; ויהיה בראשי השיטין למעלה משירת האזינו: ואעידה, אחרי, הדרך, באחרית, להכעיסו, קהל - שש שיטין; ולמטה ממנה - חמש שיטין: ויבא, לדבר, אשר, הזאת, אשר. לא. וכל הדברים האלו, למצוה מן המבחר; ואם שנה, לא פסל.

אבל אם כתב [הכתוב] המלא חסר^כ, או החסר מלא^כ; או שכתב מלה שהיא קרא [נקראת אחרת מכתובתה] וכתב פקריא^ה, כגון שכתב "ישכבה" במקום "ישגלה"¹⁸, "ובטחרים" במקום "ובעפלים"¹⁹, וכיוצא בהן; או שכתב פרשה פתוּחה סתומה, או שכתב סתומה פתוּחה; או שכתב השירה [שירת הם או שירת האזינו] כשאר הכתב [ולא כצורתן המיוחדת כנדרש - ראה לקמן פרק ח' בסופו], או שכתב פרשה אחת פשוטה - הרי זה פסול, ואין בו קדשת ספר תורה כלל, אלא כחמש מן החמשין שמלמדין בהן התינוקות.

(כד) אם כתב מילה שמקובל במסורת לכתוב אותה עם אותיות הניקוד - ו' או י', ללא אותיות אלו. (כה) אם כתב מילה שמקובל במסורת לכתוב אותה ללא אותיות הניקוד - ו' או י', עם אותיות אלו.

יב. ספר תורה שאינו מנה^כ, אסור לשהותו יותר על שלשים יום^כ; אלא יתקן, או יגנוז. ספר תורה שיש בו שלש טעויות בכל דף ודף, יתקן; ארבע, יגנוז^כ. ואם היה רב הספר מנה, והשאר יש בו ארבע טעויות בכל דף, ונשאר אפלו דף אחד מאותו השאר המשבש בלא ארבע טעויות - הרי זה יתקן^ל.

(כו) ספר תורה פסול, שלא תיקנו את הטעויות שבו. (כז) אסור להשאיר אותו כך, מכיוון שהקורא בספר יכול להתרגל לטעויות שבו, וכך ישתרשו טעויות בכתבת ספרי

18. דברים-כ"ח, כח, ל. 19. שם, פסוק כז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אמורים? שנסאָר מן השיטה רוח פשעור תשע
אותיות; אָבֵל אִם לֹא נִשְׂאָר אֶלָּא מְעַט, או אִם גָּמַר
בְּסוּף הַשִּׁיטָה - מְנִיחַ שִׁיטָה שְׁנֵיהָ כְּלָה פְּנוּיָה בְּלֹא
כְּתָב, וּמִתְחִיל הַפְּרָשָׁה הַפְּתוּחָה מִתְחַלֵּל שִׁיטָה
הַשְּׁלִישִׁית, כְּגוֹן זֶה: פנייה

ב. וּפְרָשָׁה סְתוּמָה, יֵשׁ לָהּ שְׁלֹשׁ צוּרוֹת: אִם גָּמַר
בְּאֲמֻצֵּעַ הַשִּׁיטָה, מְנִיחַ רֹחַ פְּשֻׁעוֹר [תשע אותיות],
וּמִתְחִיל לְכַתֵּב בְּסוּף הַשִּׁיטָה מִתְחַלֵּל הַפְּרָשָׁה שֶׁהִיא
סְתוּמָה, עַד שְׁיִמְצֵא הָרוּחַ בְּאֲמֻצֵּעַ, כְּגוֹן זֶה:
_____ וְאִם לֹא נִשְׂאָר מִן הַשִּׁיטָה כְּדִי
לְהַנִּיחַ הָרוּחַ פְּשֻׁעוֹר וְלְכַתֵּב בְּסוּף הַשִּׁיטָה תְּבֵה אַחַת
- נִינַח הַכֹּל פְּנוּי, וְיִנִּיחַ מְעַט רֹחַ מֵרֵאשׁ שִׁיטָה
שְׁנֵינָה, וְיִתְחִיל לְכַתֵּב הַפְּרָשָׁה הַסְּתוּמָה מֵאֲמֻצֵּעַ
שִׁיטָה, כְּגוֹן זֶה: _____ וְאִם גָּמַר בְּסוּף
הַשִּׁיטָה, מְנִיחַ מִתְחַלֵּל שִׁיטָה הַשְּׁנֵינָה פְּשֻׁעוֹר הָרוּחַ,
וּמִתְחִיל לְכַתֵּב הַסְּתוּמָה מֵאֲמֻצֵּעַ הַשִּׁיטָה, כְּגוֹן זֶה:
_____ נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר, שֶׁפְּרָשָׁה פְּתוּחָה,
תְּחַלְתָּה בְּתַחֲלֵל הַשִּׁיטָה לְעוֹלָם; וּפְרָשָׁה סְתוּמָה,
תְּחַלְתָּה מֵאֲמֻצֵּעַ הַשִּׁיטָה לְעוֹלָם.

ג. סֵפֶר תּוֹרָה שְׂאִינוּ מְגַה בְּמֵלֵא וְחֶסֶר, אֶפְשָׁר
לְתַקְּנוֹ וּלְהַגְיָהּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנָא; אָבֵל אִם טְעָה בְּרוּחַ
הַפְּרָשִׁיּוֹת וְכַתֵּב פְּתוּחָה סְתוּמָה, או סְתוּמָה פְּתוּחָה,
או שֶׁהִפְסִיק בְּרוּחַ וְהִנִּיחַ פְּנוּי בְּמִקּוֹם שְׂאִין בּוֹ
פְּרָשָׁה [חדשה], או שֶׁכָּתֵב כְּדָרְכּוֹ וְלֹא הִפְסִיק בְּרוּחַ
בְּמִקּוֹם הַפְּרָשָׁה, או שֶׁשָּׁנְהָ צוּרַת הַשִּׁירוֹת [שירת הים
והאינין] - הָרִי זֶה פְּסוּל, וְאִין לוֹ תְּקֻנָּה, אֶלָּא לְסַלֵּק
אֶת כָּל הַדָּף [העמוד] שֶׁטְּעָה בּוֹ.

א) שימחוק את האות המיותרת או שיוסיף את האות החסרה
על ידי כתיבה מלמעלה בין השורות (לעיל פרק א, הלכה
טז). ב) אין אפשרות לתקן טעות בצורת השירות או שינוי
בצורת הפרשות הפתוחות והסתומות, מכיוון שיצטרך
למחוק בשביל זה מילים רבות וכנראה יגיע לשם השם
שאסור למחוק, אבל אם לא צריך למחוק הרבה יכול לתקן.

ד. וּלְפִי שְׂרָאִיתִי שְׁבוּשׁ גָּדוֹל בְּכָל הַסְּפָרִים [ספרי
תורה] שְׂרָאִיתִי בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְכֵן בְּעֲלֵי הַמְּסוֹרוֹת
שְׁכוּתֵינִי וּמְחַבְּרֵינִי הַלְוִדִיעַ הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת,
נִחְלָקִין בְּדָבָרִים אֵלּוּ, בְּמִתְחַלְתָּ [מה הם] הַסְּפָרִים
שְׁסוּמְכִין עֲלֵיהֶן - רְאִיתִי לְכַתֵּב הֵנָּה כָּל פְּרָשִׁיּוֹת
הַתּוֹרָה, הַסְּתוּמוֹת וְהַפְּתוּחוֹת, וְצוּרוֹת הַשִּׁירוֹת,
כְּדִי לְתַקֵּן עֲלֵיהֶן כָּל הַסְּפָרִים וּלְהַגְיָהּ מֵהֵן. וְסֵפֶר

וּמְשָׁלִי, וְקִהְלָתִי, וְשִׁיר הַשִּׁירִים^{מב}, וְקִינּוֹת^{מג},
וְדִנְיָאֵל^{מד}, וּמְגִלָּה^{מה}, וְעֶזְרָא^{מו}, וְדְבָרֵי הַיָּמִים^{מי}.

לז) ולמרות שעל ידי כך הנביאים והכתובים יהיו מונחים על
התורה, אין איסור בכך, כי הם מחוברים בספר אחד.
לח) משאיר מקום ריק. לט) בשונה מספר תורה שאסור
לסיים ספר בסוף עמוד שמא יבוא לחתוך בין חומש
לחומש, בנביאים מותר לסיים בסוף עמוד ולהתחיל את ספר
הנביא הבא בעמוד חדש, כי מותר לחתוך את ולהפריד בין
נביא לנביא. מ) למרות שישעיהו היה לפני ירמיהו ויחזקאל
הרמב"ם כותב אותם לפניו, מכיוון שסוף ספר מלכים מדבר
על חורבן בית המקדש וספר ירמיהו מדבר כולו על החורבן,
ספר יחזקאל מתחיל בחורבן הבית וממשיך בנחמה לישראל
וספר ישעיהו מדבר רק על נחמה לישראל, ויותר מתאים
להצמיד חורבן לחורבן ונחמה לנחמה. מא) למרות שהושע
היה אפילו לפני ישעיהו הוסיפו אותו לתרי עשר, מכיוון
שהוא ספר קטן עם מעט פרקים וחששו שהוא יאבד.
מב) רות הייתה לפני דוד, ואת התהלים דוד כתב, ודוד היה
לפני איוב, ואחר-כך שלשה ספרי שלמה: משלי, קהלת,
שניהם ספרי חכמה ושיר השירים ששלמה המלך כתב לעת
זקנתו. מג) מגילת איכה, שאמר ירמיהו. מד) היה אחרי
ירמיהו בגולה. מה) מגילת אסתר, שהמסופר בה התרחש
אחרי דניאל בימי אחשוורוש. מו) עזרא ונחמיה נחשבים
כספר אחד. מז) את דברי הימים כתב עזרא הסופר, ובו הוא
מסכם את תולדות העולם מאדם הראשון ועד אליו.

טז. כָּל כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ - אִין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֶלָּא
בְּשֵׁרְטוּט ^[קיום ישרים לישור הכתב], אֶפְלוּ כְּתָבָן עַל הַנִּיר.
וּמִתֵּר לְכַתֵּב שְׁלֹשׁ תְּבוֹת בְּלֹא שֵׁרְטוּט; יֵתֵר עַל זֶה,
אָסוּר.

יז. כִּרְךָ זֶה שְׁנֵישׁ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וְכְתוּבִים
- אִין קִדְשָׁתוּ כְּקִדְשַׁת סֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא כְּחֻמֵּשׁ מִן
הַחֻמְשִׁין; דִּין [ספרי] הֵיִתֵּר [על חמשה חומשי תורה], כְּדִין [הספרי]
הַחֶסֶר [מחמשת החומשים].

~ שבת קודש כ"ט אדר ~

פֶּרֶק ח

הפרשיות הסתומות והפתוחות, דיניהן וצורת
כתיבת השורות בספר התורה.

א. פְּרָשָׁה פְּתוּחָה, יֵשׁ לָהּ שְׁתֵּי צוּרוֹת: אִם גָּמַר
בְּאֲמֻצֵּעַ הַשִּׁיטָה [=שורה], מְנִיחַ שְׂאָר הַשִּׁיטָה פְּנוּי,
וּמִתְחִיל הַפְּרָשָׁה שֶׁהִיא פְּתוּחָה מִתְחַלֵּל הַשִּׁיטָה
הַשְּׁנֵינָה, כְּגוֹן זֶה: _____ בְּמָה דְּבָרִים

וְיִשְׁלַח יַעֲקֹב - פְּתוּחָה; וַיִּבֶא יַעֲקֹב, וַתֵּצֵא יַעֲקֹב - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב - פְּתוּחָה; וַיִּבֶא יַעֲקֹב, וַתֵּצֵא דִינָה - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, וַיֵּרָא אֱלֹהִים, וַיְהִי כְּבִי יַעֲקֹב, וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֲשׂו - אַרְבַּעַת פְּתוּחוֹת; אֵלֶּה כְּבִי שְׁעִיר - סְתוּמָה; וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים, וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב, וַיְהִי בַּעַת - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; וַיִּוְסֶף הַיָּרֵד מִצְרַיִמָה - סְתוּמָה; וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים, וַיְהִי מִקֵּץ - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וַיִּגַּשׁ אֵלָיו, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, וְאֵת יְהוּדָה - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, שְׁמֵעוֹן וְלוֹי, יְהוּדָה, זְבוּלֹן, וְשֹׁשָׁר - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; דָּן, גָּד, מֵאֶשֶׁר, נַפְתָּלִי, בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף - חֲמִשָּׁתַּן סְתוּמוֹת; בְּנִימִין - פְּתוּחָה. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת, שְׁלֹשׁ וְאַרְבָּעִים; וְהַסְּתוּמוֹת, שְׁמוֹנֶה וְאַרְבָּעִים; הַכֹּל, אַחַת וְתִשְׁעִים פְּרָשִׁיּוֹת.

סֵפֶר בְּרֵאשִׁית: יְהִי רְקִיעַ, וְקוּוּ הַמַּיִם, יְהִי מְאֵרֵת, וְשָׂרְצוּ הַמַּיִם, תּוֹצֵא הָאָרֶץ, וַיְכַלֵּוּ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שְׁבַע פְּרָשִׁיּוֹת; אֵל הָאֵשָׁה אָמַר, וַיִּלְאָדֶם אָמַר - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים - פְּתוּחָה; וְהָאָדָם יָדַע, זֶה סֵפֶר, וַיְחִי שֵׁת, וַיְחִי אָנוּשׁ, וַיְחִי קִינָן, וַיְחִי מֶהֱלֵלֶאֱל, וַיְחִי יִרְד, וַיְחִי חֲנוּךְ, וַיְחִי מֵתוֹשֶׁלַח, וַיְחִי לָמֶךְ, וַיְחִי נֹחַ - אַחַת עֶשְׂרֵה פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ, כָּלֵן סְתוּמוֹת; וַיִּרְא ה', אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיְהִי כְּבִי נֹחַ, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת כְּבִי נֹחַ - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וַיְכַנְעֵן יֵלֶד, וְלִשָּׁם יֵלֶד - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שָׁם - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וְאַרְבָּעֶשֶׂד חִי, וְשִׁלַח חִי, וַיְחִי עֶבֶר, וַיְחִי פֶלֶג, וַיְחִי רֶעוּ, וַיְחִי שְׂרוּג, וַיְחִי נְחוֹר, וַיְחִי תֵרַח - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה פְּרָשִׁיּוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם, וַיְהִי רָעַב, וַיְהִי בִימֵי אַמְרָפֶל - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; אַחֵר הַדְּבָרִים, וְשָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם, וַיְהִי אַבְרָם, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל אַבְרָהָם - אַרְבַּעַת סְתוּמוֹת; וַיִּרְא אֵלָיו - פְּתוּחָה; וַיִּסַּע מִשָּׁם, וְה' פָּקֵד - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיְהִי בַּעַת הַהוּא, וַיְהִי אַחֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיְהִי חִי שָׂרָה - אַרְבַּעַת פְּתוּחוֹת; וְאַבְרָהָם זָקֵן - סְתוּמָה; וַיִּסֹּף אַבְרָהָם, וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק, וַיְהִי רָעַב - אַרְבַּעַת פְּתוּחוֹת; וַיְהִי עֲשׂו, וַיְהִי כִי

שְׁסִמְכְנוּ עָלָיו בְּדָבָרִים אֵלּוּ, הוּא הַסֵּפֶר הַיָּדוּעַ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהוּא כּוֹלֵל [כל] אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים סְפָרִים [שבתנ"ד], שֶׁהִיא בִּירוּשָׁלַיִם מִפְּמָה שְׁנַיִם לְהַגִּיחַ מִמֶּנּוּ הַסְּפָרִים, וְעָלָיו הָיוּ הַכֹּל סוּמְכִינִן, לְפִי שֶׁהִגִּיחוּ בֶּן אֲשֶׁר [=מגדולי בעלי המסורה]¹, וְדָקְדַק בּוֹ שְׁנַיִם הַרְבֵּה, וְהִגִּיחוּ פְּעָמִים רַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֶעֱתִיקוּ. וְעָלָיו סִמְכְתִּי בְּסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁפְּתַבְתִּי כְּהִלְכָתוֹ.

ג) מסורת בני ארץ ישראל נקראת "מערבאיי", סמכו על הספרים שהיו על פי מסורת זו, ומסורת בני כבל הנקראת "מדינחאי" (מזרחיים), סמכו על ספרים בכבל שהיו לפי המסורת שלהם. ד) זהו המדקדק אהרן בן אשר והוא היה ראש ישיבה בטבריה, בה גרו מומחים רבים במסורת ובניקוד. בספר "שלשלת הקבלה" כתוב, שאהרון בן אשר היה חי ברור אחרי רב סעדיה גאון, והיה נקרא אהרן בן משה משבט אשר.

סֵפֶר בְּרֵאשִׁית: יְהִי רְקִיעַ, וְקוּוּ הַמַּיִם, יְהִי מְאֵרֵת, וְשָׂרְצוּ הַמַּיִם, תּוֹצֵא הָאָרֶץ, וַיְכַלֵּוּ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם - כָּלֵן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שְׁבַע פְּרָשִׁיּוֹת; אֵל הָאֵשָׁה אָמַר, וַיִּלְאָדֶם אָמַר - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים - פְּתוּחָה; וְהָאָדָם יָדַע, זֶה סֵפֶר, וַיְחִי שֵׁת, וַיְחִי אָנוּשׁ, וַיְחִי קִינָן, וַיְחִי מֶהֱלֵלֶאֱל, וַיְחִי יִרְד, וַיְחִי חֲנוּךְ, וַיְחִי מֵתוֹשֶׁלַח, וַיְחִי לָמֶךְ, וַיְחִי נֹחַ - אַחַת עֶשְׂרֵה פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ, כָּלֵן סְתוּמוֹת; וַיִּרְא ה', אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ - שְׁלֹשֶׁת סְתוּמוֹת; וַיְהִי כְּבִי נֹחַ, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת כְּבִי נֹחַ - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וַיְכַנְעֵן יֵלֶד, וְלִשָּׁם יֵלֶד - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ, אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שָׁם - שְׁתִּיחַן פְּתוּחוֹת; וְאַרְבָּעֶשֶׂד חִי, וְשִׁלַח חִי, וַיְחִי עֶבֶר, וַיְחִי פֶלֶג, וַיְחִי רֶעוּ, וַיְחִי שְׂרוּג, וַיְחִי נְחוֹר, וַיְחִי תֵרַח - כָּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁמוֹנֶה פְּרָשִׁיּוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם, וַיְהִי רָעַב, וַיְהִי בִימֵי אַמְרָפֶל - שְׁלֹשֶׁת פְּתוּחוֹת; אַחֵר הַדְּבָרִים, וְשָׂרִי אֵשֶׁת אַבְרָם, וַיְהִי אַבְרָם, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל אַבְרָהָם - אַרְבַּעַת סְתוּמוֹת; וַיִּרְא אֵלָיו - פְּתוּחָה; וַיִּסַּע מִשָּׁם, וְה' פָּקֵד - שְׁתִּיחַן סְתוּמוֹת; וַיְהִי בַּעַת הַהוּא, וַיְהִי אַחֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, וַיְהִי חִי שָׂרָה - אַרְבַּעַת פְּתוּחוֹת; וְאַבְרָהָם זָקֵן - סְתוּמָה; וַיִּסֹּף אַבְרָהָם, וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת יִשְׁמָעֵאל, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק, וַיְהִי רָעַב - אַרְבַּעַת פְּתוּחוֹת; וַיְהִי עֲשׂו, וַיְהִי כִי

כתב - ארבעתן פתוחות; ויקהל משה - סתומה; ויאמר משה, ויאמר משה אל בני ישראל - שתיהן פתוחות; ויעשו כל חכם לב - סתומה; ויעש יריעת - פתוחה; ויעש את הקרשים - סתומה; ויעש בצלאל, ויעש את השלחן, ויעש את המנרה, ויעש את מזבח העלה, ויעש את הפיור, ויעש את החצר, אלה פקודי, כל הזהב - חמשותף סתומות; ויעש את האפד - פתוחה; ויעשו את אבני - סתומה; ויעש את החשן, ויעש את מעיל - שתיהן פתוחות; ויעשו את הפתנת שש, ויעשו את ציץ, ותכל - שלשתן סתומות; ויביאו את המשכן, וידבר דבירם החדש - שתיהן פתוחות; ויהי בחדש הראשון, ויבן, ויתן את השלחן, וישם את המנרה, וישם את מזבח, וישם את מסך, וישם את הכיר, ויקם את החצר - כלן סתומות, והן שמונה; ויבס הענן - פתוחה. מנין הפתוחות, תשע וששים; ומנין הסתומות, חמש ותשעים; הכל, מאה וארבע וששים פרשיות.

ספר ויקרא: ואם מן הצאן - סתומה; ואם מן העוף - פתוחה; ונפש פי תקריב, וכי תקרב, ואם מנחה על המחבת, ואם מנחת מרחשת, ואם תקריב - חמשותף סתומות; ואם זבח, ואם מן הצאן, ואם עז, וידבר, ואם כל עדת, אשר נשיא, ואם נפש, ואם כבש, ונפש פי תחטא - כלן פתוחות. והן תשע; ואם לא תשיג, וידבר ה' - שתיהן סתומות; ואם נפש, וידבר דנפש, וידבר דצו - שלשתן פתוחות; וזאת תורת - סתומה; וידבר דזה קרבן, וידבר דדבר אל אהרן, וזאת תורת האשם, וזאת תורת זבח, וידבר דדבר אל בני ישראל, וידבר דקח את אהרן - כלן פתוחות, והן שש; ויהי ביום השמיני - סתומה; וידבר ה' אל אהרן, וידבר משה, וידבר ה' אל משה - שלשתן פתוחות; וזה לכם, וכי ימות - שתיהן סתומות; וידבר דאשה פי תזריע, וידבר דאדם פי יהיה, נגע צרעת, וכשר - ארבעתן פתוחות; או בשר - סתומה; ואיש או אשה - פתוחה; ואיש או אשה פי יהיה בעור בשרם, ואיש פי ימרט, והבגד - שלשתן סתומות; וידבר דזאת תהיה - פתוחה; ואם דל - סתומה;

וישבו ויחנו, ויאמר ה' אל משה מה תצעק, ויאמר ה' נטה את ירך, אז ישיר משה, ותקח מרים - חמשותף פתוחות; ויסע משה, ויבאו אילמה, ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר - שלשתן סתומות; וידבר ה' אל משה - פתוחה; ויאמר ה' אל משה - סתומה; ויסעו כל עדת, ויבא עמלק, ויאמר ה' אל משה כתב, וישמע יתרו, בחדש השלישי - חמשותף פתוחות; וידבר אלהים את כל הדברים, אנכי, לא תשא - שלשתן סתומות; זכור - פתוחה; כבוד, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב, לא תענה, לא תחמד, לא תחמד - כלן סתומות, והן שבע; וכל העם - פתוחה; ויאמר ה' אל משה - סתומה; ואלה המשפטים - פתוחה; וכי ימכר, מכה איש, וכי יזד, ומכה אביו, ויגב איש, ומקלל אביו, וכי יריבן, וכי יכה איש, וכי ינצו אנשים, וכי יכה איש - כלן סתומות, והן עשר; וכי יגח שור - פתוחה; וכי יפתח, וכי יגף, פי יגנב איש, פי יבצר איש, פי תצא אש, פי יתן, פי יתן איש - כלן סתומות, והן שבע; וכי ישאל - פתוחה; וכי יפתח, מכשפה, זבח לאלהים - שלשתן סתומות; אם כסף - פתוחה; אלהים לא תקלל, לא תשא, פי תפגע, פי תראה, לא תטה - חמשותף סתומות; הנה אנכי - פתוחה; לא תהיה משפלה - סתומה; ואל משה אמר - פתוחה; ויאמר ה' - סתומה; וידבר ה' - פתוחה; ויעשו ארון - סתומה; ועשית שלחן, ועשית מנרת - שתיהן פתוחות; ואת המשכן - סתומה; ועשית את הקרשים - פתוחה; ועשית פרכת, ועשית את המזבח, ועשית את חצר המשכן, ואתה תצוה, ואתה תקרב - חמשותף סתומות; ויעשו את האפד - פתוחה; ועשית משבצת, ועשית חשן, ועשית את מעיל, ועשית ציץ, וזה הדבר, וזה אשר תעשה - כלן סתומות, והן שש; ועשית מזבח, וידבר דכי תשא, וידבר דועשית פיור, וידבר דבשמים - ארבעתן פתוחות; ויאמר דקח לך סמים, וידבר דראה קראתי - שתיהן סתומות; ויאמר ה' - פתוחה; ויתן אל משה - סתומה; וידבר דלך רד, ויפן וירד - שתיהן פתוחות; וידבר דלך עלה - סתומה; ויאמר משה, ויאמר ה' אל משה, ויאמר ה' אל משה פסל, ויאמר ה' אל משה

פְּתוּחוֹת; וְלִקְהַת, וַיֹּאמֶר דְּפַקֵּד - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּקַח, וַיְדַבֵּר דְּנִשְׂא, וַיְדַבֵּר דְּאֵל תִּכְרִיתוּ, וַיְדַבֵּר דְּנִשְׂא - אַרְבַּעַתֶּן פְּתוּחוֹת; בְּגִי מְרִירי, וּפְקוּדֵי בְּגִי גְרִשׁוֹן - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּצוּ, וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ, וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ כִּי תִשְׁטָה, וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִפְלֵא, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל אֶהְרֶן - חֲמִשָּׁתֶּן פְּתוּחוֹת; יִכְרַךְ, יָאֵר, יִשָּׂא, וְשָׁמוּ, וַיְהִי בְּיוֹם כְּלוּת מִשָּׁה, וַיְהִי הַמְּקַרֵּיב - כְּלָן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; בְּיוֹם הַשְּׁנִי, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, בְּיוֹם הַרְבִּיעִי, בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי, בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי, בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, בְּיוֹם הַתְּשִׁיעִי, בְּיוֹם הַעֲשִׂירִי, בְּיוֹם עֲשֵׁתִי עֶשְׂרֵה, בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה, זֹאת חֲנֻפֹת, וַיְדַבֵּר דְּכַהֲנֵלְתֶּךָ, וַיְדַבֵּר דְּקַח אֶת הַלְוִיִּם - כְּלָן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה; וַיְדַבֵּר דְּזֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּוַיַּעֲשׂוּ, וַיְדַבֵּר דְּכִי יִהְיֶה טָמֵא - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַיְכִיּוֹם הַקִּיּוֹם - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּעֲשֵׂה לָּךְ, וַיְהִי בְּשִׁנְהַת הַשְּׁנִית - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר מִשָּׁה לְחֹבֵב, וַיְהִי בְּנִסְעָה - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִיּוֹם, וַיֹּאמֶר דְּאֶסְפֶּה לִּי, וַיֹּאמֶר דְּהִיד ה' תִּקְצֶר, וַתְּדַבֵּר מְרִירִים - אַרְבַּעַתֶּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' פִּתְאֹם - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר דְּוָאֲבִיחָה, וַיְדַבֵּר דְּשִׁלַּח לָּךְ, וַיֹּאמֶר דְּעַד אֲנִי יִנְאַצְנִי, וַיְדַבֵּר דְּעַד מָתִי, וַיְדַבֵּר דְּכִי תִבְאוּ, וַיְדַבֵּר דְּכַבְּאָכֶם - כְּלָן פְּתוּחוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; וְכִי תִשְׁגוּ, וְאִם נִפְשָׁה אַחַת - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְהִי בְּגִי יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה; וַיֹּאמֶר דְּמוֹת יוֹמֵת - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר דְּוַיַּעֲשׂוּ לָהֶם, וַיִּקַּח קֶרֶח - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר דְּהַבְדִּילוּ, וַיְדַבֵּר דְּהַעֲלוּ, וַיְדַבֵּר דְּאָמַר אֵל אֶלְעָזָר - שְׁלֹשָׁתֶּן סְתוּמוֹת; וַיִּלְנוּ - פְּתוּחָה; וַיְדַבֵּר דְּהִרְמוּ - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּוָקַח מֵאֲתָם, וַיֹּאמֶר דְּהִשָּׁב, וַיֹּאמְרוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל - שְׁלֹשָׁתֶּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר ה' אֵל אֶהְרֶן - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר ה' אֵל אֶהְרֶן - פְּתוּחָה; וְלִכְנִי לֹוי - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּוָאֵל הַלְוִיִּם, וַיְדַבֵּר דְּזֹאת חֲקַת, וַיְכִיבֹאוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּקַח אֶת הַמָּטָה - אַרְבַּעַתֶּן פְּתוּחוֹת; וַיֹּאמֶר דְּיַעֲזֵן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם, וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיִּסְעוּ מִקְדָּשׁ - פְּתוּחָה; וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי - סְתוּמָה; וַיִּסְעוּ מִהַר הָהָר - פְּתוּחָה; אֲזַי יִשִּׁיר - סְתוּמָה; וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל - פְּתוּחָה; וַיִּרְא כְּלֶק - סְתוּמָה; וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל, וַיְדַבֵּר דְּפִינְחָס, וַיְדַבֵּר

וַיְדַבֵּר דְּכִי תִבְאוּ, וַיְדַבֵּר דְּדַבְּרוּ אֵל בְּגִי יִשְׂרָאֵל - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַאֲשֶׁר כִּי תִצֵּא - סְתוּמָה; וַאֲשֶׁר כִּי תִהְיֶה - פְּתוּחָה; וַאֲשֶׁר כִּי יִזוּב - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּאֶחָרֵי מוֹת, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל אֶהְרֶן, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל בְּגִי יִשְׂרָאֵל - שְׁלֹשָׁתֶּן פְּתוּחוֹת; אִישׁ אִישׁ, עֲרוֹת אֲבִיךָ, עֲרוֹת אִשְׁתְּ אֲבִיךָ, עֲרוֹת אַחֻתְךָ, עֲרוֹת בֵּת בְּנֶךָ, עֲרוֹת בֵּת אִשְׁתְּ, עֲרוֹת אַחֻת אֲבִיךָ, עֲרוֹת אַחֻת אִמְךָ, עֲרוֹת אֲחֵי אֲבִיךָ, עֲרוֹת כְּלָתְךָ, עֲרוֹת אִשְׁתְּ אֲחִיךָ, עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה - כְּלָן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה; וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל כָּל עַדְתְּ, וְכִי תִבְאוּ אֵל - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וְכִי יִגּוּר - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּאֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרַעוֹ, וַיֹּאמֶר ה' אֵל מִשָּׁה אָמַר אֵל הַכְּהֻנִּים - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וְהַכְּהֵן הַגְּדוֹל, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל אֶהְרֶן - שְׁתִּיחֶן סְתוּמוֹת; וַיְדַבֵּר דְּוַיִּנְדְּרוּ, וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל אֶהְרֶן וְאֵל בְּגִי - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וַיְדַבֵּר דְּשׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּדַבֵּר אֵל בְּגִי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', וַיְדַבֵּר דְּכִי תִבְאוּ אֵל הָאָרֶץ - שְׁלֹשָׁתֶּן פְּתוּחוֹת; וּסְפַרְתֶּם לָכֶם - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּכַחֲדֹשׁ הַשְּׁבִיעִי - פְּתוּחָה; וַיְדַבֵּר דְּאֵךְ בְּעֵשׂוֹר - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּכַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵה יוֹם, וַיְדַבֵּר דְּצוּ אֶת בְּגִי יִשְׂרָאֵל, וְלִקְהַת סֵלֶת - שְׁלֹשָׁתֶּן פְּתוּחוֹת; וַיִּצֵּא בֶּן אִשָּׁה - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּהוֹצֵא אֶת הַמְּקַלֶּל, וַיְדַבֵּר דְּבַהֵר סִינִי - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וּסְפַרְתָּ לָּךְ, כִּי יִמוּךְ אֲחִיךָ, וְאִישׁ כִּי יִמְכַר, וְכִי יִמוּךְ אֲחִיךָ וּמָטָה, וְכִי יִמוּךְ אֲחִיךָ עִמָּךְ, וְכִי תִשְׁיג יָד - כְּלָן סְתוּמוֹת, וְהֵן שֵׁשׁ; אִם בַּחֲקִמִי, וְאִם לֹא תִשְׁמַעוּ לִי - שְׁתִּיחֶן פְּתוּחוֹת; וְאִם בְּזֹאת - סְתוּמָה; וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ כִּי יִפְלֵא - פְּתוּחָה; וְאִם בַּהֲמָה - סְתוּמָה. מִנְּזֵן הַפְּתוּחוֹת, שְׁתֵּים וַחֲמִשִּׁים; וְהַסְתוּמוֹת, שֵׁשׁ וְאַרְבַּעִים; הַכֹּל, שְׁמוֹנֶה וּתְשַׁעִים.

סִפָּר בְּמִדְבַר סִינִי; וַיְהִי בְּגִי רְאוּבֵן - סְתוּמָה; לִכְנִי שְׁמַעוֹן, לִכְנִי גַד, לִכְנִי יְהוּדָה, לִכְנִי יִשְׁשַׁכַּר, לִכְנִי זְבוּלֹן, לִכְנִי יוֹסֵף, לִכְנִי מְנַשֶּׁה, לִכְנִי בְנִימֵן, לִכְנִי דָן, לִכְנִי אֲשֶׁר, בְּגִי נִפְתָּלִי, אֵלֶּה הַפְּקָדִים, וַיְדַבֵּר דְּאֵךְ אֶת מָטָה לֹוי, וַיְדַבֵּר דְּאִישׁ עַל דְּגָלוֹ - כְּלָן פְּתוּחוֹת, וְהֵן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה; דְּגָל מַחְנֶה רְאוּבֵן, וְנִסְעָה אֶהֱלֵל, דְּגָל מַחְנֶה אֶפְרַיִם, דְּגָל מַחְנֶה דָן - אַרְבַּעַתֶּן סְתוּמוֹת; אֵלֶּה פְּקוּדֵי, וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת, וַיְדַבֵּר . . . הַקָּרֵב, וַיְדַבֵּר . . . וְאֵנִי, וַיְדַבֵּר דְּפַקֵּד - חֲמִשָּׁתֶּן

תאכלו, כל צפור טהרה - פלן סתומות, והן שש;
 עשר תעשר - פתוחה; מקצה שלש שנים, מקץ
 שבע שנים, פי יהיה בך אביון, פי ימכר לך -
 ארבעתן סתומות; כל הבכור, שמור את חדש -
 שתיהן פתוחות; שבעה שבעת - סתומה; חג הסכת
 - פתוחה; שפטים ושטרים, לא תטע לך, לא תזבח,
 פי ימצא בקרבך - ארבעתן סתומות; פי יפלא -
 פתוחה; פי תבא, לא יהיה לכהנים, וזה יהיה, וכי
 יבא הלוי, פי אתה בא, פי יכרית - פלן סתומות,
 והן שש; וכי יהיה איש - פתוחה; לא תסיג, לא
 יקום עד, פי תצא למלחמה, פי תקרב אל עיר, פי
 תצור - חמשתן סתומות; פי ימצא חלל - פתוחה;
 פי תצא למלחמה, פי תהיין לאיש, פי יהיה לאיש,
 וכי יהיה באיש, לא תראה את שור, לא תראה את
 חמור, לא יהיה כלי גבר - פלן סתומות, והן שבע;
 פי יקרא - פתוחה; פי תבנה, לא תחרש, גדלים, פי
 יקח איש, ואם אמת הנה, פי ימצא איש, פי יהיה
 נערה בתולה, ואם בשדה ימצא, פי ימצא, לא יקח
 איש, לא יבא פצוע, לא יבא ממזר, לא יבא עמוני,
 לא תתעב אדמי, פי תצא מחנה, לא תסגיר, לא
 תהיה קדשה, לא תשיף, פי תדר נדר, פי תבא
 בכרם, פי תבא בקמת, פי יקח איש אשה, פי יקח
 איש אשה חדשה, פי ימצא, השמר בנגע הצרעת,
 פי תשה ברעף, לא תעשק שכיר עני, לא יומתו
 אבות, לא תטה, פי תקצר, פי תחבט, פי יהיה ריב,
 פי ישבו אחים, פי ינצו אנשים, לא יהיה לך בכיסך
 - פלן סתומות, והן חמש ושלושים; זכור את אשר
 עשה, והיה פי תבוא - שתיהן פתוחות; פי תכלה
 לעשר, היום הזה - שתיהן סתומות; ויצו משה
 וזקני ישראל - פתוחה; וידבר משה, ויצו משה את
 העם, ארור האיש אשר יעשה פסל, ארור מקלה,
 ארור מסיג, ארור משגה, ארור מטה, ארור שכב
 עם כל בהמה, ארור שכב עם אחותו, ארור שכב עם
 חתנתו, ארור מכה, ארור לקח שחד, ארור אשר לא
 יקים - פלן סתומות, והן שלש עשרה; והיה אם
 שמע, והיה אם לא תשמע - שתיהן פתוחות; אלה
 דברי הברית - סתומה; ויקרא משה, אתם נצבים -
 שתיהן פתוחות; והיה כי יבאו, פי המצוה, ראה
 נתתי - שלשתן סתומות; וילך משה - פתוחה;

דצור, ויאמר ה' - ארבעתן פתוחות; בני שמעון,
 בני גד, בני יהודה, בני יששכר, בני זבולן, בני
 יוסף, אלה בני אפרים, בני בנימן, אלה בני דן, בני
 אשר, בני נפתלי - פלן סתומות, והן אחת עשרה;
 וידבר ה' - פתוחה; ואלה פקודי הלוי, ותקרבנה -
 שתיהן סתומות; ויאמר דכן בנות צלפחד, ויאמר
 דעלה - שתיהן פתוחות; וידבר משה - סתומה;
 וידבר דצו, וביום השבת, ובראשי חדשיכם -
 שלשתן פתוחות; ובהדש הראשון, וביום הבכורים
 - שתיהן סתומות; ובהדש השביעי - פתוחה;
 ובעשור, ובחמשה עשר, וביום השני, וביום
 השלישי, וביום הרביעי, וביום החמישי, וביום
 הששי, וביום השביעי, ביום השמיני - פלן
 סתומות, והן תשע; וידבר משה, וידבר ה' -
 שתיהן פתוחות; ויצאו משה ואלעזר, ויאמר
 אלעזר, ויאמר דשא - שלשתן סתומות; ומקנה רב
 - פתוחה; ויאמרו אם מצאנו, ויגשו אליו - שתיהן
 סתומות; ויאמר אליהם משה, אלה מסעי - שתיהן
 פתוחות; וישמע הפנעני, וידבר דבערבת - שתיהן
 סתומות; וידבר דצו את בני ישראל, וידבר דאלה
 שמות האנשים, וידבר דבערבת מאב, וידבר דדבר
 אל בני ישראל, ויקרבו ראשי - חמשתן פתוחות.
 מנן הפתוחות, שמים ותשעים; והסתומות, שש
 וששים; הכל, מאה ושמונה וחמשים פרושיות.
 ספר אלה הדברים; ויאמר ה' אלי, ונפן ונעבר,
 וידבר ה', ויאמר ה' אלי ראה, ואתחנן - חמשתן
 סתומות; ועתה ישראל, פי תוליד בנים, אז יבדיל,
 ויקרא משה - ארבעתן פתוחות; אנכי, לא תשא,
 שמור, כפר, לא תרצח, ולא תנאף, ולא תגנב, ולא
 תענה, ולא תחמד, ולא תתאוה, את הדברים - פלן
 סתומות, והן אחת עשרה; שמע ישראל - פתוחה;
 והיה פי יביאך, לא תנסו, פי ישאלך בך, פי יביאך
 - ארבעתן סתומות; והיה עקב - פתוחה; פי תאמר
 - סתומה; כל המצוה, והיה אם שכח תשכח, שמע
 ישראל, בעת ההוא, ועתה ישראל - חמשתן
 פתוחות; פי הארץ, והיה אם שמע, פי אם שמר
 תשמרון, ראה אנכי, והיה פי יביאך, פי ירחיב, פי
 יכרית - פלן סתומות, והן שבע; פי יקום - פתוחה;
 פי יסיתך, פי תשמע, בנים אתם, לא תאכל, את זה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה - סְתוּמָה; וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֵן, הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם, וַיָּבֵא מֹשֶׁה, וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעָצָם, וְזֹאת הַבְּרָכָה - חֲמִשְׁתֵּן פְּתוּחוֹת; וְזֹאת לַיהוּדָה - סְתוּמָה; וּלְלוֹי - פְּתוּחָה; לְבִנְיָמִן, וְלְיוֹסֵף, וְלְזְבוּלֹן, וְלְגָד, וְלְדָן, וְלְאָשֶׁר, וַיַּעַל מֹשֶׁה - בְּלֵן סְתוּמוֹת, וְהֵן שְׁבַע. מִנֵּן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל סֵפֶר זֶה, אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים; וְהַסְּתוּמוֹת, מֵאָה אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים; הַכֹּל, מֵאָה שְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים. וּמִנֵּן הַפְּתוּחוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה, מֵאֲתִים וְתִשְׁעִים; וְהַסְּתוּמוֹת, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת תִּשְׁעֵה וּשְׁבַעִים; הַכֹּל, שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְתִשְׁעֵה.

ה) כתב משני הצדדים וְחָלַק באמצע. (ו) הסדר הכתוב כאן אינו מדויק, כי השורה הראשונה יש בה שני מרווחים ובשנייה יש רווח אחד. ז) עושים שני רווחים, כל רווח ארבע וחצי אותיות. ח) של השורה העליונה. ט) של השורה שתחתיה. ולזה כוונת דברי הגמרא, שכותבים את שירת הים כמו קיר של אבנים: "אריח על גבי לבנה ולבנה על גבי אריח" (מגילה דף טז עמוד ב).

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהנה ויאמרו לאמר

וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם: עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה יְהִי לִי

לִישׁוּעָה: זֶה אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ אֱלֹהֵי

אֲבֵי וְאַרְמְנֵהוּ: יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה

שָׁמוֹ: מִרְכַּבַּת פָּרָעָה וְחִילוֹ יְהוָה בַּיָּם וּמִבְּחַר

שְׁלֹשִׁי טָבְעוּ בַיָּם סוּף: תַּהֲמַת וַיִּכְסְמוּ יַרְדּוֹ בַּמְּצוּלֹת כְּמוֹ

אֲבָן: יְמִינֶךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּפֶּחַח יְמִינֶךָ

יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: וַיָּרֶב גְּאוֹנֶךָ תַּהֲרִס

קִמִּיד תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ יֹאכְלֵמוֹ פֶּשֶׁחַ: וַיַּבְרִיחַ

אֶפְרַיִם וְנִצְרָתוֹ מִיָּם נִצְבּוּ כְּמוֹ גֹד

נְזִלִים קָפְאוּ תַּהֲמַת כְּבָב גַּם: אָמַר

אוֹיֵב אֶרְדֶּךָ אֲשִׁיג אֲחַלֵּק שְׁלַל תַּמְלָאמוֹ

נִפְשֵׁי אַרְיֵק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי: נִשְׁפַּת

בְּרוּחֶךָ כְּסֵמוֹ הֵם צָלְלוּ כְּעוֹפְרֵת בַּיָּם

אֲדִירִים: מִי כְמִכָּה בְּאֵלִם יְהוָה מִי

כְּמִכָּה נֶאֱדָר בַּקֶּשֶׁחַ נוֹרָא תַּהֲלֵת עֲשֵׂה

כְּלָא: נְטִיטָה יְמִינֶךָ תִּבְלַעְמוֹ אֶרְצֵךָ: נְחִית

בַּחֲסֶדְךָ עִם זֵו גְּאֵלְתָּ גֵהֲלַתְּ בְּעֶזְרְךָ אֶל גְּוָה

קִדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים רְגוּזִין חֵיל

אֲחוֹ וְשָׁבִי כְּלִשְׁתָּ: אֲזִי נִבְהָלוּ אֲלוֹפֵי

אָדוּם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רַעַד נִמְגּוֹ

כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן: תַּפַּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה

וּפַחַד בְּגֹדֶל זְרוּעֶךָ יְדָמוּ כְּאֲבָן עַד

עֵבֶר עַמְּךָ יְהוָה עַד יַעֲבֹר עִם זֵו

קִנִּיתָ: תִּבְאָמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהַר גְּחֻלְתֶּךָ מִכּוֹן

לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כּוֹנֵנוּ

יְדִיד: יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כִּי

כָּא סוּס פָּרָעָה בְּרָכְבוּ וּבִפְרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֵׁב יְהוָה עֲלֵהֶם

אֶת מִי הֵימָּן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּבְשֵׁה בַתּוֹךְ הַיָּם:

צורת שירת האזינו - כל שיטה ושיטה, יש

באמצעה רוח אחד [של תשע אותיות] כצורת הפרשה

הסתומה, ונמצאת כל שיטה חלוקה לשתיים;

וכותבין אותה בשבע ושישים שיטות. ואלו הן

התבות שבראש כל שיטה ושיטה: האזינו, יצרף,

פשעירם, פי, הצור, אל, שחת, הלה, הלוא, זכר,

בהנחל, יצב, פי, ימצאהו, יסבבנהו, כנשר, ה',

ירכבהו, וינקהו, חמאת, בני, ודם, שמנת, וינבל,

בתועבת, אלהים, לא, ותשפח, מפעס, אראה,

בנים, פעסוני, בגוי, ותיקד, ותלהט, חצי, וקטב,

עם, גם, אשפיתה, פן, ולא, ואין, ובינו, וישנים,

וה', ואיבינו, ומשדמת, אשפלת, וראש, חתום,

לעת, וחס, ועל, ואפס, צור, ושתו, יהי, ואין,

מחצתי, פי, אם, אשיב, אשפיר, מדם, הרנינו,

ונקם. ואלו הן התבות שבראש חצי כל שיטה

אחרונה, שהן באמצע הדף: ותשמע, תזל,

וכרביבים, הבו, פי, צדיק, דור, עם, הוא, שאל,

בהפרידו, למספר, יעקב, ובתהו, יצרנהו, יפרש,

ואין, ויאכל, ושמן, עם, עם, וישמן, ויטש,

יקנאהו, וזכחו, חדשים, צור, וירא, ויאמר, פי,

הם, ואני, פי, ותאכל, אספה, מזי, ושן, מחוץ,

אמרתי, לולי, פן, פי, לו, איכה, אם, פי, פי,

ענבמו, חמת, הלא, לי, פי, פי, פי, ואמר, אשר,

יקומו, ראו, אני, ואין, ואמרתי, ותאחו, ולמשנאי,

וחרבי, מראש, פי, וכפר. שירת הים - פותבין

אותה בשלשים שיטה: שיטה ראשונה, פדרכה;

ושאר השיטות, אחתי מניחין באמצעה רוח אחד

[של תשע אותיות], ואחת מניחין הרוח בשני מקומות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יָפָה^ה; וּמוֹסִיף בְּעוֹרוֹת וּמְהַדֵּק, עַד שְׂמֵעֶשֶׂה הַקֶּף הַפְּרָךְ שֶׁשָּׂה טַפְחִים, שֶׁהוּא רַחֵב הָעוֹר. וּמוֹרֵד בְּחוּט שֶׁל שְׁנֵי, שֶׁמְקִיפוֹ עַל הַפְּרָךְ.

ז) המוכנים לכתובת הספר. ח) אם לא ימתח טוב את היריעה, יישאר הרבה אוויר בין היריעות שיוסיפו עובי להיקף הספר. ט) חוט בצבע אדום.

ד. וְאַחַר כֵּף יַעֲשֶׂה כִּנְהָ שָׁוָה [סרגל ישר], יִהְיֶה אֲרָפֶה אַרְבָּעִים אוֹ חֲמִשִּׁים אֲצָבָעוֹת; וַיַּחֲלֵק [ריסמן] אֲצָבַע אַחַת מֵהֶן בִּכְנֵה לְשָׁנִים וְלִשְׁלֹשָׁה וְלִאֲרָבָעָה חֲלָקִים, כְּדֵי שְׂיָדַע בּוֹ שְׁעוֹר חֲצֵי אֲצָבַע, וּרְבִיעֵי אֲצָבַע, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה הַחֲלֵק. וַיִּמְהַדֵּךְ כָּל עוֹר וְעוֹר בְּכִנְהָ זוֹ, עַד שְׂיָדַע כִּמְהָ אֲצָבַע יֵשׁ בְּכָל עוֹר וְעוֹר, כְּדֵי שְׂיָדַע כִּמְהָ אֲצָבַע בְּאֶרֶךְ כָּל הַפְּרָךְ.

ה. וְאַחַר כֵּף לֹקַח עוֹרוֹת אַחֲרִים, שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה, לְבַדֵּק בָּהֶן שְׁעוֹר [גודל] הַכֶּתֵב, וְכוֹתֵב בָּהֶן דָּף אֶחָד. וְדַבֵּר יָדוּעַ, שֶׁאֲרָךְ הַדָּף שָׁבַע עֶשְׂרֵה אֲצָבָעוֹת, לְפִי שֶׁהוּא מְנִיחַ גְּלוּיֹן לְמַעַלָּה שְׁלֹשׁ, וְלַמַּטָּה אַרְבַּע^א; אֲבָל רַחֵב הַדָּף, הוּא לְפִי הַכֶּתֵב - אִם דָּק אִם עָבֵה^ב. וְכֵן מְנִיחַ הַשִּׁיטוֹת שְׁבַדֵּף^ג, יְבוֹאוּ לְפִי הַכֶּתֵב, לְפִי שְׁבִינַי שִׁיטָה לְשִׁיטָה, כְּמִלְאָ שִׁיטָה^ד.

ו) גובה כל עמוד כתוב. זא) מקום שבע האצבעות שנשאר ריק, ביחד עם מקום שבע עשרה אצבעות שבהם כותב, יוצא בסך הכל עשרים וארבע אצבעות שהן מידת גובה היריעה. יב) כל שורה היא ברוחב שלושים אותיות, ובכל כתב גודל האותיות שונה, כמבואר לעיל (פרק ז, הלכה ה), ובהתאם לכך מידת רוחב העמוד משתנה. יג) בכל עמוד צריך שיהיו בין ארבעים ושמונה לשישים שורות, וכמות זו משתנה בהתאם לגודל הכתב, כמבואר לעיל (פרק ז הלכה י). יד) גם גודל הרווחים שבין השורות משתנה בהתאם לגודל האותיות, מכיוון שבין שורה לשורה צריך להיות בגובה שורה.

ו. וְאַחַר שְׁכוּתֵב הַדָּף שְׁבוּדֵק בּוֹ לְפִי מֵה שְׂיִרְצָה, זְמַד רַחֵב הַדָּף בְּאֲצָבָעוֹת הַכִּנְהָ; וַיּוֹסִיף עַל רַחֵב הַדָּף שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת שְׁבִינַי דָּף וְדָף, וַיַּחֲשֹׁב כִּמְהָ דְפִינַי יְבוֹאוּ בְּפָרְךְ שְׁגָלָל מֵאוֹתוֹ הַכֶּתֵב שְׁבַדֵּק בּוֹ, וַיָּדַע חֲשׁוֹן הַדְּפִינַי. וַיִּרְאֶה כִּמְהָ נִכְתָּב בְּדָף זֶה שְׁבַדֵּק בּוֹ מִן הַתּוֹרָה כְּלָה, וּמִשְׁעַר לְפִי הַסֵּפֶר שֶׁהוּא כוֹתֵב [מעתיק] מִמֶּנּוּ. וּמִחֲשֹׁב - אִם עֲלֵתָה כָּל הַתּוֹרָה לְפִי מְנִיחַ הַדְּפִינַי, זֶה הוּא הַכֶּתֵב שְׁכוּתֵב בּוֹ בְּפָרְךְ; וְאִם הוֹצִיא חֲשׁוֹן שְׁבַדֵּפִינַי יוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה [ונשאר דפים

כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, בֵּין בְּשִׁירוֹת בֵּין בְּשָׂר הַכֶּתֵב, יִתְפּוֹן שֶׁתְּהֵא אוֹת סְמוּכָה לְחִבְרָתָהּ בְּיוֹתֵר, וְלֹא תִדְבַק בָּהּ וְלֹא תִתְרַחַק מִמֶּנָּה - כְּדֵי שֶׁלֹּא תִרְאֶה הַתְּבָה כְּשִׁתִּי תְבוֹת, אֲלֵא יִהְיֶה בֵּין אוֹת לְאוֹת כְּחוּט הַשְּׂעִרָה; וְאִם הִרְחִיק אוֹת מֵאוֹת, כְּדֵי שֶׁתִּרְאֶה הַתְּבָה כְּשִׁתִּי תְבוֹת לְתִינוּק שְׂאִינוֹ רְגִיל, הִרִי זֶה פְּסוּל, עַד שְׂיִתְקַן.

פָּרָק ט

דיני גודל הספר תורה והיריעות

א. אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא אֲרָפוּ [גבחה] יִתֵּר עַל הַקֶּפוּ [כשהוא נגלל]^א, וְלֹא הִקְפוּ יִתֵּר עַל אֲרָפוֹ. וְכִמְהָ הוּא אֲרָפוֹ? בְּגוּיִל [עשוי מכל עובי העור] - שֶׁשָּׂה טַפְחִים, שֶׁהֵם אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אֲצָבַע בְּרַחֵב הַגּוּדֵל שֶׁל יָד; וּבְקִלְף [עשוי מהשכבה התחתונה של העור] - אוֹ פְּחוּתֵי אוֹ יוֹתֵר, וְהוּא שְׂיֵהֵא אֲרָפוֹ כְּהַקֶּפוּ. וְכֵן אִם עֲשֶׂה בְּגוּיִל פְּחוּתֵי מִשְׂשָׂה וּמַעֲט [הקטין] אֶת הַכֶּתֵב, אוֹ יִתֵּר עַל הַשְּׂשָׂה וְהִרְחִיב בְּכֶתֵב, עַד שְׂיֵהֵא אֲרָפוֹ כְּהַקֶּפוּ - הִרִי זֶה כְּמַצָּה.

א) צריך לעשות את הספר תורה כך שגובה היריעה יהיה לא יותר ארוך מעובי הספר תורה כשהוא גלול. ב) אם הכתב דק. ג) אם הכתב רחב וארוך.

ב. שְׁעוֹר [שולין] הַגְּלוּיֹן [הריקים] מְלַמְטָה, אַרְבַּע אֲצָבָעוֹת; וְלְמַעַלָּה, שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת; וּבֵינַי דָּף [עמוד] לְדָף, שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת. לְפִיכֵךְ, צְרִיף שְׁנַיִם בְּתַחֲלַת כָּל יְרִיעָה וּבְסוּפָהּ, רַחֵב אֲצָבַע אַחַת וּכְדֵי תְפִירָהּ - שְׁנַמְצֵא כְּשֶׁתְּתַפֵּר הִרְיָעָה, יִהְיֶה בֵּין כָּל דָּף וְדָף בְּכָל הַסֵּפֶר כְּלוּ, שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת. וַיִּנְיֵחַ מִן הָעוֹר^א בְּתַחֲלַת הַסֵּפֶר וּבְסוּפוֹ, כְּדֵי לְגַל עֲמוּדוֹ. וְכָל הַשְּׂעוּרִין הָאֵלוּ, לְמַצָּה; וְאִם חָסַר אוֹ הוֹתֵר, לֹא פְּסוּל.

ד) מכיוון שמחברים את היריעות בתפירה, צריך להשאיר מקום ריק לתפרים. ה) שם כולל לגוויל ולקלף. ו) מכיוון שאת הספר תורה מחברים בשני צדדיו למקלות מעץ שמכונים 'עצי חיים', כמבואר בסמוך הלכה יד.

ג. כִּיצַד יִתְפּוֹן אָדָם, עַד שְׂמֵעֶשֶׂה הַסֵּפֶר שְׂיֵהֵא אֲרָפוֹ כְּהַקֶּפוּ? מִתְחִיל וּמִרְבַּע הָעוֹרוֹתֵי בְּשׂוּהָ [ברחבם], וְעוֹשֶׂה רַחֵב [גובה] כָּל עוֹר מֵהֶן שֶׁשָּׂה טַפְחִים, קָצֵב [מידה] אֶחָד לְכָל. וְאַחַר כֵּן גּוֹלָל הָעוֹרוֹת, וְעוֹשֶׂה מֵהֶן כְּרָךְ אֶחָד, מְהַדֵּק יָפָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מדפיו, ארבע אצבעות; ושירת היים ושירת האזינו, רחב כל דף משתייהן שש אצבעות^כ; ומגן השיטין שבכל דף ודף, אחת וחמשים; ומגן הדפין של כל הספר, מאתים ששה ועשרים דף; וארץ כל הספר, אלה ושלוש מאות וששים ושש אצבעות, בקרוב.

(כ) מכיוון שיש רווח בגודל תשע אותיות באמצע כל שורה בהן, כמבואר לעיל סוף פרק ח.

יא. אלו השש אצבעות היתרות בחשבון^כ, לגליון שבתחלת הספר ושבסופו. והעורות שפתבנו בהם, עורות אילים. ובזמן שתדעה לכתב על פי המדות האלו, או קרוב להן מעט, הן חסר דף אחד או שנים או שלשה, או יתר דף או שנים או שלשה - לא תיגע [=תטרח] ולא תהא צריך לחשבון, אלא מיד יבוא לך ארכו כהקפו.

(כג) בכל דף יש 6 אצבעות (עם רוחב שתי אצבעות שבין דף לדף), 2261 דפים כפול 6, שווה 1356 אצבעות. תוסיף רוחב 4 אצבעות שבעמודי ה"שירות" שהן רחבות מיותר מכל העמודים, שווה 1360, יוצא שיש 6 אצבעות נוספות.

יב. אין עושים ביריעה פחות משלשה דפין, ולא יתר על שמונה דפין; נודמנה לו יריעה בת תשעה דפין, חולק אותה ארבעה לכאן וחמשה לכאן; במה דברים אמורים? בתחלת הספר, או באמצעו; אבל בסוף הספר, אפלו פסוק אחד בדף אחד, עושים אותו דף אחד לבדו, ותופרין אותו עם שאר היריעות.

יג. כשתופרין היריעות, אין תופרין אותן אלא בגדין של בהמה או חיה טהורה, ואפלו מנבלות וטרפות שלהן, כדרך שתופרין התפלין; ודבר זה, הלכה למשה מסיני^כ. לפיכך, אם תפרן שלא בגדין, או בגדי בהמה טמאה - פסול, עד שיתיר ויחזור ויתפר בהלכה.

(כד) על התפלין נאמר: "למען תהיה תורת ה' בפיך", ולמדו מכך חז"ל, שצריך לעשות את התפלין מדברים המותרים באכילה, וספר התורה שווה ביניהם אלו לתפלין.

יד. כשתופרין היריעות, אינו תופר כל היריעה בלה מתחלתה ועד סופה, אלא מניח מעט מלמעלה ומעט מלמטה בלא תפירה, כדי שלא תקרע היריעה באמצעה כשיגלל. ועושה לו שני עמודים של עץ, אחד בתחלתו ואחד בסופו. ותופר

ללא כתב, ורחיב בכתב עד שיתמעט מגן הדפין, ויבדק בדרך אחר^ט; ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן הדפין, ימעט בכתב עד שירבה במגן הדפין, ויבדק בדרך אחר. וכן בדרך אחר דף, עד שייבוא החשבון אחד^ט.

מאחר שידע רחב הדפין ושעור הכתב, מתחיל באותו הכרך.

(טו) שכתבתו עבה יותר. (טז) שכמות העמודים תהיה מדויקת עד סיום כתיבת ספר התורה.

ז. ומחלק כל עור ועור, דפין דפין בשרטוט [=שריטת קוים], כפי רחב הדף שבדק בו, ועלה בחשבון. וכשישארו לו מן העור שלש אצבעות או ארבע יותר על הדף האחרונה שפיריעה^ז, מניח ממנו רחב אצבע וכדי תפירה [=ומקום לתפירת היריעות אחת לשניה], ויקץ השאר ואל יחוש [יחשוש] - שבאחרונה תוסף עורות אחרות על הכרך שגלל, כנגד כל התוספות שקוצץ מכל עור ועור; ואינו צריך לחשב דבר זה, שהכתב [שחושב] מושכו [=מסדרון] לפי מגן הדפין [מגין הדפים הוא כרוחב הכתב]^ח.

(יז) ברוחב שאינו מספיק כבר כדי לכתוב עליו עמוד שלם, או שכבר כתב על היריעה שמונה עמודים (ולא כותבים יותר משמונה עמודים על יריעה אחת, כמבואר בסמוך הלכה יב). יח) ובין כה וכה מספר הדפים שיהיה לו, הוא לפי מה שבדק בתחילה את גודל הכתב.

ח. וכן הרוצה לעשות רחב הספרי^ט יותר על ששה [טפחים] או פחות מששה, על הדרך הזאת הוא מחשב^כ, ויצא ארכו כהקפו, בלא פחות ולא יותר - והוא, שלא יטעה בחשבון.

(יט) רוחב היריעה שהוא גובה הספר. כ) מחשב את היחס הנכון בין גודל הכתב לכמות העמודים, כמבואר בהלכות הקודמות.

ט. רחב הגודל האמור בכל השעורין האלו ובשאר שעורי תורה בלה, והוא הבינוני^{כא} - כרך דקדקנו בשעורו, ומצאנוהו רחב שבע [גרגירין] שעורות בינוניות זו בצד זו בדחק; והן כארץ שתי שעורות ברוח. וכל טפח האמור בכל מקום, הוא ארבע אצבעות מזו; וכל אמה, ששה טפחים.

(כא) של אדם בינוני.

י. ספר תורה שכתבתי אני - רחב כל דף ודף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) שְׁנַכְתַּב בְּשָׂאָר לְשׁוֹנוֹת; (י) שְׁכַתְּבוּ גוֹי וְכִיּוֹצֵא בו מְשָׂאָר פְּסוּלִין; (יא) שְׁכַתְּב הָאֲזַפְרוֹת [שמות ה']; בְּלֹא בְּנָה; (יב) שְׁחַסְר אָפְלוֹ אוֹת אַחַת; (יג) שְׁהוֹסִיף אָפְלוֹ אוֹת אַחַת; (יד) שְׁנַגְעָה אוֹת בְּאוֹת; (טו) שְׁנַפְסְדָה צוֹרֵת אוֹת אַחַת, עַד שְׁלֹא תִקְרָא כָּל עֲקָר, אוֹ תִדְמָה לְאוֹת אַחַר־ת - בֵּין בְּעַקְר הַכְּתִיבָה [=מלכתחילה], בֵּין בְּנִקְב [שניקבה האות], בֵּין בְּקָרַע, בֵּין בְּטִשְׁטוּשׁ [ששינו את צורתה]; (טז) שְׁהִרְחִיק אוֹ הִקְרִיב בֵּין אוֹת לְאוֹת, עַד שְׁתִּרְאָה הַתְּכָה כְּשֵׁתִי תְבוֹת, אוֹ שְׁתִּי תְבוֹת כְּתְּכָה אַחַת; (יז) שְׁשַׁנָּה צוֹרֵת הַפְּרָשִׁיּוֹת; (יח) שְׁשַׁנָּה צוֹרֵת הַשִּׁירוֹת; (יט) שְׁכַתְּב בְּשָׂאָר הַכְּתָב כְּשִׁירָה; (כ) שְׁתַּפְּר הִירֵיעוֹת שְׁלֹא בְּגִידֵי טְהוֹרָה. וּשְׂאָר כָּל הַדְּבָרִים - לְמַצְוָה, לֹא לְעֵכָב.

א) הלכה זו מסכמת את הדברים שנכתבו בפרקים הקודמים.
 ב) שהקלף לא עבר עיבוד בקמח ובעפצים. ג) לצד הבשר, וצריך לכתוב בצד השיער, כמבואר לעיל (פרק א, הלכה ח).
 ד) צריך לכתוב את הספר תורה רק בלשון הקודש ובכתב אשורי, כמבואר לעיל (פרק א הלכה יט). ה) וכל אות צריכה להיות מוקפת עור מכל רוחותיה (לעיל פרק א, הלכה יט).
 ו) שנמחקה לגמרי. ז) שכתב פתוחות – סתומות, וסתומות – פתוחות, כמבואר לעיל (פרק ח, הלכות א-ג). ח) "שירת הים" ו"האזינו", הנכתבת בצורה מיוחדת, כמבואר לעיל (פרק ח, סוף הלכה ד). ט) עשה רווח סתם באמצע שורה, ופסול זה מבואר לעיל פרק ז, הלכה יא. י) אלא תפר בגידי בהמה טמאה, ופסול עד שיתירן ויתפרן כהלכה (לעיל פרק ט, הלכה יג).

ב. ספר תורה הכָּשֵׁר - נוהגין בו קְדֻשָּׁה יְתֵרָה וְכָבוֹד גָּדוֹל. וְאָסוּר לוֹ לְאָדָם לְמַכּוֹר סֵפֶר תּוֹרָה, אָפְלוֹ אֵין לוֹ מָה יֵאכַל, וְאָפְלוֹ הָיוּ לוֹ סְפָרִים רַבִּים, וְאָפְלוֹ יִשָּׁן לְקַח בוֹ חֵדֶשׁ. לְעוֹלָם אֵין מוֹכְרִין סֵפֶר תּוֹרָה, אֲלֵא לְשָׁנֵי דְבָרִים - שִׁילְמַד תּוֹרָה בְּדַמְיוֹ, אוֹ שִׁישָׂא אִשָּׁה בְּדַמְיוֹ; וְהוּא [בלבד], שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ דְּבַר אַחַר לְמַכּוֹר.

יא) שיתפרנס מרווח המכירה ויוכל ללמוד תורה במנוחה, והטעם: גדול הלימוד שמביא לידי מעשה. יב) מכיוון שעל ידי הנישואין האדם מקיים את העולם.

ג. ספר תורה שְׁבָלָה, או שְׁנַפְסַל - נוֹתְנִין אוֹתוֹ

הַעוֹר שֶׁשִׁיר בְּתַחֲלָה וּבִסּוֹף עַל הָעַמּוּדִים בְּגִידִין, כְּדִי שִׁיְהֵא נִגְלָל עֲלֵיהֶן; וְיִרְחִיק בֵּין הָעַמּוּד וְהַכְּתָב שְׁבַדָּף.

טו. ספר תורה שְׁנִקְרַעָה בוֹ יְרִיעָה - [מהשוליים ל]בְּתוֹף [הכתב] שְׁתִּי שִׁיטוֹת [בתוך הכתב בין אות לאות], יִתְפַּר; בְּתוֹף שְׁלֵשׁ, לֹא יִתְפַּרְכֵּי. בְּמָה דְבָרִים אֲמוֹרִים? בִּישָׁן שְׂאִין עֲפָצוֹ [=עיבוד] נְפָרִי; אָכַל אִם נָכַר הַגּוֹיִל שְׁהוּא עָפוּץ - תּוֹפֵר, וְאָפְלוֹ קָרַע הַבָּא בְּתוֹף שְׁלֵשׁ. וְכֵן בֵּין דָּף לְדָף^כ, וּבֵין תְּכָה לְתְּכָה - יִתְפַּרְכֵּי. וְכָל הַקְּרָעִים - אֵין תּוֹפְרִין אוֹתָן, אֲלֵא בְּגִידִין שְׁתּוֹפְרִין בְּהֵן הִירֵיעוֹת זוֹ לְזוֹ; וּבְכָל הַקְּרָעִים - יִזְהַר שְׁלֹא תִחַסְר אוֹת אַחַת, אוֹ תִשְׁתַּנָּה צוֹרֵתָה.

כה) אלא גונג את היריעה הזו וכותב חדשה, מכיוון שתפר כל כך גדול לא נאה לספר תורה. כו) את הקלף מעבדים במי עפצים שהם מכווצים ומחזקים את העור, וכשהקלף ישן כבר העיבוד לא נראה טוב ונראה שהתפר בא לתקן ויקבון. כז) אם נקרעה היריעה בין עמוד לעמוד בגובה יותר משלוש שורות. כח) מותר לתפור ולתקן אותו. אולם, כל עוד לא תפר את הקרע, אסור לקרוא בספר תורה זה למרות שלא נקרעה בו שום אות.

פְּרָק י

שמירת וכבוד ספר התורה, מכירתו ודיני הכלים המשמשים את ספר התורה.

א. נִמְצְאָת לְמַד, שְׁעֲשִׂרִים דְּבָרִים הֵן, שְׁכָּל אֶחָד מֵהֶן פּוֹסֵל סֵפֶר תּוֹרָה; וְאִם נַעֲשֶׂה בוֹ אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הוּא כְּחֻמֶּשׁ מִן הַחֻמְשִׁין שְׁמַלְמְדִין בְּהֵן הַתִּינוּקוֹת, וְאֵין בוֹ קְדֻשַׁת סֵפֶר תּוֹרָה, וְאֵין קוֹרִין בוֹ בְּרַבִּים; וְאֵלוֹ הֵן: (א) אִם נִכְתַּב עַל עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה; (ב) שְׁנַכְתַּב עַל עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂאִינוֹ מְעַבְד־; (ג) אוֹ שֶׁהִיָּה מְעַבְד שְׁלֹא לְשֵׁם סֵפֶר תּוֹרָה; (ד) שְׁנַכְתַּב שְׁלֹא בְּמָקוֹם [המיועד ל]כְּתִיבָה, עַל הַגּוֹיִל בְּמָקוֹם בְּשָׂרִי וְעַל הַקְּלָף בְּמָקוֹם שְׂעָר; (ה) שְׁנַכְתַּב מְקַצְתוֹ [חלקן] עַל הַגּוֹיִל, וּמְקַצְתוֹ עַל הַקְּלָף; (ו) שְׁנַכְתַּב עַל הוֹכְסוֹסְטוֹס [=השכבה העליונה של העור]; (ז) שְׁנַכְתַּב בְּלֹא שְׂרְטוּט [=שריטת קוים ישרים על הקלף ליישר הכתב]; (ח) שְׁנַכְתַּב שְׁלֹא בְּשַׁחַר הָעוֹמֵד [המתקיים זמן רב];

שעשירים דברים הן: והלא בתחילת הלכות ס"ת מצינו פסול נוסף: "כתב מקצת השם בשיטה ומקצתו תלוי" ! - יין מלכות סכ"ד. א. א. בדמיו: משום שמצות פו"ר הוא חיוב תמידי - לקו"ש ח"ל ע' 27.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ט אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על גבי החמשין^{כב}, ולא חמשין על גבי ספר תורה. וכל כתבי הקדש, אפלו הלכות והגדות - אסור לזרק אותן^{כג}. הקמיעים עם שמות הקודש לסגולה] שיש בהם ענינים של כתבי הקדש^{כד} - אין נכנסין בהן לבית הפסא, אלא אם כן היו מחפזות [בכסוי] עור.

כא) ספר שכתוב בו רק חומש אחד בלבד, ועשוי מקלף מגולגל כמו ספר תורה. (כב). ונביאים וכתובים, מותר להניח זה על זה. (כג) כשנותן אותם לאדם אחר, לא יזרוק אליו. (כד) פסוקים שיש בהם סגולה לרפואה.

ו. לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו, ויפנס בו לבית המרחץ, או לבית הפסא^{כה}, או לבית הקברות^{כו} - אף על פי שהוא פרוף במטפחות, ונתון בתוף התיק שלו. ולא יקרא בו, עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר, או מן המת, או מבית הפסא. ולא יאחז הספר

כשהוא ערום^{כז}. ואסור לישב על מטה שספר תורה עליה.

השגת הראב"ד ואסור... עליה א"א ואם היה מקום גבוה טפח וס"ת מונח עליו מותר והכי איתא בירושלמי.

כה) מכיוון שזה זלזול בספר תורה להיכנס אתו למקומות מלוכלכים. (כו) מכיוון שגם להחזיק ספר תורה בלי לקרוא בו זו מצווה, ולועג בכך למתים שאינם יכולים לקיים מצוות. (כז) יש מבארים: שהערום הכוונה לספר, שהספר ללא מעיל, ויש מבארים שהכוונה כשהאדם ללא בגדים.

ז. בית שיש בו ספר תורה - אסור לשמש מטתו בו, עד שיוציאנו, או עד שניחנו בכלי, ויתן הפלי בכלי אחר שאינו מזמן [מיועד] לו; אבל אם הנה מזמן לו - אפלו עשרה פלים זה בתוף זה, בכלי אחד הן. או עד שיעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים, אם אין לו בית אחר [חדר נסף]; אבל אם יש לו בית אחר - אסור לשמש מטתו, עד שיוציאנו. ח. כל הטמאין, ואפלו נדות, ואפלו גוים - מתרין לאחז ספר תורה, ולקרות בו; שאין דברי תורה מקבלין טמאה. והוא, שלא יהיו ידיו מטופות, או מלכלכות בטיט; אלא ירחצו ידיהן, ואחר כך יגעו בו.

ט. כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך^{כח}, חיב לעמד מפניו^{כט}. ויהיו הפל עומדין, עד שיעמד זה

בכלי חרש^ל, וקוברין אותו אצל [קבר] תלמיד חכמים; וזו היא גניזתו. מטפחות [מעיל] ספרים שפלו, עושין אותן תכריכין למת מצוה^ל; וזו היא גניזתן^ט.

יג) מכיוון שבכלי חרס ספר התורה יישאר שלם יותר זמן, ולא קוברים את ספר התורה בעפר בלבד, כדי שלא יתבלה מהר. יד) אחד מישראל שמת בדרך, ואין מי שידאג לקבורתו. טו) אך אין זו חובה להכין מהם תכריכים למת מצווה, ויכול לגנום בכלי חרס בעפר כמו ספר התורה בעצמו.

ד. תיק שהוכן לספר תורה, והנח בו^{טו}; וכן המטפחות, והארון, או המגדל [בימת הקריאה] שמניחין בו ספר תורה, אף על פי שהספר בתוף התיק; וכן הפסא^{טז} שהוכן להניח עליו ספר תורה, והנח עליו ספר תורה - הכל תשמישי קדשה הן, ואסור לזרקן; אלא

כשהוא או כשיושבו, ונגזזין. אבל הבימות^{טז} שעומד עליהן אחז ספר תורה, והלוחות [וגם לוחות הכותב] שפותבין בהן

לתינוק להתלמד [צורת האותיות] - אין בהן קדשה. וכן רמוני^{טז} פסף וזהב וכיוצא בהן, שעושין לספר תורה לנואי - תשמישי קדשה הן; ואסור להוציאן לחל, אלא אם כן מכר אותן לקנות בדמיהן ספר תורה או חמשי.

טז) כי אם לא הונח ספר תורה בתיק, או שהתיק לא הוכן במיוחד לספר תורה - אין בו קדושה כלל, כמבואר לעיל פרק ד, הלכה ט. יז) יש בתי כנסת בהם יש כסא מיוחד להניח עליו את ספר התורה בימים שמוציאים שני ספרים לקריאה. יח) אחת שבאמצע בית הכנסת, והשנייה שלפני 'ארון הקודש', שעליה עומד שליח הציבור בעת הוצאת ספר התורה. יט) תכשיטי ספר תורה עשויים בצורת רימון. כ) מכיוון שמעלים בקודש ואין מורידים, ולכן מותר לקנות בהם רק דברים יותר קדושים.

ה. מתר להניח ספר על גבי ספר, ואין צריך לומר על גבי החמשין^{כא}. ומניחין חמשין על גבי נביאים וכתובים, אבל אין מניחין נביאים וכתובים

ולא... ערום: לא כשיטת רש"י - לקר"ש חכ"ג ע' 142.

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ט אדר - ספר אהבה - הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְשִׁוּשֵׁב לְפָנַי סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשֵׁב בְּכַבֵּד רֹאשׁ וּבְאֵימָה וּפְחָד, שֶׁהוּא הָעֵד הַנְּאֻמָּן עַל כָּל בְּאֵי עוֹלָם לֵי, שֶׁנְּאֻמָּר: "וְהָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד"²⁰; וַיְכַבְּדֵנוּ כְּפִי כַחוּ. אָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוּנִים: 'כָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵוּ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵוּ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת'²¹.

לה) על כריתת הברית בין ישראל לאביהם שבשמים. לו) הנביא אומר (שמואל-א ב, ל): "כי מכבדי אכבד ובוזי יקלוי". אך הרמב"ם כתב זאת בסדר הפוך כדי לסיים את ההלכות בדבר טוב, כדרכו בכל סיום הלכות.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהוא העד הנאמן על כל באי עולם".

ומשמע גם על בני נח, וי"ל שמקורו מספרי "כתר תורה מונח כדי שלא יתן פתחון פה לבאי העולם כו' כתר תורה מונח לכל באי העולם" שלשון זה כולל גם אוה"ע.

אבל בהלכות ת"ת כתב "כתר תורה הרי מונח ומוכן לכל ישראל שנאמר "תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" כי זה שיש כתר תורה גם אצל "כל באי העולם" (בשבע מצוות דידהו) לסלק ה"פתחון פה" אינו נוגע להלכות (תלמוד תורה) של ישראל. ואף שנכרי שלמד תורה חייב מיתה, זה רק בלימוד תורת המצוות של ישראל, אבל בלימוד שבע מצוות דידהו הרי אדרבא אמרו חז"ל "שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככה"ג".

לקו"ש חכ"ז ע' 246 והע' 74 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִינַי

י. מַצֵּוֹה לַיַּחַד לְסֵפֶר תּוֹרָה מְקוּם, וּלְכַבֵּד אוֹתוֹ הַמְקוּם, וּלְהַדְרוֹ יֵתֵר מְדִי; דְּבָרִים שְׂפָלוּחוֹת הַבְּרִיּוֹת לֵא, הֵן הֵן שְׂבָכָל סֵפֶר וְסִפְרָיִ. לֹא יִרְק אָדָם כְּנִגַּד סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא יִגְלֶה עֲרוֹתוֹ כְּנִגְדוֹ, וְלֹא יִפְשֵׁט רִגְלָיו כְּנִגְדוֹ, וְלֹא יִנְיַחוּ עַל רֹאשׁוֹ כְּמִשׁוּי. וְלֹא יַחְזִיר אַחֲרָיו לְסֵפֶר תּוֹרָה לֵי, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה [הספר] גְּבוּהָ מִמֶּנּוּ עֲשֶׂרָה טַפְחִים לֵי.

לא) עשרת הדברות הכתובים על לוחות הברית המונחים בארון הברית שבקודש הקדשים. לב) בכל ספר-תורה נמצאות עשרת הדברות, וכמו שמצווה לכבד את ארון ברית ה' בגלל הלוחות שבתוכו, כך מצוה לכבד את המקום שבו מונח ספר התורה. לג) כשעוזב מקום בו נמצא ספר תורה, ילך אחורנית ופניו לכיוון ספר התורה. לד) שאז הספר תורה נמצא ברשות אחרת. זאת הסיבה גם שאין איסור לעמוד ולדבר לקהל בבית הכנסת וגבו לארון הקודש, מכיוון שספרי התורה מונחים בתוך הארון שנחשב רשות אחרת.

יא. הָיָה מְהֵלֵךְ מִמְקוֹם לְמְקוֹם וְסֵפֶר תּוֹרָה עִמּוֹ - לֹא יִנְיַח סֵפֶר תּוֹרָה בְּתוֹךְ הַשֶּׁקַּי, וְיִנְיַחוּ עַל גְּבִי הַחֲמוּר וְיִרְכַּב עָלָיו [-על החמור]; וְאִם הָיָה מְתַפַּחֵד מִן הַגְּנָבִים, מֵתֵר. וְאִם אֵין שֵׁם פַּחַד - מִנִּיחוּ בְּחִיקוֹ כְּנִגַּד לְבוֹ, וְהוּא רוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה וְהוֹלֵךְ. כָּל מִי

20. דברים-ויילך, לא, כו. 21. אבות, ד, ו.

הלכה י: ביאור ההלכה ודיוק הלשון - לקו"ש חכ"ח ע' 56. הלכה יא: ג' גדרים בקדושת ס"ת; כאן לא קאי בחיובי הנהגת כבוד לתורה אלא ב"כבוד ראש" שמעורר ספר התורה באדם; עפ"ז ביאור ההלכה בהרחבה ודיוק הלשונות - לקו"ש חל"ג ע' 34, יין מלכות סכ"ו. כל באי עולם: דיוק וביאור הלשון - לקו"ש חכ"ז ע' 246 והע' 74. וכל... הבריות: וכי תכלית כיבוד התורה היא לשם כבוד האדם?! - יין מלכות סכ"ה.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ג אדר ~

הַלְבוֹת פְּלִים

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

1) יבאר שתנור גדול שרירי ארבעה טפחים והקטן שרירי רובו. הכופח שעשאו לאפייה או לבישול. תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפחתו קרקעותיהן.

א. תנור² גדול - שרירי ארבעה טפחים, והקטן - שרירי רבו. פיצד? אם נשאר³ בגדול ארבעה⁴ ובקטן⁵ רבו - מקבל טמאה⁶; פחות מכאן - אינו מקבל טמאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששיר בו פחות מארבעה בגדול או פחות מרב בקטן - טהור⁷. נשאר בו ארבעה או רב בקטן - עדין הוא בטמאתו. והכירה⁸ - שיריה שלש אצבעות⁹. הפפח שעשאהו לאפיה - שעורו פתנור; לבישול - שעורו פכירה¹⁰.

2) כלים פ"ה מ"א. 3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר". 4) בגבהו. 5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. 6) מפני שראוי הוא עדיין למלאכתו. 7) שבירה כזו מועילה לא רק למנוע קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. 8) שם מ"ב. 9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות מארבעה טפחים. אבל כירה, שמתמשים בה לבישול, מספיק גובה של שלוש אצבעות. 10) ראה פט"ו ה"ב.

ב. תנור שנטמא¹¹ ולא רצה לכתתו¹², פיצד מטהרין אותו? חלקו¹³ לשלשה חלקים, וגורר¹⁴ את הטפלה¹⁵ שעל החרסים, עד שנמצא פל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו¹⁶. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא¹⁷ והקטן טהור. חלקו לשנים בשנה - פל אחד מהן טמא¹⁸, לפי שאי אפשר לכוון¹⁹. אבל טבלא של חרס שיש לה דפן שנחלקה לשנים - טהורה²⁰. ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

11) שם מ"ז. 12) לשברו לרסיסים. 13) מלמעלה למטה. 14) צ"ל וגורר. 15) שכבת טיט שמירחה על התנור מבחוץ, אחר צירופו בכבשן ולפני היסקו לאפייה. 16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה

לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה מהתנור עצמו. 17) מפני שהוא רוב הכלי. 18) 'תורת כהנים' פרשת שמייני פ"י ה"ג. 19) לחלק לשני חלקים שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם"). 20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין תנור לטבלא (ראה השלמות). [בתוספות יום טוב' שם מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו מנוגדים למה שאמרו (בכורות יז, ב) "שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנחלקה טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידיה, ומפני שאי אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמא הוא הגדול, וספק טומאה דרבנן - טהור.

ג. תנור²¹ שחלקו²² לשלשה ואחד גדול פשנים - הגדול טמא²³, והשנים הקטנים טהורין. התכוו חליות²⁴ לרחבו²⁵, אם היה גבה פל חליא וחליא פחות מארבעה טפחים - טהור²⁶. חזר וסדר החליות זו על גבי זו והמריח עליהם בטיט והחזירו תנור פשהיה - הרי זה כמו שעשה תנור אחר²⁷, ואינו מקבל טמאה אלא מכאן ולהבא²⁸. והוא שייסיקנו כדי לאפות בו ספגנין אחר שמרחו²⁹. הרחיק ממנו את הטפלה³⁰ ונתן חול או צרורות בין החליות ובין הטפלה³¹ - אינו מקבל טמאה לעולם³². וזהו שאמרו: הנדה והטהורה אופות בו והוא טהור. היתה בו³³ חליא אחת שיש בה ארבעה טפחים - היא מתטמאה במגע ולא מתטמאה באויר³⁴, ושאר החליות טהורות.

21) טמא. 22) כלים פ"ה מ"ז. 23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם הגדול טהור. 24) שם מ"ח. 25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. 26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. 27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. 28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. 29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. 30) את הטיט. לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. 31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. 32) מפני שהחליות לא נתחברו בטיט. 33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. 34) גירסת הגר"א שם "מטמאת במגע ובאויר", וכן גורס בעל 'סדרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאם חילק תנור לכמה חלקים, ולאחר מכאן דיבק את אותם החלקים עצמם ומירחם בטיט - מקבלים טומאה. וכאן מוסיף רבינו ומשמיענו, שאפילו נטל שברי חרס שלא היו מחוברים מעולם ודיבקם ומירחם - דינם כתנור שלם.

ח. פטס⁵¹ שְׁקָרְזֵל⁵² וְעִשָּׂאָהּ תַנּוּר וְעֵשָׂה לוֹ טַפְלָה מַחוּץ, אָף עַל פִּי שְׁמַקְבֵּל עַל דְּפְנוֹתָיו כְּשִׁעוּר⁵³ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁפָלֵי חָרֶס שְׁטֵהָר⁵⁴ - אֵין לוֹ טַמְאָה לְעוֹלָם, אֲלָא אִם כֵּן עִשָּׂאָהּ תַנּוּר וְעֵשָׂה לוֹ טַפְלָה⁵⁵ מִבֵּית וּמִבְּחוּץ⁵⁶.

51) חבית גדולה של חרס (שם פ"ד ה"ח). 52) שברו (הגר"א), פירוש, חתך את השוליים ואת הגג. פטס כמו שהוא, אינו מתאים לאפיה אלא אם שבר השוליים והגג. 53) דפנות הפיטס הם שקערורים מבפנים, ואפשר להכניס בהם משקין כשיעור האמור לקמן בפ"ח ה"ג. 54) שהיה ראוי לקבל טומאה, ונשבר ונעשה בלתי ראוי לכך. 55) הדביק עליו שכבת טיט וצירפו בכבשן. 56) וכלי חדש בא לכאן. [לקמן בפ"ח ה"י יתבאר, ששברי כלי חרס מקבלים טומאה אם הם מקבלים, ולמה דפנות הפיטס אינם מקבלים טומאה? נראה, שהפיטס שניטלו שוליו וגגו וכולו שלם, אי-אפשר להשתמש בו לקבלה. אולם תמוה הדבר, שאינו מיטמא כשדופנותיו שלמים, ואם יישברו ויישאר כדי לקבלה - ייטמא. ואולי הכוונה כשיש בית קיבול בדופנותיו מבחוץ, ואעפ"כ אינו מקבל טומאה מפני שלא נעשה לקבלה].

ט. תַנּוּר⁵⁷ שֶׁל סְדָקִין⁵⁸ שֶׁעֲשָׂה טַפְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁵⁹ וּמְקוֹם הַסְּדָקִין מְגֻלָּה⁶⁰ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טַמְאָה⁶¹. נִתַּן טִיט אוֹ סִיד אוֹ גַפְסִים⁶² עַל גְּבֵי הַסְּדָקִין - הָרִי זֶה מְחַטְמָא⁶³. נִתַּן עֲלֵיהֶן חֲרִסִית⁶⁴ אוֹ זָפֶת וּגְפִרִית, שְׁעוּה וּשְׁמָרִים, בְּצֶק אוֹ גִלְלִים - טְהוֹר. זֶה הַפֶּלֶל: דְּבַר שְׂאִין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ תַנּוּר - אֵינוֹ מְחַבֵּר אֶת הַסְּדָקִין.

57) שם ה"ז. 58) תנור העשוי מחתיכות חרס מחוברות זו לזו, ונשארו סדקים בין החתיכות. 59) מרח טיט על כל חתיכה וחתיכה. 60) לא מרח על מקום הסדקים. 61) מפני שחלקי התנור אינם מודבקים. 62) גבס. 63) אף-על-פי שלא מירח על החרסים. 64) חרס כתוש שנילוש במים (רבינו בפירושו לכלים פ"י מ"ב, אולם בפירושו לשבת פ"ח מ"ד כתב: "טיט האדמה, והוא ידוע אצל הרופאים").

י. סְדָקִין⁶⁵ תַנּוּר שֶׁנִּתְּנוּ פְּלָפִי זָוִית⁶⁶ וּמְרַח בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין⁶⁷ - טְהוֹר⁶⁸.

65) שם. 66) העמיד את התנור בזווית הבית, והוא נוגע בשני הקירות באופן שהסדק נמצא בחלול שבין הקירות והתנור (ביאור הגר"א לתוספתא). 67) במקום שדופנות התנור נוגעים בקירות הבית. 68) אף-על-פי שהמירוח מחזק ומעמיד את התנור שלא יתפרק.

טהרות. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאית באוויר כשיש בה בעצמה שיעור תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאוויר, ולא מצא יישוב].

ד. תַנּוּר³⁵ שֶׁבָּא מִחֶתְדָּה³⁶ מִבֵּית הָאֶמֶן וְעֵשָׂה לוֹ סְמוּכִין³⁷ שְׁמַקְבֵּצִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת כְּאֶחָד וּנְתַנֵּם עָלָיו וְהוּא טְהוֹר³⁸ וְנִטְמָא³⁹ - כְּשִׁיטֵיר אֶת הַסּוּמְכִין אוֹתוֹ יְטֵהָר⁴⁰. וְאִפְלוּ הִחְזִירֶן - הָרִי הוּא טְהוֹר⁴¹. מְרַחוּ בְטִיט - מְקַבֵּל טַמְאָה לְהַבָּא. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַסִּיקוֹ, שְׁכָבֵר הַסִּיק⁴².

35) משנה שם פ"ה, ט. 36) לארכו. 37) חישוקים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. 38) התנור עודנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישוקים. 39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישוקים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. 40) הסרת החישוקים היא נתיצת התנור. 41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישוקים מועילים לדונו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשבאו מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונתן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנתבאר דינו בהלכה ג. 42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחהו בטיט, שאמרנו בה"ג צריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

ה. תַנּוּר שֶׁחֲתָכוּ⁴³ חֲלִיּוֹת וְנִתַּן חוֹל בֵּין חֲלִיּוֹת לְחֲלִיּוֹת וְטַח בְּטִיט עַל הַפֶּל מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טַמְאָה⁴⁴.

43) שם משנה י. 44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החוליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירוח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבעיא זו, שתוצאותיה היו חמורות מאוד.

ו. יוֹרֵת הָעֶרְבִיִּים⁴⁵, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאֶרֶץ וְטַח בְּטִיט⁴⁶: אִם יָכוֹל הָטִיט לְעַמֵּד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - מְקַבֵּל טַמְאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טְהוֹר⁴⁸.

45) שם. 46) את כותלי הבור. 47) אם נגעה טומאה בטיט. 48) חפירה באדמה אינה מקבלת טומאה.

ז. הַמְּבִיא⁴⁹ שְׁבָרֵי חָרֶס וְדִבְקָן זֶה בְּזֶה וְעִשָּׂאָן תַנּוּר, וְעֵשָׂה לוֹ טַפְלָה מִבֵּית וּמִבְּחוּץ וְהַסִּיקוֹ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טַמְאָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן כְּשִׁעוּר⁵⁰.

49) תוספתא שם פ"ג ה"א. 50) למעלה, בהלכה ג למדנו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תתבשל הקדרה מלמעלה. הנה הפחת עמק שלשה או יתר - אינה מקבלת טמאה; שהרי האש⁸⁴ רחוקה מן הקדרה ואינה בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת⁸⁵ - עדין היא בטוהרה⁸⁶. מרחו בטיט - נעשות האבן קרקע הפירה ומקבלת⁸⁷ טמאה מן האבן והקירות. (72) להדביק פת בדף.

יא. דף⁶⁹ של תנור שנתנו בזית⁷⁰ להיות אופה בו⁷¹ - טהור. ואם יש בו רב⁷² תנור - מקבל טמאה.

(69) שם. (70) העמיד אותו בזווית הבית, באופן המבואר בהלכה הקודמת. (71) להסיק במקום הפנוי שבין הדף והקירות. (72) להדביק פת בדף.

יב. תנור⁷³ שנתן בו עפר עד הציו: אם נטמא מאוירו בלבד⁷⁴ - אינו מתטמא אלא מעפר ולמעלה⁷⁵; ואם נטמא במגע ונגעה טמאה בו מתוכו⁷⁶ - נטמא כלו אף מעפר ולמעלה⁷⁷.

(73) משנה כלים פ"ה, ו. (74) שרץ נתלה באווירו ולא נגע בתנור. (75) אוכלין ומשקין הנמצאים בתנור למעלה מן העפר מתטמאים, אבל הטמונים בתוך העפר לא נטמאו (רבינו בפירושו למשנה). (76) לא נתבאר אם הכוונה לנגע בתוכו למעלה מן העפר בלבד או אפילו אם נגע בתוכו למטה מן העפר. (77) לקמן בפ"ז ה"ה כותב רבינו, שכל הדברים שנאמר בהם בכלי חרס מטמאים במגע ולא באוויר - טומאתם מגזירת חכמים, ולפיכך הקילו בטומאתם, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו. שם אמנם המדובר בענין חיבור, אבל יש ללמוד משם לכאן. ויוצא מזה, שלדעת רבינו ביטל העפר את חלק הכלי שהעפר בתוכו, ואינו מקבל טומאה מן התורה כלל, אלא חכמים גזרו על המגע ולא על האוויר. [במשנתנו כתוב: "מעפר ולמטן מטמא במגע, מעפר ולמעלן מטמא באוויר". ומפרש רבינו, "מעפר ולמטן", היינו הדברים הנמצאים בתוך העפר. "ומעפר ולמעלן", פירושו מה שנמצא למעלה מן העפר. ובאליהו רבה מפרש: "מעפר ולמטן", היינו שהשרץ נמצא מעפר ולמטן ונגע בשולי התנור - נטמא כל התנור, ואם לא נגע אינו מטמא כלל; "ומעפר ולמעלן", פירושו השרץ נמצא באוויר הפנוי - מטמא כל הכלי. אגב, הוא מקשה, הלא התנור נטמא מאווירו כשנכנס לתוכו השרץ לפני שהגיע לעפר? ותיקן, שהמדובר, כשהשרץ נמצא בתוך העפר, שהיה מוטל על הקרקע לפני שהעמידו שם את התנור (נתבאר כבר שלתנורים שלהם לא היו שוליים). ראה תפארת ישראל.]

יג. הפירה⁷⁸ - מקום שפיתת⁷⁹ שתי קדרות; והכפח - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, פירה שנתחלקה לארבעה⁸⁰ - טהורה; לרחבה⁸¹ - עדין מקבלת טמאה. הכפח שנתחלק, בין לארבע בין לרובו - טהור⁸².

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים-ב, ד, לח). (80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשאר שלמים אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל מקום שהוא לשפיתת קדירה.

יד. הקלתות⁸³ של בעלי בתים שנתחקה קרקעיתיה: אם היה עמק הפחת פחות משלשה טפחים - הרי זו מקבלת טמאה; שאם יסיק בפחת מלמעלה -

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה. (84) הנמצאת בקרקעית הפחת. (85) ואפשר להסיק על האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצרור אינם קרקעית הכירה. (87) הכירה.

~ יום שני כ"ד אדר ~

פרק שבעה עשר

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלוש אצבעות וכו'.

א. כל ידות הכלים² - הרי הן ככלים, ואם נטמא הכלי - נטמאה ידו הצריף³ לה⁴ בתשמישו⁴; ושאין צריף לה - טהור, כמו שיתבאר⁵. לפיכך, האבן היוצאת מן התנור טפח ומן הפירה שלש אצבעות - חבור⁷, ואם נטמא התנור והפירה - נטמאו אבנים אלו. ואכלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו - נטמאו. ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור או בחוץ לשלש אצבעות של פירה - טהורין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך מלאכתו - נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה. (4) בחולין קיח, א - למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח): "טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב. (7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן הכירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף כלום לצורך תשמיש התנור והכירה - אינו יד להם.

ב. הכפח⁹: עשאהו לאפיה - שעור¹⁰ כתנור; עשאהו לבשול - שעורו ככירה.

(9) ראה למעלה פ"ז הי"ג. (10) שיעור היר שלו.

ג. מוסף התנור¹¹ של בעלי בתים - טהור¹²; ושל נחתומין - טמא בטמאת התנור, מפני שסומך עליו את השפוד¹³. פיוצא בו: מוסף יורה של שולקי זיתים - טמא¹⁴, ושל צבעים - טהור¹⁵.

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכבת טיט על שפת התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכבה זו "מוסף התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה, ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפירה מפרשת³⁵ ממנה³⁶: בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות - הרי זו חבור לה בין לטמאת מגע בין לטמאת אור; היתה פחות מכאן, או שהיתה החצר חלקה ואין לה שפה - אין חבור לה; ואם נטמאת הפירה, בין מאוירה בין במגע - החצר טהורה, וכן אם נטמאת החצר - הפירה טהורה.

(30 שם פ"ז מ"ג. 31) חצר - שטח שכנגד פי המוקד. (32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ז ה"א). (33) אם נטמאת הכירה נטמאת החצר, וכן להיפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ד. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבכבות הקודמות מדובר במחבורות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

ז. פטפוטי פירה³⁷ - שלשה³⁸. היה גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות, אם נטמאת הפירה, בין במגע בין באויר - נטמאו שלשתן³⁹. וכן אם היו ארבעה. נטל⁴⁰ אחד מהן⁴¹: אם נטמאת הפירה במגע - נטמאו שני הפטפוטים שנשארו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו עמה⁴². עשה לה שני הפטפוטים⁴³ זה כנגד זה⁴⁴: אם נטמאת הפירה במגע - נטמאו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו⁴⁵. היו הפטפוטים גבוהין⁴⁶ משלש אצבעות ולמטה⁴⁷ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; ומשלה ולמעלה - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, אבל אם נטמאת מאוירה בלבד - אין מתטמאין עמה. היו משוכין מן השפה⁴⁸ בתוך שלש אצבעות⁴⁹ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; היו חוץ לשלש אצבעות - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, ואם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה⁵⁰. ואין מדקדקין⁵¹ בכל השעורין האלו, שפלגן הן מדברי סופרים.

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סוגל, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתתה]. (39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלושה פטפוטים. (42) אפשר להשתמש בהם בדוחק, ומן התורה אינם מתטמאים עם הכירה, וחכמים גזרו טומאה על המגע ולא על האוויר (ראה למעלה הל"ה). (43) האומן עשה רק שני פטפוטים. (44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטפוטים מתטמאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתינו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מתטמאין במגע ובאוויר". אולם רבינו גורס "ולא באוויר" ('תוספות יום-טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטפוטים מגובה

את השפור, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון בצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה, כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים נזהרים מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

ד. עטרת¹⁶ הפירה¹⁷ - טהורה¹⁸. וטירת התנור, והוא המקום הבנוי בצדו שמניחין בו את הפת בעת רייתה: בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים - טמאה בטמאת התנור¹⁹; פחות מארבעה טפחים - טהורה²⁰, לפי שאינה חבור לו²¹. ואם חברה לתנור, אפלו על שלש אבנים²² - טמאה.

(16) שם מ"ג. (17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל להעמיד עליו את הקדירה שהורירו מן האש, ונקרא "עטרת הכירה". (18) אם נטמאת הכירה, לא נטמאה עטרתה. (19) כשנטמאת התנור - נטמאה, מפני שהיא משמשת מלאכת האפיה. (20) טירה קטנה אינה ראוייה להניח בה את הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין התנור (ראה למעלה פט"ז ה"א) ואינה מחוברת לתנור, ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה את האפיה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו. (22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן, והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

ה. בית²³ הפך²⁴ ובית התבלין²⁵ ובית הנר²⁶ שבפירה: אם נטמאת הפירה במגע²⁷ - נטמאו פלג, ואם נטמאת באויר²⁸ - לא נטמאו; לפי שאינן חבור לה אלא מדברי סופרים, ולפיכך עשו להן הפר כדי שלא ישרפו על מגען תרומה וקדשים²⁹. וכן פל שאנו אומרים בענין זה שהוא מתטמא במגע ואינו מתטמא באויר - אינו חבור אלא מדבריהם, ועשו לו הפר זה כדי שלא ישרפו עליו קדשים, אלא תולין.

(23) שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24) מקום להעמיד בו פך השמן. (25) שמשמים בו תבלין לצורך התבשיל. (26) לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חייבור לכירה מן התורה, אלא חכמים גזרו שיהא נידונים כמחברים (שבת מח, ב). (27) כשנגע שרץ בתוכה. (28) נכנס שרץ לאוירה ולא נגע בדופןה. (29) שם. ראה למעלה פט"ו ה"א הערה ע.

ו. חצר³⁰ הפירה³¹, בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות³² - הרי זו חבור; ואם נטמאת הפירה או חצרה, בין באויר בין במגע - נטמאת השניה³³. היתה החצר פחותה מכאן ונטמאת אחת מהן במגע - נטמאת השניה; אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד - אין חברה טמאה, לפי שאינה חבור לה אלא מדבריהם³⁴. היתה חצר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום, ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים", הרי שעם היותו כלי שלם, מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה זו מזכיר את הפסוקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול, ששורפין אותו באש שלמעלה "רשפי" רשפי אש שלהבת י-ה" ש"הו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים בתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, שולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כסא - ק"ש, ומנורה תפילת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לישיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לישיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שעניינם לפרט את תושב"כ, ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס. אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לישיבה הוא פרט בכסא ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים, כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן כט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) כלים פרק ב משנה ג. (3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. (4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח"ט). (5) חבית שמשתמשים בה המתלמדים לשוט על פני המים. (6) מלשון דופן. (7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשתמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.

ב. פָּנָס שֶׁהָיָה בּוֹ בֵּית קִיבּוּל שְׁמֹן⁸ - מְקַבֵּל טִמְאָה, וְשֹׁאֵין בּוֹ - טְהוֹר⁹. וְכֵן מְגוּפַת הַיּוֹצְרִים¹⁰ שֶׁיֵּשׁ לָהּ תוֹךְ - טִמְאָה.

(8) יש פנסים שבית קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה, שמכניסים בהם הנר עם השמן כשרוצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. (9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. (10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי,

שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החוץ. (49) המרחק בין הפטופט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"ניטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק כרבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום-טוב', כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, עיי"ש].

~ יום שלישי כ"ה אדר ~

פְּרָק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

א. כְּלֵי חָרָס² אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה עַד שֶׁיְהִי מְקַבֵּל וְעָשׂוּי לְקַבְּלָהּ; אֲבָל אִם לֹא הָיָה לוֹ בֵּית קִיבּוּל, אִו שֶׁהָיָה מְקַבֵּל וְלֹא נַעֲשָׂה לְקַבְּלָהּ³ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה כְּלָל, לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ, הַכֶּסֶא וְהַמִּטָּה וְהַסְּפָסֵל וְהַמְּנוֹרָה וְהַשְּׁלֵחָן שֶׁל חָרָס, וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּהֵן מְגַלִּים שֶׁאֵין לָהֶם תוֹךְ - אֵינֵן מְקַבְּלִין טִמְאָה. וְכֵן הַסִּילוֹנוֹת שֶׁהַמַּיִם מְהַלְכִין בְּהֵן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּפוּפִין וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין - הָרִי הֵן טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ מֵהֵן הַמַּיִם. וְכֵן חֲבִית שֶׁל שֵׁטִים⁵ וְחֲבִית הַדְּפּוּנָה⁶ בְּשׁוּלֵי הַמַּחֵץ, הוֹאֵיל וְנַעֲשִׂית כְּמוֹ בֵּית יָד שְׁנוֹשְׂאֵין בָּהּ הַמַּחֵץ וְלֹא נַעֲשִׂית לְקַבְּלָהּ - אֵינָה מְקַבֵּלַת טִמְאָה.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~

כְּלֵי חָרָס אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה עַד שֶׁיְהִי מְקַבֵּל וְעָשׂוּי לְקַבְּלָהּ לדוגמא הביא "הכסא והמיטה והספסל והמנורה והשולחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים".

בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מרמז על האדם "וייצר ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה כו" שיסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששבירתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" ... ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול, כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד במוט ארוך. משמיענו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה. 28) במשנה: "ובית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב כאן. ומשמיענו, שבית השקע אינו נידון כמשמש כלים בשעת מלאכה בלבד.

ח. גסטר²⁹ שפניחין תחת הפלים לקבל משקין הנוזלין מן הפלי - מקבלת טמאה³⁰.

29) שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפופם" (רבינו בפירושו). 30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד - נידונית הגיסטרא כעשויה לקבלה. [מלשונו של רבינו בפירושו משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך. אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרא" הכוונה לכלי שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ת].

ט. ספינה של חרס, אף על פי שהיא מקבלת - אינה מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הפלים האמורין בתורה³¹, בין היא של חרס בין היא של עץ, בין גדולה בין קטנה.

31) בשבת פג, ב שנינו: "מנין לספינה שהיא טהורה? שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".

י. כל הפלים שגשפרו ונספדה צורתן - אין שבריהן מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין לתשמיש; חוץ משברי פלי חרס, שאם היה בהן חרס הראוי לקבל - הרי הוא מקבל טמאה. שגאמר: וכל פלי חרס³². מפני השמועה למדו, שזה לא פא לרבות אלא שברי פלי חרס. במה דברים אמורים? כשהיה לחרס זה תוף לקבל בו המשקין כשהיה החרס יושב, לא סמוך³³; אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם פן סומכין אותו - אינו מקבל טמאה.

32) תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מנין לרבות שברי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס". 33) על מה שהוא אחר.

יא. החרס שאינו יכול לישוב כדי שיקבל מפני אונן³⁴, או שהיה בו חדוד והחודד מכריעו לצד אחר - הרי זה טהור, אף על פי שגטלה האון או נשבר החודד³⁵; שכל פלי חרס שטהר שעה אחת - אין לו טמאה לעולם.

34) און הכלי מפריעה. 35) ואפשר להושיב את הכלי באופן שיקבל.

יב. פלי חרס ששוליהן חדין³⁶ כמזרקות שגשפרו ושוליהן מקבלין, אף על פי שאינן מקבלין אלא אם

ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.

ג. משפך של פעלי פתים - טהור¹¹; ושל רוקלין - מתטמא, מפני שפטהו על צדו¹² ומריח בו לרוק¹³.

11) מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו סילונות כפופים שבהלכה א. 12) ונותן בו מעט שמן. 13) כדי שיכיר את טיב השמן ולפיכך נידון כעשוי לקבלה, אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.

ד. פסוי פדי יין וכדי שמן והחביות¹⁴ - טהורות¹⁵, שלא נעשו לקבלה. ואם התקנין לתשמיש¹⁶ - מתטמאין.

14) פירוש, כיסויי חביות. 15) אף על פי שיש להם בית קיבול. 16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.

ה. פסוי האלפס¹⁷: בזמן שהוא נקוב¹⁸ ויש לו חדוד¹⁹ - טהור²⁰; ואם אינו נקוב ואין לו חדוד - מתטמא, מפני שהאשה מסוגנת לתוכו את הירק²¹. זה הכלל: כל המשמש בכלי חרס כשהוא פסוי²² - טהור²³.

17) מחבת גדולה. 18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק י"ד הלכה ט). דרך היוצרים נקב את כיסוי האילפס כדי להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. 19) פירוש, או יש לו חידוד היינו בליטה על גבו שראשה מחודד. 20) כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. 21) שופכת לתוכו את רוטב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את הירק כדי שיתמצו ממנו המים. 22) על הכלי העיקרי ואינו משמש בפני עצמו. 23) ככל משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד.

ו. טיטרוס²⁴, אף על פי שהוא נקוב ומוציא פרוטות²⁵ - מתטמא; שהרי המים מתפנסין בצדדין²⁶, והן עשוין לקבלה.

24) שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים וצווארו ארוך ודק מנוקב מלמעלה. כלי זה משמש לרביץ את רצפת הבית ולהשקות צמחי הגן. כשהאדם סותם באצבעו את נקב הצוואר אין המים נוטפים, וכשהוא מסיר אצבעו - הם מטפטפים לאט לאט. 25) טיפות קטנות. 26) בצדי הכלי במקומות שאין בהם נקבים, כלי שיש בו נקבים גסים המים ממחרים לצאת ואינם מתכנסים בצדדים אלא שוטפים, אבל בכלי שמוציא טיפות זעירות - כן מתכנסים.

ז. הלפיד של חרס שפניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו והוא דולק - מתטמא²⁷. וכן פלי שפניחין תחת הגרות²⁸ לקבל השמן - מתטמא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת מאור על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה. 49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיטרא. דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם מיחדים אותם הבעלים לשם גיטרא, היינו, להושיבם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיטרא. 50) רוב החרסים שהיוצר לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

~ יום רביעי כ"ו אדר ~

פְּרָק הַשְּׁעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרועעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

א. פְּמָה² שְׁעוֹר הַשֶּׁבֶר הַשֶּׁבֶר שְׁיִשְׁבֵּר כְּלֵי חָרָס וְיִטְהַר מִטְּמֵאָתוֹ אִם הָיָה טָמֵא, או לא יקבל טמאה אם היה טהור? הַעֲשׂוּי לְאֶכְלִי³ - מְשִׁינָקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים⁴; וְהַעֲשׂוּי לְמִשְׁקִין - מְשִׁינָקֵב מְכַנֵּיס בְּמִשְׁקִין, כְּשֶׁמְנִיחִין אוֹתוֹ עַל הַמִּשְׁקָה יִפְנֵס הַמִּשְׁקָה לְכָלִי בְּנֵקֵב; הַעֲשׂוּי לְכָף וְלִכְף⁵ - מְטִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ⁶, וְהָרִי הוּא מְקַבֵּל טְמֵאָה עַד שְׁיִנָּקֵב בְּמוֹצֵיא זֵית. וְלֹא אָמְרוּ בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה⁷ אֶלָּא בְּגִטְרָא בְּלַבְד⁸, לְפִי שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה לְקַבֵּל הַמִּשְׁקִין הַנוֹזְלִים מִן הַפְּלִים, וְאִם הוֹצִיאָהּ מִשְׁקִין - הָרִי זֶה בְּטַל תְּשַׁמִּישָׁהּ⁹.

2) כלים פ"ג מ"א. 3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין. 4) זיתים שבכלי נופלים דרך הנקב. 5) לאוכלין ולמשקין. 6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. 7) ומה שאמרו חכמים (בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין"). 8) זה נאמר בגיטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. 9) שהרי כל תשמישה היא לקבל משקין הנופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה. ב. חֲמֵשׁ מְדוּת¹⁰ בְּכָלִי חָרָס: נֵקֵב בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה - טְהוֹר מְלֵה־תְּטַמֵּא מִשׁוּם גִּטְרָא¹¹, וְעֵדִין הוּא חֲשׂוֹב כְּלֵי לְקַדֵּשׁ בּוֹ מִי חֲטָאֵת¹². נֵקֵב בְּכּוֹנֵס מִשְׁקָה - אֵינוֹ רְאוּי לְקַדֵּשׁ בּוֹ מִי חֲטָאֵת, וְעֵדִין כְּלֵי הוּא חֲשׂוֹב לְהַכְשִׁיר הַזְּרָעִים¹³ בְּמִשְׁקִין הַתְּלוּשִׁין בּוֹ, כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ¹⁴. נֵקֵב כְּשֶׁרֶשׁ קָטָן - אֵין הַמִּים שֶׁפְּתוּכוֹ מְכַשְׁרִין אֶת הַזְּרָעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שְׂאֵינָן כְּפָלִי, וְעֵדִין כְּלֵי הוּא חֲשׂוֹב לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וּמְקַבֵּל טְמֵאָה¹⁵. נֵקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים - טְהוֹר, וְהָרִי הוּא כְּכָלִי גְלָלִים וְאֶבְנִים שְׂאִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה, וְעֵדִין כְּלֵי הוּא חֲשׂוֹב לְהַצִּיל בְּצִמִּיד פְּתִיל¹⁶ עַד שִׁפְפַחַת רְבוּ¹⁷, כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ בְּטַמֵּאת מַת (בְּפָרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי).

בְּן נִסְמָכו, כְּגוֹן שׁוֹלֵי הַקְּרָפִיּוֹת³⁷ וְהַפּוֹסוֹת³⁸ - הָרִי אֵלּוּ מְקַבְּלִין טְמֵאָה; שְׁלִכְךָ נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן, שְׁיִהְיוּ שׁוֹלֵיהֶן מְקַבְּלִין בְּסִמְיָכָה אוֹ בְּאַחִיזָה³⁹.

36) השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים בחוד בצורת קוץ. 37) כלים ידועים המיוצרים באי קורפו. 38) במשנה "קוסים הצידוניים". בצידון עשו כוסות ששוליהן מחודרות ואין להעמידן בלי סמיכה. 39) ביד. שבר מכלי שנעשה כדי להעמידו בלי סמיכה אינו מטמא כשאינו יכול לעמוד לבדו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית, גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

יג. פְּמָה יִקַּבֵּל הַחָרָס וְיִהְיֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה? אִם הָיָה הַכְּלֵי כְּשֶׁהָיָה שְׁלֵם מְכִיל כְּדֵי סִיכַת אָדָם קָטָן⁴⁰ עַד חֲבִיּוֹת שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת כְּפִסָּאָה⁴¹ אוֹ קְרוּב⁴² לָהּ וְנִשְׁבְּרוּ, וְנִשְׁאָר בְּחָרְסִים, בֵּין מְקַרְקְעִיהֶן בֵּין מְדַפְּנִיהֶן, חָרָס שֶׁהוּא מְקַבֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב רְבִיעִית - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה.

40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג, מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). 41) הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. 42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה" הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה דינה כלמעלה מסאה כסברת התרצן בחולין נה, א.

יד. הָיָה הַכְּלֵי מִחֲבִית הַמְּכִילָה כְּפִסָּאָה עַד חֲבִית הַמְּכִילָה סֵאתִים אוֹ יָתֵר וְנִשְׁבְּרוּ, אִם הָיָה בְּחָרָס הַנִּשְׁאָר כְּדֵי לְקַבֵּל חֲצִי לֹג - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה. הָיָה הַכְּלֵי מִחֲבִית הַמְּכִילָה סֵאתִים עַד חֲצָבִים גְּדוּלִים וְנִשְׁבְּרוּ, אִם נִשְׁאָר מֵהֶן חָרָס הַמְּקַבֵּל לֹג - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה. הָיוּ הַחָרְסִים מְקַבְּלִין פְּחוֹת מִשְׁעוּרֵין אֵלּוּ - אֵין מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

טו. כְּלֵי חָרָס קָטָן, כְּגוֹן הַפֶּה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, וְנִשְׁאָר מְקַרְקְעִיתוֹ⁴³ חָרָס הַמְּקַבֵּל כָּל שֶׁהוּא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב⁴⁴, וְהָיָה חֵד בְּיוֹתֵר⁴⁵ שֶׁנִּמְצָא כְּכָלִי קָטָן⁴⁶ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה. וְאִם נִשְׁאָר מְדַפְּנֵיהֶן חָרָס הַמְּקַבֵּל - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה; לְפִי שֶׁדַּפְּנוֹת פְּלִים אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן כְּשׁוֹיֵן הֵן⁴⁷, וְאֵין לָהֶן תּוֹף הַנֶּבֶר, וְנִמְצָאוּ כְּפִשׁוּטֵי כְּלֵי חָרָס.

43) מחלקו התחתון. 44) בלי סמיכה. 45) הדפנות שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד בלי סמיכה. 46) השבר הזה הוא ככלי קטן. 47) כאילו שיטחם ישר.

טז. חֲזַקְתָּ⁴⁸ חָרְסִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם - טְהוֹרִים⁴⁹, חוּץ מִהַנְּמַצָּאִים בְּבֵית הַיּוֹצֵר; מִפְּנֵי שֶׁרָבֵן גִּטְרָיוֹת הֵן⁵⁰ לְכָלִים, וְהַגִּטְרָא מְקַבְּלַת טְמֵאָה אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא מְשַׁבְּרֵי פְּלִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן. (29) עשויי לשתית מים, ועושים על פיו כעין רשת. (30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן שמים יוצאים ונכנסים דרכו.

ה. גר³¹ שנטל פיו³² - טהור³³. ושל אדמה³⁴ שהסך פיו בפתיחה³⁵ - אינו מקבל טמאה, ואינו בכלל כלי חרס עד שייסך פלו בכבשן כלי חרס.

(31) משנה שם. (32) גר = כלי שנותנים בו השמן והפתילה, ובראשו תוספת שהפתילה נשענת עליה. לתוספת זו קראו: פי הנר. (33) שאינו ראוי למלאכתו. (34) שלא הוסקה בכבשן. (35) בשלהבת הפתילה.

ו. חבית³⁶ שנופתתה³⁷ וכשמיטין אותה על דפנה מקבלת, או שנוחלקה³⁸ פמין שתי ערבות - עדין היא מקבלת טמאה³⁹. נתרעעה⁴⁰ ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות⁴¹ - טהורה⁴².

(36) שם פ"ד מ"א. (37) ניטל חלק ממנה. (38) נסדקה לארכה, ונפרדו שני חלקיה. (39) נראה, שהמדובר כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. (40) לא נשברה, אלא יש בה בקעים וכולה רעועה. (41) שיעור סעודה קטנה (עירובין כט, א). (42) אין משתמשים בחבית רעועה שנוחה להישבר.

ז. חבית⁴³ שנטלו אזניה - הרי היא כגסטרא⁴⁴. אפלו און אחת. נסדקה למטה מאזניה, אף על פי שאזניה קימות - הרי זו כגסטרא⁴⁵. ואם עשאה מתחלה שלא באזנים - נדונת כחבית⁴⁶.

(43) שם מ"ג. (44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה, מפני שקשה מאוד לטלטלה. (45) שאם יטלטל אותה באזניה - תתפרק. (46) תוספת כלים, פרק ג הלכה ה.

ח. חבית⁴⁷ שנסדקה בכבשן ונמצא שהיא כשתי גסטראות: אם משונגמרה מלאכתה נסדקה - כל גסטרא מהן מקבלת טמאה⁴⁸; ואם נסדקה קדם שתגמר מלאכתה ואחר כך נשרפה בכבשן - טהורה⁴⁹. והיאך יודע⁵⁰ דבר זה? אם היו שבריה שוין⁵¹ ותוכה מאדים - עד שלא נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שבריה שוין ואין תוכה מאדים - בידוע שאחר שונגמרה מלאכתה נשרפה, ומקבלת טמאה כשאר שברי כלי חרס הראויין לתשמיש.

(47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל טמאה. (49) אין תורת קבלת טמאה יורדת על שבר כלי שמעולם לא היה ראוי לקבל טמאה. נתבאר כבר, שכלי חרס אינו מקבל טמאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספת שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק בלי בליטות חדות.

ט. גסטרא⁵² שנתרעעה ואינה מקבלת משקין⁵³, אף

(10) מימרא של רבא, שם צה, ב. (11) נתבאר בהלכה הקודמת. (12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים אל כלי". (13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים טמאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאינם מחוברים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם כתלושים מן הקרקע]. (14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג ה"ב. (15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת. (16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירח בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים שבתוכו מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד ומהודק. (17) ואם נפתח רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב. [רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול, אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פ"ד ה"י).

ג. החבית¹⁸ - שעורה פאגוזים¹⁹. האלפס והקדרה²⁰ - שעורין פזיתים²¹. וכן ערבה²² של חרס, אפלו היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח²³, ונפתתה במוציא זיתים, אף על פי שהיא מטה על צדה ולש בה²⁴ - טהורה, שמתחלתה לא נעשית לך²⁵.

(18) כלים פ"ג מ"ב. (19) רגילים היו להטמין אגוזים בחביות נקובות, שאינן ראיות למשקין. פסק כ"ר יהודה. (20) שם. (21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר לענין קבלת טמאה. (22) תוספתא פ"ג ה"ג. (23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבאה במידה (מחזיקה ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור אלא בכלי עץ בלבד), נפתתה במוציא זיתים אף-על-פי שהוא מטה על צידה ולש בה - טהורה". ונראה שהמלה "טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה? (24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק ללישה. (25) לא נעשתה כדי ללוש כשהיא מוטה על צידה. ומה שאמרנו (בפ"ח ה"י), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה הוא מקבל טמאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש, להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). [ואפשר גם לפרש ע"פ שיטת התוספות שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו בפ"ח ה"ט"ז משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות שם].

ד. הפך²⁶ והטני²⁷ - שעורין פשמין²⁸. והצצור²⁹ - שעורו במים³⁰.

(26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. (27) רבינו גורס במשנה, "והטפין". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין טיפין, ולכן שמו "טפין". (28) השיעורין שנאמרו "כמוציא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו שתם טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.

יג. חבית⁷² שנתרעעה וטפלה בגללים⁷³, אף על פי שהיא נוטלת⁷⁴ את הגללים והחרסים נוטלים - הרי זו מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם פלי מעליה⁷⁵. נשברה ודבק חרסיה אחר שפשו או שהיא חרסים ממקום אחר וטפלה בגללים, אף על פי שנוטלת את הגללים וחרסיה עומדין - הרי זו טהורה, מפני שפלט מעליה שם פלי⁷⁶. היה בהן חרס מחזיק רביעית⁷⁷ - פנגד אותו החרס בלבד⁷⁸ מתטמא באויר, מפני שהיא פלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מתטמא עד שתגע בה הטמאה מתוכה⁷⁹, מפני שאינה פלי שלם.

(72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה. (74) התכוון לומר "שכשהיא ניטלת", אבל אם נטלם ונפלו החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו החרסים כשיוריד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פ"ח הי"ג). (78) אם נכנסה טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה. (79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כדי לאותו חרס, ויד מתטמא במגע אבל לא באויר, לפי הכלל שאין יד לכלי חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש, שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

יד. חבית⁸⁰ שנקבה⁸¹ וסתם הנקב בזפת⁸² ואחר פך נשברה, אם יש בחרס הסתום זפת פדי להחזיק רביעית - הרי זה מקבל טמאה⁸³, מפני שהיא משברי החבית, ולא בטל שם פלי מעליה⁸⁴. אבל חרס שנקב אחר שפרש מן הפלי וסתם הנקב בזפת, אף על פי שהיא מחזיק רביעית - טהור; שהחרס שנקב - בטל שם פלי מעליו⁸⁵ וטהר, וכל שטתה בכלי חרס שעה אחת - אין לו טמאה לעולם⁸⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"כ ה"ג). (83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשברי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא

על פי שמקבלת אכלין - הרי זו טהורה⁵⁴; שאינה עשויה אלא לקבל משקין הדולפין⁵⁵, כמו שבארנו, ואם היתה דולפת⁵⁶ - אין עושין גסטרא לגסטרא⁵⁷. וכן גסטרא שנופחתה או שנוחלקה לשמים - טהורה; שלא אמרו⁵⁸ שירים של שירים מתטמאין, אלא שירי פלי חרס⁵⁹ בלבד הן שמתטמאין.

(52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתה. וכל-שכן שאינה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין (שיריים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ז ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבידינו, כתוב: "שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גורס "שירי כלי חרס".

י. גסטרא⁶⁰ שחודדין⁶¹ יוצאין ממנה, בין שהיתה יושבת⁶² בין שהיתה מטה על צדה: פל המקבל מן החודדין זיתים⁶³ פשיתמלא הגסטרא זיתים⁶⁴ - מתטמא במגע⁶⁵ וכנגדו מתטמא באויר; וכל שאין מקבל עמה בזיתים - מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא באויר.

(60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים. (62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים את הזיתים הנמצאים על-ידם. (65) ביאור מספיק לכל הפסקא הבאה - בהלכות יא-יב.

יא. פיצד⁶⁶ מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא באויר? שאם נגעה הטמאה בגסטרא מתוכה - מתטמא החודד; וכנסה הטמאה באויר הגסטרא, אפלו היתה כנגד החודד⁶⁷ - לא נטמא החודד.

(66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאינם מקבלים כזיתים. (67) הטומאה תלויה למעלה מדופן הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.

יב. וכיצד כנגדו מתטמא באויר? שאם היתה הטמאה באויר הגסטרא כנגד החודד - נטמא החודד עם הגסטרא⁶⁹. ועל דרך זה הוא בכל מקום שנאמר בכלי חרס ובתנור וכירים מתטמא במגע וכנגדו באויר או אין מתטמא כנגדו באויר. וכן פל טמאת מגע האמורה בענין כלי חרס או תנור וכירים הוא שתגע הטמאה בהן מתוך⁷⁰, וכל טמאת אויר הוא שלא תגע הטמאה פלל אלא תפנס לאויר בלבד⁷¹.

(68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, תוכו נידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מנת לזפת כלים רבים. (10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפקע מחומו.

ג. חֲבִית¹¹ שְׁנֹקְבָה וְעִשָּׂאָה בְּזֶפֶת, בְּבַעַץ וּגְפָרִית, בְּסִיד וּבְגַפְסִיס - אֵינָן חֲבוּרִים¹²; וְשָׂאָר כָּל הַדְּבָרִים - חֲבוּר.

(11) תוספתא שם ה"ה. (12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.

ד. דְּבָרִים¹³ הַלְחִין הַמְּשֻׁכְּיִין¹⁴ שְׁטוּפְלִין בְּהֵן הַפְּטָטִין¹⁵ שֶׁל מִים כְּדִי שְׁלֹא יִדְלַף הַכְּלִי - הָרִי הֵן כְּגֹפּוֹ שֶׁל כְּלִי; שְׂאֵפְלוֹ נִטְמָא הַכְּלִי מְאוּרִיר¹⁶ - אֲכָלִין וּמְשַׁקֵּין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְמֵאִין¹⁷. וְכֵן טַפְלוֹ שֶׁל תַּנּוּר¹⁸ - הָרִי הוּא כְּחֶרֶס הַתַּנּוּר. וְהוּא שְׂהִיָּה בְּעֵבֵי הַטַּפְלָה עַד טַפְח¹⁹, שֶׁהוּא צָרְפוֹ שֶׁל תַּנּוּר; אֲבָל יָתֵר עַל טַפְח - אֵינוֹ מְצַרְףֵּהוּ הַתַּנּוּר, וְהַנוֹגְעִין בְּיָתֵר עַל טַפְח מְעֵבֵיו - טְהוּרִים. טַפְלַת הַפִּירָה²⁰ - עֵבִיו שֶׁלֵּשׁ אֲצָבָעוֹת.

(13) שם מ"ד. (14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. (15) כלי חרס גדולים מאוד. (16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. (17) בפרקים הקודמים נתבאר כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמתמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמתמא גם מאויר, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאויר. (18) מדובר כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). (19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (20) שם.

ה. חֲבִית²¹ שְׁנֹקְבָה וְסִתְמָה בְּזֶפֶת יָתֵר מְצַרְפָּה - הַנוֹגֵעַ בְּצַרְפָּה²² טְמֵא²³, וּבְיָתֵר מְצַרְפָּה טְהוּר. זֶפֶת²⁴ שְׁנֹטְפָה עַל חֲבִית²⁵ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוּר²⁶.

(21) משנה, שם פ"ג מ"ח. (22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. (23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. [ובסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירושים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו הי"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שכזה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. (24) שם. (25) שלימה. (26) שהרי אינה לצורך הכלי.

ו. מַחֵם²⁷ שְׁטָפְלוֹ בְּחֶמֶר²⁸ וּבְחֶרְסִית²⁹ וְנִטְמָא - הַנוֹגֵעַ בְּחֶמֶר טְמֵא, וְהַנוֹגֵעַ בְּחֶרְסִית טְהוּר; שְׂאֵין חֶרְסִית מִתְחַבֵּר לְכָלִי³⁰.

ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה, והחבית מקבלת טומאה אחר הסתימה ואעפ"כ נדחקו לפרש שלא בטל שם כלי עליה לפני הסתימה - מפני שהיתה ראויה לקבל רימונים. ונראה, שלא קיבלו את פירושו של הר"ש לתוספתא הנ"ל. ודעתם, שהוא כולל גם כלים שלמים, ולפיכך הוצרכו לנימוק דחוק זה]. (85) שאין אדם מתקן גיסטרא. (86) ראה לקמן פ"כ הערה כב, בירור שיטת רבינו בדין זפת.

טו. קְמָקוּמוֹס⁸⁷ שְׁנֹקְבָה וְעִשָּׂאָה⁸⁸ בְּזֶפֶת - טְהוּר, שְׂאֵין יָכוֹל לְקַבֵּל הַחֲמִין בְּצוּנָן⁸⁹. וְכֵן כְּלֵי הַזֶּפֶת⁹⁰ וְהַשְּׂעִיָּה וְכִיּוּצָא בְּהֵן - טְהוּרִין, וְאֵינָן בְּכָלִי הַכְּלִים⁹¹.

(87) שם מ"ז. (88) תיקנו. (89) הזפת נמס בחמים. (90) שכולו עשוי מזפת. (91) לענין טומאה.

טז. מְשַׁפָּח⁹² שֶׁל חֶרֶס שְׁפָקוּן⁹³ בְּזֶפֶת - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה, שְׂאֵין הַזֶּפֶת מְשִׁימוֹ כְּלֵי קְבוּל⁹⁴; אֲבָל מְשַׁפָּח שֶׁל עֵץ שְׁסִתְמוֹ - הָרִי זֶה כְּכָלִי קְבוּל וּמִתְטָמָא⁹⁵.

(92) שם מ"ג. (93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של רוכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפ"ח ה"ג. (94) מפני שסופו להתפרק. (95) כר' עקיבא שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינור", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

~ יום חמישי כ"ז אדר ~

פְּרָק עֲשָׂרִים¹

(1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹת², שְׁפָל יַד הַכְּלִים שֶׁהַכְּלִי צָרִיף לָהּ בְּשַׁעַת תְּשִׁמִּישׁוֹ - הָרִי הִיא חֲשׂוּבָה כְּגֹפֶת הַכְּלִי לְהִתְטָמָא וּלְטָמָא. לְפִיכָף, הַטּוּפֵל³ כְּלֵי חֶרֶס הַבְּרִיא, אִם נִטְמָא הַכְּלִי - הָרִי אֲכָלִין וּמְשַׁקֵּין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְהוּרִין, שְׂאֵין הַכְּלִי צָרִיף לְטַפְלָה זֹו; אֲבָל הַטּוּפֵל אֵת כְּלֵי חֶרֶס הָרְעוּעִי⁴ - הָרִי הַטַּפְלָה חֲשׂוּבָה כְּגֹפֶת הַכְּלִי. וְכֵן הַמְּהַדֵּק אֵת הַקְּרוּיָה⁵ שֶׁל חֶרֶס הַדּוּלִין בָּהּ הַמִּים, אִם חָפָּה אוֹתָהּ בְּעוֹר אוֹ בְּקֶלֶף וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אִם הִיָּתָה רְעוּעִי - הָרִי הֵן כְּגֹפֶת.

(2) למעלה פי"ז ה"א. (3) כלים פ"ג מ"ה. (4) הוּזָקָה לחיזוק, כדי שלא יתפרק. (5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הברא.

ב. הַטּוּפֵל⁶ כְּלֵי חֶרֶס לְהִיּוֹת מְבֻשָּׁל בּוֹ⁷ - אֵינוֹ חֲבוּר⁸. טַפֵּל כְּלִים לְהִיּוֹת זֹפֶת בְּהֵן⁹ - חֲבוּר¹⁰.

(6) תוספתא, כלים בבא"קמא פ"ג ה"א. (7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא ייבקע. (8) גם בלי הטיפול הנוסף לא ייבקע. (9) מחמם זפת בכלי חרס על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חבור⁵³, וְהִיתָר עַל שְׁלֹשׁ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר. יַד קָרְדָם מְלַפְּנֵיו⁵⁴: טַפְח⁵⁵ הַסְמוּךְ לַבְרוֹזָל - חֲבוּר, יִתָּר עַל פֶּן - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר⁵⁶.

51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. 52) המשתמש בקורדום אינו אוזח בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסויים ממנו מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחריו". 53) ואם נטמא הקורדום נטמאו עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות ליד האדם. 54) החלק שבין יד האדם לברזל. 55) שם מ"ה. 56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.

יב. שְׁנֵי יָדַי הַפְּרָגָל⁵⁸ - טַפְח⁵⁹; וְיַד מִקְבַּת⁶⁰ שֶׁל מִפְתָּחֵי אֲבָנִים⁶¹ - טַפְח. יַד קָרְנֵס שֶׁל זְהָבִים⁶² - טַפְחִים, וְשֶׁל חֲרָשִׁים⁶³ - שְׁלֹשָׁה⁶⁴. שְׁנֵי מְלַמֵּד הַבְּקָרָה⁶⁵ - אַרְבַּעַת טַפְחִים סְמוּךְ לַדְּרָבָן⁶⁶. יַד קָרְדָם שְׁחוּפְרִין בּוֹ בִּירְרִין שֶׁל מַיִם⁶⁷ - אַרְבַּעַת טַפְחִים; וְיַד קָרְדָם שֶׁל נְפוּשׁ⁶⁸ - חֲמִשָּׁה. וְיַד בֶּן פֵּטִישׁ⁶⁹ - חֲמִשָּׁה; וְשֶׁל פֵּטִישׁ - שְׁשֵׁה. וְכֵן יַד קָרְדָם שֶׁל בְּקוּעָה⁷⁰ וְשֶׁל עֲדִיר⁷¹ - שְׁשֵׁה. יַד מִקְבַּת שֶׁל סִתְתִין⁷² - שְׁשֵׁה. שְׁנֵי הַמְרַדְעֵי הַסְמוּךְ לַחֲרוּר שֶׁל מִתְקַת שְׁבָרָשׁ הַמְרַדְעֵי⁷³ - שְׁבָעָה טַפְחִים. יַד הַמְגַרְפָּה⁷⁴ שֶׁל בַּעֲלֵי בַתִּים - שְׁמוֹנֵה טַפְחִים, וְשֶׁל סִידִין⁷⁵ - עֶשְׂרֵה. וְכָל הַיִּתָּר עַל זֶה, אִם רָצָה לְקַיְמוֹ - טַמְא. יַד כָּל מְשֻׁמֵּי הָאוּר⁷⁶, כְּגוֹן הַשְּׁפוּדִין וְהַאֲסִפְלוֹת⁷⁷, אֶפְלוֹ אַרְפֵּין כָּל שָׁהֵן⁷⁸ - טַמְאִין⁷⁹.

57) שם. 58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה. 59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל טומאה. [יש לציין, שבדין זה מוסר רבינו את השיעור המינימאלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו אינו מטמא]. 60) פטיש. 61) אמנים החותרים תמונות או אותיות באבנים. 62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי זהב משתמשים בו. הצורף מכה על זהב חם מאוד, וצריך להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכווה. 63) חרשי ברזל. 64) החרש מטפל בברזל מלובן, ומכה עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל. 65) אם נשבר. 66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא, מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי הפרגל). 67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי שיתקבצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדידן). 68) שוברים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה לאבנים לא גדולות המפריעות את החרושה). 69) קטן מפטיש. 70) שמבקעים בו עצים. 71) חופרים בו את האדמה כדי להכשירה לזריעה. 72) מסתתרי אבנים גדולות. 73) בקצה שכנגד הדרבן. 74) כעין כף גדולה

27) שם מ"ז. 28) טיט סמין מאוד. 29) במשנה כלים פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כחוש שנילוש במים. ובמשנתנו כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף פירושו הברור שבפ"י. [וגם רש"י חולין פת, א - מפרש כך]. 30) אלא הולך ונפרך.

ז. מְגוּפַת הַחֲבִית³¹ שְׁטָפַל בְּטִיט עָלֶיהָ וְעַל הַחֲבִית - אֵינָה חֲבוּר לָהּ³², וְאִם נָגְעוּ מִשְׁקִין טַמְאִין בְּחֲבִית³³ - לֹא נִטְמְאָת הַמְגוּפָה, וְאִם נָגְעוּ בַּמְגוּפָה - לֹא נִטְמְאוּ אַחֲרֵי הַחֲבִית³⁴.

31) שם מ"ו. 32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-שכן כשלא טפלה בטיט. 33) דעת רבינו, שכלי חרס מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ג). 34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה בחבית עצמה (ראה הל' אבות הטומאות, שם).

ח. כָּלִי נְחֹשֶׁת³⁵ שֶׁזָּפְתָן³⁶ - אֵין הַזְּפַת חֲבוּר³⁷. וְאִם לִזְיִן³⁸ - הָרִי זֶה כְּגוֹף הַכָּלִי³⁹.

35) שם. 36) מרח זפת בפנים הכלי. 37) שהכלי אינו צריך לזפת. 38) היין משתמר יפה בכלי מזופת. 39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בזפת - נטמאו, מפני שגם הזפת היא אב הטומאה.

ט. בְּצֵק⁴⁰ שֶׁבְּסִדְקֵי הָעֶרְכָה שֶׁנָּגַע בּוֹ שְׂרִץ: אִם בְּפֶסֶח, הוֹאִיל וְאִסּוּרוֹ חֲשׁוּב⁴¹ - חוּצֵין⁴², וְלֹא נִטְמְאָת הָעֶרְכָה⁴³; וְאִם בְּשֶׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה: אִם הָיָה מְקַפֵּיד עָלָיו⁴⁴ - הָעֶרְכָה טְהוֹרָה⁴⁵, וְאִם רוּצָה בְּקַיּוּמָה⁴⁶ - הָרִי הוּא פְּעֻרָה וְנִטְמְאָת הָעֶרְכָה.

40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. 41) האיסור מטיל עליו חשיבות. 42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה. 43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה, שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. 44) רוצה להסיר את הבצק. 45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה. 46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.

י. הַמְשִׁיחֹת⁴⁷ וְהַרְצוּעוֹת שֶׁבְּמִטְפָּחוֹת הַסְּפָרִים וְשֶׁבְּמִטְפָּחוֹת הַתִּינוּקוֹת: הַתְּפוּרוֹת - חֲבוּר, וְקִשׁוּרוֹת - אֵינָן חֲבוּר⁴⁸. וְכֵן רְצוּעוֹת שֶׁבְּמַעֲדָר וְשֶׁבְּשֵׁק וְשֶׁבְּקַפָּה⁴⁹. אֲבָל שֶׁבְּאֲזֵי כָּלִי חֶרֶס, אֶפְלוֹ תְּפוּרוֹת⁵⁰ - אֵינָן חֲבוּר, שְׂאֵין חֲבוּרִין לְכָלִי חֶרֶס.

47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל דק. 48) מפני שאפשר להתיר את הקשר בנקל. 49) סל קלוע מענפים דקים. 50) לא נתברר לי כיצד אפשר לתפור חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה שהכניסה לאוזן הכלים או שעשה נקבים דקים באוזן הכלי והכניס חוטי התפירה.

יא. יַד קָרְדָם הַיּוֹצֵא מֵאֲחֵרָיו⁵²: שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטומאה לא נטמאו מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו את המחרישה. (98) בית יד של מרכב המחרישה, ובה יטה האדם את המחרישה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת המחוברת למחרישה. (100) שני עצים התחובים בנקב שבעול ('ערך'). (101) עצים שבצידי המחרישה השוברים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה – רחבה (באידיש – באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקיפה.

טו. מכבש¹¹¹ של חרש¹¹² שנטמא הרמח¹¹³ שבו, הנוגע במכבש - טהור. מגרה¹¹⁴ שנטמא, הנוגע בקשטניתי שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה והחץ משובץ עמה¹¹⁵ ונטמא החץ, הנוגע בפתר ובקשת - טהור, ואפלו פשהיא מתוחה. וכן מצודת האישות¹¹⁶ שנטמא החץ שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו פשהיא מתוחה. וכן¹¹⁷ מסכת¹¹⁸ נסוכה¹¹⁹ שנטמאת בפשעת האריג: הנוגע בפכד העליון והתחתון¹²⁰, ובנירים¹²¹ ובקירוס¹²², ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן¹²³, ובעירה¹²⁴ שאינו עתיד להחזירה¹²⁵ - טהור, שפל אלו אינן חבור לפגד; אבל הנוגע בנפש המסכת¹²⁶, ובשתי העומד¹²⁷, ובפפל¹²⁸ שהעבירו על גבי ארגמן, ובעירה שהיא עתיד להחזירה¹²⁹ - טמא, שפל אלו חבורין לפגד.

(111) שם. (112) נגר. הנגר נתון במכבש את הנסרים העקומים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי המכבש. (114) במשנתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם: "קשת המקבת שאוחז ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש להגיה שם ולגרוס: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכבו מלעזוב מקומו. (116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה,

"אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתרווד שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערכבין בה את הסיד. (76) ידות הכלים שתשימשם הוא להכניסם באש. (77) כלי ברזל שצולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא, אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.

יג. מקל⁸⁰ ששעשאו יד⁸¹ לקרדם - הרי הוא חבור לטמאה בשעת מלאכה, ואם נגעו טמאה במקל פשהיא חרש או מקצע בו - נטמא הקרדם, ואם נגעו בקרדם - נטמא המקל⁸². וכן הדיוסטר⁸³, שהן פשני פלים⁸⁴ והמסמר מחברין להיות מסך⁸⁵ עליהן - הרי הן חבור בשעת מלאכה⁸⁶. קצעו בקורה - הרי זה מקבל טמאה⁸⁷, ואין הקורה חבור לו⁸⁸. עשה קצת הקורה דיוסטר⁸⁹: כל שהיא מן הקורה לצרף הדיוסטר - חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה - טהור, שאין פל הקורה חבור⁹⁰.

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את המלאכה – אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע בקורדום, מפני שעומד להוציאו משם. (83) שם. (84) דיו = שניים ביונית, סטר = צד בארמית (מוצאים אנו כמשנה כמה פעמים, מילים מורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברם, ועל המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו). (85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שזרעם להוציא את המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טומאה ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טומאה בקורה, לא נטמא הדיוסטר. ומוכן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

יד. עגלה⁹¹ שנטמאת: הנוגע בעל⁹² ובקטרב ובעין⁹³ ובעבות⁹⁴, אפלו בשעת מלאכה - טהורה⁹⁵; והנוגע בחרב⁹⁶ ובברך⁹⁷ וביצול⁹⁸ ובעין של מתכת⁹⁹ ובחלים¹⁰⁰ ובעיראין¹⁰¹ - טמא. וכן¹⁰² מגרה¹⁰³ שנטמאת: הנוגע בידה מפאן ומפאן¹⁰⁴ - טמא¹⁰⁵; והנוגע בחוט ובמשיחה¹⁰⁶ ובאמה¹⁰⁷ ובסניפין¹⁰⁸ שלה - טהור, שאין אלו חבור לה¹⁰⁹. אבל הנוגע במלבן¹¹⁰ של מסר הגדול - טמא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב. (93) במשנה: "בעין", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה מהבגד הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובעין". (94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרישה, והשני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וצדים אותו במלכות מיוחדת שיש בה חץ ההורג את האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה. (119) שכרוכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כובד". (121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת עליהם (ויש אומרים - ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד. (126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הידקם עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכובד העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן. (129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

1. יבאר כמה שיעור הנימים של כל הדברים והיותר על אלו השיעורים. ודין החבל שמסרגים המיטות מאימתי הוא חיבור לטומאה. ודין מיטה שהיא טמאה מדרס ומזון יוצא ממנה עד עשרה טפחים וכו'. כרע שהיתה טמאה מידרס וחיברה למיטה וכו'.

~ יום שישי כ"ח אדר ~

פרק אחד ועשרים¹

א. החוטי² היוצאים מן האריג³ ושבתחלת היריעה ושסופה, והן הנקראין גימין, פמה שעורן⁴? של סדין ושל סודרין⁵ ושל צעיף⁶ ושל פליון של ראש⁷ - שש אצבעות⁸; ושל חלוק שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות - שעור חוטי עשר אצבעות¹⁰. הסגוס¹¹ והרדיד¹² והטלית¹³ - שלש אצבעות. וכל היתר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד טמא במדרס¹⁴ או בשאר טמאות. ואין צריך לומר, שאם נגעה טמאה ביתר - שהבגד טהור.

טז. הנוגע¹³⁰ בצמר שעל האימה¹³¹ ובאשף¹³² - טהור. הנוגע בפפקה¹³³: עד שלא פרעה¹³⁴ - טמא¹³⁵; משפרעה¹³⁶ - טהור¹³⁷.

130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו, וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רבינו בפירוש). הברטנורא מפרש שאשויה עשויה גם כן לכרוך עליה צמר כדי לטוותו, ותבניתה אחרת מתבנית אימה. (133) כוש קטן שכרוכים עליו המטווה עד שנעשה כעין כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך עליו כאילו נגע בכוש). (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר. (137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.

2) כלים פרק כ"ט, משנה א. (3) מצידי האריג יוצאות שאריות חוטים שלא נארגו. (4) שיהיו נידונים כחיבור לאריג. (5) מטפחת גדולה לעטיפת הראש והכתפיים. (6) מטפחת דקה וקטנה. (7) מין כובע מחודד בראשו. (8) הן חיבור עם הבגד ואם נגעה טומאה בבגד נטמאו, וכן להיפך. אבל חלק הנימין למעלה משיעור זה אינו חיבור. (9) פתוח מאחוריו. (10) מפני שעשויים לקשירה הם יותר ארוכים. (11) במשנה כתוב "נימי סגוס", ורצוי להגיה כך גם בדברי רבינו. סגוס הוא בגד עב מאוד, שלובשים אותו בימות הגשמים וציציות קצרות בולטות על כל פניו. (12) צעיף דק. (13) בגד עליון רגיל. (14) זב והדומים לו מטמאים את הכלים ששכב, ישב או דרס עליהם ועושה אותם אב הטומאה. טומאה זו נקראת טומאת מדרס ודיניה נחבארו בהלכות מטמאי משכב ומושב.

זו. החוט¹³⁸ שהשילוי¹³⁹ למחט, אפלו קשור משני צדדין¹⁴⁰ - אינו חבור¹⁴¹. הכניסו לבגד - החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד¹⁴². ואין החוט פלו חבור לבגד, אלא פלו חבור התפירה - חבור¹⁴³; שאינו לצרף התפירה - אינו חבור. החוט שפרש מן הבגד¹⁴⁴, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁵. חבל שקשור בחרס¹⁴⁶, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁷. קשר בו¹⁴⁸ חבל אחר - מן הקשר ולפנים¹⁴⁹ חבור, מן הקשר ולחוץ אינו חבור¹⁵⁰. החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור¹⁵¹, אלא אם פן תפר¹⁵².

ב. גימי הפפה של ראש¹⁵, והמסוה שמניחין הערביים¹⁶ על פניהם, והקלקליון¹⁷ השזורין מן השער, והפונדה¹⁸ שלובש האדם על בשרו, והשמלה והפרגוד¹⁹ שמניחין על הפתחים כמו פרכת - גימיהן פל שהין²⁰.

138) תוספתא, כלים בבא-מיעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל שהשחילו (הג"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא המחט, וכן להיפך. והוא-הדין אם קשר שני ראשי החוט זה לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט יוציא. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָרִי הֵן מְפַלֵּל הַמְּטָה; וְחוּץ לְשֵׁלֶשׁ אֲצַבְעוֹת - טְהוֹר, שְׂאִינוֹ לְצַרְףּ הַפְּלִי, שְׂאִפְלוֹ פְּסָקוֹ⁴¹ אֵין הַקָּשֶׁר נִתְּרָה.⁴²

36) קושרים היו חבלים בארבעת קירות המיטה וקולעים אותם בתבנית סורג (שבכה), עם ריווח גדול בין החבלים כעין חלונות. (37) כל ריבוע של הקליעה נקרא "בית". כל זמן שלא סרג שלושה בתים אין קשר בין המיטה לחבלים. (38) קשר הסריגה (הר"ש מפרש שהכוונה אם קשר חבל אחר לחבל הסורג, אבל רבינו מפרש כאמור לעיל). (39) לצד שנסרג. (40) בפחות משיעור זה יינתק הקשר מכובד השוכב על המיטה. (41) אם חתך חלק זה. (42) והסריגה תתקיים.

ז. חָבַל הַיּוֹצֵא מִן הַמְּטָה⁴³ שֶׁהִיא טְמֵאָה: עַד סוֹף אַרְבָּעָה טְפָחִים⁴⁴ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר, שְׂאִינוֹ מִצָּרְכֵי הַמְּטָה, לְפִי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְכָלוּם⁴⁵; מִתְחַלֵּת חֲמִשָּׁה וְעַד סוֹף עֶשְׂרֵה - טְמֵאָה⁴⁶, מִפְּנֵי שְׁתוּלִין בּוֹ אֶת הַמְּטוֹת; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָתֵר עַל צִרְףּ הַמְּטָה.

43) אחר שנגמרה הסריגה. (44) במשנה: "עד ה' טפחים טהור", אולם בתוספתא בבא מציעא פרק ט הלכה א אמרו "חמישה כלמעלה" ומפרש רבינו "חמישה" היינו הטפח החמישי, וכולו דינו כיותר מחמישה ומשום זה כתב כאן "עד סוף ארבעה טפחים - טהור". דעתו, שהתוספתא אינה חולקת על משנתנו אלא מפרשת כוונתה, ולכן פסק כמותה. (45) כשגומרים את הסריגה קושרים את החבלים קשר מהודק וחזק ולפיכך אין צורך להשאיר שלוש אצבעות. [ואולי הכוונה כאן לחבל שמחוץ לשלוש אצבעות, אבל שלוש אצבעות הראשונות הן חיבור ומטמאות]. בהדינים הקודמים הקצר מקבל טומאה והארוך לא, ובנידון כאן - להיפך. (46) כל החבל אפילו החלק שלמטה מארבעה טפחים.

ח. אֲבָנֹת שֶׁל אֲרִיג שֶׁמְקַיְפִין⁴⁷ אוֹתוֹ עַל הַמְּטָה כְּדֵי לְקַבֵּץ אֵיבָרֶיהָ⁴⁸, וְהוּא הַנִּקְרָא מִזְרָן, שֶׁמְקַצְתוֹ יוֹצֵאָה מִן הַמְּטָה: עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים - הָרִי הוּא מִצָּרְכֵי הַמְּטָה; יָתֵר עַל כֵּן - אֵינוֹ מִצָּרְכֵי הַמְּטָה. וּמִזְרָן שֶׁבִּלָּה, אִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ שְׂבָעָה טְפָחִים כְּדֵי לְעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חֶבֶק לְחִמּוּר⁴⁹ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה.

47) כורכים סביב המיטה וקושרים קשר מהודק. (48) לחבר ולהדק את חלקי המיטה שלא יתפרקו. (49) להניחו על המרדעת של החמור (רבינו בפירושו). ולא ביאר לשם מה מניחים אותו, ואולי צריך להיות "תחת המרדעת" ומניחים אותו על החמור כדי להגן על עורו).

ט. מְטָה שֶׁהִיָּתָה טְמֵאָה מִדְּרָס⁵⁰ וּמִזְרָן יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁵¹: עַד עֶשְׂרֵה טְפָחִים - הָרִי הוּא אֲב טְמֵאָה⁵² כְּמֵטָה עֲצָמָה וְהַכֵּל מִדְּרָס; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - הָרִי הוּא כְּמִנְעָה מִדְּרָס⁵³. דְּרָס⁵⁴ הַזֶּב עַל הַמִּזְרָן הַיּוֹצֵא⁵⁵: מִעֲשָׂרָה וְלַפְּנִים⁵⁶ - הָרִי הַמְּטָה כִּלָּה מִדְּרָס⁵⁷;

15) כובע שהנשים חובשות. במשנה: כיפה של זקינה. (16) נראה שהכוונה לערביות. (17) חגורה של צמר. במשנה: והקולקין. (18) כעין גופייה שבזמננו. (19) מסך הפתח. (20) כל אורך שהוא - חיבור.

ג. מְשַׁקְּלֵת²¹ שְׁנֹטְמָתָה - הָרִי שְׁנִים עֶשְׂרֵה טְפָחִים²² מִן הַחוּט שֶׁלָּהּ חֲבוּרָה לָּהּ; וְכָל הַנוֹגֵעַ בְּחוּץ לְשְׁנֵים עֶשְׂרֵה טְפָחִים - טְהוֹר. וּמְשַׁקְּלֵת שֶׁל תְּרָשִׁים²³ - שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה טְפָחִים; וְשֶׁל בְּנָאִין²⁴ - חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְהֵיתֵר עַל מִדּוֹת אֵלוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ²⁵ - טְהוֹר.

21) שם משנה ג. חוט ארוך ובסופו קשורה התיכת עופרת ומשתמשים בו לבדוק אם נדבכי החומה מונחים ישר זה על גבי זה. (22) שיעור זה נקבע לבנאים שעיסוקם בניינים קטנים. (23) נגרים שבונים בתי עץ. (24) בוני מגדלים גבוהים. (25) דעתו לקיים את החוט כמו שהוא ולא לגזור את המיותר.

ד. מְשַׁקְּלוֹת שֶׁל סִידִין וְשֶׁל צִיּוּן, אֲפִלּוֹ אֲרָכִין כָּל שֶׁהֵן²⁶ - טְמֵאִין²⁷.

26) ללא הגבלת ארכם. (27) אם נגעה טומאה במשקולת - נטמא כל החוט.

ה. חוּט מֵאֲזִנִּים²⁸ שֶׁל זְהָבִים²⁹, שֶׁל פְּלָסִס³⁰, וְשֶׁל שׁוּקְלֵי אֲרָגְמָן טוֹב, שְׂאוּחֹז הַשׁוּקֵל בּוֹ וְתוֹלָה הַמֵּאֲזִנִּים מִדְּרוֹ - שֵׁלֶשׁ אֲצַבְעוֹת³¹. קְנָה שֶׁלָּהּ³² וְחוּטֶיהָ³³ - כָּל שֶׁהֵן. חוּטֵי מֵאֲזִנִּים שֶׁל מוֹכְרֵי עֲשָׂשִׁיּוֹת שֶׁל מִתְכוֹת וְכִיּוּצָא בִּהֵן³⁴ - שֵׁלֶשָׁה טְפָחִים. קְנָה שֶׁלָּהּ וְחוּטֶיהָ - שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה טְפָחִים. חוּט מֵאֲזִנִּים שֶׁל מֵאֲזִנִּים שֶׁל חֲנֻנִים וְשֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים - טְפָחַת. קְנָה הַמֵּאֲזִנִּים וְחוּטֶיהָ - שֵׁשָׁה טְפָחִים. חוּט מֵאֲזִנִּים שֶׁל צִמְרִים³⁵ וְשֶׁל שׁוּקְלֵי זְכוּכִית - טְפָחִים. קְנָה מֵאֲזִנִּים וְחוּטֶיהָ - תְּשַׁעָה טְפָחִים. וְהֵיתֵר עַל הַשְּׁעוּרִין אֵלוֹ - אֵינָן חֲבוּרִים.

28) מאזני יד מורכבים מקנה של עץ או מתכת ושתי כפות קשורות בחוטים בקצות הקנה ובאמצעו מחוברת הלשון המתנועעת במסגרת, והשוקל אוחז בחוט הקשור בראש המסגרת. (29) מוכרי זהב. (30) מין בד משובח המיוצר בעיר פילוסא שבמצרים (ביומא לד, ב: בשחר היה (הכהן הגדול) לובש פילוסין של יב מנה). (31) בחוט קצר אפשר יותר לדייק במשקל מאשר בארוך, ולפיכך רגילים להשתמש בחוט קצר כששוקלים דברים יקרים. (32) שכפות המאזניים קשורות בו. (33) המחברים את הכפות לקנה. (34) דברים זולים שאין מדקדקים כל כך לשקול עין בעין. (35) מוכרי צמר.

ו. הַחֶבֶל שֶׁמְסַרְגִּין הַמְּטוֹת³⁶ מֵאִמְיָתִי הוּא חֲבוּר לְטְמֵאָה? מִשְׁסַרְגַּב בּוֹ שֵׁלֶשָׁה בָתִּים³⁷. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֶבֶל מִן הַקָּשֶׁר³⁸ וְלַפְּנִים³⁹ - טְמֵאָה. מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ: עַד שֵׁלֶשׁ אֲצַבְעוֹת⁴⁰ - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרְכֵי שֶׁל קָשֶׁר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבעה, אבל יש בה גם חומרות יתירות על טומאות מת. וסתם "טומאת שבעה" מגדירה טומאת מת. כל דבר שהוא טמא שבעה ימים הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. (67) כמו בטומאת מדרס. (68) יום אחד ככל נוגע באב הטומאה. (69) כמו בטומאת שבעה. (70) ולא נטמא בנגיעה במיטה, מפני שוולד הטומאה אינו מטמא כלים.

יא. מטה שפרף עליה מזרן ונגע בהן המת - הכל טמא טמאת שבעה. פרושו - טמא טמאת שבעה. נגע בה שרץ וכיוצא בהן - טמאין טמאת ערב. פרושו - טמאין טמאת ערב.

יב. פרוע⁷¹ שהיתה טמאה מדרס⁷² וחברה למטה⁷³ - המטה פלה מדרס⁷⁴. פרושה - הפרע טמאה מדרס פשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפרע טמאה טמאת שבעה וחברה למטה - המטה פלה טמאה שבעה, פאלו נגע המת פפרע שלה⁷⁵. ואם היתה על המטה⁷⁶ - טהרה והפרע פכללה⁷⁷. ואם פרושה קדם היתה - הפרע טמאה טמאת שבעה פשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב⁷⁸. היתה הפרע טמאה טמאת ערב וחברה למטה - הכל טמא טמאת ערב. פרושה - היא טמאה טמאת ערב, והמטה טהרה. שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא לא אדם ולא פלים, מפני שהוא ולד, כמו שבארנו. וכן הדין בשן של מעדר⁷⁹ שנטמא פמת ואחר פך חפרו למעדר.

(71) רגל של מיטה. (72) שדרס עליה הזב כשהייתה מופרשת מן המיטה (רבינו בפירושו למשנה). (73) טהורה. (74) מכיוון שהכרע מעמיד את המיטה, הרי כולה זקוקה לכרע הטמא ולפיכך היא מתטמאה כמחובר לטמא. ואין זה דומה למזרן שאין המיטה צריכה לו כל כך ויכולה להתקיים ולהשתמש בה זמן רב בלי המזרן. (75) המחובר לה כשנטמאה. (76) מי אפר פרה כדי לטהרה מטומאת מת. (77) אף על פי שמי ההזאה לא נפלו על הכרע שהוא הגורם לטומאת המיטה. (78) ואינה צריכה הזייה. (79) כלי שמשתמשים בו לפורר את האדמה ולהכשירה לזריעה. כללו של דבר: אם מחברים לאיזה כלי שהוא חלק טמא שהכלי צריך לו - עוברת הטומאה על כל הכלי כל זמן שהם מחוברים, ואם הפרידים פקעה טומאה זו מהכלי, אולם, נטמא מפני נגיעתו באותו החלק שהיה טמא מחמת עצמו, ונעשה ראשון. ואם הכלי הטמא היה רק ראשון לטומאה וחיברו לו כלי טהור - מתפשטת גם כן טומאתו על כל הכלי, אבל כשפירש נטהר הכלי המחובר לו לגמרי, שהרי כלי אינו מתטמא במגע בראשון לטומאה.

~ שבת קודש כ"ט אדר ~

פרק שנים ועשרים

(1) יבאר כמה שיעור הבגד להתטמא למידרס ולטומאת מת

מעשרה ולחויץ⁵⁸ - טהורה⁵⁹. פמה דברים אמורים? למדרס⁶⁰; אבל לשאר טמאות, אפלו מאה אמה - פלו חבור. פיצד? מזרן שהוא פרוף על המטה והכניס קצתו לאהל המת או שנגע שרץ בקצתו או שנפלו משקין טמאין על מקצתו⁶¹ - נטמאת המטה, ואפלו היתה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.

(50) ששכב או ישב עליה זב והדומים לו. (51) כששכב הזב על המיטה היה חלק המזרן כרוך עליה. (52) ומטמא אדם וכלים הנוגעים בו. (53) חלק זה אינו צורך המיטה ולפיכך לא נטמא עימה, אבל נטמא מפני נגיעתו בחלק שהוא אב הטומאה ונעשה ראשון לטומאה. (54) נתבאר כבר שהמונח "דרס" כולל שכיבה, ישיבה, רכיבה וכו'. (55) החלק היוצא מן המיטה. (56) אם דרס על המזרן בעשרה טפחים הראשונים היוצאים מן המיטה. (57) כל המיטה וגם עשרת הטפחים הקרובים דינם כמדרס הזב. ואף על פי שהמזרן, כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס - כשהוא מחובר למיטה דינו כמיטה. (58) אם דרס על המזרן במקום המרוחק מן המיטה יותר מעשרה טפחים. (59) הכל טהור מטומאת מדרס מפני שהמזרן אינו ראוי למדרס. מובן שאם נגע הזב במזרן נטמא טומאת מגע הזב ונעשה ראשון לטומאה, אבל כשדרס עליו ולא נגע בו, כגון שהיה איזה דבר מפסיק בין הזב ובין המזרן - הרי הוא טהור לגמרי. [נתבאר בהלכות טומאת משכב ומושב, שמדרס הזב מטמא אפילו מאה סדינים המונחים זה על גבי זה, והוא דורס על העליון]. (60) תוספתא שם בבא מציא פרק ט הלכה ג. נימוק ההבדל בין מדרס לשאר טומאות נתבאר בתוספתא עצמה: המזרן כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס ומיטמא רק כחלק מן המיטה, ומחויץ לעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה, אבל בשאר טומאות גם המזרן כשהוא לעצמו ראוי לקבל טומאה ולפיכך כולו חיבור. (61) משמיענו רבותא, שאפילו בטומאת משקין שהיא גזירת חכמים - כולו חיבור.

י. מטה הטמאה מדרס וכרף לה מזרן⁶² - הכל טמא מדרס⁶³. הפרושו⁶⁴ - המטה מדרס פשהיתה, והמזרן מגע מדרס⁶⁵. היתה טמאה טמאת שבעה⁶⁶ וכרף לה מזרן - פלה טמאה טמאת שבעה⁶⁷. הפרושו - היא טמאה פשהיתה, והמזרן טמא טמאת ערב⁶⁸. היתה טמאה טמאת ערב וכרף לה מזרן - הכל טמא טמאת ערב⁶⁹. הפרושו - היא טמאה טמאת ערב, והמזרן טהור⁷⁰.

(62) אחר שנטמאה במדרס הזב. (63) גם המזרן, מפני שהוא טפל למיטה ונעשה כחלק ממנה. (64) אחר שכרכו ונטמא מדרס. (65) יום אחד. מכיוון שלא היה כרוך על המיטה בשעה שדרס עליה הזב, וטומאתו באה לו אחר כך בעקיפין מפני שנטפל למדרס - נתבטלה זיקתו למיטה ובטלה טומאתו, אבל טומאת מגע מדרס, שבאה לו מכוח עצמו על ידי נגיעתו במיטה - לא בטלה. (66) במגע או באוהל המת שהם מטמאים שבעה ימים. [גם טומאת מדרס היא טומאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רחבה. (19) חבילות צמר לא ארוג. (20) מפני שנקביה גסים. (21) עדיות שם מ"ה. נשק פרימיטיבי לזרוק אבנים על האויב. דוד השתמש בנושק זה במלחמתו עם גלית. (22) המקום שמניחים בו את האבן המוכנה לקליעה. (23) המקום שבו אוהז הקולע באצבעו בשעת זריקת האבן. כשנספק מקום זה, אי-אפשר לקלוע. (24) אינו מקבל טומאה. (25) מקום בקלע שאוחזים בו ביד שניה בשעת קליעה. (26) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טומאה. זה אינו מעכב את הקליעה. (27) כלים פכ"ג מ"ה. (28) ככל הקליעות. (29) רשת מיוחדת לצוד דגים, והיא עשויה מחוטים קשורים זה בזה ואינם ארוגים. (30) בשפת הרשת עושים כעין כיס, ופיו צר, ושמים שם אוכל פתיון לדגים. כים זה נקרא "זוטו", ודינו כבגד. (31) שם פכ"ח מ"ט.

ד. עֲשֵׂה חֲלוּק³² מִן הַמְשֻׁמֵּרִים³³, אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה - מְקַבֵּל טְמֵאָה³⁴.

(32) תוספתא כלים, בבא בתרא פרק ה' ה"ג. (33) מסנת של משקין. (34) אף-על-פי שביטלה בידיים ממלאכתה הראשונה, היא מקבלת טומאה כדין חלוק.

ה. מְשֻׁמֵּרִים³⁵ שֶׁל יַיִן שֶׁבִּלְתָּהּ: אִם מְשֻׁמֵּשֶׁת מְעִין מְלֵאכָה רְאוּשָׁנָה³⁶ - טְמֵאָה, וְאִם לֹא - טְהוּרָה.

(35) תוספתא שם. (36) לסנן יין.

ו. מְטַפְּחוֹת³⁷ סְפָרִים הַמְצִירוֹת³⁸ - אִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה, מִפְּנֵי שְׂאִינֵן מְשֻׁמְשִׁין אָדָם³⁹; שֶׁהָרִי צִיּוּרָן מְעִיד עֲלֵיהֶן שֶׁבִשְׂבִּיל סֶפֶר נַעֲשׂוּ. וְשְׂאִינֵן מְצִירוֹת - מִתְטַמְּאוֹת בְּשֶׁאֵר טְמֵאוֹת⁴⁰ חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדָרְסִים⁴¹, מִפְּנֵי שְׂאוּמְרִין לֹא⁴²: עֲמֹד וְנַעֲשֵׂה מְלֵאכָתָנּוּ⁴³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ בְּעֵינֵי מְשֻׁבֵּב וּמוֹשָׁבִיב⁴⁴.

(37) משנה שם פכ"ח, ד. (38) בריקמה או בצבעים. (39) ודברים העשויים לתכשיט כלים, אינם מקבלים טומאה. (40) כגון טומאת מת ושרץ. רבינו מפרש מה שאמרו בית-הלל במשנתנו: "שאינן מצויירות טמאות", הכוונה לשאר טומאות, בהתאם לסתם משנה בפכ"ד מכלים, משנה יד. (41) הזב, וכשלא נגע בהן - טהורות לגמרי, ואם נגע בהן נטמאו טומאת יום אחד טומאת מגע ולא טומאת מדרס החמורה. (42) לזב. (43) פירוש, המטפחת אינה לישיבה או שכיבה אלא למלאכה אחרת, ואם ישב עליה הזב, עליו לעמוד, כדי להשתמש במטפחת למלאכתה המיוחדת לה. (44) בפ"ו מהלכות משכב ומושב הלכה א ובכמה מקומות.

ז. פֶּסֶת⁴⁵ הַסְּפָלִים שֶׁמְנִיחִין עַל כְּתִפֵּיהֶן מִפְּנֵי הַמוּט⁴⁶ - מִתְטַמְּאָה בְּמְדָרְסִים⁴⁷; וּמְשֻׁמֵּרִים שֶׁל יַיִן - אִינָה מִתְטַמְּאָה בְּמְדָרְסִים⁴⁸.

(45) שם מ"ט. (46) שהמוט לא ילחץ על הכתף. (47) לפעמים הסבל יושב עליו. (48) מפני שהשמרים הדבוקים בה מלכלכים את הבגדים.

ח. בְּגָדִים⁴⁹ שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְצוּרוֹת⁵⁰ - אִינוֹ מְקַבֵּל

ולשאר טומאות. ודין בגד הראוי לקבל טומאה. ואם נטמא החלוק מאימתי הוא טהור.

א. בְּמָה² שְׁעוֹר הַבְּגָד לְהִתְטַמֵּא? שְׁלִשָּׁה טְפָחִים עַל שְׁלִשָּׁה טְפָחִים - לְמְדָרְסִים³; וְשִׁלְשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שִׁלְשׁ אֶצְבָּעוֹת מְכוֹנוֹת עִם הַמְּלָל⁴ - לְטְמֵאֵת הַמֵּת אוֹ לְשֶׁאֵר טְמֵאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁵? בְּבָגְדֵי צִמָּר וּפְשָׁתִים; אֲבָל בְּבָגְדֵים שֶׁל שְׂאֵר מִיַּיִן - אִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה מִכָּל הַטְּמֵאוֹת אֲלָא אִם פֶּן הָיָה בְּהֵן שְׁלִשָּׁה טְפָחִים עַל שְׁלִשָּׁה טְפָחִים אוֹ יָתֵר. שְׁנֶאֱמַר: אוֹ בְּגָד⁶. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבָּא הַכֶּתוּב⁷ לְרִבּוֹת שְׁלִשָּׁה טְפָחִים עַל שְׁלִשָּׁה טְפָחִים בְּשֶׁאֵר בְּבָגְדִים לְטְמֵאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִרְעִים מִן הַבְּגָדִים; אֲבָל הָאוּרָג⁸ בְּגָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ⁹ פֶּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה מְקַבֵּל שְׂאֵר טְמֵאוֹת, חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדָרְסִים¹⁰, שְׂאִין מְקַבֵּל אוֹתָהּ אֲלָא הָרְאוּי לְמְדָרְסִים.

(2) כלים פכ"ז מ"ב. (3) לקבל טומאת מדרס הזב החמורה, שטמאה טומאת שבעה, ואפילו בלי נגיעה ישירה. בגד שאין בו כשיעור הזה - אינו ראוי למדרס (שבת כו, ב). (4) השפה הכפולה, מצטרפת לשלוש על שלוש. כחכמים בכלים פכ"ח מ"ז. (5) שבת כז, א. כרבא אחר שחזר בו. (6) סתם בגד האמור בתורה, מצמר או מפשתן. (7) המלה "או". (8) שם סג, ב. (9) אין דעתו לארוג יותר. ראה תוספות שם ד"ה מניין. נראה שדין זה נאמר בכל הבגדים ולא בצמר ופשתים בלבד. (10) שהרי אינו ראוי למדרס.

ב. הַבְּגָדִים הַעֲבִים¹¹ בְּיֹתֵר, כְּגוֹן הַלְּבָדִין וְהַנְּמֻטִין¹² הַקָּשִׁין, אוֹ הַבְּגָדִים הַרְפִּין בְּיֹתֵר, כְּגוֹן בְּגָדֵי פִשְׁתָּן שֶׁל מְצִירִים שֶׁהִבְשֵׁר נִרְאָה מִתְחַתָּן¹³ - אִינֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה עַד שִׁיְהִיָּה בְּקִרְעַת שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה טְפָחִים, בֵּין לְמְדָרְסִים בֵּין לְשֶׁאֵר טְמֵאוֹת¹⁴.

(11) כלים פכ"ח מ"ח. (12) סדינים עבים ושמכות. (13) מפני דקותם, הם שקופים. (14) מטליות קטנות מבד גס ביותר או דק ביותר, אינו ראוי לכלום.

ג. כָּל¹⁵ הַקְּלִיעוֹת¹⁶ מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה כְּבָגְדִים, אֶחָד הַקּוֹלַע חוּטִים וְעֵשָׂאָן פִּיף¹⁷ אוֹ הָאוּרָגֵן וְעֵשָׂאָן אֲבָנִט¹⁸ וְכִיּוּצָא בּוֹ; חוּץ מְקַלִּיעָה שְׁעוֹשִׂין הַצְּמָרִים לְקֶשֶׁר בָּהּ הַצְּמָר¹⁹, שֶׁהִיא טְהוּרָה²⁰. הַקּוֹלַע²¹ שְׁבִית קָבוּל אֲבָן שְׁבִיחָה²² אֲרוּג אוֹ עוֹר - מְקַבְּלֵת טְמֵאָה. נֶפֶסֶק בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֵשָׁה²³ - טְהוּרָה²⁴. נֶפֶסֶק [בֵּית] הַפְּקִיעָה²⁵ שְׁלֵשָׁה בְּלֶבֶד - עַדִּין הִיא בְּטְמֵאֵתָהּ²⁶. הַמְּכַמְזוֹרֵת וְהַרְשָׁתוֹת²⁷ - מְקַבְּלִין טְמֵאָה²⁸. וְהַחֶרֶם²⁹ - מְקַבֵּל טְמֵאָה מִפְּנֵי זוּטוֹ³⁰, מִפְּנֵי שְׁעִינֵי אוֹתָהּ הַשְּׂבִכָה דְקִין בְּיֹתֵר וְהָרִי הִיא כְּבָגְד. הָעוֹשֶׂה בְּגָד³¹ מִן הַחֶרֶם - טְהוּר; מִן זוּטוֹ - מִתְטַמֵּא.

(15) עדיות פ"ג מ"ד. (16) דברים הקלועים כרשת. (17) חגורה צרה ודקה (כלאים פ"ט מ"ט). (18) חגורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) המדובר באורג בדים ארוכים להשתמש בהם לפי הצורך. אבל האורג בגד שלם, אמרנו למעלה בהלכה א שאפילו כל שהוא מקבל טומאה. ומשמע מלשונו, שבכל הבגדים הדין כך, ולא בצמר ופשתים בלבד, ומה שאמרו בשאר מינים שלושה טפחים, הכוונה לקרעים, ולא לאריג חדש (ראה למעלה ה"א וה"ב). 73) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ו, ה"ב. נעליים המכסות רק חלק מן הרגל והן עשויות מאריג.

יג. **כָּל הַפְּלִים** 74 **הַנֶּעֱשִׂין עַל גְּפֵי מַחְטָה** 75, **כְּגוֹן מְצוּדָה - פִּיּוֹן שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּהֵן בֵּית קָבוּל מְלֹאכְתָּן מְקַבְּלִין טְמָאָה.**

74) שם. 75) הגר"א בהגהותיו לתוספתא מפרש, כמו אריגת הפוזמקאות שמתפרקת כולה אם אין עושים שפה בסוף האריגה, ו"הנארגים במחט" פירושו שתוחבים את חוט הערב באוזן המחט, ומכניסים לתוך השתי.

יד. **סְבֻכָּה** 76 **שֶׁמִּנְחֹת הַבְּנוֹת בְּרֵאשִׁיּוֹן: אִם הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מִפִּיהָ** 77 **- אֵינָה מְקַבְּלַת טְמָאָה עַד שְׂיִגְמַר קְרָקְעֵיתָהּ** 78; **וְאִם הִתְחִילָה מְקַרְקְעֵיתָהּ - אֵינָה מְקַבְּלַת טְמָאָה עַד שְׂיִגְמַר אֶת פִּיהָ. וְשִׁבְסִיחָה** 79 **מְקַבְּלַת טְמָאָה בְּפָנֶי עֲצָמָה** 80. **וְחוּטֵיהָ** 81 **חִבּוּר לָהּ** 82 **לְטִמְאָה** 83 **וְלִהְתֵּמְאָה** 84.

76) כלים פכ"ז, מ"י. 77) משפתה. 78) סוף השבכה המגיע לאמצע הראש. 79) בד מצוייר או מוזהב התפור על הסבכה לנוי. 80) אפילו אינה מחוברת לסבכה. 81) החוטים שקושרים בה את הסבכה לראש. 82) כשהם מחוברים לסבכה, דינם כחלק ממנה. 83) אם נגעו טומאה בהם - נטמאת גם הסבכה. 84) כשנגעה טומאה בסבכה.

טו. **סְבֻכָּה** 85 **שֶׁנֶקְרְעָה, אִם אֵינָה מְקַבְּלַת רֵב שְׁעַר הָרֵאשׁ - טְהוּרָה.**

85) שם.

טז. **חֲלוּקָה** 86 **שֶׁל בְּגָד אוֹ שֶׁל לְבָד** 87 **אוֹ שֶׁל נִירָה** 88 **- מְאִימְתִי הוּא גִמַּר מְלֹאכְתּוֹ? מְשִׁיפְתָּח אֶת פִּיו** 89. **הַגְּדוּל לְפִי גָדְלוֹ וְהִקְטָן לְפִי קֶטְנוֹ. וְאִם נִטְמָא הַחֲלוּקָה - מְאִימְתִי הוּא טְהוּרָתוֹ? מְשִׁיבְלָה וְאֵינִי מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מְלֹאכְתּוֹ רֵאשׁוֹנָה** 90. **נִשְׁתִּיר בּוֹ רֵבּוֹ מְלֻמְעָלָה - עֲדִין הוּא בְּטִמְאָתוֹ** 91; **רֵבּוֹ מְלֻמְטָה - טְהוּר. וְאִם נִקְרַע מִבֵּית פִּיו - טְהוּר** 92.

86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ה ה"א. 87) צמר שנתחבר על-ידי דפיקות חזקות. 88) יש גורסים בתוספתא "עור", נייר רגיל עשוי מעשבים או מעלים. 89) בית הצואר, המקום שמכניסים בו את הראש. דרכם היה לארוג את כל אורך החלוק, ואחר-כך פתחו ותיקנו את בית הצואר. 90) שאינו ראוי ללבושו, ואף-על-פי שהוא ראוי לשימוש אחר. 91) מפני שראוי ללבישה. 92) אין אדם לובש חלוק קרוע במקום זה.

טְמָאָה 51. **בְּטַל מִחֻשְׁבָּתוֹ** 52 **- מְקַבְּל טְמָאָה** 53. **בְּעַל הַבֵּית** 54 **שֶׁעֲשָׂה מְטַפְּחוֹת לַחֲפּוֹת בְּהֵן כְּתָלִים אוֹ עֲמוּדִים - אֵינֶן מְקַבְּלוֹת טְמָאָה** 55.

49) זבחים צד, א. 50) דעתו לצייר על הבגד בצבעים או בריקמה. 51) מפני שלא נגמרה מלאכתו. 52) ורוצה להשתמש בבגד כמו שהוא, בלי ציור. 53) שם. 54) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ה ה"ז. 55) שאין זה תשמיש אדם. בכתלים יש עוד נימוק: מפני שביטלן לגבי מחובר לקרקע.

ט. **חֲלוּקָה** 56 **הַעֲשׂוּי פְּסֻכָּה** 57 **פְּדֵי לְשַׁחַק בּוֹ שׁוֹתֵי שְׁכָר** 58 **- אֵינִי מְקַבְּל טְמָאָה** 59.

56) משנה שם פכ"ח, ט. 57) כרשת, ובשר הלובשו נראה מתוך נקביה. 58) במסבאות מעסיקים ליצנים שישחקו בפני שותי השכר, ודרכם של הליצנים ללבוש חלוק כזה (ראה משנתנו. רבינו נוקט לשון נקיה). 59) מפני שרוב האנשים אינם לובשים חלוק כזה - בטלה דעתו של הליצן.

י. **כִּפָּה** 60 **שֶׁנֶּתְנוּ עַל הַסִּפְרִי** 61 **- טְהוּר מְקַבְּל טְמָאָת מְדָרְס** 62, **אֲבָל מִתְטַמָּא בְּמַת וּבִשְׂאָר טְמָאוֹת** 63.

60) שם מ"ה. מצנפת שהנשים חובשות, ומיטמאה מדרס מפני שלפעמים יושבת עליה. 61) כיסה בה את הספר או כרכו (ראה סנהדרין מח, א). 62) מפני שחלה עליה קדושה, אינה ראויה יותר לתשמישה הקודם, ואומרים לו לזב היושב עליה: עמוד ונעשה מלאכתנו (ראה רבינו בהלכות תפילין פ"ד, ט). 63) שאין אומרים בהם "עמוד ונעשה מלאכתנו". ואין זה סותר למה שאמרנו למעלה בה"ו, שמתפחות ספרים אינן מקבלות טומאה, מפני שדבר המקבל טומאה אינו יוצא מתורת טומאה אלא על-ידי שינוי מעשה (ראה למעלה פ"ח ה").

יא. **הַעוֹשָׂה** 64 **אֶסְפְּלָנִית** 65 **בֵּין עַל הָעוֹר** 66 **בֵּין עַל הַבְּגָד, אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּהֵן** 67 **שְׁעוֹר** 68 **- טְהוּרִין** 69. **עֲשָׂה עֲלֵיהֶן מְלֻגְמָא** 70: **עַל הַבְּגָד - אֵינִי מְקַבְּל טְמָאָה, שְׁהָרִי נִתְלַכְלַךְ וְאֵינִי רְאוּי; וְעַל הָעוֹר - מְקַבְּל טְמָאָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְתַקְנֵחַ וְרְאוּי לְמִשְׁכָּב** 71.

64) שם מ"ג. 65) רטייה (תחבושת) שנעשית מדברים שמנים מעורבים בשעווה. 66) מרח את המשחה על חתיכת עור. 67) בעור ובבגד. 68) השיעור הקבוע להם לקבלת טומאה: בגד - שלושה על שלושה, ועור - חמישה על חמישה. 69) הבגד והעור נמאסים מן המשחה ואינם ראויים לכלום. 70) עשויה מתאנים לעוטות ומקמה. 71) רטייה זו אינה מלכלכת כל כך. 72) ולכן מיטמא גם טומאת מדרס.

יב. **מְאִימְתִי יְקַבְּל הַבְּגָד טְמָאָה** 72? **מְשִׁיֶּאֱרָג בּוֹ שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת עַל שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת. וְכָל הַפְּלִים הַנֶּאֱרָגִין בְּמַחְט, כְּגוֹן הַכִּיס וְאֲנַפְלִיא** 73 **- אֵין מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכה א. (112) הכין אותן להשתמש בהן. (113) כל זה נאמר במטלית, היינו חתיכה קרועה מבגד גדול, אבל אם ארגו מלכתחילה לשם בגד קטן - מיטמא אפילו בשאר מינים, כנאמר למעלה בהלכה א.

כב. פחות¹¹⁴ מְשֻׁלְשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהִתְקִינוּ לְפָקֵק בּוֹ אֶת הַמְרָחֵץ¹¹⁵ וְלַעֲרֹב בּוֹ אֶת הַקְּדָרָה¹¹⁶ וְלִקְנֹחַ בּוֹ אֶת הַרְחִים¹¹⁷ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ: אִם הִשְׁלִיכוּ בְּאִשְׁפָּה - אֵינּוּ מְקַבְּלִים טְמֵאָה¹¹⁸; תְּלָאוּ בְּמַגוּד אוֹ הִנְיחוּ אַחֲרָיו הַדֶּלֶת - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִנְיחוּ פְתוּף בְּגָדָיו, וְעֲדִין הוּא חָשׁוּב אֲצִלוֹ, וּמְקַבֵּל שְׂאֵר טְמֵאוֹת חוּץ מִטְּמֵאֵת מְדָרְס, שֶׁהֲרִי הוּא פְחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

(114) משנה כלים פכ"ח ב. (115) לסתום את החור שבכותל בית המרחץ, כדי שלא יצא חומו. (116) לטלטל את הקדירה החמה. (117) לנקותו מן האבק והקמח. (118) במשנה אמרו: בין מוכן בין שאינו מוכן - טמא, דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן - טהור. ר' עקיבא אומר: מן המוכן - טמא, שלא מן המוכן - טהור. ופירש עולא בשבת כט, ב: "זרקו לאשפה - דברי הכל טהור; הניחו בקופסא - דבר הכל טמא; לא נחלקו אלא שתלאו במגוד (ביתד) או שהניחו לאחורי הדלת וכו'". ר' אליעזר מטמא בשניהם, ור' יהושע מטהר, ור' עקיבא מטמא בתלאו ביתד, ומטהר באחורי הדלת. ובכסף-משנה מתפלא מאוד שרבינו פסק כר' אליעזר נגד דעת ר' יהושע ור' עקיבא. וגדולה הפליאה, שהרי בפירושו למשנה כתב בפירוש: ואין הלכה כר' אליעזר, ולא מצאתי יישוב לתמיהה זו.

כג. שְׁלֹשָׁה¹¹⁹ עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהִיָּה מְשֻׁלָּךְ בְּאִשְׁפָּה: אִם הָיָה בְּרִיא¹²⁰ פְּדִי לְצִרֹר בּוֹ רִבְעֵי הַקֶּבֶץ מִלַּח גִּס¹²¹ וְלֹא יִקְרַע - הֲרִי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמְדָרְס¹²², וְאִם לֹאוֹ - אֵינּוּ מִתְטַמֵּא. אֲבָל אִם הָיָה בְּפִית, אִם הָיָה בְּרִיא אָף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לְצִרֹר בּוֹ מִלַּח, אוֹ שֶׁהִיָּה צוּרֵר בּוֹ מִלַּח וְלֹא הָיָה בְּרִיא - הֲרִי זֶה טְמֵא מְדָרְס.

(119) כלים פכ"ז מ"א. (120) לא בלה. (121) כחכמים במשנה. (122) אין דרכו של אדם לוותר לגמרי על מטלית גדולה ובריאה שכזו. [לשון המשנה: "באשפות - בריא וצורר מלח, בבית - או בריא או צורר מלח", משמע, ששני תנאים נאמרו במושלך באשפה: א. בריא; ב. יכול לצרור בו וכו' וכאן כורך אותם רבינו ביחד, כאילו תנאי אחד לפנינו: בריא עד שיכול לצרור בו וכו'. אולם בכבא השניה "אם היה בבית" מחלקם לשניים. ונראה שרבינו התכוון בכבא הראשונה במונח "בריא", גם לא בלה וגם חזק].

כד. שְׁלֹשָׁה¹²³ עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁנִּקְרַע וְלֹא הִבְדִּילוּ הַקְּרָעִים: אִם נִתְּנוּ עַל הַפֶּסֶא וְכִשְׁלֹשָׁה עָלָיו יִגַע בְּשָׂרוֹ בְּפֶסֶא - הֲרִי זֶה טְהוֹר¹²⁴, וְאִם לֹאוֹ - הֲרִי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמְדָרְס.

(123) שם מ"ב. (124) כאילו נחלק לגמרי, ונפרדו חלקיו זה מזה.

יז. הַעוֹשֶׂה⁹³ חֲגוּר מְצוּאָה⁹⁴ שֶׁל בְּגָד⁹⁵ וּמְצוּדוֹ⁹⁶ שֶׁל סְדִין - אֵינּוּ מְקַבְּלִים טְמֵאָה עַד שִׁימְלִל⁹⁷ שְׁפָתוֹתָיו. עֲשָׂאָהוּ מְאֻמָּצֵע הַבְּגָד וּמְאֻמָּצֵע הַסְדִין⁹⁸ - אֵינּוּ מְקַבְּלִים טְמֵאָה עַד שִׁימְלִל מְצוּד הַשְּׁנִי⁹⁹.

(93) שם ה"ב. (94) צ"ל מצידו (כך היא הגירסא בתוספתא). (95) חתך מן הבגד פס רחב, שמצידו האחד יש לו שפה. (96) פירוש, או מצידו. (97) יתפור ויעשה שפה. (98) ושני צידי החגור בלי שפה. (99) פירוש, גם את הצד השני. [ה'חזון איש' מגיה וגורס: "ומצידו של סדין . . . עד שימלול מצד השני. עשאהו מאמצע הבגד ומאמצע הסדין, אינו מקבל טומאה עד שימלול שפתותיו", ופירוש גירסא מתוקנת זו ברור: מצידו, יש שפה אחת ואינו מקבל טומאה עד שימלול גם את הצד השני שאין לו שפה, ואם עשה מאמצע הבגד, הרי שני צידי האבנט הם בלי שפה - צריך למלול שני הצדדים, ולכן דייק רבינו וכתב "שפתותיו" בלשון רבים. תיקון זה מתקבל מאוד על הדעת].

יח. חֲגוּר¹⁰⁰ שֶׁבָּלוּ צְדָדָיו¹⁰¹ וְאֻמְצָעֵיתוֹ קְיָמַת - טְמֵא¹⁰².

(100) שם. (101) השפות. (102) בתוספתא שם משום ר' שמעון בן גמליאל "טמא משום שירי חגור". פירוש, בתחילתו אינו חשוב בגד עד שימלול שפתותיו, אבל כשמלל וירדה עליו תורת קבלת טומאה - אין זו נפקעת כל זמן שאפשר להשתמש בשייריה.

יט. שֹׁפֵה¹⁰³ שֶׁפָּרְשָׁה מִן הַבְּגָד וְהִתְקַיְּנָה לְחֲגוּר בַּה אֶת מְתָנָיו - מְקַבְּלֵת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּאֲבָנֵט¹⁰⁴.

(103) שם. (104) חגורה לא רחבה.

כ. טְלִית¹⁰⁵ שֶׁל עֲנֵי שְׁבֻלָתָהּ: אִם הָיוּ רַב שְׁפָתוֹתֶיהָ קְיָמוֹת, אָף עַל פִּי שְׂאִין בָּהּ שְׁלֹשׁ¹⁰⁶ עַל שְׁלֹשׁ בְּרִיא¹⁰⁷ - הֲרִי זֶה מְקַבְּלֵת טְמֵאָה; אִין שְׁפָתוֹתֶיהָ קְיָמוֹת: אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ חִזָּק וּבְרִיא - מְקַבְּלֵת טְמֵאָה, וְאִם לֹאוֹ - אֵינָה מְקַבְּלֵת טְמֵאָה. וְכֵן שְׂאֵר בְּגָדֵי עֲנִיִּים¹⁰⁸.

(105) שם פ"ו ה"א. (106) שלוש אצבעות. (107) שלא בלו. (108) עניים משתמשים גם בשיירי בגדים שכאלה (ראה משנה כלים פכ"ח, ח).

כא. מְטָלִיּוֹת¹⁰⁹ שְׂאִין בָּהֶן שְׁלֹשָׁה¹¹⁰ עַל שְׁלֹשָׁה - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה¹¹¹. וְאִם חִשְׁבַּ עֲלֵיהֶן וְהִכִּינָן¹¹² - מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה עַד שִׁיְהִיּוּ פְחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ; שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ אֵינּוּ מְקַבְּלִים טְמֵאָה כְּלָל וְאָף עַל פִּי שֶׁהִכִּינוּ¹¹³.

(109) זבחים צד, א. חתיכות קרועות מבגד. (110) טפחים. (111) נראה שהמדובר בשאר מיני בגדים, אבל צמר ופשתים מתטמאים בשלוש על שלוש, אפילו לא הכינם. וזה הוא ההבדל בין שאר מינים לצמר ופשתים, שכתב רבינו למעלה

מתוך מהדורת חזק

כז. **שֶׁלֶשׁ**¹³¹ **עַל שְׁלֹשׁ שְׁנֵתַנָּה בְּכַדוֹר**¹³² או **שֶׁעֲשָׂאָה כַדוֹר בְּפָנֵי עֲצָמָה - טְהוֹרָה**¹³³. **אָבַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים שְׁנֵתַנּוּ בְּכַדוֹר - הָרִי הוּא כְּמוֹת שְׁהִיָּה**¹³⁴ ו**מִתְטַמָּא בְּמִדְרָס**¹³⁵. **עֲשָׂהוּ כַדוֹר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - אֵינוֹ מִתְטַמָּא בְּמִדְרָס**¹³⁶, **שְׁהִיָּה הַתְּפָר מִמַּעֲטוֹ מְשֻׁלָּשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה**¹³⁷.

(131) שם פכ"ח מ"א. (132) קיפל את המטלית, וכרך סביבה בגד ועשה כדור. (133) מפני שביטלה מתורת בגד. (134) חתיכה גדולה כזו אינו מבטל, ועומד להוציאה מן הכדור. (135) אם ישב על הכדור (רבינו בפירושו למשנה). במשנה כתוב סתם: "טמא", ורבינו מפרש שהכוונה גם לטומאת מדרס. [הראב"ד השיג עליו, ודעתו שטומאת מדרס אין כאן, מפני שכדור אינו ראוי לשיבה. ומה שאמרו "טמא" הכוונה לשאר טומאות]. (136) במשנתנו: "טהור", ורבינו שפירש בבבא הקודמת "טמא" היינו טומאת מדרס, מפרש גם בבא זו בטומאת מדרס. אבל בשאר טומאות, שמתמאות בשלוש על שלוש - מיתטמא [והראב"ד לשיטתו מפרש טהור מכל טומאה שהיא]. (137) ופחות משיעור זה, אינו ראוי למדרס. והמדובר בשלושה על שלושה מצומצם, אבל אם נשאר שלושה טפחים מחוץ לתפר - מטמא מדרס.

כה. **שֶׁלֶשׁ**¹²⁵ **עַל שְׁלֹשׁ שְׁנֵתַנָּה**¹²⁶ **מִמְּנָה אָפְלוּ חוּט אָחַד, או שְׁנֵתַנָּה בְּהַ קָשֶׁר או שְׁנֵי חוּטֵינָּה מִתְאִימִין**¹²⁷ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.

(125) שם. (126) במשנה, "שנמהה" פירוש שנתדקק ונחלש. (127) באריגה נכונה, נכנס חוט ערב אחד תחת חוט השתי, והשני על גביו, ואם היו שני חוטי ערב יחד, אין זו אריגה טובה, ורואים חוט אחד כאילו אינו. [הר"ש והברטנורא בשם רבותיו, מפרשים שהפיסקא "שני חוטים" נמשכת גם לקשר, כי קשר בחוט אחד אינו מטהר אלא שני קשרים סמוכים זה לזה בשני חוטים, אבל על קשר אחד אין האורג מקפיד כמו שנאמרו בשבת עד].

כו. **שֶׁלֶשׁ**¹²⁸ **עַל שְׁלֹשׁ שְׁהִיָּה בְּאֶשְׁפָּה - טְהוֹרָה**¹²⁹; **הַחֲזִירָה - מִקְבֵּלַת טְמָאָה**¹³⁰. **לְעוֹלָם הַשְּׁלֵכְתָּהּ מִטְהוֹרָתָהּ וְהַחֲזִירְתָּהּ מִטְמָאָתָהּ, חוּץ מִשְׁלֵ אֲרָגְמָן וְשֵׁל זְהוּרִית טוֹבָה, שְׁאֶפְלוּ הֵיטָה עַל הָאֶשְׁפָּה - מִקְבֵּלַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׂוּבָה.**

(128) שם. (129) אפילו אם היתה טמאה נטהרה, מפני שביטלה מתורת בגד. (130) מכאן ולהבא, אבל הטומאה הקודמת אינה חוזרת (תפארת ישראל).

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שני כ"ד אדר ~

מצות עשה ה.

הַמְצוּה הַחֲמִשִּׁית — הִיא הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנו לְעַבְדוֹ תְּעַלֶּה. וְנִכְפַל הַצּוּי הֵנָּה כְּמָה פְּעָמִים וְאָמַר "וְעַבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות כג, כה); וְאָמַר "וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ" (דברים יג, ה); וְאָמַר "וְאֵתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג); וְאָמַר "וְלַעֲבֹדוּ" (שם יא, יג). וְאָף-עַל-פִּי שְׁגַם הַצּוּי הֵנָּה הוּא מִן-הַצּוּיִם הַכְּלָלִיִּים — כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ בְּכָלֵל (בשורש) הֶרְבִּיעִי — הָרִי יֵשׁ בוֹ יְחֻד, כִּי הוּא צּוּי עַל הַתְּפִלָּה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יא, יג): "וְלַעֲבֹדוּ — זֶה תְּפִלָּה". וְאָמְרוּ עוֹד: "וְלַעֲבֹדוּ — זֶה תְּלֻמּוֹד". וּבְמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמְרוּ: "מִנֵּיִן לְעַקֵּר תְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַמְצוּת? מִהֲכָא (מכאן): אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג). וְאָמְרוּ: "עֲבָדְהוּ בְּתוֹרָתוֹ, עֲבָדְהוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ" — כְּלוֹמַר יְשִׁים מִשְׁרָתוֹ לְהַתְּפַלֵּל בוֹ (במקדש) וְנִכְחֹ (או לנגדו) כְּמוֹ שֶׁבְּאַר שְׁלֹמֹה ("וְהַתְּפַלְלוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַזֶּה", הַבֵּית הַזֶּה" (מלכים"א ח, כט, לה, ובדברי הימים"ב ו, יט)).

~ יום ראשון כ"ג אדר ~

מצות עשה ה.

הַמְצוּה הַחֲמִשִּׁית — הִיא הַצּוּי שְׁנִצְטוּיֵנו לְעַבְדוֹ תְּעַלֶּה. וְנִכְפַל הַצּוּי הֵנָּה כְּמָה פְּעָמִים וְאָמַר "וְעַבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות כג, כה); וְאָמַר "וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ" (דברים יג, ה); וְאָמַר "וְאֵתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג); וְאָמַר "וְלַעֲבֹדוּ" (שם יא, יג). וְאָף-עַל-פִּי שְׁגַם הַצּוּי הֵנָּה הוּא מִן-הַצּוּיִם הַכְּלָלִיִּים — כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנוּ בְּכָלֵל (בשורש) הֶרְבִּיעִי — הָרִי יֵשׁ בוֹ יְחֻד, כִּי הוּא צּוּי עַל הַתְּפִלָּה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יא, יג): "וְלַעֲבֹדוּ — זֶה תְּפִלָּה". וְאָמְרוּ עוֹד: "וְלַעֲבֹדוּ — זֶה תְּלֻמּוֹד". וּבְמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנֵו שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמְרוּ: "מִנֵּיִן לְעַקֵּר תְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַמְצוּת? מִהֲכָא (מכאן): אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֵתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג). וְאָמְרוּ: "עֲבָדְהוּ בְּתוֹרָתוֹ, עֲבָדְהוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ" — כְּלוֹמַר יְשִׁים מִשְׁרָתוֹ לְהַתְּפַלֵּל בוֹ (במקדש) וְנִכְחֹ (או לנגדו) כְּמוֹ שֶׁבְּאַר שְׁלֹמֹה ("וְהַתְּפַלְלוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַזֶּה", הַבֵּית הַזֶּה" (מלכים"א ח, כט, לה, ובדברי הימים"ב ו, יט)).

מתוך מהדורת חזק

יָד וְשֵׁל רֹאשׁ שְׁתֵּי מִצְוֹת. וְשְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוּ אֵינן הַנְּשִׂים חַיְבוֹת בָּהֶן, שֶׁהֵרִי אָמַר יְתַעֲלָה בְּטַעַם חַיִּיבֵן: "לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ" (שמות יג, ט) — וְנָשִׂים אֵינֶן חַיְבוֹת בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, וְכֵן בְּאָרוּ בְּמִכְלֶתָא. וְכֵן נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה בְּפֶרֶק ד' מִמְּנַחוֹת (לא: וְאֵילֶךְ).

~ יום שישי כ"ח אדר ~

מצות עשה טו. יח.

הַמִּצְוָה הַט"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּמַעֲשֵׂה מְזוּזָה, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ" (דברים ו, ט). וְכֵן נִכְפַּל הַצּוּי בְּעִנְיָן זֶה (שם יא, ב); וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ כִּלְמַסְּךָ נִתְבָּאָרוּ בְּפֶרֶק ג' מִמְּנַחוֹת (דף לא וְאֵילֶךְ).

הַמִּצְוָה הַי"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ שֶׁיְהִי לְכָל-זָכֵר מִמֶּנּוּ סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ. וְאִם יִכְתְּבוּ בְּיָדוֹ — הֵרִי זֶה מִשְׁבַּח מְאֹד וְהוּא עֲדִיף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מנחות ל): "כְּתָבוּ, מַעֲלָה עָלָיו כִּתְּבוּ בְּאֵלּוּ קַבְלוּ מִהֵרָ סִינִי". וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַתְּבוֹ בְּיָדוֹ — חַיֵּב הוּא לְקַנּוֹתוֹ אוֹ בְּקָשׁ שֶׁיִּכְתְּבוּ בְּשִׁבְלֵוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "כְּתָבוּ לָכֶם אֶת-הַשִּׁירָה (שירת האזינו) הַזֹּאת" (שם לא, יט) (ומתוך הַצּוּי עַל כְּתִיבַת פִּרְשַׁת הַשִּׁירָה נִלְמַד עַל חַיִּיב כְּתִיבַת כָּל הַתּוֹרָה), לְפִי שֶׁאֵינִי מִתְּרַ לְכַתֵּב אֶת-הַתּוֹרָה פְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת (ובעל-כרחך חַיֵּיב בְּכִתִּיבַת הַתּוֹרָה כֹּלֵה). וְאֵכֵן צְוּנוּ בְּאָמְרוּ "אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת" — כָּל-הַתּוֹרָה הַכּוֹלֶלֶת אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא סְנֵהֲדָרִין (בא): "אָמַר רַבָּא: אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִנִּיחוּ לוֹ לְאָדָם אַבּוּתִיּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה — מִצְוָה לְכַתֵּב מִשְׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְעַתָּה כְּתָבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת'. אֵי תִּבְיָה (הקשה על דביו) אֲבִי: (נאמר במשנה שמלך) כּוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְשִׁמּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגָּאָה בְּשֵׁל אַבּוּתִיּוֹ — (מכאן ש)מֶלֶךְ אֵינִי (כו), הַדְּיוֹט לֹא?!" וְכֵן הִתְשׁוּבָה: "הֵתֵם לֹא נִצְרַכָּה (שם לא בא הפסוק ללמד) אֶלָּא לְשְׁתֵּי תּוֹרוֹת, כְּדִתְנַיָּא: יְכַתֵּב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה' — שְׁתֵּי תּוֹרוֹת"; כְּלוֹמַר, שֶׁהַחֲלוּק בֵּין מֶלֶךְ לְהַדְּיוֹט הוּא, שֶׁכָּל-אָדָם חַיֵּיב לְכַתֵּב סֵפֶר תּוֹרָה אֶחָד, וְהַמֶּלֶךְ שְׁנֵי סֵפְרֵי תּוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶק ב' מִסְּנֵהֲדָרִין. וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי כְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה וְהִנְאִי בְּפֶרֶק ג' מִמְּנַחוֹת (ל וְאֵילֶךְ) וְכֵרִישׁ (בבא) בְּתַרָּא (יג-יד). וְשַׁבַּת (קלג).

~ שבת קודש כ"ט אדר ~

מצות עשה יז.

הַמִּצְוָה הַי"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ שֶׁכָּל-מֶלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֶצְלָנוּ עַל פֶּסַח הַמַּלְכוּת יִכְתֹּב סֵפֶר תּוֹרָה לְעַצְמוֹ וְלֹא יִפְרֹד מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וְהָיָה כְּשִׁכְתוֹ עַל פֶּסַח מִמְּלַכְתּוֹ וְכָתֵב לוֹ אֶת-מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת" (שם יז, יח). וְכֵן נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ב' מִסְּנֵהֲדָרִין (בא).

~ יום שלישי כ"ה אדר ~

מצות עשה ה.

הַמִּצְוָה הַחֲמִשִּׁית — הִיא הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ לְעַבְדוֹ יְתַעֲלָה. וְנִכְפַּל הַצּוּי הַזֶּה כְּמָה פְּעָמִים וְאָמַר "וְעַבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות כג, כח); וְאָמַר "וְאֵתוֹ תַעֲבֹדוּ" (דברים יג, ה); וְאָמַר "וְאֵתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג); וְאָמַר "וְלַעֲבָדוּ" (שם יא, יג). וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁגַּם הַצּוּי הַזֶּה הוּא מִן-הַצּוּיִם הַכְּלָלִיִּים — כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ בְּכָלֵל (בשורש) הַרְבִּיעִי — הֵרִי לֹשׁ בּוֹ יְחוּד, כִּי הוּא צּוּי עַל הַתְּפִלָּה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יא, יג): "וְלַעֲבָדוּ — זֶה תְּפִלָּה". וְאָמְרוּ עוֹד: "וְלַעֲבָדוּ — זֶה תְּלִמּוּד". וּבְמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אָמְרוּ: "מִנֵּיִן לְעַקֵּר תְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַמִּצְוֹת? מִהֵכָּא (מכאן): אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִּיבָר וְאֵתוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, יג). וְאָמְרוּ: "עַבְדְהוּ בְּתוֹרָתוֹ, עַבְדְהוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ" — כְּלוֹמַר יְשִׁים מִשְׁרְתוֹ לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ (במקדש) וְנִכְחוּ (או לנגדו) כְּמוֹ שֶׁבְּאָר שְׁלֵמָה ('וְהַתְּפַלְלוּ אֶל-הַמְּקוֹם הַזֶּה', 'הַבַּיִת הַזֶּה' (מלכים-א ח, כט, לה, ובדברי הימים-ב ו, יט)).

~ יום רביעי כ"ו אדר ~

מצות עשה כו. יב.

הַמִּצְוָה הַכ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ הַפְּהַנִּים לְכַרְךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-יּוֹם, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "כִּהֵּ תִכְרַכּוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם" (במדבר ו, כג). וְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק הָאֶחָדוֹן מִמְּגִלָּה (כד) וּמִתְעַנִּית (כו). וּבְפֶרֶק ז' מִמְּסַכַּת סוּטָה (לז).

הַמִּצְוָה הַי"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּמַעֲשֵׂה תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ" (דברים ו, ח). וְכֵן נִכְפַּל הַצּוּי בְּמִצְוָה זוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים (שמות יג ט, טז, דברים ו, ח. יא, יח).

~ יום חמישי כ"ז אדר ~

מצות עשה יג.

הַמִּצְוָה הַי"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּמַעֲשֵׂה תְּפִלִּין שֶׁל יָד, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ" (שם); וְגַם הַצּוּי בְּמִצְוָה זוֹ נִכְפַּל אַרְבַּע פְּעָמִים. וְהִקְרָאָה שֶׁתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל יָד שְׁתֵּי מִצְוֹת — הוּא אָמְרָם בְּגָמָרָא מְנַחוֹת (מד). עַל דֶּרֶךְ הַתְּמָה עַל מִי שֶׁסּוֹבֵר, שֶׁתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְשֶׁל יָד לֹא תוֹנֵחַ אַחַת מֵהֶן בְּלִי הָאֶחָת, אֶלָּא כְּשִׁיחִיו שִׁתִּיחֵן בְּנִמְצָא, וְזֶה לְשׁוֹנָם: "מֵאֵן דְּלִית לָהּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, חֲדָא מִצְוָה לֹא לְעַבְד?!" כְּלוֹמַר: מִי שָׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא יַעֲשֶׂה [לְפָחוֹת] אַחַת? ! לֹא, אֶלָּא יַעֲשֶׂה אֶת-הַמִּצְוָה שֶׁבְּיָדוֹ, וְלִפְיָךְ יִנִּיחַ אִיזוֹ מֵהֶן שֶׁבְּנִמְצָא. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁקְרָאוּ לְתְּפִלִּין שֶׁל

נביאים

יואל פרק ב א-ח

א תקעו שופר בציון והריעו בחר קדשי ירגזו כל ישבני הארץ כי בא יום יהיה פי קרוב: ב יום חשך ואפלה יום ענן וערפל כשחר פרש עליההרים עם רב ועצום כמהו לא נהיה מן העולם ואחריו לא יוסף עדשני דור ודור: ג לפניו אכלה אש ואחריו תלהט להבה כגן עדן הארץ לפניו ואחריו מדבר שממה ונספליטה לא היתה לו: ד כמראה סוסים מראהו וכפרשים כן ירוצו: ה כקול מרפכות על ראשי ההרים ירקדון כקול להב אש אכלה קש פעם עצום ערוך מלחמה: ו מפניו יחילו עמים בלפנים קבצו פארור: ז כגבורים ירצו פאנשי מלחמה יעלו חומה ואיש בדרךיו ילכו ולא יעבטון ארחותם: ח ואיש אחיו לא ידחקו גבר במסלתו ילכו ובעד השלח יפלו לא יבצעו:

רש"י

(ד) כמראה סוסים מראהו. במרוצתו: (ה) כקול להב. האוכלת קש משמעת קול: ערוך מלחמה. לפי שהוא דבוק נקוד חטף סגול: (ו) קבצו פארור. שחרות כקדירה כמה דאת אמר ובשלו בפרור (מדבר יא) ואלף הכתובה יתירה היא ואינה נקראת: (ז) ולא יעבטון. אין לו דמיון ופותרו לפי עניינו לא יעקלון: (ח) ובעד השלח. כמו בעד החלונים על פני כלי זיין יפלו ויחנו: ולא יבצעו. ולא יקבלון ממון ויונתן פתר בו לשון שליחות בשביל שליחות של הקב"ה מפילין עצמן ובצע כסף לא לקחו:

מצודת ציון

(א) והריעו. מלשון תרועה: ירגזו. ענין תנועת חרדה כמו רגשו ואל תחטאו (שם ד): (ב) וערפל. הוא עב הענן: כשחר. האור הבוקר: פרש. מלשון פרישה ושטיחה: (ג) תלהט. ענין שריפה: להבה. שלהבת: פליטה. ענין שארית כמו פליט ושריד (איכה ב'): (ד) וכפרשים. הם הרגילים לרכוב על סוסים: ירוצו. מלשון ריצה ורדיפת ההליכה: (ה) ירקדון. מלשון רקוד וקפיצה: קש. תבן דק: ערוך. מסודר: (ו) יחילו. מלשון חיל וחלחלה: פארור. כעין קדרה כמו ובשלו בפרור (במדבר יא) והאל"ף נוספת: (ז) יעבטון. אין לו דמיון ופותרו לפי ענין עקום ומעוקל: ארחותם. מלשון אורח ודרך: (ח) ידחקו. מלשון דחק: גבר. איש יאמר בלשון שאלה על הארבה: במסלתו. מלשון ודרך: ובעד. ענינו כמו על וכן וכפר בעדו (ויקרא ט"ז): השלח. כן יקרא החרב וכן ואיש שלחו בידו (דברי הימים ב' כ"ג): יפלו. ישכנו כמו על פני כל אחיו נפל (בראשית כ"ה): יבצעו. ענין חתוך כי פתוח אותה פתים (ויקרא ב') ת"א בצע יתיה בצועין:

נשמע הרעשת קול הארבה: כעם עצום. הוא כעם חזק הערוך ומסודר למלחמה: (ו) יחילו עמים. כולם יחרדו מפניו ועל שהמשילם לעם הערוך למלחמה אמר בו לשון הנופל בעם והוא מדרך גוזמא והפלגה כדרך המליצה: כל פנים. כל פני הבריות קבצו שחרות כקדרה: (ז) ואיש. כל אחד ילך בדרכו המיוחד לו ולא ילכו באורח מעוקם ומותעה: (ח) לא ידחקו. זה לזה כי כ"א ילך במסלתו המיוחד לו: ובעד השלח יפלו. ישכבו על החרבות לא יהיו נחתכים עליו לחתיכות:

(א) תקעו שופר. להשמיעם שישוכו בתשובה בטרם תבואתם הרעה הזאת: יום ה'. מה שאמרנו למעלה: (ב) כשחר פרוש על ההרים. הארבה והגזם נפרשים על ההרים כשחר הנפרש בכל העולם: כמוהו לא נהיה מן העולם. לבוא כל המינים הללו זה אחר זה אבל מין ארבה לבדו לא היה כמו אותו של מצרים שנאמר ואחריו לא יהיה כן (שמות י'): (ג) לפניו אכלה אש. משחיתים את הכל כאילו אש אוכלת לפניהם ולהבה מלהטת אחריהם: כגן עדן. היתה הארץ לפני בואו ואחר שילך הניח את הארץ כמדבר שממה:

מצודת דוד

(א) תקעו שופר. להזהיר את העם על התשובה: בהר קדשי. זה ציון וכפל הדבר במ"ש: ירגזו. מחרדת קול שופר יחרדו: יום ה'. הפורענות מה': כי בא. כאלו כבר בא: (ב) כשחר. כמו אור השחר הפרוש על ההרים כן יהיה הארבה מכסה את ההרים: עם רב ועצום. על הארבה יאמר בדרך שאלה: לא נהיה. כי בימי משה היה מין אחד וזהו מהרבה מינים: לא יוסף. להיות כמוהו: עד שני דור ודור. עד שיכלו שני הדורות ר"ל עד עולם: (ג) לפניו וגו'. רצה לומר ההשחתה תהיה עצומה כ"כ כאלו האש אכלה יבול הארץ לפני בואו וכאלו הלהב שרפה היכול אחרי הלכו כי מדרך הנהוג כמעט א"א שיעשה הארבה לבד השחתה גדולה כ"כ כ"א בצרוף השחתת אש לפניו ולאחריו: לפניו. לפני בואו היתה הארץ כגן עדן מלאה מיבול ואחרי הלכו נעשה מדבר שממה: וגם פליטה. לא השאיר שום פליטה כי את הכל אכל: (ד) כמראה סוסים. במרוצתו דומה הוא למראה סוסים: (ה) על ראשי ההרים ירקדון. אשר מרקדין במרוצתם על ראשי ההרים שהקול נשמע למרוק: אכלה קש. שאז משמעת הקול כן

כתובים

דברי הימים ב פרק ל"ג א"ד

א בְּיָשָׁתִים עָשְׂרָה שָׁנָה מְנַשֶּׁה בְּמִלְכּוֹ וְחֻמְשֵׁים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלָּם: ב וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּתוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ג וַיָּשָׁב וַיִּבֶן אֶת־הַבָּמֹת אֲשֶׁר נָתַן יְחִזְקִיָּהוּ אָבִיו וַיִּקַּם מִזְבְּחוֹת לְבַעֲלִים וַיַּעַשׂ אֲשֵׁרוֹת וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְכָל־צַבָּא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבֹד אֹתָם: ד וּבְנָה מִזְבְּחוֹת בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה בִּירוּשָׁלַם יְהִי־שְׁמִי לְעוֹלָם: ה וַיִּבֶן מִזְבְּחוֹת לְכָל־צַבָּא הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁתֵי חֲצֵרוֹת בֵּית־יְהוָה: ו וְהוּא הֶעֱבִיר אֶת־בְּנָיו פֶּאֶשׁ בְּגֵן בֶּן־הַנֶּחֱם וְעוֹנָן וְנַחֲשׁ וְכִשְׁף וְעֵשָׂה אֹב וַיִּדְעוּנִי הַרְפָּה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיפוֹ: ז וַיֵּשֶׁם אֶת־פְּסָל הַפְּסָל אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֶל־דָּוִד וְאֶל־שְׁלֹמֹה בְּנֹו בְּבֵית הַזֶּה וּבִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי מִכָּל־שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשִׁים אֶת־שְׁמִי לְעִלְוֹם: ח וְלֹא אוֹסִיף לְהִסִּיר אֶת־רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הֶעֱמַדְתִּי לְאַבְתֵּיכֶם רַק אִם־יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל־הַתּוֹרָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים בִּיַד־מֹשֶׁה: ט וַיִּתַּע מְנַשֶּׁה אֶת־יְהוָה וַיִּשְׁבִּי יְרוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת רָע מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד יְהוָה מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ) וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מְנַשֶּׁה וְאֶל־עַמּוֹ וְלֹא הִקְשִׁיבוּ: יא וַיָּבֵא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת־שָׂרֵי הַצַּבָּא אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מְנַשֶּׁה בַּחֲחִים וַיֹּאסְרֵהוּ בַּנְּחֹשְׁתִּים וַיִּלְכְּדוּהוּ בְּבִלְהָ: יב וּכְהָצַר לוֹ חָלָה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיִּבְנַע מְאֹד מִלְּפָנָיו אֱלֹהֵי אֲבֹתָיו: יג וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיִּדַע מְנַשֶּׁה כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים: יד וְאַחֲרֵי־כֵן בְּנָה חוּמָה חִיצוֹנָה לְעִיר־דָּוִד מֵעַרְבָה לְגִיחוֹן בְּנַחַל וְלָבֹא בְּשַׁעַר הַדְּגַיִם וְסָבַב לְעַפְלָה וַיִּבְנֶיהָ מְאֹד וַיִּשֶׁם שְׂרֵי־חַיִל בְּכָל־הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת בִּיהוּדָה:

רש"י

על פסוק של מעלה והכל קובלנא הוא כלומר הקב"ה אומר כך אמרתי אל דוד ואל שלמה בבית הזה אשים שמי שם לעולם וגם הבטחתים לא אוסיף להסיר רגל ישראל מעל האדמה רק אם ישמרו וגו' ועתה ויתע מנשה וגו' נמצא שעל ידו נסתלקה שכינה וגם אנו עדיין בגלות על ידו: (יד) לגיחון בנחל. אצל נחל גיחון שם מקום: וסבב לעופל. וסבב משם חוזק המגדלים הבנוי במלאכ' עופל:

מצודת ציון

(ב) הוריש. גרש: (ג) צבא השמים. כוכבים ומזלות: (ד) הסמל. צורה מה וכן סמל הקנאה (יחזקאל ח: ט) ויתע. הוליך אותם בדרך תועה: (י) הקשיבו. ענין שמיעה: (יא) בחוחים. הוא טבעת המשימים בלחיי החיה להוליכה בע"כ כמו ונתתי חחים בלחייך (שם לא) ואמר בל' מליצה ושאלה: בנחשתים. שלשלאות של נחשת: (יב) וכהצר. מל' צרה: חלה. ענין תפלה כמו חל נא (מ"א יג): (יג) ויעתר. קבל התפלה כמו ויעתר לו ה' (בראשית כה): (יד) נחל. בעמק:

(ד) בירושלים יהיה שמי לעולם. הפסוק קובל זה מנשה שבנה מזבחו' לעכומ"ז בבית שאמר הקב"ה אני רוצה שישכון שמי שם וגם פסוק שאמר בסמוך לשון קובלנא הוא: וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית האלהים וגו'. וגם הפסוק ולא אוסיף להסיר את רגל: (ו) ועשה אוב וידעוני. מלא בוי"ו לפי שהרבה לעשות והוא הוסיף על פסל הסמל אשר עשה: (ז) לעילום. לעולם: (ח) ולא אוסיף להסיר את רגל ישראל. מוסב

מצודת דוד

(ד) אשר אמר וכו'. כאלו המקרא קובל עליו לומר ראו מה עשה: בירושלים. בבית ה' אשר בירושלים: (ה) בשתי חצרות. עזרת כהנים ועזרת ישראל: (ו) והוא העביר וכו'. הוא עבודת המולך: ועונן וכו'. הם מעשה כשפים: (ז) בבית וכו'. פסל הסמל שעשה שמה בבית האלהים: לעילום. כמו לעולם: (ח) ולא אוסיף וכו'. גם זה מדברי ה' שאמר לדוד ולשלמה: (ט) מן הגוים. יותר מן הגוים וכו': (י) וידבר ה'. ע"י הנביאים: (יד) מערבה. ממערב מי גיחון ההולך בנחל: ולבוא. משם משך החומה לבוא בשער הדגים ומשם הלך וסבב את העופל והוא שם מגדל:

משניות מסכת עדויות

ח שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא; עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לוֹ, וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ. עַל סַנְדֵּל שֶׁל סִידִים, שֶׁהוּא טָמֵא מֵדָרִם; וְעַל שְׂרֵי תַנּוּר – אַרְבַּעָה, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה; וְהוֹדוּ לוֹ. וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ: עַל פֶּסֶא שֶׁנִּמְלָו שְׁנַיִם מִחֲפוּיָו זֶה בְּצַד זֶה, שְׂרֵי עֲקִיבָא מִטְמְאָא, וְחַכְמִים מִטְהַרִּין.
ט הוּא הָיָה אוֹמֵר: הָאֵב זֹכֶה לְבֵן בְּנוֹי, וּבִכְתָּהּ, וּבְעֵשֶׂר, וּבְחֻכְמָהּ, וּבְשָׁנַיִם, וּבְמִסְפַּר הַדְּרוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִקְיָן, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא, ד): "קְרָא הַדְּרוֹת מֵרֵאשׁ"; אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו, יג): "וְעַבְדוֹם וְעַנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה", וְנֶאֱמַר (שם שם, טז): "וְדוֹר רְבִיעִי יֵשׁוּבוּ הֵנָּה".

פירוש ברטנורא

ח סנדל של סידיון. מנעל של עץ שנועלן בהגליחה המתעסקים בסיד להגן על רגליהם שלא ישרפו בסיד. ואם נעל אותו הוב, טמא מדרם; ועל שיורי תנור ארבעה. אם היה גדול הרבה ונטמא, ואח"כ נשבר, לא טהר עד שלא יהיה כשבריו גבוה ארבעה, ולעולם כשבריו מקבלים טומאה כאילו היה שלם, עד שיהיה השבר פחות מגובה ארבעה. וסתם תנור שבמשנה עשוי כמין קדירה גדולה שאין לה שוליים ומחברין אותו במיט על גבי קרקע ורצפת הקרקע היא תחתיתו של תנור: שנים מחפוייו. מן הלוחות העשויות למושב: שרבי עקיבא מטמא. דסבר אע"פ שאינו ראוי לישיבה הוא ראוי לקבל רמונים, וטמא משום כלי קבול: וחכמים מטהרין. דסברי הואיל ועיקרו לישיבה עבד ולא לבית קיבול, כיון שנתבטל העיקר שבעבורו נעשה, נתבטל המפל, ואינו מטמא אפילו משום כלי קיבול. והלכה כחכמים:

ט האב זוכה לבן וכו'. לפי שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב, והגוי והכה והחכמה והשנים אדם זוכה בהן מתחלת יצירתו כפי טבעו, והעושר אדם מורישו לבנו. וחכמה דאמרינן הכא, היא הסברא הישרה, והיא באדם כפי טבעו. והשנים, אריכות הימים. ולי נראה, שאם אדם זוכה הויין ליה בנים נאים בעלי כח בעלי חכמה עשירים ומאריכי ימים: ובמספר הדורות לפניו. פעמים שהקב"ה מבטיח לאב לעשות טובה לזרעו שלישי או לדור רביעי, והאב זכה לאותו הדור שתבוא להם אותה הטובה: הוא הקץ. שקצב הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני. כמו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, דור רביעי ישובו הנה, הרי מספר הדורות שהוא דור רביעי הוא הקץ של ארבע מאות שנה:

משניות מבוארות – קהתי

החכמים לדברי רבי עקיבא. וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים: עַל פֶּסֶא שֶׁנִּמְלָו שְׁנַיִם מִחֲפוּיָו זֶה בְּצַד זֶה – כבר בארנו (לעיל א, יא), שטבלת המושב והמשענת וכן כל שאר החלקים של הכסא – מלבד ה"מלבן" שהוא המסגרת והרגלים – נקראים "חפויים"; ומדובר כאן על כסא שניטלו שניים מחפוייו, היינו שניטלו שני קרשים ממושב הכסא ולא נשאר בו אלא קרש אחד, שְׂרֵי עֲקִיבָא מִטְמְאָא – לפי שעדיין שם כלי עליו, הואיל ואפשר להשתמש בו ככלי קיבול, וְחַכְמִים מִטְהַרִּין – שהואיל ואינו ראוי עוד לישיבה, אינו אלא שבר כלי, ואינו מקבל טומאה.

באור משנה ט

משנה זו ממשיכה בדברים שאמר רבי עקיבא, והיא עוסקת בדברי אגדה. הוּא הָיָה אוֹמֵר – רבי עקיבא היה אומר: הָאֵב זֹכֶה לְבֵן בְּנוֹי, וּבִכְתָּהּ, וּבְעֵשֶׂר, וּבְחֻכְמָהּ, וּבְשָׁנַיִם – כלומר שעל פי רוב דומה הבן לאביו בטבעו ובתכונותיו, ואם זכה האב בנוי, היינו ביופי ובחן, בכוח גופני, בחכמה – בשכל ישר, בשנים – באריכות ימים, אף הבן זוכה לרוב בדברים הללו בזכות אביו; כן זוכה הבן בעושר. על ידי שממונו ונכסיו של אביו נופלים לו בירושה. וכן בחכמה זוכה הבן לרוב הודות לאביו, שלימדו וחניכו וכיוצא בדרך הנכונה. וּבְמִסְפַּר הַדְּרוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִקְיָן – רבים ושונים הם הפירושים לפיסקה קשה זו; ולפי הרב מברטנורא ואחרים כוננת הדברים היא, שלפעמים זכות האב מועילה לצאצאיו אחרי מספר דורות, והוא הקץ – ויש "קץ" לדבר, שאם אמנם זכות האב אינה מועילה לבניו או לנכדיו, הרי סוף סוף בא הדור שזוכה בזכות זו, שֶׁנֶּאֱמַר: "קְרָא הַדְּרוֹת מֵרֵאשׁ" – כלומר שהקב"ה קובע מראש גורלם של דורות; אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַבְדוֹם וְעַנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" – וזכותו של אברהם אבינו לא הצילה את זרעו מגלות מצרים, אבל בא הקץ, וְנֶאֱמַר – ועליו נאמר לאברהם אבינו: "וְדוֹר רְבִיעִי יֵשׁוּבוּ הֵנָּה"

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא – שלוש הלכות המפורטות להלן במשנתנו; עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לוֹ – חכמים, היינו הסכימו עמו, וְעַל אֶחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ – לא הסכימו חכמים עמו. על אלו הודו לו: א. עַל סַנְדֵּל שֶׁל סִידִים – סנדל עץ שהסייד נועלו, כדי שלא תיכווה רגלו בסיד שמתעסק בו; ויש אומרים: סנדל של קש שנותן הסייד על נעלי העור שלו, שלא ישרפם הסיד, שְׁהוּא טָמֵא מִדָּרִם – שאם נעל אותו הוב, הריהו מיטמא במדרס (בענין "מדרס" עיין הקדמתנו למשנה יא בפרק הקודם); ואף על פי שאין הסנדל הזה עשוי להליכה, אלא להגן על רגליו על רגליו מהסיד, מכל מקום דינו ככל מנעל, משום שהסייד מהלך בו לפעמים עד לביתו; ב. וְעַל שְׂרֵי תַנּוּר, אַרְבַּעָה – התנור היה עשוי כמין קדירה גדולה של חרס, שאין לה שוליים, ומחובר הוא בטיט על גבי קרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של התנור. ואם נטמא התנור, אין לו תקנה אלא נתיצה, שנאמר (ויקרא יא, לה): "תנור וכירים יותץ טמאים הם". שברי התנור, לאחר שנתצוהו, יוצאים מטומאתם ונעשים טהורים, שכן שבריתם היא טהרתם. במסכת כלים (פרק ח משנה ז) מבואר, אילו שברים של התנור המנותץ טהורים, ואילו עדיין טמאים. בענין זה אמר רבי עקיבא: שיירי תנור, ארבעה – שאם נשתיר, מהתנור שנטמא, שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים (36 ס"מ בערך). עדיין הוא טמא; או אם נהרס תנור טהור, ונשאר ממנו שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים, הרי הוא מקבל טומאה כמו תנור שלם; שְׁהֵיוּ אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה – שבתחילה היו חכמים אומרים, שאם נשתיר מהתנור שבר שגבהו אפילו שלוש טפחים עדיין נשאר טמא, או מקבל טומאה, כפי שארנו לעיל, ובא רבי עקיבא ואמר, שאין טומאה לשיירי התנור שנהרס, אלא אם כן גבהו ארבעה טפחים; וְהוֹדוּ לוֹ – והסכימו

י אף הוא היה אומר חמשה דברים של שנים עשר חדש: משפט דור המבול שנים עשר חדש; משפט איוב שנים עשר חדש; משפט המצריים שנים עשר חדש; משפט גוג ומגוג לעתיד לבא שנים עשר חדש; משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, שנאמר (ישעיה סו, כג): "וְהָיָה מְדֵי־חֶדֶשׁ בְּחֶדְשׁוֹ"; רבי יוחנן בן נורי אומר: מן הפסח ועד העצרת, שנאמר (שם): "וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ".

פ ר ק ש ל י ש י

א כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית – רבי דוסא בן הרבינס מטהר, וחכמים מטמאין.

פירוש ברטנורא

י שנאמר והיה מדי חודש בחודשו. כשיבא חודש באותו החודש שמת בו, יצא מניהם ויבוא להשתחוות לפני ה': שנאמר ומדי שבת בשבתו. כלומר לאחר שיהיה בגיהנם כל כך ימים כמו שיש מיום ראשון של פסח דאיקרי שבת דתניב (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד עצרת שהוא ממחרת השבת השביעית, יצא מניהם ויבא להשתחוות:

ג א כל המטמאין באוהל. כגון המת והנצל ומלאו תרוד רב, וכל אותן השנויין ריש פרק ב' דאהלות: שנחלקו. שעוריהן לחצאים: והכניסן. כשהן מחולקין: לתוך הבית. דהיינו לתוך אוהל אחד: רבי דוסא בן הרבינס מטהר. דסבר לא מצטרפי לכשיעור: הנוגע בכשני הצאי זיתים מן הנבילה. פתח

משניות מבוארות – קהתי

עמים רבים מירכתי צפון ויעלה על ישראל לשלול שלל ולבזו בו. או יצא ה' עצמו למלחמה נגד גוג וישפט אותו "בדבר וברם", וימטיר עליו "גשם שוטף ואבני אלגביש, אש וגפרית", ושמו של ה' יתגדל ויתקדש לעיני גוים רבים. משפט זה של גוג מארץ המגוג ימשך, לדעת רבי עקיבא, שנים עשר חודש; ומבואר בסדר עולם, שלא ייגנפו בבית אחת אלא יהיו נימוקים והולכים במשך שנים עשר חודש, שנאמר (ישעיה יח, ו): "וְקָץ עָלָיו הָעַיֵט וְכָל בְּהֵמַת הָאָרֶץ עָלָיו תַּחֲרֹץ" – קיץ וחורף, הרי שנה שלמה; ה. משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, שנאמר: "וְהָיָה מְדֵי־חֶדֶשׁ בְּחֶדְשׁוֹ" – ומפרש רבי עקיבא, מחודש זה עד לאותו החודש בשנה האחרת, היינו שנים עשר חודש, יהיה משפטו של הרשע בגיהנם, שהרי כתוב אחר כך (בסוף פרק טו): "ויצאו וראו כפגרי האנשים הפושעים", ומכאן שמדובר שם במשפט רשעים, ועל כך אומר הכתוב: "והיה מדי חודש בחודשו" – כשיחזור אותו החודש, לאחר שעברו עליו שנים עשר חודש בגיהנם – "ויבאו כל בשר להשתחוות לפני..." – שיתכפרו לו חטאיו ויבוא להשתחוות לפני ה'. אמנם אותם הרשעים שכפרו בעיקר ושיש בידם חילול השם, עליהם נאמר: "תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה..." אבל שאר הרשעים, אין משפטם בגיהנם אלא שנים עשר חודש. רבי יוחנן בן נורי אומר: מן הפסח ועד העצרת – כלומר שיש רשעים שאינם נידונים אלא כמספר הימים שבין חג הפסח לחג השבועות ("תוספות יוס טוב"), שנאמר (שם): "וּמְדֵי שֶׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ" – ומפרש רבי יוחנן בן נורי: מיום ראשון של פסח שנקרא "שבת", שנאמר (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת", עד חג השבועות, שכתוב בו (שם טו, טז): "עוד ממחרת השבת השביעית". וזהו שכתוב "בשבתו", שיום טוב של עצרת תלוי ביום טוב של פסח, מה שאין כן בשאר המועדים (הראב"ד).

באור משנה א

ש המשניות הראשונות בפרק ג (א-ו) עוסקות בעשר מחלוקות של רבי דוסא בן הרבינס וחכמים. לענין משנתנו יש להקדים, שמת מטמא במגע, וכמשא, ובאוהל. במסכת אהלות (פרק ב משנה א) נימנו חלקים מן המת, כגון כזית בשר, השררה, הגולגולת, רובע הקב של עצמות ועוד, שדינם כמת שלם, ומטמאים בכל שלוש הטומאות הללו. טומאת האוהל מטמאה בשלוש דרכים: א. כל הנמצא עם המת באוהל אחד, כגון שגג אחד מאהיל על המת ועל אדם או כלים או אוכלים, שטומאת המת מתפשטת בכל האוהל ומטמאה כל מה שבתוכו; ב. אם המת נמצא ממעל לאדם או לכלים, והמת מאהיל עליהם, שטומאת המת יורדת ומטמאה כל מה שכנגדה למטה; ג. אם האדם או הכלי נמצאים ממעל למת, והם מאהילים על המת, שטומאת המת עולה ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה. כשם שהאוהל מביא את הטומאה על מה שבתוכו, כך הוא מפסיק וחוצץ בפני הטומאה, שלא יטמא כל שחוצה לו. ברם, אינו נקרא "אוהל" להביא את הטומאה ולחצוץ בפניה, אלא אם כן לפחות ארכו טפח ורחבו טפח וגובהו טפח (שז"ל האוהל הוא טפח מעוקב).

– ובזכות הבטחה זו נגאלו ישראל ממצרים. ויש גורסים: "מספר דורות לפניו הוא הקץ". ומפרשים זה כענין מיוחד, שאינו קשור עם הענין הקודם (עיי' במפורשים).

בעל "תורה תמימה" כותב: הרבה באורים נאמרו באגדה זו. ולי נראה שהזכירה במספר הדורות היא מעין הזכיות האחרות האמורות במשנה, שהאב וזכה לבן בניו ובכוחו ובעושר ובחכמה; ורוצה לומר, שכשם שאם האב הוא בעל תואר, גבור, עשיר או חכם, הוא מוריש כוח על הירב לבנו, כך אם היה האב ממשפחה מיוחסת, הוא מוריש זכות היחס לבנו ולבני בניו שיתייחסו אחריו. ומביא ראייה מפורטת, שאף על פי שיעבוד ישראל תלה הקב"ה במספר שנים, ארבע מאות שנה, אבל לכשיבוא קץ הגאולה יזכירם הקב"ה לא במספר גבול השנים, רק בזכות אבותיהם, וכמו שכתוב: "ידור רביעי ישובו הנח" – הנה תלה הגאולה במספר הדורות ולא במספר שנים. ולפי הבאור הזה הרי זו זכות מעין הזכיות הקודמות.

~ יום שני ~

באור משנה י

במשנה הקודמת למדנו מאמרו של רבי עקיבא על חמישה דברים שהאב וזכה לבן. משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי עקיבא באגדה על חמישה דברים. אף הוא – רבי עקיבא – היה אומר חמשה דברים של שנים עשר חדש – כלומר מנה חמישה דברים שתקופתם שנים עשר חודש: א. משפט דור המבול שנים עשר חדש – היינו שנה שלמה, שנאמר (בראשית ז, יא): "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדוש השני בשבעה עשר יום לחדוש. ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה", ונאמר (בראשית ח, יג-יד): "והיה באחת ורשע מאות שנה... בחדוש השני בשבעה עשר יום לחדוש יבשה הארץ". יצטפו עליהם אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. ב. משפט איוב שנים עשר חדש – דבר זה נדרש בסדר עולם פרק ג מן הכתוב (איוב ז, ג): "כן הנחלתי לי ירחי שוא, ולילות עמל מנו לי", פירוש: "ירחי שוא" הם ימות הקיץ שהם ארוכים, כמו שכתוב (דברים כא, יג): "ירח ימים"; ו"לילות עמל" אלו לילות החורף שהם ארוכים, כלומר גם הימים הארוכים וגם הלילות הארוכים היו לי לשוא ולעמל; "מנו לי" – במנינים נמסרו לי, שלא חסרתי אחד מהם; ומה לילות החורף מנו, אף ימי הקיץ מנו; נמצא משפט איוב שנים עשר חודש (הראב"ד); ג. משפט המצריים שנים עשר חדש – בסדר עולם (שם) דורשים זה מן הכתוב (שמות ה, יב): "ויפיץ העם בכל ארץ מצרים לקושש קוש לתבן" – אימתי הקש מצוי שם? באייר, והם יצאו בניסן, מכאן שלקו המצריים עשר מכות כל שנים עשר חודש. ד. משפט גוג ומגוג לעתיד לבא שנים עשר חדש – "גוג" הוא שם של מלך, שעתיד להלחם עם ישראל באחרית הימים; "מגוג" הוא שם ארצו. כנבואת יחזקאל (פרקים לח-לט) מתוארת מלחמת ה' ב"גוג ארץ המגוג": אחרי שישרעאל יקובץ מארצות פיווריו וישב לבטח בארצו, יבוא גוג עם

ביצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה או נושאן; ובמת, הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על פחצי זית; או נוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו; ומאהיל על פחצי זית, וכחצי זית מאהיל על פחצי זית; או רבי דוסא בן הרפינס מטהר, וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית; או מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – טהור. אמר רבי מאיר: אף פנה רבי דוסא מטהר, וחכמים מטמאין; הפל טמא, חוץ מן המגע עם המשא, והמשא עם האהל. זה הפלל: פל שהוא משם אחד – טמא; משני שמות – טהור.

ב אבל פרוז אינו מצטרף; דברי רבי דוסא בן הרפינס. וחכמים אומרים: מצטרף. מחללין מעשר שני על

פירוש ברטנורא

באהל ומפרש נבלה, לומר לך דכי הכי דסבירא ליה לר' דוסא שאין מצטרפין לטומאת אוהל. הכי נמי סבירא ליה שאין מצטרפין טומאת מגע ומשא, בין במת בין בנבילה: הנוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית. שהמאהיל על המת טמא כאילו היה עם המת באוהל. וכל הקד מאהיל דרישא, בטומאה רצוצה איירי, שאין בין הטומאה ובין האוהל פותח טפח, ומשום הכי חכמים מטמאים, דאוהל כי האי, נגיעה היא. וסופא דתנן אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו וכו' דמודו רבנן דטהור, מיירי כשיש פותח טפח בין הטומאה ובין האוהל, דבהא מודו רבנן דאין מצטרפין, דנגיעה ואוהל שני שמות הן, וכל שהן משני שמות אין מצטרפין. ור' דוסא סבר דאפילו בטומאה רצוצה אין מצטרפין; אמר רבי מאיר וכו'. ר' מאיר פליג: אתנא קמא דאמר דכשיש פותח טפח בין הטומאה והאוהל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין, ואמר איתו דאף בו פליגי רבנן על ר' דוסא ואמרי דנגיעה ואוהל חד שמה הוא, הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר' מאיר: חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: והמשא עם האוהל. שהסיט חצי זית והאוהל על חצי זית: משם אחד. כגון מגע ומגע, משא ומשא, אוהל ואוהל:

ב אוכל פרוז. כגון צבור של אגוזים בטנים ושקדים, שכשקן נפרדים זה מזה אין בהם כביצה שהוא שיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים: אינו מצטרף.

משניות מבוארות – קהתי

זו בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (כמו שבארנו בהקדמה), הרי זו כטומאת מגע. מכל מקום יש כאן "אוהל נגיעה" ו"מגע" בשני כחצאי הזיתים, ולכן מצטרפים הם לשיעור אחד. אבל הנוגע בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – כגון שנמצא עם כחצי זית של מת תחת קרש אחד המאהיל עליו; או מאהיל על פחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי זית – אף שיש כאן אוהל ואוהל, כמודים חכמים שהוא אהל טהור – שהנוגע בכחצי זית, וכן המאהיל על כחצי זית (כפי שבארנו לעיל) טומאת נגיעה היא, ואילו "דבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית" – טומאת "אהל המשכה" היא, שכן האוהל ממשיך אליו הטומאה, ואינו כנוגע בטומאה. – ולפי רוב המפרשים (שהוכחנו לעיל), כוונת הפסיקה הזאת לאוהל שיש בו חלל של טפח על טפח ("פוחת טפח"). היינו טומאה שאינה רצוצה, שטומאת אוהל היא. מכל מקום יש כאן מגע ואוהל שהם שני שמות, ובכגון זה אף חכמים סוברים, שאין שני כחצאי זיתים מצטרפים. אמר רבי מאיר: אף פנה רבי דוסא מטהר, וחכמים מטמאין – שסובר רבי מאיר: כל טומאת אוהל, לדעת חכמים, כאילו האוהל מלא טומאה, וכל מה שבתוכו כאילו נוגע בטומאה; ומכאן, מסיים רבי מאיר: הפל טמא – כלומר שאף מגע ואוהל הם משם אחד ("מגע") ומצטרפים הם שני כחצאי זיתים לשיעור אחד לטומאה, חוץ מן המגע עם המשא – הנוגע בכחצי זית ונושא זית ומאהיל על כחצי זית אחר, והמשא עם האהל – שנושא כחצי זית ומאהיל על כחצי זית אחר, שבכגון זה אין שני כחצאי זיתים מצטרפים. זה הפלל: פל שהוא משם אחד – מגע ומגע, משא ומשא, אוהל ואוהל, טמא – שמצטרפים שני כחצאי זיתים לשיעור אחד; אבל כל שהוא משני שמות – משני סוגי טומאה, כמבואר לעיל, טהור – שאינם מצטרפים לשיעור טומאה.

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

אבל פרוז – אוכל המורכב מחתיכות נפרדות, או המפורר לפיזורים שאין בכל חתיכה כשיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים, אינו מצטרף לשיעור טומאה; דברי רבי דוסא בן הרפינס – שכן אוכל טמא אינו מטמא אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה, וסובר רבי דוסא,

אבל אם אין באוהל המת חלל של טפח על טפח, אין אוהל חוצץ בפני הטומאה, והיא נקראת "טומאה רצוצה" (טומאה שאין לה רוח), שאינה מתפשטת לצדדין, אלא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה או למטה ממנה. – משנתנו שניה כולה במסכת אהלות (פרק ג משנה א), והיא דנה בשיעור טומאה, כגון כזית בשר מן המת, שנחלק לשני חצאי השיעור, אם מצטרפים הם לשיעור אחד, ונחלקו בזה רבי דוסא וחכמים. ואמנם "בשני שמות", היינו בשתי טומאות שונות, כגון חצי שיעור במגע וחצי שיעור במשא, הכל מודים שאין מצטרפים. לא נחלקו אלא בטומאה אחת, כגון שנגע אדם בשני החצאים, או נשא את שניהם, או האהיל עליהם, כפי שיבואר.

פל המטמאין באהל – שנפרטו במסכת אהלות (כפי שהזכרנו לעיל). שנהלקו – שיעוריהם, כגון כזית מן המת שנחלק לשני כחצאי זיתים, והכניסין – כשהם מחולקים, לתוף הפית – דהיינו לתוך אוהל אחד, רבי דוסא בן הרפינס מטהר – מה שבתוך הבית, לפי ששני חצאי השיעור אינם מצטרפים לשיעור אחד, כדי לטמא באוהל. וחכמים מטמאין – כל מה שבתוך הבית, מפני שהאוהל מצרפם לשיעור אחד, ויש כאן טומאת אוהל. ביצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה – משנתנו באה לבאר, שמחלוקת רבי דוסא וחכמים איננה דווקא בטומאת אוהל, אלא אף בשאר הטומאות, כגון נבילה שזכית ממנה מטמא במגע ובמשא, ואם נוגע אדם בשני כחצאי זיתים מן הנבילה, או נושאן – אף על פי שאינו נוגע בהם; ובמת – בכשר של המת, שזכית ממנו מטמא אף באוהל, הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על פחצי זית – כגון שידו האחת נוגעת בכחצי זית מן המת, וידו השניה מאהילה על כחצי זית אחר; או נוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו – כגון שכחצי זית תחוב בכותל, והאדם עומד תחתיו; ומאהיל – או שאדם מאהיל, על כשני חצאי זיתים – מחולקים; או שהוא מאהיל על פחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו – שהרי טומאת אוהל מטמאה בכל הדרכים הללו, כמו שבארנו, רבי דוסא בן הרפינס מטהר – שאין שני כחצאי זיתים מצטרפים לכזית אחד, לא במגע ולא במשא ולא באוהל. וחכמים מטמאין – שכן המגע בשניהם, או המשא, או האוהל, מצרפם לשיעור אחד; ואף הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית, או שכחצי זית מאהיל עליו. טמא הוא לדעת חכמים, שסוברים הם, שהמאהיל על הטומאה או שהטומאה מאהילה עליו, הטומאה עולה או יורדת אליו, והרי הוא כנוגע בה. – לפי רוב המפרשים מדובר כאן ב"טומאה רצוצה" (גמרא חולין קכה, ב), שהואיל וטומאה

אָסימוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: אֵין מְחַלְלִין. מְטַבְּלִין יָדֵים לְחֻטָּאת; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: אִם נִטְמָאוּ יָדָיו – נִטְמָא גּוֹפּוֹ.

ג מְעֵי אֲבֵטִיחַ וּקְנִיבַת יָרֵק שֶׁל תְּרוּמָה – רַבִּי דּוֹסָא מְתִיר לְזָרִים, וְחֻכְמֵי אֲסָרִין. חֲמִשׁ רְחֵלוֹת גְּזוּזוֹת מִנֶּה מִנֶּה וּפְרָס – חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הֶגֶז; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: חֲמִשׁ רְחֵלוֹת כָּל שֶׁהֵן.

ד כָּל הַחוּצָלוֹת מִמָּאוֹת מִמָּא מוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: מְדָרָם. כָּל הַקְּלֵיעוֹת מֵהוֹרוֹת, חוּץ מִשֶּׁל

פירוש ברטנורא

ואם הן טמאים ונגעו בהן מהרות כשהן צבורין אינן מצטרפין זה עם זה לטמא מהרות, כיון שאין בכל אחד מהן בפני עצמו כשיעור טומאת אוכלין: אסימוֹן. עשוי כמדת המטבע היוצא, אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה. ואין פהדין בו מעשר שני, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, דבר שיש עליו צורה: מטבילין ידים לחטאת. מי שנגע באוכלין ומשקן טמאים וכיוצא בהן מדברים שמטמאין את הידים ואין מטמאין כל הגוף, הרי זה מטביל ידיו בלבד, וכשר ליגע במו חטאת ולהוות מאפר הפרה על הטמא: אם נטמאו ידיו נטמא גופו. וצריך מבילה לכל הגוף, דמעלה עשו במו חטאת שאם נטמאו ידיו נטמא גופו, משא"כ בתרומה וקדשים:

ג מעי אבטיח. הורעונים והמשקה שבתוך האבטיח: וקניבת ירק. עלין מעופשים שמסירים מן הירק: מנה ומנה ופרס. כל אחת מנה וחצי. ובציר מהכי לא חשיב גז, שזו פחות שבניזות: כל שהן. לאו דוקא. דבפחות משישים סלעים לא מחייבי רבנן בראשית הגז. אלא משום דרבי דוסא יהיב שיעורא רבה, קרי תנא לשיעורא וזמא דרבנן כל שהן. והסלע משקלו כ"ד מעים, ומשקל כל מעה מ"ז גרעני שעורה:

ד חוצלות. מחצאלות עשויות מגמי וכיוצא בו, ויש להם שפה סביב: טמאות טמא מת. שהרי יש להן בית קבול. אבל לא טומאת משכב ומושב, לפי שאין ראויות לשכיבה ולא לשיבה: וחכמים אומרים מדרס. דחוזו נמי לשכיבה: הקליעות. חוטין מעשה עבות: טחורות. שאינן חשובות אריג ואין זה בגד:

משניות מבוארות – קהתי

ברחלות, ואינו נוהג אלא במרובה. וכמה הוא מרובה? בית שמאי אומרים: שתי רחלות, בית הלל אומרים: חמש". ואומר רבי דוסא, שאף חמש רחלות אינן חייבות ב"ראשית הגז" אלא אם כן גזוזות מנה מנה 1908. היינו שגזיזת כל אחת מהן משקלה מנה וחצי, שהם מאה וחמישים דינר (600 גרם בערך). פחות מכאן לא חשוב "גז". וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: חֲמִשׁ רְחֵלוֹת כָּל שֶׁהֵן – כל גיזה שלהן חייבת ב"ראשית הגז" לכהן. – אף מחלוקת זו של רבי דוסא וחכמים שנויה שם (חולין י"א, ב), ובגמרא (חולין ק"ח, ב) מבואר, שאף לדעת חכמים לא "כל שהן" ממש, אלא צריך שגזיזת כל אחת מהן, משקלה יהא לפחות שנים עשר סלעים, שהם ששים סלע לחמש הרחלות; ולמה אמרו "כל שהן"? לפי שרבי דוסא אמר שיעור גדול, ולעומת שיעורו נקטה המשנה בשיעור הקטן שנתנו חכמים לשון "כל שהן" (ברטנורא).

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

משנתנו ממשכה במחלוקת רבי דוסא וחכמים, והיא עוסקת בעניני טומאה. כָּל הַחוּצָלוֹת – מחצלות, שהן עשויות מקלעת של קני קש או גומא, ויש להן שפה סביב, טְמָאוֹת טְמֵא מַת – אם נגעו במת או בטמא מת, הרי הן טמאות, שהואיל ויש להן בית קבול על ידי השפה, תורת כלי עליהן, והן מקבלות טומאה; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא – הסובר, שנטמאות הן בטמאת מת וכן בטמאות אחרות, אבל לא בטמאת מדרס, אם ישב או שכב או עמד עליהן הזב, לפי שאינן מיוחדות לשכיבה או לשיבה (בענין "מדרס" עיין הקדמתנו לבאור המשנה א, יא.) וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: מְדָרָם – בגמרא (סוכה כ, א) מבואר: אף מדרס. שכל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת; וסוברים חכמים שמקבלות החוצלות אף טומאת מדרס, הואיל וראויות הן לשכיבה. כן אמרו בגמרא (שם): "לא נחלקו רבי דוסא וחכמים על מחצלות של אושא שהן טמאות (אף מדרס. שמייוחדות לשכיבה הן – רש"י). ושל טבריא שהן טהורות (שהמחצלות טבריא קשות הן, ואין לך אדם שוכב עליהן – רש"י). על מה נחלקו? על שאר מקומות, רבי דוסא סובר: הואיל ורוב בני אדם אינם רגילים לייחדן לשיבה או לשכיבה, דינן כמחצלות של טבריא, ואינן מקבלות טומאת מדרס; וחכמים סוברים: הואיל ולפעמים יושבים או שוכבים עליהם, דינן כמחצלות של אושא, ומיטמאות במדרס. כָּל הַקְּלֵיעוֹת – חוטים שנקלעו ונשזרו לכעין

שאם אין בכל חתיכה נפרדת כשיעור זה, אף על פי שהאוכל מכוונס במקום אחד ויש בכלו כשיעור ביצה, אינו מצטרף לטמא אוכלים אחרים. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: מְצַטְרֵף – לשיעור של כביצה, ומטמא אוכלים אחרים, יש מפרשים, שמדובר כאן באוכל פרוד הנמצא בתוך משקה, ובכגון זה סוברים חכמים שמצטרף (הראב"ד לפי משנה טהרות ח, ח). מְחַלְלִין מְעַשֵּׂר שְׁנֵי עַל אָסִימוֹן – מותר לפדות פירות מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא – שכתוב בפדין מעשר שני (דברים י"ד, כה): "וצרת הכסף בידך", ודורש רבי דוסא: לרבות כל דבר הנצטר ביד, ואפילו אסימוֹן. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: אֵין מְחַלְלִין – מעשר שני על אסימוֹן, שדורשים הם: "וצרת הכסף" – דבר שיש עליו צורה. במסכת מעשר שני שנויה הלכה זו בסתם משנה (פרק א משנה ב) כדברי חכמים. מְטַבְּלִין יָדֵים לְחֻטָּאת – מי שנטמאו ידיו, כגון שנגעו באוכלים ומשקים טמאים, שלא נטמא גופו, מאחר שאין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אבל ידיו טמאות מדברי סופרים, הריהו מטביל ידיו במקוה של ארבעים סאה, ואז מותר לו לנגוע במי חטאת, היינו במי אפר הפרה האדומה, ולהוות מהם על הטמא (הפרה האדומה נקראת "חטאת". שכתוב בה "חטאת היא" – במדבר י"ט, ט). דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא – שכן גם לאכילת קדשים מטבילים את הידים, וסובר רבי דוסא שדינם של מי חטאת כדון קדשים, שדי בטבילת ידים בלבד. וְחֻכְמֵי אֲמָרִים: אִם נִטְמָאוּ יָדָיו, נִטְמָא גּוֹפּוֹ – מעלה עשו חכמים במי חטאת, שאם נטמאו ידיו טמא כל גופו, וכולו צריך טבילה. וכך שנינו בסתם משנה (תניגה ב, ה): "ונטלים לידיים לחולין (למי שאוכל חולין בטהרה), ולמעשר (שני), ולתרומה: ולקודש מטבילין; ולחטאת, אם נטמאו ידיו נטמא גופו".

באור משנה ג

מְעֵי אֲבֵטִיחַ – הגרעניים והמשקה שבתוך האבטיח, וּקְנִיבַת יָרֵק – העלים המיותרים שחותכים מן הירק ומשליכים אותם, שֶׁל תְּרוּמָה – האבטיח והירק הם של תרומה, רַבִּי דּוֹסָא מְתִיר לְזָרִים – אף זרים, שאינם כהנים, מותרים באכילתם של מעי האבטיח וקניבת הירק, לפי שאינם חשובים אוכל, ולא חלה עליהם קדושת תרומה. וְחֻכְמֵי אֲסָרִין – שאף עליהם חלה קדושת תרומה, ולכן אסורים לזרים. חֲמִשׁ רְחֵלוֹת גְּזוּזוֹת מִנֶּה מִנֶּה וּפְרָס, חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הֶגֶז; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא – כתוב בתורה (דברים י"ח, ד): "וראשית גז צאנך, תתן לו" (לכהן); ושנינו (חולין י"א, א-ב): "ראשית הגז אינו נוהג אלא

גִּלְגִּילוֹן; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: פְּלֶם טְמֵאוֹת, חוּץ מִשְׁלַל צְמֵרִים.
 הַהֲקָלַע שְׁבִית קְבוּל שְׁלֵה אָרוּג – טְמֵאָה. וְשָׁל עוֹר – רַבִּי דוֹסָא בֶּן הֶרְפִּינְס מְטַהֵר, וְחֻכְמִים מְטַמְּאִין. נִפְסַק
 בֵּית אֶצְבַּע שְׁלֵה – מְהוּרָה; בֵּית הַפְּקִיעַ שְׁלֵה – טְמֵאָה.
 וְהַשְּׁבוּיָה אוֹכְלַת בְּתוּמָה; דְּבָרֵי רַבִּי דוֹסָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יֵשׁ שְׁבוּיָה אוֹכְלַת, וְיֵשׁ שְׁבוּיָה שְׂאִינָה אוֹכְלַת.
 פִּיצֵד? הָאֵשָׁה שְׂאִמְרָה: נִשְׁבִּיתִי וּמְהוּרָה אֲנִי – אוֹכְלַת, שֶׁהִפָּה שְׂאִסָּר הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר; וְאִם יֵשׁ עָדִים שְׁנִשְׁבִּית,
 וְהִיא אוֹמְרַת: מְהוּרָה אֲנִי – אֵינָה אוֹכְלַת.
 ז אַרְבַּעַת סְפָקוֹת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמְּא, וְחֻכְמִים מְטַהֲרִין. פִּיצֵד? הֲטֵמֵא עוֹמֵד וְהִתְהוּר עוֹבֵר, הֲתֵהוּר עוֹמֵד וְהִטְמֵא

פירוש ברטנורא

חוץ משל גלגילון, הקליעות של אבנט שחוגרים בו, שבגד הוא חשוב: כולם טמאות. דכולם חשובים בגד, חוץ מן הקליעה שעושים מוכרי הצמר לקשור
 בה אגודות של צמר:
ה קלע. שזורקים בו האבנים. כמה דאת אמר(שפטים כ') קולע באבן. (שמואל א כ"ה) יקלענה בתוך כף הקלע: בית קיבול שלה. המקום שמשמין בו האבן
 שרוצים להשליך: בית אצבע שלה. כמין נקב קטן שמכניסין בו האצבע: בית הפקיע. הבית יד שאוחו בו כשמוסבב הקלע באויר ורועה להפקיע ולהשליך
 האבן:
ו השבויה. אשת כהן שנשבית: אוכלת בתרומה. ולא חיישין שמא הנכרי בא עליה ועשאה זונה ופסלה מן התרומה: שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.
ז הטמא עומד. מצורע עומד תחת האוהל או תחת האילן: וטהור עובר. דרך שם. ספק נגע ספק לא נגע, או ספק האהיל האילן והאהיל על שניהם
 ונטמא הטהור, ספק לא האהיל ולא נטמא, הרי ספק אחד. או שהיה הטהור עומד והמצורע עובר, זה ספק שני: טומאה ברשות היחיד וטהרה ברשות

משניות מבוארות – קהתי

~ יום המישי ~

באור משנה ו

משנתנו המסיימת את המחלוקות של רבי דוסא וחכמים, עוסקת באשת כהן שהיתה
 שבויה לבין הגויים, ויש חשש עליה שמא נבעלה לנכרי ופסולה מלאכול בתרומה.
השבויה – אשת כהן, שהיתה שבויה ונפדתה, **אוכלת בתרומה**
 – ואין חוששים שמא נבעלה לנכרי ונפסלה מלאכול בתרומה, **דברי רבי דוסא**
 – הסובר, ששבויה שנפדתה, הרי היא בקדושתה, שאין
 הנכרים נוהגים הפקר בשבויות לאנסן בעליה. **וחכמים אומרים:**
יש שבויה אוכלת – בתרומה, **ויש שבויה שאינה אוכלת** –
 בתרומה. **פיצד** – כלומר איזו אוכלת ואיזו אינה אוכלת? **האשה**
שאמרה: נשביתי וטהורה אני – שלא נבעלתי לנכרי, **אוכלת**
 – בתרומה, **שהפה שאסר הוא הפה שהתיר** – מי אסר דבר
 על ידי עדותו, נאמן בהמשך עדותו להתיר את הדבר, כלומר מאחר
 שרק מפיה נודע לנו שהיתה שבויה, נאמנת היא לומר שהיא טהורה,
 ולכן אוכלת בתרומה. **ואם יש עדים שנשבית** – אבל אם עדים
 העידו עליה שהיתה שבויה, **והיא אומרת: אמנם נשבית, אבל**
טהורה אני – שלא נבעלתי, **אינה אוכלת** – בתרומה, שלדעת
 חכמים סתם שבויה בחזקת שנטמאה היא (עיין כתובות ב. ה.).

באור משנה ז

לביאור משנתנו יש להקדים שני דברים: א. מצורע מוחלט ומוסגר מטמא בביאתו
 לאוהל את כל מה שבאוהלו, ובין אדם בין כלים הנמצאים באוהל עם המצורע,
 אף על פי שהמצורע לא נגע בהם, נטמאים ונעשים ראשון לטומאה. כמה דברים
 אמורים? כשהמצורע עמד תחת האוהל, אבל אם רק עבר תחת האוהל, אינו מטמא
 באוהל. ברם, אם עמד המצורע תחת האוהל, ועבר טהור תחת אוהל זה, הרי הוא
 טמא (רמב"ם הל' טומאת צרעת י. יב). ב. ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור,
 וספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא. משנתנו דנה בספק טומאה, שספקו קשור
 ברשות הרבים וברשות היחיד כאחד. – המשנה שנויה כולה במסכת טהרות (פרק
 ו משנה ב).
ארבעה ספקות – של טומאה, **רבי יהושע מטמא** – אותם,
וחכמים מטהרין – ספקות אלו. **פיצד** – כלומר אילו הם הספקות
 הללו? א. **הטמא עומד** – המצורע עומד תחת אוהל, כגון תחת
 אילן שענפיו עושים תחתם "אוהל", **והטהור עובר** – על יד אילן

רשתות, **טהורות** – אינן מקבלות טומאה, שהואיל ועשויות הן חורים
 חורים, אין עליהן תורת בגד, חוץ משל **גלגילון** – אבנט קלוע,
 שחוגר בו את בגדו, ודינו כבגד לקבל טומאה (נראה שנקרא האבנט
 "גלגילון" על שם שמוגלגל אורו על גופו – "מלאכת שלמה"); **דברי רבי דוסא**
דוסא – הסובר, שכל הקליעות אינן בכלל "בגד", ואינן נטמאות.
וחכמים אומרים: פלם טמאות – כל הקליעות מקבלות טומאה,
 שכולן בכלל "בגד" הן, חוץ משל **צמרים** – חוץ מקליעות של
 מוכרי צמר, שכן מוכרי צמר קושרים בהן את אגודות הצמר, והרי
 הן כחבלים בלבד. ויש מפרשים, שמוכרי צמר עושים קליעות להכניס
 בהן הצמר, שלא יתפור, והואיל ועשויות חורים גדולים הרבה, אינן
 חשובות כגד (חדאב"ז), ולכן אף לדעת חכמים אינן נטמאות.

באור משנה ה

משנה זו מוסיפה לעסוק בטומאת כלים.

הקלע – שזורקים בה אבנים למרחק, **שבית קבול שלה** – המקום
 ששמים בו את האבן לקליעה, **ארוג** – מחוטים של פשתים, **טמאה**
 – כלומר שהקלע נחשבת כלי ומקבלת טומאה לדברי הכל. **ושל עור**
 – אבל אם בית הקיבול עשוי עור, **רבי דוסא בן הרפינס מטהר**
 – שאין עור מקבל טומאה אלא אם כן יש בו שיעור של חמישה
 טפחים על חמישה טפחים, ואין תשמיש הקלע עושה אותה כלי,
 שהואיל ואינה עשויה אלא לזרוק בה אבנים, הרי זה כמקל בלבד,
 ולפיכך הקלע אינה מקבלת טומאה. **וחכמים מטמאין** – שלדעתם,
 הקלע כשלעצמה כלי הוא, ומקבלת טומאה. **נפסק בית אצבע**
שלה – נפסק הנקב שמכניסים בו את האצבע בשעת הקליעה, **טהורה**
 – שהואיל והקלע אינה ראויה יותר לתשמישה, שוב אינה מקבלת
 טומאה. **בית הפקיע שלה** – היינו הרצועה שהקולע אוחו בידו
 בשעה שמסבב את הקלע באויר, כדי שהאבן תיזרק למרחק,
 וכשמוציאה מידו נזרקת האבן מהקלע, ואם רצועה זו נפסקה, **טמאה**
 – שעדיין לא יצאה הקלע מכלל תשמישה, הואיל ויש בה בית האצבע,
 ולכן מקבלת טומאה.

הערה: נקטנו לשון נקבה ביחס לשם "קלע", כפי לשון המשנה.

עובר, מַמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְטְהָרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, טְהָרָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמַמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים; סֶפֶק נֶגַע, סֶפֶק לֹא נֶגַע, סֶפֶק הָאֵהִיל, סֶפֶק לֹא הָאֵהִיל, סֶפֶק הַסֵּיט, סֶפֶק לֹא הַסֵּיט – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין. ח שְׁלֹשָׁה דְבָרִים רַבִּי צְדוֹק מְטַמֵּא, וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין; וּמַסְמֵר הַשְּׁלֶחָנִי, וְאֶרְוֹן שֶׁל גְּרוֹסוֹת, וּמַסְמֵר שֶׁל אֶבֶן שְׁעוֹת – רַבִּי צְדוֹק מְטַמֵּא, וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין.

ט אַרְבַּעַה דְבָרִים רַבֵּן גְּמְלִיאֵל מְטַמֵּא, וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין: כְּפוּי טָנִי שֶׁל מַתְכוֹת שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים, וְתִלּוֹי הַמַּגְרָדוֹת, וְגִלְמֵי כְּלֵי מַתְכוֹת, וְטַבְּלָא שְׁנַחֲלָקָה לְשָׁנִים. וּמוֹדִים חֻכְמַיִם לְרַבֵּן גְּמְלִיאֵל, כְּטַבְּלָא שְׁנַחֲלָקָה לְשָׁנִים, אַחַד גְּדוֹל

פירוש ברטנורא

הַרְבִּים. כְּגוֹן הַנּוֹת הַפְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים סֶפֶק נֶגַע לֹא נֶגַע: או שטחיה ברשות היחיד והטומאה ברשות הרבים. הרי שני ספיקות אחרות: רבי יהושע מטמא. דסבר הואיל ורשות היחיד משותפת בספק טומאה זו, הוי ספק טומאה ברשות היחיד וספיקו טמא: וחכמים מטהרין. דסברי הואיל וספק טומאה ברשות הרבים משותפת בה, הוי ספק טומאה ברשות הרבים וספיקו טהור. ואין הלכה כרבי יהושע:

ח **מסמר השולחני**. שהשולחני תולה בו כף המאונים. ורבותינו פירשו, מסמר קבועה בעמוד שלפני השולחני להעמיד בו תריסי התנות. ומטהרין רבנן משום דתשמישו עם הקרקע: **אבן השעות**. אבן שיש בה קיום ורשומים עליהם שמות השעות ותחוב בה מסמר ובו מכוונים את השעות. וקורין לו בלע"ז אריליי"ו, ובערבי אלבלאמ"ה: **וארון של גרוסות**. העושים גריסים של פול בריחים שלהם, יש להן כמין ארון של עץ: ר' צדוק מטמא אותו ארון, דתורת כלי עליו: **והכמוס מטהרין**. דכלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו עשוי לטלמל. ורבי צדוק סבר, פעמים מתקנים אותו לטלמל. ואין הלכה כרבי צדוק:

ט **טני**. כלי של מתכת שעבלי בתים משימים בו גרוטאות ושברי כלי מתכות. ורבן גמליאל מטמא הכיסוי, דסבר הוא נמי חשוב כלי, משום דכיסוי נמי יש לו בית קיבול. וחכמים מטהרין, דסברי כיון דלא נעשה אלא לכסות אינו חשוב כלי: **ותלוי המגדרות**. ממסרים שתולים בהם המגדרות בבתי מרחצאות, והנכנסים שם כל אחד לוקח מגדרת ומגדרת בה רגליו ונפּו: **וגלמיי כלי מתכות**. שצריכים לשוף לגרד להקיש בקורנם, או שמוחסר אונן או אוזן, אינו

משניות מבוארות – קהתי

כדי שלא ימוט (ראב"ד). **וְאֶרְוֹן שֶׁל גְּרוֹסוֹת** – ארון של מוכרי גריסים, והיינו פוליס טחונים, והיו מולכים אותו לשוק על גבי עגלה; רבי צדוק סובר, שארון זה כלי בפני עצמו הוא, ואף כשאין לו עדיין עגלה, כלי גמור הוא ומקבל טומאה. וחכמים סוברים, כיון שצריך להושיבו על עגלה, כל זמן שלא תוקנה לו העגלה, לא נגמרה מלאכתו, ואינו מקבל טומאה; ויש מפרשים: מסמר הארון של גרוסות. היינו המסמר שמחזק בו את הארון בעגלה, כשמולכיו לשוק (ענין ראב"ד; **יְתַפְאֵרֵת יִשְׂרָאֵל**). לפי פירוש זה עוסקת משנתנו בשלושה מיני מסמרים: מסמר השולחני. ומסמר הארון של גרוסות. **וּמַסְמֵר שֶׁל אֶבֶן שְׁעוֹת** – אבן המשמשת שעון שמש, שבמרכזה תקוע מסמר, ולפי תנועת צלו על לוח האבן, נרשמים קוים סביבו בעיגול, שמסמנים אותם במספרים המכוונים לשעות היום, – בכל אלן **רַבִּי צְדוֹק מְטַמֵּא** – שלדעתו, המסמרים הללו חשובים כלים ומקבלים טומאה. **וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין** – שסוברים הם, שאין על המסמרים תורת כלי, ואינם מקבלים טומאה. הלכה כחכמים.

באור משנה ט

משנה זו שנויה במסכת כלים, אחרי המשנה הקודמת (כלים יב, ו), והיא ממשיכה בדברים, שנחלקו בהם תנאים, אם תורת כלי עליהם אם לאו.

אַרְבַּעַה דְבָרִים רַבֵּן גְּמְלִיאֵל מְטַמֵּא, וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין – ואלו הם: **כְּפוּי טָנִי שֶׁל מַתְכוֹת שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים** – "טני" הוא כלי גדול העשוי כטנא, ויש הבדל בין כיסוי הטני של בעלי בתים, היינו אנשים סתם, ובין כיסוי הטני של רופאים, שכן הרופאים משתמשים הרבה בכיסוי הטני לצרכיהם השונים, ולדברי הכל מקבל טומאה; אבל בכיסוי הטני של בעלי בתים נחלקו רבן גמליאל וחכמים, שרבן גמליאל סובר, הואיל ויש לו בית קיבול ואפשר להשתמש בו לצרכים שונים, הרי הוא חשוב כלי ומקבל טומאה. וחכמים סוברים, שהואיל ואינו אלא כיסוי, דינו ככל הכיסיים ואינו מקבל טומאה. **וְתִלּוֹי הַמַּגְרָדוֹת** – "מגדרות" מין מסרק של ברזל, שהיו משתמשים בו לגרד את הגוף בבית המרחץ. ואמנם המגדרת כשלעצמה לדברי הכל מקבלת טומאה, לא נחלקו אלא בתלוי המגדרת, והיא שרשרת קטנה של מתכת שתולים בה את המגדרת, שלדעת רבן גמליאל אף התלוי כלי הוא ומקבל טומאה, ולדעת חכמים אינו נחשב כלי ואינו מקבל טומאה. **וְגִלְמֵי כְּלֵי מַתְכוֹת** – כלי מתכת שעדיין לא נגמרה

זה, ויש ספק אם עבר תחת האילן ונטמא באוהל שעמד בו המצורע, אם לא עבר תחת האילן, ולא היה עם המצורע תחת אוהל אחד. ב. **הַטְהוֹר עוֹמֵד** – תחת האילן, **וְהַטְמֵא עוֹבֵר** – והמצורע עבר תחת האילן, ויש ספק אם המצורע עמד לרגע תחת האילן וטימא את הטהור שהיה עמו תחת האילן, או שהמצורע לא עמד אלא עבר ולא נטמא הטהור שעמד שם. ג. **מַמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וְטְהָרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים** – היה דבר טמא, המטמא במגע או במשא, ברשות היחיד, ודבר טהור כיוצא בו ברשות הרבים, הסמוך לאותה רשות היחיד, ונגע אדם טהור באחד מהם או נשא אחד מהם, ואינו יודע איהו מהם נגע או נשא, אם הדבר הטמא או הדבר הטהור. ד. **טְהָרָה בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד וּמַמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים** – כלומר שהיה להיפך, הרבר הטהור ברשות היחיד, וסמוך לו ברשות הרבים היה דבר טמא כיוצא בו, והתעסק אדם באחד הדברים, ואינו יודע באיזה מהם, והספקות הם: **סֶפֶק נֶגַע** – דברו הטמא, **סֶפֶק לֹא נֶגַע** – בו; **סֶפֶק הָאֵהִיל** – האילן על המצורע ועל הטהור, **סֶפֶק לֹא הָאֵהִיל** – עליהם, **סֶפֶק הַסֵּיט** – כלומר נענע או נשא הטהור דבר טמא, **סֶפֶק לֹא הַסֵּיט** – דבר טמא, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא**, בכלל הספקות הללו, הואיל ורשות היחיד משותף בהם, מחמיר רבי יהושע ומטמא, כדן ספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא. **וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין** – שסוברים הם, הואיל ויש כאן גם ספק טומאה ברשות הרבים, לפיכך יש להקל כדן ספק טומאה ברשות הרבים בלבד שספקו טהור.

בארנו את המשנה לפי הרמב"ם. ברם יש מקשים על פירוש זה, ומפרשים בדרכים אחרות (הראב"ד: ה"א:ש; וה"ש).

~ יום שישי ~

באור משנה ח

משנתנו שנויה במסכת כלים (פרק יב משנה ח), והיא עוסקת בשלושה דברים, שלדעת רבי צדוק כלים הם, ולדעת חכמים אין עליהם תורת כלי. **שְׁלֹשָׁה דְבָרִים** – המגויים להלן במשנתנו, **רַבִּי צְדוֹק מְטַמֵּא** – שהוא סובר, שמקבלים טומאה, **וְחֻכְמַיִם מְטַהְרִין** – שלדעתם, אינם מקבלים טומאה: **מַסְמֵר הַשְּׁלֶחָנִי** – השולחני מחליף ופורט מטבעות, ויש לו מסמר בתיבתו שתולה בו את המאזניים (דמב"ם); ויש מפרשים: דרך שולחני פותח חנותו ומוריד את הדלת על גבי ספסלים לפני החנות ועליו הוא נותן את מעותיו, ונועץ מסמר בשולחן (היינו בדלת)

וְאֶחָד קָטָן – הַגְּדוֹל טָמֵא, וְהַקָּטָן טָהוֹר.

י' שְׁלֹשָׁה דְבָרִים רַבָּן גְּמַלְיָאֵל מַחְמִיר, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי: אֵין טוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת; וְאֵין זֹקְפִין אֶת הַמְּנוּנָה בְּיוֹם טוֹב; וְאֵין אוֹפִין פֶּתִין גְּרִיצִין, אֶלָּא רְקִיקִין. אָמַר רַבָּן גְּמַלְיָאֵל: מִימֵיהֶן שֶׁל בֵּית אַבָּא, לֹא הָיוּ אוֹפִין פֶּתִין גְּרִיצִין, אֶלָּא רְקִיקִין. אָמְרוּ לוֹ: וּמָה נַעֲשֶׂה לְבֵית אַבִּיךָ, שֶׁהָיוּ מַחְמִירִין עַל עֲצָמָן, וּמְקַלֵּין עַל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת אוֹפִין פֶּתִין גְּרִיצִין וְחָרִי!

י"א אָף הוּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים לְהַקְלֵ: מְכַבְּדִין בֵּין הַמְּטוֹת, וּמְנִיחִין אֶת הַמְּנוּמָר בְּיוֹם טוֹב, וְעוֹשִׂים גְּדֵי מְקַלָּם

פירוש ברטנורא

טמאים לדברי חכמים עד שתגמור מלאכתן; טבלא שנחלקה לשנים. טבלא של חרס שיש בה לבובין, ונעשית שתי חתיכות שוות שאין אחת מהן גדולה מחברתה, בהא פליגי רבן גמליאל וחכמים. והלכה כחכמים:

י' אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת. דסברי בית שמאי אין אופין אלא אם כן עירב כפת, ואין מבשלין אלא אם כן עירב בתבשיל, ואין טומנין אלא אם כן היו לו חמין טמונין מערב יום טוב. ובית הלל סברי דאופין ומבשלין וטומנין על עירוב של תבשיל בלבד: אין זוקפין. מנורה של חוליות שנתפרקו חליותיה, אין מחזירין אותה, והיו כבונה, ויש בנין בכלים. ובית הלל סברי אין בנין בכלים: גריצין. ככרות עבות: אלא רקיקין. ככרות דקות. דסברי בית שמאי אין אופין פת מרובה ביו"ט משום טרחה. ובית הלל אומרים אופין פת מרובה ביו"ט, שבכונן שהפת מרובה יפה היא נאפת: וחרי. עיסה גדולה הנאפת על גבי גחלים. ואין הלכה כרבן גמליאל בכל מה שמחמיר כדברי בית שמאי:

י"א מכבדין בין המטות. שאוכלין שם. ורנלין היו להסב על גבי מטות ולאכול: מוגמר. לבונה על גבי גחלים כדי להרוח בה. אבל לגמר את הכלים,

משניות מבוארות – קהתי

מועיל אלא לאפיה ולבישול בלבד, אבל לא להטמנת חמין. ואף רבן גמליאל פסק להחמיר כבית שמאי, שעל סמך "עירוב תבשילין" של פת ותבשיל אין טומנים את החמין מיום טוב לשבת, אלא אם כן היו לו חמין טמונים מערב יום טוב. ב' וְאֵין זֹקְפִין אֶת הַמְּנוּנָה בְּיוֹם טוֹב – בגמרא (ביצה כב, א) מבואר, שמדובר כאן במנורה של חליות שנתפרקה ביום טוב, וסוברים בית שמאי, שאסור להחזיר את החליות למקומן ולזקוף את המנורה ביום טוב, משום שנראה כבונה. ברם, בית הלל סוברים שאין בנין בכלים. והרי זה דבר שני. שהחמיר רבן גמליאל כדברי בית שמאי. ג' וְאֵין אוֹפִין – ביום טוב, פֶּתִין גְּרִיצִין – ככרות עבות וגדולות, אֶלָּא רְקִיקִין – עוגות דקות, שסוברים בית שמאי: אין אופים פת מרובה ביום טוב, משום טירחה יתירה. ברם, בית הלל אומרים: אופים פת מרובה ביום טוב, שהפת נאפית יפה כשהתנור מלא. וזה הדבר השלישי שהחמיר רבן גמליאל כבית שמאי. אָמַר רַבָּן גְּמַלְיָאֵל: מִימֵיהֶן שֶׁל בֵּית אַבָּא, לֹא הָיוּ אוֹפִין פֶּתִין גְּרִיצִין, אֶלָּא רְקִיקִין – כסיוע לדבריו בא רבן גמליאל להעיד שגם בבית אביו, רבן שמעון בן גמליאל הזקן, היו מחמירים למעשה לא לאפות ביום טוב ככרות עבות אלא דקות. אָמְרוּ לוֹ – חכמים: וּמָה נַעֲשֶׂה לְבֵית אַבִּיךָ, שֶׁהָיוּ מַחְמִירִין עַל עֲצָמָן, וּמְקַלֵּין עַל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת אוֹפִין פֶּתִין גְּרִיצִין וְחָרִי! – שאף על פי שהיו מחמירים על עצמם הקלו לאחיהם, שמותר לאפות ביום טוב ככרות עבות, ואפילו חזרי. היינו חררות גדולות הנאפות על גבי גחלים, וטרחתן מרובה. והלכה כבית הלל בכל שלשת הדברים. ולא כדעת רבן גמליאל.

ב א ו ר מ ש נ ה י א

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שרבן גמליאל היה מחמיר בשלושה דברים כדברי בית שמאי, מוסיפה משנתנו שלושה דברים, שהיה רבן גמליאל מקל בהם, וחולק על דברי חכמים.

אָף הוּא – רבן גמליאל, אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים לְהַקְלֵ – ואלו הם: א. מְכַבְּדִין בֵּין הַמְּטוֹת – שהיו רגילים להסב בסעודה על המיטות, וסובר רבן גמליאל, שמתר לטאטא את פירוורי האוכל שנפלו בין המיטות; שכן חכמים אסרו לטאטא את הבית בשבת וביום טוב, גזירה שמא ישווה גומות, והרי זה כבונה; אבל רבן גמליאל סובר, שאין לאסור אלא בטיטוא הבית כולו, אבל בין המיטות, והואיל וזה מקום מועט, ומטאטאים שם כל יום שלא יעלה אבק למסובים, מן הסתם אין שם גומות, ומותר לטאטא שם משום כבוד סעודת יום טוב

מלאכתם, וטעונים עדיין שפשוף, גירוד, החלקה וכיוצא בזה; רבן גמליאל סובר שהואיל ועיקר מלאכתם נגמרה, תורת כלי עליהם לקבל טומאה; וחכמים סוברים, שכל זמן שלא נגמרה כל מלאכתם, אינם מקבלים טומאה. וטַבְּלָא שֶׁנֶּחְלְקָה לְשָׁנַיִם – טבלא של חרס שיש לה מסגרת סביב, אם נחלקה לשני חלקים שוים, לדעת רבן גמליאל כל חלק כלי הוא ומקבל טומאה; ולדעת חכמים, שברי כלי הם ואינם מקבלים טומאה. אלו הם ארבעת הדברים, שרבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין. וּמְוָדִים חֲכָמִים לְרַבָּן גְּמַלְיָאֵל, כְּטַבְּלָא שֶׁנֶּחְלְקָה לְשָׁנַיִם, אָחָד גְּדוֹל וְאָחָד קָטָן – שנשברה לשתי חתיכות, ואחת מהן גדולה בהרבה מחברתה, הַגְּדוֹל – החלק הגדול, טָמֵא – שעדיין תורת כלי עליו, וְהַקָּטָן טָהוֹר – אף לדעת רבן גמליאל.

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה י

שלוש המשניות האחרונות בפרקנו (י"ב), שנויות במסכת ביצה (פרק ב משניות ו-ח), והן עוסקות בהלכות יום טוב. משנתנו באה להשמיע שרבן גמליאל (השני), שהיה מצאצאי הלל הזקן, החמיר בשלושה דברים כדברי בית שמאי.

שְׁלֹשָׁה דְבָרִים – בענייני יום טוב, רַבָּן גְּמַלְיָאֵל מַחְמִיר – פוסק בהם להומרא, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי – ואלו הם: א. אֵין טוֹמְנִין אֶת הַחֲמִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת – במסכת ביצה (פרק ב טסנה א) שנינו: "יום טוב שחל להיות ערב שבת. לא יבשל אדם בתחילה מיום טוב לשבת (כלומר שלא יהא תחילת בישולו ועיקרו לשם שבת), אבל מבשל הוא ליום טוב. ואם הותיר – הותיר לשבת; ונעושה תבשיל מערב יום טוב (לצורך שבת) וסומך עליו לשבת" (על סמך תבשיל זה הוא מוסיף לבשל ביום טוב כשבביל השבת). תבשיל זה נקרא "עירובי תבשילין", כלומר שמערבבים בערב יום טוב את התבשילים של יום טוב ושל שבת ורואים אותם כתבשיל אחד שמכנינים ליום טוב. כיצד מועיל עירוב תבשילין? נחלקו בזה בית שמאי ובית הלל (ברבייתא בגמרא ביצה ז, ב): ב' "בית שמאי אומרים: אין אופין אלא אם כן עירב כפת, ואין מבשלים אלא אם כן עירב בתבשיל, ואין טומנין אלא אם כן היו חמין טמונין מערב יום טוב. ובית הלל אומרים: מערב אדם כתבשיל אחד ועושה בו כל צרכו" – מכאן, שלדעת בית הלל, מניחים עירוב תבשילין פת ותבשיל, וזה מועיל לכל דבר, היינו שמתר לאפות ולבשל ואף להטמין חמין מיום טוב לשבת. אבל לדעת בית שמאי צריכים לערב מערב יום טוב על כל מין ומין, ואין עירוב פת ותבשיל

בְּלִילֵי פְסָחִים. וְחֻכְמִים אוֹסְרִים.

פירוש ברטנורא

דברי הכל אסור: מקולס. כרעיו ובני מעיו תלוין בצדו חוצה לו כשצולחו. והיו עושים זכר לפסח דכתיב ביה (שמות י"ב) ראשו על כרעיו ועל קרבו. מקולס, כנבור זה שכלי זיינו עמו. תרגום וכובע נחושת, וקולסא דנחשא: וחכמים אוסרים. בשלשתן. כיבוד, משום אשוויי נגמות. ומוגמר, משום דלאו צורך לכל נפש הוא, שאינו אלא למעונגים ביותר או למו שריחו רע. גדי מקולס, מפני שנראה כאוכל קרשים בחוץ. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

ועל קרבו, ובני מעיו תלוים לו חוצה לו, כדרך שהיו צולים את קרבן הפסח בירושלים ("מקולס – פירש הרמב"ם: מכובד. ויש מפרשים: לפי שהמעיים היו תלוים ככובע על גוף הגדי והיה נראה כגבור שנשקו עליו, שכן "טובע נחושת" הכתוב בגליית – שמואל א יז, ה – תרגומו: וקולס דנחש), וסובר רבן גמליאל, שעושים גדי מקולס בליל חג הפסח אף בזמן הזה, זכר לקרבן פסח. וְחֻכְמִים אוֹסְרִים – בכל שלשת הדברים: בשני הדברים הראשונים – כמו שבארנו הטעם למעלה; ו"גדי מקולס" אוסרים חכמים, משום שנראה כאוכל קרשים בחוץ. והלכה כחכמים.

(המאירי). ברם, חכמים אוסרים לטאטא גם בין המיטות, שלא יבוא לטאטא כל הבית. ב. וּמְנִיחִין אֶת הַמְּגֵמֶר בְּיוֹם טוֹב – נוהגים היו להניח לבונה (ממניי הבשמים) על גחלים, כדי להעלות למסובים ריח נעים של הבשמים; עשן הבשמים העולה מן הגחלים נקרא "מוגמר"; והתיר רבן גמליאל לעשות כן אף ביום טוב, משום שיש בזה הנאת הגוף, והרי זה כצורך אוכל נפש שמותר ביום טוב. אבל חכמים אוסרים להניח את המוגמר ביום טוב, מאחר שאינו צורך לכל נפש, אלא לעשירים ומפונקים. ג. וְעוֹשִׂים גְּדִי מְקַלֵּס בְּלִילֵי פְסָחִים – גדי מקולס היינו גדי שהוא כולו צלוי, ראשו על כרעיו

המשך ביאור למט' סנהדרין ליום ראשון ע"ב 1

28 ו'בכסה' היינו בזמן קבוע המיועד לכך.
29 שְׁלַח לְהוֹ נְבוּכַדְנֶצַר סִתְוָנוּא הוּא וְלֹא מְצִינָא דְאִתִּי מִתְלַנְא
30 וּמְמִיטְרָא – עתה היא תקופת הסתיו, ואינו יכול לבא מחמת
31 השלגים והגשמים. שְׁלַחוּ לֵיהּ, תָּא אֲשִׁינָא דְמוֹרָא – תבא לארץ
32 ישראל דרך תחתית ההרים, וההרים יגינו עליך מהגשמים
33 והשלגים, שְׁנֵאמֶר (ישעיהו טו א) 'שְׁלַחוּ כִּרְ-וְשִׁלַּח מִהֵרָא מוֹשֵׁל אֶרֶץ
34 מְסַלַּע מְדְבָרָה אֶל תֵּר פַּת צִיּוֹן, כְּלוֹמַר, עֲמוֹן וּמוֹאָב שִׁלְחוּ אֵל
35 מוֹשֵׁל אֶרֶץ, שׁוּחוּ נְבוּכַדְנֶצַר, שִׁיבֹא דֶרֶךְ סַלְע מְדַבְרָה אֵל הַר
36 בַּת צִיּוֹן. שְׁלַח לְהוֹ נְבוּכַדְנֶצַר, אִי אֲתִינָא – אם אכן אבוא לשם,
37 לִית לִי דוֹכְתָא דְדִתִּינָא בְּיָה – אין לי מקום לשבת בו סביבות
38 ירושלים להסתתר מהגשמים. שְׁלַחוּ לֵיהּ, מַעֲרוֹת הַקְּבָרוֹת שְׁלֵהֶם
39 – של ישראל, מְעוֹלִין מְפִלְטִירִין שְׁלֵף – משובחים וטובים יותר
40 מארמנותיך, דְּכִתְיִב (ירמיה ח א) 'בְּעַת הַהִיא נֵאֻמָּה ח' יוֹצִיאֻוּ אֶת
41 עַצְמוֹת מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת עַצְמוֹת שְׂרָיִי וְאֶת עַצְמוֹת הַכְּהֻנִּים וְאֶת
42 עַצְמוֹת הַנְּבִיאִים וְאֶת עַצְמוֹת יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם מִקְבְּרֵיהֶם, וְשִׁמְחוּם
43 לְשִׁמְשׁ וְלִצְרָח וּלְבַל צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֲהַבּוּם וְאֲשֶׁר עָבְדוּם וְאֲשֶׁר
44 הִלְבּוּ אֶתְרֵיהֶם, וּמְבוּאָר בַּפְּסוּק שֶׁהִתְנַבֵּא יִרְמִיָה עַל הַרְצָאֵת
45 עַצְמוֹת יִשְׂרָאֵל מִקְבְּרֵיהֶם, בּוֹמֵן הַחוּרְבָן, וְעָשׂוּ כֵן כַּדִּי לִפְנוֹת מִקּוֹם
46 לְצַבָּאוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַר.
47 אגב כך שהוזכר בדברי עמוֹן וּמוֹאָב לְנְבוּכַדְנֶצַר שְׁמוֹתוֹ הַצְּדִיקִים,
48 מביאה הגמרא מִמְרוֹת בַּעֲנִין הַמְּשִׁיחָה, בהם מְבוּאָר שְׁקוּדֵם בִּיאָתוֹ
49 יתמעטו תלמידי חכמים: אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מִי שְׁמִיעַ
50 לָךְ – האם ידוע לך אִימַת אֲתִי – מתי יבוא בר נְפִלִי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי
51 יִצְחָק, מֵאֵן – מי הוא המכונה 'בר נְפִלִי'. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן, בַּר
52 נְפִלִי הוּא כִּינּוֹי לְמִשִּׁיחָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, לְמִשִּׁיחָה בַּר נְפִלִי קְבִירַת
53 לֵיהּ – וכי אתה מכנה את המשיח 'בר נְפִלִי'. אָמַר לֵיהּ אֵין – כן,
54 דְּהוּ כִּינּוּי, דְּכִתְיִב (עמוס ט א) 'בְּיוֹם הַהוּא אֶקִּים

1 כששמעו שהנביאים מתנבאים על חורבן ירושלים, שְׁלַחוּ לְנְבוּכַדְנֶצַר
2 נְצַר 'פּוּק וְתָא' – צא ממקומך ובא לכאן, להחריב את ירושלים.
3 אָמַר לָהֶם נְבוּכַדְנֶצַר, מִסְתַּפְּינָא דְלֹא לִיעָבְדוּ לִי בְּדַעְבְּדוּ בְּקַמְאֵי –
4 אני פוחד שלא יעשו לי מן השמים כמו שעשו לראשונים,
5 כסיסרא וסנחריב. שְׁלַחוּ לֵיהּ עֲמוֹן וּמוֹאָב שְׂאִין לוֹ לְחַשׁוּשׁ, כְּלִשׁוֹן
6 הַפְּסוּק (משלי יז) 'כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ הֶלֶף בְּדַרְדָּר מְרַחוֹק, וְאֵין לִשׁוֹן
7 'אִישׁ הָאֵמּוֹר כֵּאֵן אֵלֹא תְקוּדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמֶר (שמות טו א) 'ח'
8 אִישׁ מְלַחֵמָה, בְּקִרְיָא הוּא – אף שאינו בתוך בית המקדש, מכל
9 לְהוֹ נְבוּכַדְנֶצַר, בְּקִרְיָא הוּא – אף שאינו בתוך בית המקדש, מכל
10 מִקּוֹם בְּקִרְבַּת מִקּוֹם הוּא נִמְצָא, וְאֲתִי – ואני חושש שהוא יבוא.
11 שְׁלַחוּ לֵיהּ אֶת הָאֵמּוֹר בְּהַמְּשֵׁךְ הַפְּסוּק בְּמִשְׁלֵי 'הֶלֶף בְּדַרְדָּר מְרַחוֹק,
12 וְאֵין לָךְ לְחַשׁוּשׁ.
13 שְׁלַח לְהוֹ נְבוּכַדְנֶצַר, אִף אִם הֵלֶךְ ח' לְמִקּוֹם רְחוֹק, עֵדִיין אֵית לְהוֹ
14 צְדִיקָן דְּעָעוּ רַחֲמֵי וּמִיִּיתוּ לֵיהּ – יש לישראל צדיקים, והם יבקשו
15 רַחֲמִים וַיְחַוִּירוּהוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. שְׁלַחוּ לֵיהּ אֶת הָאֵמּוֹר בְּהַמְּשֵׁךְ
16 הַפְּסוּקִים (משלי א) 'צִירֵר הַכֶּסֶף לֶקַח בְּיָדוֹ, וְאֵין לִשׁוֹן 'כֶּסֶף' הָאֵמּוֹר
17 כֵּאֵן אֵלֹא צְדִיקִים, שֶׁנִּפְטְרוּ הַצְּדִיקִים מִן הָעוֹלָם וְלֹא יִבְקָשׁוּ
18 רַחֲמִים. מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שֶׁלִּשׁוֹן 'כֶּסֶף' הוּא כִּינּוֹי לְצְדִיקִים, שְׁנֵאמֶר
19 (דוּשׁעַ א) 'וְאֶבְרָהָ לִי בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר כֶּסֶף וְחֹמֶר שְׁעוּרִים וְלֶתֶד
20 שְׁעוּרִים, וּפְסוּק זֶה מִרְמֵז עַל אֲהַבַּת ח' לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁפָּדָאֵם מִמְּצָרִים
21 'בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי בַּיִסָן, וְכִסְף' הֵינּוּ בּוֹכּוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁנִּקְרָאוּ כֶּסֶף.
22 שְׁלַח לְהוֹ נְבוּכַדְנֶצַר, עֵדִיין אִנִּי חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא הֶרְדִּי רְשִׁיעַ בְּתִשְׁבָּה
23 וַבְּעֵזוֹ רַחֲמֵי וּמִיִּיתוּ לֵיהּ – יחזרו הרשעים בתשובה, ויבקשו רַחֲמִים,
24 וַיְחַוִּירוּהוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. שְׁלַחוּ לֵיהּ, כְּכֹר קָבַע לְהֵן זְמַן, שֶׁלֹּא יִחְזוֹר
25 לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ עַד אַחֲרֵי שִׁבְעִים שָׁנוֹת גְּלוֹת בָּבֶל, שְׁנֵאמֶר בְּהַמְּשֵׁךְ
26 הַפְּסוּק 'לְיוֹם הַכֶּסֶף יָבֵא (ל)בֵּיתוֹ, וְאֵין לִשׁוֹן 'כֶּסֶף' הָאֵמּוֹר כֵּאֵן אֵלֹא
27 זְמַן, שְׁנֵאמֶר (תהלים פא ד) 'תִּקְעוּ בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶף לְיוֹם חֲנֻנִי,

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

לא הוית. שמתה היתה כבר קודם החלום: יצפה. שיתקיים: חלום רע. שידאג ולא יחטא ויכפר לו עצבונו. חלום טוב. כדי לשמחו ויאכל עולמו: משתתקים ל', והשמש היא רמז ליעקב, והירח הוא רמז לרחל, ואחד עשר הכוכבים הם רמז לאחד עשר אחי יוסף, שכולם ישתחוו לו,

והיהיא שענתא - והלא באותה שעה שיוסף חלם חלום זה, אמיה לא תות - רחל אמו כבר לא היתה בחיים, ואינה יכולה עוד להשתחוות לו, ומכאן שאף-על-פי שמקצת החלום התקיים, כולו לא התקיים.

עד מתי יש להמתין שיתקיים החלום: אמר רבי לוי, לעולם יצפה אדם לחלום טוב שיתקיים, וכמה ימתין, עד עשרים ושתים שנה, שעד זמן זה אפשר שיתקיים. מבארת הגמרא, מנלן - מהיכן למדנו דבר זה, מחלומותיו של יוסף שנתקיימו רק לאחר עשרים ושתים שנה, כמו שמבואר מדברי רבי (בראשית לו ב) 'אלה תלדות יעקב, יוסף בן שבע עשרה שנה' וגו', ובהמשך הפסוקים (שם לו ה-ט) כתובים החלומות שחלם יוסף בעודו בן שבע עשרה שנה, וכאשר נעשה משנה לפרעה מלך מצרים בתיב (שם מא מז) 'יוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה' וגו', ומן שבסרי עד תלתין - ומהומן שהיה בן שבע עשרה, כשחלם את החלומות, עד הומן שהיה בן שלשים שנעשה משנה לפרעה, כמה היו - כמה שנים עברו, תלת סרי - שלש עשרה, וכשנוסיף להם שב דשבועא - שבע שנות השבע, ותרתין דכפנא - ושתי שנות הרעב שהיו עד שבאו יעקב ובניו למצרים והשתחוו לו, הא עשרין ותרתין - הרי עשרים ושתים שנה מהומן שיוסף חלם את החלומות עד הומן שהתקיימו.

הגמרא מבארת למי מראים חלום טוב, ולמי מראים חלום רע: אמר רב הונא, לאדם טוב, אין מראין לו חלום טוב, אלא מראים לו חלום רע, כדי שידאג, ומתוך כך לא יחטא, וכדי שעצבונו יכפר לו על עוונותיו. וכן, לאדם רע אין מראין לו חלום רע, אלא חלום טוב, כדי לשמחו, ושמחה זו תחשב לו כשכר על המצוות שעשה.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רב הונא: תניא נמי הכי - שנינו בברייתא כמו שאמר רב הונא, כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב, ומכאן שלאדם טוב אין מראים חלום טוב, וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע, ומכאן שלאדם רע אין מראים חלום רע.

הגמרא מקשה על דברי רב הונא שלאדם טוב אין מראים חלום טוב, ומשמע שחלום רע כן מראים לו: והכתיב - והרי כתוב (תהלים צא י) על מי שחוסה תחת כנפי השכינה, 'לא תאנה אליך רעה' - לא תזדמן אליך רעה, ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא, כוונת הפסוק היא שלא יבהילוך לא חלומות רעים, ולא הרהורים רעים, ומה שנאמר בהמשך הפסוק (שם) 'ונגע לא יקרב באהלך', דיינו אשתך, היינו שלא תמצא אשתך כשהיא ספק נדה, בפעם שאתה בא מן הדרך, הרי שלאדם טוב אין מראים חלום רע.

כל עשיותיו, גם בעניינים הגשמיים, הם באופן ששכינה שורה
במעשה ידיו, ובמילא שורה בהם הברכה
משיחת חג הפורים ה'ש"ז

33 ברק בדלקמן ואע"ג דאמר רבי יהודה הכי הוהו בני עמי הארץ; כי האי מילתא.
34 דלקמן מודיעים להו כי היכי דחוינן לקמן דלא זכה נבוכדנצר לאותו כבוד אלא
35 מפני זכות ד' פסיעות כדאמרין לקמן ה"נ אמרי' לבני עמי הארץ דלא זכו לאותו
36 כבוד אלא מחמת זכות מעט שהיה באביהם מ"ד. ואת דאמר רבי זירא אדלעיל

37 קאי אבני סנחריב אע"ג דשלח רבי יהודה
38 הוהו בני ע"ה לבבון שמהם תצא תורה
39 כי היכי דנפון מסנחריב כי האי מילתא
40 מודיעים להו לבני ע"ה דהא דמוקרין להו
41 לאו משום אביהם אלא משום תורה שבהם
42 שלא תוהו דעתם עליהם ואמר אבותיהם
43 צדיקים היו: מדוע דרך רשעים צלחה. מפני
44 מה הצליח נבוכדנצר וכשב ירושלים: אחריו
45 ליה. לירמיה: בצעי מים. מרש"ק בלעז: ד'
46 פסיעות. מפרש לקמן: על אחת כמה וכמה.
47 שיהו כל אדם יכולין לתמוה על מתן שכר
48 גדול שיתשלם עליהם: לנביאים. אברהם
49 יצחק ויעקב: נשבר לבי בקרבי. כלומר
50 תמהתי על מתן שכר: שתי שעות. כדי שלא
51 יהא פנאי לספרו ולקברו: אהפא. נתפא:
52 אחריתו חקב"ה. להגן שעות לחוקהו
53 דאותו היום שנתרפא חזקה היה של כ"ב
54 שעות: הרג בתרתי: דשלח: לא היה להם
55 תקנה. שהיה שכרו מרובה והיה לו רשות
56 לאבד שאריתו: הוה כתיב שמה ושמה
57 דאבוה. כדי שיתכבד אביו לכך נקרא שם
58 אביו עליו שנקרא מרוך בלאדן דאי לא
59 כתיב אלא מרוך בן בלאדן לא היה מתקרי
60 עליה שמה דאבוה דהכי כתיב בלאדן אינשי
61 פלוני בן פלוני להכי כתיב מרוך בלאדן:
62 כהדש התמישי בעשור להדש בא נבוכדנצר
63 רב טחיים עמד לפני מלך בבל בירושלם.
64 אלמא נבוכדנצר סליק לירושלם:
ומי

1 אשני נפשך. שנה עצמך כדי שלא יכירי: ואגויך אנא. אני אנלחך: קשייתא.
2 גרעיני תמרים: מחזן. אלו גרעינין וניתן לך מספרים והיינו דכתיב בתער השכירה
3 על שם שטרח נתנו לו תער לגלח ואיזהו שכר נתנו לו בעברי נהר דברים שדרכן
4 לעשות על ידי נהר והיינו טחנית ריחים: וגם חוקן הספה. דלא כתיב גלח אלא
5 אראש אבל אזקן כתיב חספה לשון כלוי על
6 די אור שכלתה לגמרי: גירתייה לארמאה
7 ושפר באפיה. אם אתה מחרך את הארמאי
8 והוטב בעיניו הבער לו אש בוקנו ולא שבעת
9 חוכא מיניה: בית נסרך אלחיו. לשון נטר
10 שהשתחוה לנסר ועשאו אלוה: היינו דכתיב
11 ויהי הוא משתחוה. משמע מפני שמשתחוה
12 לשם הכוה: ויחלק עליהם. אידי דאירי
13 במלאכים איירי נמי בהאי קרא דכתיב ויהי
14 בלילה ההוא יוצא מלאך ה' וגו' נטק ויחלק
15 עליהם לילה וגו': מלאך שנודמו לאברהם
16 לילה שמו. והוא סייעה מעשה לילה.
17 שנלחמו בשבילו כוכבי לילה כמו שעשו
18 בשביל ברק: טבא מליה דר' יצחק נפחא
19 מדבר נפחא. ר' יוחנן דמקרי בר נפחא
20 כבולא השי"ס כמו (ב"מ דף פה:) מאן עיל בר
21 נפחא נראה למורי דאביו של ר' יוחנן הוי
22 נפחא ולהכי מיקרי בר נפחא ואית דמפרישי
23 בר נפחא על שם יופיה: הוהו בוקן. אע"פ
24 ששכח תלמודו הואיל ומחמת אונס הוא:
25 הוהו בורדין בר' יהודה. דאמר בשחטת
26 חולין (דף כז.) עד שישחוט את הורדין של
27 עוף הואיל וצולחו כולו כאחד אינו חותבו
28 ומולחו כבשר חיה וכמהה: הוהו בני עמי
29 הארץ. שנעשו תלמידי חכמים לעשות להם
30 כבוד שמהם תצא תורה לישראל שהיה
31 יצאו שמעיה ואבטליון מבני בניו של
32 סנחריב ומבני בניו של המן למדו תורה בבני

23 נלחמו עם סיסרא. אמר ריש לקיש, טבא ד'נפחא' מד'בר נפחא. וירדף עד דין, אמר רבי יוחנן, פיון שבא אותו צדיק עד דין, תשש
24 פחו, ראה בני בניו שעתידין לעבוד עבודה זרה בך, שנאמר וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בך. ואף אותו רשע לא
25 נתגבר עד שהגיע לך, שנאמר מידן נשמע נהרת סוסיו. אמר רבי זירא, אף על גב דשלח רבי יהושע בן לוי, הוהו בוקן ששכח
26 תלמודו מחמת אונסו, והוהו בורדין פרבי יהודה, והוהו בבני עמי הארץ שמהם תצא תורה, פי האי מילתא, מודיעין להו. צדיק
27 אתה ה' פי אריב אליך אף משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה, שלו כל בוגרי בגד נטעמם גם שורשו ילכו גם עשו
28 פרי, מאי אהדרו ליה. כי את רגלים רצתה וילאוד ואיד תתקרה את הסוסים, ובארץ שלום אתה בוטח ואיד תעשה בגאון תהדין.
29 משל לאדם אחד שאמר, וכול אני לרוץ שלש פרסאות, לפני הסוסים, בין בצעי המים. נודמן לו רגלי אחד, רץ לפניו שלשה מילין
30 בבישה, ונלאה. אמרו לו, ומה לפני רגליך, לפני הסוסים על אחת כמה וכמה. ומה שלשת מילין קך, שלש פרסאות על אחת
31 כמה וכמה. ומה בבישה קך, בין בצעי המים על אחת כמה וכמה. אף אתה, ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע שרץ
32 אחר כבודי, אתה תמיה. כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב, שרצו לפני פסוסים, על אחת כמה וכמה. היינו דכתיב 'לנביאים
33 נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמותי, הייתי פאיש שפור ויכנבר עברו יין מפני ה' ומפני דברי קדשו'. הני ארבע פסיעות, מאי היא.
34 דכתיב 'בעת היתה שלח מרודך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים' וגו', משום 'כי חלה חוקיהו ויחוק', שדר ליה ספרים ומנחה.
35 (אי) 'לדרוש המופת אשר היה בארץ', דאמר רבי יוחנן, אותו היום שמות בו אהו, שמי שעות היה. וכי חלה חוקיהו ואיתפח,
36 אחריתו קודשא בריך הוא להגן עשר שעי ניהליה, דכתיב 'הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחו בשמש אחרונית
37 עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה'. אמר להו, מאי האי. אמרו ליה, חוקיהו חליש ואיתפח. אמר, אפא
38 נקרא פי האי, ולא בעינא לשדורי ליה שלמא. כתבו ליה 'שלמא למלכא חוקיה, שלם לקרתא דירושלם, שלם לאלהא רבא'. נבוכד
39 נאצר, ספריה דבלאדן הוה. הוהא שעתא, לא הוה התם. פי אתא. אמר להו, היכי פתביתו. אמרו ליה, הכי פתבינו. אמר להו, קריתו
40 ליה 'אלהא רבא', וכתביתו ליה לפסוף. אמר, אלא הכי פתובו, 'שלם לאלהא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חוקיה'.
41 אמרי ליה, 'קרניא דאגרתא איהו ליתוי פרוונקא'. רהט בתריה, פדרהיט ארבע פסיעות, אתא גבריאלי ואוקמיה. אמר רבי יוחנן,
42 אילמלא בא גבריאלי והעמידו, לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל. מאי 'בלאדן בן בלאדן'? אמרי, בלאדן מלכא הוה, ואישתי
43 אפיה, והוה פי דכלפא. הוה יתיב פריה על מלכותא, פי הוה פתיב, הוה פתיב שמה ושמה דאבוה בלאדן מלכא. היינו דכתיב 'בן
44 נכבד אב ועבד אדניו', 'בן נכבד אב', הא דאמרן. ועבד אדניו, דכתיב 'אבחדש החמישי בעשור להדש היא שנת תשע עשרה
45 [שנה] למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבוכדנאצר רב טחיים עמד לפני מלך בבל בירושלם, וישרף את בית ה' ואת בית המלך'.
ומי

1 ומי סליק בו' והא כתיב. בהחיא פרשתא ועילו צדקיה אל המלך רבלתה אלמא
 2 ברבלה הוה: זו אנטוכיא. ואנטוכיא קיימא לן דאינה מארץ ישראל: דמות דיוקנו.
 3 ולכן נבוכד נצר: חקוקה לו על מרבבתו. של נבחר ארן דומה לו כמו שעומד לפניו
 4 שכן כתיב בא נבוכדנצר והיינו כבוד: טעין תלת מאה בודניית'. משאוי שלש
 5 מאות פרוגות: נרגא דפחלא. פטישי ברזל:
 6 דשליט' בפחלא. ברזל חרוד הקוצץ ברזל
 7 אחר: בלעתינהו. לא בליעה ממש אלא
 8 שיברם שהיו מתפרצין הפטישים בחכותם
 9 לחד לשברה: פתוחיה יחד. משמע על
 10 פתח אחד הלמו כל הכשלים וכילפתו יחד
 11 ולא הועיל כלום: שוור בר שוור. דולג בר
 12 דולג קום וכבש ירושלים לנבחר ארן קאמר
 13 ל"א שוור בר שוור מלג בר מלג קצפת
 14 פעם אחת עם סנחריב ועכשיו פעם שניה:
 15 בקופא. מנג הפטיש ולא מחודו כוון קופא
 16 דמתא (כ"מ דף לז): יודע בכביאי למעלה.
 17 תפלה היא יודע לפנך אותו סבך עץ
 18 קדרמות ששבר בו את ירושלים כאילו
 19 הביאו למעלה בכסא הכבוד: גבה היכלא.
 20 ובקש עלות לרקיע: דרכו ביה מן שמיא.
 21 והשפילוה: חתה וערתה. מתנאה על שדה
 22 מצליה: עמא קטילא. שכבר נגור עליהם על
 23 כר: ופתני קמה. וטחני חטים לא נאמר אלא
 24 קמח שאין צריך טחינה: צמתך. מקום
 25 שהלקעים צומחין בצד הראש: שובל. קלע
 26 הראש שדומן לשבלים: גלי שוק עבר
 27 נהרות. פורענות זה היה הקב"ה אומר
 28 לישראל לכו וטחנו קמח כלומר טחונים
 29 אתם כבר לקמח ותחורו וטחון עדיין תגלי
 30 קלע ראשיכם וסוקים ותלכו בגלות: אייתו
 31 לי ואינני. ואנסה אם דם ובחם הוא: כסי
 32 ולא אידימי. שחט בהמות ולא אידימי הדם:
 33 פרפתא. שטר צוואה: ואיתגירי. נבחראדן:
 34 נר תושב. שלא קבל עליו טאר מצות וקבל
 35 עליו שלא לעבוד עבודה זרה: של אותו
 36 רשע. נבוכד נצר: רפינו ולא נרפתה. שדה
 37 הקב"ה מבקש לרפאותו להכניס מבני בניו
 38 תחת כנפי השכינה: אלו נהרות כבל. שהם
 39 רעים לשתות: צנייטא דבבל. דלקים מרים
 40 הם שעומדים בנהרות ל"א צינוייתא דבבל

41 דלקים רעים של נהרות בבל שאין נושאים פירות לפי שהמים רעים לן לגדל פירות
 42 בסוטה (דף נוה) אמרי' קושטא הוא דאמריתו הני צנייטא דבבל מששת ימי
 43 בראשית איתגוהו וגוה' תחתו הני צינוייתא מי מרים ינחה: שיכבי. שכניס: פוק
 44 תא. צא ממקומך ובא אל ארץ ישראל ותבכשנה: בי אין האישי. מקרא הוא
 45 משלי: בקריבא חוי. בקרוב הוא ובא בעת
 46 דחוקם לפי דרכו של מקרא זה שהם שלחו
 47 לו שומעים אנו שהוא אבל מילתא דהוה
 48 אמרי' ליה הוה משיב דבר זה: צירור הכסף
 49 לקח בידו. צדיקים שבהן מתו: ואברה לי
 50 בתפשי: בקריבא חוי. חומר שיעורים ולתך
 51 בט"ו בניסן: כסף וחומר שיעורים ולתך
 52 שיעורים. בזכות צדיקים שנקראו כסף חומר
 53 שיעורים שלשים סאין ולתך חמשה עשר
 54 סאין אלו ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם
 55 מתקיים עליהם בחולין פרק גיד הגשה (דף
 56 צב). פעמים ששלשים כאן וט"ו בארץ
 57 ישראל ופעמים שט"ו כאן ושלשים בארץ
 58 ישראל ובמסכת חולין היבא דקא מפרש
 59 האי קרא בצדיקיא אמרי' אין כסף אלא
 60 צדיקים וכן הוא אומר צרור הכסף לקח ביד:
 61 כבר קבע עשר זמן, שלא יבא עד ע' שנה
 62 שתשלם גלות בבל: מתלנא וממטרא.
 63 מחמת שלגים ומטרים: תא אשינא דטורי.
 64 בא דרך תחתית ההרים וההרים יגיבו עליך
 65 מן השלגים ומן המטרים: שלחו בר מושל
 66 ארץ. שלחו שליח אל נבוכד נצר שדה
 67 מושל ארץ שיבא אל הר בת ציון דרך
 68 הסלעים ההרים: לית לי דוכתא. לא יהיה
 69 לי מקום סביב לירושלים שנוכל אני וחיילי
 70 ליב במקום מוכסה מפני הגשמים: קבריהם
 71 של ישראל. מערות שלחו סביב לירושלים
 72 ובהן אתה וחילותיך יכולץ ליבש: יוציא
 73 את עצמות מלכי יהודה. שעתידים להשליך
 74 מן הקברים העצמות שבקברים שנאמר בעת
 75 ההיא וגו': אימת אתי בר נפלי. אידי
 76 דאמרין צרור הכסף לקח בידו שנתמעטו
 77 הצדיקים קא מיירי הא נמי במשיח וקאמי
 78 תלמידים מתמעטין ואידי דאמרין ותדי
 79 האמת נעדרת אייתי' הא דהחוא אתרא
 80 דשמיא קושטא:

את

29 עילויה, ולא נח. אייתי פרחי כהונה, קטיל עילויה, ולא נח. עד די קטל עילויה תשעין וארבעה
 30 ריבוא, ולא נח. קרב לגביה, אמר, 'זכריה, זכריה, טובים שבהן איפדתיים, ניהא לך דאיקטלינהו לכולהו. מיד, נח. הרהר תשובה
 31 בדתיה, אמר, מה הם שלא איבדו אלא נפש אחת, כך. ההוא גברא, מה תיהו עליה. ערק, שדר פורטיטא לבייתיה ואיתגנייר. תנו
 32 רבנן, נעמן גר תושב היה. נבחר ארן, גר צדק היה. מבני בניו של סיסרא, למדו תורה בירושלים. מבני בניו של סנחריב, לימדו תורה
 33 ברבים, ומאן ינחה, שמעיה ואבטליון. מבני בניו של המן, למדו תורה בבני ברק. ואף מבני בניו של אותו רשע, ביקש הקדוש ברוך הוא
 34 להכניסן תחת כנפי השכינה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מי שהחריב את ביתך, ושרף את היכלך,
 35 תכניס תחת כנפי השכינה. היינו דכתיב 'רפינו את כבל ולא נרפתה'. עולא אמר, זה נבוכד נצר. רבי שמואל בר נחמני אמר, אלו
 36 נהרות כבל, ותרגמה דצינייטא (צירדתא) דבבלאי. אמר עולא, עמון ומואב, 'שיכבי ביש' דירושלם הוו, פיון דשמעיהו לנביאי דקא
 37 מיתגבאי לחורבנא דירושלם, שלחו לנבוכד נצר 'פוק ותא'. אמר, מסתפינא דלא ליעבדו לי פדעברו בקמא. שלחו ליה 'פי אין האישי
 38 בביתו הלך בדרך מרחוק, ואין אישי' אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה' איש מלחמה'. שלח להו, בקריבא הוא ואתי. שלחו ליה,
 39 'הלך בדרך מרחוק'. שלח להו, אית להו צדיקי דבעו רחמי, ומייתו ליה. שלחו ליה 'צרור הכסף לקח בידו', ואין 'כסף' אלא צדיקים,
 40 שנאמר 'ואברה לי בתמשה עשר כסף וחומר שיעורים ולתך שיעורים'. שלח להו, הדרי רשיעי בתשובה, ובעו רחמי ומייתו ליה. שלחו
 41 ליה, כבר קבע להן זמן, שנאמר 'ליום תפסא יבא ביתו', אין 'תפסא' אלא זמן, שנאמר 'בכסה ליום תגנו'. שלח להו, סיתווא הוא, ולא
 42 מצינא דאתי מתלנא וממטרא. שלחו ליה, תא אשינא דטורא, שנאמר 'שלחו בר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת ציון'. שלח
 43 להו, אי אתינא, לית לי דוכתא דיתנינא ביה. שלחו ליה, קברות שלמה מעולין מפלטרין שלך, דכתיב 'לעת ההיא נאום ה' יוציא
 44 את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הנביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם, ושחטום
 45 לשמש ולחרץ ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם'. אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מי שמוע לך,
 46 אימת אתי בר נפלי. אמר ליה, מאן בר נפלי. אמר ליה, משיח. משיח, בר נפלי קרית ליה? אמר ליה, אין, דכתיב 'ביום ההוא אקים

את

וַאֲנֵפִי אֵי מְדַמּוּ – הביאו לי בהמות לשחוט, ואבדוק אם דמם דומה
 לדם זה. כְּפִי – שחט בהמות, וְלֹא אֵידְמֻוּ – ולא היה דמם דומה לדם
 זה, והבין שהם משקרים. אָמַר לְהוּן וְגַלּוּ לִי מִהוּ דָם זֶה, וְאֵי לֹא,
 סָרְקֵנְא לְכוּ לְבִשְׂרֵיכּוֹן בְּמִסְרֵיקָא דְפִזְוֹלָא – אסרוק את בשרכם
 במסירות של ברזל. אָמְרוּ לֵיהּ, הָאֵי – דם זה, של בְּהוּן וְנִבְיֵא הוּא,
 והוא זכריה, דֵּאֲנִיפֵי לְהוּן לְיִשְׂרָאֵל כְּחֹדְרָנָא דִירוּשָׁלַם – שהתנבא
 לישראל על חורבן ירושלים, וְקַטְלוּהוּ – והרגוהו ישראל, ומחמת
 כן הואיל רותח.
 אָמַר לְהוּן נְבוֹרַאדָן, אֲנָא מְפִיפֵנְא לְהָא – אני אפייס את זכריה
 ואשקוט את רתיחת דמו. אִייתִי רַבְנָן קַטְלֵי עֲלוּיָה – הביא תלמידי
 חכמים והרג על גבי דמו, וְלֹא נָח הֵדֵם. אִייתִי דַרְדְּקֵי דְבִי רַב קַטְלֵי
 עֲלוּיָה – הביא תינוקות של בית רבן, והרגם על גבי דמו, וְלֹא נָח.
 אִייתִי פַרְתֵּי כְּהוּנָה – הביא כהנים צעירים וקטיל עֲלוּיָה, וְלֹא נָח,
 וכך היה הורג והולך עד דִּי קַטְלֵי עֲלוּיָה תַשְׁעִין וְאַרְבַּעַה רִיבּוּא –
 עד שהרג בהם תשע מאות וארבעים אלף בני אדם, וְעֲדִינִן לֹא נָח
 הָדֵם. קַרְבֵּי לְנִבְיָה – התקרב נבווראדן לדמו של זכריה, וְאָמַר,
 זְכַרְיָה, וְזַכְרִיָה, טוֹבִים שְׁפָתָן אִיבְרַתִּים, נִחָא לְךָ דֵּאִיִּקְטְלוּנְהוּ
 לְכֹלְהוּ – כבר הרגתי את הטובים שבהם כדי להשקוט את
 רתיחת דמך, האם רצונך שאהרוג את כולם. מַדְּ כַּשְׁמַר כֵּן נָח
 הָדֵם. הִתְרַח נְבוֹרַאדָן תַּשׁוּבָה בְּרַעֲיָתָהּ וַדְּעֵתוֹ, וְכך אָמַר, קַח הָדֵם
 שְׁלֵא אִיבְדוּ אֶלְאָ אֵלְאָ נְפִשׁ אַחַת שַׁל זְכַרְיָה הַנְּבִיא, אָךְ הִיא עוֹנֵשָׁם,
 שנחרגו בהם מאות אלפים, הָהוּא נְבִירָא – אותו אדם, כלומר, הוא
 עצמו שאיבד כל כך הרבה נפשות, מַה תִּיהוּ עֲלוּיָה – מה יהא
 בסופו, והרי בודאי יהיה עליו עונש גדול ביותר. עֲרַךְ – ברח
 מאותו מקום, שָׂדֵר פּוֹרְטִיקָא לְבִיתָהּ – שלח שטר צוואה לביתו
 ומשפחתו, שבו פירט כיצד ינהגו בנכסיו, וְאִיְתַיְרָא – והתגייר.
 הגמרא מביאה שמות של כמה רשעים שהתגיירו או שיצאו מהם
 צדיקים: תָּגוּ רַבְנָן, נֶעְמָן שר צבא מלך ארם בזמן אלישע הנביא
 (מלכים ב' א), גֵּר תוֹשֵׁב תִּיהַּ, שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודת
 כוכבים, אָךְ לֹא קִיבַל עַל עֲצֻמוֹ שָׂרֵא מִצְוֹת. שְׂנַאמֵר (מלכים ב' ה
 י) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עִלְיָה וְנֹכַח לְאֵלֵיהִם אֲחֵרִים כִּי אִם
 לְה'. נְבִיזְרֵי אֲדֹן, גֵּר צֵדֵק תִּיהַּ, שקיבל על עצמו את כל התורה
 כולה. מְכַנֵּי בְנֵי שָׁל סִיפְרָא שר צבאו של יבין מלך כנען, בזמן
 השופטים (שופטים ד), הַתְּגַיְרוּ וּלְמַדּוּ תוֹרָה בִירוּשָׁלַם. מְכַנֵּי בְנֵי
 שָׁל סַנְחַרְיָב, שהגלה את עשרת השבטים וביקש להחרیب את
 ירושלים ובית המקדש, לְיַמְדוּ תוֹרָה בְּרִבִים, וּמָאן נִינְחוּ – מי הם
 אותם בני בניו של סנחריב, שְׁמַעֲיָה וְאַבְדִּלְיֹון שהיו בזמן בית
 המקדש השני, שמעיה היה נשיא ואבטליון אב בית דין. מְכַנֵּי בְנֵי
 שָׁל הֶמֶן הַרְשַׁע לְמַדּוּ תוֹרָה בְּכַנֵּי בְּרַק. וְאֵף מְכַנֵּי בְנֵי שָׁל אוֹתוֹ רַשָׁע
 – של נבוכדנצר בִּיקַש הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְכַּיֵּן תַּחַת כְּנֵפֵי
 הַשְּׂבִינָה, אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשֶּׁרֶת לְפַנֵּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבּוּנוֹ שָׁל
 עוֹלָם, מִי שֶׁחֲרִיב אֶת בֵּיתָךְ, וְשָׂרְף אֶת הַיְכָלְךָ, הָאֵם רֵאוּי הוּא
 שֶׁתִּכְנַסִּים אֶת בְּנֵי תַחַת כְּנֵפֵי הַשְּׂבִינָה. תַּיִינוּ דִּכְרִיב (ירמיה נא ט) דְּרַשֵׁינוּ
 אֶת כָּכָל וְלֹא נִרְפְּתָה, עוֹלָא אָמַר בְּבִיאור הַפְּסוּק, 'בְּבָלִי הָאִמּוֹר
 כאן זה נבוכך נצר, שביקש ה' לרפא את נבוכדנצר מלך בבל על
 ידי שיכניס את צאצאיו תחת כנפי השכינה, ולא נרפאה, מחמת
 קטרוגם של מלאכי השרת. רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, 'בְּבָלִי
 האמור כאן שלא נרפאה אֵלּוּ נְהֻרוֹת כָּכָל, שְׂמִימְהָם מַרִים.
 וְתַרְנֻמָּה – וכונת הפסוק היא דְּצִינְיָתָא (צִינְיָתָא) דְּכָבָלֵי – על
 הדקלים המרים שעומדים על נהרות בבל, כלומר,
 אף מקום גידול התמרים שהוא בדרך כלל על מים מתוקים, בבבל
 הוא על מים מרים.
 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין חורבן ירושלים: אָמַר עוֹלָא,
 עָמֻון וּמִזְרַב, 'שִׁיבְנֵי בִישׁוּ' דִירוּשָׁלַם הוּן – שכנים רעים של ירושלים
 היו, כִּינֵן דְּשְׂמַעֲיָהוּ לְנִבְיָא דְקָא מִיתְנַבֵּאי לְחֹדְרָנָא דִירוּשָׁלַם –

ולכאורה קשה, ומי קָלִיךְ – וכי עלה נבוכך נצר לירושלים, וְהִתְכַּיֵּב
 באותו ענין (מלכים ב' כה ו) וַיִּתְּפֹשׂוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲלוּ אוֹתוֹ אֶל מִלְכָּה
 כָּכָל רַבְלָתְהוּ, וְאָמַר רַבִּי אֲכַהוּ, 'רַבְלָתְהוּ' האמורה בפסוק זו
 אֲנִיבְיָקָא, שהיא בחוץ לארץ (גיטין מד), ואיך אמר הפסוק
 שנבווראדן 'עמד לפני מלך בבל בירושלם', ובביאור הפסוק
 נחלקו רב הספא ורב יצחק בר אבדומי, חד אָמַר, דְּמִות דְּיוֹקְנֵה של
 נבוכדנצר הִתֵּה תקוקתה לו לנבווראדן על מִרְבְּבָתָה, ובכל זמן היה
 נדמה לו כאילו הוא לפניו, והרי זה כאילו הוא עומד לפני
 נבוכדנצר בהיותו בירושלים, וְחַד אָמַר, אִימָה יְתִירָה הִתֵּה לוֹ
 מַמְנוּ – לנבווראדן מנבווכדנצר, ובכל עת דוּמָה – נדמה לו כְּמִי
 שְׂעוּמָר דְּלַפְנוּ, וזו כוונת הפסוק 'ועבד אדוניו', שהיה מכבדו כבוד
 גדול כל כך.
 הגמרא מביאה את המעשה שנבווראדן, כיצד כבש את ירושלים
 והחריב את בית המקדש: אָמַר רַבְנָא, מְעִין תֵּלַת מָאָה פּוּדְרִינְיָתָא –
 משא של שלש מאות פירות, נָרְנָא דְפִזְוֹלָא דְשְׁלֵיב בְּפִרְוֹלָא –
 פטישי ברזל מחודדים, גרונים, שבכוחם לקצוץ ברזל אחר, שָׂדֵר
 לָהּ – שלח לו נבוכך נצר לנבווראדן כדי לשבור את חומות
 ירושלים ושעריה, וּכְלָלוּ – את כל אותם גרונים פִּלְעָתִינְהוּ חַד
 דְּשָׂא דִירוּשָׁלַם – בלע שער אחד משערי ירושלים, כלומר היו
 הגרונים נשברים על אותו שער, ולא שברוהו, שְׂנַאמֵר (תהלים ער ו)
 'פַתְחוּיָהּ יְהוָה כְּכַשִּׁיל וּכְלִיפּוֹת יְהוֹמוֹן, כלומר, 'פיתוחיה יחד, על
 פתח אחד בלבד, 'ובכשיל וכליפות יהומון, היו מכים בכל
 הגרונים שבידם. עַנֵּי לְמִיתְרָה – רצה נבווראדן לחזור בו, כיון
 שָׂאמַר בְּלִיבּוֹ, מִסְתַּפֵּינְא דְלֹא לְאָעֻבּוֹ בִּי כִּי יָחִיב דְּעַבְדוֹ בְּסַנְחַרְיָב –
 אני חושש שלא יעשו בי מהשמים כמו שעשו לסנחריב, שהרגו
 את כל צבאו. נְפַקָא קָלָא – יצא קול מהשמים, וְאָמַר, שְׂוֹרַר בְּרִי שְׂוֹרַר
 – דולג בן דולג, נְבוֹוֹךְ אֲדָן שְׂוֹרַר – דלג במהירות וכבוש את
 ירושלים, דְּמָטָא וּמָנָא דְמְקַדְשָׁא תְרִיב וְהִכָּלָא מִקְלֵי – כיון שהגיע
 הזמן שיחרב בית המקדש, וְיִשְׂרָף הַיְכָל. שֵׁשׁ לִיהּ חַד נָרְנָא – נשאר
 לנבווראדן גרון אחד, אָתָא אָתָא מְחִייה בְּקוֹפָא – בא והכה בשער
 ירושלים בצד הקחה של הגרון, שאינו מחודד, וְאִיפְתַּח
 הַשַּׁעַר, שְׂנַאמֵר (שם עה ד) 'וַיִּדְעַ כְּמִיָּא לְמַעְלָה כְּסַךְ עֵץ כְּרִדּוּמוֹת,
 כלומר, יבוא לפני ה' אותו עץ של הקדרום ו'גרזון' שבקע בו את
 שערי ירושלים, כאילו הובא למעלה לפני כסא הכבוד.
 ממשיכה הגמרא ומספרת: הֵוָה קַטְלֵי אֲוָל – היה נבווראדן הולך
 והורג בישראל, עַד דְּמָטָא לְחֵרְבָא – עד שאבא להיכל בית המקדש,
 אֲוִלִיךָ כִּיהָ נִירָא – והדליק בו את האש, כמו שנאמר בהמשך
 המזמור (שם עז ו) 'שָׂלַחוּ בָאֵשׁ מִקְדֹּשְׁךָ'. נְגַה הִכָּלָא – הגביה ההיכל
 את עצמו ובקש לעלות לשמים, דִּרְכֵּיב בִּיהּ מִן שְׁמַיָא – דרכו עליו
 מן השמים והורידהו לארץ, שְׂנַאמֵר (איכה א) 'גַּת דָּרַךְ ה' לְבְתוּלַת
 בַּת הַיְהוּדָה'. קָא וַיְחַא דְעִתָּיָה – וזהו דעתו של נבווראדן והתגאה,
 נְפַקָא בַת קָלָא וְאָמְרָה לִיהּ – יצאה בת קול ואמרה לו, עָמָא קַטְלֵא
 קְשִׁילַת – עם הרוג הרגת, הִיבְלָא קְלֵיאָ קְלִיָת – היכל שרוף שרפת,
 קִימְתָא טְחִינָא טְחִינַת – קמה טחון טחנת, כלומר, כל מעשיך לא
 היה בהם ממש, כיון שכבר גזרה הגזירה והיו ישראל כהרוגים,
 וההיכל כשרוף, שְׂנַאמֵר (ישעיה מז ב) 'קְחִי רַחֲמִים וּמַחְנֵי קַמַח גְלִי צַמְתְּךָ
 חֲשָׁפֵי שׁוּבֵל גְלִי שׁוּק עֲבָרֵי נְהוֹרוֹת, יוש לדייק ש'טחני חטים' לא
 נָאמַר, אֶלְאָ 'טחני קמח', כלומר כמו שהטחון קמה אינו מוסיף
 כלום, כך נבווראדן לא הוסיף במעשיו כלום, לאחר שגזרה
 הגזירה על ישראל ובית המקדש.
 הָוָה דְמִיה דִּפְרָבְתָה דְתָהָה בַּתָּח – ראה נבווראדן את דמו של
 זכריה הנביא בעזרה, שלא נבל בקרקע אלא היה רותח ומבעבע,
 אָמַר לְהוּן לִישְׂרָאֵל שְׂהוּי מַמֵּי הָאֵי – מהו דם זה, ומדוע הוא
 רותח. אָמְרוּ לֵיהּ, דָּם וְנַחֲמִים הוּא דֵּאִישִׁתְּפִיךָ – זהו דם קרבנות
 שנשפך ללא קיום מצוות זריקה, ולכן הוא רותח. אָמַר לְהוּן, אִייתִי

56 הזוה אדם שידבר תמיד רק אמת. אמר לי ההוא מרנן - סיפר לי
57 תלמיד חכם אחד, ורב טובות שמיה ושמון, ואמר לי - ויש
58 אומרים שרב טובותי שמיה, דאי הווי יחכי ליה כל הללי דעלמא -
59 שאם היו נותנים לו את כל מה שיש בחלל העולם כדי שישקר,
60 לא הווי משני דבריה - לא היה משנה בדיבורו, לומר דבר שאינו
61 אמת. המשיך וסיפר רב טובות לרבא, וימנא דרא איקלעי להווא
62 אתרא וקושטא שמיה - פלא אחת הודמתי למקום שמו
63 'קושטא', כלומר 'אמת', ולא הווי משני דבריהו - ובני אותו
64 מקום לא היו משנים בדיבורם אלא אומרים רק אמת, ולא הווי
65 מית איניש מהתם בלא וימניה - ומחמת כן לא היה מת שם אדם
66 שלא בזמנו. נסיכי איתתא מינהון - נשאתי אשה מאותו מקום,
67 והווי לי תרתין בנין מינה - ונולדו לי ממנה שני בנים. וימא חד הווי
68 ותבא דביתיהו וקא תייפא רישה - יום אחד היתה אשתו של רב
69 טבות יושבת וחופפת את ראשה, איתאי שיבכתה מרפא ארשא -
70 באה שוכנתה ודפקה על דלת ביתם, ושאלה היכן אשתה, סבר -
71 חשב רב טבות, דלאו אורח ארשא - שאין זו דרך ארץ לומר לה
72 במה היא עוסקת, אמר לה, ליתא הבא - היא אינה נמצאת כאן.
73 ומחמת כן שכיבו ליה תרתין בנין - מתו אותם שני בנים שהיו לו.
74 אתו איניש דאתרא לקמיה - באו לפניו אנשי אותו מקום, אמרו
75 ליה, מאי האי - ושאלו אותו מדוע אירע לו כן, שמתו שני בניו
76 קודם זמנם. אמר להו, הכי הווי מעשה - כך היה המעשה,
77 שאמרת לי שכנתי שאשתי אינה בבית, ובאמת היתה בבית. אמרו
78 ליה, כמטותא מינה, פוק מאתרי - בבקשה ממך, צא ממקומנו,
79 ולא תגרי בהו מותא בנהך איניש - ואל תגרה את המות ב'אותם
80 אנשים', ועל עצמם אמרו כן, כלומר, אל תגרה בנו את המות.
81 הגמרא חוזרת לדון בדור של ביאת המשיח: תניא, רבי נהוראי
82 אומר, דור ששן דוד בא בו, נערים ולבנים - יביישו פני זקנים וזקנים
83 יעמדו לפני נערים לכבדם, שתהא החרופה גדולה ויכבדו הזקנים
84 את הנערים. וכת קמה באמה - לאחר אותה ולביישה, וכלה קמה
85 כחמיה, ופני הדור כפני הכלב, ואין הון מתבייש מאביו.
86 ברייתא נוספת: תניא, רבי נחמיה אומר, דור ששן דוד בא בו, העויות
87 תרבה, והיוקר יעוץ - הכבוד יהיה מעוות, שלא יכבדו האנשים זה
88 את זה. והנפון יתן פרוי, ואף על פי כן תיין יהיה פיוקר, כיון שלא
89 תהיה ברכה בפירות, ונהפכה כל המלכות השולטת בעולם למינות
90 - לאמונת הנוצרים, ואין תוכחה - ואין מי שיוכיח את האנשים.
91 אומרת הגמרא: רבי נחמיה שבברייתא זו, מסייע ליה לרבי יצחק,
92 דאמר רבי יצחק, אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות.
93 אמר רבא, מאי קרא - מנין נלמד דבר זה, שכשתהיה כל המלכות
94 כופרת בה' תבוא הגאולה, שנאמר לגבי נגעי צרעת שאם יש נגע
95 לבן באדם הרי הוא טמא, אבל אם 'פולז הפך לכן מהוד הוא'
96 (ויקרא יג ט), וכך גם כשיבוא דור שכולו חוטא, ותהפוך כל המלכות
97 למינות, תבוא הגאולה.
98 ברייתא נוספת על זמן הגאולה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (דברים לב לו)
99 'כי ידיו ה' עמו' [וגו'] ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אולת ד' ואפס
100 עצור ועוֹב, ויש לדרוש מהפסוק שאין בן דוד בא עד שירבו
101 המסורות - המוסרים את ישראל לעובדי כוכבים, ופירוש הפסוק
102 הוא 'כי ידיו ה' עמו', להביא להם את הגאולה, בשעה שאולת יד'
103 כלומר מתחזקת והולכת ידם של המוסרים, ומצליחים
104 במלשונותם. דרשה נוספת על פסוק זה: דבר אחר, אין בן דוד בא
105 עד שתתקעו התלמידים הלומדים תורה ומזויות את ידי ישראל
106 להחזירם למוטב, ואולת יד' היינו שתחלש ידם. דרשה נוספת:
107 דבר אחר, עד שתכלה פרוכה בן חיים, ואולת יד' היינו שתחלש
108 ידם ויהיו בידי רינקיות. דבר אחר, עד שתתיאשו ישראל מן
109 הנאולה, שנאמר 'ואפס עצור ועוֹב', והיינו שאין בהם מי שנושע
110 על ידי מושל

1 את סוכת דוד הנפולת, וסוכת דוד' הוא כינוי למלכות בית דוד
2 שנפלה, ולכן מכונה המשיח 'בר נפלי', על שם שמלכותו נופלת.
3 אמר ליה רבי יצחק כתשובה על שאלתו, מתי יבא המשיח, הכי
4 אמר רבי יוחנן, דור ששן דוד בא בו, תלמידי חכמים מתמעטים,
5 והשאר - תלמידי חכמים שנשארים, עיניהם כולות ליגון ואהבה,
6 וצרות רבות וצרות קשות מתחששות, עד שהגזירה הראשונה
7 פקודה - מסתיימת, גזירה שניה מתקרת לבא.
8 הגמרא מביאה מהם הסמנים על ביאת המשיח: תנו רבנן, שבע
9 ו-שבע שנות שמיטה [עמסו דו] והמטרת על עיר אחת ועל עיר אחת
10 לא אמרי' - בחלק מהערים ירדו גשמים, ובחלקם לא ירדו
11 גשמים, ומתוך כך יהיה רעב במקומות אחדים ושבע במקומות
12 אחרים. שנה שניה, חיצו רעב משתלחים - יהיה רעב מועט בכל
13 המקומות, ובשום מקום לא יהיה שבע. שנה שלישית, יהיה רעב
14 גדול, ומתים אנשים ונשים ופני, חסידים ואנשי מעשה, ותורה
15 משתפחת מלומדיה, מתוך שאין להם מה לאכול. בשנה הרביעית,
16 שובע ואינו שובע - יהיה שבע מועט. בחמישית, שובע גדול,
17 ואוכלין ושותין ושחקין, ומתוך כך התורה חוזרת ללומדיה. בששית,
18 קולות - יצאו קולות שהמשיח בא. בשביעית, יהיו מלקמות בין
19 עובדי כוכבים לישראל. ומוציא שביעית - בתחילת השנה
20 השמינית. בן דוד בא.
21 מקשה הגמרא: אמר רב יוסף, הא כמה שביעית דהוה בן ולא אתא
22 - והרי היו כבר כמה שביעיות שנים כאלו, שהיה שנה אחת רעב
23 ושנה אחת שבע, ולא בא המשיח. מתרצת הגמרא: אמר אביי,
24 'בששית קולות בשביעית מלקמות' מי הוה - וכי אירע שהיו קולות
25 בששית שכן דוד בא, והיו מלחמות בשביעית, והרי לא היה כן.
26 ועוד, כסדרן מי הוה - וכי אותם צרות שאירעו, שהיה שבע מועט
27 ומרובה, ורעב מועט ומרובה, היו כסדר השנים שנמנו בברייתא.
28 והרי לא היה כן, ובשעה שיארעו כל הדברים כסדר זה, יבא
29 המשיח.
30 (הגמרא להלן מביאה מימרות בעניני אריכות הגלות, והקדימה
31 את הפסוק (תהלים פט טב) 'אשר חרפו וקיללו וביזו אויביך ה' אשר
32 חרפו עקבות משיחך', כלומר שמחמת אריכות הגלות 'חרפו אויבך
33 ה').
34 ברייתא נוספת בענין דורו של משיח: תניא, רבי יהודה אומר, דור
35 ששן דוד בא בו, בית הנועד שתלמידי חכמים מתועדים בו, ונמצא
36 מתוך לעיר, יהיה שמש, כיון שיכלו תלמידי חכמים, ומתוך כך
37 יתקבצו לשם אנשים ריקים ויהיה המקום לבית זנות, והגליל יחרב,
38 והמקום ששמו 'גליל' יאושם - יהיה שמש, ואנשי גבול יסובבו מעיר
39 לעיר - בני אדם הגרים בכל גבולות ארץ ישראל לחזור על
40 הפתחים, ולא יחוננו - לא ישאו חן בעיני האנשים, ולא יתנו להם
41 מעות. והקמת הפופרים תכר - תהיה לבו, וירא' הטא ימאסו,
42 ופני הדור כפני כלב - פני האנשים יהיו דומים לפני הכלבים,
43 והאמת תהיה נעדרת, שנאמר (ישעיה נט טו) 'ותהי האמת נעדרת (ופס'
44 מרע משתולל)'.
45 מבארת הגמרא: מאי 'ותהי האמת נעדרת', אמר רבי רב - אמרו
46 בני הישיבה, מלמד שנעשית עדרים עדרים, והולכת לה - שאנשי
47 האמת ייעשו קבוצות קבוצות, וילכו ממקומות הישוב למדברות.
48 מבארת הגמרא: מאי - מה פירוש המשך הפסוק (שם) 'ופס' מרע
49 משתולל', אמר רבי שילא - אמרו בבית מדרשו של רבי שילא,
50 בן מי שפס' מרע - נזהר מלעבור עבירות, משתולל על הפירות -
51 הר הוא בעיני הבריות כשוטה.
52 אנב שהתבאר בברייתא שבדורו של משיח תהא האמת נעדרת,
53 מביאה הגמרא מעשה בענין מידת האמת: אמר רבא, מריש הוה
54 אמינא דליבא קושטא בעלמא - בתחילה הייתי אומר שאין בעולם

47 אחר היין ומשתכרין ומתייקר היין אפי' שרוב יין בעולם. כלו הפך לבן מהור הוא.
 48 כשפשט הנגע בכל העור כך כשנחפכה כל המלכות למנות תבא גאולה. כי ידיו ה'
 49 עמו. להביא להם גאולה. כי יראה כי אולת יד. שתלך ותחוק ידן של מסורות
 50 ומצליחין במלשינותן. שיתמעטו התלמידים. שמחוקין ידי ישראל להחזיקו למוטב:
 51 שתכלה פרוסת. והיינו אולת יד שיהיו בידים
 52 ריקניות. כביבול. כאלו יכולין לומר דבר זה
 53 כלפי מעלה. אין עוזר ואין סומך לישראל.
 54 שיהיו שפלים למאד ואומר אין עוזר וסומך
 55 שיהיו מתייאשין מן הגאולה. דמעסקי ביה.
 56 לידע מתי יבא. ועקרי. נושך האדם פתאום:
 57 וחד חיוב. שאוף שנה זיהה חרוב חוץ
 58 מששת אלפים אלו הדיינו אלף שביעי. תרי.
 59 אלפים הוא חרב אלף שביעי ואלף שמיני
 60 יומו של הקב"ה אלף שנה שנאמר כי אלף
 61 שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור. משפט.
 62 ונעשה חרב. שבולו שבת. שהעולם משמט.
 63 הוי עלמא. העולם כך מתקיים. כי אלפים
 64 היה תהו. תחת שלא ניתנה עדיין תורה ויהיה
 65 העולם כתורה ומאדם הראשון עד שהיה
 66 אברהם בן ג'ב שנה איכא אלפים שנה
 67 כדמובין קראי בדכששלמו אלפים שנה עסק
 68 אברהם בתורה שנאמר (בראשית יב) ואת
 69 הפגש אשר עשו בחרן ומתרגמין שדעבידו
 70 לאורייתא בחרן ואמרינן במסכת ע"ז (דף טו.)
 71 גמירי דההוא שעתא הוה אברהם בר חמשין
 72 ותרתי שני: ושני אלפים תורה. מן הנפש
 73 אשר עשו בחרן עד אלפים שנות המשיח
 74 ארבעים (ושמנים) שנה עד שנולד יצחק
 75 וששים שנה משולד יצחק עד שנולד יעקב
 76 הרי ק"ח וקל' שהיו יעקב כשבא למצרים
 77 הרי ל"ח ורד"ו שעמדו במצרים הרי תמיח
 78 ומשיצאו ממצרים עד שנבנה בית ראשון
 79 ת"פ דכתיב (מלכים א' ו) ויהי בשמנים שנה
 80 וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ
 81 מצרים וגו' הרי תתקכ"ח ות"י שעמד בית
 82 ראשון כדמובין קראי על פי חשבון שנת
 83 המלכים וגו' דגלות בבל ות"ב שעמד בית שני
 84 הרי תת"ק ותתקכ"ח הרי אלפים פחות קע"ב
 85 וקע"ב קודם השלמת ד' אלפים נחרב הבית
 86 ולסוף אותן קע"ב נשלמו שני אלפים תורה
 87 ואידי דאמר שני אלפים תורה קאמר שני
 88 אלפים תורה ולא שתכלה תורה אחר שני
 89 אלפים. מרי: ושני אלפים שנות המשיח.
 90 שלאחר שני אלפים תורה היה דינו שיבא
 91 משיח ותכלה הגלות ויבטל השיעבוד
 92 מישראל.

1 את סוכת דוד הנופלת. מלכות דוד שנפלה להבי קרי משיח בר נפלי: ער
 2 שהראשונה פקודה. עד שלא כלתה צרה ראשונה שניה ממהרת לבא פקודה כמו
 3 לא נפק (במדרב לא): שבוע. שמיטה: והמפטרין על עיר אחת. שיהא מעט מטר
 4 ויהא רעב במקום זה ושובע במקום זה: חצי רעב. רעב מעט שלא יהא שובע בשום
 5 מקום: משתכחת מלומדיה. מתוך שאין להם
 6 מה לאכול: בששית קולות. יצאו קולות שכן
 7 דוד בא ל"א קולות מתקיעת שופר שנאמר
 8 יתקע בשופר גדול (ישעיה כז): מלחמות. בין
 9 גוים לישראל: דהוה הכי. שנה אחת רעב
 10 שנה אחת שובע ואעפ"כ לא בא בן דוד:
 11 בששית קולות מי הוה. כלום יצאו קולות
 12 שכן דוד בא: ועוד כסדרן מי הוה. כלומר
 13 אלו הצרות דקתיי הכא כסדרן לא אתרמו
 14 בשבוע אחד אבל כי אתרמו אתי משיח: אשר
 15 חרפו אויבך ה' אשר חרפו עקבות משיח.
 16 לא מתפרש האי קרא למאי איכתוב הכא
 17 דהא לא קא דריש ביה מידי וגראה למור
 18 שכן נכתב בספרים תחלה כמו ששינונו ב'
 19 אחרון ויסטה (דף מט) בעקבות המשיח
 20 חוצפא יטבא ותכבו פירושו זה על בעקבות
 21 שהוא לשון סוף כמו אשר חרפו עקבות
 22 משיח: בית הועד. מקום שתלמידי חכמים
 23 מתוועדין שם ללמוד תורה: ה"ג והגבול.
 24 מקום ששמו כך ישתומם: ואנשי הגבול.
 25 אנשי גבול ארץ ישראל ל"א אנשי גזית
 26 סנהדרין: כפני בלב. דהמין ממש זכלב מר
 27 ל"א כפני הכלב שלא יתביישו זה מזה:
 28 משתולל על הבריות. כל העולם אומרין
 29 עליו שוטה הוא היינו משתולל לשון שטות
 30 כמו מולך יועצים שולל (איוב יב): ליבא
 31 קושטא בעלמא. אין אדם בעולם שידבר
 32 אמת תמיד: אמר לי ההוא מרבנן דאי הו
 33 יהבי ליה כל הללי העלמא לא משני
 34 כדבוריה. לשקר ואישתעי לי הכי ויזמא דהא
 35 אקלעי להדוא אתרא וקושטא שמיא: טרפא
 36 אכבא. שהיתה שואלת אותה: לא אורח
 37 ארעא. לומר היכן היא הוואיל חייפי רישה:
 38 ה"ג נערים ילבינו פני וקנים. כלומר יחפרו
 39 ויביישו אותם: וקנים יעמדו בפני הנערים.
 40 לכבודם והיינו דאמרינן (בסוטה ד' מט)
 41 בעקבות המשיח חוצפא יטבא: בת קמה
 42 באמה. לחרפה ולביישה: היוקר יעות. שלא
 43 יכבוד זה את זה יקר כבוד ל"א היוקר יעות
 44 מכובד שבוך היא עוונת ורמאי. מרי: והנפן
 45 יתן פרוי. ואעפ"כ יהיה היין ביוקר שלא יהיה
 46 ברכה בפרי עצמו ל"א שיהיו כולן רודפין

34 סבר, לאו אורח ארעא. אמרו לה, ליתא הכא. שכיבו ליה תרתין בגין. אתו אינשי דאתרא לקמיה, אמרו ליה, מאי האי. אמר להו,
 35 הכי הוה מעשה. אמרו ליה, במטותא מינד, פוק מאתרי, ולא תגרי בהו מותנא בהנד אינשי. תניא, רבי יהוראי אומר, דור שפן דוד
 36 בא בו, נערים ילבינו פני וקנים יעמדו לפני נערים, ובת קמה באמה וכלה בהמותיה, ופני הדוד כפני פלב, ואין הפן מתפניש
 37 מאביו. תניא, רבי נחמיה אומר, דור שפן דוד בא בו, העוונת תרפה, והיוקר יעות, והנפן יתן פרוי, והיין ביוקר, ונהפכה כל המלכות
 38 למינות, ואין תוכחה. מפייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק, אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא, מאי
 39 קרא, 'כילו הפך לבן מהור הוא'. תנו רבנן, [כי ידיו ה' עמו' וגו'] כי יראה כי אולת יד ואפס עצור ועווב, או בן דוד בא עד
 40 שרבו המסורות. דבר אחר, עד שתכלה פרוטה מן הפיס. דבר אחר, עד שיתייאשו מן הגאולה,
 41 שנאמר ואפס עצור ועווב, כביבול. אין סומך ועוזר לישראל. כי הא דרבי יורא, פי הוה משפח רבנן דמעסקי ביה, אמר להו,
 42 במטותא בעינא מנייכו, לא תתקוה. דתניא, שלשה פאין בהיפח תדעת, אלו הן, משיח, מציאה, ועקרב. אמר רב קטינא, שית אלפי
 43 שני הוה עלמא, וחד חרוב, שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. אבוי אמר, תרי חרוב, שנאמר 'היינו מיומים ביום השלישי יקימנו
 44 ונתיה לפניו'. תניא פותיה דרב קטינא, פשם שהשביעית משמפת שנה אחת לשבע שנים, כך העולם משמט אלף שנים לשבעת
 45 אלפים שנה, שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, ואומר 'מוזר שיר ליום השבת', 'יום שבולו שבת'. ואומר, 'כי אלף שנים בעיניך
 46 ביום אתמול פי יעבור'. תנא דבי אליהו, ששש אלפים שנה הוה עלמא, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח,
 ובעונותיו

1 אבל בשביל עונותינו שרבו. לא בא משיח לטוף ד' אלפים ויצאו מה שיצאו
 2 שעדיין הוא מעוכב לבא: שמנים וחמשה יובלין. היינו ד' אלפים מאתים חמשים
 3 ושלשה: בתחלת היובל האחרון הוא בא או בסופו: כלה. זמן הזה קודם שיבא משיח
 4 או אינו כלה בתרוץ היובל בסופו הוא בא: עד הכא לא תיסתבי ליה. עד יובל
 5 האחרון לא תצפה לו דודאי לא יבא קודם
 6 הזמן הזה: איסתבי ליה. חכה לו שיבא: 1
 7 אשורית: חבב שלנו אשורית שבא מאשור:
 8 כדאמר באידך פירקין (ד' כב.): לחיילות של
 9 פרס נשכרתי. שהייתי גוליר לאחד מהם:
 10 תנינים. דגים: והשאר ימות המשיח. שכלה
 11 הנשעבוד ומשיח בא: מחדש עולמו. לברוא
 12 עולם חדש. נובך ויודע עד התהום. מה
 13 תהום אין לו קץ וסוף כך אין אדם יכול
 14 לעמוד על סוף פסוק זה (וכי קא מפרש
 15 אימת קאמר אם) יתמהמה חכה לו דאין לו
 16 סוף: לא ברבותינו. אל תצפו לאותו קץ
 17 שהיו רבותינו דורשי: עד עידן עדינן ופלג
 18 עידן. עדן כעידן הגלות של מצרים והיינו ד'
 19 מאות ב' עידין ח' מאות היינו י"ב מאות
 20 ופלג עידן ב' מאות סך הכל אלף וד' מאות:
 21 ותשקמו ברמעות שלישי. כלומר השקע
 22 אותם הקב"ה בין גלות מצרים לגלות בבל
 23 שליש גלות ארום כי קץ גלות ארום לו יהיה
 24 לטוף ג' פעמים ח' שנים ו' פעמים ע' שנה
 25 כנגד גלות בבל דהיינו לטוף אלף וארבע
 26 מאות ועשר שנים כבר עברו ולא היה כך
 27 מצאתי כתוב בשם הרב רבי שמואל בר דר
 28 דל: עוד אחת מעט היא. בנבואת חגי כתיב
 29 שהיה מתנבא כשיצאו ישראל מגלות בבל
 30 יבנה בית המקדש והיינו עוד אחת מעט
 31 היא מעט כבוד אתן להם ישראל ואני
 32 מרעיש את השמים ואת הארץ והבאתי כל
 33 חמדת גוים לירושלים ור"ע דרש ליה לימות
 34 המשיח ולאחר חורבן והכי דרש ליה ועוד
 35 אחת מעט היא מעט כבוד אתן לישראל
 36 ואח"כ יבא המשיח ודרשה זו אינה אלא
 37 קרא אלפני הבית קאי וד'ק' עוד אחת מעט
 38 היא מעט כבוד אתן להם לישראל ושוב לא
 39 אתן להם כל ימות בית מלכות אחרון וכן היה
 40 דמלכות ראשונה של מלכות חשמונאי
 41 נתקיימה שבעים שנה ואע"ג דאמרינן בסדר
 42 עולם דמלכות בית חשמונאי מאה ושלוש
 43 ומלכות הורדוס מאה ושלוש עיקר כבודם
 44 ופארום שלא שלטה בהם אומה לא נתקיים

45 כל כך ומלכות שניה של הורדוס נ"ב שנה ומלכות בן כוזיבא ב' שנים ומחצה ושוב
 46 לא היה להם מלך מיר. וכל הנך דרשות לאו משנה ולאו ברייתא. ל"א עוד אחת
 47 מעט היא מעט מלכות אתן להם לישראל לאחר חורבן ולאחר אותו מלכות הנני
 48 מרעיש שמים וארץ ויבא משיח. ואין דרשה זו כלום שהיו ראינו ממה מלכות
 49 לישראל לאחר חורבן ואעפ"כ לא בא משיח
 50 שהמלכות הראשונה שהיתה להם לישראל
 51 לאחר חורבן שבעים שנה והורדוס נ"ב בן
 52 כוזיבא ב' ומחצה ומצינו בסדר עולם
 53 מפולמוס של אספסיאנוס עד פולמוס של
 54 טיטוס שנים עשרה שנה ומפולמוס של
 55 טיטוס עד מלכות בן כוזיבא י"ז שנים
 56 ומלכות בן כוזיבא ב' שנים ומחצה: וכן
 57 כוזיבא מלך בביתר: ויפח לקין. תיפח נפשו
 58 של מחשב הקץ שלא היה לו לכזב ולומר
 59 כיון שהגיע זכו: יחבת ח'. הוא עצמו מחכה
 60 ומתאוה שיבא משיח: סביב י"ח אלף.
 61 בירושלים של מעלה משתעי קרא בסוף
 62 יחזקאל: באספקלריא המאירה. בחזק נגהו
 63 של הקב"ה אין מסתכלין אלא תלתין ושית
 64 אבל בקלישות הנוגה לצדדין מרחוק
 65 מסתכלין כמות הרבה ובי נפיש כולי האי.
 66 לדחוי ברי לן תלתין ושיתא הוו ולא פוחי:
 67 והא רבי שמעון בן יוחאי. לא הוה דע אע
 68 אלף הם אם מאה הם אם שנים הם: הא
 69 דעיילי נבר. שצריכין ליטול רשות
 70 כשנכנסין להסתכל באספקלריא המאירה
 71 בהנהו לא פוחי מתלתין ושית אבל אותן
 72 הנכנסין בלא רשות רובו צדקם הנהו
 73 מספקא לן כמה הוו: בתשובה. אם כל
 74 ישראל חוזרין בתשובה יבא ואם לאו לא
 75 יבא: דיו לאבל שעומד באבלו. דיו להקב"ה
 76 שעומד כמה ימים וימינו אחרו כלומר אם
 77 לא יעשו תשובה אינו עומד באבלו כל
 78 הדימים אלא דודאי קץ לדבר ל"א דיו לאבל
 79 דיון לישראל צער גלות אפילו בלא תשובה
 80 נגאלין: לא בכפס. לא בתשובה ומעשים
 81 טובים דאפילו אין עושין תשובה נגאלין
 82 משום דאמר חנם ממכרתם קרי כסף בלשון
 83 תשובה: בעלתי אתכם. משמע בעל כרחכם
 84 בלא תשובה: אחד מעיר. אבירי העידיקים
 85 ואביאם לציון אע"פ שאין כולם חוזרין: בה
 86 אמר ח' לכוה נפש למתעב נוי. אותן הבוויין
 87 ומתועבין בעבירות אע"פ יגאלו מלכים
 88 יראו וקמו:

ובעונותינו שרבו, ויצאו מהם מה שיצאו. אמר ליה
 אלהיו לרב יהודה אהוה דרב סלא חסידא, אין העולם
 פחות משמונים ותמשה יובלות, וכיובל האחרון בן
 דוד פא. אמר ליה, בתחילתו או בסופו. אמר ליה, איני
 יודע. פלה, או אינו פלה. אמר ליה, איני יודע. רב אשי
 אמר, הכי אמר ליה. עד הכא, לא תיסתבי ליה. מקאן
 ואילך, איסתבי ליה. שלח ליה רב חנן בר תחליפא
 לרב יוסף, מצאתי אדם אחר, ובידו מגילה אחת,
 כתובה אשורית ולשון קדש. אמרתי לו, זו מציון לך.
 אמר לי, לחיילות של רומי נשפרתי, ובין יגיוני רומי
 מצאתיך, וכתוב בה, לאחר ארבעת אלפים ומאתים
 ותשעים ואחד שנה לבריאתו של עולם, העולם יתום.
 מהו, מלחמות תנינים. מהו, מלחמות גוג ומגוג.
 והשאר, ימות המשיח, ואין הקדוש ברוך הוא מחדש
 את עולמו אלא לאחר שבעת אלפים שנה. רב אחא
 בריה דרבא אמר, לאחר המשת אלפים שנה, איתמר.
 תניא, רבי נתן אומר, מקרא זה, נובך ויודע עד תהום,
 כי עוד חוון לפועד ויפח לקין ולא יכוב אם יתמקמה
 חפה לו כי בא יבא לא יאחר. לא פרובתינו, שהיו
 דורשין 'עד עידן עדינן ופלג עידן'. ולא פרבי שמלאי,
 שהיה דורש 'האכלתם להם דמעה ותשקמו בדמעות
 שלישי'. ולא פרבי עקיבא, שהיה דורש 'עוד אחת מעט
 היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ'. אלא,
 מלכות ראשון, שבעים שנה. מלכות שניה, המשיח
 ושתיים. ומלכות בן כוזיבא, שתי שנים ומחצה. מאי
 'ויפח לקין ולא יכוב'? אמר רבי שמואל בר נתן,
 אמר רבי יוחנן, תיפח עצמו של מושבי קיצין, שהיו
 אומרים, פיון שהגיע את הקץ ולא פא, שוב אינו פא.
 אלא, חפה לו, שנאמר 'אם יתמקמה חפה לו'. שמא
 תאמר, אנו מחפין והוא אינו מחפה, תלמוד לומר 'לכן
 יחפה ה' לחננכם ולכן ידום לרחמכם'. וכי מאחר שאנו
 מחפין והוא מחפה, מי מעפב? מידת הדיון, מעפבת.

כי

וכי מאחר שמדת הדיון מעפבת, אנו למה מחפין. לקבל שכר, שנאמר 'אשרי כל חוכי לו'. אמר אביו, לא פחות עלמא מתלתין ושיתא
 צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל דרא, שנאמר 'אשרי כל חוכי לו', לו' בנימקרא תלתין ושיתא הוו. איני? והאמר רבא, דרא דקמי
 קודשא ברוך הוא, תמני סרי אלפי [פרסא] הוא, שנאמר 'סביב שמנה עשר אלף'. לא קשיא. הא, דמסתכלי באיספקלריא המאירה.
 הא, דמסתכלי באיספקלריא שאינה מאירה. ובי נפיש כולי האי, והאמר חזקיה, אמר רבי רמיה, משום רבי שמעון בר יוחאי, ראיתי
 בני עלייה והן מועטין, אם אלף הם, אני ובני מהם. אם מאה הם, אני ובני מהם. אם שנים הם, אני ובני הם. לא קשיא. הא, דעיילי
 כבר. הא, דעיילי בלא פה. אמר רב, פלו כל קציצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר, דיו לאבל שיעמוד
 באבלו. כתנאי, רבי אלעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה, נגאלין. ואם לאו, אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע, אם אין עושין תשובה
 אין נגאלין, אלא הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות בהמן, וישראל עושין תשובה ומחזרין למוטב. תניא ארדה, רבי
 אלעזר אומר, אם ישראל עושין תשובה, נגאלין, שנאמר 'שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם'. אמר לו רבי יהושע, והלא כבר
 נאמר 'חנם נמפרתם ולא בכסף תגאלו'. 'חנם נמפרתם', בעבודת פוכבים. 'ולא בכסף תגאלו', לא בתשובה ומעשים טובים. אמר לו
 רבי אלעזר לרבי יהושע, והלא כבר נאמר 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אמר ליה רבי יהושע, והלא כבר נאמר 'כי אנכי בעלתי בקם
 ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממושפתה והבאתי אתכם ציון'. אמר לו רבי אלעזר, והלא כבר נאמר 'בשובה נחת תושעו'. אמר
 לו רבי יהושע לרבי אלעזר, והלא כבר נאמר 'פה אמר ה' גואל ישראל וקדושו לכוה נפש למתעב גוי לעבד מושלים

מלכים

56 המשיח, והוא בן כוזיבא. מסיים רבי נתן את דבריו, אלא פירוש
57 הפסוק הוא שבתוך ימי הבית השני יהיה לישראל רק מעט כבוד,
58 שהרי מלכות ראשון - מלכות החשמונאים, היתה רק שבעים שנה,
59 ומלכות שנייה, של הרודוס, היתה רק חמששים ושנים שנה, ומלכות
60 בן כוזיבא רק שתי שנים ומחציה.
61 הגמרא דורשת את סיום הפסוק בחבוקוק. שואלת הגמרא: מאי
62 'וּפֶסַח לְכֶן וְלֹא יִכּוּב', אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יוחנן,
63 כוונת הפסוק היא שתפסח עצמן של מחשבי קיצין - ישרפו ויבשו
64 עצמותיהן של אותם המחשבים את קץ הגאולה, שהיו אומרים,
65 כיון שהגיע את הקץ ולא בא המשיח, שוב אינו בא לעולם, אלא
66 לעולם חכה לו, שנאמר באותו פסוק, אם יתמהמה חכה לו. שפא
67 תאמר שרק אנו מחפין למשיח, והוא - הקדוש ברוך הוא אינו
68 מחפה להביא את המשיח ולגאול את ישראל, תלמוד לומר (ישעיה
69 ל ח) 'לִבְנֵי יִתְּכָה ה' הַחַנּוּכִים וְלְבָנֵי יָדוּם לְדַרְחֵמָם'.
70 שואלת הגמרא: וכי מאחר מחכים לגאולה, והוא - ה' מחפה
71 לגאול אותנו, מי מעכב את הגאולה. משיבה הגמרא: מדת הדין
72 היא המעכבת ואומרת שאין ישראל ראוין להגאל. שואלת
73 הגמרא: וכי מאחר שמדת הדין מעכבת ואין הגאולה באה, אנו למה
74 מחפין. משיבה הגמרא: לקבל שכר על כך שאנו מחכים לגאולה,
75 שנאמר (שם) 'אֲשֶׁרִי כֵל חוֹבִי לוֹ'.
76 הגמרא מביאה מימרא בענין מנין הצדיקים שיש בכל דור: אמר
77 אביי, לא פחות אלא מתלתין ושיקרא צדיקי דמקבלי אפי שכינה
78 בכל דורא - בכל דור ודור אין בעולם פחות משלשים וששה
79 צדיקים הראויים לקבל פני שכינה, שנאמר (ישעיה ל ח) 'אֲשֶׁרִי כֵל
80 חוֹבִי לוֹ', ויתבת לו' מיותרת, שהרי יכל לכתוב 'אשרי כל חוכיו',
81 אלא כוונת הפסוק לומר אשרי המחכים לבת המקבלת פני שכינה
82 שהיא כמנין לו', ולו' בנימקראי תלתין ושיקרא הון - שלשים
83 וששה הם.
84 מקשה הגמרא: איני - האם כך הוא הדבר, והאמר רבא, דררא דקמי
85 קודשא בריך הוא - השורה של הצדיקים היושבים לפני הקדוש
86 ברוך הוא, תמני פרי אלפי [פרקא] הווי - שמונה עשרה אלף
87 פרסאות היא, שנאמר לגבי מידות העיר ירושלים לעתיד לבא
88 (יחזקאל מח לה) 'כְּבִיבֵי שָׁמַיָה עֶשֶׂר אֶלֶף וְשֵׁשׁ הָעִיר מִיּוֹם ה' שְׁמַה, ואף
89 שפסוק זה נאמר על ירושלים שלעתיד לבא, יש לדורשו גם על
90 האמור כאן, שסביב מקום השכינה יש שמונה עשרה אלף
91 פרסאות של צדיקים, ואין אמר אביי שיש רק שלשים וששה
92 צדיקים המקבלים פני שכינה.
93 מתרצת הגמרא: לא קשיא, כיון דהא - מה שאמר אביי שיש רק
94 שלשים וששה צדיקים המקבלים פני שכינה היינו צדיקים
95 דמסתקלי במאסקלריא מאיריה - שמסתכלים בחזק אורו של
96 הקדוש ברוך הוא, והא - אותם צדיקים שבשמונה עשרה אלף
97 פרסאות, המקבלים פני שכינה, היינו צדיקים דמסתקלי
98 במאסקלריא שאינה מאיריה - שמסתכלים בקלישות האור הנראית
99 לצדידים למרחוק.
100 מקשה הגמרא: ומי נפיש בפוליהאי - וכי כל כך רבים הם
101 הצדיקים המסתכלים באספקלריא המאירה, עד שיכול אביי
102 לומר בודאי שאינם פחותים משלשים וששה, והאמר חזקיה, אמר
103 רבי ירמיה משום רבי שמעון בר יוחאי, ראייתני בני עלייה - כת
104 המקבלים פני שכינה, והן מועטין, אם אלה הם, אני ובני - רבי
105 אלעזר מהם. אם מאה הם, אני ובני מהם. אם שנים הם, אני ובני
106 הם. ומוכח שרבי שמעון בר יוחאי לא ידע כמה הם, ואמר שיתכן
107 שהם רק שנים, וכיצד אמר אביי שהם לפחות שלשים וששה.
108 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - מה שאמר אביי שהם לפחות
109 שלשים וששה, היינו דעלייהי בבר - שנכנסים להסתכל באספקלריא
110 המאירה רק על ידי נטילת רשות, והא - מה שאמר רבי שמעון בר

1 ובעונותינו שרבו, יצאו מהם מה שצאאו - עברו מאותם אלפיים
2 שנה של ימות המשיח אותם שנים שעברו עד עתה, ועדיין לא בא
3 משיח.
4 אמר ליה אליהו הנביא לרב יהודה אחיה ואחיון דרב סלא הסידא,
5 אין העולם מתקיים פחות משמונים וחמשה יובלות, שהם ארבעת
6 אלפים מאתים וחמשים שנה, וכיבל האחרון בן דוד בא. אמר ליה
7 רב יהודה, האם בתחילתו של אותו יובל יבוא המשיח, או בסופו.
8 אמר ליה אליהו, איני יודע. המשיך רב יהודה ושאלו, בלה או אינו
9 בלה - האם יסתיים אותו יובל אחרון קודם שיבוא המשיח, או
10 שלא יסתיים, ובתוך אותו יובל יבוא המשיח. אמר ליה אליהו, איני
11 יודע.
12 הגמרא מביאה מימרא זו של אליהו בלשון אחרת: רב אשי אמר,
13 הכי נכרן אמר ליה אליהו לרב יהודה, עד הכא - עד כאן, כלומר
14 עד שיעור הזמן של שמונים וחמשה יובלות, לא תיסקתי ליה - אל
15 תצפה לביאת המשיח, שבדאי לא יבא באותו זמן, מכאן ואילך
16 איסקתי ליה - חכה לו, שאפשר שיבא.
17 שלח ליה רב הון בר תחליפא לרב יוסף, מצאתי אדם אחד, וכידו
18 מנילה אחת, כתובה בכתב אשורית ולשון האיגרת היא לשון
19 הקרש, וזה סימן שיהידי כתובה, כיון שרק ישראל היו משתמשים
20 בלשון הקודש ובכתביה אשורית, אמרתי לו, איגרת זו מניין לך.
21 אמר לי, לחיילות של דומי נשכרתי - להיות חייל בצבאם, ובין גיניו
22 רומי מצאתיה, וכתוב בה, לאחר ארבעת אלפים ותשעים
23 ואחד שנה לבריאתו של עולם, העולם יתום - יגמר ויסתיים, כלומר
24 יגמר המצב הקיים עתה שאומות העולם מושלים וישראל
25 נמצאים בגלות, ובשנים שיבואו אחר כך, מהן - בחלק מאותם
26 שנים יהיו מלחמות תמינים - גדים שבים, ומהן מלחמות גזן ומגזן,
27 והשאר ימות המשיח, ואין תקדוש ברוך הוא מחדש את עולמו -
28 בורא עולם חדש, אלא לאחר שבעת אלפים שנה מבריאת העולם
29 הזה.
30 מביאה הגמרא את דעת החולק: רב אחא ברביה דרבא אמר, לאחר
31 חמשת אלפים שנה איתמר - נאמר באותה איגרת, שהעולם יתום.
32 הגמרא מביאה ברייתא בענין קץ הגאולה: תניא, רבי נתן אומר,
33 מקרא זה שיובא להלן, נוקב ויודר עד תהום, כלומר, כמו שאין
34 סוף לתהום כך אין אדם יכול לעמוד על סופו של הזמן האמור
35 בפסוק זה, שנאמר (חבקוק א) 'כי עוד חזון לפועד ויפח לנף ולא
36 יכוב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר, ופסוק זה בא
37 ללמדנו שזמן קץ הגאולה הוא לא בדברי רבותינו שהיו דורשין
38 את זמן הגאולה על פי הפסוק (דניאל ב) 'עד עידן עידנין ויפול
39 עידן, והיו דורשים ש'עידן', כלומר 'זמן', היינו זמן גלות מצרים,
40 שהיתה ארבע מאות שנה, ו'עידנים', בלשון רבים, הם שמונה
41 מאות שנה, ו'פולג עידן', כלומר מחצית הזמן, הוא מאתים שנה,
42 ויחד הם אלף ארבע מאות שנה, וכשיעבור זמן זה מעת חורבן
43 בית המקדש הראשון, תבוא הגאולה השלימה.
44 וכן לא ברבי שמלאי, שהיה דורש את קץ הגאולה על פי הפסוק
45 (תהלים פ) 'האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי, ויש
46 לדרוש את הפסוק כאילו נאמר 'שלישי', שהשקה ה' את ישראל
47 בדמעות בשתי הגליות הראשונות, גלות מצרים וגלות בבל, שהיו
48 יחד ארבע מאות ושבעים שנה, שלישי מגלות אדום, נמצא שגלות
49 אדום היא אלף ארבע מאות ועשר שנים.
50 וכן לא ברבי עקיבא, שהיה דורש את הקץ על פי הפסוק (חגי' ב) 'עוד
51 אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ', ונבואה זו
52 נאמרה לאחר חורבן בית המקדש הראשון, ודרש רבי עקיבא
53 שהפסוק 'עוד אחת מעט היא' נאמר על הזמן שלאחר חורבן בית
54 המקדש השני, שה' אומר שיתן לעם ישראל עוד מעט כבוד אחרי
55 חורבן הבית, ואחר כך 'אני מרעיש את השמים ואת הארץ' ויבוא

56 ראשם וקמם.

57 אָמַר וְעִיר, אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, אִין בֵּן דְּדוֹד בָּא עַד שִׁיבְלוּ נְסִי הַרְיָת -

58 גְּאוּתָנִים מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנָאֲמַר (צפניה ג י"ב) לְבִי אִזְ אֲסִיר מִקְרָבְךָ עֲלִיזִי

59 גְּאוּתָךְ, שִׁיזְצִיא ד' מִתּוֹךְ יִשְׂרָאֵל אֵת הַגָּאִים שְׂבָהּ, וּבְתִיב בַּפְּסוּק

60 הַבָּא יְהִשְׁאֲרֵי בְּקִרְבְּךָ עִם עֲנִי וְדָל וְחָסוּ בְּשֵׁם ה', וְהִינּוּ שְׂתָבָא

61 לְהֵם הַגְּאוּלָּה וְיַחֲסוּ בְּצַל ה'.

62 אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאי מְשׁוּם רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, אִין בֵּן דְּדוֹד בָּא עַד

63 שִׁיבְלוּ כָּל שׁוֹפְטִים וְשׁוֹמְרִים מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנָאֲמַר (ישעיה א כ"ב) כֹּהֲנִים

64 יְאִשְׁבִּיחַ דְּבִי עֲלֵיךָ וְאַצְרוּף כְּבוֹד סִינְיָה וְגו' וְאִסְרֵיהָ כָּל בְּדִילֵיךָ,

65 וְסִיגֵיךָ הִינּוּ תַעְרוּבֵת הַפְּסוּלֵת שְׁבָר, וְבִדְלִילֵיךָ הִינּוּ הַמּוּבְדָלִים

66 לַהֲיִית רַאשֵׁי הָעָם, שְׂהֵם הַשׁוֹפְטִים, וְאַחֲרֵי שִׁיטְרוּ הַשׁוֹפְטִים

67 יִתְקִיִם הַפְּסוּק הַבָּא, יְאִשְׁבִּיחַ שׁוֹפְטֵיךָ כְּבִרְאשְׁנָה וְיַעֲצִיר כְּבַתְחָלָה

68 אַחֲרֵי כֵּן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצִּדִּיק קְרִיבָה נְאֻמְנָה.

69 אָמַר עֻלָּא, אִין וִירוּשָׁלַיִם נִפְדֵּית אֱלָא בְּצִדְקָה, שְׁנָאֲמַר (שם א כ"ב) צִדִּיק

70 בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וְיִשְׁבִּיחַ בְּצִדְקָה, כְּלוּמַר, שִׁישׁוּבוּ מִגְּלוּתָם עַל יַד

71 הַצִּדְקָה שִׁיעֲשׂוּ.

72 אָמַר רַב פַּפָּא, אִזְ בְּמִלְיָי יְהִירִי - אִם יִתְבַטְלוּ הַגְּאוּתָנִים מִיִּשְׂרָאֵל,

73 בְּמִלְיָי אֲמַנְשִׁי - יִתְבַטְלוּ הַמְכַשְׁפִּים הַמְצַעְרִים אֵת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן אִזְ

74 בְּמִלְיָי דִּיעִי - אִם יִתְבַטְלוּ דִּיעֵי יִשְׂרָאֵל הַרְשָׁעִים הַמְטִים אֵת הַדִּין,

75 בְּמִלְיָי גִּירְפְּטִי - יִתְבַטְלוּ הַשׁוֹטְרִים הַגּוֹיִים הַמְכִים אֵת יִשְׂרָאֵל

76 בַּמְקוּלֹת. מְבָאָר רַב פַּפָּא מַהֲיָכֵן הוּא לְמַד אֵת דְּבָרֵינוּ: אִזְ בְּמִלְיָי יְהִירִי

77 בְּמִלְיָי אֲמַנְשִׁי, דְּבָתִּיב (ישעיה א כ"ה) יְאֱזָרוּךְ כְּבוֹד סִינְיָה וְאִסְרֵיהָ כָּל

78 בְּדִילֵיךָ, וְסִיגֵיךָ הוּא לְשׁוֹן רִיבּוּ וְגְדוּלָה, וְהִינּוּ שְׂכַסְאֲצָרוּךְ

79 וְאִסְלַק מִיִּשְׂרָאֵל אֵת הַגְּדוּלִים בַּגְּסוּת הַרוּח שְׂבָהּ, אִזְ אֲסִיר אֵת

80 כָּל בְּדִילֵיךָ שְׂהֵם הַמְכַשְׁפִּים הַבְּדִלִים מִירָאֵת ה'. וְאִזְ בְּמִלְיָי דִּיעִי

81 בְּמִלְיָי גִּירְפְּטִי, דְּבָתִּיב (צפניה ג ט"ו) הִסְרֵה ה' מִשְׁפַּטֵּיךָ מִפְּנֵי אוֹיְבֶיךָ,

82 כְּשִׁסִּיר ה' אֵת מִשְׁפַּטֵּיךָ, שְׂהֵם הַדִּיעִיִּים הַרְשָׁעִים הַשׁוֹפְטִים

83 אוּתָר, הוּא יִפְנֵה אֵת אוֹיְבֶיךָ, שְׂהֵם הַשׁוֹטְרִים הַמְכִים אֵת יִשְׂרָאֵל

84 בַּמְקוּלֹת.

85 מִמִּירָא נּוֹסֶפֶת בַּעֲנִין זְמַן הַגְּאוּלָּה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם רִאֲיָת דּוֹר

86 שְׂמִתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ - שְׂהַמְמון מִתְמַעֵט וְהַעֲבִיט מִתְרַבָּה, חֶבְהָ לּוֹ -

87 לְמַשִּׁיחַ, שְׁנָאֲמַר (שמואל ב' כ"ב) יָאֵת עִם עֲנִי תוֹשִׁיעַ' וְגו' וְהִינּוּ

88 שְׂכַשְׂהֵיו יִשְׂרָאֵל 'עִם עֲנִי' יוֹשִׁיעֵם ה'.

89 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם רִאֲיָת דּוֹר שְׂצָרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עֲלֵיוּ כְּנָהֵר - שְׂאִין

90 הַצְּרוֹת מְפַסְקוֹת, אֲלָא מִתּוֹסּוֹפּוֹת וּבָאוֹת כְּבָהָר שְׂאִינוּ פּוֹסֵק, חֶבְהָ

91 לּוֹ - לְמַשִּׁיחַ, שְׁנָאֲמַר (ישעיה נ"ט ט"ו) לְבִי יִבָּא כְּנָהֵר צָר (ו') רוּחַ ה' נּוֹסְפָה

92 בּוֹ' - כְּשִׁיבּוּאו צְרוֹת שׁוֹטְפוֹת כְּבָהָר, וְאִף רוּחַ ה' נּוֹקֶבֶת וּמְחַרְבֶּיהָ

93 בִּישְׂרָאֵל, שְׂכַבִּיבּוֹל אִף ה' מִתְכוּיִן לְהַשְׁמִידֵם, וְאִף רוּחַ ה' נּוֹקֶבֶת וּמְחַרְבֶּיהָ

94 לּוֹ הַפְּסוּק (שם ט"ו ט"ז) וְכָא לְצִדִּיק גְּאוּלָּה, שְׂבָאוּתָה שְׂעָה תְּבוּא הַגְּאוּלָּה.

95 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִין בֵּן דְּדוֹד בָּא אֱלָא בְּדוֹר שְׂבּוּלוּ וְכָא - שְׂכָל

96 יִשְׂרָאֵל יְהִי צִדִּיקִים, אִזְ בְּדוֹר שְׂבּוּלוּ חֲתִיב - שְׂכּוֹלֵם יְהִי הוּאִטָּים.

97 מְבָאָר רַבִּי יוֹחָנָן אֵת דְּבָרֵינוּ: אַפְשָׁר שִׁיבּוּא הַמְשִׁיחַ בְּדוֹר שְׂבּוּלוּ

98 וְכָא, דְּבָתִּיב (שם ט"ו ט"ז) וְעַמְּךָ בּוֹלֵם צִדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֲרִצִּין,

99 שְׂכַשְׂהֵיהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל צִדִּיקִים, יִגְאֵלוּ וִירָשׁוּ אֵת אֲרָץ יִשְׂרָאֵל

100 לְעוֹלָם, וְלֹא יִגְלוּ מִמֶּנָּה עוֹד. וְאַפְשָׁר שִׁיבּוּא בְּדוֹר שְׂבּוּלוּ חֲתִיב,

101 דְּבָתִּיב (שם ט"ו ט"ז) וְיִרְאָה כִּי אִין אִישׁ וְיִשְׁתַּחֲוֶה כִּי אִין מְפַנְעֵי, יִירָאָה

102 ה' שְׂאִין בְּהֵם אִישׁ כְּשֵׁר שִׁיגְאָלוּ בּוֹכּוֹת, וְאִין מִי שִׁתְּפַלַּל עַל

103 הַגְּאוּלָּה, וְכָתִיב (שם ט"ז ט"ח) לְמַעַנִי לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה כִּי אִיךָ יִחַל וּכְבוֹדִי

104 לְאַחַר לֹא אֲתוֹ, וְהִינּוּ שְׂכַשְׂלֵא יְהִיָה לִישְׂרָאֵל כּוֹת, יִגְאֵלֵם ה'

105 לְמַעַן שְׂמוּ הַגְּיוֹל כְּדִי שְׂלֹא יִתְחַלַּל, וְכִדִּי שְׂלֹא יִטְלוּ הַגּוֹיִים אֵת

106 כְּבוֹדוֹ וְיִאֲמְרוּ שִׂיד אֱלֹהֵיהֶם רְמוֹה.

107 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיבָה לְדוֹן בּוֹמָן בִּיאַת הַמְשִׁיחַ: אָמַר רַבִּי אֱלֶפְסַנְדְּרִי, רַבִּי

108 יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי רַבִּי - הַקְּשָׁה סְתִירָה בֵּין שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת שְׂנֵאֲמַרו

109 בַּפְּסוּק, שְׂנֵאֲמַר לְגַבִּי זְמַן הַגְּאוּלָּה 'אֲנִי ה' בְּעִתָּהּ אֲחִישְׁבָה' (ישעיה ס

110 כ"ב), וְקִשְׁדָּה, כְּתִיב לְשׁוֹן 'בְּעִתָּהּ', וְהִינּוּ שְׂתָבָא הַגְּאוּלָּה בּוֹמָן קְבוּעַ

1 מְלָכִים יִרְאוּ וְקָמוּ שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲוּוּ, וְלִשׁוֹן 'לְבָחָה נֶפֶשׁ לְמַתְעַב גּוֹי'

2 הִינּוּ שְׂהַבּוּיִים הַמְתוּעָבִים בַּעֲבִירוֹת שְׂבִידֵם גַּם כֵּן יִגְאֵלוּ, כְּאִמּוֹר

3 בַּהֲמַשְׁךְ הַפְּסוּק 'מְלָכִים יִרְאוּ וְקָמוּ שָׂרִים וְיִשְׁתַּחֲוּוּ', כְּלוּמַר,

4 שְׂהַמְלָכִים וְהַשָּׂרִים יִקְמוּ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל.

5 אָמַר לּוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְהֵלֵא כְּבָר נְאֻמְרָה (ירמיה ד') אִם תִּשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל

6 נְאֻם ה' אֱלֹהֵי תִשׁוּבוּ, כְּלוּמַר, אִם יִשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל בַּתְּשׁוּבָה, יִשׁוּבוּ

7 לְגְדוּלָתָם וּכְבוֹדָם הַרְאֻשׁוֹן, וּמּוֹכַח שִׁיגְאָלוּ רַק עַל יַדֵּי שִׁיעֲשׂוּ

8 תְּשׁוּבָה.

9 אָמַר לּוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְהֵלֵא כְּבָר נְאֻמְרָה לְאַחַר שְׂהַתְּגַלָּה לְהִנְיָאֵל

10 בְּנְבוּאָה שְׂלִפְנֵי הַגְּאוּלָּה תְּהִיָה עַת צָרָה גְּדוּלָה לִישְׂרָאֵל, (וְהֵינּוּ י"ב

11 ה"ו) 'וְרִאֲיָתִי אֲנִי דְּנִינְאֵל וְהִנֵּה שְׂנִים אַחֲרָיִם עַמְּדִים אַחַד הֵנָּה לְשַׁפְּת

12 הַיָּאָר וְאַחַד הֵנָּה לְשַׁפְּת הַיָּאָר, וְיִאֲמַר 'אֶחָד מִהֶעוֹמְדִים עַל שַׁפְּת

13 הַיָּאָרוֹן לְאִישׁ לְבוּשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְמִימֵי הַיָּאָר עַד מִתִּי קָץ

14 הַפְּלֹאֹת, וְאֲשַׁמַּע אֵת הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְמִימֵי הַיָּאָר

15 וְיָרֵם יְמִינוֹ וְשִׂמְאָלוֹ אֵל הַשָּׁמַיִם וְיִשַׁבַּע בְּחֵי הָעוֹלָם כִּי לְמוּעַד מוֹעֲדִים

16 יִחַצֵּי וּיְכַבְּלוֹת נַפְשִׁי יָד עִם קְדָשׁ תְּכַלְכֶּנִּי כָּל אֲלֹהִי, וְלִשׁוֹן 'לְמוּעַד

17 מוֹעֲדִים' מִלְּמַדָּת שִׁישׁ קָץ מִסֻּיִם שְׂבוּ יִכְלוּ כָּל הַצְּרוֹת וְיּוּבָא

18 הַמְשִׁיחַ, וְזִמָּן זֶה הוּא 'כְּבָלוֹת נַפְשִׁי יָד עִם קְדָשׁ', כְּשִׁיכֵלָה חוּזֵק יָדִם

19 שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׂהִיָה נַפְשׁוֹ לְכָל מְקוֹם לְהִרְאוֹת גְּבוּרָתָם, וְהִינּוּ

20 אִפִּילוֹ אִם לֹא יַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה, שְׂהִיָה נִשְׁבַּע בְּדָבָר הַמְּלָאךְ

21 בְּשֵׁם ה' עַל זְמַן זֶה. וְשִׁתַּק רַבִּי אֱלֶעָזָר כְּשִׁשְׁמַע אֵת זֶה, וְקִיבַל אֵת

22 דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.

23 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִמִּירָא נּוֹסֶפֶת עַל קָץ הַגְּאוּלָּה: וְאָמַר רַבִּי אַבְבָּא, אִין

24 לָךְ כֵּן כְּגוּלָּה - גְּלוּי וּבְרוּר יוֹתֵר מִזֶּה הַאֲמּוֹר בַּפְּסוּק לְהַלֵּךְ, שְׁנָאֲמַר

25 (יחזקאל לו ז) 'וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי

26 יִשְׂרָאֵל וְגו' כִּי קָרְבוּ לְבוּא', כְּלוּמַר, בְּשַׁעָה שְׂתַתֵּן אֲרָץ יִשְׂרָאֵל אֵת

27 פִּירוֹתֶיהָ בַּעֲנִין יִפֵּה הָרִי זֶה סִימָן יִשְׂרָאֵל קְרוּבִים לְבוּא, וְהִינּוּ

28 שִׁיבּוּא הַמְשִׁיחַ.

29 מִמִּירָא נּוֹסֶפֶת: רַבִּי (אֱלֶעָזָר) וְאֱלֶעָזָר אֲוִמְרָה, אִף מְפַסוּק זֶה יִשׁ

30 לְמַלְמוֹד סִימָן לְעַת הַקָּץ, שְׁנָאֲמַר בַּעֲנִין הַגְּאוּלָּה (מכריה ח ט') 'כִּי לְפָנֵי

31 הַיָּמִים (הַאֲלֵה) [הַהֵם] שְׂכָר הַיָּאָדֵם לֹא נִהְיֶה וְיִשְׁכַר הַכַּהֲנָה אִינְנָה

32 וְלִיּוֹצֵא וְלִבָּא אִין שְׁלוֹם מִן הַצָּר', וְהִינּוּ שְׂבָאוֹתוֹ זְמַן שְׂלִפְנֵי הַגְּאוּלָּה

33 לֹא יְהִיָה שׁוּם אָדָם מִשְׂתַּכֵּר מִמּוֹן, וְאִף לֹא יִשְׁתַּכְרוּ מִמּוֹן בַּעֲבוּדַת

34 הָאֲדָמָה שְׂנַעֲשִׂית עַל יַדֵּי בַהֲמוֹת.

35 הַגְּמָרָא מְבָאֵרָת אֵת הַפְּסוּק שְׂהִבֵּא רַבִּי אֱלֶעָזָר. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא:

36 מָאִי - מַה פִּירוּשׁ הַפְּסוּק (שם) 'לִיּוֹצֵא וְלִבָּא אִין שְׁלוֹם מִן הַצָּר', רַב

37 אָמַר, אִף תְּלִמְדֵי חֲקִימִים, שְׂכָתוּב בָּהֶם לְשׁוֹן שְׁלוֹם, דְּבָתִּיב (תהלים

38 קט ט"ו) 'שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתֶךָ', אִף לְהֵם אִין שְׁלוֹם בָּאוּתוֹ זְמַן,

39 מְפַנְי צָר - מְפַנְי רּוּב הַצְּרוֹת. וְשִׂמְאָלוֹ אָמַר, עַד שְׂהִיָּיו כָּל הַשְּׂעָרִים

40 בּוֹלֵן שְׂקוּלִין - שִׁיחִיָה מַחֲרִי כָּל הַדְּבָרִים שׁוּה, שִׁיחִיָה כּוֹלֵם בּוּזֵל.

41 מִמִּירָא נּוֹסֶפֶת: אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, אִין בֵּן דְּדוֹד בָּא עַד שִׁתְּכַפֵּשׁ דְּג

42 לְחוּלָה לְצוֹרֵךְ רְפוּאָתוֹ, וְלֹא יִמְצָא, שְׁנָאֲמַר (יחזקאל לב ד') 'אִזְ אֲשַׁקֵּעַ

43 מִימֵיהֶם וְנִתְרוֹתֵם בְּשִׁמּוֹן אוֹרִילֵךְ, וְהִינּוּ שִׁיחִיָה כָּל הַמִּיּוּמוֹת עֵבִים

44 וְסַמִּיכִים כְּשִׁמּוֹן, וּמִזַּחֲמַת כֵּן לֹא יַעֲלוּ הַדְּגִים בַּחֲכָה. וְהִרְאִיָה שְׂפַסּוּק

45 זֶה עוֹסֵק בּוֹמָן הַגְּאוּלָּה, דְּבָתִּיב (בְּתִירָה) שְׁנָאֲמַר (יחזקאל כ"ב) 'בָּיּוֹם הַהוּא

46 אֲצַמִּיחַ קַנְוֹן לְבֵית יִשְׂרָאֵל', וְהִינּוּ שְׂתָבָא הַגְּאוּלָּה.

47 מִמִּירָא נּוֹסֶפֶת: אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַחֲמֵינָא, אִין בֵּן דְּדוֹד בָּא עַד שִׁתְּכַלְכֵּל

48 מְלָכוֹת הַלָּה מִיִּשְׂרָאֵל - אִפִּילוֹ מְלָכוֹת וְשׁוֹלְטָנוֹת מוֹעֵטָה בִּיּוֹתֵר

49 לֹא תְהִיָה בִישְׂרָאֵל, שְׁנָאֲמַר (ישעיה ח"ד) 'וְכָרַת הַדְּלוּלִים בְּמִזְמוֹרֹת

50 וְאֵת הַנְּטִישׁוֹת הַסִּיר הַתּוֹ', כְּלוּמַר, שְׂהַדְּלוּלִים' שְׂהֵם עַנְפֵי הַגֶּפֶן,

51 וְהַנְּטִישׁוֹת' שְׂהֵם הַנְּטִיעוֹת הַקְּטָנוֹת, שְׂהֵם רְמוֹ לְשָׂרִים וְהַשׁוֹפְטִים

52 שְׂבִישְׂרָאֵל, וְיִטְרוּ וְיִכְרְתוּ, וְכָתִיב (תְּהִירָה) שְׂהֵם רְמוֹ לְשָׂרִים (ו') 'בְּעַתָּה הֵינִי וְיִבֵּל

53 שִׁי לֹחַ צְבָאוֹת עִם מְנַשֶּׁךְ וּמוֹמִים', וְהִינּוּ שְׂתָבָא הַגְּאוּלָּה הַדְּגוּיִים

54 יְבִיאֻוּ כְּמַתְנֵה לֹחַ' אֵת עִם יִשְׂרָאֵל, שְׂהִיָה 'מְמוּשָׁךְ וּמוֹרֵט', שְׂהִיָה

55 הַדְּגוּיִים מוּשְׁכִים אוֹתָם מְכָאן וּמְכָאן, וּבְכָךְ הִיּוּ מוֹרְטִים אֵת שַׁעַר

37 אויבך גורפטי: נוססה. כמו (ישעיהו י') במסוס נוסס וכמו (שם נא) יאכלם סס רוח
 38 המקום נוקבת ומחרכת אותן עם הצרות הבאות שאף הוא מתכוין להשמידם:
 39 יירשו ארץ. היינו גאולה: עם עניי שמיא כבר אינש אתי. במהירות: וכתוב עני
 40 ורוכב על החמור. כעני הבא על חמורו בעצלות: סוסי ברקא. סוס מסורק ומכוון
 41 ונאה שיש לי דגנאי הוא שיבא על חמור
 42 מלגלג היה ל"א סוסיא ברקא סוס בדוק
 43 לרוץ: בר חיור גווי. כלום יש לך סוס בר
 44 מאה גווינן שחמור שלו כן הוא במלתא
 45 בעלמא דחיה: חיור. מאה בלשון פריס:
 46 הארון הזה. שכניה היתה עמה: קול
 47 שלשה. דשכניה הזה בחדיה: לירידה.
 48 למשיה: בפתחא (דקריתא). נראה למורי לא
 49 בפתח העיר ממש אלא גן עדן הוא כנגד כל
 50 העולם וקאמר ליה דבאותו צד של גן עדן
 51 שבגג פתח העיר משיח שרוי: סובלי
 52 חללים. מנוגעים והוא נמי מנוגע דכתיב
 53 (ישעיה נג) והוא מחולל מפשעינו וכתוב
 54 (שם) חלינו הוא נשא: כולה. מי שיש לו
 55 ארבע וחמש נגעים: אכרי לחו ושירי בחריא
 56 זימנא. מתירין כל גענתן ביחד ומקנחין אותן
 57 דחורין וקושרין אותן: ואיהו. משה: שרי. חד.
 58 נגע ומקנחו וקושרו ואח"כ מתיר האחר
 59 ועושה כן ואינו מתיר שני נגעים יחד דסבר
 60 אי בעי לי לצאת וליגאל את ישראל לא
 61 איתעכב כדי קשירת שני נגעים: אמר ליה. ר'
 62 ידושע למשיח לאימת אתי מר אמר ליה
 63 היום: אבסחך לך ולאבדי לעולם הבא. דאי
 64 לאו צדיקים גמורין אתם לא הוה יחיב לך
 65 שלמא ולא הוה מוכר שמהי דאבך: היום
 66 אם בקולו. של הקב"ה תשמעה: השער הזה.
 67 של עיר רומי שבעיר רומי היה אותו שער.
 68 ואין מספיקין לבנותו. פעם שלישית: מי
 69 פמיים. שירדן נובע ממנו כדנתיא בבכורות
 70 (דף נה.) ירדן ירצא ממערת פמיים ומפרש
 71 התם שפיר: העמיקו ארנו. עשו לי קבר
 72 בקרקע עמוק:

שאן

1 כי למועד מועדים. אלמא יש קץ בדבר: וככלות נפץ יד עם קדש. כשתכלה
 2 תקומתם חזוק ידיהם שהיתה נפוצה אילך ואילך גבורה ותועלת לפשוט אנה
 3 ואנה ואחר שתכלה גבורתם שיהיו שפלים למאה: תכלינה. אלו הצרות ויבא
 4 משיח כדאמרין כי אולת יד: מגולה מזה. כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה או
 5 יקרב היקר ואין לך קץ מגולה יותר: ר'
 6 אליעזר אומר מזה. הפסוק כשתראה דאין
 7 שום אדם משתכר ואף שבר הבחמה לא
 8 נזדה והיינו כדאמרן עד שתכלה פרוטה מן
 9 הכיס אין מעות מצויות בכיס: שבר בחמה.
 10 עבודת האדמה שהיא על ידי בחמה איננה:
 11 וליוצא ולבא אין שלום. או יבא משה
 12 ושלום רב. והיינו וליוצא ולבא אלו תלמידי
 13 חכמים אותם שהיה דינם לצאת ולבא
 14 בשלום דכתיב שלום רב לאוהבי תורתך
 15 אפילו להנהו אין שלום: מן הצד. מרוב
 16 הצרות ל"א מיצר הרע: שקולין. שוין שער
 17 התבואה ויין ורוחי כדאמרן חמישית שובע
 18 גדול ל"א שקולין שוין שכולן יקרו: כשמן
 19 אוליך. שיהיו כולן קפויין וכיון שחם קפויין
 20 אין דגים נמצאין בחכה: עד שתכלה מלכות
 21 הולה. שלא תהא להם שום שולטנות
 22 לישראל אפילו שולטנות קלה ודלה:
 23 נמישותיו. ענפים קטנים כלומר השרים
 24 והשופטים: וחם בשם השם. כלומר שתבא
 25 להם גאולה ויחסו בצל שדי: סיגד.
 26 תעורבות שבר: ביוליה. המובדלים לראשי
 27 עם: יהודי. גסי רוח מישראל: אמנושי.
 28 פרסיים מכשפין שמצערין ישראל במס'
 29 שבת (דף עה.) פלוגתא איבא למאן דאמר
 30 אמנושי פרשי ואיבא מיד גרופי גימי:
 31 נזירפטי. שופטים גרים החובטין את ישראל
 32 במקלות: ואצרוף כבוד סיגד. רבים וגדולים
 33 בגסותם כשאצרוף ואסלקם ממך אזי אסירה
 34 כל בדיליך: אמנושי. הבדלים מיראת
 35 המקום: סיגד. כמו רב דמתרגמינן סגי
 36 משפטיך. כמו (צפניה א) שופטיך: פנה

26 והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה". אמר רבי שמלאי משום רבי אלעזר ברבי
 27 שמעון, אין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושופטים מישראל, שנאמר ואשיבה ידי עליו ואצרוף כבוד סיגד' וגו' ואשיבה
 28 שופטיך. אמר עולא, אין וירושלים נפדית אלא בצדקה, שנאמר 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה'. אמר רב פפא, אי בטלי יהודי,
 29 בטלי אמנושי. אי בטלי דייגי, בטלי גזירפטי. אי בטלי יהודי, בטלי אמנושי, דכתיב 'ואצרוף כבוד סיגד ואסירה כל בדיליך'. ואי בטלי
 30 דייגי, בטלי גזירפטי, דכתיב 'חסרי ה' משפטיך פנה אויבך'. אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שמתמעט והולך, חכה לו, שנאמר 'את
 31 עם עני תושע' וגו'. אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו פננה, חכה לו, שנאמר 'כי יבא כנחה צר רוח ה' נוססה
 32 בו', וכמוך ליה 'ובא לציון גואל'. ואמר רבי יוחנן, אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב. בדור שכולו זכאי, דכתיב
 33 'ועמך פולס צדיקים לעולם יירשו ארץ'. בדור שכולו חייב, דכתיב 'וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע', וכתוב 'למעני אעשה'.
 34 אמר רבי אלפסנדר, רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב 'בעתה', וכתוב 'אחישנה'. וכו', אחישנה. לא זכו, בעתה. אמר רבי אלפסנדר, רבי
 35 יהושע בן לוי רמי, כתיב 'וארו עם עניי שמיא כבר אינש אתה', וכתוב 'עני ורוכב על חמור', וכו', עם עניי שמיא'. לא זכו, עני
 36 רוכב על חמור. אמר ליה שבור מלפא לשמואל, אמריתו, משיח על חמרא אתי, אישדך ליה סוקיא ברקא דאית לי. אמר ליה, מי
 37 אית לך בר חיור גווי. רבי יהושע בן לוי, אשכחיה לאלהו דתו קאי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי. אמר ליה, אתניא
 38 לעלמא דאתי. אמר ליה, אם ירצה ארון הזה. אמר רבי יהושע בן לוי, שנים ראיתי, וקול שלשה שמעתי. אמר ליה, אימת אתי
 39 משיח. אמר ליה, זיל שיליה לדידיה. והיבא תיב, אפיתחא [דרומין]. ומאי סימניה, תיב ביני עניי סובלי חללים. וכולן, שרו ואסירי
 40 בחד זימנא. איהו, שרי חד ואסירי חד. אמר, דילמא מפעינא דלא איעפב. אול לגביה, אמר ליה, 'שלום עליך רבי גמור'. אמר ליה,
 41 'שלום עליך בר לויא'. אמר ליה, לאימת אתי מר. אמר ליה, היום. אתא לגבי אליהו, אמר ליה, מאי אמר לך. אמר ליה, 'שלום
 42 עליך בר לויא'. אמר ליה, אבסחך לך ולאבדך לעלמא דאתי. אמר ליה, שקורי קא שךר בי, דאמר לי 'היום אתניא' ולא אתא. אמר
 43 ליה, הכי אמר לך 'היום אם בקולו תשמעו'. שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא, אימתי בן דוד בא. אמר, מתיריא אני שמא
 44 תבקשו מפני אות. אמרו לו, אין אנו מבקשין מופך אות. אמר להם, לכשיפול השער הזה, ויבנה, ויפול, ויבנה, ויפול, ואין מספיקין
 45 לבנותו עד שבן דוד בא. אמרו לו רבינו, מן לנו אות. אמר להם, ולא כך אמרתם לי, שאין אתם מבקשין מפני אות. אמרו לו, ואף
 46 על פי בן. אמר להם, אם כך, יהפכו מי מערת פמיים לדם, וינהפכו לדם. בשעת פטירתו אמר להן, העמיקו לי ארנו,

שאן

1 שאין סוס מדי אוכל בו תבן, שמוציאין הארונות חוץ לקרקע ועושין מהן אבוסים
 2 במלחמת גוג ומוגג: שאין כל דקל וכו', כלומר עתידין פרס ומדי לבא על בבל
 3 ולכבדה ותמלאה כל ארץ בבל חילות פרסיים וסוסיים ומשם באים לא"י
 4 ולכובדים אותה: עד שתפשוט מלכות של ישראל ט' הדרשים שנאמר לכן יתנם
 5 לישראל עד עת יולדה ילדה, היינו ט'
 6 הדרשים כדמורגמין בן יתמסרין בעינין
 7 דילדתא למילד וכתיב (מיכה ה) ועמד רועה
 8 בעוז ה' וגו' וישבו כי עתה יגדל ומתרגמין
 9 ויתבון מבניו גלותהו; על בני ישראל, היינו
 10 כל העולם שישאר מפורזים בה ייתי. משיח
 11 ולא אחמיניה: כנמלא דכופיתא דחמריה.
 12 בעל הרע' של תמורו כלומ' שיהיו בימיו מחיל
 13 רוצה ובלבד שארנו: כופיתא. רעי כמו
 14 רמא כופת' וסכר ירדנא בכבא בתרא (ר'
 15 עג): מאי מעמא. אמר לא אחמיניה: חבלו
 16 של משיח. גורלו ולקמן בעי מאי היא לא
 17 חבלו פחדים וחבלים שיהיו בימיו מחיל
 18 הגויים: לעשות להם נס. לעלות ברוע על
 19 כרחם של מלכי פרס: כביאה שניה. בימי
 20 עורא כביאה ראשונה בימי יהושע מדהקישן
 21 הכתוב: מאי מעמא. איזו צרה באה בארץ
 22 בימיו שאתה אומר לא אחמיניה: שטרע
 23 מפרש בביב' (דף סח). בר מחוזינתא שידע
 24 מיצירי השדות וגבוליהן עד כאן של פלוגי
 25 מכאן ואילך של פלוגי ובידו לרבות לאחד
 26 ולמעט לאחר וכשפוננו אותו סנטר רוצה
 27 למדוד שדותיו לקצר מיצירי השדות הדומה
 28 כמי שפגע בו ארז: נבאי. גובה מס המלך: מי
 29 שכל הגבורה שלו. הקב"ה מצטער בעצמו
 30 כיולדה ואומר בשעה שמעביר הגויים מפני
 31 ישראל היאך אאבד אלו מפני אלו: פמילא
 32 של מעלה ושל מטה. מלאכים וישראל:
 33 אפילו הגרים לא גרסינן: רחיש ונפיל תורא
 34 ואילו ושיד סוסיא כנאורייה. כשרץ השור
 35 ונפל מעמידן סוס במקומו באבוסו מה שלא
 36 היה רוצה לעשות קודם מפלתו של שור
 37 שהיה חביב עליו שורו ביותר וכשמטרפא
 38 השור היום או למחר ממפלתו קשה לו
 39 להוציא סוסו מפני השור לאחר שהעמידו
 40 עם כך הקב"ה כיון שראה מפלתן של
 41 ישראל נתון גדולתו לגויים וכשחוררים
 42 ישראל בתשובה וננאלץ קשה לו לאבד גוים

מפני ישראל: אורייה. כמו (מלכים א ה) ארונות סוסים: דאבלי שני משיח. שובע
 שיהיה באותן הימים לישראל יהיה: אלא חילק ובילק אבלי להו. כך היו רגילין
 לומר כאדם שאומר וכי שדים ושדותו יאכלוהו ובמסכת חולין (דף יט.) לא חילק
 ידענא ולא בילק ידענא ולי נראה דמשמעות לשון חילק ובילק לשון חורבה כמו
 בוקה ומבוקה ומבולקה (נחום ב) ואמרינן
 בחולין (שם) לא חילק דרבנן דמצריכין
 לחלק הסימן שמצריכין לחלק כל הטבעת
 ולשייר על פני כולו ולא בילק לרבי יוסי
 שמחריב הסימן שחותך קצת בתוך הטבעת
 והשאר חוץ לטבעת נראה למורי דאין לו
 משמעות ולא אלא ולא התם ל"א חילק
 ובילק ב' דינין סדום שהיו שמוותיקן כך: אין
 משיח לישראל. שחוקיה היה משיח ועליו
 נאמרו כל הנבואות אצמיח קרן לבית
 ישראל ועמד רועה בעוז ה': אלא לדור.
 זכות דוד שהיה עתיד לומר כמה שירות
 למשח: לשביל משה שהיה עתיד
 לקבל את התורה: מה שמו. של משיח: ינון
 שמו. כמו ינאי כל אחד היה דורש אחר שמה
 לפני שמש. עד שלא בררא היה שמו ינון
 והיינו אחד מו' דברים שעלו במחשבה
 ליבראות: ולא אתן להם תנינה. עדיין לא
 יבא משיח: מנחם. בן חזקיה: חיוורא דבי
 רבי. מצורע של בית רבי. אי מן חייה הוא
 כגון רבינו הקדוש. אם משיח מאותן שחיים
 עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש דטובל
 תחלואים וחסדי גמור הוה כדאמרינן בכבא
 מציעא (דף פה.) ואם היה מאותן שמתו כבר
 היה נביאל איש מבורות שנון ביסורין בגוב
 אריות וחסדי גמור היה ודאי כגון לאו
 דווקא ל"א כגון רבינו הקדוש כלומר אם יש
 דוגמתו בחיים היינו רבינו הקדוש ואם
 דוגמא הוא למתים היינו כגון דניאל איש
 המדות: דוד אחר. שעתיד למלוך עליהם:
 אקים. הקים לא נאמר אלא אקים: כגון
 קיסר ופלגי קיסר. מלך ושני לו כן דוד
 החדש מלך כדכתיב דוד מלכם אשר אקים
 דוד המלך של ינו כדכתיב נשיא להם ולא
 כתוב מלך: עמלף. קלבא שור"ץ בלעז ואק
 לה עינים: שאורה שלי הוא. שיש לי עינים
 לראות ונמצאתי נהנית בה כך ישראל מצפן
 לגאולה שיום ה' יהיה להם אור אבל הגוים
 למה מקיים אותו הרי הוא להם חשך ולא
 אור:

מאי 'ראיתי כל גבר'? אמר רבא בר יצחק, אמר רב, מי שכל גבורה שלו. ומאי 'ונהפכו כל
 פנים לירקון'? אמר רבי יוחנן, פמולאי של מעלה ופמולאי של מטה. בשעה שאמר הקדוש
 ברוך הוא, תללו מעשה דבי, ותללו מעשה דבי, היאך אאבד אלו מפני אלו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, רחיש ונפיל תורא
 ואזיל ושדי ליה סוסיא באורייה. אמר רב גידל, אמר רב, עתידין ישראל דאכלי שני משיח. אמר רב יוסף, פשיטא. ואלא, מאן אכיל
 להו, חילק ובילק אכלי להו. לאפוקי מדרבי הייל, דאמר אין משיח לישראל, שכבר אכלוהו בימי חזקיה. אמר רב, לא אברי עלקמא
 אלא לדור. ושמואל אמר, למשה. ורבי יוחנן אמר, למשיח. מה שמו? דבי רבי שליא אמרי, 'שילה' שמו, שנאמר 'עד פי יבא שילה'.
 דבי רבי ינאי אמרי, 'גוץ' שמו, שנאמר 'יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו'. דבי רבי חנינה אמר, 'חנינה' שמו, שנאמר 'אשר
 לא אתן לכם חנינה'. ויש אומרים, 'מנחם בן חזקיה' שמו, שנאמר 'פי רחם מפני מנחם משיב נפשי'. ורבנן אמרי, 'חיוורא דבי רבי'
 שמו, שנאמר 'אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מופה אלהים ומעוניה'. אמר רב נתן, אי מן חייה הוא,
 כגון אנא, שנאמר 'יהיה אדירו ממנו ומשלו מקרבו יצא'. אמר רב, אי מן חייה הוא, כגון רבינו הקדוש. אי מן מתיה הוא, כגון
 דניאל איש המדות. אמר רב יהודה, אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד להם 'דוד' אחר, שנאמר 'ועבדו את ה' אלהיהם
 ואת דוד מלכם אשר אקים להם', 'הקים' לא נאמר, אלא 'אקים'. אמר ליה רב פפא לאביו, והכתיב 'דוד עבדי נשיא להם לעולם'.
 כגון 'קיסר', ו'פלגי קיסר'. דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב 'הוי המתאנים את יום ה' לפנה זה לכם יום ה' הוא חשך ולא אור,
 משל לתרגול ועמלף שהיו מצפין לאור. אמר ליה תרגול לעמלף, אני מצפה לאורה, שאורה שלי היא. ואתה, לפנה לך אורה.

56 המצפים לביאת המשיח, בזמן שביאתו אינה טובה להם כלל, 57 אלא יענשו בו, 'הוי המתארים את יום ה' למה זה לכם יום ה' הוא 58 ה'שך ולא אור, בא'שך ינום איש מפני הארץ ופגעו הדיב [ובא הכית] 59 וסמך ידו אל הקיר ונשכו נפש, הלא ה'שך יום ה' ולא אור ואפל 60 ולא נגה לו' (עמוס ה ה), ומחמת האמור בפסוק זה אתה חושש 61 שמא יפגעו בך הצרות שיהיו באותו הזמן, אם כן, בא ואר'אך 62 דינקתו בעולם הזה - בזמן הזה, בזמן שאדם יוצא לשדה שלו, ופגע 63 בו סנפר - אדם הממונה על מדידת וידיעת גבולות השדות של 64 האנשים, ובידו לקצר את שדהו של האחד ולהוסיפה לאחר, הרי 65 זה דומה בעיניו כמי שפגע בו אר, שרוצה לקצר את שדותיו. נכנס 66 לעיר, פגע בו נבאי הגובה את המכס עבור המלך, דומה כמי 67 שפגעו דוב, שרוצה ליטול ממנו ממון עבור המכס. נכנס לביתו 68 ויצא פניו וכוונתו מופלין ברעב, דומה כמי שנשכו נחש, ואם כן 69 מדוע אתה חושש יותר מוזהר ביאת המשיח. 70 מבאת הגמרא: אלא משום דכתיב על זמן ביאת המשיח (ירמיה ל 71 א) 'שאלו נא וראו אם ילך זכר ויזכי דרך הזכרים ללדתו, מודע 72 ראייתו כל נבר דיוו על חלציו [מותניו] פיולדה ונהפכו כל פנים 73 לירקון, מאי - על מי נאמר 'ראיתי כל נבר, אמר רבא בר יצחק, 74 אמר רב, מי שכל נבורה שלו - הקדוש ברוך הוא, שכל הגבורה 75 שלו, וכביכול הוא מצטער כילודה בזמן ביאת המשיח. ומאי 76 ונהפכו כל פנים לירקון, אמר רבי יוחנן, כל פנים היינו גם פמליא 77 של מעלה, המלאכים וגם פמליא של מטה - ישראל, בשעה 78 שאמר הקדוש ברוך הוא, הללו מעשה ידי ויהלו מעשה בני - גם 79 הגויים וגם ישראל הם מעשי ידי, והאך אאבד אלו מפני אלו - את 80 הגויים מפני ישראל, ועל אותה שעה נאמר שיצטערו המלאכים 81 וישראל, עד שיהפכו פניהם לירקון מרוב צער, ולכן לא רצה רבי 82 יוחנן להיות בזמן ביאת המשיח. 83 מביאה הגמרא משל לדבר זה: אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי - 84 זהו מה שרגילים בני אדם לומר, רהיז ונפל תורא - כשרץ השור 85 ונפל, ואינו יכול להרוש שדה, ואזיל ושרי ליה סופיא באוריית - 86 והלך בעליו והעמיד את הסוס באורוותו, מכל מקום אחר כך 87 כשמבריא השור, קשה לבעלים לסלק את הסוס ממקומו כדי 88 להחזיר את השור, אף שבתחילה לא רצה להעמיד את הסוס 89 באורוה, מפני שהשור היה חביב עליו יותר. וכך כאן, אחר שירדו 90 ישראל מגדולתן וניתנה הגדולה לאומות העולם, קשה בעיני ה' 91 לחזור ולאבד את אומות העולם עבור ישראל. 92 אמר רב יודל, אמר רב, עתידין ישראל דאכלי שני משיח - אותו 93 שובע ושפע שיהיה בימות המשיח, יהיה לישראל. תמנה הגמרא: 94 אמר רב יוסף, פשימא שאותו שובע יהיה לישראל, ואלא מאן אכיל 95 להו - וכי מי יהנה מאותו שובע, חילק ויכליל אכלי להו - שמא 96 שדים ושדות יהנו ממנו. 97 מתרצת הגמרא: רב גידל אמר כן לאפוקי - להוציא משיחתו דרבי 98 הילל, דאמר רבי הילל, אין משיח עתיד לבוא לישראל, לפי שכתב 99 אכלוהו בימי חזקתה, שהוא היה משיח, וכל הנבואות שנאמרו על 100 הטובות הגשמיים שיהיו בזמן מלך המשיח כבר התקיימו בזמן 101 חזקתו המלך. 102 הגמרא מביאה מימרות נוספות השייכות לענין המשיח: אמר רב, 103 לא אמרי עלמא - לא נברא העולם אלא לודו - בזכות דוד שהיה 104 עתיד לומר שירות ותשבחות לה'. ושמואל אמר, למשה - בזכות 105 משה רבינו, שהיה עתיד לקבל את התורה. ורבי יוחנן אמר, למשיח 106 - שגדולתו יתירה. 107 הגמרא מבררת מה שמו של המשיח. מבררת הגמרא: מה שמו של 108 המשיח. דבי רבי שילא אמרי - בני בית מדרשו של רבי שילא היו 109 אומרים 'שיליה' שמו, כעין שמו של רבם, ודרשו כן מהפסוק, 110 שנאמר לגבי מלך המשיח (בראשית מט ט) 'לא יסור שבט מיהודה'

1 כיון שבמלחמת גוג ומגוג אין כל דקל ודקל שפגבל שאין סוס של 2 פרסיים נקשר בו, כלומר, עתידים פרס ומדי לכבוש את בבל, 3 ותהיה ארץ בבל מלאה בפרסיים וטוסייהם, ואחר כך יעלו פרס 4 ומדי על ארץ ישראל, ואין לה כל ארון וארון של קברות שפגאין 5 ישראל שאין סוס מדי אופל בו תפן, כלומר שיוציאו את הארונות 6 לעשות מהם אבוס לטוסייהם, ולכן ביקש שיעמיקו את ארונו 7 בקרקע שבארץ ישראל, כדי שלא יוציאוהו בזמן מלחמת גוג 8 ומגוג. 9 מימרות נוספות בענין קץ הגאולה: אמר רב, אין בן דוד בא עד 10 שתתפשט מלכות הרשעה על עם ישראל תשעה חדשים, שנאמר 11 (מייכה ה א) 'לכן יתנם עד עת יולדה ילדה' כלומר, ה' יתן את ישראל 12 ביד הגויים שיעור זמן שהוא 'עד עת יולדה ילדה', והיינו תשעה 13 חדשים שהם זמן העיבור, וסיום הפסוק הוא 'יתר אחיו ישונו על 14 בני ישראל', והיינו שמלכות הרשעה תתפשט על כל העולם, בכל 15 מקום שישראל מצויים בו, ודבר זה יארע קודם הגאולה, שהרי 16 בפסוק הבא נאמר (א ה ש) 'ועמד ורעה בעז ה' בגאון שם ה' אלהיו 17 וישבו כי עתה יגדל עד אפסי ארץ', ובתרגום של פסוק זה נאמר 18 'ויתיבון מביני גלותהון, כלומר וישונו מבין גלויותיהם. 19 אמר עולא, ייתי - יבוא המשיח, ולא איהמיניה - ויהי רצון שלא 20 אראנו, כלומר שלא אהיה בימיו. וכן אמר רבבה, ייתי, ולא 21 איהמיניה. אבל רב יוסף אמר, ייתי - יבוא המשיח, ואזיב דאיתבי 22 כמילא דפוביאתא דתמריה - ואפילו אם אזכה לשבת רק בצל גלילי 23 תמורו של המשיח, אף בזה לא נפטרנו, ובלבד שאראנו. 24 הגמרא מבררת מדוע עולא ורבבה לא רצו לראות בביאת המשיח: 25 אמר ליה אפי (לרבא) [רבבה], מאי מעמא - מה הטעם שאינך 26 רוצה להיות בזמן המשיח, אילימא משום חבלו של משיח - אם 27 משום הזמנים הרעים שיהיו בעת ביאת המשיח, והתניא בבבוייתא, 28 שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם ויצל מחבלו של 29 משיח, ואמר להם, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ואם כן אין לך 30 לחשוש מביאתו, שהרי מר, הא תורה והא גמילות חסדים - הרי יש 31 בו גם תורה וגם גמילות חסדים. אמר [ליה] רבה, אני חושש שמא 32 יגרום החטא ולא יעמדו לי זכויותי באותו זמן, ואענש. 33 וביאר רבה את חששו, שזהו פדרשתו דרבי יעקב בר אידי בענין 34 אחר, דרבי יעקב בר אידי רמי - הקשה סתירה בין שני פסוקים, 35 כתיב לגבי יעקב אבינו כשבחר מעשיו אחיו, לאחר שנטל את 36 הברכות מיצחק אבינו, שאמר לו ה' (בראשית כט ט) 'הנה אנכי עמך 37 ושמרתיך בכל אשר תלך, וכתיב (שם לב ח) 'וירא יעקב מאד ויצר 38 לו, ולכאורה קשה, כיון שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שישמרנו, 39 מדוע התיירא, אלא הטעם הוא, משום שהיה מתירא שמא יגרום 40 החטא, ולכן אף רבה חשש שמא יגרום החטא ויענש בעת ביאת 41 המשיח. 42 מביאה הגמרא מקום שאכן בגלל החטא השתנתה הגזירה: 43 כתיבנא, נאמר בפסוק (שמות טו טו) 'עד יעבר עמך ה' עד יעבר עם זו 44 קנית, ויש לדרוש כך את כפל הלשון, 'עד יעבור עמך ה', זו ביאה 45 ראשונה - הפעם הראשונה שנכנסו ישראל לארץ ישראל, בזמן 46 יהושע בן נון, 'עד יעבור עם זו קנית, זו ביאה שנייה - בזמן עזרא 47 הסופר, אחרי גלות בבל, אמור מעתה - מכך שנסמכו שתי הביאות 48 זו לזו יש ללמוד שראויים היו ישראל לעשות להם גם כביאה שנייה 49 כביאה ראשונה, שיעלו לארץ ישראל בכוח עצמם, ולא יצטרכו 50 לקבל רשות ממלכי פרס, אלא שגרום החטא ולא זכו לכך, והוצרכו 51 לרשותו של כורש מלך פרס. 52 הגמרא ממיטיה לודן בצרות שיהיו בזמן ביאת המשיח: וכן אמר 53 רבי יוחנן, ייתי ולא איהמיניה - יבוא המשיח ולא אראנו, כלומר, 54 שלא יבוא בימי. אמר ליה ריש לקיש, מאי מעמא אינך רוצה 55 להיות בזמן ביאת המשיח, אילימא משום דכתיב לגבי האנשים

56 באה/ שהגאולה תהיה 'שנה' לפי חשבון של שנה לכל יום, שהם
 57 שלש מאות ששים וחמש שנה.
 58 הגמרא מבררת את פירוש הפסוק: **מאי יום נקם בלבי, אמר רבי**
 59 **יוחנן**, כביכול אומר ה', אותו יום שתבוא הגאולה ואנקום באמות
 60 העולם, ללבי גליתי - חשבתי אותו בלבי, אך לא אמרתי בפי הדרי
 61 זה כאילו לאמר **לא גליתי** - לא אמרתי זאת בפירוש, וכביכול לא
 62 יכלו האיברים לשמוע זאת. **רבי שמעון** פן לקיש אמר, ללבי גליתי,
 63 אך למלאכי השרת לא גליתי.
 64 הגמרא ממשיכה לדון כמה הם ימות המשיח: **תני [שנה] אבימי**
 65 **בריה דרבי אבהו, ימות המשיח לישראל יהיו שבעת אלפים שנה,**
 66 **שנאמר** (ישעיה סב ה) **וימשוש חתן על בלה (בן) וישש עלוך (ה')**
 67 **אלהך,** כלומר, כימי המשחה של חתן וכלה שהם שבעה ימים,
 68 ויומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנים, שנאמר (תהלים צד) **כי אלף**
 69 **שנים בעיניך כיום אתמול.** דעה נוספת: **אמר רב יהודה, אמר**
 70 **שמואל, ימות המשיח יהיו כמים שנברא העולם ועד עכשיו - עד**
 71 **שעה שיבוא המשיח, שנאמר** 'למען ירבו מים ומיכם וימי בניכם על
 72 **האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על**
 73 **הארץ,** כלומר שהבטיח הקדוש ברוך הוא לישראל שיהיו ימות
 74 ישראל כמשך הזמן שהעולם קיים, הדרי עד עתה לא היו ישראל
 75 בארצם זמן רב כל כך, ובודאי תקיים הבטחה זו בזמן הגאולה
 76 העתידה. **רב נתנן בר יצחק אמר,** ימות המשיח יהיו כימי נח עד
 77 **עכשיו - כזמן משמת המבול ועד שעת הגאולה, שנאמר** (ישעיה
 78 **נח ט) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגבר מי נח עד על הארץ**
 79 **בן נשבעתי מקצף עליו ומגער בך, ויש לדרוש את תיבות 'כי מי**
 80 **נח,** כאילו נאמר 'כימי נח, והיינו שנשבע ה' שלא יקצוף על
 81 ישראל ולא יחריב את עולמו לאחר שיבוא המשיח, עד שיעבור
 82 שיעור זמן 'כימי נח, כלומר מימות נח ועד עת הגאולה.
 83 **אמר רבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן, כל הנביאים פולין שהתנבאו**
 84 **על רוב הטובה שתהיה לישראל לעתיד לבא, לא נתנבאו אלא**
 85 **לימות המשיח, שאז יהיו בגוף גשמי ויכלו ליהנות מכל אותם**
 86 **דברים שנאמרו בנבואה, אבל לעולם הבא - אחרי פטירת האדם**
 87 **מן העולם, שהוא עולם הנשמות שיש בו רק תענוג רוחני, על זה**
 88 **נאמר הפסוק** (ישעיה סד ט) **עין לא ראתה אלהים וזלתך (אלהים) יעשה**
 89 **למחפה לו,** מביאה הגמרא דעה חולקת: **ופליגא דשמואל - ודעת**
 90 **שמואל חולקת על רבי יוחנן האומר שהנבואות נאמרו על ימות**
 91 **המשיח, דאמר שמואל, אין חילוק בין העולם הזה לימות המשיח**
 92 **אלא שעבוד מלכות לך, כששיבוא המשיח לא יהיו ישראל**
 93 **משועבדים למלכות אחרת, אלא תהיה להם מלכות בני עצמם,**
 94 **אך לא יהיה שינוי בטבע העולם, ואם כן ודאי שכל הנביאים**
 95 **נתנבאו לעולם הבא, ולא לימות המשיח.**
 96 **ואמר רבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן, כל הנביאים שהתנבאו**
 97 **על רוב הטובה שתהיה לישראל, לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה,**
 98 **אבל השכר שיהיה לצדיקים גמורים, עליו נאמר** **עין לא ראתה**
 99 **אלהים וזלתך.** מביאה הגמרא את דעה החולקת: **ופליגא דרבי**
 100 **אבהו - ודעת רבי אבהו חולקת על רבי יוחנן האומר ששכרם של**
 101 **צדיקים גמורים גדול משכר בעלי תשובה: דאמר רבי אבהו, (אמר**
 102 **רב), מקום שבעלי תשובה עומדין שם בגן עדן, אפילו צדיקים**
 103 **גמורים אינן עומדין שם, שדרגת בעלי התשובה גדולה מצדיקים,**
 104 **שנאמר** (ישעיה נג ט) **שלוש שלום לרחוק ולקרוב אמר ה', ברישא -**
 105 **תחילה נאמר שלום לרחוק, והדר - ורק אחר כך נאמר שלום**
 106 **לקרוב, והרי פשוט שאין הכוונה שיש שלום לרשע שהוא רחוק**
 107 **עמה מה, אלא מאי - מה כוונת הפסוק 'רחוק, לרחוק דמעיקרא**
 108 **- למי שהיה בתחילה רחוק מה, ואחר כך חזר בתשובה, ולפי זה**
 109 **יש לבאר מאי 'קרוב' האומר בפסוק, והרי אף ה'רחוק' האומר**
 110 **בתחילה הוא קרוב עתה, אלא הכוונה לקרוב דמעיקרא ודהשתא**

1 ותינו דאמר ליה **הוא מינא לרבי אבהו** - ודרשה זו היא כעין
 2 אותו מעשה, ששאל גוי אחד את רבי אבהו, **אימתי אתי משיח -**
 3 **מתי יבוא המשיח. אמר ליה רבי אבהו, לבי חפי להו השוכא להנהו**
 4 **אינשי - כשיכסה החושך את אותם אנשים, כלומר את הגויים.**
 5 **אמר ליה אותו מין, מילי קא ליימתי לי - וכי אתה מקלל אותי,**
 6 **שאהיה שרוי בחושך. אמר ליה, קרא פתיב - כך כתוב בפסוק**
 7 **(ישעיה צ) כי הנה תהשך יבסה ארץ וערפל לאומים ועלך יורה ה'**
 8 **וכבודו עלך וראח, שבאותו זמן שהחושך יכסה את הגויים, יורח**
 9 **על ישראל כבוד ה', ותבוא הגאולה.**
 10 הגמרא מבררת את משך זמן מלכותו של מלך המשיח: **תניא, רבי**
 11 **אליעזר אומר, ימות המשיח יהיו ארבעים שנה, שנאמר** (תהלים צד ה)
 12 **'ארבעים שנה אקונו ואקונו בודר', כלומר אקח את ישראל ואמלוך**
 13 **עליהם ארבעים שנה, ולאחר שנים אלו תהיה תחיית המתים,**
 14 **וראה כבוד ה' על ישראל, והנה מויו השכינה. רבי אליעזר פן עזריה**
 15 **אומר, שבעים שנה יהיו ימות המשיח, שנאמר** (ישעיה נט) **'והיה כיום**
 16 **ההוא ונשפחת צור שבעים שנה כימי מלך אחר, ומלך אחד משמע**
 17 **מלך מיוחד וחשוב, ואיהו מלך מיוחד, הוי אומר זה משיח,**
 18 **שתימשך מלכותו שבעים שנה. רבי אומר, שלשה דורות יהיו ימות**
 19 **המשיח, שנאמר במזמור הנוסק במלך המשיח** (תהלים עב ה) **'יראוד**
 20 **עם שמש ופני רב דור דורים, ודור' היינו דור אחד, ודורים הם**
 21 **שני דורות, ויחד הם שלשה דורות.**
 22 **רבי הייל אומר, אין להם משיח לישראל לעתיד לבא, אלא הקדוש**
 23 **ברוך הוא בעצמו יגאלם וימלוך עליהם, ואף שנאמרו נבואות**
 24 **רבות על מלך המשיח, אין זו ראייה, לפי שקבר אכלוהו ונהנו**
 25 **ממנו כימי חוקה המלך, שהוא היה המשיח ועליו נאמרו כל**
 26 **הנבואות הללו.**
 27 דוחה הגמרא את דברי רבי הייל: **אמר רב יוסף, שרא ליה מריה**
 28 **- ימחל לו הקדוש ברוך הוא לרבי הייל על שאמר דברים אלו,**
 29 **שאנם נכונים, ובודאי עתיד לבוא מלך המשיח לגאול את**
 30 **ישראל ולמלוך עליהם. מוכיח רב יוסף את דבריו: שהרי חוקה**
 31 **אימת הנה - מתי מלך על ישראל, בזמן בית ראשון, ואילו ובריה**
 32 **בן ברכיה הנביא קא מתנבי - היה מתנבא בזמן בית שני, ואמר**
 33 **בנבואתו** (זכריה ט ט) **'עלי מאד בת ציון הרעיע בת ירושלים הנה**
 34 **מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ויובק על חמור ועל עיר פן**
 35 **אתונות, הרי שיבוא מלך המשיח ויגאל את ישראל וימלוך**
 36 **עליהם.**
 37 הגמרא חוזרת לדון כמה זמן יהיו ימות המשיח: **תניא אידך - שנינו**
 38 **בברייתא אחרת, רבי אליעזר אומר, ימות המשיח ארבעים שנה,**
 39 **וכמו שהובא בשמו בברייתא לעיל, אך הוא לומד זאת מפסוק**
 40 **אחר, פתיב הבא, לגבי הזמן שהיו ישראל במדבר (דברים ח א) ויענד**
 41 **ויערעב ויאכילך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, וכתוב**
 42 **התם** (תהלים צ טו), **לגבי הגאולה העתידה, ש'שמחנו בימות עניתנו**
 43 **שנות ראינו רעה, כלומר שימי השמחה בבית המשיח יהיו כמו**
 44 **ימי העינוי המזכירים בפסוק, והם ארבעים שנה.**
 45 **רבי דוסא אומר, ימות המשיח יהיו ארבע מאות שנה, פתיב הכא**
 46 **לגבי שעבוד מצרים (בראשית טו יג) ויעבדום וענו אותם ארבע מאות**
 47 **שנה, ופתיב התם** (תהלים צ טו) **'שמחנו בימות עניתנו, ויש לדרוש**
 48 **את לשון 'עינוי' שהכוונה לשעבוד מצרים, שהיה ארבע מאות**
 49 **שנה.**
 50 **רבי אומר, שלש מאות וששים וחמש שנה יהיו ימות המשיח, כמנין**
 51 **ימות החמה - שנת החמדה, שנאמר** (ישעיה סג ד) **כי יום נקם בלבי**
 52 **ושנת נאולי פאה, כלומר, נקם' עולה על עונש המרגלים,**
 53 **שנקם בהם ה' להענישם שבגדו כל יום שירגלו את הארץ ישארו**
 54 **שנה אחת במדבר, שנאמר** (במדבר יד) **'יום לשנה יום לשנה תשארו**
 55 **את עונותיכם, ולפי אותו חשבון נאמר סיום הפסוק 'ושנת גאולי**

1 ה"ג היינו דאמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו וכו': אקוש ברור. אקח ישראל
 2 ואמלוק עליהם כמו נקטיה ארבעים שנה אקוט ברור ברור קטן של ארבעים שנה
 3 שהוא משונה מדורות שלפניו ומסתמא היינו משיח ששינון גדולים יהיו ברורו
 4 ופשטיה דקרא מיהא גבי מתי מדבר אבל מדכתבי אקוט משמע אף להבא היה
 5 מתנבא: מיוחד. חשוב: ה"ג רבי אומר ג'
 6 דורות שנאמר ייראוך עם שמש. כלומר
 7 בהדי משיח שכתב בו (תהלים עב) לפני
 8 שמש ינון שמו ייראוך ישראל לפני ירח
 9 לפני מלכות בית דוד שנמשל כירח כדכתיב
 10 (פט) כירח ינון עולם וגו' כמו כן ייראוך
 11 דור דורים דור אחד דורים ב' הרי ג': אין
 12 להם משיח לישראל. אלא הקב"ה ימלך
 13 בעצמו והגאלם לבדה: שרי ליה מריה. ימחול
 14 לו הקב"ה שאמר בדברים אשר אל כן: ואלו
 15 וכירה מיהא מתנבא על משיח נבית שני.
 16 דכתיב בתרי עשר הנה מלך יבא לך וגו'
 17 ולא היינו זכריה בן יהודיע הכהן שניבא
 18 בבית ראשון אלא זכריה בן ברכיה שהיה
 19 במלכות דריש: רבי אומר ש"ח' כמנן
 20 ימות החמה דכתיב כי יום נקם כלבי ושנת
 21 גאולי באה. ליום נקם של מרגלים ארבעים
 22 יום מה יום נקם של מרגלים! שנה אחת בכל
 23 יום כדכתיב (במדבר יד) יום לשנה יום לשנה
 24 וגו' כך שנת גאולה באה שנה ליום שנה
 25 ליום שלכל יום ויום של שנה זו הכתובה
 26 שנת גאולי ממקרא זה נתנים שנה אחת
 27 ואית דגרסי רבי אומר שס"ה אלפים שנה
 28 דכתיב שנת גאולי באה ושנה של הקב"ה
 29 הכי היו דכתיב (תהלים ז) כי אלק שנים
 30 בעיניך כיום: ועד עכשיו. ימות המשיח

31 לאיברי לא גלית. שלא הוצאתי דבר מפי שהיו איברי יכולין לשמוע אבל כלבי
 32 היה טמון הדבר: למען ידכו ימיכם כימי השמים על הארץ. ולא עמדו בארצם
 33 כל כך אבל עתידין לעמוד כשיבא משיח: במשוש חתן, שבעת ימי המשתה כן
 34 ישיש עליך שבעת ימים ויומו של הקב"ה אלה שם: כי מי נה. כמו כימי נח כחשבון
 35 השנים שנמצא בידו לאותו זמן שנשבע ה'
 36 מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי כפי
 37 אותו חשבון נשבעתי מקצה עליך ומגער כן
 38 שלא אחריב את עולמי לאחר שיבא משיח
 39 עד שיכלה זה הזמן: לא נתנבאו. טובה
 40 לישראל: עין ארתה. דאין קץ לדבר
 41 צדיקים אינו עומדין. דגדול כחן של בעלי
 42 תשובה שאין בריה יכולה לעמוד (לפניהם)
 43 ובמחיצתם: ברישא לרחוק. שנתרחק מן
 44 הקב"ה ואח"כ שב אליו בתשובה והדר
 45 שלום לקרוב מעיקרא צדיק גמור דגדול כחן
 46 של בעלי תשובה: שהיה רחוק מן העבירה.
 47 כל ימי דהיינו צדיק גמור: אפיקורוס ומגלה
 48 פנים. מפורש לקמן: בריית בשה. מילה:
 49 מכאן. מן הפסוק הזה שכתוב כי דבר ה' בוח
 50 (אמר ר"א וכו' מחלל את הקדשים דמחלל
 51 קדשים נמכה מועדות ומגלה פנים כו') היינו
 52 דבר ה' בוח דביון הוא: ספר בריית היינו
 53 את בריית הפה: מועדות. חולו של מועד:
 54 דקדוק זה. חסרות ויתרות: פק"ו [וח]
 55 ומגירה שוה [וח] ושאל"ה רבו וגירה שוה
 56 לא גמר מרבו: המשנה. זה שעשה כמו
 57 שאינה עיקרה זה העובר ע"ז. היינו דבר ה'
 58 דבור שדבר הקב"ה בעצמו לישראל דאנכי
 59 ולא יחיה לך מפי הגבורה שמעום: חזור.
 60 לשנותה:

ומר

21 ארבע מאות שנה, וכתוב התם, 'שמחנו בימות עניתנו'. רבי אומר, שלש מאות ושישים וחמש שנה, כמנן ימות החמה, שנאמר 'כי
 22 יום נקם כלבי ושנת גאולי באה', מאי יום נקם כלבי? אומר רבי יוחנן, ללבי גלית, לאיברי לא גלית. רבי שמעון בן לקיש אומר, ללבי
 23 גלית, למלאכי השרת לא גלית. תני אבימי בריה דרבי אבהו, ימות המשיח לישראל, שבעת אלפים שנה, שנאמר 'ומשוש חתן על
 24 פלה ישיש עליך אלהיך'. אומר רב יהודה, אומר שמואל, ימות המשיח קמיום שנברא העולם ועד עכשיו, שנאמר 'כימי השמים על
 25 הארץ'. רב נחמן בר יצחק אומר, כימי נח עד עכשיו, שנאמר 'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי'. אומר רבי חייה בר אבא, אומר רבי
 26 יוחנן, כל הנביאים פולין לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים וזאתך יעשה למחפה לו'. ופליגא
 27 דשמואל, דאמר שמואל, אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד. ואמר רבי חייה בר אבא, אומר רבי יוחנן,
 28 כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים, עין לא ראתה אלהים וזאתך. ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי
 29 אבהו, (אמר רב), מקום שבעלי תשובה עומדין שם, צדיקים אינו עומדין שם, שנאמר 'שלוש שלום לרחוק ולקרוב'. ברישא רחוק,
 30 והדר קרוב. מאי רחוק, רחוק דמעיקרא. ומאי קרוב, קרוב דמעיקרא ודהשתא. ורבי יוחנן אומר, לרחוק, שהוא רחוק מעבירה.
 31 קרוב, שהוא קרוב מעבירה ונתרחק ממנה. ואמר רבי חייה בר אבא, אומר רבי יוחנן, כל הנביאים פולין לא נתנבאו אלא למשיח
 32 בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמנהג תלמיד חכם מנכסיו. אבל תלמיד חכם עזבון, עין לא ראתה
 33 אלהים וזאתך. מאי עין לא ראתה? אומר רבי יהושע בן לוי, זה יין המשומר בענביו משישת ימי בראשית. ריש לקיש אומר, זה ערן,
 34 לא ראתה עין מעולם. ואם תאמר, אדם היכן דר, כן. ואם תאמר 'עין הוא ערן', תלמוד לומר 'ונחר יוצא מערן להשקות את הגן'.
 35 והאומר אין תורה מן השמים וכו': תנו רבנן, 'כי דבר ה' בזה ומצותו הפר הפרת תפירת', זה האומר אין תורה מן השמים. דבר אחר,
 36 'כי דבר ה' בזה', זה אפיקורוס. דבר אחר, 'כי דבר ה' בזה' זה המגלה פנים בתורה. 'ואת מצותו הפר', זה המפר בריית בשה. 'הפרת
 37 תפירת', 'הפרת' בעולם הזה, 'תפירת' לעולם הבא. מכאן אומר רבי אלעזר המודעי, המחלל את התפישים, והמכבה את המועדות,
 38 והמפר ברייתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא פהלכה, והמלביין פני חבירו ברבים, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים
 39 טובים, אין לו חלק לעולם הבא. תניא אידך, 'כי דבר ה' בזה', זה האומר אין תורה מן השמים. ואפילו אומר, כל התורה פולה מן
 40 השמים, חוץ מפסוק זה, שלא אמרו הקדוש ברוך הוא, אלא משה מפי עצמו, והו' 'כי דבר ה' בזה'. ואפילו אומר, כל התורה פולה
 41 מן השמים, חוץ מקדקוק זה, מקל וחומר זה, מגורה שוה זו, זה הוא 'כי דבר ה' בזה'. תניא, היה רבי מאיר אומר, תלמוד תורה,
 42 ואינו מלמדה, זה הוא 'דבר ה' בזה'. רבי נתן אומר, כל מי שאינו משיג על המשנה. רבי יהודה אומר, כל שאפשר לעסוק בתורה,
 43 ואינו עוסק. רבי שמעאל אומר, זה העובד עבודת פוכבים. מאי משמעה, דתנא דבי רבי שמעאל, 'כי דבר ה' בזה', זה המכבה דבור
 44 שנאמר לו למשה מסיני, 'אנכי ה' אלהיך', לא יהיה לך אלהים אחרים' וגו'. רבי יהושע בן קרחה אומר, כל תלמוד תורה ואינו חוזר
 45 עליה, דומה לאדם שזרע ואינו קוצר. רבי יהושע אומר, כל תלמוד תורה ומשפחה, דומה לאשה שיוצרת וקוברת. רבי עקיבא אומר,

ומר

1 לאומה אחרת ולכן נעשית פילגש לאליפו בן עשו שהיה מורע יצחק. לרחקה.
 2 מתחת כנפי השכינה שהיה להם לגיירה: בימי קציר חטים. לאחר שקצרו השדה
 3 שהכל רשאין ליכנס בתוך שדה חביריהו: ירויהו. בדמרתגמין ולא איתפרש מאי
 4 היא: סיגלי וסביסקין וסבסורין. מינין אחרים סיגלי עיקרי עשבים והוא ממיני
 5 בשמים ואמהות של אותן עשבים קרי סגלי
 6 (וסבסר) (וסביסקין) נמי מין בשמים: מעוין.
 7 תורה: שלום שלום. תרתי זמני אחד למעלה
 8 ואחד למטה: פלטרין של מעלה ושלמטה.
 9 דכתיב לנטוע שמים וליסוד ארץ: אשר
 10 עשו בחרן. דמרתגמין דשעבדו לאורייתא
 11 בחרן וקרי להו עשייה: כאלו עשאו. לאותו
 12 דבר מצוה: והלא אחרן חבט. דכתיב (שמות
 13 ז) (ויאמר) אל אחרן קח מטק ונטה ידך:
 14 מגלה פנים בתורה. מעיז פנים כלפי עוסקי
 15 תורה מגלה פנים משממע לן דחמיר
 16 מאפיקורוס דאפיקורוס היינו דאית ביה
 17 אפיקורא דעלמא: אלא למיד מכוח
 18 תלמיד חכמים דעלמא אפיקורוס הוי. כ"ש
 19 דמבוה חברו בפני תלמידי חכמים לאו מגלה
 20 פנים הוא והשתא מאי ניהו מגלה פנים
 21 בתורה: מנשח בן חזקיהו. שהיה דורש
 22 באגדות של דופי: איכא דמתני לה אסיפא.
 23 דבריהו דקתני מכאן אמר רבי אלעזר וכו'
 24 המגלה פנים בתורה רב ור' חנינא וכו': מאי
 25 אחני לן. והם אינו יודעין שעולם מתקיים
 26 עליהם: מגלה פנים בתורה הוא. שכופר
 27 במה שכתוב בתורה: אם לא בריתי יומם
 28 ולילה וגו'. שמהנין לעולם ומקיימין [ואתו]
 29 והוא אמרו דלא מתני מיד: מהבא נמי
 30 שמעינו. שהצדיקים מהנין לאחריהם:
 31 לא

1 זמר בכל יום. היה מסדר למודך א"פ שסדר בפוך כומר הוא יגרום לך שתהא
 2 לעולם הבא בשמחה ובשירים: נפש עמל עמלה לו. מפני שעמל בתורה תורה
 3 עומלת לו: כי אכף עליו פיהו. מפני שהוא משים דברים בפיו תמיד כאוכף שעל
 4 החמור לישאן אחרינא זמר כלומר שעוסק בשירים ובמירות תדיר תדיר נעשה
 5 זמר כך החורר על התורה נעשה לו סדרה
 6 בפיו: תורה עומלת לו. שמחורת עליו
 7 ומבקשת אתה קונה למסור לו טעמי תורה
 8 וסדריה וכל כך למה מפני שאכף שכפף פיהו
 9 על דברי תורה: דרופתקי. טרחנין כלומר כל
 10 הגופין על נברא: טוביה לרובי. אשריו
 11 למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה לשון
 12 אחר דרפתקי כיון ארוך שמשמין בו מעות
 13 כל הגופין נרתקין הם לקבל ולהכניס דברים
 14 אשריו למי שזכה ונעשה נרתק לתורה:
 15 לומר תורה לפרקים. ואינו לומר תדיר תדיר
 16 כמי שאין לו אשה ובוועל פעמים זו פעמים
 17 זו: שנאמר בן נעים כי תשמרו. אימתי
 18 תשמרו בבטן ובזמן שיכוננו יחידיו על
 19 שפתך: לא היה לו למשה לכתוב אלא
 20 ואחות לוטן תמנע. בתמיה דבר שאינו צריך
 21 הוא וכן היה מלגלג ואומר שכתבו מגלה
 22 שלא לצורך ולקמיה מפרש דהיינו משה
 23 פנים בתורה: וילך ראינו וגו'. והיינו נמי
 24 שלא לצורך. כחבלי השוא. בתום בלא שום
 25 הנאה היה חוסא: מלכותא בלא תנא. שר
 26 גדול אלא שאינו מעטר וכוין דתמנע היתה
 27 אחות מלך ודאי בת מלך היא: מוטב שהיה
 28 שפחה לאומה זו. לבני אברהם יצחק
 29 (ויעקב) שהן יריאי שמים ולא אהיה גברת
 30 והח'רשתי דמית היות אהיה כמוך אויבך
 31 מושכי העון כחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. מאי 'פעבות העגלה'? אמר רבי אסי, יצר הרע, בתחלה דומה לחוט של פוכיאי,
 32 ולכסוף דומה לעבות העגלה. דאתן עלה מיהת, 'אחות לוטן תמנע' מאי היא? תמנע, בת כלבים הוא, דכתיב 'אלוף לוטן אלוף
 33 תמנע', וכל 'אלוף' מלכותא בלא תנא היא, בעיא לאיגיורי. באתה אצל אברהם יצחק ויעקב, ולא קבלוה. הלכה והיתה פילגש
 34 לאליו בן עשו, אמרה, מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת. נפק מינה עמלק, דצערניהו לישאל. מאי
 35 טעמא, דלא איבעי להו לרחקה. 'וילך ראינו בימי קציר חטים', אמר רבא ברבי יצחק, אמר רב, מפאן לצדיקים שאין פושטין ידיהן
 36 בגויל. 'ומצא דודאים בשדה', מאי 'דודאים'? אמר רב, 'ברוחי'. לוי אמר, 'סיגלי'. רבי יוחנן אמר, [סביסקין]. אמר רבי אלכסנדר,י
 37 כל העוסק בתורה לשמה, משים שלום בפמליאי של מעלה ובפמליאי של מטה, שנאמר 'ואשים דברי פיך ובצל ידי פסיתיד לנטוע שמים וליסוד ארץ'. [רבי
 38 יוחנן אמר]. אף מגין על כל העולם כולו, שנאמר 'ובצל ידי פסיתיד'. ולוי אמר, אף מקרב את הגאולה, שנאמר 'ולאמר לציון עמי
 39 אתה'. אמר ריש לקיש, כל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר 'את הנפש אשר עשו בחרן'.
 40 רבי [אלעזר] אומר, כאילו עשאו לדברי תורה, שנאמר 'ושמרתם את דברי הכרית הזאת ועשיתם אותם', רבא אמר, כאילו עשאו
 41 לעצמו, שנאמר 'ועשיתם אותם', אל תקרי אותם', אלא אתם'. אמר רבי אבהו, כל המעשה את חבירו לדבר מצוה, מעלה עליו
 42 הכתוב כאילו עשאה, שנאמר 'ומפך אשר הכית בו את היאר', וכי משה הכהו, והלא אחרן הכהו, אלא לומר לך, כל המעשה את
 43 חבירו לדבר מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה: אפיקורוס: רב ורבי חנינא, אמרי תרווייהו, זה המבזה תלמיד חכם. רבי יוחנן
 44 ורבי יהושע בן לוי אמרי, זה המבזה חבירו בפני תלמיד חכם. בשלמא למאן דאמר, המבזה חבירו בפני תלמיד חכם, 'אפיקורוס'
 45 הוי. מבזה תלמיד חכם עצמו, 'מגלה פנים בתורה' שלא כהלכה' הוי. אלא למאן דאמר, מבזה תלמיד חכם עצמו, 'אפיקורוס' הוי.
 46 מגלה פנים בתורה, כגון מאי. כגון, מנשה בן חזקיהו. ואיפא דמתני לה אסיפא, מגלה פנים בתורה, רב ורבי חנינא אמרי, זה המבזה
 47 תלמיד חכם. רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי, זה המבזה את חבירו בפני תלמיד חכם. בשלמא למאן דאמר, המבזה תלמיד
 48 חכם עצמו, 'מגלה פנים בתורה' הוי. מבזה חבירו בפני תלמיד חכם, 'אפיקורוס' הוי. אלא למאן דאמר, מבזה חבירו בפני תלמיד
 49 חכם, 'מגלה פנים בתורה' הוי. 'אפיקורוס', כגון מאן. אמר רב יוסף, כגון הני דאמרי, 'מאי אהנו לן רבנן, לדידהו קרי, לדידהו תנו'.
 50 אמר ליה אבוי, האי, מגלה פנים בתורה נמי הוא, דכתיב 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות קמיה רביה', ונפלה ליה שמעטא דרובקתא
 51 בר יצחק, מהקא נמי שמע מינה, שנאמר 'ונשאתי לכל המקום בעבורם'. אלא, כגון דיתבי קמיה רביה, ונפלה ליה שמעטא דרובקתא
 52 אחרתיה, ואמר 'הכי אמרינן חכם', ולא אמר 'הכי אמר מר'. רבא אמר, כגון הני דבי בגמין אסיפא. דאמרי, 'מאי אהנו לן רבנן מעולם'.
 53 לא

היתה, דתתיב (בראשית לו ב) 'אלוה לזמן אלוה תמנע, וכל 'אלוה'
 המוכר בתורה, מלכותא בלא תאנא היא - זו מלכות ללא כתר,
 כלומר, שר גדול הוא אך אינו מעוטר בכתר מלכות, וכיון שתמנע
 היתה אחות לוטן שהוא מלך, מסתבר שגם אביה היה מלך, כענין
 'לאיניוירי - ורצתה להתגייר, באתה אצל אברהם יצחק ויעקב, ולא
 קבלוה, הלכה ויתתה פילגש לאליפו בן עשו, ועשתה זאת כיון
 שאמרה, מוטב תהא שפחה לאומה זו - לצאצאי אברהם ויצחק,
 שהם יראי שמים, ולא תהא גבירה לאומה אחרת, נפק מינה - ועל
 ממנה עמלק, דעצרינהו לישראל - שציער את עם ישראל ונלחם
 בהם, מאי מעמא - מדוע נענשו ישראל שציערם עמלק, כיון דלא
 איבעי להו לרחוקה - לא היה להם לאברהם יצחק ויעקב לרחק
 אותה, אלא לגיירה.
 ממשיכה הגמרא ומבארת את הפסוקים: למה נאמר 'ולך ראובן
 מימי קציר חטים', אמר רבא ברבי יצחק, אמר רב, מפאן לצדיקים
 שאין פושטין דיתן בגלל, שאף שהיה זה זמן קציר חטים, והחטים
 היו מצויים בשדות, לא גולם אלא נטל דודאים שהם הפקר.
 מבארת הגמרא את המשך הפסוק: 'וימצא דודאים בשדה, מאי
 דודאים, אמר רב, 'בדוח'. לוי אמר, מין בשמים ששמו 'סיגלי'. רבי
 יונתן אמר, מין בשמים ששמו (ביבסוך) [סביסקין].
 אמר רבי אלפסנדרי, כל העוסק בתורה לשמה, משים שלום
 בפמליא של מעלה - מלאכים, שעושה להם נחת רוח שאינם
 צריכים להענישו, ופמליא של מטה - ישראל, שעושה להם
 שלום בזכותיו, שנאמר (ישעיה כו ה) 'או יחוק במקווי יעשה שלום
 לי שלום יעשה לי, ורמעותיו זו התורה, ומכך שנכתב לשון 'שלום'
 פעמיים יש ללמוד שהוא משים שלום בפמליא של מעלה
 ובפמליא של מטה.
 רב אמר, העוסק בתורה לשמה, כאילו בנה פלטרין [ארמונות] של
 מעלה ושל מטה - שמים וארץ, שנאמר (ישעיה נא טו) 'ואשים דברי
 בפיך ויבצל ידי כפיתך לנמוע שמים וליסוד ארץ, כלומר, דברי
 התורה ששמתי בפיך, הרי הם כבריאת שמים וארץ. (אמר ריש
 לקיש) [רבי יוחנן אמר], העוסק בתורה לשמה אף מגין על כל
 העולם כולו, שנאמר (שם) 'ויבצל ידי כפיתך, שבזכות התורה
 הגנתי עליך מהאויבים ב'צל ידי', וצל ידו של הקדוש ברוך הוא
 כולל את העולם כולו. ולוי אמר, אף מקרב את הנאולה, שנאמר
 בסיום הפסוק שם 'ולאמר לציזון עמי אתה, שזה יהיה בזמן
 הגאולה, שכולם יכירו שישראל הם עם ה'.
 אמר ריש לקיש, כל המלמד את בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב
 כאילו המלמד עשאו לאותו אדם שלימדו תורה, שנאמר (בראשית יב
 ה) 'ויקח אברהם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם
 אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן, ומה הם הנפשות שעשו
 בחון, תרגם אונקלוס 'נפשתא דשעבידו לאורייתא, הנפשות
 ששעבדו לתורה, ונפשות אלו מכונות בפסוק 'הנפש אשר עשו'.
 רבי (אליעזר) ואלעזר [אמר], הרי הוא כאילו עשאו לדברי תורה
 עצמם, שעל ידי לימודו עם חבירו נתחדשו לו דברים, והרי זה
 כאילו הוא חידש בעולם, שנאמר (דברים כט ה) 'ישמרתם את דברי
 הברית הזאת ועשיתם אותם'.
 רבא אמר, כאילו עשאו לעצמו, שקודם שלמד תורה לא היה
 נקרא 'אדם', ועל ידי לימודו עמו התווספה לו חכמה ונעשה נפש
 'אדם', שנאמר (שם) 'ועשיתם אותם, וכתבה בתורה תיבה זו 'אתם'
 ללא וי"ו, כדי לדרוש, אל תקרי 'אתם', אלא תדרוש את הפסוק
 כאילו נאמר 'אתם', שעל ידי לימוד התורה כאילו עושה האדם
 את עצמו.
 אמר רבי אבהו, כל המעשה את חבירו לדיבר מצוה - גורם לו
 לעשות מצוה מסוימת, מעלה עליו הכתוב כאילו הוא עצמו עשה
 לאותה מצוה, שנאמר (שמות יז ה) 'ויאמר ה' אל משה עבר לפני

ימר ככל יום ימר ככל יום - תהיה רגיל לסדר ולחזור על תלמודך,
 אף שהוא מסודר אצלך כזמר, ודבר זה יגרום לך שתהיה בעולם
 הבא בשמחה ובשירים.
 אמר רב יצחק בר אבדרימי, מאי קרא - מאיזה פסוק נלמד דבר זה,
 שבזכות שיעסוק כאן בתורה יזכה להיות בשמחה בעולם הבא,
 שנאמר (משלי טו ב) 'נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו', כלומר,
 מתוך שהוא עמל ולומד תורה בפיו תמיד, כמו אוכף הנמצא תמיד
 על החמור, התורה עומלת עבורו, הוא עמל במקום זה - בעולם
 הזה, ותורתו עומלת לו במקום אחר - בעולם הבא, ועמל זה הוא
 עמל הפה הרמוז בפסוק 'כי אכף עליו פיהו'.
 הגמרא מביאה מימרות בענין עמל התורה: אמר רבי אלעזר, כל
 אדם לעמל נברא, שנאמר (איוב ה ז) 'כי אדם לעמל יולד', אך אינו יודע
 אם לעמל פה נברא, אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר (משלי טו
 כו) 'כי אכף עליו פיהו, הוי אומר שהאדם לעמל פה נברא. ועדיין
 אינו יודע אם לעמל תורה, אם לעמל שיחה בטילה, כשהוא אומר
 (יהושע ט ז) 'לא נמוש ספר התורה הנה מפיד, הוי אומר, לעמל תורה
 נברא האדם. ותינו דאמר רבא, בולחו גופי דרופתקי ניתו - כל
 הגופים טורחים ועמלים, מוביה לךכי דהוי דרופתקי דאורייתא -
 טוב לו למי שזכה שגופו טרח ועמל בתורה.
 מימרא נוספת: נאמר בפסוק (משלי לו ב) 'נואף אשה חסר לב, אמר
 ריש לקיש, זה אדם הלומד תורה לפרקים, והרי הוא כמי שאין לו
 אשה, ובעול כל פעם אשה אחרת. שנאמר (משלי כב יח) 'כי נעים כי
 תשמרם כבונד, וינו חדיו על שפתך, כלומר, אמיתי שמירה דברי
 תורה בבטןך, בזמן שיכונו יחידיו על שפתך, ולא תלמדם לפרקים.
 התבאר לעיל (ע"ה) שאחד הדברים הכלולים ב'דבר ה' בזה' זה
 המגלה פנים בתורה שלא כהלכה, הגמרא מביאה ברייתא בענין
 זה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (במדבר טו ז) 'הנפש אשר תעשה כד
 רמה, זה מנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה יושב ודורש בפרהסיא
 בתנודות של דופי - בדברי גלגול על פסוקי התורה, שנראה שאין
 בהם חידוש, וכך אמר, וכי לא היה לו למשה לכתוב בתורה אלא
 'ואחות לזמן תמנע' (בראשית לו ב), וכן 'ותמנע היתה פלגש לאליפו'
 (שם לו י), וכן 'ולך ראובן מימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה'
 (שם לו י), והרי אין כל תועלת בכתבת פסוקים אלו, שאינם
 מלמדים דבר. יצאה בת קול ואמרה לו, 'תשב באחיך תדיב בך
 אמר תמן דופי, אלה עשית והחשתי דמית היות אחיה כמוך
 אוכיחך ואענהך לעיניך' (תהלים נ כבא), כלומר, שדיבר דברי דופי
 על משה רבינו שהיה אחיו, שכל ישראל הם בני אברהם יצחק
 ויעקב, והיה 'בן אמנו, שהרי משה משבט לוי ומנשה היה משבט
 יהודה, ושניהם בני לאה אמנו, ועל זה נאמר סיום הפסוק, שאם
 אחריש לך תחשוב שאני מסכים עמך ואהיה כמוך, ולכן לא
 אשתוק אלא אוכיח אותך ואראה לך שכל דברי התורה נצרכים.
 ועליו - על מנשה כמוך כפקלה פסוק זה (ישעיה ה יח) 'הוי מושבי
 העזן פתכלי השוא ובעבות העגלה חסא, והיינו שהיה חוטא ללא
 הגאון וללא תועלת.
 שואלת הגמרא: מאי - מה כוונת הפסוק (שם) שדימה את החטא
 'בעבות העגלה, והיינו כחבל עבה שקושרים בו את העגלה
 למושכה. אמר רבי אסי, יצר הרע, פתחלה - כשמתחיל לפתות את
 האדם לחטוא, דומה לחוט של כובאי - קורי עכביש, שאין לו כח
 גדול, ולכפוף - לאחר שחטא האדם הרבה, דומה היצר הרע
 לעבות העגלה, שהוא חבל עבה וחזק ביותר, שמתגבר בו כוחו של
 היצר הרע.
 הגמרא מבררת מה באמת אנו לומדים מפסוקים אלו שלגלג
 עליהם מנשה. שואלת הגמרא: דאמן עלה מיתת - כיון שבאנו
 להוכיח פסוקים אלו, יש לברר, 'אחות לזמן תמנע' מאי היא - מה
 לומדים מפסוק זה. משיבה הגמרא: תמנע, בת מלכים הואי -

56 לך - אלא אם שמעת על דבר דומה לזה שיש בו משום
57 אפיקורסות, בודאי כך שמעת, שבאופן המובא עתה יש משום
58 אפיקורסות, כי הא - כמו מעשה זה שהיה, דיתב רבי יוחנן וקא
59 דריש - שהיה רבי יוחנן יושב ודורש, עתיד הקדוש ברוך הוא להביא
60 אננים טובות ופרגליות, שהן בגודל שלשים אמות על שלשם אמות,
61 וחוקק בהם חלל בגודל של עשר אמות רוחב, ברום - בגובה עשרים
62 אמות, ומעמידן בשערי ירושלים, שנאמר (ישעיה נד יב) 'ושמתי כדכוד
63 שמשותקי ושעריך לאבני אקדה וגו' וכל גבולך לאבני חפץ/
64 וכדכוד שמשותקי' היינו שהחלונות המכונים 'שמשות' יהיו
65 עשויות מאבן טובה ששמה 'כדכוד' ושערי ירושלים יהיו לאבני
66 אקדה, שה' יקדה בהם כמו שקודחים במקדה, עד שיחוקק בהם
67 עשר ברום עשרים. ללגלג עליו אותו תלמיד, ואמר, השקא כביעתא
68 דציללא לא משכחין - בזמן הזה איננו מוצאים אבן טובה אפילו
69 בגודל של ביצת עוף קטן ששמו 'ציללא', בולי האי משכחין -
70 וכי לעתיד לבוא נמצא אבנים טובות גדולות כל כך, של שלשים
71 אמה על שלשים אמה.
72 למים - לאחר זמן, הפליגה ספינתו של אותו תלמיד בים, וזיהוה -
73 ראה התלמיד למלאכי השרת, דקא מנשרי - שהיו מנסרים אננים
74 טובות ופרגליות, שהם בגודל שלשים אמה על שלשים אמה
75 וחוקק בהם עשר אמות בגובה עשרים, אמר להו אותו תלמיד, הני
76 למאן - אבנים טובות אלו שאתם מנסרים, למי הן מיועדות. אמר
77 אמרו לו מלאכי השרת. אבנים טובות אלו עתיד הקדוש ברוך
78 הוא להעמידן בשערי ירושלים. כי הדר - כשחזר אותו תלמיד
79 לעירו, אשכחיה - מצאו לרבי יוחנן דיתב וקא דריש, אמר ליה
80 אותו תלמיד, רבי, דריש, וקא נאה לדריש, בשם שאמרת בדרשתך,
81 שעתידי הקדוש ברוך הוא להעמיד אבנים טובות גדולות בשערי
82 ירושלים, כך ראתי. אמר לו רבי יוחנן, ריקה - אדם ריק מחכמה,
83 אם לא ראתי בעיניך את האמנת דבריה, מלגלג על דברי חכמים
84 אתה, יתב ביה עניה - נתן בו רבי יוחנן את עיניו, ועשאו גל של
85 עצמות - מת אותו תלמיד.
86 הגמרא מקשה מברייתא על דרשתו של רבי יוחנן: מיתבי, שנינו
87 בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא כו יא) 'ואלך אתכם קוממיות', ודרשו
88 פסוק זה על העתיד לבא, רבי מאיר אומר, בא הפסוק לומר שיהיה
89 גובה האנשים מאתים אמה, כיון שקוממיות הוא לשון שתי
90 קומות, והיינו כפתי קומות של אדם הראשון, שהיתה קומתו מאה
91 אמה (תגייה יב). רבי יהודה אומר, 'קוממיות' היינו מאה אמה, כנגד
92 אורך ההיכל שבבית המקדש הראשון וכו' לקול, שהם יחד מאה
93 אמה, שנאמר (תהלים קמד יא) 'אשר בנינו כנטיעים מגודלים כנעוריהם
94 כנטינו כנזיות מחוֹטבות הכנית היכל' וגו', ורבתנית היכל' היינו
95 כשיעור ההיכל, ומכל מקום קשה על דברי רבי יוחנן, כיון שתהיה
96 קומת האנשים מאה או מאתים אמה, כיצד יוכלו להכנס בשערי
97 ירושלים שיהיה גובהם רק עשרים אמה, כמו שאמר רבי יוחנן.
98 מלצת הגמרא: כי נאמר רבי יוחנן שיחוקק בהם ה' עשר בגובה
99 של עשרים, היינו לכי רבי יוחנן - לחלונות שהשמש והאוויר
100 נכנסים בהם, אבל השערים עצמם יהיו גבוהים יותר.
101 הגמרא מבארת את הפסוק שהביא רבי ירמיה לעיל. נאמר בפסוק:
102 'ועל הנחל ועלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל וגו', והיה פרוי
103 למאכל ועלה לתרופה' (יחזקאל מז יב). מבררת הגמרא: מאי - מה
104 כוננת הפסוק 'ועלה לתרופה'. מביאה הגמרא מחלוקת: רבי יצחק
105 בר אבדימי רב חסדא פירשו את הלשון 'לתרופה' כאילו נכתב
106 'להתיר פה', ונחלקו לאיזה פה כוננת הפסוק, חד אמר להתיר פה
107 של מעלה, שכל אילם האוכל מזה אלו נפתח פיו, ויכול לדבר.
108 וחד אמר להתיר פה של מטה - רחם של עקרה, שכל עקרה
109 האוכלת ממנו נפתח רחמה, ויולדת. איתמר (גמ' - שנינו מחלוקת
110 זו גם בברייתא, חוקקה אמר, להתיר פה אילמין, והיינו פה של

1 לא שרו לן עורבא - לא התירו לנו עורב באכילה, ולא אסרו לן וינה
2 - ולא אסרו עלינו לאכול יונה, ואין לנו צורך בלימודם וקבלתם,
3 כיון שהכל כבר מפורש בתורה.
4 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רבא, כי הו מיתי מריפתא דבי
5 גנמין קמיה - כשהיו אותם אנשים מבית בנימין הרופא מביאים
6 לו בהמה שיש בה שאלה של טריפה, כי הוה הויה פה מעמא
7 להיתירא - אם היה רואה בה טעם להתיר, אמר להו, תחוו דקא
8 שרינא לכו עורבא - ראו שאני מתיר לכם, עורב, שאף שיש בה
9 צד של טריפות אני מתיר לכם, כי הוה הויה לה מעמא לאיפרא -
10 אם היה רואה בה טעם לאסור, אמר להו, תחוו דקא אסרנא לכו
11 וינה - ראו שאני אוסר עליכם יונה, כלומר אף שזו בהמה טהורה
12 ונשחטה כדן, הרי היא אסורה לכם, והיתר ואיסור אלו אינם
13 כתובים בפירוש בתורה, אלא חכמים למדום ודרשו, ומתוך זה
14 ראו שיש תועלת בלימוד התורה על ידי תלמידי חכמים.
15 רב שפא אמר, מיהו אפיקורוס, כגון אדם דאמר על תלמידי חכמים
16 'הני רבנן' - אותם חכמים, בלשון זלזול, ואינו אומר בדרך כבוד
17 'רבותינו שבמקום פלוני'. מספרת הגמרא: רב שפא, פעם אחת
18 אשתלי - שכח וטעה בלשונו, ואמר 'כגון הני רבנן, ואיתבי
19 בתעניתא - וישב בתענית כתשובה על דבר זה.
20 הגמרא מביאה מעשה בענין דומה: לוי בר שמואל ורב הונא בר
21 חייא, הו קא מתקני מטפחות ספרי דבי רב יהודה - היו מתקנים
22 את מטפחות ספרי הקדש של רבי יהודה, לפי שגזרו חכמים שכתבי
23 הקודש יהיו מטפחתי את הדיים, והיו עושים להם מטפחות כדי
24 שיוכלו לקרוא בהם בלי לגעת בספרים עצמם, כי קמו מגילת
25 אסתר - כשהגיעו למגילת אסתר, הסתפקו אם היא צריכה
26 מטפחת, אך דעתם נטתה שאינה צריכה, וכדעת האומר (מגילה ט)
27 שמגילת אסתר לא ניתנה כדי שיכתובה, אלא כדי שיקראה בעל
28 פה, ואמר - אמרו לרב יהודה בדרך שאלה שהתשובה יודעה
29 להם, 'הא מגילת אסתר לא פני מטפחת' - מגילת אסתר בודאי
30 אינה צריכה מטפחת. אמר להו רבי יהודה, כי האי גוונא נמי מיתבי
31 כי אפיקורוא - גם אופן אמירתכם נראית כאפיקורסות וזלזול
32 בתלמידי חכמים, שהיה לכם לשאול בדרך שאלה, האם מגילת
33 אסתר צריכה מטפחת או שאינה צריכה.
34 הגמרא מביאה אופן נוסף של אפיקורוס: רב נחמן אמר, אפיקורוס
35 זה אדם הקורא את רבו בשמו, ואינו אומר רבי פלוני. ואמר רבי
36 יוחנן, מפני מה נענש יוחי שלא יהיה לו חלק לעולם הבא, מפני
37 שקרא לאלישע רבו בשמו, שנאמר (מלכים ב' ח) 'ויאמר יחזי אדני
38 המלך ואת האשה וזה כנה אשר החיה אלישע'.
39 הגמרא מביאה מעשה שמבואר בו אופן נוסף של אפיקורסות: יתב
40 רבי ירמיה קמיה דרבי יודא - היה רבי ירמיה יושב לפני רבי זירא,
41 ויתב וקאמר והיה רבי זירא יושב ודורש, עתיד הקדוש ברוך הוא
42 להוציא נחל מבית קדשי הקדשים, ועליו - על שפת הנחל יצמחו
43 כל מיני מגדים - פירות מתוקים, שנאמר (יחזקאל מז יב) 'ועל הנחל
44 יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל לא יבול עלהו, ולא יתם
45 פרוי, להדשיו ויכפר ויבכל חודש יתבשלו בו פירות חדשים' כי
46 מימיו מן המקדש [משה] יוצאים, ויהיה פרוי למאכל ועלהו לתרופה'.
47 אמר ליה לרבי זירא והוא סבא - זקן אחד, יישר - יפה אמרת, וכן
48 אמר רבי יוחנן כדבריה (יישר).
49 אמר ליה ושאלו רבי ירמיה לרבי זירא, כי האי גוונא מיתבי אפיקורוא
50 - האם מה שאמר אותו זקן שכך אמר רבי יוחנן, נראה
51 באפיקורסות, שאמר לו מדעתו 'יישר' מלבד מה שסייעו מדברי
52 רבי יוחנן, ונראה כאילו רבי זירא צריך לסייעו. אמר ליה - השיב
53 לו רבי זירא, הא [האי] סייעו קא מסייע (ליה) [לך] - הרי זקן זה בא
54 לסייע לדברי, ואין בזה משום אפיקורסות.
55 המשך רבי זירא ואמר לרבי ירמיה: אלא אי שמיע לך, הא שמיע

1 לא שרו לן עורבא. לא אמרו לנו שום חידוש שלא מצינו בתורה (רשרין עורבא):
 2 ודא שרינא לבו עורבא. שהתיר זה אינו מצוי בתורה אלא סופרים אמרוהו: כגון
 3 דאמר הגהו רבנן. באדם שאומר אותו ת"ח ללשון בוי הוא זה שהיה לו לומר
 4 רבותינו שבמקום פלוני ל"א כגון דאמר הני רבנן דכשהוא מספר שום דבר מרבנן
 5 אומר הני ולשון גנאי הוא הני אבל הגהו
 6 רבנן אינו גנאי. כי מטה מגלת אסתר. לתקן
 7 לה מטפת אמרי הא מגלת אסתר לא בעיא
 8 מטפת כלומר בלשון בעיא א"ל לרב יהודה
 9 והו' דאי לא עריבא מטפת כגון האחרות
 10 ולשון גנאי הוא הדזה להו למימר לרבם
 11 בלשון שאלה כך צריכה או אינה צריכה:
 12 מעיין בית ה'. יצא והשקה את נחל שטים
 13 (ויאל ד): מגדים. דינטרס בלעז כל מיני
 14 פירות מתוקים: יבבר. בכל חדש וחדש
 15 יתבשלו בו פירות: בשמו. שאומר פלוני
 16 ואינו אומר מורי רבי פלוני: א"ל ההוא סבא
 17 יישר וכן אמר רבי יוחנן. דבריהו ור' יוחנן
 18 נמי הכי קאמר כדאמרת מ"ר ולא גרסין וכן
 19 אמר רבי יוחנן יישר: כי האי גוונא. מי מיהו
 20 באפקרותא: אלא אי שמיע לך מידי הא
 21 שמיע לך: לגלג עליו אותו תלמיד. אדרבי
 22 יוחנן דהיינו אפקרותא: כרבה. אבן טובה
 23 וכן שמה: שמשותף. חלונות שהשמש זורח
 24 בהם כמו (תהלים פד) שמש ומגן היינו שמש
 25 ממש (ל"א) לאבני אקדה שהקב"ה חוקק
 26 בכמקדח עד שחוקק בהם עשר ברום
 27 עשרים: צילצלתא. עוף קטן: גל של עצמות.
 28 שמת דארם שמת נעשה גל של עצמות:
 29 קוממיות. שתי קומות של אדם הראשון
 30 כדאמרין בחגיגה (דף יב.) שמיעטו הקב"ה
 31 והעמידו על מאה אמה שאמר ותשת על
 32 כפך כף בנימטריא הכי הוי: כנגד היכל
 33 וכותליו. שכן היה אורך כל ההיכל עם

לא שרו לן עורבא, ולא אסרו לן יונה, רבא, פי הו
 מייתי מריפתא דבי בגמין קמיה, פי הוה חויה פה
 טעמא להיתירא, אמר להו, תחזו דקא שרינא לבו
 עורבא. פי הוה חויה לה טעמא לאיפורא, אמר להו,
 תחזו דקא אסרנא לבו יונה. רב פפא אמר, כגון דאמר
 'הני רבנן'. רב פפא, אישתלי ואמר 'כגון הני רבנן,
 ואיתיב בתעניתא. לוי בר שמואל ורב הונא בר חייא,
 הו' קא מתקני מטפחות ספרי דבי רב יהודה, פי מטי
 מגילת אסתר, אמרי 'הא [מגילת אסתר] לא פגי
 מטפחת'. אמר להו, פי האי גוונא נמי, מיתחוי פי
 אפקרותא. רב נחמן אמר, זה הקורא רבו בשמו,
 דאמר רבי יוחנן, כפני מה נענש גיחוי, מפני שקרא
 לרבו בשמו, שנאמר 'ויאמר גיחוי אדני המלך זאת
 האשה וזה בנה אשר היה אלישע'. ותיב רבי ירמיה
 קמיה דרבי זירא, ותיב וקאמר, עתיד הקדוש ברוך
 הוא להוציא נחל מביית קדשי הקדשים, ועליו כל מיני
 מגדים, שנאמר 'ועל הנחל יעלה על שפתו מיה ומיה
 כל עין מאכל, לא יבול עלהו, ולא יתם פרוי, להדושו
 יבבר, פי מימיו מן המקדש [המח] יוצאים, והיה פרוי
 למאכל ועלהו לתרופה'. אמר ליה ההוא סבא, יישר.
 וכן אמר רבי יוחנן, (יישר). אמר ליה רבי ירמיה לרבי
 זירא, פי האי גוונא מיתחוי אפקרותא. אמר ליה, הא
 [האי] סייעי קא מסייע [לך]. אלא, אי שמיע לך, הא

הכותלים דכתיב (מלכים א 1) והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה
 ארכו וכותל מזרח שש אמות וכותל מערב שש אמות ואמה אחת טרקסין הרי י"ג
 אמות ואולם עשר אמה רוחב וכותל האולם שש הרי כ"ט ומאחורי האולם תא
 אחד רחבו שש וכתלו ה' הרי מ' וס' אמה של אורך הבית הרי מאה והיאך יכולין
 לכוף קומתו וליכנס בפתח שאין לו אלא רום
 עשרים כדאמרת: אשר בנינו. כלומר בנים
 שלנו יהיו לעתיד כאילנות גבוהין ומגודלים:
 ובנותינו. ובנות שלנו כוונות המחוטבות
 לתבנית כמל כלומר ככותל ההיכל
 מחוטבות כמל (דברים כט) מחוטב עציך
 ליטנא אחרינא אחינא דבית שני קאמר
 דקיס לן היכל ס' אורך ברום דהוא: לבוי
 דבי ויקא. לחלונות שהשמש והאור נכנסין
 בהן אבל השערים גבוהים יותר. ולהתיר פה
 של מטה. להתיר פה אלמים שהיו מדברים:
 להתיר פה של מטה. רחם של העקרת
 האובלות מן העלץ נפקות: איתמר נמי
 חוקיה וכו'. והיינו חך דלעיל לתרופה:
 מראהו כלבנו. וכתיב לעיל מינה שחורות
 כעורב וסמך ליה חבו ממתקים: ירויון מרשן
 ביתך. אמר לי רבי דלעיל מינה מהאי קרא
 מיירי ענינא דמרעבי את עצמו וקאמר
 ירויון מרשן ביתך שהקב"ה משביען לעוה"ב:
 מלא עומסו. מלא חופנו של הקב"ה טובה:
 וכי אפשר לומר כן. היאך אדם יכול לקבל
 מלא עומסו של הקב"ה והרי אין לו מקום
 ליתן דכל העולם כולו אינו אלא כמזרח ועד
 אנדל: באותן עולמות יתן לצדיק את
 העומס: כמדה שאדם מודד. אם מדר ונתן
 דקה לעני מלא חפניו הקב"ה מודד בחפניו
 ונותן לו: וכי אפשר לומר כן, שיהא הקב"ה
 נתון לאדם מלא חפניו והלא אינו יכול
 לסבול כל כך:
 הוי

שמיע לך. פי הא דתיב רבי יוחנן וקא דריש, עתיד הקדוש ברוך הוא להביא אבנים טובות ומרגליות, שהן שלשים על שלשים
 אמות, והוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידן בשערי ירושלים, שנאמר 'ושמתי פכוד שמשותיך ושעריך לאבני אקדה וגו'. לגלג
 עליו אותו תלמיד, אמר, השתא כבעיתא דצילצלא, לא משפחוני. כולי האי, משפחוני. לימים, הפליגה ספינתו בים, חוניהו למלאכי
 השרת, דקא מפסרי אבנים טובות ומרגליות. אמר להו, הני למאן. אמרי, עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בשערי ירושלים. פי הדר
 אשכחיה לרבי יוחנן דתיב וקא דריש, אמר ליה, רבי, דריש, ולך נאה לדרוש. כשם שאמרת, כך ראיתי. אמר לו, ריקה, אם לא
 ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, יתב ביה עיניה ועשאו גל של עצמות. מיתיבי, 'ואלך אהכם קוממיות', רבי מאיר
 אומר, מאתים אמה, כפתי קומות של אדם הראשון. רבי יהודה אומר, מאה אמה, כנגד היכל וכו', אמר 'אשר בנינו כפתיים
 מגודלים כפתיים כוונתו כוונתו מחוטבות תבנית היכל' וגו'. פי קאמר רבי יוחנן, לבוי דבי ויקא. מאי 'ועלהו לתרופה'? רבי יצחק
 בר אבודימו ורב חסדא, חד אמר, להתיר פה של מעלה. וחד אמר, להתיר פה של מטה. איתמר (נמי). חוקיה אמר, להתיר פה
 אילמין. בר קפרא אמר, להתיר פה עקרות. רבי יוחנן אמר, 'לתרופה' ממש. מאי 'לתרופה'? רבי שמואל בר נחמני אמר, לתואר
 פנים של בעלי הפה. דרש רבי יהודה ברבי סימון, כל המושחור פניו על דברי תורה בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מכהיק וניו
 לעולם הבא, שנאמר 'מראהו פלכגון בחור פארום'. אמר רבי הנחום ברבי הנילאי, כל המרעבי עצמו על דברי תורה בעולם הזה,
 הקדוש ברוך הוא משביעו לעולם הבא, שנאמר 'רויון מרשן ביתך ונחל עדינך תשקם'. פי אתא רב דימי אמר, עתיד הקדוש ברוך
 הוא ליתן לכל צדיק וצדיק 'מלא עומסו', שנאמר 'ברוך ה' יום יום ועמם לנו האל ישועתנו סלה'. אמר ליה אבוי, וכי אפשר לומר
 כן, והלא כבר נאמר 'מי מרד בשעלו מים ושמם בורת תבן'. אמר ליה, מאי טעמא לא שכחת באגדתא דאמרי במערכא משמיה
 דרבא בר מרי, עתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר 'לתחיל אוהבי יש ואוצרותיהם
 אמלא', 'יש' בגימטריא, תלת מאה ועשרה הוי. תניא, רבי מאיר אומר, כמדה שאדם מודד, מודדין לו, דכתיב 'בסאפאה בשלחה
 תריבנה'. אמר רבי הושע, וכי אפשר לומר כן, אדם נתן מלא עומסו לעני בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא נתן לו מלא עומסו
 לעולם הבא, והכתיב 'שמם בורת תבן'. ואתה, אי אתה אומר כן, איזו היא מדה מרובה, מדת טובה מרובה או מדת פועננות.

1 הוי אומר מדה טובה מרובה פורענות. בדמיה טובה כתיב דלתות ובמדת
2 פורענות כתיב ארובות דלת גדול מארובה דד' ארובות יש בדת במסכת יומא
3 בפרק יום הכפורים (דף ע"ג.) אלמא מדה טובה מרובה ומעכשיו אין לתמוה היאך
4 יש באדם כח לקבל שכר כל כך שהרי למדת פורענות נתון הקב"ה כח באדם
5 לקבלו כל שכן שנתון כח באדם לקבל מדה
6 טובה: צדוקים. ושכופרין באל חי: רב יוסף
7 אמר אף בספר בן סירא. שיש בו דברי
8 הבאי ובא עליהם לידי ביטול תורה: לא
9 תיפשוטו גילגמא מארדינה. כלומר לא תטול
10 עורו של דג אפילו מעל אונו מפני שאתה
11 מפסיד העור דאילו משכיה לחבלא
12 כהסדיא אלא צלי יתיה גנורא ואכול ביה
13 תרתין גריצין שאתה יכול לצלות עור הדג
14 עמו ולאכול בו שתי חלות דהוי לפתן לשתי
15 חלות: גילגמא. שם הדג ל"א לחכי נקט
16 מארדינה שדרכו של דג להתחיל הפשטו
17 מאונו: אי מפשטיה. אי ממשמעותיה קא
18 מתמחה באורייתא נמי כתיב: דלא לבעול
19 שלא כדרכיה. דאין הגון לאדם לשנות את
20 דרכו והיינו דאקמרי מארדינה: לא יישן. אינו
21 יכול לישן. קמנה. קודם שהביאה שתי
22 שערות: ענינה. משהביאה שתי שערות עד
23 שירבה שחור על הלכך הרי היא בוגרת:
24 כנערותה שמא תונה. משבגרה ראיה היא
25 לנשואין להכי אמר שלא הנשא: דויא.
26 דאגה: מנע רבים. אותם שאין לך עסק
27 עמדם מנעם מתוך ביותך. ולא הכל תביא
28 ביותך. אפילו אותם שאתה מתעסק עמדם
29 לא תביאם תדיר ליתך אלא מבחוץ תדבר
30 עמדם: איש רעים. שיש לו רעים הרבה:
31 להתרועע. לסוף מריעים לו שמתקוטט
32 עמדם: זלדקין. מי שזקנו דקה וחלושה:
33 קורטטין. תדע שחכם וחרף הוא ביותה:
34 עבדקו סכסן. מי שזקנו עבה שוטה הוא:
35 סכסן. כמו כל בר חנא סכסא בבבא
36 בתרא (דף ע"ד.) נפח בכסיה. מי שנפח
37 אופיא שבסוכה: לא צחי. בידוע שאינו צמא:
38 אמר במאי איכול לחמא. האומר באיזה
39 לפתן אוכל פת זה: סב לחמא מיניה. בידוע
40 שאינו רעב וקח הלחם מידו שאילו היה רעב
41 היה אוכל מאן דאית ליה מעברתא
42 בדקניה. שזקנו מחולק ומפוצל ויש בין שני

שבילות במין מעבר: כולי עלמא לא יכלי ליה. בערמימותיה דמתוך שחשב כל
ימיו בערמות הוא משים ידו לזקנו ומושר כאדם שמחשב עד שנקרחה ל"א גרסין
הכרתא מי שיש לו היכר בוקנו שסעד כולי עלמא שלא סעדו אין יכולין להניע
לכחו ל"א גוררתא והוא לשון קרחה וכל הני דברי רוח ולכך אין קורין בו: דרשנין.
כלומר אמרין להו בפרקא משמענין להו
לכולי עלמא כגון כל הני אשה טובה כי
אשה רעה צרעת לבעלה מה תקנתו יגרשנה
מביתו כך הלשון של ספר בן סירא אשה
רעה מתנה רעה ל"ג: כפליים. מרוב הנאה
חשובין ככפליים: אי תט אצל בעלה.
למסור עמו יין ושכר: רבים היו פצעי רובל.
כמה וכמה מכות מקבל רובל המחזיר בעיר
[ותושא] תכשיטי נשים ועסקו עמדם
שפעמים שמוצאו בעלה עמה מתידוך עם
אשתו ומכוחו ופוצעה: המרגילים לדבר
עבירה. ינאף הרי הן בניצויץ מבעיר גחלת
כשביב המבעיר את הפחם כך כל אשר להם
כלה והולך: גחלת. אקרי פחם שאינו בוטר
כדאמרין (ברכות דף נ"ג.) גחלים עוממות.
מ"ד: ככליוב. דירה של עופות: רבים יחיו
דורשי שלומך. שתהא מתאבה עם הכל ואף
על פי כן לא תגלה סודך לכולם אלא לאחד
מני אלף: מה ילד יום. מה אירע היום שמא
למחר איננו שמת הוא היום: ונמצא. שמציר
על יום שאינו עתיד לראות היינו עולם
שאינו שלו שהוא מצטער עליו ודואג על
חנם מיום המחרת שלא תבא עליו צרה: כל
ימי עני רעים ושוב לב משתה. ספוק הוא
במשלי (סו): בשפל ננים ננו. שעני הוא ואינו
יכול להגבידו לפיכך ממטר גנים לגנו שוירד
מטר הגנים הגבוהים לגנו ומולפים עליו
הגשמים הרי לו מנוחה אפילו לילות:
במרום אקין כלבו. שאין לו השגת יד
לקנות כרם בשפלה בדמים יקרים וקונה לו
באחד מן ההרים בוול וכל עפר שהוא
מוציא לובל (ולדיר) מולץ הרחוק מן החר
לשאר כלבים. ששבקעה ונמצא העני נפסה:
בעלי תלמוד. שקשה לתלמוד מרוב קושיות
וסוגיות שיש בה משנה. נוחה לתלמוד: רבא
אמר איפכא. דבעלי תלמוד נהנין מגיעו
שירדו לתורות איסור והיתר אבל בעלי
משנה שונה ואינו יודע מזה אומר דאין
מורין הלכה מתוך משנה: יסכך. יתחבם:
שערותו

1 הוי אומר, מדה טובה מרובה פורענות. במדה
2 טובה, כתיב ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח,
3 וימטר עליהם מן האבול. ובמידת פורענות, הוא
4 אומר וארובות השמים נפתחו. במידת פורענות
5 כתיב ויצאו וראו בפיגרי האנשים הפושעים בי פי
6 תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל
7 בשר, והלא אדם מושטי אצבעו באור פעולם הנה,
8 מדך נכרה. אלא, פשם שנותן הקדוש ברוך הוא פח
9 ברשעים לקבל פורענותם, קד נותן הקדוש ברוך
10 הוא פח בצדיקים לקבל טובותיו: רבי עקיבא אומר,
11 אף הקורא בספרים החיצונים וכו': תנא, בספרי
12 צדוקים. רב יוסף אמר, בספר בן סירא נמי אסור
13 למקרי. אמר ליה אבוי, מאי טעמא. אילמא, משום
14 דקתב [ביה] לא תינמשו גילגמא מארדינה דלא לייל
15 משפיה לחבלא, אלא צלי יתיה גנורא ואיכול ביה
16 תרתין גריצין. אי מפשטיה, באורייתא נמי כתב
17 לא תשחית את עצה. אי מדרשא, אורח ארעא קא
18 משמע לך, דלא ליבעול שלא בדרבה. ואלא משום
19 דכתיב בת לאביה מטמונת שוא, מפחדה לא יישן
20 בלילה. בקטנותה, שפמא התפתה. בגערותה, שפמא
21 תונה. בגרה, שפמא לא תינשא. נישאת, שפמא לא
22 יהיו לה בנים. הוקינה, שפמא תעשה שפפים. הא,
23 רבנן נמי אמרוה, אי אפשר לעולם בלא זכרים
24 ובלא נקבות, אשרי מי שגביו זכרים, אוי לו למי
25 שגביו נקבות. אלא, משום דכתיב לא תעיל דוויא
26 בלילה, דגברי גיפרין קטל דוויא. הא, שלמה אמרה
27 דאגה בלב איש ושחנה. רבי אמר ורבי אפי, חד
28 אמר, ושיחנה מדעתו. וחד אמר, ושיחנה לאחריים.
29 ואלא, משום דכתיב מנע רבים מתוך ביתך ואלא
30 הכל תביא אל ביתך. והא, רבי נמי אמרה, דתינא,
31 רבי אומר, לעולם לא ירבה אדם רעים בתוך ביתו, שצמור איש רעים להתרועע. אלא,
32 משום דכתיב וידקן, עבדקו, סכסן. דנפח בכסיה, לא צחי. אמר רב יוסף, במאי איכול לחמא, מאן דאית
33 ליה מעברתא בדיקניה, כולי עלמא לא יכלי ליה. אמר רב יוסף, מילי מעלייתא דאית ביה, דרשנין להו. אשה טובה, מתנה
34 טובה, בחיק ירא אלהים תנתן. אשה רעה, צרעת לבעלה. מאי תקנתיה, גרשנה מביתו ויתרפא מצרעתו. אשה יפה, אשרי
35 בעלה, מספר ימיו כפלים. העלם עניו מאשת חן, פן תלכד במצודתה. אל תט אצל בעלה למסוד עמו ויו ושכר, כי בתואר
36 אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרונגה. רבים היו פצעי רובל, המרגילים לדבר ערוה, בניצויץ מבעיר גחלת. ככליוב
37 מלא עוף, פן פתיהם מלאים מרמה, מנע רבים מתוך ביתך, ולא הכל תביא ביתך, רבים יהיו דורשי שלומך, גלה סודך
38 לאחד מאלה. משוכבת חיקך שומר פתחי פידך, אל תצר צרת מחר, כי לא תדע מה ילד יום, שפמא למחר איננו ונמצא
39 מצטער על עולם שאינו שלו. כל ימי עני רעים, בן סירא אומר, אף לילות, בשפל גנים ננו, ובמרום הרים פרמו, ממטר גנים
40 לגנו ומעפר פרמו לכרמים. [סימן זר"א, רב"א, מרש"א, חנינ"א, טובי"ה, ינא", יפה", יוחנ"ן, מר"ם, יהוש"ע, מקצ"א].
41 אמר רבי זורא, אמר רב, מאי דכתיב כל ימי עני רעים, אלו בעלי תלמוד. וטוב לב משתה תמיד, אלו בעלי משנה. רבא
42 אמר, איפכא. והיינו דאמר רב מרש"א משמיה דרבא, מאי דכתיב מפסע אגנים ועצב בהם, אלו בעלי משנה. ובוקע עצים
43 יפכן בס' אלו בעלי תלמוד. רבי חנינא אומר, כל ימי עני רעים, זה מי שיש לו אשה רעה. וטוב לב משתה תמיד, זה
44 שיש לו אשה טובה. רבי ינאי אומר, כל ימי עני רעים, זה אסמנים. וטוב לב משתה תמיד, זה שדעתו יפה. רבי יוחנן
45 אמר, כל ימי עני רעים, זה רחמני. וטוב לב משתה תמיד זה אכזרי. רבי יהושע בן לוי אמר, כל ימי עני רעים, זה
שדעתו

שלמה המלך אמר דבר זה, שנאמר (משלי יב כה) 'דְּאֵנָה כְּלָב אִישׁ
 וְשִׁנְהָה, ודרשו לשון זו גם כאילו נאמר 'שִׁנְהָה, ונחלקו בזה רבי
 אמי ורבי אמי, חד מהם אמר, 'שִׁנְהָה מְדַעְתוֹ' - יסח דעתו
 מדאגתו, ולא יחשוב בה, וחד אמר, 'שִׁנְהָה לְאֶחָרִים' - יספר
 לאחרים על דאגתו, ועל כל פנים מבואר כאן שלא טוב לו לאדם
 להיות שרוי בדאגה, ואם כן אין אלו דברים בטלים.
 וְאֵלָּא מִשּׁוֹם דְּכֵתִיב בְּבֵן סִירָא, 'מְנַע רַבִּים מִתּוֹךְ בֵּיתָךְ' - מנע בני
 אדם שאין לך עסק עמהם ואינך צריך אותם מלהכנס לביתך, וְאֵלָּא
 הִכַּל תְּבִיא אֶל בֵּיתְךָ' - ואף אותם שאתה מתעסק עמהם, אל
 תכניסם תמיד לביתך, אלא השתדל לדבר עמהם בחוץ. וְהָא רַבִּי
 נְמִי אָמְרָה - והרי גם רבי יהודה הנשיא אמר כן, דְּתִנְיָא בְּרִייתָא,
 רַבִּי אֱוִיבָר, לְעוֹלָם לֹא יִרְבֶּה אָדָם רַעִים וְחִבְרִים כְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שְׁנֵאמַר
 (משלי יח כד) 'אִישׁ רַעִים לְהִתְרוֹעֵעַ' - אדם שיש לו חברים רבים, סופו
 שאותם חברים מרעים לו, כיון שהוא מתקוטט עמהם.
 אֵלָּא מִשּׁוֹם דְּכֵתִיב בְּבֵן סִירָא דְּרַבִּים בְּטִלִּים אֵלּוּ, וְלִדְקָן - אדם
 שזקנו דק וחלש, קוֹרְמָן - הוא חכם וחרף מאד. עֲבָדְקָן - אדם
 שזקנו עבה, סְכָסָן - הוא שוטה. דְּנִפְחָ בְּכִסְיָה - הנושף בכוסו
 להסיר את הקצף שעל גבי היין, לֹא צָחִי - הרי זה סימן שאינו
 צמא, שאם לא כן היה ממחר לשתותה. וכן אם אָמַר הָאֲדָם בְּמֵיא
 אִיבּוֹל לְחָמָא - עם איזה לפתן אוכל את הלחם, לְחָמָא סָב מֵינִיה
 - טול ממנו את הלחם, כיון שאינו רעב, שאילו היה רעב היה
 אוכל את הלחם כמות שהוא. מָאן דְּאִית לִיה מַעְבְּרָתָא בְּרִיגִיָּה -
 אדם שזקנו מחולק לשנים וביניהם יש לו כמין מעבר ביניהם, בּוֹרִי
 עֲלָמָא לֹא יִבְלִי לִיה - כל בני האדם אינם יכולים להתגבר על
 ערמוניותו, שמחמת שהוא חושב כל ימיו מחשבות ערמה הרי
 הוא מניח ידו בוקנו ומתלש בשערו, עד שנקרחה אמצעיית זקנו,
 שכל הדברים הללו הם דברים בטלים, ולכן אסור לקרוא בספרו.
 הגמרא מבארת שמכל מקום יש דברים שמתור לקרוא בן סירא:
 אָמַר רַב יוֹסֵף, אֵף שֶׁאֲסוּר לְעֹסֵק בְּסִפְרֵי זֶה מִחֻמְתָּא דְּדַרְבֵּי בְּטִלִּים
 שבו, מכל מקום מילי מַעְלִייתָא דְּאִית בֵּיה דְּרִישֵׁינָן לְהוּ - יש לדרוש
 ברבים את הדברים הטובים הכתובים בו, ואילו הם הדברים
 הטובים שבו, אִשֶׁה טוֹבָה הִיא מִתְּנֵה טוֹבָה, בְּחִיק אֲדָם יִרָא
 אֱלֹהִים תְּתָן - תנשא לו. אִשֶׁה רַעָה, הִיא כְּצִרְעָתָא לְבַעֲלָהּ, מֵאִי
 תִּקְרָתֶיהָ - מה תקנתו של אדם שנשאה, וְנִרְשָׁנָה מִבֵּיתוֹ וְיִתְרַפָּא
 מִצִּירְתוֹ. אִשֶׁה יָפָה, אִשְׁרֵי בְּעָלָהּ, שמתוך הנאתו מספר יָמָיו נחשב
 כבָּסָלִים. תְּעָלִם עֵינָיָא מֵאִשְׁתָּא חֵן שֶׁהִיא אִשְׁתָּא אִישׁ, מִן תְּלָבַד
 בְּמִצְרִיתָהּ, אֵל תָּט - אל תטה את דרכך אֵלָּא בְּעָלָהּ לְמִסְבּוֹ וְלִמְזוּג
 ולשתותו עִמּוֹ יָן וְשָׂכַר, כִּי בְּתוֹרָא אִשֶׁה יָפָה אֲנָשִׁים רַבִּים הוֹשַׁתְתוּ
 - נכשלו ונַעֲצוּמִים כָּל הַרְוִיָּה. רַבִּים הָיוּ פְּעָעִי רוֹבְלֵי הַמִּסְתוּבָב
 בעיירות למכור תכשיטי נשים, שלפעמים הוא בבית אשה למכור
 לה תכשיטים, וכשמוצאו בעלה בביתו מתיחד עם אשתו, מכזה
 ופוצעו. בני אדם הַמְרַגְלִים עצמם לְדַבֵּר עֲרִוּה וְהוֹטָאִים, הִרִי זֶה
 בְּנִיצוּץ מְקַעֵר נְהָלָת - כמו שניצוץ אש אחד מבעיר את כל הפחם,
 כך חטאיהם מכלים את כל אשר להם, ועליהם נאמר הפסוק (ירמיה
 ה כ) 'בְּכִלּוֹב מָלֵא עֵינָי, שְׁהַעֲפוֹת נִרְאִים מִבְּחוּץ, וְאֵף נוֹצוּתֵיהֶם
 יוֹצְאוֹת חוּצָה, בֵּן בְּתֵיהֶם שֶׁל אוֹתָם בְּנֵי אֲדָם הַרְגִילִים בַּעֲרֹה
 מֵלֵאִים מְרַמָּה, וְלֹא יִתְכֵן שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה מַעֲרַמְתָּם בְּחוּץ.
 ממשיכה הגמרא להביא דברים טובים הכתובים בספר בן סירא:
 מְנַע רַבִּים מִתּוֹךְ בֵּיתָךְ - אל תכניס לביתך את האנשים שאינך
 זקוק להם לעסקיך, וְאֵלָּא הִכַּל תְּבִיא אֶל בֵּיתְךָ - אף את אותם
 שנצרכים לעסקיך, אל תביאם תמיד לתוך ביתך, אלא בדרך כלל
 תדבר עמהם בחוץ. רַבִּים הָיוּ דוֹרְשֵׁי שְׁלֹמֹךְ - תהיה ידך אוהבו
 על כל בני האדם, ואף על פי כן יִגְלַה סוֹדְךָ רַק לְאֶחָד מֵאֵלֶּה מִכֵּל
 ידידך, ועל זה נאמר (מִיכָה ו ה) 'אִישׁ מִשׁוֹבְבֵי חֵיקְךָ - מאשתך, שְׁמוֹד
 פְּתָחֵי סוֹדְךָ' - שלא תספר לה את סודותיך.

הָיוּ אוֹמְרֵי, מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה מְפִדָּה פּוֹרְעָנוֹת, וְרֵאִיָּה לְדַבֵּר,
 שְׂמִיחָה טוֹבָה - לגבי ירידת המן במדבר כְּתִיב (תהלים עח כגכד) 'וַיִּצְוּ
 שְׂחָקִים מִמֶּעַל וְדָלְתֵי שָׁמַיִם פִּתְּחוּ, וַיִּמְטֵר עֲלֵיהֶם מִן הַלַּאֲבֹל, והיינו
 שנפתחה להם הטובה במידה של שתי 'דלתות', וְכִמְדִית פּוֹרְעָנוֹת
 - לגבי ירידת המבול הוא אוֹמַר (בראשית ז יא) 'וַיִּרְוּבוּ הַחַיָּוִיִּם
 נִפְתְּחוּ, שנפתחה עליהם הרעה בשיעור של שתי 'ארובות', וכיון
 שארבע ארובות יש בדלת נמצאת מידה טובה מרובה ארבעה
 פעמים על מידת פורענות.
 והראיה לכך שמידת פורענות ניתנת על האדם יותר ממה שהוא
 יכול לסבול, שהרי בְּמִידַת פּוֹרְעָנוֹת כְּתִיב (שעשה יו כד) 'וַיִּצְאוּ וְרָאוּ
 בַּפְּנֵי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה
 וְהָיוּ דְרָאוּן לְכָל בָּשָׂר, וְהָלֹא אִם אִיִּם מוֹשִׁיט אֲצַבְעוֹ כְּאֹר וְבִאשׁוּ
 לְעוֹלָם הָיָה מִיָּד נִכְבָּה, ואף על פי כן כתוב בפסוק שהאש של
 הרשעים לא תכבה לעולם, ויתן בהם ה' כח לסבול, מסיים רבי
 מאיר את תשובתו, אֵלָּא בְּשֵׁם שְׁנֵיתֵי הַקְּדוּשׁ כְּרֹף הוּא בְּחַ בְּרַשְׁעִים
 לְקַבֵּל פּוֹרְעָנוֹתָם, כמו שהתבאר עתה, כִּף נִתַּן הַקְּדוּשׁ כְּרֹף הוּא
 בְּחַ בְּצַדִּיקִים לְקַבֵּל טוֹבָתָם, שבאותה מידה שאדם מודד מודדים
 לו, והנותן מלא חופניו לעני יקבל טובה מה' בשיעור מלא חופניו,
 ויתן בו ה' כח לקבל את כל הטובה הו.
 שנינו במשנה (ז.י) 'ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, רַבִּי עֲקִיבָא
 אוֹמַר, אֵף הַקּוֹרָא בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים'.
 הגמרא מבארת מה הם 'ספרים חיצונים' שאסור לקרוא בהם: תָּנָא
 - שנינו ברביטא שכותב רבי עקיבא היא לקורא בְּסִפְרֵי חִיצוֹנִים,
 שְׁכּוֹפְרִים בַּה'. רַב יוֹסֵף אָמַר, בְּסִפְרֵי 'בֶּן סִירָא' נְמִי אָסוּר לְמִקְרֵי -
 גם כן אסור לקרוא, לפי שיש בו דברים בטלים, והקורא בו בא
 לדידי ביטול תורה.
 אָמַר לִיה אֲבִי רַב יוֹסֵף, מֵאִי מַעְבָּא - אלו דברים בטלים כתובים
 בו, שמחמת כן אסור לקרוא בו. אֵילִימָא מִשּׁוֹם דְּכֵתִב [בֵּיתָ] כַּר,
 לֵאמֹר תִּנְיֹשׁ גִּילְדָנָא מֵאוֹדְנָה דְּלֹא לִיזִיל מְסִיבָה לְחִבְלָא' - לא
 תקלף דג שמו 'גילדנא', אפילו לא את העור של אוזנו, שלא
 ילך העור לאיבוד ותפסידו, אֵלָּא צְלִי וְתִיהָ בְּנוֹרָא וְאִיבּוֹל בֵּיה
 תִּרְתִּין וְרִיזִים' - אלא צלה אותו באש, ומתוך שהוא גדול תוכל
 לאכול עימו שתי חלות, שדבר זה נראה כדברים בטלים. והרי אֵי
 מְסִיבָה - אם נדון את הדבר כפי פשוטו, שלא ישלך לאיבוד
 את עור הדג, בְּאוֹרִיתָא נְמִי כְּתִב - בתורה גם כן כתוב דבר מעין
 זה, שנאמר (דברים כ"ט) 'כִּי תִצְרֹךְ אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עִלְיָהּ
 לְחַפְּשָׁה לֹא תִשְׁחִית אֶת עֵצָהּ, הִיא שֶׁהַקְּפִידָה הַתּוֹרָה עַל הַשְּׁחָתוֹת
 אֵילָן בְּחַיָּבָם, וכן גם יש להקפיד על איבוד עור הדג. אֵי מְדַרְשָׁא
 - ואם כוונתך למה שרמזו בן סירא בדבריו אלו, הרי גם זה אינו
 בכלל דברים בטלים, אלא אוֹרְחָ אֲרַעָא קָא מְשַׁמַּע לָן - לימד
 אותנו מנהג דרך ארץ, דְּלֹא לִיבְעוֹל אֲדָם אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא בְּרַבְרָה,
 שלא יוציא זרעו לבטלה.
 ממשיך אביי וְאֵלָּא מִשּׁוֹם דְּכֵתִיב בְּסִפְרֵי בֵּן סִירָא דְּבַר זֶה, פֶּתַח
 לְאִבְיָה הִיא 'מְמַמְנָת שׂוּא', מִפְּתַחָה לֹא יִישַׁן בְּלִילָהּ, ומה הפחד
 שיש לאדם על בתו, בְּקִמְנוּתָהּ - קודם שהביאה שתי שערות,
 שְׂמָא תִּתְפַּתָּה לזנות. בְּנַעֲרֻתָהּ - אחרי שהביאה שתי שערות,
 וקודם שבגרה, ואינה ראויה עדיין לנישואין, שְׂמָא תִּנְהָה בְּנִרְהָ,
 והיא ראויה להנשא, שְׂמָא לֹא תִּנְשָׂא. נִשְׂאָתָּא, שְׂמָא לֹא הָיוּ לָהּ
 בְּנִים. הַקְּוִינָה, שְׂמָא תַעֲשֶׂה בְּשָׂפִים, ואף דבר זה נראה כדברים
 בטלים. הָא רַבְּנָן נְמִי אָמְרִיָּה - הרי גם חכמים אמרו כן, 'אֵי אֲפִשְׁר
 לְעוֹלָם בְּלֹא זָכְרִים וְבְלֹא נִקְבּוֹת, אֲשֶׁרֵי מִי שְׁבָנִי וְזָכְרִים, אוֹי לוֹ לְמִי
 שְׁבָנִי נִקְבּוֹת'.
 אֵלָּא מִה תֵּאמַר, שזוהו מִשּׁוֹם דְּכֵתִיב בְּסִפְרֵי בֵּן סִירָא 'לֹא תַעֲלֵי וְיִוּא
 בְּבִקְרָה, הַבְּרִי גִבְרִין קָטַל הָיוּ' - לא תביא דאגה בלבך, שהרי
 הדאגה הורגת אפילו אנשים גיבורים, הָא שְׁלֵמָה אָמְרָה - הרי גם

56 איסור. וכן לוחשין לחישת נהשים ועקרבים בשבת כדי שלא יזיקו,
 57 ואין בכך משום צידה, אף שמחמת הלחשים אין הנחשים
 58 והעקרבים יכולים לזוז ממקומם. ועקרבים כלי של ברזל על גב
 59 העין כדי לקררה בשבת. אמר רבן שמעון בן גמליאל, במה דברים
 60 אמורים שמותר להעביר כלי על גבי העין, ככלי הנמשל - שמותר
 61 לטלטלו בשבת, כגון מפתח, סכין וטבעת, אבל ככלי שאינו נמשל,
 62 שגורו חכמים באיסור 'מוקצה' שלא יטלטלוהו, אסור להניחו על
 63 גב העין.
 64 אומרת הברייתא דין נוסף: ואין שואלין בדבר שדים בשבת - אדם
 65 שאיבד חפץ אינו ראוי לשאול את השדים היכן הוא, כיון שנאמר
 66 בישעיה (נח"ג) על יום השבת ויבדדו מעשות דרכיך ממציא חפצך
 67 ודבר דבר, וחיפוש חפציו על ידי שדים כולו באיסור של ממציא
 68 חפצך. רבי יוסי אומר, אף בחול אסור לשאול את השדים היכן
 69 חפציו שאבדו, כטעם שיבואר להלן.
 70 אמר רב הונא, (אין) הלכה ברבי יוסי ממשך רב הונא ואומר, ואף
 71 רבי יוסי לא אמרה, שאסור לשאול בחול, אלא משום סכנה שיש
 72 בדבר, שלפעמים מכריח את השד לומר לו דבר שאינו רוצה,
 73 ומתוך כך כועס עליו ומזיקו, כי הא - כמו מעשה זה שהיה, דרב
 74 יצחק בר יוסה, דמחמת שדיה שואל את השד ביקש הלה להזיקו
 75 ואילע פארוא - נבלע בעץ ארז, ואתעביד ליה ניא - ונעשה לו
 76 נס, פקע ארזא ופליטיה - התבקע הארז ופלטו, ולכן אסר רבי יוסי
 77 להשתמש בשאלת שדים אף ביום חול.
 78 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין רפואה בשבת: תנו רבנן, סבין
 79 ומשמשין בכני מעיים של חולה בשבת, ובקד שלא יעשה כדרך
 80 שהוא עושה בחול.
 81 מבררת הגמרא: היכי עביד - כיצד הוא עושה את הסיכה
 82 והמשמוש בשבת, שלא יהא זה כדרך העשיה בחול. רבי חמא
 83 ברבי חנינא אמר, סך ואחר כך משמש, ויש בזה שינוי, כיון שבחול
 84 הדרך היא למשמש תחילה ואחר כך לסוך. רבי יוחנן אמר, סך
 85 ומשמש בבת אחת, שרק זה נחשב שינוי, אבל לא יסוך ואחר כך
 86 ימשמש.
 87 הגמרא ממשיכה לדון בשאלת שדים: תנו רבנן, שרי שמן - שאלת
 88 שדים שנעשית על ידי שמן, ושרי ביצים - שאלה הנעשית על ידי
 89 קליפות של ביצים, מותרין לשאול בהן, כיון שאין בהם סכנה, אלא
 90 הטעם שאין שואלים הוא מפני שמכובדן - שהם משקרים, ואין
 91 תועלת בתשובתם.
 92 ממשיכה הברייתא: אותם ששואלים בשמן, לוחשין בשאילתם רק
 93 על שמן שנמצא בכלי, ואין הם לוחשין על שמן שנמצא ביד, כיון
 94 שאין להם תועלת בשאלה זו, לפיכך, סבין משמן שפירי - יכול
 95 אדם לסוך את עצמו משמן הנמצא ביד של אחר ואינו צריך
 96 לחשוש שנשאלו בו לשדים, ואין סבין משמן שפירי, כיון שיתכן
 97 שנשאלו בו השדים ויש בו משום סכנת שד.
 98 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב יצחק בר שמואל בר מרתא,
 99 אקלע להווא אושפיוא - הודמן למלון אחד, אייתי ליה מישחא
 100 במנא - הביאו לפניו שמן בכלי, שח - סך בו רב יצחק את פניו,
 101 נפקן ליה צימחי באפיה - ומחמת כך יצאו לו פצעים בפניו, לפי
 102 שהיה זה שמן שנשאלו בו לשדים, והזיקו השד. נפק לשוק - יצא
 103 רב יצחק לשוק, חיותיה הויה איתתא - ראתה אותו אשה אחת
 104 שהיתה בקיאה במעשי לחישות, אמרה, ויקא דחמת קא חוניה חכא
 105 - אני רואה שנאחו כך שד ששמו חמת, עבדא ליה מלתא, ואיתיבי
 106 - עתה לו דבר מסוים המועיל לסלק את השד, והתרפא רב
 107 יצחק.
 108 הגמרא מביאה מימרא בענין רפואות: אמר ליה רבי אבא לרבה בר
 109 מרי, בתיב - נאמר בפסוק (שמות טו ב) ויאמר אם שמוע תשמעו
 110 לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל

1 שדעתי קצח - שנותן ללבו את כל דאגות חברו, וכן דואג שמה
 2 יבואו לו מאורעות רעים, וטוב לב משתה תמיד, זה שדעתי רחבה,
 3 ואינו דואג כל כך.
 4 הגמרא דנה בביאור הפסוק על פי פשוטו: ואמר רבי יהושע בן לוי,
 5 נאמר בפסוק קל ימי עני רעים, וקשה, כיצד ניתן לומר כן, והאיכא
 6 - והרי יש שבתות ימים טובים, שאף עני שבשיראל יש לו מעדנים
 7 לאכול. מתרצת הגמרא: פסוק זה מתפרש בדשמואל, דאמר
 8 שמואל, שינוי קת - שינוי הרגל האכילה של האדם, תחלת - הוא
 9 הגורם לחולי מעיים, ונמצא שאף שבתות ימים טובים הם רעים
 10 עבור העני, שהוא משנה את דרך אכילתו לאכילת מעדנים שאינו
 11 רגיל בהם בימות השבוע, ודבר זה גורם לו לחולי מעיים.
 12 תנו רבנן, הקורא פסוק של שיר השירים, ועושה אותו כמין וקר
 13 - שר אותו במנגינה של שיר, ולא ננגינת טעמי המקרא של
 14 אותו פסוק, שדבר זה אסור בכל פסוק, ואפילו בפסוקי שיר
 15 השירים שעיקרם הוא שירה, וכן הקורא פסוק בבית משהאית
 16 של יין בלא זמנו - שלא בזמן המתאים לאמירת אותו פסוק,
 17 אלא אומר כדי לשחוק עם בני המשתה, מביא רעה לעולם.
 18 והטעם לכך, מפני שבאותו זמן התורה הוגרת שק, ועומדת לפני
 19 הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, רבונו של עולם, עשאוני כדרך
 20 כבוד שפוננני בו לצים. אמר לה הקדוש ברוך הוא לתורה, בתי,
 21 בשעה שיראל אוקלין ושותו, במה יתעסקו אם לא בפסוקי
 22 התורה. אמרה לפניו, רבונו של עולם, אם בעלי מקרא הן, יעסקו
 23 התורה ובנביאים ובכתובים. אם בעלי משנה הן, יעסקו במשנה,
 24 בהלכות ובהגדות, ואם בעלי תלמוד הן, יעסקו בהלכות פסח
 25 בפסח, בהלכות עצרת בעצרת, בהלכות חג פקח, ואינם צריכים
 26 לעשות מפסוקי התורה שירים.
 27 העיר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא, כל הקורא
 28 פסוק בזמנו, כגון שמקדש ביום טוב על היין ואומר עליו פסוקים
 29 מעיניו של יום טוב, מביא מזבח לעולם, שניאמר (משלי טו ב) שמוקה
 30 לאיש במענה פיו ודבר בתינו מה טוב!
 31 שינוי במענה: רבי עקיבא אומר, אף הקורא בספרים החיצונים,
 32 והלוחש על המזבח וכו' ואומר כל המחלה אשר שמת במצרים לא
 33 אשים עליך כי אני ה' רפאך, אין לו חלק לעולם הבא.
 34 הגמרא מבארת את דברי רבי עקיבא: אמר רבי יוחנן, דין זה
 35 שהלוחש על המכה אין לו חלק לעולם הבא, וברוך קת - רק אם
 36 ירק עליה קודם לכן, ועושו הוא לפי שאין מוכרין שם שמים על
 37 הרקיקה, שזוהו דרך בזיון, אבל ללא ריקקה מותר להזכיר פסוקים
 38 על המכה.
 39 הגמרא מבארת אילו פסוקים אסור ללוחש על הרקיקה: איתמר,
 40 רב אמר, אפילו את הפסוק יגע צרעת פי תדיה באדם והובא אל
 41 הכהן (ויקרא יג ט), שאין בו הזכרת השם, אסור להזכירו על הרקיקה
 42 לשם רפואה, והעושה כן אין לו חלק לעולם הבא. והוה שלא
 43 כדברי רבי יוחנן, האומר שרק המזכיר שם שמים על הרקיקה אין
 44 לו חלק לעולם הבא.
 45 רבי חנינא אמר, אפילו את הפסוק ויקרא אל משה (ויקרא א א), שאין
 46 בו הזכרת נגעים ומחלות שיכול האדם להעלות בדעתו שתועיל
 47 לו אמירת הפסוק בלחש, אלא כוונתו ללמוד תורה ולהתרפא
 48 בזכות לימוד התורה, גם כן אסור ללוחש על המכה, כיון שהוא
 49 מראה בזה כאילו סגולת התורה היא לרפאות מחלות, ובאמת
 50 סגולת התורה יתירה שמונעת מלכתחילה את המחלות מלבוא
 51 על האדם.
 52 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת גם בענין לחשים: תנו רבנן, אף
 53 שאסור חכמים להשתמש בשבת ברפואות (שבת נג), מכל מקום
 54 סבין ומשמשין בכני מעיים של חולה בשבת, כיון שסיכה אינה
 55 כרפואה אלא כשתיה, כמבואר במסכת שבת (פא), ואין בכך

1 ולוחשין על נחשים ועל עקרבים בשבת. בשביל שלא ייקו ואין בכך משום צידה: 34
 2 כלי על העין. שכן דרך ליתן כלי מתכות על העין כדי לקרר העין. אינ כגון שעושין 35
 3 לאדם שחש בעינו מקפים עינו בטבעת: כלי הניטל. כגון מפתח סכין וטבעת: בדבר 36
 4 שרים. שכן עושין כשאובדין שום דבר שואלין במעשה שדים והם מגידים להם 37
 5 ואסור לעשות בשבת משום ממצוא חפץ 38
 6 (שעריה נח). אף בחול אסור. לשאלו בשדים 39
 7 כדמפרש לקמן משום סכנה: כי הא דרב 40
 8 יצחק. היה שואל במעשה שדים ובקש השד 41
 9 להזיקו ונעשה לו נס ובלעו הארז: כך ואחר 42
 10 כך ממשמש. היו שנוי דבחול דרך למשמש 43
 11 ואח"כ לטור: שרי שמן. יש מעשה שדים 44
 12 ושואלין על ידי שמן וקרי להו שרי שמן 45
 13 והיינו שרי בחון ויש ששואלין בשפופרת של 46
 14 ביצה וקרי להו שרי ביצים: אלא שמכובין. 47
 15 לכך נמנעו מלשאלו בהו: לחושם על שמן 48
 16 שבבלי. אותן העושין מעשה שדים דרכן 49
 17 ללחוש על שמן שבבלי ואין דרכן ללחוש 50
 18 על שמן שביד שאינו מהגיל לפיכך אדם 51
 19 יכול לטור על ידו משמן שביד ואין לחוש 52
 20 שמו נעשה בו מעשה שדים ואין בו סכנת 53
 21 השד: שהו סך שמן בפניו: צפוחו. אבעבועות 54
 22 מלנ"ץ: ויקא דחמת. רוח של אותו שד 55
 23 ששמו חמת אני רואה בפניו שאחזקה: חמה 56
 24 עוזה יש בעולם. על עצמו היה אומר: שכעס 57
 25 עליו המקום והכביר חוליה: שכל זמן שהייתי 58
 26 רואה את רבי שאין יינו מהמיץ וכו'. 59
 27 כלומר שהיתה הצלחה בכל מעשיו: אמרתי 60
 28 קבל רבי את עולמו. כל שכרו: רואה רבי 61
 29 בצער. ושכרו משתמר להבא לכך אני שומת: 62
 30 מדביש. מתקלקל ונעשה צלול מחמת 63
 31 חמימות: כלום חסרתו. שאתה אומר אני 64
 32 טובל עונותי: שגלגל חמה בעולם הזה. ולא 65
 33 לעתיד שמאורות מתחדשות: חביבין יסורין. 66
 34 שמכפרין עליו: 67

1 שרעתו קצרה. משים ללבו כל דאגות חבירו ודואג על כל מה שעתיד לבא עליו: 1
 2 רחבה. ואינו משים ללבו דאגה כל כך ל"א דעתו קצרה רגזו: והא איכא שבתות 3
 4 וימים טובים. שאין לך עני ישראל שאין לו מערנים: שנוי וסת. משנה וסת ואוכל 5
 6 יותר שאינו רגיל לאכול היינו תחילת חולי מעיים לפיכך אפילו שבתות ויר"ט רעים 7
 8 לו: ה"ג הקורא שיר השירים ועושה אותו 9
 10 כמין זמר. שקורא בנגינה אחרת שאינו נקוד 11
 12 בה ועושה אותה כמין שיר אע"פ שמשיר 13
 14 השירים הוא ועיקרו שיר אסור לעשותו 15
 16 כמין שיר אלא בקריאתו: הקורא פסוק 17
 18 בבית המשתאות בלא זמנו. במיסב על יינו 19
 20 עושה שחיקותיו בדברי תורה וקורא פסוקים 21
 22 בקול רם לשחק בהם בני המשתה אבל אם 23
 24 אומר בזמנו על המשתה כגון שהוא יום 25
 26 טוב ונטול כוס בידו ואומר עליו דברי הגדה 27
 28 ופסוקים מענינו של יום מביא טובה לעולם: 29
 30 ובריקק. שכן דרך מלחשים לרקק קודם 31
 32 הלחש ואסור להוכיח פסוק על הלחשה ויש 33
 34 לחשים שדרכן לרקק אחריהם ואומר אותן 35
 36 בלשון לעז ומזכירין להם שם בלשון לעז 37
 38 וא"ל רבי דמותר דאין אסור אלא לחוש 39
 40 אחר הרקיקה דנראה שמוכיר השם על 41
 42 הרקיקה ועוד לא נאסר אלא בלשון הקודש 43
 44 אבל בלעז לא: אפילו נגע צרעת. אפילו 45
 46 לחוש (אחרי האי) קרא דלית ביה שם שמים 47
 48 על הרקיקה שקורא נגע צרעת כי תהיה 49
 50 באדם והובא אל הכהן (ויקרא יג) לשם 51
 52 רפואה אין לו חלק לעולם הבא: ואפילו 53
 54 ויקרא אל משה. שאין בו לא חולי ולא נגע 55
 56 דאין ראוי ללחשו על המכה ואין מוכיח 57
 58 לשם רפואה אלא כסבור הוא להנצל בזכות 59
 60 דברי תורה שהוא הוכיח אסור ללחשה 61
 62 וממשמש במעיים. של חולה בשבת ואין 63
 64 בכך משום רפואה דסיבה איתקש לתשתיה: 65

24 דברים אמורים, בכלי הניטל, אבל בכלי שאינו ניטל, אסור. ואין שואלין בדבר שדים בשבת, 24
 25 רבי יוסי אמר, אף בחול אסור. אמר רב הונא, (אין) הלכה פרבי יוסי. ואף רבי יוסי לא אמרה, אלא משום ספנה. פי הא דרב 25
 26 יצחק בר יוסף, דאיבעל בארזא, ואתעביד ליה ניסא, פקע ארזא ופלטיה. תנו רבנן, סבין וממשמשין בבני מעיים בשבת, ובגלבי שלא 26
 27 עשה פדרך שהוא עושה בחול. היכי עבדי, רבי חמא ברבי חנינא אמר, סד ואחר סד ממשמש. רבי יוחנן אמר, סד וממשמש בבת 27
 28 אחת. תנו רבנן, שרי שמן ושרי ביצים, מותרין לשאל בהן, אלא מפני שמכובין. לוחשין על שמן שבבלי, ואין לוחשין על שמן שביד, 28
 29 לפיכך, סבין משמן שביד, ואין סבין משמן שבבלי. רב יצחק בר שמואל בר מרתא, איקלע ליהוא אושפוזא. אייתי ליה מישחא 29
 30 כפניא, שף, נפקן ליה צימחי באפיה. נפק לשוק, חותיה תהיה איתתא. אמרה, ויקא דחמת קא חנינא תבא, עבדא ליה מלתא, ואיתפי. 30
 31 אמר ליה רבי אבא לרבה בר מרי, פתיב 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך פי אני ה' רפאד', וכי מאחר שלא שם, 31
 32 רפואה למה? אמר ליה, הכי אמר רבי יוחנן, מקרא זה, מעצמו נדרש, שנאמר 'ויאמר אם שמעו תשמע לקול ה' אלהיך', אם תשמע, 32
 33 לא אשים. ואם לא תשמע, אשים. אף על פי כן, 'פי אני ה' רפאד'. אמר רבה בר בר חנה, כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו 33
 34 לבקרו. אמר להן, חמה עזה יש בעולם. התחילו הן בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו, למה אתה משחק. אמר להן, וכי מפני מה 34
 35 אתם בוכים. אמרו לו, אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נכבה. אמר להן, לכך אני משחק, שכל זמן שאני רואה רבי שאין יינו 35
 36 מחמיץ, ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מכאיב, ואין דובשנו מדביש, אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה 36
 37 רבי בצער, אני שמח. אמר לו, עקיבא, כלום חסרתה מן התורה פולה. אמר לו, לימדתנו רבינו 'פי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה 37
 38 טוב ולא יתא'. תנו רבנן, כשחלה רבי אליעזר, נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, רבי טרפון, ורבי יהושע, ורבי אליעזר בן עזריה ורבי 38
 39 עקיבא. נענה רבי טרפון ואמר, טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שטיפה של גשמים בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם 39
 40 הבא. נענה רבי יהושע ואמר, טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. נענה 40
 41 רבי אליעזר בן עזריה ואמר, טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. נענה רבי 41
 42 עקיבא ואמר, חביבין יסורין, אמר להם, סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי, שאמר חביבין יסורין. אמר לו, עקיבא, זו מצוין לך. 42
 43 אמר, מקרא אני דורש, 'בן שתים עשרה שנה מנשה כמלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים [וגו']', ויעש הרע בעיני ה' וכתוב 43

1 גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה. היינו תלמידי חזקיה כדקימא
 2 לן בהשותפין בבבא בתרא (דף טו.) חזקיה וסיעתו כתבו משלי מכלל דחזקיה היה
 3 מלמד לכל וכדאמרן (לעיל דף צד.) נעץ חרב על פתח בית המדרש וכל שכן
 4 שלמנשה בנו לימד: מכל מורה שטרם בו. ללמדו: שבאו בעליה. שלא באו
 5 לבקש לפני הקב"ה תפלה אלא באו
 6 בעליה שאמרו דברים של נצחון שאין
 7 להם תשובה: הברכה אחת היא. וכי אין לך
 8 ברכה יותר תשובה ניצחת השיבו ועלתה
 9 לה מנשה. בא בעליה שלא להתפלל
 10 מוקם אלא לבסוף אם לא תועיני מה
 11 הועיל לי ברכתיך לך יותר משאר אלהות
 12 היינו דכתיב ויבנה לפני ה' אלהי אבותי
 13 מכלל דעד השתא לפני אלהות אחרים
 14 נכנע: תנא. כי אמרין דהוגה את השם
 15 באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא בגבולין
 16 אבל במקדש לא שהרי בשם היו מברכין
 17 ובלשון ענה. אפילו במקדש לא לשון ענה
 18 לעז שאינו הוגה באותיותיו בלשון הקדש
 19 שלנו אלא שאר לועזין עגה לשון בלעז
 20 שפה (ישעיה חב) מ"ר ל"א עגה לשון עוגה
 21 מקום שיש בו חבורת בני אדם שמדברין
 22 דברי חול גבולין קרי חוץ למקדש ואסור
 23 לפרש שם בן ארבעים ושתים בלשון עגה
 24 חוץ למקדש ואי עבד אין לו חלק אבל
 25 בלשון קדש אינו נענש כל כך ובמקדש
 26 הואיל ונהגו להוכיח פירושו אינו נענש:
 27 שריבע עם. שריבץ את ישראל ההשפילים:
 28 עשה מריבה בעם. הריבם אלו עם אלו
 29 בעסק עבודה וזה עובד וזה מוחה בידו
 30 ובאו לידי מחלוקת: שניבט ולא ראה. היה
 31 סבור להביט יפה ולעמוד על דבר עיקר ולא
 32 ראה שטעה כדאמרין לקמן ראה אל
 33 יצאה מאמתו וכו': נתמכך בבנין. של
 34 מצרים שנתנוהו בבנין במקום לבנה
 35 כדמפרש באגדה שאמר לו משה להקב"ה
 36 אתה הרעות לעם הזה שעשכשם או אין להם
 37 לבנים משימין בניהם של ישראל בבנין אמר
 38 לו הקב"ה קוצינה הם מכלין שגלוי לפני אילו
 39 הם חיים היו רשעים (גמורים) ואם תרצה
 40 תנסה והוציא אחד מן הלך והוציא את
 41 מיכה. ל"א נתמכך עסק בבנין עד שנעשה
 42 מך כדאמרין (סוטה דף יא.) כל העוסק

בבנין מתמסכן: הוא סבר איהו מליך. ולכן נתאמץ שבע בן בכרי וקבץ כל ישראל
 אליו והיה רוצה למלך כדכתיב במקרא: איהו מליך. ולכך נעשה יועץ לאבשלום
 כדי שתשוב המלוכה מרוד לאבשלום ובין כך ובין כך יתגלה הדבר ותשוב אליו:
 על מי מריבה. שבעון שאמר שמעו נא המורים נענש ולא נכנס לארץ ישראל:
 ומנא לן דלא אתי. ירבעם לעלמא דאתי
 והכי נמי מפרש לקמן בכלהו שלשה מלכים
 וארבעה הדיוטות: הוכיח את שלמה.
 כדמפרש ואזיל דאמר דוד אביך וכו': ומפני
 מה נענש שהוכיחו ברבים. לבייש: פריץ
 פרוצות בחומה כדי שיעלו. (וירדו) ויכנסו
 בריחו: ואתה נדרת אותם כדי לעשות
 אנגריא. כדי שיכנסו בשערים לידע מי נכנס
 כדי לגבות מס לבת פרעה מ"ר ל"א סגור
 השערים ועשה מגדל לבת פרעה על אחד
 מן השערים וכולם עוברים דרך שם כדי
 שיהיו מצויין עמה לכבדה ולעבדה כל
 עבודת בית המלך קרי אנגריא ל"א שהיה
 רגיל שלמה לסגור דלתות העזרה ומצנע
 מפתחות בידו ודרכו של מלך לישן ג' שעות
 ביום וישראל גומזין על העזרה עד שיצמוד
 המלך ואמר לו ירבעם אתה רוצה שיתנו לך
 אנגריא לבת פרעה אשתך שתתן להם
 מפתחות: (בית) (את) המלוא. אחת מן
 הפרצות גדר ומלאו לכותל החומה ובנה
 שם מגדל לבת פרעה ולאנשים שעובדין לה
 לעיל מהאי קרא כתיב וירם יד במלך כלומר
 קם בדברים כנגד המלך ומרד בו: שחליץ
 תפילין בפניו. שהיה לו לפנות לצד אחר
 מפני אימת מלכותו ולחלוץ שלא בפניו ל"א
 חולץ תפילין בפניו לבא להתריס כנגדו
 בחוקה: חליץ תפילין. אין נכון להיות בגלוי
 ראש לפני המלך והוא התחיל במרד בכך
 להראות ולומר לו שאינו נוהג כמלך: נגידו
 דאין ישיבה. הלכה למשה מסיני ולא מקרא:
 שהושיב רשע אצל צדיק. ואומר להם
 להעמיד להם צלם אחד בבית אל ואחד בודן
 הסכימו עמו: אמר לו רשע לצדיק. סלקא
 דעתך גברא כירעם פלח לעבודה זרה
 אלא לנסינוהו ביבא עם דעתנו שלם עמו
 נתרצה בדבר וכך היה מטעה רשע לצדיק
 עד שהיו כולן חתומים שהן היו רוצים ושוב
 לא היו יכולים לחזור בהן.
 ואף

1 'גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך
 2 יהודה, וכי חזקיה מלך יהודה, לכל העולם כולו לימד
 3 תורה ולמנשה בנו לא לימד תורה? אלא, מכל מורה
 4 שטרם בו, ומכל עמל שעמל בו, לא העלהו למוטב
 5 אלא פורין, שנאמר 'וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא
 6 הקשיבו, ויבא ה' עליהם את שרי הצבא אשר למלך
 7 אשור וילכדו את מנשה בחושים ויאסרוהו בנחשתיים
 8 ויוליכוהו בבלה, וכתיב 'ובהציר לו חילה את פני ה'
 9 אלהיו ויפגעו מאד מלפני ה' (ה') אלהי אבותיו, ויתפלל
 10 אליו ויעתר לו וישמע תחנונו, וישיבהו ירושלים
 11 למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלהים, הא למדת
 12 שחביבין ופורין. תנו רבנן, שלשה באו בעליה. אלו
 13 הן, קוץ, עשן ומנשה. קוץ, דכתיב 'דול עוני מנשוא'.
 14 אמר לפניו, רבונו של עולם, כלום גדול עוני מנשים
 15 ריבוא שעתידין לחטוא לפניך ואתה סולח להם. עשן,
 16 דכתיב 'הברכה אחת היא לך אבי'. מנשה, בתחילה
 17 קרא לאלוהות הרבה, ולבסוף קרא לאלהי אבותיו:
 18 אבא שאול אומר, אף ההנהגה את השם באותיותיו
 19 יכו': תנא, ובגבולין ובלשון עגה: שלשה מלכים
 20 וארבעה הרוטות וכו': תנו רבנן, 'ירבעם', שריבע עם.
 21 דבר אחר, 'ירבעם' שעשה מריבה בעם. דבר אחר,
 22 'ירבעם', שעשה מריבה בין ישראל לאביהם שבשמים,
 23 'בן נבט', בן שניבט ולא ראה. תנא, הוא 'נבט', הוא
 24 'מיכה', הוא 'שבע בן בכרי', 'נבט', שניבט ולא ראה.
 25 'מיכה' שנתמכך בבנין, ומה שמו, 'שבע בן בכרי'
 26 שמו. תנו רבנן, שלשה ניבטו ולא ראו. ואלו הן, נבט,
 27 ואחיתופל, ואיצמגניני פרעה. נבט, ראה אש שיוציאת
 28 מאקתו. הוא סבר, איהו מליך. ולא היא, ירבעם הוא
 29 דנפק מצינה. אחיתופל, ראה צרעת שורה לו על
 30 אמתו. הוא סבר, איהו מלך, ולא היא, בת שבע פתו

31 הוא דנפקא מינה שלמה. איצמגניני פרעה, דאמר רבי הקא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה', המה שראו איצמגניני פרעה,
 32 ומעו. ראו שמושיעין של ישראל במים הוא לוקה, אמרו 'כל הבן תילוד היאורה משליכוהו'. והן לא ידעו, שעל עסקן מי מריבה לוקה.
 33 ומנא לן דלא אתי עלמא דאתי, דכתיב 'ויהי בדבר הזה לחטאת בית ירבעם ולחכחיד ולהשמיד מעל פני האדמה', 'לחכחיד' בעולם
 34 הזה, 'להשמיד' לעולם הבא. אמר רבי יוחנן, מפני מה זכה ירבעם למלכות, מפני שהוכיח את שלמה. ומפני מה נענש, מפני שהוכיחו
 35 ברבים, שנאמר 'וזה הדבר אשר תרים יד במלך שלמה בנה את המלוא סגן את פרי עיר דוד אביו'. אמר לו, דוד אביך פריץ פרוצות
 36 בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל, ואתה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא לבת פרעה. ומאי 'וזה אשר תרים יד במלך', אמר רב נחמן,
 37 שחליץ תפיליו בפניו. אמר רב נחמן, גפנות הרוח שהיה בו בירבעם, מרדתו מן העולם, שנאמר 'ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב
 38 הממלכה לבית דוד, אם יעלה העם הזה לעשות זכחים בבית ה' בירושלים ושב לב העם הזה אל ארונם אל רחבעם מלך יהודה
 39 והרגנו ושבו אל רחבעם מלך יהודה'. אמר, גמירי, דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה בלבד. כיון דחזו ליה לרחבעם דיתבי,
 40 ואנא קאמינא. סברי, הא מלכא היא עבדא. ואי תיבנא, מורד במלכות הוא וקמלין לי, ואזלו בתריה. מיד 'ויועץ המלך ויעש שני עגלי
 41 זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הזה אלהיך ישראל אשר העלוד מארץ מצרים, וישם את האחד בבית אל ואת האחד
 42 נתן בודן'. מאי 'ויועץ', אמר רב יהודה, שהושיב רשע אצל צדיק. אמר להו, תמיתו על כל דעבידינא. אמרו ליה, הין. אמר להו, מלכא
 43 בעינא למיתו. אמרו ליה, הין. כל דאמינא לבו עבדתו? אמרו ליה, הין. אפילו למפלח לעבודת פוכבים? אמר ליה צדיק, חס ושלום.
 44 אמר ליה רשע לצדיק, סלקא דעתך דנברא בירבעם, פלח לעבודת פוכבים. אלא, למיפסוניהו הוא דקא בעי, אי קבליתו למימריה.

55 שנינו במשנה: **שְׁלֹשָׁה מְלָכִים וְאֶרְבַּעַת הַדְּיוֹטוֹת וְכוּ** אין להם חלק
 56 לעולם הבא, שלשה מלכים, ירבעם אחאב ומנשה.
 57 הגמרא מביאה ברייתא בענין ירבעם בן נבט: **תָּנוּ רַבֵּינוּ**, למה נקרא
 58 שמו **יְרֵבְעָם**, לפי **שְׂרִיבַע עָם** - גרם לעם ישראל לשבת לארץ
 59 רבוצים ומושפלים מחמת החטאים שהחטיאם. **דָּבָר אַחֵר**, נקרא
 60 שמו **יְרֵבְעָם** לפי **שְׁעִשָׁה מְרִיבָה פְּעָם** - שמחמת שגרם להם לעבוד
 61 עבודה זרה היו רבים זה עם זה, שהאחד עובד לעבודה זרה, והביר
 62 וחבירו מוחה בידו שלא יעבדה. **דָּבָר אַחֵר**, **יְרֵבְעָם**, **שְׁעִשָׁה מְרִיבָה**
 63 **בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהִם שְׂבָעִמָּיִם**, שהחטיאם בעבודה זרה. ממשיכה
 64 הברייתא: ולמה נקרא שמו **בֵּן נְבָט**, בן של אותו אדם **שֶׁנִּיבַט וְלֹא**
 65 **רָאָה** - שהיה סבור להביט היטב ולהביט את עיקר הדבר, ולא ראה
 66 היטב, ולא הבינו, כמו שיבואר להלן.
 67 **תָּנָא**, אביו של ירבעם, הוא המכונה **נְבָט**, והוא **מְרִיבָה** שהיה בימי
 68 השופטים והעמיד פסל לעבודה זרה (שופטים יז), והוא **שְׂבַע בֵּן**
 69 **בְּכָרָי**, שלאחר שמרד אבשלום ונהרג ורצו כל העם להחזיר את
 70 דוד למלוכותו, חידש שבע בן בכרי את המרד (שמואל ב' כ א).
 71 מבאר הברייתא את שמותיו: **נְבָט**, **שֶׁנִּיבַט וְלֹא רָאָה** - שהביט
 72 להבין את עיקר הדבר, ולא הבינו, וכמו שיבואר, **מְרִיבָה** **שֶׁנִּתְמַכְמָךְ**
 73 **פְּבַנְיָן** - שהיה במצרים בומן השעבוד, והיו המצרים מניחים
 74 תינוקות של ישראל בבנין במקום לבנים, וכשהתרעם משה רבינו
 75 על גזירה זו השיב לו הקדוש ברוך הוא שאם יגדלו תנוקות אלו
 76 יזהו רשעים, והרשה לו זה לנסות את הדבר, והוציא משה רבינו
 77 אחד מהם, ואכן אותו תינוק כשגדל עבד עבודה זרה והכשיל את
 78 ישראל. מוסיפה הברייתא: **וְזֶה שְׁמוֹ הַאֲמִיתִי, שְׂבַע בֵּן בְּכָרֵי שְׁמוֹ**.
 79 הגמרא מביאה ברייתא המבאר מה ראה נבט ולא הבין: **תָּנוּ**
 80 **רַבֵּינוּ**, **שְׁלֹשָׁה נִיבְטוּ וְלֹא רָאוּ** - הביטו דבר שהוא סימן לרבר מסוים
 81 ולא הבינוהו לעיקרו, **וְאֵלּוּ הֵן, נְבָט, וְאַחִיתוּפָל, וְאַיִצְמַנְגִּי** -
 82 החוים בכוכבים של פְּרָעָה. מבאר הַגְּמָרָא: **נְבָט, רָאָה אֶשׂ**
 83 **שְׂוִיצָת מֵאֲמָתוֹ, הוּא כְּבָר שׁוּחַ סִימָן דְּאִיהוּ מְלִיךְ** - שהוא עצמו
 84 יהיה מלך, ולכן אותו תינוק דוד המלך נחשב שהוא יהיה מלך,
 85 כמבואר לעיל שניבט הוא שבע בן בכרי, **וְלֹא הִיא** - ולא זה היה
 86 הרמו ביציאת האש מאמתו, אלא **יְרֵבְעָם הוּא דְּנִפְסָה מִיָּנִיחַ** - ירבעם
 87 הוא שיצא מנבט, ומלך על ישראל, וזה היה הסימן של האש.
 88 ממשיכה הגמרא: **אַחִיתוּפָל רָאָה צְרַעַת שְׂוִרְחָה לֹו עַל אֲמָתוֹ, הוּא**
 89 **כְּבָר שְׁדַבֵּר זֶה הוּא סִימָן דְּאִיהוּ מְלִיךְ** - שהוא עצמו יהיה מלך, ולכן
 90 כשמרד אבשלום דוד המלך הצטרף אליו אחיתופל ונעשה
 91 יועצו, כדי שתינטל תחילה המלוכה מודו, וסבר שאחר כך
 92 יתגלגל הדבר שגם אבשלום לא ימלוך, והוא עצמו יהיה מלך, **וְלֹא**
 93 **הִיא** - ולא זה היה הרמו שבצרעת, אלא **פֶּת שְׂבַע בְּתוֹ הוּא** - היה
 94 זה סימן לבת שבע נכדתו של אחיתופל שנישאה לדוד המלך
 95 **דְּנִפְסָה מִיָּנִיחַ שְׁלֹמֹה** - שנולד ממנה שלמה המלך.
 96 ממשיכה הגמרא: **אַיִצְמַנְגִּי פְּרַעָה טַעוּ בְּרִיאִיתָם, דְּאִמְרַי רַבִּי חֵמָא**
 97 **בְּרַבִּי חֵינַיָא, מֵאִי דְּבִתְיָב** - מהו פירוש הפסוק שנאמר לאחר שגזר
 98 ה' על משה שלא יכנס לארץ ישראל מחמת שכשבא להוציא מים
 99 מהסלע אמר לישראל
 100 **שְׂמַעוּ נָא מִמּוֹרִים** (במדבר כ יג), **הֲהִיא מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבּוּ בְּנֵי**
 101 **יִשְׂרָאֵל אֵת ה' וַיִּקְדַּשׁ בָּם** ומלשון 'המה' נראה שאלו מים ידועים
 102 שכבר הוזכרו במקום אחר, וכוונת הפסוק היא **הִמָּה הַמִּים שֶׁרָאוּ**
 103 **אַיִצְמַנְגִּי פְּרַעָה וְנָעוּ, וְזֶה הִיחָה טַעוֹתָם, שֶׁרָאוּ בְּכּוּכְבֵּי שְׁמוֹשִׁינְיָן**
 104 **שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּפִיָּם הוּא לִזְקָה, וְלִכְנֵי אֲמָרוּ לְפָרַעָה לְגִזְרוֹ שֶׁיִּבֶל תִּבְּן**
 105 **הַלְלוֹד הַיְאֻדָּה תְּשַׁלְּיבוּהוּ וְהֵן לֹא יִדְעוּ** - לא הבינו ששֶׁל עַקְבִּי מִי
 106 **מְרִיבָה לִזְקָה** - שמששה רבינו עתיד להענש על ענין זה של מ
 107 מריבה, ולא הועילה להם גזירתם בעת השלכת הילדים ליאור.
 108 הגמרא מבררת את האמור במשנה שירבעם אין חלק לעולם

1 **זֶם אֱלֹהֵי מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר הֶעֱתִיקוּ אֲנִשֵּׁי וְתַלְמִידָיו הִזְקִינָה מְלִיךְ**
 2 **יְהוֹדָה**, כלומר, שחוקיה ותלמידיו העתיקו את ספר משלי של
 3 שלמה המלך כדי ללמד תורה לעם ישראל, ואם כן תמוה הדבר,
 4 מדוע עשה מנשה את הרע בעיני ה', וכי אביו הִזְקִינָה מְלִיךְ יְהוֹדָה
 5 לְבַל הַעוֹלָם כּוּלוֹ לְיַמַּד תּוֹרָה כּמוֹבֹאֵר בַּפְּסוּק שֶׁהֶעֱתִיקוּ אֶת סֵפֶר
 6 משלי ללמד לכל, וְאֵילּוּ מִנְּשָׂה בְּנֹו לֹא לְיַמַּד תּוֹרָה, והרי לא יתכן
 7 הדבר, ובודאי לימדו אביו תורה, אֱלֹהֵי יֵשׁ לְלַמּוֹד מִמַּעֲשֵׂה זֶה
 8 שֶׁמִּכַּל טוֹרָה שֶׁפָּרַח בּוֹ חוֹקִיָּה אֲבִיו, וּמִכַּל עֲמָל שֶׁעָמַל בּוֹ, לֹא
 9 הֶעֱלָהוּ לְמוֹשָׁב - לא החזיר את מנשה לדרך הישרה אלא יסורין
 10 שבאו עליו, **שְׁנַאמַר** (הדי"ב לג יג) **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מְנַשֶּׁה וְאָל עַמּוֹ וְלֹא**
 11 **הִקְשִׁיבו, וַיָּבֵא ה' עֲלֵיהֶם אֵת שְׂרֵי הַצָּבָא אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּלְכְּדוּ**
 12 **אֶת מְנַשֶּׁה בְּחֻזִּים וְטַבַּעַת שְׁמַנְיָחִים בְּלַחֵי הַחַיִּה וַיִּאֲסְרוּהוּ**
 13 **בְּנִחְשָׁתִים וְבִשְׁלֹשָׁאוֹת שֶׁל נַחוֹשֶׁת וַיִּזְלִיכּוּהוּ בְּכַלְח, וּכְתִיב בַּפְּסוּק**
 14 **הַבֵּא וַיִּבְהִיעַר לוֹ חֵילָה אֵת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וַיִּבְנַע מֵאֵד מִלְּפָנָי (ה')**
 15 **אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו, וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתָר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁבְּחֵהוּ**
 16 **יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ וַיַּדַּע מְנַשֶּׁה כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, הֵא הֲרִינוּ לְמַדָּת**
 17 **מִמַּעֲשֵׂה זֶה שֶׁחִבְּבִין הֵם הַיִּסְרוּן, שֶׁהוֹעִילוֹ לְמַנְשֵׁה יוֹתֵר מִכֹּל**
 18 **הַתּוֹרָה שֶׁלִּימְדוּ אֲבִיו חוֹקִיָּה.**
 19 אגב שזוכר כאן המעשה במנשה מלך יהודה מביאה הגמרא
 20 ברייתא בענינו: **תָּנוּ רַבֵּינוּ**, **שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כָּאוּ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ**
 21 **הוּא שֶׁלֹא בְּדֶרֶךְ תְּפִילָּה, אֵלֶּא בְּפִעֲלִיָּה** - בטענת התנצחות
 22 והתגרות שאי אפשר להשיב עליה תשובה הוגנת, **וְאֵלּוּ הֵן, קָנוּ,**
 23 **עֲשׂוֹ וּמְנַשֶּׁה**, מבאר הברייתא: קָנוּ, דְּבִתְיָב (בראשית ד י) לאחר
 24 שהרג קין את הבל, **וַיֹּאמֶר קָיִן אֶל ה' גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוֹא, וּפִירוּשׁ**
 25 **הַפְּסוּק הוּא שֶׁאֲמַר קָיִן לְפָנָי, רְבֹנּוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּלוּם וְכוּי גְדוֹל עֲוֹנִי**
 26 **שֶׁהִרְגֵיתִי אֶת אָחִי מַעֲוֹנָם שֶׁל שְׂשִׁיִּים רִיבּוֹא** - כל ישראל שֶׁעֲתִידִין
 27 **לְחַטּוֹא לְפָנָי בְּחַטָּא הַעֲגַל, וְאַתָּה סוֹלַח לָהֶם, וּמַחַמַּת טַעֲנָה זֶה מַחַל**
 28 **לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.**
 29 ממשיכה הברייתא: **עֲשׂוֹ, דְּבִתְיָב** (בראשית כו לח), לאחר שבא יעקב
 30 אבינו ולקח את ברכותיו של עשוי, **וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל אֲבִיו הַבְּרִיָּה**
 31 **אֲתָת הִיא לְךָ אֲבִי בְּרַכְבִּי גַם אֲנִי אֲבִי וַיִּשָּׂא עֲשׂוֹ קִלּוֹ וַיִּבֶר, וְכוּוּנָתוֹ**
 32 **בטענה זו היתה כלפי הקדוש ברוך הוא, וכי אין לו ברכות**
 33 **נוספות, ואם לא היתה טענתו מתקבלת היה לו מקום להרהר**
 34 **שאכן יש שתי רשויות חלילה, ואין כל הברכות מסורות ביד ה',**
 35 **ולכן התקבלה טענתו.**
 36 **וּכֵן מְנַשֶּׁה בֵּא בְּעִילָה, שֶׁכִּשְׁהִיָּה שְׁבוּי בִיד מֶלֶךְ בְּבַל, לֹא תִתְפַּלֵּל**
 37 **מִיד לַה, אֵלֶּא בְּתַחֲלִיָּה קְרָא לְאַלּוּהוֹת הַרְבָּה** - לכל העבודות
 38 החרות שעבד, ולא הושיעוהו, **וְרַק לְכַסּוֹף קְרָא לְאַלּוּהֵי אֲבוֹתָיו, וְעַל**
 39 **יָדֵי זֶה הִיחָה לוֹ טַעֲנָה לַה, שאמר לו, שאם לא יושיענו מצרתו**
 40 **נמצא שלא הועילה לו תפילתו לה' יותר מתפילותיו לעבודות**
 41 **זרות, ולמדו כן מלשון הפסוק וַיִּבְהִיעַר לוֹ חֵילָה אֵת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו**
 42 **וַיִּבְנַע מֵאֵד מִלְּפָנָי אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו, וּמַחֲלָשׁוֹן אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו יֵשׁ**
 43 **לְלַמּוֹד שַׁעַד אֹתָהּ שַׁעָה הִיחָה מִתְפַּלֵּל לְאַלּוּהִים אַחֲרָיִם, וְרַק בִּסּוֹף**
 44 **קְרָא לַה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתָיו.**
 45 שנינו במשנה: **אָמַר שְׂאוּל אוֹמֵר, אַף הַהוֹנָה אֵת הַשֵּׁם פְּאוֹתֵינוּ**
 46 **וְכוּי** אין לו חלק לעולם הבא.
 47 הגמרא מבאר מתי נאמר דין זה: **תָּנָא** - שנינו בברייתא, דין זה
 48 שההוגה את השם המפורש אין לו חלק לעולם הבא הוא באחד
 49 משני אופנים, **וּבְגִבּוּלִין** - או כשהגה את השם מחוץ לבית
 50 המקדש, בכל גבולי ארץ ישראל, ואפילו בלשון הקודש, **וּבְלִשׁוֹן**
 51 **עֲנָה** - או כשהגה את השם בלשון לעז שאינה לשון הקודש,
 52 ואפילו בבית המקדש, אבל המזכיר את השם בלשון הקודש,
 53 ובבית המקדש, אינו נענש, כיון שנהגו להזכירו שם, כמבואר
 54 במסכת תמיד (פ"ו ב"ב).

1 אומרת הגמרא: ואף אחיה השילוני שהיה נביא וצדיק גמור משה
2 מחמת עצוה זו וחתם על אותו כתב שיעשו כל מה שיאמר להם
3 ירבעם.
4 מוכיחה הגמרא שאחיה השילוני חתם לירבעם: דהא - שהרי הוא
5 בן נמשי שמלך על ישראל לאחר זמן צדקא רבה הנה - צדיק
6 גדול היה, שנאמר (מלכים ב' י"א) 'ואמר ה' אל יהוא ויען אשר
7 המינות לעשות הישר פעני בכל אשר בלכבי עשית לבית אחאב
8 בני רביעים ושבו לך על כסא ישראל, ומוכח שהיה צדיק, ומכל
9 מקום קנין בפסוק שאחריו 'והוא לא שמר ללכת בתורת ה' אלהי
10 ישראל בכל לבבו לא סר מעל המצאת ירבעם אשר החטיא את
11 ישראל, ומאי גרמא ליה - מה גרם לו שלא סר מעגלי הזהב
12 שהעמיד ירבעם, והרי צדיק גמור היה, אמר אבוי, ברית כרותה
13 לשפתים - אדם האומר בשפתיו דבר, אף אם בלבו לא התכוין
14 לכך, הדיבור עצמו גורם שאותו דבר יקרה, שנאמר כרצוה היא
15 להרוג את כל הכהנים שהעמיד אחאב לבעל, לעבודה זרה,
16 העמיד פנים כאילו הוא גם רוצה לעבוד את הבעל, ואמר 'אחאב
17 עבד הבעל מעט יהוא ועבדנו הרבה' (שם י"ח), ועל ידי כך הצליח
18 לאסוף את כל כהני הבעל למקום אחד, והרגם, ומחמת שאמר
19 בשפתיו 'יהוא יעבדנו הרבה, נרגם הדבר שלא סר מאחרי
20 חטאות ירבעם בן נבט. רבא אמר, הטעם שלא הסיר את עגלי
21 הזהב של ירבעם כיון שחזתמו של אחיה השילוני ראה, ופעה,
22 ומכאן מוכח מה שכתבאר לעיל, שאף אחיה השילוני טעה וחתם.
23 דכתיב (הושע א') 'ושלחתי שטים העמיקו ואני מוסר לבולם',
24 ובביאור פסוק זה אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא, הם -
25 הרשעים העמיקו משלי - החמירו בעבודה זרה שלהם יותר ממה
26 שהחמרתני אני במצוות, שהרי אני אמרתי רק שכל מי שאינו עולה
27 להגל לבית המקדש עובר בעשה, וזהו 'ואני מוסר לבלם', שאני
28 אמרתי רק שמי שלא יעלה לרגל יענש ביסורים, שעבר על איסור
29 עשה, ואילו הם אמרו, כל העולה לרגל יזכה בתורה, וזה פירוש
30 הפסוק 'ושלחתי שטים העמיקו', שעבודה זרה מכונה 'שטים', לפי
31 שסוטים אחריה לשחוט לפניה קרבנות, והם העמיקו והחמירו
32 יותר ממני, להרוג את מי שעולה לרגל לירושלים, כדי שמתוך כך
33 ילכו כולם לעגלי הזהב לשחוט לפניהם קרבנות.
34 הגמרא מביאה כמה דרשות על לשון 'עת', שהראשונה בהם היא
35 בענין ירבעם: נאמר בפסוק (מלכים א' י"א ב) 'ויהי בעת ההיא וירבעם
36 יצא מירושלם ויצא אתו אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתבקש
37 בשלמה חרש ושניהם לבדם בשרדה, תנא בברייתא משום רבי
38 יוסי, מה כוונת הפסוק 'ויהי בעת ההיא', שמשמע שזו עת מסוימת,
39 שעת היא שמוזמנת לפורענות, שבאותה עת נחלקה מלכות בית
40 דוד, וכמו שאמר לו אחיה השילוני (שם י"א ל"א) 'ויתפש אחיה
41 בשלמה חרש ויערערו עלינו ויקרעה שנים עשר קרעים, ויאמר
42 לירבעם קח לך עשרה קרעים פי כה אמר ה' אלהי ישראל הניני
43 קרע את הממלכה מיד שלמה ונתתי לך את עשרה השבטים'.
44 מביאה הגמרא דרשות נוספות: נאמר בפסוק לגבי עבודה זרה
45 ועובדיה (רימיה נ"ח) 'הכל המה מעשה תעתעים בעת פקודתם
46 יאבדו' ובביאור הלשון 'בעת פקודתם' תנא משום רבי יוסי, זו היא
47 עת מוזמנת לפורענות, כלומר שעתידי בית המקדש להחרב באותו
48 זמן. נאמר בפסוק לגבי זמן ביאת המשיח, (ישעיה מט ח) 'בה אמר
49 ה' בעת רצון עניתיך ובוים ישועה ערותיך' תנא משום רבי יוסי,
50 זו היא עת מוזמנת למוצה, שזוהו הזמן שמשיה עתיד לבוא בו.
51 נאמר בפסוק לאחר חטא העגל כשאמר ה' למשה רבינו שיטלח
52 לישראל ולא ישמידם (שמות לב ד), 'ויבום פקדי ופקדתי עליהם
53 משאתם' ובביאור הלשון 'יום פקדי' תנא משום רבי יוסי, עת היא
54 מוזמנת לפורענות, שיום תשעה באב הוא עת מוזמנת לפורענות,
55 שבאותו יום חזרו המרגלים מארץ ישראל ובכו ישראל כל ביה של

56 חנים, ובאותו יום נחרבו בית המקדש הראשון והשני. נאמר
57 בתחילת הפרשה של מעשה תמר ויהודה (בראשית לח א), 'ויהי בעת
58 ההיא ויבד יהודה מאת אחיו' ובביאור הלשון 'בעת ההיא' תנא
59 משום רבי יוסי, זו עת מוזמנת לפורענות, שבאותו זמן בא יהודה
60 על תמר בלא שהכירה, וכשראו שהתעברה חשדו בה שזינתה עם
61 אחר ורצו לשורפה, ובאותו זמן מתו שני בניו של יהודה, ער
62 ואונן, שהיו נשואים לתמר. נאמר בפסוק לאחר שמת שלמה
63 המלך והמליכו ישראל את רחבעם בן (מלכים א' י"ב א), 'ויבד רחבעם
64 שכם פי שכם בא כל ישראל להמליך אותו' תנא משום רבי יוסי,
65 העיר שכם היא מקום המזמון לפורענות, בשכם עינו את דינה בת
66 יעקב אבינו, שלקחה שכם בן חמור בעל כרחיה ועינה אותה
67 (בראשית לד), בשכם מכרו אחיו את יוסף, ובשכם נחלקה מלכות בית
68 דוד, כשבר רחבעם בן שלמה לשכם כדי שימליכוהו ישראל,
69 מדרו שם ישראל במלכותו, שנאמר (שם י"ב יז) 'וישבו העם את
70 המלך דבר לאמר מה לנו חלק בך ולא נחלה בך' ויש לאהליך
71 ישראל, והמליכו עליהם את ירבעם בן נבט, שנאמר (שם י"ב כ) 'ויהי
72 כשמע כל ישראל פי שב ירבעם וישלחו ויקראו אתו אל העדה
73 וימליכו אתו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד וזלתי שקט
74 יהודה לבדו', ושאר השבטים הלכו אחרי ירבעם בן נבט.
75 הגמרא דורשת את הפסוקים העוסקים בירבעם: נאמר בפסוק
76 (מלכים א' י"א ב), 'ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלם ויצא אתו
77 אחיה השילוני הנביא בדרך והוא מתבקש בשלמה חרש ושניהם
78 לבדם בשרדה'. דורשת הגמרא, 'וירבעם יצא מירושלם' אמר רבי
79 הנינא בר פפא, פסוק זה מלמד שניצא ירבעם מ'פיתקה של
80 ירושלים', כלומר הוציא עצמו מהכתב שבו רשומים כל אנשי
81 ירושלים, שלא יהיה לו חלק בעיר ובעבודתה. 'ויצא אתו אחיה
82 השילוני הנביא בדרך והוא מתבקש בשלמה חרש' ו'בבגד חדש'
83 ושניהם לבדם בשרדה, מאי 'בשלמה חרש' - מה בא הפסוק
84 להשמיענו בכך שהיה מתכסה בבגד חדש, אמר רב נחמן, פסוק
85 זה הוא רמז לתורתו של ירבעם שהיתה בשלמה חרש, מה שלמה
86 חרש אין בה שום דופי - פגם, אף תורתו של ירבעם לא היה בה
87 שום דופי - שום גמגום. דבר אחר, 'שלמה חרש', שחידשו אחיה
88 השילוני וירבעם בן נבט בדברי תורה דברים שלא שמעה און
89 מעולם. ממשיכה הגמרא לבאר: מאי 'ושניהם לבדם בשרדה', אמר
90 רב יהודה, אמר רב, שכל תלמידי חכמים דזמין לפנייהם - לפני
91 אחיה וירבעם קטנים בעשבי השרה. ואיכא דאמר - ויש מי
92 שפירש, שכל מעמי התורה מגולין להם בשרדה.
93 הגמרא דורשת פסוקים נוספים על מעשה ירבעם: נאמר בפסוק
94 (מיכה א' ד') 'לכן תתני שלוחים על מורשת נת בתי אכזיב לאכזיב
95 למלכי ישראל, אמר רבי הנינא בר פפא, כך הוא פירוש הפסוק,
96 יצאה בת קול ואמרה לחן לישראל, מי שתרג את הפלשתי והוריש
97 אתכם נת - וכי ראוי הדבר, שדוד המלך שהרג את גלית ועל ידי
98 כך הוריש לכם את העיר גת שהיתה ברשות פלשתים, התנו
99 שלוחים לבניו - תשלחו את בניו מלמלך עליכם, ותמליכו
100 עליכם אחרים, בתי אכזיב לאכזיב אין פועל חבר הוא לאיש משאית,
101 בבית דוד לילך אחר מלכים אחרים, לכן תימסרו ביד אכזיב/
102 והיינו ביד עובדי כוכבים שהם מכוונים 'שטי קיב' (תהלים מ ה)
103 ששטים מדרך הישר לדרכי כזב.
104 הגמרא מביאה מימרא נוספת שמוזכר בה ענינו של ירבעם: אמר
105 רב הנינא בר פפא, כל הנהנה מן העולם הנה בלא ברכת, כאילו גזול
106 להקדוש ברוך הוא, שחכמים יתקנו לברך על כל דבר ודבר, וכאילו
107 גזול לבגשת ישראל - לעם ישראל, שמונע מהם ברכה, שנאמר
108 (משלי כ"ב) 'גזול אביו ואומרו אין פועל חבר הוא לאיש משאית',
109 ואין אביו האמור בפסוק זה אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (דברים
110 ל"ג) 'הלא הוא אביך קנני', ואין אמו' האמורה כאן אלא פגשת

42 נמסרין לאכבו ביד גוים שהן שטי כוב: אין אביו אלא הקב"ה שנאמר וכו'. ואין
 43 גזילה כלפי מעלה וכפלי כנסת ישראל אלא זו בלבד שמונע מלברך כנסת ישראל
 44 הוא גזול להקב"ה שחכמים תקנו על כל דבר דובר ברכה כראמר התם (ברכות
 45 דף לה.) כל הטועם ואינו מברך נקרא גזול שנאמר לה' הארץ ומלואה: כשתי
 46 מלקות המתזוות זו את זו. כאדם שיש בידו
 47 מקל א' ומכה בו מקל אחר ומתזו ומשליכו
 48 ברחוק כך הדיח ירבעם את ישראל מאחרי
 49 ה' בעל כרחם: ודי זהב, אידי דאיירי עד
 50 השתדל בעגלים של ירבעם מפרש האי קרא:
 51 מתוך קופה של כשר. כשיש לו הרבה
 52 לאכול הוא נוהם: עדי ירבעם היו ישראל
 53 יונקים מעגל אחד. לוקן על חטא עגל אחד
 54 שעשו במדבר: ה"ג מכאן ואילך היו יונקים
 55 משלשה עגלים. שנים מירבעם ושלישי של
 56 המדבר ולפי מה שכתוב בספרים שנים
 57 שלשה עגלים ניהא כלומר משנים שעשה
 58 ירבעם ושלישי שנעשה במדבר ושלשה
 59 היינו שלישי כמו (משלי ל) שלשה המה
 60 נפלאו ממנו וארבעה לא ידעתים: אחד
 61 מעשרים וארבעה בהרעו לישראל. אלו דוקא
 62 אלא כלומר דבר מועט מאד כמו שבא
 63 המשקל נוטה לצד זה יותר מצד זה כ"ב (דף
 64 פט) כמה היו הכרע לטיטא: לאחר כ"ד
 65 דורות. למעשה העגל: פסוק זה. דכתיב
 66 בעגל ביום פקדי והכא בימי צדקיהו כשחבר
 67 הבית כתוב קרבו פקודות העיר קרב אותו
 68 מעשה שנאמר ביום פקדי וממעשה העגל
 69 עד צדקיהו כ"ד דורות דיבמי נחשון נעשה
 70 העגל צא וחשוב כמה דורות נחשון עד
 71 צדקיהו נחשון שלמון בנו בועז בנו עובד בנו
 72 יש בנו דוד בנו שלמה בנו רחבעם בנו אביה
 73 בנו אסא בנו יהושפט בנו יורם בנו אחזיהו בנו
 74 יואש בנו אמציהו בנו עוזיהו בנו יותם בנו אחז
 75 בנו חזקיהו בנו מנשה בנו אמון בנו יאשיהו
 76 בנו יהואחז ויהויקים בניו ומלכו זה אחר זה
 77 דוד אחד הם יהויכין בנו של יהויקים הרי
 78 כ"ד יהויקים לא סיים מלכותו ושגולה
 79 לבבל עם החרש והמסגר והמליכו צדקיהו
 80 דודו במקומו והלכך לא קא חשיב צדקיהו
 81 דוד באפייה נפשיה דהוא מלך דוד כ"ד:
 82 דהוה דריש בשלשה מלכים. דהוה קאי
 83 במתנ"י שלשה מלכים אין להם חלק:
 84 אחת

1 ואף אחיה השילוני מעה בדבר. דסבר לנסייניהו אתי וחתם באתו מעשה: שנאמר
 2 ויאמר ה' אל יהוא וגו' לעשות הישר וכתוב יהוא לא שפר ללכת בתורת ה'.
 3 ואמרין מאי גרמא ליה ואמר רבא חתמו של אחיה השילוני ראה וטעה מכלל
 4 דהוא טעה: ושחטה שטים העמיקו. שטים עובדי עבודה זרה על שם שטיטם
 5 אחיה לשרוט לעבודה זרה: העמיקו.
 6 והחמירו שאמרו שכל מי שעולה לרגל
 7 ידקר בחרב כדי שילכו וישחטו לפני
 8 העגלים: ואני מוסר לבולם. כלומר אנכי לא
 9 חשתי כי עלך לכבוד עצמי לומר כל מי
 10 שאינו עולה לרגל ידקר בחרב כמו שחשנו
 11 הם לכבוד עבודה זרה אלא יסורו בעלמא
 12 סרתים כלומר דעבר בעשה ל"א שטים
 13 כלומר שטיות שלהם שטרו מאחרי העמיקו
 14 עד שחשבו שחייבו מיתה כל מי שעולה
 15 לרגל ומנח את העגלים. ושחטה לשון
 16 חסיה: מוזמנת לפורענות. ששם נחלקה
 17 מלכות ישראל דסמך ליה ויקח את השלמה
 18 ויקרעה לשנים עשר קרעים וגו': וזיום
 19 פקדי. בתשעה באב שבכל השנה מאותן מ'
 20 שנה שעמדו במדבר יום מוזמן לפורענות בו
 21 חזרו מרגלים בו נחרב הבית בראשונה
 22 ובשניה: ויהי כעת החיא יורד יהודה.
 23 מוזמנת לפורענות שתמר נתייבה שריפה
 24 ומתו שני בניו: בשכם מכרו אחיו את יוסף.
 25 כדכתיב (בראשית לו) הלא אכר רועים
 26 בשכם ודודן דכתיב בקרא היינו כבר הסמך
 27 לשכם ונקראת על שם שכם אי נמי כמדורשו
 28 שהיו דנין עליו להרגו: בשכם נחלקה
 29 מלכות בית דוד. כדכתיב במלכים (א יב)
 30 מפתחה של ירושלים. מכללה שלא לחזור
 31 בה לעולם ולא לישול חלק בעבודה:
 32 מפתחה. כגון (בי"מ דף פו) נפל פתקה
 33 מרקיעא כלומר מחוקת של ירושלים הכתוב
 34 וחתום בה: שום דופי. יגמגום במלכים (א יב)
 35 דרשו דברי תורה בין ירבעם לאחיה: יצתה
 36 בת קול ואמרה. כשהמליכו את ירבעם מי
 37 שהרג: דוד: את הפלשתי. וע"כ כן היה מוריש
 38 לכס גת לכן תתנו שלוחים לבניו שתעו בו
 39 מלכות בית דוד ותמליכו אחריהם: בתי אביב
 40 לאכוב. למלכי בית דוד אתם מכובים
 41 והלכתם אחר מלכי ישראל לפיכך תהיו
 42 חרשים ושניהם לבדם בשדה/ מאי בשלמה חרשה/ אמר רב נחמן, בשלמה חרשה. מה
 43 שלמה חרשה, אין בה שום דופי. אף תורתו של ירבעם, לא היה בה שום דופי. דבר אחר, שלמה חרשה/ שחידשו דברים שלא
 44 שמעוהו און מעולם. מאי ושניהם לבדם בשדה/ אמר רב יהודה, אמר רב, שכל תלמידי חכמים דזמין לפנייהם פעשבי השדה. ואיפא
 45 דאמר, שכל מעמי תורה מגילין להם בשדה. לכן תתני שלוחים על מורשת גת בתי אכזיב לאכוב למלכי ישראל, אמר רבי חנינא
 46 בר פפא, יצאה בת קול ואמרה להן, מי שהרג את הפלשתי והוריש אתכם גת, תתנו שלוחים לבניו, בתי אכזיב לאכוב. למלכי
 47 ישראל. אמר רב חנינא בר פפא, כל הנזהר מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, שנאמר
 48 גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית. ואין אכזיב אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'הלא הוא אכזיב קנף'. ואין
 49 אמו' אלא כנסת ישראל, שנאמר 'שמע בני מוסר אכזיב ואל תפוש תורת אמו'. מאי 'חבר הוא לאיש משחית', חבר הוא לירבעם
 50 בן נבט, שהשחית ישראל לאביהם שבשמים. וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' והחטיאם חטאה גדולה, אמר רבי חנין, פשתי
 51 מקלות המתזוות זו את זו. ודי זהב, אמרו דבי רבי ינאי, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, בשביל כסף וזהב
 52 שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו דיי, גרם להם לעשות להם אלהי זהב. משל, אין ארי דורס וזהם מתוך קופה של תבן אלא
 53 מתוך קופה של בשר. אמר רבי אושעיא, עד ירבעם, היו ישראל יונקים מעגל אחד. מכאן ואילך, משנים ושלשה עגלים. אמר
 54 רבי יצחק, אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון, שנאמר
 55 'ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם'. אמר רבי חנינא, לאחר עשרים וארבעה דורות, נגבה פסוק זה, שנאמר 'ויקרא באוני קול
 56 גדול לאמר קרבו פקדות העיר ואיש פלי משחתו בידו'. אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרך הרעה' מאי 'אחר'? אמר רבי
 57 אבא, אחר שתפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם בגדו, ואמר לו, חזור בך, ואני ואתה וכן ישי נמייל בגן עדן. אמר לו, מי בראש.
 58 בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא. רבי אבהו היה רגיל, דהוה קא דריש בשלשה מלכים. חלש, קביל עליה דלא דריש. פיון

29 קלות היו לאחאב כל טאטותיו של ירבעם; מפני מה תלה הכתוב בירבעם. דבכמה
 30 מקומות כתיב לא סר מכל טאטא ירבעם ולא כתיב אחאב אע"פ שהיה רשע ממנו
 31 תחלה לקלקלה. שהיה מלך ראשון שהקדיח את תבשילו; גם מנחמיה. הכי רישיה
 32 דקרא בגלגל שוורים וזכו גם מנחמיהם כגלים על תלמי שדי; משתינ בקי. ת"ח

33 משית בקירות לבו; ומנין שכבר את התורה
 34 דכתיב והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם
 35 והיינו ספר תורה ועל זה השכנו את הדבר
 36 הזה לא אוכל לעשות; ודילמא. מחמד עיניו
 37 היינו עבודה זרה; לא כ"ד. מדקאמרי ליה
 38 זקנים לא תשמע ולא תאבה ואי עבודה זרה
 39 מי הוה אמרו ליה הכי; סבי דבתא. זקנים
 40 שאלים שהיו רשעים כמו שמצינו באבשלום
 41 דקרי ליה לסבי דבתא זקנים; שקול היה.
 42 מחצה עונות ומחצה זכויות מדמהדרי כולי
 43 האי מי פתח את אחאב משמע דבקושי גדול
 44 נעשה; רוחו של נבות. שלפי שהוא הרג נבות
 45 היה רוחו מחור לפתוח ולהפילו; דפרע
 46 קנינה. קנאה הפורע נוקם חמתו וקנאתו
 47 מחריב ביתיה כרוח של נבות שנקם כעסו
 48 מאחאב ויצא ממחיצתו של הקב"ה; קודר
 49 אוכרות. מוחק שמות שבתורה; וכותב שם
 50 עבודה זרה תחתיהן. לפיכך היה מתחבא
 51 שאילו היה עושה בפרהסיא לא היו מנחיק
 52 (ואתו) לעשות כן קודר כמו (עירובין נח).
 53 מקדרין בהרים ל' (נוקב) ומחטט ונוקרו;
 54 שנשה יה. ששכח הקב"ה; שהנשי. השכיח
 55 מה אחאב אין לו חלק. כדאמרן עובד לעולם
 56 הבא; ושניהם. רבי יהודה דאמר יש לו חלק
 57 ורבינ דאמרי אין לו חלק;

בגלל

1 איתפת. נתרפא; אמרו לו. תלמידיו לא קבלת עילוך וכו'; אמר אינהו מי הדרו בהו.
 2 מדרכס הרעה דאנא אהדר לי מלדרשו; אוקי אשלשה מלכים. אוקי סיוס הר פירקא
 3 עד שהגיעו לג' מלכים; אמר למחר נפתח בחברין. נדרשו בחברינו שהיו תלמידי
 4 חכמים כמותנו ואין להם חלק לעתיד; א"ל. מנשה בחלום חברך וחברא דאכרי אנו.

5 כלומר וכי סבור אתה שנהיה חבריך וחברי
 6 דאבוך; מהיכא בעית למשרא המוציא. איך
 7 יודע מהיכא מקום בפת אתה צריך לבצוע
 8 המוציא; וחברך קרית לו; ואתה קורא אותו
 9 חבריך; מהיכא דקרים בשולא. דרפתא
 10 ממקום שנקרמין פניה של פת בתנור הדיינו
 11 מלמעלה לא מסביבות הפת או מפרושי אבל
 12 באמצע לא שם הביאו לפניו פרוסה של
 13 לחם לא ידא בוצע ומברך אלא משולו הפת
 14 ולא מאמצעיתו ל"א מהיכא דקדים כלומר
 15 מהיכא שמקדים לאפת והיינו הרך ל"א
 16 מהיכא דגמר בשולא ממקום שהלחם אפי'
 17 יפה ולא מאותו מקום שקרין בשול וראשון
 18 נראה: הית נקוש שיפולי גלימך. היית מגבה
 19 שפת חלוקך מבין גולך כדי שתהא קל לרוץ
 20 והיית רץ לשם מפני יצר עבודה זרה שהיה
 21 שולט; נפתח ברבותא. נתחיל לדרוש
 22 ברבותיו ולא אמר בחבריו; אח לשמים. רע
 23 שלמים כדאמרין (מגילה דף יא.)
 24 באחשוורש את וראש; דכתיב ואח לצרה
 25 יולד. ווי לצרה אלמא אח לשון רעה ווי; אב
 26 לעבודה זרה. שהיה אוהבה ביותר דכתיב
 27 כרחם אב אלמא אב מרחם והני קראי בכדי
 28 נקט להו; ווי הנקל. באחאב כתוב וכלומר

20 תלמי שדי'. אמר רבי יוחנן, אין לך כל חלקם ותלם בארץ ישראל, שלא העמיד עליה אחאב
 21 עבודת פוכבים, והשתחוה לו. ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי, דכתיב 'והכרתי לאחאב משתינ בקוד ועצור ועצוב בישראל'. 'עצור'
 22 בעולם הזה, 'ועצוב' לעולם הבא. אמר רבי יוחנן, מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל, שנאמר
 23 'ויקן את החר שמרון מאת שמר בכפרים כסף ויבן את החר ויקרא [את] שם העיר אשר בנה על שם שמר אדני החר שמרון'.
 24 אמר רבי יוחנן, מפני מה זכה אחאב למלכות עשרים ושתים שנה, מפני שפיבר את התורה שניתנה בעשרים ושתים אותיות,
 25 שנאמר 'וישלח כולאבים אל אחאב מלך ישראל העירה, ויאמר לו פה אמר בן הדר כספך וזהך לי הוא ונשיך וכןך המובים
 26 לי הם', 'כי אם בעת מחר אשלח את עבדי אליך והפשו את ביתך ואת בתי עבדיך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו,
 27 ויאמר למלאכי בן הדר אמרו לאדוני המלך כל אשר שלחת אל עבדיך בראשונה אעשה, והדבר הזה לא אוכל לעשות', מאי
 28 מחמד עיניך? לאו, ספר תורה. דילמא, עבודת פוכבים. לא סלקא דעתך, דכתיב 'ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם [אל תשמע
 29 ולוא תאבה]'. ודילמא סבי דבתא הוו, מי לא פתיב 'ויישר הדבר בעיני אבשלום [ובעניי כל זקני ישראל]'. ואמר רב יוסף, סבי
 30 דבתא. התם, לא פתיב 'וכל העם', הכא, פתיב 'וכל העם', דאי אפשר דלא הוו בהון צדיקי, וכתיב 'השארתי בישראל שבעת
 31 אלפים כל הפרקים אשר לא פרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו'. אמר רב נחמן, אחאב, שקול היה, שנאמר 'ויאמר ה' מי
 32 יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אומר בכה'. מתקוף לה רב יוסף, מאן דכתב ביה רך לא היה
 33 באחאב אשר התמפר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אותו איובל אשתו', ותנינא, בכל יום היתה שוקלת שקלי והב לעבודת
 34 פוכבים, ואת אמרת שקול היה? אלא, אחאב וותרן בכמונו היה, ומתוך שהנהגה תלמידי חכמים מנכסיו, כיפרו לו מחציה. ויצא
 35 הרוח ועמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה, ויאמר אצא והייתי רוח שקר כפי כל נביאיו ויאמר תפתה ונם
 36 תוכל צא ועשה כן. מאי 'רוח' אמר רבי יוחנן, רוחו של נבות היזרעאלי. מאי 'צא'? אמר רבינא, צא ממחיצתי, שכן פתיב
 37 'דובר שקרים לא יפון לגנב עיני'. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי 'דפרע קנינה מחריב ביתיה'. 'ועש אחאב את האשורה ויוסף
 38 אחאב לעשות להכעים את ה' אלהי ישראל מפל מלכי ישראל אשר היו לפניו', אמר רבי יוחנן, שקבת על דלתות שמרון אחאב
 39 כפר באלהי ישראל, לפיכך אין לו חלק באלהי ישראל. 'ויבקש את אחוזה וילבדהו והוא מתחבא בשמרון', אמר רבי לוי, שהיה
 40 קודר אפירות, וכותב עבודת פוכבים תחתיהן. 'מנשה', שנשה יה. דבר אחר, 'מנשה', שהנשי את ישראל לאביהם שבשמים.
 41 ומנין דלא אתי לעלמא דאתי, דכתיב 'בן שתים עשרה שנה מנשה כמלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים', ועש [אשרה]
 42 באשר עשה אחאב מלך ישראל, מה אחאב אין לו חלק לעולם הבא, אף מנשה אין לו חלק לעולם הבא; רבי יהודה אומר,
 43 מנשה יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר 'ותפלל מנשה אל ה' ובעת לו וכו': אמר רבי יוחנן, ושיניהם מקרא אחד דרשו, שנאמר
 44 'ותתים לעונה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו'. מר סבר, בגלל מנשה שעשה תשובה, ואינהו לא עבדו. ומר סבר,

בגלל

65 כל תלם ותלם - שיעור חרישת המחרישה, בארץ ישראל, שלא
 66 העמיד עליו אחאב עבודת פוגבים והשתתחו לו.
 67 הגמרא מבארת מנין שאין לאחאב חלק לעולם הבא. מבררת
 68 הגמרא: ומנא לן דלא אתי לעלמא דאתי - ומנין שאחאב לא יבוא
 69 לעולם הבא. מבארת הגמרא: דתניב (מלכים א' כא כא) 'הקבתי
 70 לאחאב משתין בקיר ו-אדם בר דעת המשיט מחשבות בקירות
 71 לבו, ועצור ועיוב בישראל' ו-אדם מחוזק ונעזר, ויש לדרוש
 72 מהפסוק שלא יהיה לו 'עצור' - אדם מחוזק בעולם הזה, ולא יהיה
 73 לו 'עיוב' - אדם נעזר לבוא לעולם הבא.
 74 הגמרא מבארת מדוע זכו מלכים רשעים שבישראל למלכות: אמר
 75 רבי יוחנן, מפני מה זכה עמרי - אביו של אחאב, למלכות, מפני
 76 שהוסיף כרף אחד - עיר אחת בארץ ישראל, שנאמר (מלכים א' טו כד)
 77 'יבן את החר שמרון מאת ששם בכפרים כסף ויבן את החר ויבא
 78 [את] שם העיר אשר בנה על שם ששם אדני החר שמרון'.
 79 אמר רבי יוחנן, מפני מה זכה אחאב בן עמרי למלכות זמן ארוך של
 80 עשרים ושנים שנה, מפני שכיבד את התורה שניתנה בעשרים
 81 ושנים אותיות, ומנין שכיבד את התורה, שנאמר (מלכים א' כ ביד)
 82 בזמן שלום בן הדר מלך ארם בישראל, 'וישלח מלאכים אל אחאב
 83 מלך ישראל העררה, ואמר לו כה אמר בן הדר כספך והקדך לי הוא
 84 ונשך ויבדד הפזנים לי הם, ויען מלך ישראל ויאמר כדברך אדני
 85 המלך לך אני וכל אשר לי, ואז הוסיף בן הדר ואמר לו (שם כ"ט)
 86 'כי אם בעת מהר ישלח את עמרי אליך והפשו את ביתך ואת בתי
 87 עבדיך והיה כל מחמדי עיניו ושמיו בידם ולקחו, ויקרא מלך ישראל
 88 לכל זקני הארץ ויאמר דעו נא וראו כי רעה זה מבקש ביי שלח אלי
 89 לגשי ולבני ולכספי ולזהבי ולא מנעתי ממנו, ויאמרו אליו כל
 90 הזקנים וכל העם אל תשמע ולא תאבה, ואמר למלאכי בן הדר
 91 אמרו לאדוני המלך כל אשר שלחת (לעבדך) [אל עבדך] כראשונה
 92 ושיקח את כספו וזהבו, נשיו ובניו אעשה והדבר הזה לא אוכל
 93 לעשות', כלומר, שהסכים אחאב לתת למלך ארם את כל רכושו
 94 ומשפחתו, כך לא את מחמד עיניו, ויש לברר, מאי מחמד עיניו -
 95 מהו אותו הדבר שכינהו מלך ארם מחמד עיניו, לאו ספר תורה
 96 - האם אין הכוונה לספר התורה, שרצה מלך ארם לקחתו וסירב
 97 אחאב ליתנו לו, ומוכח שכיבד אחאב את התורה.
 98 מקשה הגמרא: דילמא - שמא הכוונה ב'מחמד עיניו' היא לעבודת
 99 פוגבים. מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך - אל תעלה בדעתך
 100 לפרש כן, דתניב 'ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם (לא תאבה ולא
 101 תשמע) [אל תשמע ולא תאבה]', וזקנים' הוא בניו בדרך כלל
 102 לתלמידי חכמים, ואם היתה כוונת בן הדר ליתול ממנו את
 103 העבודה זרה, מדוע היו הזקנים מונעים ממנו מלמוסרה בידו.
 104 ממשיכה הגמרא ומקשה: ודילמא כפי דבחהתא הו - שמא כוונת
 105 הפסוק לזקנים שפלים ורשעים שאמרו לו כן, ומוכיחה הגמרא
 106 ששייכת לשון 'זקנים' על רשעים, מי לא קתיב - וכי לא נאמר
 107 לגבי מרידת אבשלום בדוד המלך, שיעץ לו אחיתופל שירדוף
 108 אחרי מחנה דוד עם צבאו ויהרג את דוד המלך לבדו, וישיב
 109 הדבר בעיני אבשלום (והזקנים) [ובעני כל זקני ישראל], ואמר רב
 110 יוסף, כפי דבחהתא - זקני ישראל' האמורים כאן אינם תלמידי
 חכמים, אלא זקנים שפלים ורשעים שהסכימו לעצתו הרעה של
 אחיתופל. מתרצת הגמרא: התם - לגבי עצת אחיתופל לא קתיב
 'וכל העם', ולכן אפשר לפרש שהזקנים האמורים שם היו רשעים,
 אבל קתיב - לגבי אחאב, קתיב 'וכל העם', דאי אפשר דלא הו
 בהון צדיקין - שהרי לא יתכן שלא היו בכל עם ישראל גם
 צדיקים. ומוכיחה הגמרא שבאותו זמן היו בעם ישראל צדיקים,
 וקתיב - נאמר בפסוק (מלכים א' טו טז), כשאמר ה' לאליהו הנביא
 להמליך את חזאל למלך ארם ואת יהוא למלך ישראל ואת
 אלישע לנביא, שאחר כך יכירתו שלשתם את כל עובדי העבודה

1 דאיתפח - לאחר שהבריא, הדר קא דריש - היה חוזר ודרוש
 2 בענינים. אמרי - אמרו לו תלמידיו, לא קבילת עלך דלא דרשת בהו
 3 - האם לא קיבלת על עצמך כשהיית חולה שלא לדרוש בענינים.
 4 אמר להם, אינהו מי דריו בהו, דאנא אהריב כי - וכי אותם שלשה
 5 מלכים חזרו בתשובה על מעשיהם הרעים, שמחמת כן גם אני
 6 צריך לחזור בי מלדרוש בגנותם.
 7 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין דומה: רב אשי, אוקי אשלישה
 8 מלכים - עמד וסיים לימודו לפני משתינו, האומרת ששלשה
 9 מלכים אלו אין להם חלק לעולם הבא, אמר לתלמידיו, למחר
 10 נפתח בכתבין - מחר נפתח את לימודינו ב'חברינו', כלומר באותם
 11 מלכים שהיו תלמידי חכמים כמותינו, ואין להם חלק לעולם
 12 הבא. באותו לילה, אתא מנשה איתתו ליה בקלמיה - בא מנשה
 13 המלך ונראה לו בחלום, אמר לו לרב אשי, תבדד ותיבדי דאבדד
 14 קרית לן - אתה מכנה אותנו 'חברין', וכי סבור אתה שאנו חברים
 15 שלך או של אבדך, כלומר שאתה בדרגה דומה לשלנו, אם כן
 16 אמור לי מהיבא בעית למישרא המוציא - מהיבן יש לבצוע את
 17 הפת שמברכים עליה 'המוציא', אמר ליה רב אשי, לא ידענא -
 18 איני יודע. אמר ליה מנשה לרב אשי, מהיבא דבעית למישרא
 19 המוציא לא גמרת, ותבדד קרית לן - אפילו הלכה פשוטה כו,
 20 מהיבן יש לבצוע אחר ברכת 'המוציא', עדיין לא למדת, ואתה
 21 קורא לנו 'חברין'. אמר ליה רב אשי, אנמריה לי - למד אותי
 22 הלכה זו, ולמחר דרישנא ליה מסמך כפיבא - ומוחר אומר הלכה
 23 זו בשמך בדרשתי לפני התלמידים. אמר ליה מנשה, יש לבצוע
 24 את הפת לברכת המוציא מהיבא דקריב בישולא - מאותו מקום
 25 שהוקרמו והתחילו להאפות פניה של הפת בתנור, שהוא בחלק
 26 החיצוני של הפת, ולא מהחלק הפנימי שהוא רך. אמר ליה רב
 27 אשי למנשה, מאחר דתיכמתו פולי האי - כיון שהייתם חכמים כל
 28 כך, שאתם בקיאים בהלכות שאף אנו איננו בקיאים, מאי מעמא
 29 קא סלחיתו לעבודת פוגבים - מדוע עבדתם עבודה זרה. אמר ליה
 30 מנשה, אי הוה התם - אם היית שם הוה (נקיטנא) [נקיט] בישולי
 31 גלימא ויהיבא אבתרא - היית מרים את שולי גלימתך, שלא
 32 תפריע לך בדרכך, והיית רץ אחרי לעבוד עבודה זרה, לפי
 33 שבאותו זמן היה כח גדול ליצר הרע של עבודה זרה. למחר, אמר
 34 להו רב אשי לרבנן, נפתח בכתבין - נפתח את לימודינו במשנה
 35 העוסקת ב'רבוביתו', שהם שלשת המלכים שאין להם חלק
 36 לעולם הבא.
 37 הגמרא דורשת את משמעות שמו של אחאב. אומרת הגמרא:
 38 משמעות השם 'אחאב', שהיה 'אח' - רע לשמים, ואב לעבודת
 39 פוגבים, שהיה אודהב ביותר, כמו שאב אודהב את בניו. מבארת
 40 הגמרא את המקור ללשונות אלו, 'אח לשמים', דתניב (משלי יו יז)
 41 'אח לצרה וילד, כלומר, 'אח' שוו לשון אנוה וצער על דבר רע,
 42 נברא לעת צרה, שיש להיאנח עליה. ואב לעבודת פוגבים',
 43 דתניב (תהלים קג יג) 'כרחם אב על גנים', ומוכח שרחמי האב על
 44 בנו הם גדולים.
 45 הגמרא דורשת פסוקים שנאמרו לגבי אחאב: נאמר בפסוק (מלכים
 46 א' טו ל"א) 'ויצעש אחאב בן עמרי הרע בעיני ה' מכל אשר לפניו'.
 47 ויהי הנקל לבתו בהפאת וידעם בן נבט' אמר רבי יוחנן, מלשון
 48 הפסוק יש ללמוד שעבירות קלות שעשה אחאב היו כהמורות
 49 שעשה וידעם, ואחאב חטא בחטאים חמורים יותר מירבעם, ומפני
 50 מה תלה הכתוב את הקלקלה ב'ידעם', שבמלכי ישראל הבאים
 51 אחריהם נאמר שלא סרו מעל 'חטאות ירבעם', מפני שהוא ו-
 52 ירבעם היה תחילה ל'קלקלה' - הוא היה המלך הראשון בישראל
 53 שעבד עבודה זרה.
 54 נאמר בפסוק לגבי הנהגת ישראל בארצם, 'גם מןבחתם בגלים על
 55 תלמי שדי' (דושיב יב יב), אמר רבי יוחנן בביאור לשון הפסוק, 'אין לך

המשך ביאור למט' סנהדרין ליום ראשון עמ' א

42 לשם נבוכדנצר, אָמַר לְהוֹ, הִכִּי בְּתִבְתּוֹ - איזה נוסח כתבתם
 43 לחזקיהו, אָמְרוּ לֵיהּ, הִכִּי בְּתִבְתּוֹ - כך כתבנו, כמו שהובא לעיל.
 44 אָמַר לְהוֹ נבוכדנצר, קִרְיָתוֹ לִיהּ 'אַלְהָא רְבָא' - אתם עצמכם
 45 מכנים אותו 'אלהים הגדול', וּבְתִבְתּוֹ לִיהּ לְבַסְתָּ, אחרי חזקיהו
 46 המלך וירושלים. אָמַר להם נבוכדנצר, אֵלֵא הִכִּי בְּתוֹבוֹ - כך יש
 47 לכם לכתוב, 'שָׁלֵם לְאַלְהָא רְבָא, שָׁלֵם לְקִרְתָּא דִּירוּשָׁלַם, שָׁלֵם
 48 לְמַלְכָּא חֻזְקִיָּה'. אָמְרוּ לֵיהּ עבדי המלך לנבוכדנצר בדרך משל
 49 'קִרְיָינָא דְאַיְנִרְתָּא אִיהוּ לִיתְהוּ פְּרוּוֹנְקָא' - אותו אדם שידע והבין
 50 לקרוא את האגרת, הוא יהיה שליח להשיב עליה תשובה, וכך
 51 אתה שאמרת שיש לשנות את נוסח המכתב, עשה כן בעצמך.
 52 רְהַט בְּתִרְהִיט - רץ נבוכדנצר אחרי השליח שהלך עם האגרת,
 53 בְּדִרְהִיט - לאחר שרץ אַרְבַּע פְּסִיעוֹת, והיה עדיין השליח רחוק
 54 ממנו, אָתָּא נְבַרְיָאֵל וְאַזְקִמְיָה - בא גבריאל המלאך והעמיד את
 55 השליח לפני נבוכדנצר, שלא יצטרך לרוץ עוד, ועל אותם ארבע
 56 פסיעות שפסע לכבוד ה' קיבל שכר גדול כל כך. ודבר זה אומרים
 57 לתלמידי חכמים שאבותיהם עמי הארץ, שידעו שמה שזכו
 58 לכבוד זה הוא מחמת אינו זכות מועטה שהיתה לאביהם, וכמו
 59 שזכה נבוכדנצר למלוך על כל העולם מחמת זכות מועטה שפסע
 60 ארבע פסיעות לכבוד ה'.
 61 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵילְמָלָא (לא) בָּא נְבַרְיָאֵל וְהִעֲמִידוֹ לנבוכדנצר,
 62 אלא היה ממשך לפסוע פסיעות נוספות לכבוד ה', לֹא הָיָה תַקְנָה
 63 לְשׁוּנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל - כלומר לעם ישראל, כיון שהיתה לו רשות
 64 לכלות את כולם.
 65 הגמרא מבארת את משמעות שמו של מלך בבל. שואלת הגמרא:
 66 מָא 'בְּלָאֲדָן בְּן בְּלָאֲדָן'. מבארת הגמרא: אָמְרוּ, בְּלָאֲדָן אֲבִיו, מְלָכָא
 67 הָוָה - היה מלך בבל, וְאַיְשְׁתֵּי אִפְיָהּ וְהָוָה כִּי דְבַלְכָּא - והשתנו
 68 פניו ונהיו כפני כלב ושוב לא היה ראוי למלוך, הָוָה יְתִיב בְּרִיָּה
 69 עַל מְלָכוּתָא - והיה בנו יושב על כסא מלכותו, ושמו האמיתי של
 70 הבן היה 'מרודך', אַךְ כִּי הָוָה בְּתִבְתּוֹ - כשהיה חותם את שמו, הָוָה
 71 בְּתִבְתּוֹ שְׁמִיהּ וְשְׁמִיהּ דְאַבְיָהּ בְּלָאֲדָן מְלָכָא - היה כותב את שמו ואת
 72 שם אביו בלאדן המלך, ולא כתב רק 'מרודך בן בלאדן', כיון שזו
 73 דרך כל החותמים להזכיר את שם האב, ולא היה ניכר שכוונתו
 74 לבכדו, אלא כינה את שמו כשם אביו וכתב 'מרודך בלאדן בן
 75 בלאדן'.
 76 אומרת הגמרא: הֵינּוּ בְּתִבְתּוֹ (מלאכי א' 1) 'בְּן יִבְכַד אֲבִי וְעַבְדֵּי אֲדִינוּ',
 77 'בְּן יִבְכַד אֲבִי, הָא דְאַמְרֵן - כמו שמצינו במרודך מלך בבל שכיבד
 78 את אביו, וְעַבְדֵּי אֲדִינוּ' היינו כמעשה שהיה עם נבוכדנצר
 79 ונבווראדן, בְּתִבְתּוֹ (ירמיה נב י"ג) 'וּבְחֻדְשׁ הַחֲמִישִׁי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָיָא
 80 שְׁנַת תְּשַׁע עֶשְׂרֵה [שְׁנָה] לְמַלְכֵּי נְבוּכַדְנֶאצַּר מְלַךְ בָּבֶל בָּא נְבוּרְאֲדָן
 81 רַב מַבְּחִים עֲמַד לְפָנָי מְלַךְ בָּבֶל בִּירוּשָׁלַם, וְיִשְׂרָף אֶת בַּיִת ה' וְאֵת
 82 בַּיִת הַמֶּלֶךְ/

1 שְׁשַׁלְמְתִי לְאוֹתוֹ רִשְׁעָ - נבוכדנצר, שָׂרַץ אַחַר כְּבוֹדִי, כמו שיבואר
 2 להלן, אָתָּה תְּמִיחַ על גודל השכר שהוא מקבל, שמלך על כל
 3 העולם והחריב את ירושלים, בְּשָׂאֲנִי מְשֻׁלֵּם שָׂכָר לְאַבְרָהָם וַיַּחֲקֶה
 4 וַיַּעֲקֹב, שָׂרַצוּ לְפָנָי פְּסוּסִים ולא התעייפו, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שִׁדְּיָהוּ
 5 האנשים תמהים על גודל השכר, וְהֵינּוּ בְּתִבְתּוֹ (ירמיה כג ט) 'לְנִבְיָאִים
 6 נִשְׁבַּר לִבִּי בְּקִרְבִּי רָחַפוּ וַיִּנְעוּן כָּל עַצְמוֹתַי, הָיִיתִי כְּאִישׁ שֹׁבֵר וּבִגְבֹר
 7 עָבְרוּ יַיִן מִפְּנֵי ה' וּמִפְּנֵי דְבָרֵי קִרְשׁוֹ/ כלומר, 'לנביאים, שהם
 8 אברהם יצחק ויעקב, נִשְׁבַּר לִבִּי בְּקִרְבִּי, תמתיה מגודל מתן שכרם
 9 לעתיד לבוא.
 10 מבררת הגמרא: הֵינּוּ אַרְבַּע פְּסִיעוֹת שפסע נבוכדנצר מָא הִיא - מה
 11 ענינם, בְּתִבְתּוֹ (ישעיה לט א) 'בְּעַת הַהִיא שָׁלַח מְרוֹדַךְ בְּלָאֲדָן בְּן בְּלָאֲדָן
 12 מְלַךְ בָּבֶל סְפָרִים וְגו' וּמִנְחָה אֶל חֻזְקִיָּהוּ וַיִּשְׁמַע כִּי חָלָה וַיַּחֲזֹק/
 13 ומשמע ששלח לו מתנות מחמת שחלה והתחזק, ויש לתמוה, האם
 14 מְשׁוּם 'כִּי חָלָה חֻזְקִיָּהוּ וַיַּחֲזֹק' זהו טעם לכך ש'שָׂרַץ לִיהּ סְפָרִים
 15 וּמִנְחָה'. משיבה הגמרא: (אין - אכן, זהו הטעם), כמבואר בפסוק
 16 לגבי חזקיהו (יהי' ב' לב לא) 'בְּמַלְצֵי שָׂרִי בָּבֶל הַמְשֻׁלְחִים עָלָיו לְדְרוֹשׁ
 17 (את) הַמּוֹפֵת אֲשֶׁר הָיָה כְּאֲרִיז', דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹתוֹ הָיוּ שְׁמַת
 18 בּוֹ אֲהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, אֲבִיו שֶׁל חֻזְקִיָּה, שְׁהִיָּה מֶלֶךְ רִשְׁעֵי, שְׁתֵּי שְׁעוֹת
 19 הָיָה - קיצרו הקדוש ברוך הוא ונטל ממנו עשר שעות, ונשארו בו
 20 רק שתי שעות, כדי שלא יהיה פנאי להספידו ולקבורו, וְכִי -
 21 וכאשר חָלָה חֻזְקִיָּהוּ וַאֲיַתְפַּח - והתרפא, אֲהִדְרִיגְהוּ קוּדְשָׁא בְּרִדְךָ
 22 הוּא לְהַקְדֵּשׁ עֶשֶׂר שָׁעֵי נִיחִילָה - השיב הקדוש ברוך הוא ליום את
 23 אותם עשר שעות שניטלו ממנו, בְּתִבְתּוֹ (ישעיה לח ח) 'הֵנִנִּי מְשִׁיב אֶת
 24 צֶל הַמַּעֲלֹת אֲשֶׁר יֵרְדָה בְּמַעֲלֹת אֲהוּ בְּשִׁמְשׁ אַחֲזֵרְנִית עֶשֶׂר מַעֲלֹת
 25 וְתִשָּׁב הַשֶּׁמֶשׁ עֶשֶׂר מַעֲלֹת בְּמַעֲלֹת אֲשֶׁר יֵרְדָה, כלומר, שאותם
 26 עשר מעלות שירדה השמש במהירות בימי אהו, שנחסרו עשר
 27 שעות, ישובו עתה בזמן רפואתו של חזקיהו, והתארך היום בעשר
 28 שעות נוספות, והיה זה מופת שנתן הקדוש ברוך הוא לחזקיהו
 29 המלך כסימן לכך שיתרפא ממחלתו.
 30 באותו זמן אָמַר לְהוֹ מְרוֹדַךְ בְּלָאֲדָן בְּן בְּלָאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל לְעַבְדֵּי,
 31 מָא הִיא - מהו דבר זה, שחזרה השמש לאחוריה עשר מעלות.
 32 אָמְרוּ לֵיהּ עַבְדֵּי, חֻזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה חָלַשׁ וְאַיַתְפַּח - נחלש
 33 והתרפא, ונעשה לו נס זה שחזרה השמש אחורנית. אָמַר הַמֶּלֶךְ
 34 לְעַבְדֵּי, אִיבָא נְבָרָא בִּי הָא, וְלֹא בְּעִנְיָא לְשִׁדְוִי לִיהּ שְׁלָמָא - וכי
 35 יש בעולם אדם גדול כזה, שנעשה לו נס כזה, ואני לא אשלח לו
 36 שאילת שלום. בְּתוֹבוֹ לִיהּ - כיתבו לחזקיהו אגרת בלשון זו, 'שְׁלָמָא
 37 לְמַלְכָּא חֻזְקִיָּה, שְׁלָמָא לְקִרְתָּא דִּירוּשָׁלַם, שְׁלָמָא לְאַלְהָא רְבָא' - שלום
 38 למלך חזקיהו, שלום לעיר ירושלים, שלום לאלהים הגדול. נְבוּכַדְנֶצַּר
 39 נֶאֱמַר, סְפָרִיָּה בְּלָאֲדָן הָוָה - היה באותה עת סופרו של בלאדן
 40 מלך בבל, הִיא שְׁעִתָּא לֹא הָוָה הֵתָם - ובאותה שעה שנכתבה
 41 האגרת לחזקיהו לא היה נבוכדנצר באותו מקום, בִּי אָתָּא - כשבא

בחי בני ישראל בכלל ובנוגע לארץ-ישראל בפרט, ראה ראינו
 שנתקיימו דווקא עניינים שנראו כהזיות, בלי יסוד בדרך הטבע,
 או מצד חשבונות, בשכל אנושי
 ממכתב ה' אדר שני, ה'תשכ"ב

41 לנקום באחאב והזיק לעצמו שיצא ממחיצתו של הקדוש ברוך
 42 הוא.
 43 נאמר בפסוק: **יַעֲשֶׂה אֱהָאָב אֶת הָאֲשֵׁרָה וְיוֹסֵף אֱהָאָב לַעֲשׂוֹת לַהֲכַעִים**
 44 **אֶת ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו** (מלכים א' טו)
 45 **אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, כוונת הפסוק שכתב אחאב על דלתות שמוֹן
 46 לשון זו, **אֱהָאָב כָּפַר בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶּךָ אֵין לוֹ חֵלֶק בְּאֱלֹהֵי**
 47 **יִשְׂרָאֵל**, ולמדו זאת מלשון הפסוק **לַעֲשׂוֹת לַהֲכַעִיס**, שכפר על ידי
 48 עשיה, והיינו בכתיבה, ומכך שנאמר שהכעיס יותר מכל מלכי
 49 ישראל למדו שכולם היו משתפים שם ועבר רק עבודה זרה,
 50 ואילו אחאב כפר לגמרי בה' ועבר רק עבודה זרה.
 51 הגמרא מספרת את מעשיו הרעים של אחזיהו מלך יהודה: נאמר
 52 בפסוק לגבי יהוא שהשמיד את כל בית אחאב, והיה שם באותה
 53 שעה גם אחזיהו בן יהושפט מלך יהודה, שאמו היתה בת אחאב,
 54 **וַיִּבְקֹשׂ אֶת אַחְזִיָּהוּ וַיִּלְכְּדוּהוּ וְהוּא מִתְחַבֵּא בְּשִׁמְרוֹן** (דה"ב כב ט), ויש
 55 לבאר מדוע היה אחזיהו המלך מתחבא באותה שעה, **אֲמַר רַבִּי**
 56 **לֵוִי**, שְׁתֵּיהֶן קוֹדֵר אִיבָרוֹת – מוחק את שמות ה' הכתובים בספר
 57 תורה, וכותב שמות של עבודת בוכבים תחתיהן, ואם היה עושה
 58 כן בפרהסיא לא היו מניחים לו לעשות כן, ולכן התחבא.
 59 הגמרא מבארת את חטאי מנשה. אומרת הגמרא: למד נקרא שמו
 60 **מְנַשֶּׁה**, שְׁנַשָּׂה יָה – ששכח את הקדוש ברוך הוא. **דָּכַר אַחֲרָי,**
 61 **מְנַשֶּׁה**, שְׁהַנְשִׂי – שהשכיח את ישראל לאביהם שִׁבְשֻׁמִּים,
 62 שהשכיחם מלעבוד את הקדוש ברוך הוא.
 63 שואלת הגמרא: **וּמַגְלַן לָא אִתִּי לְעֻלְמָא דְאַתִּי** – מנין שאין למנשה
 64 חלק לעולם הבא, **דְּכַתִּיב** (מלכים ב כא א,א) **לְבֵן שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה**
 65 **מְנַשֶּׁה כְּמִלְכוֹ וְחַמְשִׁים וְחַמֶּשׁ שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם**, וַיֵּשֶׁב וַיְכֻן אֶת
 66 הַבְּמֹת אֲשֶׁר אָבַד חֻזְקִיהוּ אָבִיו וַיִּקַּם מִזְבַּחַת לְבַעַל וַיַּעַשׂ (הרע)
 67 [אֲשֵׁרָה] (בעיני ה') **כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אֱהָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל**, ויש לדרוש,
 68 **מָה אֱהָאָב אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא**, וכמו שהוכח לעיל, אף מְנַשֶּׁה
 69 אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.
 70 שנינו במשנה: **רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מְנַשֶּׁה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא**,
 71 **שְׁנַאמַר וַיִּתְפַּלֵּל מְנַשֶּׁה אֵל ה' וַיַּעֲתֵר לוֹ וְכוּ'.**
 72 הגמרא מבארת את מחלוקת חכמים ורבי יהודה: **אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן**,
 73 **וּשְׁנֵיהֶם – חכמים ורבי יהודה, מְקַרָּא אַחֲדֵי דְרִשּׁוּ –** למדו את
 74 דבריהם מאותו פסוק, אלא שנחלקו כיצד לדרשו, **שְׁנַאמַר** (ירמיה
 75 טו ד) **וַנִּתְתִּים לְעֻזוֹת לְכָל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ בְּגִלְל מְנַשֶּׁה בֶן יְחֻזְקִיהוּ**,
 76 **מַר –** רבי יהודה סבר, שכוונת הפסוק לומר שישראל יענשו בגלל
 77 מְנַשֶּׁה, שְׁהוּא עָשָׂה תְשׁוּבָה וַאֲיַחֲזֵהוּ לֹא עָבֹד – וישראל לא עשו,
 78 למרות שיכלו ללמוד מתשובתו של מנשה, ומוכח שהתקבלה
 79 תשובתו ויש לו חלק לעולם הבא. **וְמַר סָבַר –** וחכמים האומרים
 80 שאין לו חלק לעולם הבא דורשים את הפסוק כך,

1 זרה מקרב ישראל, **וְהִשְׁאֲרֵתִי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַכְּרָבִים**
 2 **אֲשֶׁר לֹא פָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ** ומוכח שהיו בהם
 3 שבעת אלפים צדיקים, והם בודאי לא היו מונעים ממנו מלמסור
 4 את העבודה זרה למלך ארם אלא ודאי כוונת מלך ארם היתה
 5 לספר תורה, ולכן אמרו לו הזקנים וכל העם שלא ימסרו לו,
 6 ושמע להם, ומוכח שכיבד אחאב את התורה.
 7 הגמרא מביאה מימרות בענינו של אחאב: **אֲמַר רַב נְחֻמֵן, אֱהָאָב,**
 8 **שְׁקוּל הֵיךָ –** חציו עוונות וחציו זכויות, והראיה לדבר, **שְׁנַאמַר**
 9 (מלכים א' כב ט), **כִּשְׂרָצָה ה' שִׁימוֹת אַחָאָב מִלְחָמָה, וְהִרְאִיהָ לְדַבֵּר, שְׁנַאמַר**
 10 **יְפֹתָה אֶת אֱהָאָב וַיַּעַל וַיִּפּוֹל בְּרַמּוֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בָּכָה זֶה אֹמֵר**
 11 **בָּכָה** ומכך שהיה צורך לחפש מי שיפתה את אחאב ויסיתנו ללכת
 12 למלחמה ברמות גלעד, ששם ימות, מוכח שבקושי גדול הענישו
 13 ה', והיינו כיון שהיה שקול במעשיו.
 14 מקשה הגמרא: **מִתְקַוָּה לָהּ רַב יוֹסֵף**, וכי אפשר לומר כן. **מָאן דְּכַתַּב**
 15 **בִּיה –** מי שנאמר עליו (מלכים א' כא כח), **וַיִּכְּ לֹא הָיָה בְּאֱהָאָב אֲשֶׁר**
 16 **הִתְמַכְּרָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר הִסְתָּה אוֹתוֹ אֵיבֹל אֲשֵׁתוֹ וַתִּנְיָא**
 17 **–** ושנינו בבבביתא בביאור הפסוק, **שִׁבְכָל יוֹם הָיְתָה אֵיבֹל אֲשֵׁתוֹ**
 18 **שׁוֹקֵלֶת אֶת אַחָאָב**, ונותרת שקלי' וְהָבַ כְּמַשְׁקְלוֹ לְעַבְדֵת בּוֹכְבִים,
 19 **וְאֵת אֲמָרְתָּ שְׁקוּל הֵיךָ –** ואתה אומר שהיה שקול במעשיו, חציו
 20 עוונות וחציו זכויות. מתרצת הגמרא: **אֵלָּא** באמת עשה אחאב
 21 עוונות יותר ממצוות, אלא שאֱהָאָב ווֹתֵרֵן בְּמִזְוֵי הָיָה, וּמִתּוֹד
 22 **שְׁהֵינָה תְלִמְדֵי הַכְּמִים מִנְּכֻסֵי בִישְׁרוֹ לוֹ מִחֲצָה מְעוֹנוֹתֵיהּ**, ולכן
 23 אמר רב נחמן שבאותה שעה היה שקול.
 24 הגמרא דורשת את המשך הפסוקים: נאמר בפסוק לאחר ששאל
 25 ה' מי יפתה את אחאב, **וַיִּצְאָה רוּחַ וַיַּעֲמֵד לְפָנָי**
 26 **ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶפְתְּנֵהוּ וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו בְּמָה, וַיֹּאמֶר אֲנִי וְהִיְתִי רוּחַ**
 27 **שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תִּפְתָּה וְגַם תּוֹכַל צֹא וַעֲשֶׂה כֵן**. מבארת
 28 הגמרא: **מָא' רוּחַ' –** מי היא אותה רוח שרצתה לפתות את אחאב
 29 ולגרום למיתתו, **אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, זו היא רוחו של נְבוֹת הַיְזוּרְעֵאֵלִי
 30 שגרם אחאב להריגתו כדי לרשת את כרמו. ולכן רצה לנקום בו
 31 ולהורגו.
 32 **מָא' –** מה פירוש המשך הפסוק, שאמר ה' לרוח 'צֹא', והרי היה
 33 די בכך שיאמר לו ה' 'עשה כן', ומובן הדבר שכדי לעשות זאת
 34 עליו לצאת, **אֲמַר רַבִּינָא, צֹא מִמְּחִיצָתִי, שְׁכֵן בְּרִיב** (תהלים קא ז)
 35 **דְּיֹכַר שְׁקָרִים לֹא יוֹכֵן לְגַנְדֵי עֵינָי**, ואותה רוח רצתה להיות רוח
 36 שקר בפי כל נביאיו של אחאב שיאמרו לו בנבואת שקר לעלות
 37 למלחמה ברמות גלעד, ולכן הוציאה ה' ממחיצתו. **אֲמַר רַב פִּסְאָ,**
 38 **הֵינֵנו דְּאֲמַרִי אִינְשִׁי –** זהו מה שרגילים בני אדם לומר, **דְּפִרְעֵי קִינִיָּה**
 39 **מִחֲרִיב בִּיתֵיהּ –** הנפרע מקנאתו בחבירו ורוצה להענישו על מה
 40 שעשה לו, סופו שמחריב את ביתו שלו, שהרי כאן רצה נבות

הנהגה בחיי היום יומיים מתאימה להוראת תורתנו תורת חיים
 ובקיום מצוותיה הרי זה גם צינור וכלי לקבלת ברכת השם
 יתברך בהמצטרף, ובפרט שכל אחת מבנות ישראל נקראת
 בת שרה רבקה רחל ולאה
 ממכתב כ"ו אדר ראשון, תשכ"ב

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' א

20 מסייעת הגמרא לדעת רב קטינא: תנאי פותיה - שנינו בברייתא
 21 כשטתנו דרב קטינא, וכך שנינו, בשם שהשביעית משמטת שנה
 22 אחת לשבע שנים, שבשנה השביעית הקרקעות מופקרות ואינן
 23 נעבדות, כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה,
 24 שבאותם שנים הוא חרב, שנאמר (ישעיה ב יא) 'ונשגב ה' לבדו ביום
 25 ההוא', ואומר (תהלים צב א) 'מוזמר שיר ליום השבת', ויום זה האמור
 26 במזמור הוא האלף השביעי של העולם, שהוא 'יום שכולו שבת',
 27 שהעולם משמט בו, ואינו מתקיים. ומנין שיום' הוא אלף שנה,
 28 ואומר (תהלים צד ד) 'כי אלף שנים פעינך ביום אתמול כי יעבור',
 29 ומוכח שיום' אצל ה' הוא אלף שנים, והפסוק 'ונשגב ה' לבדו
 30 ביום ההוא', ומוזמר שיר ליום השבת' נאמרו על אלף שנים אלו.
 31 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תנאי דבי אליהו, ששנת
 32 אלפים שנה הוי עלמא - יהיה העולם קיים, מתוכם שני אלפים
 33 תהוה - שעדיין לא ניתנה התורה, ונחשב העולם כ'תהוה' שאין בו
 34 תועלת, וזהו מעת בריאת העולם ועד שהיה אברהם אבינו כן
 35 מחשים ושתים והתחיל לעסוק בתורה, ושני אלפים שאחריהם הם
 36 של תורה, שאו התחיל אברהם אבינו לעסוק בתורה (ע"ז טו). עד
 37 מאה שבעים ושתים שנה לאחר חורבן בית המקדש השני, ושני
 38 אלפים שאחריהם היו ראויים להיות 'מות הקשיה',

1 שיכוין את דרכם, וירגישו ישראל שבקבול אין סופך ועוד
 2 ל'ישראל, ואז תבוא הגאולה.
 3 מביאה הגמרא מעשה בענין זה שמישיח יבוא כשתיימשו ממנו: כי
 4 הא דרבי יורא - כמו שהיה נוהג רבי זירא, כי הנה משפח רבן
 5 דמעסקי ביה - שכשהיה רואה תלמידי חכמים עוסקים בענין זה
 6 של ביאת המשיח, אמר להו, בְּמִטְוֵאָא בְּעִינָא מְנַיִכוּ - הריני מבקש
 7 ממכם, לא תרְהִיקוּהָ - שלא תרחיקו את ביאת המשיח בשיחתכם.
 8 והיה מבאר את דבריו, דתנינא, שְׁלֵשָׁה דברים פְּאִין בְּהִיפּחַ הַדַּעַת -
 9 כשאינן אדם חושב על כך שהם עשויים לבא, ואלו הן, מְשִׁיחָא,
 10 מְצִיחָא שאדם מוצא, ועקרב העוקק את האדם.
 11 הגמרא מביאה מימרות בענין זמן קיום העולם: אַמַּר רַב קַטִּינָא,
 12 שִׁית אַלְפֵי שָׁנֵי הוּוּ עֲלֵמָא - ששת אלפי שנה יהיה העולם קיים, וְחַד
 13 חֲרוּב - ואלף אחד הוא עתיד להיות חרב, שְׁנַאמַר (ישעיה ביא) 'ונשגב
 14 ה' לבדו ביום ההוא', כלומר, 'ביום ההוא' שהוא האלף השביעי
 15 יהיה ה' לבדו, משום שלא יהיו העולם ובריותיו קיימים. מביאה
 16 הגמרא את דעת החולק: אַבְיָי אַמַּר, תְּרֵי חֲרוּב - אלפיים שנה יהיה
 17 העולם חרב, שְׁנַאמַר (ישעיה ב) 'תִּינֶנּוּ מִיּוֹמָם בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמַנּוּ
 18 וְנָחֲוּ לַפְּנֵי', כלומר, לאחר אלפיים שנה של חורבן שהם כיומיים'
 19 של ה', תִּינֶנּוּ ה' ביום השלישי.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום חמישי עמ' א

30 שמהורת עד האגודל, ואם כן אין מקום בעולם לאותה טובה
 31 בשיעור 'מלא חופנו' של הקדוש ברוך הוא.
 32 מתרצת הגמרא: אַמַּר לִיה רב דימי, מַאי מַעְמָא לָא שְׂבִיחַת
 33 בְּאַתְרָתָא - מדוע אינך מצוי ועוסק בדברי אגדה, שאם היית עוסק
 34 בהם לא היה קשה לך כן, דְּאִמְרֵי בְּמַעְרְבָא מְשִׁמֵּיה דְּרַבָּא בַר מְרִי
 35 - שהרי אמרו בארץ ישראל בשם רבא בר מרי, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 36 הוּא לִיתַן לְכָל צְדִיק וְצְדִיק שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת, שְׁנַאמַר
 37 (משלי ח בא) 'לְהַנְחִיל אוֹהֲבָיו יֵשׁ וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֲמָלָא', והמילה 'יש'
 38 בְּגִימְטְרִיא תֵּלַת מְאוֹת וְעֶשְׂרֵה הֵוּ - היא בגימטריא שלש מאות
 39 ועשר, ובאותם עולמות יניחו הצדיקים את כל הטובה שיתן להם
 40 הקדוש ברוך הוא.
 41 הגמרא מביאה ברייתא בענין דומה: תנאי, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, בְּמִדָּה
 42 שְׂאָרְם מוֹדֵד לְאַחֲרֵים, באותה מדה מוֹדֵדִין לוֹ מִן הַשְּׁמַיִם, דְּתַנִּיב
 43 לַגְבִּי עוֹנֶשׁם שֶׁל הַמְצִרִיִּים כְּשִׁיצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּסַאפְּסָא
 44 בְּשִׁלְחַת תִּרְבִּיבָה' (ישעיה כו ח), כלומר, כששילחו המצריים את
 45 ישראל נענשו במידה רעה, כפי שהם הרעו לישראל, ו'סאסאה'
 46 היינו 'סאה כנגד סאה', כלומר באותה מדה שהרעו בה נענשו,
 47 וכך גם במדה טובה, מקבל האדם שכר באותה מדה שבה הוא
 48 מטיב לאחרים.
 49 אַמַּר רַבִּי הוֹשִׁעַ, וְכִי אֲפִשֵׁר לוֹמַר בְּן, והרי לפי זה נמצא שאם אדם
 50 נוֹתֵן מֵלֵא עוֹמְסוֹ - מלא חופניו לענין בעולם הזה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 51 נוֹתֵן לוֹ מֵלֵא עוֹמְסוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַכְּתִיב
 52 (ישעיה מ יב) 'שְׁמַיִם בְּרִית תַּבֵּן, וכיון שהשמים נחשבות כלפי ה'
 53 כשיעור שמהורת ועד האגודל בלבד, כיצד יוכל האדם לקבל
 54 טובה בשיעור מלא חופניו של ה'.
 55 השיב לו רבי מאיר: וְאַתָּה, אֵי אַתָּה אֹמֵר בְּן - וכי אפשר לומר
 56 שאין דרשה זו נכונה לגבי מידה טובה, שד' מיטיב לאדם באותה
 57 מידה שהוא הטיב בה, והרי אִיזוֹ הִיא מִדָּה מְרוּבָה, מִדַּת מוֹבָה
 58 מְרוּבָה אוֹ מִדַּת פְּוִרְעָנוֹת מְרוּבָה,

1 מעלה, וְכִי קִפְרָא אַמַּר, לְהַתִּיר פֶּה עֲקוּרוֹת, והיינו 'פה של מטה'.
 2 מביאה הגמרא ביאור נוסף: רַבִּי יוֹחָנָן אַמַּר, עֵלִים אֵלוֹ יְהוִי לְתַרוּפָּה'
 3 מְשִׁשׁ. מבררת הגמרא, מַאי לְתַרוּפָּה, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אַמַּר
 4 לְהוֹרֵא פְּנִים שֶׁל בְּעָלֵי הַפֶּה, כלומר, 'בעלי הפה' שהם תלמידי
 5 חכמים הלומדים תורה בפניהם, ומצערים עצמם בעולם הזה על
 6 לימוד התורה, יהיה להם תואר פנים נאה לעולם הבא, על ידי
 7 עלים אלו.
 8 הגמרא מביאה מימרא בענין שכרם של תלמידי חכמים
 9 המצעירים עצמם בעולם הזה: דִּרְשׁ רַבִּי יְהוֹנָתָן בְּרַבִּי סִימּוֹן, כֹּל
 10 הַמְּשַׁחֵר פְּנֵיו - מצער את עצמו עד שמשחירים פניו על דְּבָרֵי
 11 תוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַחֵיךְ וְיוֹו - מאיר את פניו
 12 לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאמַר (שיר השירים ה יא, טו) 'קְרוּצוֹתַי תִּלְתְּלִים
 13 שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב גּוֹ', מְרַאֵהוּ בְּלִבְנֹן בְּחֹרֵם, חָכוֹ מִמַּתְקִים
 14 וְכֹלֹ מִתְחַמְדִּים, כלומר, המשחיר עצמו כעורב בעולם הזה, וזכה
 15 לעתיד לבא שיהיה מראהו כלבנון, חכו ממתקים וכולו מחמדים.
 16 אַמַּר רַבִּי תַנְחוּם בְּרַבִּי הַנִּילָא, כֹּל הַמְרַעִיב עַצְמוֹ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה
 17 בְּעוֹלָם הַזֶּה - שמחמת שהוא עוסק בדברי תורה בא לידי רעב,
 18 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבְּעוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנַאמַר (תהלים לו ט) 'רְוִינִי
 19 מִדָּשֵׁן בִּיתְךָ וְנַחֵל עֲרֻנְךָ תִּשְׁקֵם, ופסוק זה עוסק באותם שמרעיבים
 20 עצמם מחמת לימוד התורה.
 21 הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין שכרם של צדיקים לעתיד
 22 לבוא: כִּי אַתָּא - כשבא רב דימי מארץ ישראל לבלב, אַמַּר, עֲתִיד
 23 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיתַן לְכָל צְדִיק וְצְדִיק טוּבָה בְּשִׁיעוֹר 'מֵלֵא
 24 עוֹמְסוֹ' - מלא חופנו של הקדוש ברוך הוא, שְׁנַאמַר (תהלים סו ב)
 25 'בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם יַעֲמֵם לֵנֹו הָאֵל וְשׁוֹעֲתֵנו סֵלְהָ.
 26 מקשה הגמרא: אַמַּר לִיה אַבְיָי וְכִי אֲפִשֵׁר לוֹמַר בְּן, שאדם יכול
 27 לקבל שיעור מלא חופנו של הקדוש ברוך הוא, וְהֵלֵא כְּכֹר נַאמַר
 28 (ישעיה מ יב) 'מִי מִדֵּד בְּשִׁעְלוֹ מִיֹּם וְשְׁמַיִם בְּרִית תַּבֵּן, כלומר שכל
 29 גודלם של השמים הוא בשיעור 'ורת' כלפי ה', כמו המרחק

40 בפעם אחת את כל נגיעהם, ומנקים אותם, וחוזרים וקושרים
 41 אותם בתחבושות. **איהו** – אבל הוא, המשיח, **שְׂרֵי חַד וְאֶסְרִי חַד**
 42 – פותח נגע אחד ומנקהו וחוזר וסוגרו, וכך עושה לכל נגע בפני
 43 עצמו, כיון ד**אִמְרַהּ דְּלִילָא מְבַעֲרָא** – שמא אתבקש לבוא לגאול
 44 את ישראל, **דְּלִילָא אִיעֲבַב** – שלא אתעכב זמן הנצרך לקשור שני
 45 נגעים, אלא אצא לגאולם מיד.
 46 ממשיכה הגמרא במעשה זה: **אִיל גְּלִיבָה** – הלך רבי יהושע בן לוי
 47 למשיח, ו**אִמְרַהּ לִיהַּ שְׁלוֹם עֲלֵיךְ רַבִּי וּמִזִּירִי**, **אִמְרַהּ לִיהַּ הַמְּשִׁיחַ**, **שְׁלוֹם**
 48 **עֲלֵיךְ בְּרַ לִינְאִי** – 'שלום עליך בן לוי'. **אִמְרַהּ לִיהַּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי**,
 49 **לְאִמְרַת אֲחֵי מִר** – מתי יבוא אדוני, לגאול את ישראל. **אִמְרַהּ לִיהַּ**
 50 **הַמְּשִׁיחַ**, היום אבוא. **אָתָּא לְגַבִּי אֱלִיהֶוּ** – בא רבי יהושע בן לוי
 51 לאליהו הנביא, **אִמְרַהּ לִיהַּ אֱלִיהֶוּ מֵאִי אִמְרַהּ לִיהַּ הַמְּשִׁיחַ**, **אִמְרַהּ לִיהַּ**,
 52 אמר לי המשיח 'שְׁלוֹם עֲלֵיךְ בְּרַ לִינְאִי'. **אִמְרַהּ לִיהַּ אֱלִיהֶוּ** **אֲבַתְּךָ** **לְךָ**
 53 **וְלֹאֲבִיךָ** **לְעֵלְמָא דְאַתְרֵי** – בדיבור זה הבטיחך המשיח שאתה ואביך
 54 מומונים לחיי העולם הבא. שאם לא היית בן העולם הבא לא היה
 55 משיב לך שלום, ואם לא היה אביך בן העולם הבא לא היה מכנה
 56 אותך בשם אביך, 'בן לוי'.
 57 **אִמְרַהּ לִיהַּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי**, **שְׁקִירִי קָא שְׁקֵר בִּי** – המשיח שיקר לי
 58 בדבריו, **דְּאִמְרַהּ לִי 'הַיּוֹם אֲתִינָא'** – היום אבוא לגאול את ישראל,
 59 **וְלֹא אָתָּא** – וכבר הסתיים היום, ולא בא לגאולם. **אִמְרַהּ לִיהַּ אֱלִיהֶוּ**,
 60 **הֲכִי אִמְרַהּ לְךָ** – כך היתה כוונתו לומר לך, כלשון הפסוק בתהלים
 61 (צה ז) **הַיּוֹם אִם בְּקִלּוֹ תִשְׁמָעוּ**, כלומר, אבוא היום לגאול את
 62 ישראל, אם ישראל ישמעו בקול ה'.
 63 מביאה הגמרא מעשה בענין קץ הגאולה: **שְׁאִלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי**
 64 **יוֹסִי בֶן קִיסְמָא, אִמְרַתִּי בְּן דְּוִד בָּא. אִמְרַהּ לְהֶם, אִינִי רֹצֵה לְהַשִּׁיב,**
 65 **כִּיּוֹן שְׂמַתִּינְא אִנִּי** – חוששני שאחרי שאומר לכם, **שְׁמָא תְּבַקְשׁוּ**
 66 **מִמֶּנִּי אוֹת** – סימן וראיה לדברי. **אִמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, אִין אָנוּ מְבַקְשִׁין**
 67 **מִמֶּךָ אוֹת. אִמְרַהּ לְהֶם, לְכִשְׁפֹּל הַשְּׁעָר הַזֶּה** – של רומי, **וְיִבְנֶה**,
 68 **וַיְחֻזֵר וַיִּפְּלֵה, וַיִּבְנֶה שׁוּב, וַיִּפְּלֵה פַעַם נֹסַפְתָּ, וַאֲיִן מְסַפְּקִין לְבִנְתּוֹ**
 69 **עַד שְׁכָן דְּוִד בָּא.**
 70 **אִמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, רַבִּינוּ, תַּן לָנוּ אוֹת דְּלִבְרִיךָ. אִמְרַהּ לְהֶם רַבִּי יוֹסִי**
 71 **בֶּן קִיסְמָא, וְכִי לֹא כְּךָ אִמְרַתֶּם לִי מִתְחִילָה, שְׂאִין אַתֶּם מְבַקְשִׁין מִמֶּנִּי**
 72 **אוֹת. אִמְרוּ לוֹ, וְאָה עַל פִּי בֶּן – אַף שְׂאֵרְמֵנו לָךְ שְׁלֵא נְבַקֵּשׁ, הֲרִינוּ**
 73 **מְבַקְשִׁים מִמֶּךָ אוֹת. אִמְרַהּ לְהֶם, אִם כְּךָ – אִם הָאֵמֶת כְּדַבְרֵי, וְהַפְּכוּ**
 74 **מִי מַעֲרַת פְּתִימִים שְׂמֵשׁ יוֹצֵא נַהַר הַיַּרְדֵּן, לְדָם, וְיִבְנֶה כְּבוֹד לְדָם.**
 75 **מִסְפַּרְתָּ הַגְּמֵרָא: בְּשַׁעַת פְּתִירְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בֶּן קִיסְמָא, אִמְרַהּ לְהֶן**
 76 **לְתַלְמִידָיו, הַעֲמִיקוּ לִי אַרְוִנִי** – קברו את הארון עם גופי בעומק
 77 הקרקע,

1 ומסוים, ו**כְּתִיב בְּאוֹתוֹ פִּסּוּק אֲחֵי־שְׁנָה**, כלומר שה' יחיש ויקרב את
 2 זמן הגאולה. ותירץ בעצמו, אם זכו ישראל, **אֲחֵי־שְׁנָה** – אמהר להם
 3 את זמן הגאולה קודם העת המיועדת לו, ואם לא זכו, תהא
 4 הגאולה **בְּעָתָה** – בזמן שנקבע לה.
 5 הגמרא דנה עתה באופן ביאת המשיח: **אִמְרַהּ רַבִּי אֶלְפִּינְדֵּרִי, רַבִּי**
 6 **יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי רַבִּי** – הקשה סתירה בין שני פסוקים, **כְּתִיב לְגַבִּי**
 7 **אוֹפֵן בֵּיאת הַמְּשִׁיחַ שְׁנֵרָא** לדניאל במחזה (דניאל ז יג) **וְאִרְוִי עִם**
 8 **עֲנַנֵי שְׁמַיָא כְּבִר אִינְשׁ אֲתָה'** – 'והנה עם ענני השמים כדמות בן
 9 אדם בא', והיינו שיבא המשיח במהירות, כענני השמים, ו**כְּתִיב**
 10 **(וַחֲרִי ט ט) 'גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן הַרְיַעֲבִי בַת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה מֶלֶכְךָ יָבוֹא**
 11 **לָךְ צִדִּיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא עֲנִי וְרוֹכֵב עַל הַמֹּרִ',** והיינו שיבא המשיח
 12 לאט, כעני הרוכב על חמורו בעצלות. ותירץ בעצמו, אם זכו
 13 ישראל, יבוא המשיח במהירות **עִם עֲנַנֵי שְׁמַיָא**, ואם לא זכו, יבוא
 14 לאט, כעני הרוכב על חמור.
 15 מביאה הגמרא מעשה בענינו של פסוק זה: **אִמְרַהּ לִיהַּ שְׁבֹד מְלָכָא**
 16 – אמר מלך פרס ל**שְׂמוּאֵל** בדרך לעג, **אִמְרַתִּיהּ, מְשִׁיחַ עַל הַמֶּלְכָא אֲתִי**
 17 – אתם אומרים שהמשיח יבוא על חמור, ואין זה כבוד עבורו
 18 לבוא רכוב על חמור. **אִשְׁדַּר לִיהַּ סוּסָא בְּרָקָא דְאִית לִי – אִשְׁלַח**
 19 **לוֹ אֲנִי סוֹס מְסוּרָק וְנָאָה שִׁישׁ לִי. אִמְרַהּ לִיהַּ שְׂמוּאֵל בְּדֶרֶךְ דְּחִיָּה, מִי**
 20 **אִית לָךְ בְּרַ חֲיִיר גְּוִנִי – וְכִי יֵשׁ לָךְ סוֹס שִׁישׁ בּוֹ מֵאָה גּוּנֵי, צְבַעִים,**
 21 **כְּמוֹ חֲמוֹרוֹ שֶׁל הַמְּשִׁיחַ, שִׁישׁ בּוֹ מֵאָה גּוּנֵים.**
 22 הגמרא מביאה מעשה השייך לביאת המשיח: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,**
 23 **אֲשַׁכְּחִיהּ** – מצאו ל**אֱלִיהֶוּ** הנביא. **דְּהוּי קָאִי אִפִּיתְהָא דְמַעֲרָתָא** –
 24 שהיה עומד על פתח מערתו **דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי**, כשהתחבא
 25 שם מהרומאים. **אִמְרַהּ לִיהַּ** – שאל אותו רבי יהושע בן לוי, **אֲתִינָא**
 26 **לְעֵלְמָא דְאַתְרֵי** – האם אני אבוא לחיי העולם הבא. **אִמְרַהּ לִיהַּ**
 27 **אֱלִיהֶוּ, אִם יִרְצָה אִינְוִן הַזֶּה, וְכוּוֹנָתוֹ הִיתָה לְשִׁכִּינָה שְׁהִיתָה שְׂרוּיָה**
 28 **שֶׁם. אִמְרַהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, בְּאוֹתוֹ זְמַן, שְׁנִים רַבִּיתִי, וְהֵם אֱלִיהֶוּ**
 29 **הַנְּבִיא וְרַבִּי שְׂמַעוֹן בְּרַ יוֹחָאי וְקוֹל שְׁלִשָׁה שְׁמַעְתִּי, וְהִינוּ קוֹל**
 30 **הַשְּׁכִינָה שְׁהִיתָה שְׂרוּיָה שֶׁם.**
 31 **אִמְרַהּ לִיהַּ** – המשיך ושאל רבי יהושע בן לוי את אליהו הנביא,
 32 **אִמְרַת אֲתִי מְשִׁיחַ** – מתי יבוא המשיח. **אִמְרַהּ לִיהַּ אֱלִיהֶוּ, זִיל שְׁיִילִיהַּ**
 33 **לְדִירִיהַּ** – לך ושאל את המשיח עצמו. **הַמְּשִׁיחַ וְשָׁאֵלוּ, וְהִכָּא יִתִּיב**
 34 **– וְהִכָּן נִמְצָא הַמְּשִׁיחַ. הַשִּׁיב לוֹ, אִפִּיתְהָא – בְּשַׁעַר (דְּקִרְתָּא)**
 35 **[דְּעִיר רֹמִי], כְּלוֹמֵר, בְּגַן עֵדֵן, בְּמִקוֹם הַמְּכוּוֹן כְּנֶגֶד שַׁעַר הָעִיר**
 36 **רֹמִי. חוֹר וְשָׁאֵלוּ, וּמֵאִי סִימְנִיהַּ – מֵהֵם סִימְנֵי, שְׁלִפִּיהֶם אֲדַע**
 37 **שְׁהוּא הַמְּשִׁיחַ. הַשִּׁיבו אֱלִיהֶוּ, יִתִּיב בִּינֵי עֲנַנֵי סוּבְלֵי חֲלָאִים – הוּא**
 38 **יֹשֵׁב בֵּין הָעֲנַנִּים שִׁישׁ לְהֶם נְגַעִים, וְכּוֹלֵן – וְכָל הַחֹוֹלִים הַנִּמְצָאִים**
 39 **שֶׁם, כְּשֶׁהֵם מְנַקִּים אֶת נְגַעִיהֶם, שְׂרֵי וְאֶסְרִי בְּחַד זִמְנָא – פּוֹתְחִים**

כאשר המצב הנראה בעיני בשר הוא מצב של שלום ושלווה –
 אין לבני-ישראל לבטוח בהמצב הנראה לעיני בשר

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

הבעל-הבית היחידי על יהודים הוא הקדוש-ברוך-הוא, כמו
 שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם", "ולא עבדים
 לעבדים"

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

המשך ביאור למט' סנהדרין ליום שני עמ' 1

19 משוּבוּתֵיכֶם, כלומר, רק אם תשובו ארפא אתכם בגאולה. אָמַר
 20 לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְהִלֵּא כִּבְר נֶאֱמַר (ישעיה נב א) 'כִּי בַה אָמַר ה' הַנֶּגֶם
 21 נִמְכַרְתֶּם וְלֹא כִּבְכֶם תִּגְאָלוּ, וּבִיאור הַפְּסוּק הוּא 'הַנֶּגֶם נִמְכַרְתֶּם',
 22 בַּעֲוֹן עֲבֹדַת עֹבְדֵי אֱלֹהִים שֶׁאֵין לָכֶם מִמְנַה רוּחַ, נִמְכַרְתֶּם לְגוֹיִים
 23 שֶׁהִגְלוּ אֶתְכֶם מֵאַרְצְכֶם וּשְׁבוּ אוֹתְכֶם, 'וְלֹא כִּבְכֶם תִּגְאָלוּ, לֹא
 24 בַּתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים תִּגְאָלוּ, וּמוֹכַח שֶׁאֵף לֵלֵא תְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל
 25 נִגְאָלִים.
 26 אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְהִלֵּא כִּבְר נֶאֱמַר 'שׁוּבוּ אֵלַי
 27 וְאֶשׁוּבָה אֵלֵיכֶם' (מלאכי ג ט), וּמוֹכַח שֶׁרַק אַחֲרֵי שִׁיחֲזֹרוּ יִשְׂרָאֵל
 28 בַּתְּשׁוּבָה יִשׁוּב אֵלֵיהֶם ה'. אָמַר לִיה רַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְהִלֵּא כִּבְר נֶאֱמַר
 29 'כִּי אֲנִי בְעַלְתֵי בְכֶם וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעַד וְשֵׁנִים מִמְשַׁפְּחָה
 30 וְהִכְאָתִי אֶתְכֶם צִוִּין' (ירמיה ג יד), וְלִשׁוֹן 'בְּעַלְתֵי בְכֶם וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם'
 31 מִשְׁמַע שֶׁבַעַל כִּרְחַם יִגְאָלֵם, אֵף שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה.
 32 אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְהִלֵּא כִּבְר נֶאֱמַר (ישעיה ל טו)
 33 'בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּשְׁעֶינּוּ, וְלִשׁוֹן 'שׁוּבוּב' מִלְּמַדַּת שִׁיעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה קוֹדֵם
 34 שִׁיּוּשְׁעוּ בַּגְּאוּלָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהִלֵּא כִּבְר
 35 נֶאֱמַר (ישעיה מט ט) 'כִּי אֶמַר ה' גְּאוּל יִשְׂרָאֵל וְקִדְוֹשׁוּ לְכֹהֵן נֶפֶשׁ
 36 לְמַתְעֵב גּוֹי לְעַבְד מוֹשְׁלִים

1 יוחאי שאינו יודע כמה הם, היינו דעיוילי בלא בר – שלרוב צדקוּתם
 2 רשאים להסתכל באספקלריא האמירה ללא נטילת רשות.
 3 הגמרא מביאה מחלוקת בענין קץ הגאולה: אָמַר רב, כְּלוּ כָל
 4 הַקְּרִיצִין – הסתיימו כל זמני הקץ שאמרו מחשבי הקיצין, ואין הַדְרָךְ
 5 תְּלוּי אֵלֶּא בַּתְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שאם יחזרו ישראל בתשובה
 6 יגאלו. וְשִׁמְאוֹל חֶלֶק וְאָמַר, דִּיּוּ לְאַבְל שְׁעִמּוּד בְּאַבְלוּ – די לו לה'
 7 שבכיכול עומד כבר כמה שנים באבילות, מעת חורבן בית
 8 המקדש, ובודאי לא ישאר כך לעולם, אלא יש קץ לדבר, שאף אם
 9 לא יעשו ישראל תשובה, יגאלו בו.
 10 הגמרא מביאה בזה מחלוקת תנאים: בְּתַנְיָא – נחלקו תנאים בדבר
 11 זה, שנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, אם ישראל עושין תְּשׁוּבָה,
 12 נִגְאָלִין, ואם לאו אין נִגְאָלִין. אָמַר לִיה רַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְכִי אִם אֵין עוֹשִׂין
 13 תְּשׁוּבָה אֵין נִגְאָלִין, אין זה כך, אֵלֶּא אם לא יעשו תשובה מרצונם,
 14 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲמִיד לְהוֹן מִלְךְ שְׁנוּרְתוּי קְשׁוּת בְּגוּרוֹתוּי שֶׁל
 15 הַקָּו, ומחמת פחדו ישראל עושין תְּשׁוּבָה וּמַחְזִירֵן לְמוֹטֵב, ואז תבוא
 16 הגאולה.
 17 ברייתא נוספת בענין זה: תַּנְיָא אִידָךְ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אִם יִשְׂרָאֵל
 18 עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, נִגְאָלִין, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה ג כב) 'שׁוּבוּ בְּנֵים שׁוֹכְבִים אֶרְפָּא

המשך ביאור למט' סנהדרין ליום רביעי עמ' 1

32 הַמְּבֹרָה תְּלִמִיד חֶכֶם. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי אָמְרִי, זֶה הַמְּבֹרָה
 33 אֶת חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלִמִיד חֶכֶם.
 34 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר הַמְּבֹרָה תְּלִמִיד חֶכֶם עֲצֵמו
 35 'מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה' הוּי, אִם כֵּן מְבֹרָה חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלִמִיד חֶכֶם
 36 'אַפִּיקוּרוֹס' הוּי, שְׁהוּא פְּחוּת חֲמוּר מִמְּנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה. אֵלֶּא לְמָאן
 37 דְּאָמַר שֶׁמְבֹרָה חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלִמִיד חֶכֶם 'מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה' הוּי, אִם
 38 כֵּן קִשְׁה, 'אַפִּיקוּרוֹס' כְּגוֹזֵן מָאן – מִי הוּא הַקְּרוּי אַפִּיקוּרוֹס,
 39 שְׁחֹמְרָתוּ פְּחוּתָה מִמְּבֹרָה חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלִמִיד חֶכֶם. מִתְּרַצַּת
 40 הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יוֹסֵף, כְּגוֹזֵן הֵי דְאָמְרִי – כִּמוּ אוֹתָם בְּנֵי אָדָם,
 41 הַאֲמָרִים 'מָאִי אָהֵנוּ לֵן רְבָנָן, לְדִידְהוּ קְרוּי, לְדִידְהוּ תַנְיָא' – אִיזו
 42 תּוֹעֵלֶת יֵשׁ לָנוּ מִתְּלַמְדֵי חַכְמִים, הֲרֵי רַק לְעַצְמָם הֵם לּוֹמְדִים
 43 תּוֹרָה.
 44 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה אַבְּי לְרַב יוֹסֵף, הָאִי – אָדָם הַאֲוֹמֵר כֵּן,
 45 מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה נְמִי הוּא – הֲרֵי הוּא גַם כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה, דְּכֵתִיב
 46 (ירמיה לג כה) 'אִם לֹא כִּרְיָתִי יוֹסֵם וְלִלְלָה חֲקוֹת שְׁמַיִם וְאַרְצֵי לֹא
 47 שְׁמַתִּי', וְנִמְצָא שֶׁרַק בּוֹכוֹת תְּלַמְדֵי חַכְמִים הַעוֹלָם קִיִּים. מוֹסִיפָה
 48 הַגְּמָרָא לְהוֹכִיחַ שֶׁאָדָם זֶה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה עַצְמָה: אָמַר רַב תַּחְנֵן בַּר
 49 יֶצְחָק, מְהֵבָא נְמִי שְׁמַע מֵינָה – אֵף מִפְּסוּק זֶה מוֹכַח שֶׁגַם אַחֲרִים
 50 נִהְנִים בּוֹכוֹת תְּלַמְדֵי חַכְמִים, שְׁנֶאֱמַר (בראשית יח כ) 'וְיֹאמַר ה' אִם
 51 אֲמַצָּא בְּסָדֵם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל הַמְּקוֹם
 52 בְּעֵבְרִים'. וְאִם כֵּן אֵין לוֹמֵר שֶׁאַפִּיקוּרוֹס' הוּא הַאֲוֹמֵר שֶׁאֵין
 53 תְּלַמְדֵי חַכְמִים מֵהֵנִים אֶת הַאַחֲרִים. מִבִּיֵּאֵה הַגְּמָרָא בִּיאור אַחֲרִי:
 54 אֵלֶּא, אַפִּיקוּרוֹס הוּא כְּגוֹזֵן דְּרִיבֵיב קְמִיָּה רַבִּיה – תְּלַמִּיד הַיּוֹשֵׁב לְפִנֵי
 55 רַבּוֹ, וְנִפְלָה לִיה שְׁמַעְתָּא בְּרוּכָתָא אַחֲרִיתִי – וְהוֹצֵרְךָ לְהוֹכִיר סוּגִיא
 56 הַנְּמַצָּא בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְאָמַר 'הֲבִי אֲמָרִינָן הֵתָם' – כֵּךְ אֲמָרְנוּ
 57 בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי, וְלֹא אָמַר 'הֲבִי אָמַר מֵר', שׁוּ דֶרֶךְ כְּבוֹד לְרַבּוֹ.
 58 רַבָּא אָמַר, אַפִּיקוּרוֹס, הֵינּוּ כְּגוֹזֵן הֵי דְבִי כְּגִימִין אַסְיָא – כִּמוּ אוֹתָם
 59 הַנְּמַצָּאִים בְּבֵית בְּנִימִין הַרְּפּוּא, דְּאֵף שֶׁאֵינֵם כּוֹפְרִים בַּפְּסוּק
 60 הַתּוֹרָה, מִכֵּל מִקּוֹם אָמְרִי, מָאִי אָהֵנִי לֵן רְבָנָן – מֵה הוֹעִילוּ לָנוּ
 61 תְּלַמְדֵי חַכְמִים בַּתּוֹרָתָם, וְהֲרֵי אֵף שֶׁהֵם לּוֹמְדִים תּוֹרָה, בְּכֵל זֹאת
 62 מְעוֹלָם

1 הָעָם וְקַח אֶתְךָ מִזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְףֵךְ אֲשֶׁר הַכִּיתָ בוּ אֶת הַיָּאֵר קַח
 2 בְּיָדְךָ וְהִלְבַּתְךָ, וּלְבִארוּהָ קִשְׁה, וְכִי מִשָּׁה הַכְּהוּו לִיאור, וְהִלֵּא אַהֲרֹן
 3 הוּא שְׁהַקְּהוּ, שְׁנֹאמַר (שם טו) 'וְיֹאמַר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אַהֲרֹן
 4 קַח מִטְףֵךְ וְנִטְשָׁה יָדְךָ עַל מִימֵי מִצְרַיִם, אֵלֶּא לּוֹמֵר לָךְ, כָּל הַמַּעֲשֶׂה
 5 אֶת חֲבִירוֹ לְדַבֵּר מְצִוָּה, כְּגוֹן כֵּאֵן שֶׁאֲמַר מֹשֶׁה רַבִּינוּ לֵאחֲרָיִן לְהַכּוֹת
 6 אֶת הַיָּאֵר, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב בְּאֵילוּ עֲשָׂאָה בַּעֲצֵמו.
 7 שֵׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (ז:), וְאִילוּ שֶׁאֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבַּא וְכוּ',
 8 וְאַפִּיקוּרוֹס. וְלִשׁוֹן 'אַפִּיקוּרוֹס' הֵיא שִׁישׁ בּוּ הַפְּקוּרוֹת כַּלְפֵי ה',
 9 וְהַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת מֵהוּ דַּגְרוּ: רַב וְרַבִּי חֲנִינָא אָמְרִי תְּרִוּוּהוּ – אֲמָרו
 10 שֵׁנִיהֶם, אַפִּיקוּרוֹס, זֶה הַמְּבֹרָה תְּלִמִיד חֶכֶם, וְהוּא מְכוּנָה אַפִּיקוּרוֹס
 11 כִּיּוֹן שְׁעוֹשָׂה אֶת כְּבוֹד הַחֶכֶם כַּהַפְּקֵר. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי
 12 אָמְרִי, זֶה אֲפִילוּ הַמְּבֹרָה חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלִמִיד חֶכֶם, שֶׁמֵּרָאָה שֶׁאֵינוּ
 13 חוֹשֵׁשׁ לְכַבּוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל אוֹתוֹ תְּלַמִּיד חֶכֶם. וְאַפִּיקוּרוֹס' פְּחוּת
 14 חֲמוּר מִמְּנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה, שְׁמַעִיז פְּנִיו בַּתּוֹרָה עַצְמָה.
 15 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר – מוֹבֵן הַדְּבַר לְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי
 16 יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי הַסּוֹבְרִים שֶׁהַמְּבֹרָה חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלִמִיד חֶכֶם
 17 'אַפִּיקוּרוֹס' הוּי, וְיֵשׁ לְבֹאֵר שֶׁהֵם יִסְבְּרוּ שֶׁהַמְּבֹרָה תְּלִמִיד חֶכֶם עֲצֵמו
 18 דִּינוּ חֲמוּר יוֹתֵר, וְ'מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה' שְׁלֵא בְּהַלְבָּה' הוּי, וְהֵינּוּ
 19 שְׁמַעִיז פְּנִיו בַּתּוֹרָה עַצְמָה, שֶׁאִם לֹא כֵּן לֹא הִיָּה מְבוּה אֶת הַחַכְמִים,
 20 אֵלֶּא לְמָאן דְּאָמַר – לְרַב וְרַבִּי חֲנִינָא שֶׁמְבֹרָה תְּלִמִיד חֶכֶם עֲצֵמו רַק
 21 'אַפִּיקוּרוֹס' הוּי, וְאֵינוּ נֹחֵשׁב 'מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה', אִם כֵּן כֵּל שְׁכֵן
 22 שֶׁהַמְּבוּה חֲבִירוֹ בְּפִנֵי תְּלַמִּיד חֶכֶם אֵינוּ 'מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה', וְאִם
 23 כֵּן קִשְׁה, מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה, שְׁהוּא חֲמוּר מֵאַפִּיקוּרוֹס, כְּגוֹזֵן מָאִי –
 24 מֵה דַּגְרוּ.
 25 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: 'מְנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה' הֵינּוּ שְׁמַעִיז פְּנִיו בַּתּוֹרָה
 26 עַצְמָה, וְכְּגוֹזֵן מְנַשֵּׁה בֶן חֲזָקָתָה, שֶׁהִיָּה דוֹרֵשׁ וּמְלַגֵּל עַל פְּסוּקֵי
 27 הַתּוֹרָה, וְכִמוּ שֶׁהַתְּבֹאֵר לְעִיל.
 28 מִבִּיֵּאֵה הַגְּמָרָא לְשׁוֹן אַחֲרַת בְּמַחְלוּקַת זוּ: וְאֵיכָא דְּמִתְּנִי לָהּ אַסְיָא
 29 – וְיֵשׁ שׁוֹשׁוּנִים מַחְלוּקַת זוּ לְגַבִּי הַסִּיפֵא שֶׁל הַבְּרִייתָא שֶׁהוּבֵאָה
 30 לְעִיל (ע"א), שֶׁם דְּרַשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמוֹדְעִי אֶת הַפְּסוּק 'כִּי דַבֵּר ה'
 31 בּוּה: עַל הַמְּנַלָּה פְּנִים בַּתּוֹרָה, וּבוּה נִחְלַק, רַב וְרַבִּי חֲנִינָא אָמְרִי, זֶה

26 רבי אליעזר, עקיבא, כלום יוכיח היפרתה מן התורה כולה דבר
 27 שלא קיימתו, שמחמת כן אתה אומר שאני סובל מחולי זה. אמר
 28 לו רבי עקיבא, ליפרתנו רבינו את הפסוק (קהלת א) 'כי אדם אין
 29 צדיק כלארץ אשר יעשה טוב ולא יחמא, ועל מעט חטאים אלו
 30 אתה סובל עתה.
 31 הגמרא מביאה ברייתא נוספת באותו ענין: תנו רבנן, בשחלה רבי
 32 אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, והם רבי טרפון, ורבי יהושע,
 33 ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. נענה רבי טרפון ואמר לרבי
 34 אליעזר, טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים – ירידת גשמים,
 35 שטיפה של גשמים טובה רק בעולם הזה, ורבי טוב לנו בעולם הזה
 36 ובעולם הבא, שלימדנו תורה המביאה אותנו לחיי העולם הבא.
 37 נענה רבי יהושע ואמר, טוב אתה לישראל יותר מנגלגל חמה –
 38 מהשמש שמאירה את הארץ, שנגלגל חמה טוב רק בעולם הזה,
 39 שהרי לעתיד לבא יתבטלו המאורות, ורבי טוב לנו בעולם הזה
 40 ובעולם הבא. נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר, טוב אתה לישראל
 41 יותר מאב ואם, שאב ואם טובים לאדם רק בעולם הזה, ורבי טוב
 42 לנו בעולם הזה ובעולם הבא. נענה רבי עקיבא ואמר לרבי אליעזר,
 43 חביבין הם היסורין, שמכפרים עליך.
 44 אמר להם רבי אליעזר, סמכוני – עזרוני לקום ואשמעה את דברי
 45 עקיבא תלמידי, שאמר חביבין יסורין. אמר לו רבי אליעזר, עקיבא,
 46 זו מניין לך שהיסורים חביבים. אמר לו רבי עקיבא, מקרא אני דורש,
 47 נאמר בפסוק לגבי מנשה בן חזקיה מלך יהודה (מלכים ב' כא א-ב) 'בן
 48 שתים עשרה שנה מנשה המלכו והמשיח והחמש שנה מלך בירושלים
 49 [וגו'] ועש הרע בעיני ה' כתועבת הגוים אשר הוריש ה' מפני בני
 50 ישראל. וכתבי בפסוק לגבי חזקיה מלך יהודה, אביו של מנשה,

1 הקיו כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה'
 2 רפאך, ולכאורה קשה, וכי מאחר שלא שם עליו ה' שום מחלה,
 3 רפואה למה – מדוע הוצרך לסיים 'כי אני ה' רופאך, והרי מי
 4 שאינו חולה אינו זקוק לרפואות. אמר ליה רבה בר מרי לרבי אבא,
 5 הכי אמר רבי יוחנן, מקרא זה, מעצמו נדרש – הוא מובן מצד עצמו,
 6 שניאמר בתחילת הפסוק ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך,
 7 ויש לדייק, שרק אם תשמע לקול ה' לא אשים עליך כל מחלה, ואם
 8 לא תשמע, אשים עליך מחלות אלו, ואת על פי כן, 'כי אני ה' רפאך'
 9 – ירפא אותם הקדוש ברוך הוא.
 10 הגמרא מביאה מעשה בענין יסורים שמחמת חטא: אמר רבה בר
 11 בר חנה, בשחלה רבי אליעזר בן הורקנוס, נכנסו תלמידיו לבקרו,
 12 אמר להן רבי אליעזר, חמה ענה – כעס גדול יש בעולם, שהקדוש
 13 ברוך הוא כעס עליו והכביד עליו את חליו, התחילו הן –
 14 תלמידיו של רבי אליעזר בוכין, ואילו רבי עקיבא היה משחק –
 15 שמח. אמרו לו התלמידים לרבי עקיבא למה אתה משחק. אמר
 16 להן רבי עקיבא, וכי מפני מה אתם בוכים. אמרו לו, וכי אפשר
 17 הדבר שספר תורה – רבי אליעזר שהוא חשוב כספר תורה שרבי
 18 וינמצא בצער מחמת מחלתו, ולא נבכה על כך. אמר להן, לך
 19 אני משחק, וכן וכן שאני רואה את רבי – רבי אליעזר שאין וינו
 20 מחמין, ואין פשתנו לזקה – ניוזק, ואין שמנו מקאיש – מתקלקל,
 21 ואין דובשנו מדיש – מתקלקל מחמת החום ונעשה צלול,
 22 אמרתי בליבי, שמא הם ושלום קיבל רבי את עולמו – שבר
 23 העולם הבא הראוי לו קיבל בעולם הזה, ואילו עקשיו שאני
 24 רואה את רבי בצער, הרי שעל מעט חטאיו הוא נענש בעולם
 25 הזה, ואני שמח שכל שברו משתמר לו לעתיד לבוא. אמר לו

אגרות קודש

ביה, כ"ב אדר, תשי"ח
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

...כפי שמתאר המצב בקהלתו ובית הכנסת שלו, הרי בטח כשימסור כל פרטים אלו להמשרדים המחלקים ספרי תורה, יחקרו בדבר איך למלאות בקשתו.

והנה אף שבודאי גדול ענין ספר תורה במחנה וקהלת ישראל וקריאה בצבור, הרי זה עצמו מכריח את ענין הכי גדול דחנוך הבנים והבנות על טהרת הקדש קדושת התורה וקדושת מצותי, ועיין ג"כ שו"ע יו"ד סוף סי' ע"ר, האידנא מצוה לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהן, ובני"כ השו"ע שם, שמזה מובן שצריכה להיות השתדלות ויגיעה בהחנוך עטה"ק דוקא ביותר וביותר, והרי אין לך דבר העומד בפני הרצון, ותקותי שהוא וחבירו לדיעה מתעסקים בזה ככל הדרוש, ויהי רצון שגם בזה יצליח.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, אשר כפי ששמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, שוים הם לכל נפש וסגולה לכוי"כ ענינים.

בברכה לבשו"ט.

אגרות קודש

ב"ה, כי אדר, ה'תשח"י

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר אליעזר שי שטיינמן

שלום וברכה!

הנני לאשר בזה קבלת שני ספריו ילקוט משלים כו' לעם ולנוער וגן החסידות, ות"ח על שימת לבבו לשלחם הנה, ובטח גם עם פרסומי הבאים ינהג כן. הספרים ששלחו לו מכאן בטח הגיעו לו.

קראתי בהתענינות המבוא שלו לספרו ילקוט לעם ולנוער בהנוגע משלים, ואיני זוכר בשעה זו אם מובא בספריו השקפת חב"ד על ענין המשלים בתורה ובספרות החב"דית בכלל זה כמובן, שהרי התורה כוללת תורה שבעל פה עד סוף הדורות כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש על יסודי המסורה העולה בקדש עד למשה רבינו.

וענין המשל בתורה הוא - אי אפשר למשל שלא תהי' לו שייכות לנמשל, **שנשתלשל ממנו**, ולדוגמא משל למלך בשר ודם כו' על אחת כמה וכמה מלך מהקב"ה כו' שתוקף המשל הוא מפני שמלכותא דארעא שרשה במלכותא דרקיע, וכיו"ב בכל המשלים ובכל הדוגמאות שבתורה, וכמדוייק ג"כ בפתגם קצר בתניא ריש פרק ג' המדבר בנפש האדם ומבאר אשר נר"נ כלולה מעשר בחי' כנגד עשר ספירות עליונות ומוסיף הטעם "שנשתלשלו מהן". ועל דרך זה הוא בכל המשלים. ונקודת רעיון זו מבוארת בכמה מקומות ולדוגמא בתו"א פ' מקץ (מ"ב טור ב') בביאור הנאמר על שלמה המלך וידבר שלשת אלפי משל, שהם שלשת אלפים מדריגות זו למעלה מזו באותו ענין עצמו אלא כלי' הזהר דא מוחא לדא ודא קליפה לדא וכלי' התו"א שם: שהנמשל - רוחניות המדריגה התחתונה, וממנה נשתלשלה גשמיות המדריגה העליונה וכו'.

וכשנדייק הרי מוכרח ביאור האמור בענין המשלים על פי השיטה שאין כל דבר בעולם המקרה ובע"ב ישנו לבירה זו לכל פרטי ופרטי ולכן אי אפשר שבדרך מקרה ובלי שייכות פנימית יוכלו להמשיל מענין אחד לחברו.

אפשר יש להסביר בזה שכ"כ מועטים המשלים בתורת החסידות חב"ד שהרי ענינה ביאור משנת אלקות ואיך שאין עוד מלבדו, ולזה הרי המשל והדוגמא הוא ומבשרי אחזה גוי' הגוף ולמעלה מזה תורת הנפש לפרטי. וכיון שבכל דבר ישנו האלקות ומטרת תורת החב"ד לגלות את זה מובן שיש למצוא הדוגמא והמשל בתורת הנפש בחינותי' ומדריגותי' ואין זקוקים למשלים מסוג אחר.

בכבוד ובברכה.

אביא עכ"פ הערה אחת פרטית ואת"ל גם זה ענין כללי הוא, והוא בהמדור "מפי חסידים" (בספרו ילקוט) ע' ש', מעשה בחסיד חב"די סוחר גדול שעשה את המאון השנתי שלו ומתחת לשורה התחתונה כתב סה"כ אין עוד מלבדו. דרך אגב מסורה בפי החסידים שהמדובר הוא בחסידו של רבנו הזקן ר' בנימין מקלצק, והנקודה בדבר, כפי המודגש בפי חסידים, שלאחרי שכתב פרטי החשבון הנה מבלי חשבון וחושבן כשהגיע להשורה סה"כ כתב אין עוד מלבדו. ז"א לא על ידי שהתבונן וכו' וכו' כ"א בפשיטות, אשר הסה"כ של **איזה** ענין שיהי' הוא - הואין עוד מלבדו. וכהמשך לזה מסופר אודותיו אשר פעם שאלוהו איך זה קובעת תורת החסידות שיהי'

בכל דרכיך - גם בענייני **ובשעת** אכו"ש ומסחר - דעהו, וכביאור ענין הדעת בתורת החסידות שהיא הבנה עמוקה עד כדי הכרה והרגשה חודרת כל האדם, וענה שהרי רואים במוחש אשר בעת התפלה אפילו בהנקודה התיכונית שלה תחילת העמידה נופלות מחשבות ע"ד יריד בלייפציג ומה זה פלא אם בעת היריד בלייפציג יפלו מחשבות ע"ד אין עוד מלבדו.

ב"ה, כ"ד אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במענה לשאלתו, מובן שעליו להמשיך ללמוד בישיבה בה למד עד עתה ובאופן דיגות שתתקיים הבטחת תוה"ק ומצאת, ולהשתדל ג"כ ככל האפשרי שלא יגרע לשמור סדרי לימוד הנגלה שם, ויעיין הקדמת בני רבנו הזקן להשו"ע וכן בהלכות ת"ת לרבנו הזקן בחשיבות לימוד הנגלה; וכמובן ג"כ מאנה"ק סי' כו, והמפורסמות אין צריכים ראי, ובפרט שעליו לרכוש נוער עשיר בכשרונות וגם בידיעות לחסידות ולחב"ד ביחוד, וכל הוספה בהאמור תוסיף בהצלחת מפעל נשגב זה.

במ"ש אודות השיחות לנוער, כותבים בזה להרה"ח אי"א נו"נ וכו' הרי"א שי פאריז.

נעם לי ביחוד לקרות ביחוד מ"ש אודות תלמידי ישיבת הערב שי התועדותו עמהם וכו' ובדאי משתדלים כל המתעסקים בזה שתוצאות ההתועדות תהינה מורגשות בהנוגע לפועל, כמובן פועל שבערך תלמידי ישיבת הערב, שאז בודאי שיעשה זה רושם גם על ההורים שלהם וסביבתם בכלל, וכידוע שפנימיות התורה הוא הנמשל דשמן ודין השמן שמפנפע בכל מקום השיך ומחובר לנקודה בה חדר השמן, וק"ל.

נעם לי לקרות במכתבו אשר בא בדברים עם הרי"מ ורי"י שי בדרכי נועם אף כי כמובן מבלי לוותר על נקודה עיקרית, והרי רואים במוחש שבדרכי נועם ודרכי שלום פועלים יותר ממה שבדרכים אחרים, נוסף על הנקודה שזוהי דרך תורה שדרכי דרכי נועם וכו'.

במ"ש בהנוגע לתלמיד מסויים, איך יהי' אופן ומקום לימודו בעתיד, מובן שבזה צריך להתייעץ עם זקני אנ"ש על אתר שהרי תלוי הדבר בפרטי פרטים של הת' ביתו סביבתו וכו'...

בעת רצון אזכיר את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. ויהי רצון שיבשר טוב בעניינים הכללים והפרטים תכה"י בטוב הנראה והנגלה.

מתאים לבקשתו נשלח המכתב דחוף בתוספת הערה אף כי מובנת היא ופשוטה, שעכוב המענה מכאן הוא רק מפני רבוי הטרדות שבכאן ולכן מובן שמשתדלים לענות תחלה לאותם האישים ואותם העניינים שעלולים לטעות גסה או לקלוקל גס או שיקפידו, משא"כ הנמצאים בפנים הרי בודאי שלא יקפידו וכן שלא יטעו באופן החמור, ולכן בא המענה על שאלותיהם לאחר זה [דוגמא כמו שתפלת שלמה שבהנוגע לבנ"י כמה תנאים במענה התפלה, וק"ל].

בברכה לבשו"ט ולהצלחה מופלגה בכה"ע.

ב"ה, כ"ח אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ רב פעלים
מו"ה אברהם מאיר שי

שלום וברכה!

במענה למכתב כת"ר מיום השני, בו מעיר על הא דאמרי אינשי הלשון זי"ע רק על - כלשונו
במכתבו - צדיקים אשר בגנזי מרומים ולא על צדיקים שחיים הם אתנו לאורך ימים טובים.

ולדעתי הביאור בזה, כי צדיקים אשר חיים הם אתנו בעלמא דין, נשמה בגוף, הנה הצדיק
עצמו מגין - בתפלתו וכו' - וכלשון רז"ל, שמביא גם כת"ר במכתבו עה"כ סר צלם מעליהם,
משא"כ צדיקא דאתפטור. ולכן אז מזכירים זכותו. והוא מלשון זכות דמשנה סוטה (פ"ג, מ"ד).
אלא שבנדו"ד הוא גם זכות דמצוה. עיי"ש.

בהזדמנות זו מוסג"פ קונטרס שהו"ל לאחרונה, והוא בקשר עם ש"פ זכור וימי הפורים
שעברו, ובודאי אשר יש לכת"ר קביעות עתים בלימוד פנימיות התורה, וכידוע דברי האריז"ל עיי
תלמידו הרח"ו בהקדמתו לשער ההקדמות, איך שבדורות אלו מצוה לגלות זאת החכמה, ורז"ל
שלאחריהם ביארו הכרח הענין, ועיין אגה"ק לרבנו הזקן (בעל התניא והשו"ע) סי' כ"ו ובקונטרס
עץ חיים לנכד נכדו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע. ועוד.

כבוד וברכה,

מ. שניאורסאהן

מה שכן צ"ע בענין זי"ע - הוא: מהו שייכותו להזכות דהצדיק, שיגן עליו. והרי אפילו
אבא לא מזכה ברא. ואפילו להתירוץ א' בתוסי' (סוטה י, סע"ב) דהיינו דוקא בעון ע"ז. ואפילו ע"פ
מש"כ כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) בצוואתו חנוך לנער. וז"ל: ומי שענינם לו יראה שהכוונה במ"ש
שהאב אינו מציל לבנו, היינו מעשה האב שעושה לעצמו (ר"ל לא בשביל בנו) אינו מועיל להבן,
משא"כ בהצלת הבן להאב אף מה שהבן עושה לעצמו (לא בשביל לזכות את אביו, כי אם עושה
מע"ט והולך בדרכי ה' כמו שהזהר לכ"י בתורתנו הק' ומוסיף אומץ לדקדק בכל דבר כו') בכל
עשי טובה שעושה מציל לאביו מדינה של גיהנם ומכניסו לג"ע כו' ומ"ש בנוסח התפלה וזוכר חסדי
אבות כו' היינו מה שזוכר לנו הכר"ב שכרת עם אבותינו עלינו כו' עכ"ל.

עכ"פ צ"ל תפלת האב או עשייתו בשביל הבן. ולהעיר מענין דזכות אבות (שבת נה, א.
ויק"ר פל"ו, ו. ירושי סנהי פ"י הי"א. ועוד)

ועפ"ז צ"ל ד"זללה"ה" צ"ל על כל צדיק (עי' ס"ח סי' תתקי"ף ובני"כ שם) - אבל זי"ע -
הוא כשהמדובר בצדיקים מדריכי ישראל או מארי דאורייתא מלמדי תורה לרבים והמדבר לומד
תורתם והולך בדרכיהם והוראותיהם שעליו נאמר לבניך אלו התלמידים. וק"ל. ואכ"מ.

ב"ה, כ"ט אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א עוסקים בצ"צ רבי פעלים,
רבני בי"ד צדק, ע"י העדה החרדית בירושלים עיה"ק,
תבנה ותכונן ע"י משיח צדקנו בב"א,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת המכתב מי"א לחדש אדר, בו כותבים אודות ענין דברכת השחי' המעורבת ר"ל וכו'. ובודאי כבר ידוע להם אודות תגובת הצבור כאן בענין זה.

ויהי רצון אשר בקרוב ממש יקום בירושלים עיר קדשנו כמ"ש בתוה"ק, קרי' נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה, ויקרא לה עיר הצדק קרי' נאמנה.

ומבואר פנימית הענינים ע"י רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, ירושלים יראה שלם שלימות היראה, וביחד עם זה הר הקדש שלימות האהבה, אהבה עליונה, יעוין בארוכה לקוטי תורה דברים ס' ב.

וידועים דברי הספרי (דברים ו' ה) אין אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה, אלא במדת הקב"ה בלבד.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור, שלימות הטוב, טוב לשמים וטוב לבריות, (יעוין קדושין מ', א) ומגלגלין זכות ליומין זכאין שבין פורים לפסח, מסמך גאולה לגאולה, גאולת פורים דאכתי עבדי דאחשוורוש אן, לגאולה השלימה, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל (אשר כן נסתם הדין בהפלוגתא שבוה) - גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, וכמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ובברכת חג פסח כשר שמח.

נ.ב.

תמיחני וגם נצטערת בהרבה וביותר בהודעי ע"ד אחדים (אשר תקוטי חזקה שיוצאים הם מן הכלל לגמרי ולגמרי) המשתייכים לעדת החרדים הנוסעים באניות ישראליות (ז. א. שהצוות מבני ישראל וגם הבע"ב), הנוסעות גם בש"ק, וכמבואר במ"א בארוכה, נעלה מכל ספק שזהו חילול שבת בפרהסיא וגם במלאכות דאורייתא וכו'.

היאומן כי יסופר, והרי גם ענין זה במיוחד שייך לירושלים עיה"ק. וכמאמר רז"ל (שבת קי"ט ב) וגם לענין גאולתנו הקרובה לבוא, שהרי אלמלא משמרים ישראל שתי שבתות כהלכתן (ובירושלמי תענית א' א שבת אחת כתקונה) מיד בן דוד בא, (עיין לקו"ת לרבנו הזקן בעל התניא והשו"ע, ויקרא מא, א) ויהי רצון שגם בזה אתבשר בשו"ט, ונזכה במהרה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יז וכן חותמות שפפלים רב, פגון שדה תבה ומגדל קגו שהכפוי שלהם קשור בהם בחבל - מתר לחתוך החבל קדו אפלו בספין, או להפקיעו, דהינו להתיר קליעתו קח, כדי לפתחם לקח מה שבתוכם קח, ואין צריך לומר שמתר להתיר הקשר, שהרי אינו קשר של קימא, שהוא עשוי להתירו תדיר. ואף שהחבל עשוי לחבר הכפוי עם הכלי, וכשחוטכו או מפקיעו הרי זה סותר חבורם - אין בזה משום סתירה, לפי שהחבל הוא חבור גרוע שאינו חזק כל כך, וכשסותרו הרי הוא סותר בגון גרוע קח, ואין סתירה בכלים אלא פשוט בגון גמור. לפיכך, אינו מתר לחתוך ולהפקיע אלא בחבל וכיוצא בו, אבל פותחות של עץ ושל מתכת קח שהם חזקים - אסור להפקיע ולשבר קסו אם נאבד המפתח, שהיו סתירה

ביאורי הלכה

קב] חותמות שנבלים - חותמות מלשון חתום ונעול¹¹⁵.
קג] שידה תיבה ומגדל - תיבה, שולחן וארון¹¹⁶.
קד] לחתוך החבל - שקריעת תלוש מותר לכתחילה¹¹⁷.
קה] להתיר קליעתו - בדרך סתירה וקלקול¹¹⁸.
קו] מה שבתוכם - דווקא ליקח מה שבתוכם, אבל לא לקרוע סתם שלא לצורך שבת, וכל-שכן שלא לקרוע

כשכוונתו לתקן החבל¹¹⁹.
קז] בנין גרוע - סתירת כלי שלם אסורה גם אם אינו חזק כל כך¹²⁰, אבל סתירת החיבור שבין הכלי לכיסוי אינה סתירת כלי שלם, ואין חייבים עליה ללא חיבור חזק¹²¹.
קח] ושל מתכת - מנעול עץ או מתכת¹²².
קט] אסור להפקיע ולשבר - קופסאות שימורים¹²³

צינונים והוספות

גמור" (אבל אם הוא דבר שאין לו גדר ותואר כלי מחמת גריעותו (כחבית של מוסתקי) או מחמת שאינו מתקיים (כאוכלי בהמה או חותלות של תמרים (סי"ח) - אין בו סתירה).
121) חיבור חזק בנידון-דין הוא ע"ד גבורה ואומנות שבכלי של פרקים, כפי שנתבאר לעיל על סי' שיג הערה קיג.
122) אין חילוק בין מנעול המשולב בכלי ששבירתו היא שבירת הכלי עצמו, למנעול חיצוני שדינו ככלי ושבירתו נחשבת גם היא כשבירת כלי, משא"כ מנעול חיצוני חלש לפעמים דינו כחבל דלעיל.
123) דברי מאכל בימינו נמכרים ברובם באריזות שונות, ונושא פתיחתם בשבת נידון רבות בספרי השו"ת והמלקטים (ראה שש"כ פ"ט הערה י, שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' יב סי"ב, ו עוד, וראה לעיל הערה פו לעניין חליצת פקקים), לרוב העלו להקל בפתיחת כל סוגי האריזות בדרך קלקול, ובפרט אם מרוקנים מיד את התכולה ומשליכים את האריזה. ובכל עניין כתבו להעדיף לפתוח אריזות קופסאות ובקבוקים לפני שבת. הנקודות העיקריות שדנו לאיסורם משום מכה בפטיש או בונה (מחמת תיקון הקופסא האטומה

115) נעילה שמתווספת על הכיסוי (כמו חותם האגרת שנוסף על קשר האגרת), ומטרתה שהכיסוי לא יישמט (אבל לא למנוע פתיחה מכוונת, שכן לא עשויה בחוזק).
116) נתבאר לעיל על סי' שיג סעיף יד.
117) כדלעיל סעיף יב. ובוזה נכללות כל סוגי האריזות וקופסאות אשר מקיף אותם חבל או חוט קשור היטב קשר ע"ג קשר, או אזיקון (פלסטיק קשיח), כדי להחזיק הקופסא סגורה ושמורה. ואם הם מודבקות עיין לעיל, ולעניין הוצאת סיכות מהדק או פתיחת ליפוף של חוט ברזל - ראה להלן על סימן שיז.
118) למרות שמקלקל החבל ולא פותחו בדרך הרגילה - לא נאסר משום סותר. ומדובר בהתרת קליעה שלא נאסרה משום 'מתיר' (ראה תורת שבת ס"ק יא ועוד), כגון שהיא קליעה שאינה של קימא (ראה להלן סוף סי' שיז), או שמתיר הקליעה באופן חלקי (מתיר הקשר שבראש החבל, או על ידי שמפקיע וקרוע חוט אחד) עד שהחבל יתרופף וניתן יהיה לפתוח המכסה.
119) כגון שמטרת הקריעה שהחבל יהיה זמין לשימוש עבור דבר אחר (ראה לעיל הערות ה"ו).
120) סי' שיג סי"ט: "השובר כלי שלם הרי זו סתירת בנין

גְּמוּרָה קִי הָאֶסוּרָה אָף בְּכָלִים.

וְכֵן אֶסוּר לְהִסִּיר תְּצִירִים שְׁאֲחֹרֵי הַתְּבָה (דְּהִינוּ תִּתְדוֹת שְׁמֻחְבָּרִים פְּסוּי הַתְּבָה עִם דְּפְנֵה מְאֻחֹרִים, שְׁתּוּחְבִּין יָתֵד בְּחֹרִים קְטָנִים שְׁבִשְׁנֵי בְּרוֹלִים מְשֻׁלְבִים, אֶחָד קְבֹועַ בְּפִסּוּי וְאֶחָד קְבֹועַ בְּדִפְּן, וְעַל יְדֵי הִתְדָה

ביאורי הלכה

אלו יועדו לפתיחה בשבת (וכגון שהונחו במקום מסויים לצורך הקידוש¹²⁹). ולא להשתמש בכלי לאחר שתכולתו התרוקנה אלא להשליכו לאשפה¹³⁰.
 קין] סתירה גמורה – אבל אם אינם תקועים בחוזק (ובגבורה), אף שמחזיקים היטב את כיסוי התיבה ואין

פחיות שתיה וכל קופסה אוטומה¹²⁴ העשויה מחומר חזק כמתכת שלא מתכלה ולא נקרע או נפתח בקלות הרי הם 'כלי שלם'¹²⁵ ואין לפתחן בשבת משום סתירת כלי שלם¹²⁶. במקום הצורך, יש מקום להקל ולפתוח בשבת¹²⁷ שלא בדרך קלקול¹²⁸, וכפרט אם קופסאות

ציונים והוספות

שחבור העופרת חבור גמור הוא, ובפתיחתו הוי סותר בנין גמור, וכן ראיתי בס' מנחת שבת שמביא מס' תל"ד ס"ק יב לאסור פתיחת הסרדין, וקשה לומר שסומכין על דעת הי"א בס' שי"ד י"ז שמותר לסתור כלי שלם לצורך שבת, כיון שדעת המחבר והאחרונים ושי"ע אדמו"ר לאיסור, גם י"ל דאפי' להמתירים לשבור כלי שלם היינו דוקא אם הוא מקלקל הכלי בשבירתו, אבל קופסה זו של סרדין, כשמסיר הכיסוי אינו מקלקל את הכלי, ואדרבא נעשה לה פתח בפתיחתו ולכו"ע אסור. ע"כ. ולהוסיף, שלכאורה ישנה סברא נוספת לאסור, גזירה שמא יכוון לעשות פתח יפה כדלעיל סעיף א. והנה יש שדנו לאסור משום בונה או משום 'מכה בפטיש' כדלעיל הערה קכג, אמנם בתה"ל"ד ובקצה"ש לא העלו על דעתם לחוש לזה. וכן מסתבר בשוע"ר (כאן ולהלן סי"ח לעניין חותלות) שלא בטל גדר כלי מכלי שלא ניתן לפתיחה (גם אם אטום לגמרי, ובפרט אם כבר משמש ככלי אכסון גם כשהוא אטום), וכן שבירת פותחות של עץ שאבד המפתח לא נחשבת כ'תיקון כלי' (אף ששבורים את הפותחת בלבד ועבור הכלי נעשה תיקון), ובמילא אין כאן 'בונה' וכל-שכן שאין כאן 'מכה בפטיש' כי הפתיחה אינה גמר מלאכת האומן שהסתיימה כבר במפעל (אפילו לא לשעה"צ (סי' שב ס"ק ט ובה"ל סוף סי' שמ) ששייך מכה בפטיש בכל גמר מלאכה שהוא מעשה אומן, וכ"ש לשוע"ר שגמר מלאכה אינו מכה בפטיש אלא רק להחשיבו לעשיית כלי). ואינו דומה לעשיית נקב בלול, יישור מחט שנתעקמה או פתיחת בית הצוואר שהוא תיקון כלי מפני שאין להם גדר כלי ללא תיקון זה, וכן הוא חלק ממלאכת האומן ('התקנה לשימוש' היינו מלשון תיקון הכלי שיהיה ראוי וממילא שיהיה בעל תואר כלי, משא"כ כאן שהקופסא כלי גמור גם קודם לכן).

127) כיון שזו דרך פתיחתם - יש לומר שאינה סתירה, ולא כתב בשוע"ר 'סותר' אלא בשבירה מפני שאבד המפתח, וגם לעניין לא הוזקק להיות של בניין גרוע בהתרת הקשר דלעיל אלא במקום הפקעה וחיתוך, וכן בעשיית נקב לא מצינו שחששו ל'שבירה' כי הוא בדרך תיקון (לעיל הערה פח), אמנם לכתחילה טוב להחמיר לפתוח קודם השבת, שהרי סוכ"ס עושה בדרך שבירה (ואולי פתיחת פחיות באמצעות לשונית וכיו"ב על פי סימון ידוע דומה פחות ל'סתירה', אך גם בהם ישנו חשש שיתכוון לעשיית נקב או פתח יפה (ראה להלן הערה קל).

(או הפקק) לשימוש שנעשה בפתיחתה או מחמת עשיית נקב ופתח), ומעט דנו באיסור הפתיחה מדין 'סותר' (או לפעמים משום 'מחתך', 'קורע'). היסוד העיקרי שדנו להיתר הוא שאין עשיית מלאכות בכלי הנעשה לשימוש חד פעמי (מה שמשליכים אותו לאחר סיום התכולה מועיל להחשיבו כבניין גרוע לאלו החוששים משום 'בונה' או 'סותר', ולאילו החוששים משום מכה בפטיש (או משום 'מחתך') הצריכו שהפתיחה תהיה בדרך קלקול (ולכך יש [לרוקן מיד ו]להשליך את האריזה לאשפה [לאחר השימוש]), יסוד נוסף להתיר הוא שאין עשיית מלאכה כשהוא בדרך אכילה (כל עוד מתעסק בהגעה אל האוכל שבאריזה אין לדונו כעושה מלאכה). אך בשוע"ר אין משמעות לאיסור משום 'מתקן כלי', אלא העיקר הוא משום 'סותר' (כדלהלן הערה קכו), ומאידך אין משמעות שהשלכת האריזה לאשפה מיד לאחר השימוש נותנת לכלי גדר של 'בנין גרוע' (כדלהלן הערה קכה).

124) קופסה אוטומה על ידי כיסוי מחומר אחר הדבוק על פיה כקופסת קפה, גבינה וכיו"ב - ראה לעיל הערה ע.
 125) גם אם הדרך לרוקנם ולהשליכם לאחר גמר השימוש או אפילו מיד לאחר פתיחתם - אין זה מסיר מהם חשש 'סותר'. מה שמשמע בקצות השלחן סי' קיט בדה"ש ס"ק ז על יסוד המג"א שכאשר ישנו שימוש חד פעמי בלבד הרי זה בניין גרוע ואין כאן סותר (ובכמה ספרים הוסיפו שמחמת כן אין גם מכה בפטיש, ואפילו לא מחתך וקורע), צ"ע כי בשוע"ר לא משמע כך כלל, כדלהלן הערה קלט, וגם בקצות השלחן הרגיש בכך שאין משמעות כזו בשוע"ר ולכן נסמך על המג"א (בדה"ש שם ס"ק כב, וגם משמע שם שלא התיר אלא באריות נייר, והמשמעות להתיר בס"ק ז בקופסת מתכת לא דייק), והרי זה צ"ע, כי בשינוי אדה"ז מדברי המג"א משמע שמפרשו באופן אחר (הן מצד הפשט, והן שבכך מצילו מקושיות הפמ"ג), וכיצד התעלם מפי' אדה"ז בזה. וגם ההיתר שכל שעושה בדרך הגעה לאוכל אין בזה משום מלאכה לא נזכר בשוע"ר (ואדרבה, אם תאמר שהיתר שבירת אגוזים דלהלן סי"ח הוא מטעם 'דרך הגעה לאוכל', מדוע לא התיר אלא בבניין גרוע). ועכ"פ אי אפשר להקל על יסוד זה.

126) קצה"ש סי' קיט בדה"ש ס"ק ז: והנה רבים נוהגים היתר לפתוח בשבת תיבת כדיל תומה בעופרת שבתוכה דגים קטנים שקורין סרדין, ולכאורה אין היתר לזה כיון

התקוע בשניהם יחד הם מחברים ומשלים זה עם זה, ויתד זה ראשו אחד עב קצת וראשו השני יש בו נקב ותוחכין בו יתד קמון, מפני שהם תקועים בחזק, והרי זו סתירה גמורה. וכן אסור להסיר החשוקים מחבית של עץ העשויה מגסרים הרבה והם מחברים על ידי החשוקים שעליהם קיאו, וכשמסיר החשוקים - הרי זו סתירה גמורה.

ומכל מקום, על ידי נכרי יש להקל, בין בשבירת פותחות, בין בהסרת הצירים והחשוקים, לפי שיש אומרים שאין בנין וסתירה בכלים אפילו בבנין גמור וסתירה גמורה, ולא אמרו שהמחזור דלת שדה תכה ומגדל ותוקעה בחזק קיאו וכן המחזור פלי של פרוקים ותקע בחזק חיב הפאת, אלא מפני שהוא מתקן פלי, וחיב משום "מפה בפטיש", אבל כשפותר דבר התקוע בחזק ואפילו סותר ושובר פלי שלם לגמרי - אין פנה

ביאורי הלכה

שתקיעה זו אומנות היא¹³². קיג] אמירה לנכרי - מנעולים של דלתות בית ושל דלתות וארונות גדולים (בעלי נפח של מ' סאה), או המחבורים לבנין, לדברי הכל יש בהם איסור בנין וסתירה, ואם אבד המפתח או נתקע המנעול אסור לשברו או לעקמו אפילו על ידי נכרי¹³³.

דרך להסירם - מותר¹³¹. קיב] החשוקים שעליהם - הנסרים עומדים אחד ליד השני ויוצרים מעגל, ומחברים אותם זה לזה על ידי שתוקעים בחוזק חישוקים המקיפים אותם. קיב] ותוקעה בחוזק - אפילו כבר היו תקועים בעבר בחוזק - תקיעתם בשנית אסורה משום 'מכה בפטיש',

ציונים והוספות

המבואר לקמן בפנים... אבל בהרבה פעמים אין משליכין הקופסא אלא מחזיקין אותה להשתמש בה ע"כ צ"ע בהיתר פתיחת הסרדין. ע"כ. וראה לעיל (על ס' שיג הערה קלד) שאם דרך לפתוח בכל יום שירצו ובפרט אם דעתו בפירוש לפתוח בשבת יש להקל יותר.

130) נתבאר לעיל (הערות כו, קכו) שבפתיחת קופסת מתכת יש לחוש שלא לכוון לעשות נקב או לעשות פתח יפה, ובזה יש לומר שכשהדרך להשליך ומשליכים את הקופסא לאחר סיום השימוש, נמצא שהקופסא אינה אלא ככלי גרוע (כחבית שדיבקה עכ"פ), היינו שלא חוששים שיבוא לעשות לו פתח נאה, וכשובר אגוזים ושקדים דלהלן סי"ח (ואינו מועיל אלא לעניין גזירה שמא יעשה פתח נאה (דלעיל סוף סעיף א), אבל לא לעניין 'סותר' (כמבואר לעיל הערה קכה)).

131) מותר לפתוח ולשחרר בשבת מיני נעילות של קליפסים, לחצנים וכדומה, אף אם אין זו דרך פתיחה אלא פירוק (וגם כשמחזיקים היטב אין זה נחשב כ'תקועים בחוזק'). אבל במחובר לקרקע מחמירים גם בסוגי נעילה כאלו כמבואר לעיל ס' שיג סי"ז לעניין הקוואטירן.

132) ואפילו היא תקיעה ללא מסמרים וכדומה (ראה זכרון יוסף, אות קיז). וכן בכל כלי שנתקלקל ומתקנו שוב (כגון מחט שנתעקמה), אלא אם כן תיקון זה נעשה בקלות.

133) במקום סכנה מותר לשבור או לפרוץ בעצמו דלת של בית (ראה סימן שכח סט"ו), ויש שהתירו על ידי נכרי אפילו במקום מצוה כמו ביטול סעודות שבת או ארון קודש שננעל וצריכים להוציא ממנו את ספר התורה, וז"ל אשל אברהם (בוטשאטש) ס' שיד: נשבר מפתח של מסגר של עץ שבדלת, ועל-ידי-זה לא היה אפשר לצאת מהבית בשבת קודש, והזמן היה בתכלית הקור עד שיש כמעט סכנה או

128) מ"ש בכמה ספרים (ראה שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' פב) לקלקל הקופסה קודם פתיחתה אינו מועיל אלא לעניין 'מתקן כלי' או 'בונה', אבל לעניין 'סותר' (שהוא עיקר החשש כדלעיל הערה קכו) אדרבה, קלקול זה עצמו נחשב כסתירת הכלי, וגרע טפי מפתיחה כדרכה.

129) קצוה"ש סי' קיט שם: ואפשר לתת קצת טעם להיתר, מפני שחיבור הכיסוי של הסרדין לא נעשה לקיום, אלא לפתחו בכל זמן שירצו, ודמי לרף של תנור ששורקים אותו בטיט דמותר לסתור הסתימה בשבת כמ"ש בסי' רנ"ט ד' ובסי' שיד"י י"ט, מפני שלא נעשה לקיום כלל אלא לפתחו בשבת, ואע"פ שהלבוש שם כ' עוד טעם לפי שחיבור הטיט חבור גרוע הוא, מ"מ הרי חבור גרוע במחובר לקרקע דינו כחבור גמור בכלים, ובתנור ההיתר דוקא על סתירת הדלת כמבואר בסי' רנ"ט והכי נמי בקופסת הסרדין הוא סותר רק סתימת הכיסוי, ואע"פ שבחולות של תמרים שהכיסוי קשור בחבל איתא הטעם בסי' שיד"י י"ח שמוותר לחתוך החבל לפי שהוא חבור גרוע, ולא התירו מטעם דאינו עשוי לקיום, י"ל דהתם מקרי נעשה לקיום שלא נעשה מתחלה לחתוך החבל, אלא להתיר הקשר ולפתחו, ואע"פ כ' התירו לחתוך החבל משום דהוי חבור גרוע, אבל בקופסת סרדין שנעשה מתחלה להסיר הכיסוי, ושפיר הוי לא נעשה לקיום, אלא שעדיין יש לפקפק על זה, דבדף של תנור נעשה מתחלה מפורש לפתחו למחר בשבת הראשון... ובקופסת סרדין הרי אינה עומדת לפתיחה למחר, ואדרבא ידוע הדבר שמשעת חבור הכיסוי בבית החרושת עד שתמכר בשוק לפתחה נמשך זמן הרבה, ועל דעת כן חבור הכיסוי... ואילו היו נוהגין להשליך הקופסא אחר שהוציאו ממנה הדגים, ה' אפשר להתיר מפני שלא נעשה לקיום לשם כלי אלא כדי לשמור על הדגים וכמו כלי העשוי מכפות תמרים

שום אפור פֶּלֶל אם הוא לְצַרְף הַשֶּׁבֶת. וַיֵּשׁ לְסִמּוֹן עַל דְּבָרֵיהֶם לְעֵנִין אֲמִירָה לְנִכְרֵי קִיָּג, אִם הוּא לְצַרְף הַשֶּׁבֶת קִיד]:

חלק ב, סימן שיד, דברים האסורים משום גִּנּוּן וְסִתְרָה בְּשֶׁבֶת, סעיף יז:

ביאורי הלכה

קיד] לצורך השבת – אפילו שאינו צורך מצוה¹³⁴.

ציונים והוספות

לבנות. ויש מקילין באמירה לאמירה, וכן הוא על צד היותר טוב.
 (134) כדעת השו"ע, ודלא כיש"ש שהביא המג"א ס"ק יא (ראה חקרי הלכות ח"א יח, ב), ואם הוא צורך מצוה - ראה לעיל הערה קלג. ומכל מקום, גם המחמיר שלא לומר לנכרי, אם ישראל אחר אמר לנכרי לשבור כלי (או דלת המחוברת לקרקע) מותר ליהנות ממעשיו (ראה שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' לה, ויתבאר להלן על סי' שכה).

סכנת אבר בזה, ועל כל פנים ביטול סעודות של שבת קודש על ידי זה, נראה שיש היתר לומר שנכרי יסיר כל המסגור מהבית, כי אין זה רק שבות דשבות, כי דוקא סותר על מנת לבנות היא מלאכה מהתורה הקדושה, מה שאין כן בזה שאין דעת הנכרי כלל בדרך סותר על מנת לבנות ועושה רק מה שאומרים לו לסתור החיבור דהמסגר. ולומר לתינוק שיאמר לנכרי עדיף טפי, כי אין הנכרי עושה בזה על דעת בעל הבית רק על דעת הקטן והקטן אין דעתו כלל על מנת

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ציצית ~

יב אם נחתך או נקרע הכנף ונפרד לגמרי מן הטלית ואין בו במקום שהציצית תלויה בו ג' גודלין על ג' גודלין שיעור הראוי להיות נקרא בגד יש אומרים שאותו הכנף נפסל מלהטיל בה ציצית אפילו אם ירצה להתיר אותה הציצית התלויה בו ולהטיל בו ציצית אחרת חדשה אחר התפירה משום דאותו הכנף כיון שאין עליו שם בגד שהרי אין בו ג' על ג' גודלין לכן אין התפירה מועלת לו לחברו עם הטלית ואע"פ שהוא מחובר בו הרי הוא נחשב כמפורד ממנו ואינו נחשב בכלל הטלית והציצית התלויה בו אינה פוטרת את הטלית אפילו הטיל בו את הציצית לאחר שתפרו עם הטלית שהרי אין הציצית תלויה בטלית כלל והרי הכנף הוזה נחשב לאחר התפירה כמו הגדיל (שקורין לייסט) שכתוב בסי' יא שאין מטילין בו ציצית מפני שאינו נחשב מכלל הטלית ואע"פ"כ הוא עולה לשיעור ג' גודלין ולשיעור מלא קשר אגודל עיין שם ואע"פ שיש חולקין על סברא זו מכל מקום במקום שאפשר יש להחמיר:

~ יום ראשון ~

סימן טו אם להתיר הציצית מבגד לבגד ודין נקרע הטלית:

יא אבל יש אומרים שהציצית לא נפסלה כלל בשביל שהיא תלויה בחתיכת בגד שאין בה שיעור טלית כיון שהיא תלויה בכנף כדרך כל הציצית התלויות בכנף ולכן אם יש בקרן של חתיכה ההיא שנחתכה או נקרעה מן הטלית ג' גודלין על ג' גודלין שזה שיעור הראוי להיות נקרא כנף הרי הציצית התלויה באותה החתיכה עומדת בכשרותה ולא נפסלה כלל ולכן א"צ להתירה מן החתיכה ולחזור ולהטילה אחר שיתפרנה אבל אם אין בקרן של אותה החתיכה מקום שהציצית תלויה בו ג' גודלין על ג' גודלין אפילו לא נפרדה החתיכה לגמרי מן הטלית אלא עדיין נשארת מחוברת להטלית אם אין באורך מקום חיבורה כרוחב ג' גודלין הרי היא כמופרדת לגמרי מן הטלית ונפסלה הציצית התלויה בה מפני שהיא תלויה בדבר שאין נקרא כנף כלל ולכן כשירצה לתפור החתיכה עם הטלית צריך להתיר הציצית הפסולה התלויה בה ולחזור ולהטילה בה או שיעשה בה ציצית חדשה ולענין הלכה יש להחמיר כסברא הראשונה היכי דאפשר אבל אם אי אפשר בענין אחר כגון שאותה הציצית שנפסלה נפסק בה אחד מהחומטין ונשתייר בה כדי עניבה שאע"פ שהיא כשרה מכל מקום אי אפשר להתירה מן הבגד ולחזור ולהטילה כמ"ש בראש הסי' וציצית אחרים אינן מצויין כלל יש לסמוך על סברא האחרונה:

~ יום שני ~

יג כמה דברים אמורים שנפרד הכנף לגמרי מן הטלית אבל אם לא נפרד ממנו לגמרי אע"פ שאין באורך מקום חיבורם ג' גודלין מכל מקום כיון שנשאר מחובר מעט מועלת לו התפירה שיתפרנו בטלית שיהיה נחשב על ידי כן בכלל הטלית ולכן הציצית שיטיל בו אחר התפירה פוטרת הטלית הוזה לדברי הכל:

סימן טז שיעור טלית:

א שיעור טלית שחייבת בציצית שיערו חכמים אם היא גדולה כל כך שקטן שהגיע לכלל חינוך מצות ציצית דהיינו שהוא בן ט' שנים שאז הוא מתהלך לבדו בשוק וטליתו עליו וא"צ לשמור טליתו שלא יאבד ממנו ואם הוא מתכסה בה ראשו ורוב אורך גופו ורוב רחבו וגדול בן י"ג שנים הלבושה אינו מתבייש לצאת בה באקראי לשוק היא נקראת כסות וחייבת בציצית ואסור להתלבש בה בלא ציצית אפילו בביתו ואם אין הקטן בן ט' שנים מתכסה בה ראשו ורובו אע"פ שהגדול בן י"ג שנים יוצא בה באקראי לשוק בטלה דעתו אצל כל אדם מפני שאינה נקראת כסות כלל ולכן היא פטורה מן הציצית וי"א שאם הקטן בן ט' מתכסה בה ראשו ורובו אע"פ שאין גדול בן י"ג שנים יוצא בה באקראי לשוק היא נקראת כסות וחייבת בציצית והלכה כסברא הראשונה לכן צריך [ליזהר] שלא לעשות טלית קטן פחות מזה השיעור שנתבאר לפי הסברא הראשונה ואם רוצה להתלבש בטלית שהוא פחותה מזה השיעור יטיל בה ציצית כדי לחוש לסברא האחרונה אבל לא יברך עליה:

ב יזהרו לעשות בטליתות קטנים הכתפים רחבים דהיינו החתיכות המוטלות על הכתף כי היכי דלא ליתא אוריא דהאי גיסא ואוריא דהאי גיסא ולכמל ליה:

~ יום רביעי ~

סימן יז מי הם החייבים בציצית:

א נשים ועבדים פטורים מציצית אפילו מתלבשים בטלית שיש בה ד' כנפות א"צ להטיל בה ציצית מפני שמצות ציצית היא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטורה מן הציצית וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים ממנה שנאמר בתפילין למען תהיה תורת ה' בפך הוקשה כל התורה כולה לתפילין מה תפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא שהרי שבת ויום טוב אינן זמן תפילין ונשים ועבדים פטורים מהם מטעם שיתבאר בס' ל"ח אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים ועבדים פטורים מהם חוץ ממצות פרטיות שיתבאר בעז"ה:

ב טומטום (שהוא אטום לגמרי ולא נודע אם הוא זכר או נקבה) ואנדרוגינוס (שיש לו זכרות ונקבות) חייבים בציצית מספק שמא הם זכרים אבל אין צריכין לברך דספק ברכות להקל:

ג ומכל מקום אפילו נקבות וודאים וכן עבדים אם ירצו להתעטף בציצית ולברך הרשות בידן כמו שנוהגין בשאר מצות עשה שהזמן גרמא ויכולין לומר וצונו להתעטף בציצית אע"פ שהן אינן מצווין מפני שהאנשים מצווים על כך וגם הן כשמקיימין מצות שהם פטורים מהם אעפ"י שאין להם

יד ונוהגין לתפור חתיכת בגד בכנפי הטלית משום דרוב בגדים אפילו חדשים יש בהן תפירה תוך ג' אגודלין לשפת הבגד ולסברא הראשונה שנתבאר בסמוך אין להיות שום חתיכת בגד תפורה תוך ג' גודלין לשפת הבגד במקום הטלית הציצית לכן נותנין במקום הטלית הציצית בגד של ג' גודלין על ג' גודלין שאין בה שום תפירה כדי שיהיה הציצית תלויה על מקום הראוי להיות כנף ואפילו אם החתיכה ההיא שנותנין בכנפות הטלית היא של עור אין בכך כלום שהרי הטלית של בגד וכנפיה של עור חייבת בציצית כמו"ש סי' יו"ד:

מן אם נקרע כנף הטלית מהנקב שהציצית תלויה בו ולמטה עד שפת הטלית אם קדמה הטלית ציצית בכנף להקרע שאותה הציצית היתה שם בשעת הקרע כשרה אע"פ שאין שם שיעור מלא קשר אגודל מפני ששיעור זה לא נאמר אלא בשעת עשיית הציצית בבגד כמו שכתוב סי' יא ואם נקרע ונשתייר כל שהוא ותפרה ואח"כ הטיל בו ציצית כשרה אע"פ שאין שם הרחקת שיעור מלא קשר אגודל לבד במקום התפור מפני שהתפירה חשובה חיבור לענין שיהיה מקום התפור נחשב כשלם לגמרי אפילו לפי הסברא הראשונה שנתבאר בסמוך כיון שנשתייר כל שהוא שלא נקרע:

~ יום שלישי ~

מן אם נקרע הכנף במקום הראוי להטיל בו ציצית דהיינו תוך ג' גודלין לשפת הכנף ולמעלה ממלא קשר אגודל משפת הכנף יש אומרים שאפילו אין שם אלא קרע משהו לא יתפרנו בחוט הראוי לציצית כגון אם הטלית של פשתן לא יתפור את הקרע בחוטי פשתן רק בחוטי משי או שאר מינים ואם הטלית של משי לא יתפרנו בחוטי משי ואם הטלית של צמר לא יתפרנו בשל צמר אלא בשל משי או בשאר מינים ואיסור זה הוא גזירת חכמים שמא ישתייר מחוט התפירה ויניחנו שם בכנף לשם ציצית ויוסף עליו ז' חוטי דהיינו ג' חוטי ארוכין ויכפול כל א' לב' וחוט א' קצר וקשרנו בראש החוט שנשתייר מהתפירה וחוט זה הוא פסול מפני שלא נטווה לשם ציצית ולפי סברא זו אפילו אין שום קרע בכנף רק שתופר סביב הנקב שהציצית תלויה בו כדי שלא יתרחב הנקב וכן התופר חתיכת בגד בכנפי הטלית אם הוא תופר בחוט שראוי לעשות ממנו ציצית לזו הטלית צריך לזהר שלא תהא שום תפירה תוך ג' גודלין לשפת הכנף ולמעלה ממלא קשר אגודל משפת הכנף מטעם שנתבאר אע"פ שיש חולקים על סברא זו מכל מקום יש להחמיר במקום שאפשר ואפילו לסברא זו אין איסור אלא א"כ תופר בחוט לבן אבל בחוט צבוע אין לחוש שמא יצרפנו לשאר חוטי הציצית דעכשיו אין נוהגין כלל לעשות ציצית צבועים:

לובשים לבנים ומתעטפים לבנים:

ד כל העובר לפני התיבה אפילו לומר סליחות ותחנונים צריך להתעטף במלית גדול מפני כבוד הציבור ואפילו לומר קדיש יתום יש מי שאומר שצריך להתעטף ולכן מותרים להתעטף אפילו בלילה דהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם מצות ציצית אלא מפני כבוד הציבור:

~ יום שישי ~

ה סדינים וזכרים אע"פ שאדם ישן בהם לפעמים ביום כיון שעיקרם לא נעשה אלא בשביל הלילה לכן נקראים כסות לילה ופטורין מן הציצית ולדברי האומרים כסות לילה חייב בציצית אם לובשו ביום צריך להטיל הציצית לסדינים וזכרים שהרי אדם ישן בהם בבוקר ואע"כ המנהג פשוט שלא להטיל בהם ציצית כלל בין שהם של צמר בין שהם של פשתן מפני שיש אומרים שלא חייבה תורה אלא אותן נגדים שאדם מתכסה בהן דרך לבישה שנאמר אשר תכסה בה אבל דרך הצעה כגון סדינים וזכרים אינן נקראים כסות כלל ומכל מקום כיון שיש חולקין על סברא זו לכן אם הסדינים או הכר של צמר יעשה קרן אחת עגולה כדי לפטור מן הציצית לדברי הכל:

ו מאימתי מברך על הציצית יש אומרים משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה שנאמר וראיתם אותו משעת ראייה והכרת התכלת מתחיל החיוב. ויש אומרים דשעת ראייה נקרא משיעלה עמוד השחר שאז יכולים לראות את הציצית ואע"פ שאינו מכיר בין התכלת שבה ללבן שבה יכול לברך עליה דכבר חל עליה שעת החיוב וכן נוהגין. ומכל מקום טוב ליהדר לכתחלה שלא ללבוש את הטלית בברכה עד שיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה:

ז המתעטף בציצית קודם שיעלה עמוד השחר כגון בימי הסליחות לא יברך עליהן ולכשיאור היום ימשמש בציציותיו ויברך עליהן משום דהממשמש הוא כאלו לובשן עכשיו ואם לא ימשמש בהן אין שייך לברך עכשיו על מה שלבש כבר קודם שעלה עמוד השחר:

ח אם מתעטף בציצית אחר שהתפלל תפלת ערבית לא יברך עליהן שהרי כבר עשה לאותה שעה לילה בתפלתו אבל אם עדיין לא התפלל יכול לברך עליהן עד צאת הכוכבים:

סימן יט זמן ברכת ציצית:

א אין חייב להטיל ציצית אלא במלית שרוצה ללבוש שנאמר אשר תכסה בה אבל אם אינו רוצה ללבוש אינו חייב להטיל בה ציצית ולפיכך העושה ציצית במלית שרוצה ללבוש לא יברך כלום בשעת עשייה לפי שאין גמר המצוה בשעת עשייה אלא בלבישת הטלית:

שכר גדול כמצווה ועושה מכל מקום קצת שכר יש להם לכן יכולות הן לברך על כל מצות שהן פטורין מהם אם עושין המצות כתיקונן בענין שהאנשים יכולים לברך עליהם ומכל מקום הואיל ומחזי כוהרא אין להם להתלבש בציצית כיון דגם האנשים אינם חייבים במצוה זו אלא א"כ יש להן טלית בת ד' כנפות ואינו חובת הגוף כמו שופר ולולב שהנשים נוהגות להחמיר על עצמן:

ד קטן היודע להתעטף כגון שיוודע להשליך ב' כנפות לפניו וב' כנפות לאחוריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע כמו שנוהגין אביו חייב לקנות לו טלית בת ד' כנפות ולהטיל בה ציצית כדי להנכו במצות (ועיין סי' כ"ד דזה אינה חובה כל כך אבל מכל מקום אביו חייב להטיל ציצית לכל בגד שיש לו ד' כנפות שהבן מתלבש בו כיון שכבר הגיע לחינוך):

~ יום המישי ~

סימן יח זמן ציצית:

א לילה לאו זמן ציצית הוא שנאמר וראיתם אותו וגו' פרט לכסות לילה אבל כסות סומא חייב בציצית מפני שישנו בראיה אצל אחרים ולכן אפילו ילבושו הסומא חייב להטיל בו ציצית:

ב ו"א שלא מיעט הכתוב אלא כסות שאינו בראיה בשעת לבישה ולכן כל מה שלובש בלילה אפילו הוא כסות המיוחד ליום פטור אבל כל מה שלובש ביום אפילו הוא כסות המיוחד ללילה חייב להטיל בו ציצית קודם שילבושו מפני שישנו בראיה בשעת לבישה. וי"א שלא מיעט הכתוב אלא כסות המיוחד ללילה שאותו כסות הוא פטור אפילו אם לובשו ביום כיון שמתחלה לא נעשה אלא ללבוש בעת שאינו ראוי לראיה אבל כסות המיוחד ליום או המיוחד ליום ולילה חייב בציצית אף אם לובשו בלילה ויברך עליו כיון שנעשה ללבושו בעת שראוי לראיה ומאחר שלא נתברר לנו הלכה בדברי מי יש להחמיר באיסורי תורה כחומרות ב' הסברות דהיינו להטיל ציצית בכסות המיוחד ליום או ליום ולילה אף אם לובשו בלילה וכן יטיל ציצית אפילו לכסות המיוחד ללילה אם לובשו ביום אבל לענין הברכה כיון דספק ברכות להקל לכן לא יברך רק כשלוש ביום כסות המיוחד ליום או כסות המיוחד ליום ולילה:

ג מי שהיה לבוש טלית גדול מבעוד יום צריך לפושטו מעליו כשמתחילין ברכו מאחר דעכשיו אין לובשים את הטלית אלא לשם מצות ציצית ואם יהיה עליו הטלית בלילה יהיה נראה כאלו הוא סובר דלילה זמן ציצית הוא אבל בליל יום הכפורים הכל נוהגין להתעטף במלית גדול ולברך עליו מבעוד יום ואין מסירין אותו בלילה מפני שהדבר ידוע שאין לובשים אותו לשם מצות ציצית אלא כדי להדמות למלאכים

~ שבת קודש ~

מליתות אלא הוא תגר לשאר סחורות ואומר שלקח מלית זו מישראל עם ציציותיה נאמן דחוקה על התגר שאינו משקר שאם ימצא בדאי בדבר אחד לא יאמינהו בדברים אחרים ואין סומכין על חוקה זו אלא כשמוכר מלית מצויצת כהלכתה דיש עוד צד להקל משום דאין דרך הנכרי לידע האך עושין החוליות והקשרים ומסתמא לקחה עם ציציותיה מישראל אבל אין לוקחין ציצית שאינן תלוין במלית מנכרי אפילו הוא תגר שמא הוא עצמו מוואן או שזרין:

ג השולח ציצית לחבירו ביד נכרי צריך שיחתמנו חותם בתוך חותם ועל דרך שנכתבאר ב"ד סי' קי"ח לפי שיש לחוש שמא יחליף הנכרי בחוטין אחרים שלא נטוו לשם ציצית כמה דברים אמורים כשהוא בענין שיהנה הנכרי בחליפין אבל אם לא יהיה לו הנאה כלל מחליפין אין חוששין שמא יחליף הנכרי כדי להכשיל את ישראל:

ד וכל זה כששולח חוטין שאינן שזורין או אפילו הן שזורין אלא שאינן מופסקין לד' חוטין ארוכים רק עדיין הן חוט אחד ארוך אבל אם הן שזורין ומופסקין לד' חוטין ארוכים אין לחוש שיחליף אותם הנכרי שבדאי אין לו חוטין אחרים כיוצא בהן לפי שאין עושין חוטין על דרך זה אלא לשם ציצית:

ב עשה מלית לצורך תכריכים אע"פ ששובשה לפעמים בחייו א"צ להטיל בה ציצית כיון שעיקרה אינה עשויה אלא להתכסות בה בשעה שפטור מן הציצית הוי ליה ככסות המיוחדת ללילה שפטור מלהטיל בה ציצית אפילו אם לובשה ביום ולדברי האומרים שכסות לילה חייב להטיל בה ציצית אם לובשה ביום הוא הדין כאן חייב להטיל בה ציצית אם מתלבש בה בחייו ומאחר שלא נתברר לנו הלכה כדברי מי לכן יטיל בה ציצית אבל לא יברך עליה:

ג מוכרי כסות מותרים ללבוש מלית שאינה מצויצת כיון שאין כוונתם להנאת לבישה אלא כדי להראות ללוקחים מדת המלית אבל אסור ללבוש מלית שאינה מצויצת כדי להעביר את המכס שאין נוטלין מכס מן המלבושים שהרי נהנה הוא בזאת הלבישה ומתכוין הוא לכך שעל ידי זה אין נוטלין ממנו מכס:

סימן כ דיני לקיחת ומכירת מלית:

א הלוקח מלית מצויצת מישראל הרי זה בחזקת כשרות לפי שכל ישראל בקיאים בהכשר תיקון עשיית הציצית:

ב הלוקח מלית מצויצת מתגר נכרי אפילו אינו תגר למכור

~ 'לקוטי תורה' פרשת פקודי - הפרשה החסידית ~

אלה פקודי המשכן

כי הנה ענין המשכן הוא השראת השכינה בישראל. וכמו שכתוב (תרוקח כה, ח): "וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹכְכֶם"; וכתוב: "היכל ה' תמה" (בירמיה סימן ז', ד); והוא כמאמר רז"ל⁵: "נתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים" - וצריך להבין, והלא גם בלאו הכי פתיב (ירמיה כה, כד): "את השמים ואת הארץ אני מולא?"

אך הענין:

כי "דירה" זו - היינו שיהיה פתיב גילוי אלקותו ותברך. והיינו "בתחתונים" דוקא, דפירוש "תחתונים" אין רוצה לומר בנקום, שהרי הוא ותברך אינו בגדר מקום, וכמו שכתוב (תשא לג, כא): "הנה מקום אתי"⁶;

רק פירוש "עליונים" ו"תחתונים" - היינו במעלה

"אלה פקודי המשכן העדות וגו'²" (פרשתנו לה, כא): הנה דוע הקושיות³ במקראות אלו - אומרו: "משכן משכן" שני פעמים.

וגם מה שכתוב (שם): "אשר פקד על פי משה" - והנה ליה למימר: "אשר פקד משה".

וגם אומרו (שם): "עבודת הלויים" - מה ענין עבודת הלויים שהיתה במפעות לישא את המשכן⁴ - מה שידר זה אצל "פקודי המשכן"?

וגם מה שכתוב (שם): "עבודת הלויים ביד איתמר" - ולמה לא נזכר גם בן מה שהיה ביד אצלנו? (וכמבואר קושיות אלו ב"אלשיך").

והענין הוא:

5. (תנחומא נשא, טו. וראה שם בחקוטי ג. בראשית רבה סוף פרשה ג. במדבר רבה פרשה יג, ו).

6. (ואמרו חז"ל: "אתרי מפילה לי" (שמות רבה פרשה מה, ו); "הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו" (בראשית רבה פרשה סח, ט. ובכמה מקומות)).

1. (נאמר שבת פרשת וקהל־פקודי, תהרש, מברכים תהרש ניסן, כ"ה אדר תקס"ו. הנהת ארמז"ר האמצעי נדפסה בתורת חיים שמות תרנה, ב).

2. ("אשר פקד על פי משה, עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן").

3. (תנחומא פקודי ב. שמות רבה פרשה נא, ג. פירוש רש"י על הפסוק).

4. (במדבר א, ג. נשא ה, כב ואילך).

לפניהם קדושו", והיינו, משום שעל ידי תורה ומצוות הם ממשיכים על נפשם גילוי אור אין-סוף, מה שהוא בחינת "קדוש" ומובדל בו – ולכן נגד ג' פעמים "קדוש" נאמר עליהם "היכל ה' המה" ג' פעמים¹³ (בדומה סימן ז', ה). והיינו ג' בחינת לבושי הנפש – מחשבה ודבור ומעשה, שבהן תלוין קיום כל המצוות¹⁴.

והיינו ה"דירה בתחתונים", שיהיו הנשמות נעשים בעולם-הזה, בגוף דוקא – כלי לבחינת "קדוש" ומובדל. וכמו שכתוב (חושע יא, ט): "בקרבה קדוש". וזהו "ושכנתי בתוכם" דוקא. וכל זה נעשה על ידי אתכפאי סטרא אחרא ב"סור מרע ועשה טוב כו'" (תהלים לה, טו).

קיצור. ענין המשפן – "ושכנתי בתוכם", דירה בתחתונים. והיינו על ידי אתכפאי ואתכפאי. "היכל ה' המה" ג' פעמים – כנגד ג' פעמים "קדוש".

ב. והנה צריך להבין הטעם: למה "אסתלק יקרא דקודשא בריך-הוא" דוקא ממה ד"אתכפאי סטרא אחרא" – והלא אין הסטרא-אחרא תופס מקום כלל בהשתלשלות פדיוע, וכמו שכתוב: "שממית בידים תתפש כו"¹⁵?

אך הענין יבין בהקדים שרש ענין מצוות-עשה ומצוות לא-תעשה:

פי הנה ידוע מה שכתוב בתקוני זהר בהקדמה דף ד', סוף עמוד ב', ודף ה' עמוד א', על פסוק (שמות ג, טו) "זה שמני לעלם, וזה זכרי": שמני עם י"ה – שס"ה לא-תעשה, ו"ה עם זכרי – רמ"ח מצוות-עשה.

והנה י"ה למעלה מבחינת ו"ה, שהרי י"ה הוא שם בפני עצמו.

גם פירוש "יהא שמיה רבא"¹⁶, יש מפרשים: שס"ה רבא כו' כמו שכתוב ב"טור אורח חיים" ריש סימן ג"ו. וכמו

ומדרגה, שעולם-הזה השפל הוא היותר תחתון ושפל במדרגה. והיינו, שהוא סוף ותכלית כל המדרגות, השתלשלות העולמות; שלקד השגת אלהות הוא בו בהסתר וצמצום גדול, ו"החשך וכסה ארץ" (ישעיה מ, ב). ו"נתאנה הקדוש ברוך-הוא להיות" בו דוקא בחינת "דירה" וגילוי אלקותו ותברך – להאיר את החשך דוקא.

והיינו על ידי תורה ומצוות. וכנודע ממאמר רז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם-הזה מפל חיי העולם-הבא" – לפי שעל ידי זה ממשיך גילוי אלקות יותר מבחינת "חיי העולם-הבא" כו'.

והנה המשכת דירה זו וגילוי זה, הוא על ידי דאתכפאי סטרא-אחרא דוקא, שהוא היצר הרע. וכמו שכתוב בזהר פרשת תרומה דף קכ"ח: "כד אתכפאי סטרא-אחרא – אסתלק יקרא דקודשא בריך-הוא לעילא על כולא כו"¹⁷. ומתחלה צריך להיות אתכפאי, ואחר כך בחינת "אתהפכא חשוכא לנהורא"¹⁸.

וענין אתכפאי זו – היינו בכל ה' חושים: כמו בראייה – "עוצם עיני מראות ברע" (ישעיה לה, טו); וכן בשמיעה כו'¹⁹; וכן בדבור ומעשה; וכן במחשבה ומדות הנפש – "קדש עצמך במותר לך"²⁰. ועל ידי זה יבא לבחינת אתהפכא – להיות ה' חושים ומחשבה שלו – ממש כלי לאור אין-סוף ברוך-הוא.

וזהו שנאמר על ישראל (ירמיה ג, ד): "היכל ה' המה" – פירוש "היכל הוי": היינו כי מצוות עשה ומצוות לא-תעשה תלוין בשם הוי, כמו שיתבאר לקמן, מצוות-עשה בו"ה, ומצוות לא-תעשה בו"ה. לכן על ידי קיום המצוות עשה ולא-תעשה נעשים בחינת "היכל" וכלי לגילוי שם הוייה ממש, אשר זהו ענין "ושכנתי בתוכם". וכמו שיתבאר לקמן בענין "פקודי המשכן משכן העדות כו'".

וזהו ענין מאמר רז"ל²¹: "עתידים צדיקים שיאמרו

7. (אבות ד, יז)
 8. (פאשר נכפפת ה"סטרא אחרא" (הצר האחר), מתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא למעלה על הכל). (וענין גם כן (זהר) ריש פרשת יתרו (סו, ב)).
 9. (הפרכת החושך לאור).
 10. (ראה קונטרס "העבודה" פרק ב).
 11. (במות כ, א. ספרי פרשת ראה יז, כא. ראה תניא פרק ל).
 12. (בבא בתרא עה, ב).
 13. (ראה גם לקושי תורה שלח לה, ג).
 14. (וענין מה שנתבאר (לקמן שלח נא, ג) בדבור המתחיל "וישלח יהושע", בהפטרה דפרשת שלח.
 15. (נאסח הקדוש).
 16. (נאסח הקדוש).
 17. (נאסח הקדוש).
 18. (נאסח הקדוש).
 19. (נאסח הקדוש).
 20. (נאסח הקדוש).
 21. (נאסח הקדוש).

דאילו הנפש עצמה לא שייך לומר שמתחלקת לרמ"ח אברים כו', וגם הגילוי ממנה מאור ומתלבש במוחין, והארה נמשך משם לשאר כל האברים, ומקבל כל אבר כח וחיית הראוי לו כפי מוגו כו'. יעוין שם באריכות.

אמנם מפל מקום מוכן, שהארה זו מחיית הנפש שבכל אבר מתאחד עם עצמות הנפש והיו לאחדים ממש, שהנפש היא המשפלת בשכל שבמוח, והיא המדברת כו'²³; ובהסתלק הנפש מהגוף מסתלקים כל הפחות שהיו נמשכים ממנה פהאברים, הרי מוכן, שהפחות והחיית שפרמ"ח אברים מתאחדים עם הנפש ממש, ועם כל זה שוכנים כל אחד בכלי מיוחד, כל אחד ואחד בפני עצמו – להיותם הארה מהנפש כו'.

וכך יוכן על דרך משל למעלה – ענין רמ"ח אברים דמלכא", שהוא כפאמר הירוע²⁴: "איהו וחייהו וחד. איהו וגרמוהי וחד".

פי "וחייהו" הוא האור והחיית הנמשך מאין-סוף ברוך-הוא להיות מתלבש בבחינת חסד. והנה חסד נקרא "ירועא"²⁵ – שהוא אבר וכלי לאור וחיית זה הפשוט הנמשך מאין-סוף ברוך-הוא, ד"לאו מפל אינון מדות איהו כלל"²⁶. והרי אם כן "איהו וחייהו וחד", שאור וחיית זה מיוחד במקורו – אין-סוף ברוך-הוא, וכנ"ל במשל התאחדות החיית שבהאבר במקורו – הוא עצם הנשמת; וגם "איהו וגרמוהי וחד", שהוא יתברך ומדת חסדו כו' מיוחדים בתכלית.

והנה המשכה זו, שיתלבש אור אין-סוף ב"רמ"ח אברים דמלכא" על דרך משל, להיות "איהו וחייהו וגרמוהי חד" – הוא על ידי רמ"ח מצות-עשה. כגון, על ידי צדקה וגמילות-חסדים נמשך בבחינת "חסד" – ירועא ימינא"²⁴; ועל ידי קיום מצות דינים נמשך

שנתבאר גם כן בענין "הנסתרות לה' אלקינו" (נבכים כט, כה) – י"ה¹⁷, "הנגלות" – ו"הנגלות כו'.

וכן "שמי" – למעלה מבחינת "זכרי", כפוכן כמה שפתיב בגמרא סוף פקק ג' דפסחים¹⁸.

ואם כן, הלא-תעשה הם גבוהים ממצות-עשה. ולכן "עבר על מצות-עשה ושב" – לא זו משם עד שמוחלין לו¹⁹, מה שאין כן במצות לא-תעשה – "תשובה תולה כו'". והיינו לפי שנמשכים מבחינת י"ה²⁰. וזה יפלא לכאורה: שהרי המצות-עשה ענינם גילוי והמשכת אלקות על ידי מעשה זו, ד"רמ"ח פקודין' הם רמ"ח אברין דמלכא"²¹; ובלא-תעשה ליפא שום מעשה, רק שישב ואינו עובר עברה – אם כן, איך יהיה זה גדול מהעושה מצות-עשה?

אך הענין, דאדרבה, היא הנותנת: דלפי ששרש הלא-תעשה – ממוקום גבוה מאד, מבחינת י"ה, על כן אין להם פלים למטה, רק על ידי "שב ואל תעשה" כו'.

וזהו ענין "בארץ לא זרועה" (ירמיה ב, ב) – פירוש: שהזריעה היא בחינת "לא", היינו בקיום בחינת "לא", דהיינו שמירת מצות לא-תעשה – זהו ממשך מבחינת אשר "לא ישב אדם שם" (ירמיה ב, ו), היינו למעלה מבחינת מצות עשה, שהם בחינת 'אדם' – "רמ"ח אברין דמלכא" כו'.

ויוכן זה בהקדים תחלה ענין מצות עשה, שהם "רמ"ח אברים דמלכא"; ושם"ה לא-תעשה הם שם"ה גידים, שבהן הדם²². והנה פירוש "אברים" הוא, על דרך משל האבר הוא כלי לחיית הנפש שמלוכבש בו, כמו כח השכל – מלוכבש בראש, וכח המעשה – בידים.

והנה מובאר ב"בינונים" חלק א', פקק ג"א: איך שהחיית המלוכבש פהאברים הוא רק בחינת גילוי והארה מהנפש,

21. (ראה זכר חלק ב משפטים קיח, א. קיז, ב. תקוני זכר תקון ל, דף עד סוף עמוד א.)

22. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "בישעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמת" (לקמן בפרק ג, א.) ודבור המתחיל "לסוסי דרכב" (לקמן שיר השירים יב, ב.)

23. (ועיין מה שנתבאר בענין משל זה באריכות על פסוק "ונדבר" דעשרת הדברות (לקמן בפרק טו, ד).)

24. (הוא והחיית הנמשכת ממנו (האורות) אהר, הוא וכליו אהר. תקוני זכר בהקדמת דף ג, סוף עמוד ב.)

25. (תקוני זכר בהקדמת, "פתח אליהו" דף יז, ב: "חסד – ירועא ימינא [וירוע ימין], ובוהר – ירועא שמאלא [וירוע שמאל])."

26. (שם).

17. (כן הלשון בתקוני זכר ריש תקון כב ושם תקון ע דף קכט, א. קנח, א. תקונים מזהר חרש קא, ב.)

18. (ג, א): "וישמו אהר, מאי אהר" – אטו האדינא לאו שמו אהר הוא? אבר רב תקון בר יצחק: לא בעולם-הנה העולם-הנא; העולם-הנה – נכתב ב"ו"ד ה" ונקרא בא"ף דלית, אבל לעולם-הנא ב"ו"ד אהר – נקרא ב"ו"ד ה" ונכתב ב"ו"ד ה". סבר רבא למדרשה בפירקא, אמר ליה תהו סבא: 'עלם' פתיב.

רב אבאי רמי: פתיב, 'זה שמו עלם' וזה זכר לדור דור". אמר תרדוש ברודיהו: לא כשאני נכתב אני נקרא – נכתב אני ב"ו"ד ה"א, ונקרא אני בא"ף דלית).

19. (קדושין לט, ב.)

20. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "לבאר ענין יום הכפורים" (לקמן יום הכפורים סח, א.)

אֲבָרִים הַחֲצוּנִים, כְּמִשְׁלַל: עַל יְדֵי גְמִילוּת חֲסָדִים נִמְשָׁךְ בְּבַחֲנֵת "חֶסֶד" – דְּרוּעָא יִמְנָא כו". וְלִכְּן "תְּלִמּוּד־תּוֹרָה כְּגַנְדָּר בּוֹלָם"³⁵, לְהִיּוֹתוֹ בְּבַחֲנֵת הַפְּנִימִיּוֹת.

(וְכִמּוֹ עַל דְּרָךְ מִשְׁלַל, הַחֲצוּת שְׂבִימּוּחִין כּוֹלֵל כְּלָלוֹת כָּל הַחֲצוּת שֶׁל הַרְמ"ח אֲבָרִים³⁶, כִּפְּדֵי הַתּוֹרָה הִיא הַמּוֹחִין שֶׁל כְּלָלוֹת הַמְצוֹת³⁷. וְהֵינּוּ שְׂהִיא מוֹחִין־דָּן"³⁸.)

וְהוּוּ "וְהַנְּגִלָּת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ" הֵן תּוֹרָה וּמְצוֹת, אוֹתִיּוֹת וְ"ה' שֶׁבִשְׁם הַיְוָה: הוֹי"ו הוּא בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה – שִׁיְהִיָּה "הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּגַנְדָּר", וְתַה"א הוּא בְּמַעֲשֵׂה הַמְצוֹת. וְהוּוּ "זְכָרִי עִם ו'ה" שְׁעוֹלָה רַמ"ח, הֵינּוּ שְׁעַל יְדֵי מְצוֹת־עֲשֵׂה נִמְשָׁךְ יְחוּד ו'ה.

(וּפִירוּשׁ "זְכָרִי עִם ו'ה": הַנְּהָ לְפִירוּשׁ הַנְּמַרָּא סוּף פְּרָק ג' דְּפִסְחִים מִשְׁמַע, ד'זְכָרִי" וְהוּוּ הַקְּרִיאָה שֶׁל הַיְוָה כְּמוֹ שְׂנַקְרָא בְּשֵׁם אֲדֻנּוּת. וְהֵינּוּ, כִּי קִיּוּם הַמְצוֹת צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵת קְבִלְת־עוֹל, בְּחִינַת עֶבֶר שְׁעוֹבֵד אֶת הָאֲדוֹן, וְעַל זֶה מוֹרָה שֵׁם אֲדֻנּוּ³⁹.)

וְאִם כֵּן, פִּירוּשׁ "זְכָרִי עִם ו'ה" – שְׁעַל יְדֵי מְצוֹת־עֲשֵׂה מִמְשֻׁכִּים גִּילּוּי שֵׁם הַיְוָה בְּשֵׁם אֲדֻנּוּת. עַל דְּרָךְ מַה שְׂפָתוֹב (הַכּוּק ב, ב) "וְה' בְּחִיבֵל קְדָשׁוֹ כו"; וְכַעֲנֵן כְּפִוּנַת אִמּוֹ, שְׂהוּא חִיבּוּר הַיְוָה־אֲדֻנּוּ⁴⁰):

קִיִּצּוֹר. עֲנֵן "שְׁמִי עִם ו'ה" – שֵׁם־ה' לֹא־תַעֲשֵׂה, "זְכָרִי עִם ו'ה" – רַמ"ח מְצוֹת עֲשֵׂה. מוֹדַע לֹא־תַעֲשֵׂה גְבוּהִים מִמְצוֹת עֲשֵׂה. פִּירוּשׁ רַמ"ח מְצוֹת עֲשֵׂה הֵם רַמ"ח אֲבָרִים דְּמִלְכָּא. הַמְשֻׁכּוֹת אוֹר אֵינְסוּף בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, חֶסֶד כו⁴¹. וְהַתּוֹרָה הִיא אֲבָרִים הַפְּנִימִים כו. וּפִירוּשׁ "זְכָרִי עִם ו'ה":

ג. אֲבָל "שְׁמִי עִם ו'ה" – שֵׁם־ה' לֹא־תַעֲשֵׂה", הֵן נִמְשֻׁכִּים מִבְּחִינַת ו'ה, שְׁעַל זֶה נְאֻמָּר: "הַנְּסֻתּוֹת לְה' אֱלֹקֵינוּ" – שְׂהֵם לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת ו'ה.

ב'גְבוּרָה – דְּרוּעָא שְׂמַאֲלָא"; וְכֵן עַל יְדֵי אֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָּא – כְּש'כּוּבֵשׁ אֶת יְצוּרוֹ", שְׂהוּא גַם כֵּן בְּחִינַת גְבוּרָה, כְּמַאֲמַר רַז"ל: "אִיזְהוּ גְבוּר כו"²⁷.

וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן גַּם כֵּן עֲנֵן מַעֲלַת עֶסֶק הַתּוֹרָה עַל כָּל שְׂאָר הַמְצוֹת:

כִּי הִנֵּה יֵשׁ ב' מִדְּרָגוֹת בְּבַחֲנֵת רַמ"ח אֲבָרִים: הָאֲחָד – הָאֲבָרִים הַחֲצוּנִים, וְהַב' – אֲבָרִים הַפְּנִימִים. וְעַל דְּרָךְ מִשְׁלַל בְּאֲדָם הַתְּחִתּוֹן: אֲבָרִים הַפְּנִימִים – בְּהֵם הוּא הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִיּוֹת הַחֲצוּת יוֹתֵר מִבְּאֲבָרִים הַחֲצוּנִים. וְלִכְּדֵי רֹב אֲבָרִים הַפְּנִימִים נְקוּבָתָם כְּמַשְׁהוּ, מַה שְׂאִין כֵּן בְּאֲבָרִים הַחֲצוּנִים²⁸.

וְהַנְּמִשְׁלַל יוֹכֵן, דְּאִפֵּי עַל פִּי שְׂאִין לֹא גוֹף וְלֹא דְמוּת הַגּוֹף²⁹, עִם כָּל זֶה "דְּבַרָּה תּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם"³⁰, וְיֵשׁ שֵׁם גַּם כֵּן בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וְחֲצוּנִיּוֹת.

וְדָרְךְ כְּלָל, הִנֵּה מְצוֹת עֶסֶק הַתּוֹרָה הוּא בְּכִיכּוֹל מִבְּחִינַת אֲבָרִים הַפְּנִימִים. כִּי "אוֹרִיָּתָא מִחֻכְמָה נִפְקַת"³¹, וְכַתִּיב בְּחֻכְמָה (קְהֵלֶת ה, א): "חֻכְמַת אָדָם תְּאִיר פְּנִי"; וְכַעֲנֵן "צְהַבּוּ פְּנֵי שֶׁל רַבִּי אֲבָהוּ עַל יְדֵי שְׂמִיעָא תּוֹסַפְתָּא חֲדָתָא"³², שְׁעַל יְדֵי זֶה יֵשׁ הָאֲרַת פְּנִים – כִּדְ נִמְשָׁךְ לְמַעַלָּה לְהִיּוֹת "יָאֵר ה' פְּנִי אֱלֹדִי" (נְשֵׂא ג, כה) – בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת.

וְכַמַּאֲמַר רַז"ל³³: "כָּל הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא הוּא קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּגַנְדָּר". וְעֲנֵן זֶה שְׂ"הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא קוֹרָא וְשׁוֹנָה כְּגַנְדָּר", הוּא גִילּוּי בְּחִינַת אוֹר אֵינְסוּף בְּחֻכְמָה־עִילָאָה, כִּי מַצֵּד עֲצֻמוֹ אֵינּוּ מַעֲרַךְ בְּחִינַת חֻכְמָה כְּלָל, וְהַרִי זֶה גִילּוּי בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת. וְכִמּוֹ בְּמוֹחַ שְׂבִירָאשׁ שֵׁם גִילּוּי פְּנִימִיּוֹת הַחֲצוּת. וְהוּוּ "כִּי כְּאוֹר פְּנִיךְ נְתַתְּ לָנוּ . . תּוֹרַת חַיִּים כו"³⁴.

וְאִמְנָם בְּעֶסֶק מַעֲשֵׂה הַמְצוֹת הוּא הַמְשֻׁכָּה בְּבַחֲנֵת

36. כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר ב'סִפְרֵי שֶׁל בִּינוּסִים" פְּרָק נ"א ה"ל.
37. וְכִמּוֹ שְׂנַתְבָּאָר בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "וְיָהִי קוֹל מַעַל לְקִיעַ כו".
38. כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר עַל פְּסוּק "הַשְּׂמִים כְּסֵא" (תּוֹרָה אוֹר בְּחֻלְתּוֹ).
39. וְכִמּוֹ שְׂנַתְבָּאָר בְּמִקּוּם אַחַר – בְּדַבּוּר הַמְּתַחֵל "וְעַתָּה יִגְדַל נָא כַח אֲדֻנּוּ".
40. וְעֵינִן מַה שְׂנַתְבָּאָר מִזֶּה בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל" (לְקַנֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים סה, ד).
41. וְכִמּוֹ מַאוּרֵי אוֹר" אוֹת זִי"ן, סְעִיף י"ג פִּירֵשׁ, ד'זְכָרִי" בְּדְכוּרָא, ז'א כו. וְעֵינִן בְּהַקְּדָמַת תְּקוּנַת יִזְהַר ד'ד, עֲמוּד ב', וְדָף ה', עֲמוּד א'. וְכַתִּיבֵן כ"ב, דָּף ס"ב, עֲמוּד ב'. וְכִמּוֹ לְקוּטִי תּוֹרָה [מְהַרְזִ"ל] פְּרָשְׁתִּי בְּרֵאשִׁית, בְּהַקְּדָמַתוֹ לְטַעֲמֵי מְצוֹת. וְכִמּוֹ שְׂנַתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמְּתַחֵל "זְכּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ".
42. וְעֵינִן מַה שְׂנַתְבָּאָר מִזֶּה בְּדַבּוּר הַמְּתַחֵל "אֲנִי וְשִׁנְהָ וְלִבִּי עַר", גְּבִי "רַעֲיָתִי".

27. ("הַכּוּבֵשׁ אֶת יְצוּרוֹ". אֲבוֹת ד, א). וְעֵינִן מַה שְׂנַתְבָּאָר מִזֶּה בְּאֲרִיכוּת בְּדַבּוּר הַמְּתַחֵל "מִשְׁהָ זִבְרָ" (תּוֹרָה אוֹר סה, ד).
28. (רָאָה חוּלִין כב, א).
29. (עַל פִּי פִּיט "יַגְדִּיל").
30. (בְּרִכוֹת לא, ב).
31. (וְהַר חֲלָק ב מִשְׁפָּטִים כָּבֵא, א. וְרָאָה שֵׁם יְהוָה פה, א).
32. (וְיִדְשְׁלֵמוֹ שְׁבַת פְּרָק ה, הִלְכָה א).
33. (רָאָה יִלְקוּשׁ שְׂמִעוּנֵי אִיכָה הַתְּרִלְד. תְּנָא רַבִּי אֱלִיָּהוּ רַבֵּי רִישׁ פְּרָק יח).
34. (נוֹסַח הַפֶּלֶת הַעֲמִידָה).
35. (פָּאָה א, א. שְׁבַת ככו, א).

מסעי צ"ג, ג), בענין שהחכמה נקרא "אמת", וזהו ענין "חזתמו של הקדוש ברוך הוא אמת"⁵⁴. ומשם מוכן מעלת החכמה, הנקרא י"ה – על המדות, שהן בחינות ו"ה.

ונקראו חכמה ובינה גם כן "מעוני הישועה" (ישעיה יב, ג). כמו שכתוב ב"מאורי אור" שם, סעיף פ"ד)

והנה משם הוא שרש הלא-תעשה. פי הנה להיות עכשיו גילוי מבחינת "הנסתרות", בחינת "ישת חשך סתרו", אי אפשר כלל להיות הגילוי, אפילו למעלה בעולמות העליונים, בהשגת המהות ממש, מאחר ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"; רק ענין הגילוי הוא ההשגה איך שאינו מושג, ושאי אפשר שיהיה בו השגה, ונקרא ענין השגה זו "דרך השלילה";

כמו ענין "חפים ולא בחכמה ידיעא"⁵⁵ – אי אפשר להיות השגת מהות בחינת "חפים", רק שגשול איך ד"לא בחכמה ידיעא", שאינו מערף וסוג ומהות החכמה שפונהבראים. שהחכמה שפונהבראים הוא דבר נוסף על עצמותו, מה שאין כן הוא יתברך וחקמתו אחד. ודבר זה אי אפשר להשיג איך הוא, רק שגדע השלילה ד"לא בחכמה ידיעא כו".

וכן, הרי מן השכל שבאדם לא יתהוה שום דבר – וחקמתו יתברך הוא המהווה יש מאין הבריאה, כמו שכתוב (תהלים קד, כד): "בחכמה עשית", הרי דבר זה אי אפשר להשיג איך מבחינת החכמה יהיה הויה מאין לישי, הרי שאי אפשר להשיג המהות, רק השלילה ד"לא בחכמה ידיעא כו".

(ובענין השלילה יש גם כן מדרגות השגות רבות לאין קץ. שהרי אנו לא נוכל רק להשיג איך ד"לא בחכמה ידיעא" – שאינו מערף השכל אנושי. והרי יש מדרגות אין קץ ב"חכמה ידיעא" עצמו, שהיא חכמה דב"ע, ונגדעון העליון כו. ושם ישיגו איך שאינו מערף חכמה ידיעא דנגדעון כו, וגם ישיגו יותר מהו הענין "לא בחכמה ידיעא", ואיך ענין השלילה. והמכין ובו)

וביאור ענין לשון "נסתרות" שנקרא פן בחינת י"ה: דהנה כתיב (איוב כח, יב): "והחכמה מאין תמצא", פירושו: שהחכמה היא ראשית הגילוי בהשתלשלות⁴², והוא הי"ד דשם הויה. ועל זה אמרו רז"ל⁴³: "ביו"ד נברא העולם הבא", פירושו: שמהחכמה נמשך בבחינת בינה, שהוא הבנת והשגת אלקות, שממנה שרש העולם הבא – "יושבין ונהניו כו"⁴⁴; "להנחיל אוהבי יש"⁴⁵.

וזהו בחינת יש מאין: פי החכמה היא עדיין בחינת אין – בתי"ו"ה – לפי ש"מאין תמצא". ואמנם, בחינת האין שממנו תמצא החכמה הוא בחינה שלפני כל ההשתלשלות דשם הויה. ועל זה אמרו בספר יצירה⁴⁶: "לפני אחד מה אתה סופר", וכמאמר⁴⁷: "אנת הוא חד ולא בחושבון". ושם הוא למעלה משום השגה וגילוי, ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל"⁴⁸, רק החכמה ש"מאין תמצא" הוא ראשית הגילוי.

וזהו שאמרו רז"ל⁴⁹: "כבריינו של עולם – ברישא וסוףא וחדד נהורא": פי "נהורא" היינו בחינת חכמה – ראשית הגילוי וכדי להיות התהוות החכמה מאין, הוא על ידי "ברישא חשוכא", שמוכרה להיות העלם והסתור תחלה, שלא יתגלה מהבחינת אין שלמעלה מהחכמה. ועל זה נאמר (תהלים יח, יב): "ישת חשך סתרו"⁵⁰. ועל ידי חשך והעלם זה נמשך אחר כך להיות בחינת "נהורא" בחכמה – ראשית הגילוי.

ומרומז באות יו"ד, שהוא רק נקודה אחת: פי עיקר ומקור – הוא מה שבבחינת העלם, "ישת חשך סתרו", והגילוי משם – רק הארה קמנה, בחינת יו"ד, נקודה בעלמא⁵¹. ומיו"ד נמשך בבחינת ה'. וזהו שנקראו "הנסתרות" – שהם בחינת עלמא דאתתפסיא.

(ונקראו גם כן "מעמקים"⁵², ועל זה נאמר (תהלים צב, ו): "מאד עמקי מחשבותיך"⁵³.)

ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אלה מסעי" (לקמן

42. (ראה עין חיים שער דרושי אבי"ע פרק א).

43. (מנחות כמ, ב).

44. (ברכות יז, א: העולם הבא . . צדיקים יושבין . . ונהנים מיוי השכינה).

45. (עוקצין בסופה): "עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק נצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח, כא): 'להנחיל אהבי יש'".

46. (פרק א, משנה ז).

47. (תקוני יתר בהקדמה "פתח אליהו", י, א).

48. (שם).

49. (שבת עו, ב).

50. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שחורה אני ונאנה" (לקמן שיר השירים ה, ג) – "אש שחורה על גבי אש לבנה").

51. (ועיין מה שנתבאר מענין יו"ד דשם הויה, ב"ביאורי הזיהר" פרשת אחרי עוי, ג) על פי המאמר שם דף ע"ט, עמוד ב': "הביאו עלי פנהר").

52. כמו שכתוב ב"מאורי אור" אות מ"ם, סוף פרק ז'. ובזהר חלק ג', סוף פרשת ויקרא (כ, א), ודף רס"ה עמוד ב'. ובפרשת בשלח דף ס"ג עמוד ב'.

53. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "באתי לגני" (לקמן שיר השירים ג, ד).

54. (שבת נה, א)

55. (תקוני יתר שם).

ומצאתי במדרש תלים בפסוק "עזי וזמרת י"ה": בעולם הזה מקלסין אותו בשתי אותיות, אבל לעולם הבא – בשש אותיות, שנאמר (ישעיה כו, ד): "כי בני"ה יהיה צור עולמים".

והיינו, שהפסוק זה נאמר (בישעיה סימן כ"ו, א) גבי "ביום ההוא יושר השיר הזה", שהוא שיר זכר, שלעתיד לבא, לכן אזי מקלסין אותו בשש אותיות, דהיינו שבחינת י"ה שהוא עכשיו בבחינת "מעמקים", שלא נגלה כלל בחיות העולמות, שמקור ושרש חיותם מבחינת ו"ה, הנה לעולם הבא יומשך בבחינת גילוי. ולכן הוסיף על שם י"ה – כללות שם הו"ה. וזהו "שמי עם י"ה כו".

עוד יש לומר, על פי מה שנתבאר ב"תורה אור" (נ, א), סוף דבור הפתחיל "וארא אל אברהם", פירוש "ושמי הו"י לא נודעתי" (וארא ג, א): "לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא נודעתי כו" – אני בעצמי – בחינת יחיד כו" עיין שם. אם כן, פירוש "שמי עם י"ה", היינו בחינה זו ד"שמי הו"י לא נודעתי" נמשך ומתגלה בבחינת י"ה, על ידי קיום מצות לא-תעשה כו'.

ועיין מה שנתבאר במקום אחר בענין "בישעה שישאר עונני" והא שמייה רבא מברך הקדוש ברוך הוא מנגע בראשו כו"⁵⁹. וממה שכתוב שם וכן גם בן פירוש "שמי", דהיינו "שמייה רבא" שנמשך בבחינת י"ה, דהיינו ענין מנגע בראשו כו". וב"מאורי אור" פירש בענין אחר:

קיצור. ענין "תחכמה מאין המצא". "ברישא חשוכא – ישת חשך סתרו", וחדר נהורא. ומשם שרש הלא-תעשה, כי לפי ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", ואינו מושג בבחינת הו"י, רק בבחינת השלילה, על פן על זה באו המצות לא-תעשה, שהם גם בן בבחינת לא, למנוע הדבר המסתיר לבחינת הטיפול. פירוש "שמי עם י"ה":

ד. וזהו מה שכתוב (תהלים קכב, ד): "ששם עלו שבטים שבטי י"ה עדות לישאל להודות לשם הו"ה":

פירוש: "ששם עלו" – היינו ב"ירושלים הבנויה בעיר שחופרה כו" (שם, ג). ופירשו בגמרא (פרק קמא דתענית, דף ה', עמוד א'): דפירוש "בעיר שחופרה לה" היינו "ירושלים שלמעלה". והיינו כמאמר ר"ל פרק ב' דחגיגה (יב, ב), בשבעה רקיעים – זבול – שבו ירושלים, ובית המקדש, ומזבח כו"⁶⁰.

ומשם נמשכו שרש מצות לא-תעשה, שענינם גם כן הוא השלילה במעשה: "לא תאכל חלב"⁶¹; "לא תאכל דם" (אמרי יו, יב), והוא, לפי ששרשם מבחינת "ישת חשך סתרו", שאינו בא עכשיו בהשגה נגלית, רק בבחינת השגת השלילה כו', לכך הפלי למטה להמשיך גילוי זה אי אפשר להיות על ידי מצות-עשה, שהיא "קום ועשה" – שהרי האתרוג הוא על דרך משל כלי ואבר להאזר הנמשך, וזהו רק מבחינת ו"ה – 'והנגלות', שנמשך בכלים להיות מושג, הלכך יש למטה גם כן כלי לזה ב"קום ועשה".

מה שאין כן לבחינת "ישת חשך סתרו" לא שייך כלי, דהא "לית מחשבה תפיסא ביה" כלל, רק על ידי לא-תעשה – שלא לעשות המנגד, והוא החלב, שהוא מנגד ומסתיר לבחינת השראת הקדושה האלקית, שאינו שורה רק בבחינת הטיפול, והוא בחינת חכמה – בחימה. ולכן נקרא החכמה "אמת", כמו שנתבאר ב"בינונים" פרק ל"ה בהגהה.

ואם כן, נמשך בחכמה אפס קצוהו בבחינת גילוי מבחינת "ישת חשך סתרו" על ידי הטיפול זה, כמו שנתבאר לעיל בפירוש "ברישא חשוכא וחדר נהורא" כו', לכך אכילת החלב הוא מנגד ומסתיר בחינת הטיפול ומנוע הגילוי.

ועל ידי שיושב ולא עובר העבירה שבאה לידי, הרי זה ממשיך מבחינת י"ה – "הנסתרות" כו", כי אי אפשר להיות מהם המושבה – רק על ידי בחינה כזו שהוא ענין השלילה מן המנגד כו'. וכמו שכתוב (אמור כב, א) "ולא תחללו" – לא תעשו חלל וחסרון⁶², ועל ידי זה מביא ישפון כו'.

וזהו בחינת ענין "בארץ לא זרועה", בחינת לא-דלא-תעשה הוא למעלה מבחינת הו"י דמצות-עשה, כי "ברישא חשוכא כו'", "ישת חשך סתרו".

(ופירוש "שמי עם י"ה", הנה לפי מה שכתוב בגמרא סוף פרק ג' דפסחים הנ"ל – "שמי" היינו שם הו"י כמו שכתוב – ואם כן מהו "שמי עם י"ה"?)

אך יש לומר, על פי מה שכתוב ב"בחניו" פרשת בשלח, דף פ"ו, עמוד ג'⁶³, על פסוק (בשלח כו, ב) "עזי וזמרת י"ה". וזה לשונו:

56. (ויקרא ג, יז: "כל חלב וכל דם לא תאכלו").

57. (ראה לקוטי תורה אמור לג, ב. ויקרא ד, ד. ובבבא מקומות).

58. (הוצאת שעוועל עמוד קל).

59. (ברכות ג, סוף עמוד א).

60. ("אמר רבי יהודה: שני רקיעים הן... ריש לקיש אמר, שבעה: ... זבול שבו ירושלים, ובית המקדש, ומזבח בניי, ומיכאל השוה הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, שנאמר (מלכים א' ח"ג): 'בנה בניתי בית זבול לך ככון לשבתך עולמים'").

דְּבַר הַנִּגְלָה אֵין צְרִיף וְאֵין שְׂיִיד עֲדוּת. וְאִפִּילוּ עַל מִלְחָתָא דְעֵבִידָא לְאַגְלוּי⁶¹ מִמֶּשׁ מִיד, לֹא הִצְרִיכָה הַתּוֹרָה עֲדוּת. כְּמוֹ כֵּן עַל דְּרָךְ מִשְׁל, פִּירוּשׁ "עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל", זֶהוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת י"ה, הַנִּקְרָא עֲלֵמָא דְאֵתְנִסְיָא⁶⁴.

כִּי בְּחִינַת יְחִוּד ו"ה", שֶׁהוּא עֲנִין אֹדֵר הַנִּמְשָׁךְ בְּכֹלִים, זֶהוּ הַנִּקְרָא עֲלֵמָא דְאֵתְנִסְיָא, וְלִכֵּן נִקְרָא יְרוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה;

וְזֶהוּ עֲנִין זְכָרִי עִם ו"ה": זְכָרִי הֵינְנוּ שֵׁם אֲדָנִי, שֶׁהוּא הַנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה כִּנְל, כִּי הוּא מְקוֹר לְבִי'ע, וְהוּא בְּסִדְרַת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְאֵין שְׂיִיד עַל זֶה עֲדוּת.

אָבֵל י"ה נִקְרָא עֲלֵמָא דְאֵתְנִסְיָא, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִסִּדְרַת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְאֵינוּ נִתְפָּס כְּלָל בְּשׁוּם כְּלִי כו', כִּי לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בִּיה כְּלָל". וְלִכֵּן עַל הַמְשַׁכְּת בְּחִינָה זֶה נֹאמֵר "שְׁכַמְי יְהַ עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל", שְׁעַם הֵיזֵת שְׂאֵין מוֹיֶשֶׁג תְּמַהוּת מִמֶּשׁ, יֵשׁ עֲדוּת עַל זֶה. וְהֵינְנוּ כִּי עֲדוּת אוֹתִיתִת דְעוּת⁶⁵. וְעַל זֶה נֹאמֵר (תְּהִלִּים ע"ה, ה'): "וַיִּקְרַע עֲדוּת בְּעֵקֶב", וְכַתִּיב (תְּהִלִּים קל"ב, י): "וְעֲדוּתִי זֶה אֲלֻמְדִם"⁶⁶.

וְיֵשׁ לְבָאָר פִּירוּשׁ "עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל":

עַל דְּרָךְ אֲמַרְם ו"ל בְּנֵר מְעַרְבֵי⁶⁷: "עֲדוּת הִיא שְׁהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל", וּפִירוּשׁ הַ"עֲדוּת" הוּא: עַל דִּי "שְׁהִיָה נוֹתֵן בְּהַ שְׁמֵן כְּמִדַּת חֲבֵרוֹתֶיהָ", וְאִף עַל פִּי כֵּן הִיָּה דוֹלְקֵת יוֹתֵר הַרְבֵּה מֵהֶם, עַד שֶׁ"מִּמְנָה הִיָּה מִתְחִיל וְבָה הִיָּה מְסִיִּים", הִרִי זֶה עֲדוּת עַל הַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה.

וְהִרִי עִם כָּל זֶה, עֲנִין זֶה הוּא עֲשִׂיָה גְשָׁמִית – שֶׁהִנֵּר דוֹלֵק יוֹתֵר, וְאֵינוּ עֲרוּךְ לְמַהוּת הַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה שֶׁהוּא גִילוּי אֲלֻקוּת. וְעַם כָּל זֶה הוּא עֲדוּת מִמֶּשׁ עַל זֶה, שֶׁנֶּגַם זֶה, עִם הִיָּוִת מַעֲשֵׂה גְשָׁמִי, הוּא עֲדוּת מִמֶּשׁ עַל הַשְׁרָאָת הַשְׁכִּינָה אִף עַל פִּי שְׂאֵין עֲרוּךְ זֶה לָזֶה.

וְכֵן פִּירוּשׁ כָּאֵן בְּעֲנִין "עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל": עַל דִּי שְׁהִי

וּפִירוּשׁ: "שְׁשָׁם עֲלוּ", הֵינְנוּ בְּ"עִיר שְׁחֹבְרָה לָהּ", דְּהֵינְנוּ בְּ"ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה" – שְׁבַעֲלוּתֶם בְּשִׁלְשׁ רְגֵלִים בְּ"ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה" לְהִרְאוֹת פְּנֵי ה', הִנֵּה בְּחִינַתֶם בְּ"ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה" – "שָׁם עֲלוּ" בְּשִׁנְיָהֶם, דְּהֵינְנוּ גַם בְּ"ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה". – כֵּן פִּירוּשׁ מוֹרְנוּ הַרְבַּ מִיָּשָׁה אֲלֵשִׁיד (בְּתִלִּים שָׁם – סִימָן קכ"ב).

וְכַתֵּב בְּשִׁלְ"ה רִישׁ פְּרִשְׁת וַיְחִי, דְּלִפִּי פְּשׁוּטוֹ, 'ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה' הוּא יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בְּכָאֵן, בְּאַרְיֵן תְּקַדֵּשׁ כו'; אֲמַנְם יֵשׁ גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ⁶¹. כִּי 'ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה' הוּא שָׁם אֲד' – בְּגִימְטְרִיא הִיכַל, שֶׁהוּא הִיכַל לְשֵׁם הַיְוֵ, אֲשֶׁר עֲלוּ נֹאמֵר (תְּבַקֵּי ב, ט): "וְהָ" בְּהִיכַל קִדְשׁוֹ כו'", וְהוּא עֲנִין חִיבּוּר וַיְחִוּד ו"ה"; וְ"ירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה" – חִיבּוּר חֲכֻמָּה וְכִינָה, סוּד חִיבּוּר וַיְחִוּד י"ה. וְהוּא מַה"פְּרִדִּם" שְׁעַר ה', פֶּרֶק י"ג.

וְהֵינְנוּ: כִּי יְרוּשָׁלַיִם פִּירוּשׁ יְרֵאָה־שְׁלֹם⁶². וְנוֹדַע שְׂיִישׁ יְרֵאָה־תְּתַאָּה וְיְרֵאָה־עֵילָאָה. וְגַם ב' בְּחִינּוֹת שְׁלוֹם, כְּמוֹ שְׁפַתּוֹב (יְשַׁעְיָה נ"ג, ט): "שְׁלוֹם שְׁלוֹם – לְרְחוֹק וְלִקְרוֹב", שְׁהֵן ב' בְּחִינּוֹת יְחִוּדִים וְהַמְשַׁכְּוֹת הַנְּל: דְּבְּחִינַת י"ה – הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי קוּיִם מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה; וְבְּחִינַת ו"ה – הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי קוּיִם מְצוֹת־עֲשֶׂה כִּנְל. וְזֶהוּ עֲנִין 'יְרֵאָה־שְׁלֹם שְׁלֹמְעֵלָה' – שְׁבַבְּחִינַת ו"ה, וְ"יְרֵאָה־שְׁלֹם שְׁלֹמְעֵלָה" – בְּבְּחִינַת י"ה.

וְעַל זֶה נֹאמֵר "שְׁשָׁם עֲלוּ שְׁכַמְיִם כו'", שְׁבַעֲלוּתֶם בְּירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה עַל יְדֵי קוּיִם מְצוֹת־עֲשֶׂה – עֲלוּ בְּשִׁנְיָהֶם. וְכִמוֹ שְׂיִתְּבָאָר אִם יִרְצֶה הַשָּׁם.

וְעַל יְרוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה, עַל זֶה נֹאמֵר "שְׁכַמְי ו"ה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל", שְׂיִירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמְעֵלָה זֶהוּ חִיבּוּר וַיְחִוּד י"ה, וְאֵזִי נִקְרָאוּ גַם כֵּן נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל "שְׁכַמְי יְהַ עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל":

כִּי הִנֵּה עַל דְּרָךְ מִשְׁל: עֲנִין עֲדוּת וְעֲדִים – שֶׁהִיא הַגְּדָה הַנִּמְאָמֶנֶת – אֵין שְׂיִיד אֲלָא עַל דְּבַר הַנִּסְתָּר וְנַעֲלָם מַעֲיִנֵי הַכֵּל, עַל זֶה צְרִיף עֲדוּת שְׂיַעֲיִדוֹ עַל זֶה, אָבֵל עַל

61. (עַל פִּי קִהְלֵת ה, ז): "גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ שְׁמֵר וְגִבּוּיִם עֲלֵיהֶם".

62. (בְּרַאשִׁית רַבָּה נ, יו"ד).

63. (דְּבַר הַעֲתִיד לְהַתְּגַלּוּת. רֵאשׁ הַשְּׁנָה כ"ב, ב).

64. (רֵאשׁ תְּנַיִן פֶּרֶק כו'. וְרֵאשׁ זֶה־רַחַק אֲ בְּרַאשִׁית יח, א. וַיִּצָא קִנְב, א בְּסִתְרֵי תוֹרָה. קִנְב, רִישׁ עֲמוּד ב. זֶה־רַחַק חֲלָק ב וְאִרְאָה כ"ט, ב)

65. (רמ"ז בַּהֲרַר שׁוֹפְטִים עֵרָה, א).

66. וְעִינֵין מַה שְׁנִתְּבָאָר בְּהֵאֵי גּוֹנָא בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "וַיְדַעַת הַיּוֹם" (לְקַטְן וְאֵתְחַנֵּן ה, ב), הַהִפְרָשׁ בֵּין 'מִמְלָא כָל עֲלָמִין' וּבֵין 'סוֹבֵב כָּל

עֲלָמִין', שְׁבַבְּחִינַת 'מִמְלָא כָל עֲלָמִין' נֹאמֵר (איוב י"ג, כו): "וּמִבְּשָׂרֵי אֲחֻזָּה אֲלוּהָ" – "אֲחֻזָּה" מִמֶּשׁ. אָבֵל בְּבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' נֹאמֵר (בְּשִׁלְח יד, לא): "וַיִּצְאֵמִינוּ בְּהַרְיָה". וּמִקְּבֵל מְקוֹם נֹאמֵר (וְאֵתְחַנֵּן ד, לט): "וַיְדַעַת הַיּוֹם" – שְׂיִהְיָה נִמְשָׁךְ בְּבְּחִינַת דַּעַת מִמֶּשׁ כו'.

67. (שְׁבַת כ"ב, ב): "מִתִּיב רַב שְׁשַׁת (אָמֵר כו', ג): 'מַחֲזִין לְפָרוֹחַת [. . .] הַעֲדוּת עֲרוּךְ' – וְכִי לְאוֹרָה הוּא צְרִיף? וְהֵלֵא כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שְׁהִלְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר לֹא הִלְכּוּ אֲלָא לְאוֹרוֹ! אֲלָא עֲדוּת הִיא לְבָאֵי עוֹלָם שְׁהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. מַאי 'עֲדוּת'? אָמֵר ר'ב: זֶה וְזֶה מְעַרְבֵי, שְׁוֹתֵן בְּהַ שְׁמֵן כְּמִדַּת חֲבֵרוֹתֶיהָ, וּמְנַתֵּה הִיָּה מְדֻלֵּק וְבָה הִיָּה מְסִיִּים".

והיינו יעדות אותיות דעות, בסוד "אל דעות הויה" (שמואל א' ב, ג), והוא בחינת הדעת, הממשיך ההמשכה מבחינת י"ה, שהן חכמה ובינה לבחינת ו"ה, שהן בחינת המדות.⁷⁴

וכן גם בן בכל אחד מישראל למטה, על דרך מה שכתוב ברבות (וישלה, סוף פרשה ע"ט) בפירוש "י"ה עדות לישראל": "י"ה מעיד עליהן שהן בני אבותיהן כו". והענין, כמו שכתוב ברבות פי תשא (סוף פרשה מ"ו), על פסוק (ישעיה סד, ז) "ועתה ה' אבינו אתה כו": "ובפניהם הם ניפרים, שנאמר (ישעיה סימן א', טו): "כל רואיהם יפירום פי הם זרע ברך ה'".

והיינו על ידי שיש בכל אחד בחינת שם הנוי ממש⁷⁵: בחינת יו"ד הוא בחינת ביטול אליו ותברך שלמעלה מדעת ושכל המושג⁷⁶; ובחינת ה' הוא ענין התבוננות בגדולת ה'. וב' בחינות אלו נקראו "תריין ריעין דלא מתפרשין"⁷⁷; ונקרא "נקודה בהיכלא"⁷⁸, שהיא והתבוננות הוא היכל לגילוי בחינת הביטול של הוי"ד כו'. וזהו ענין "י"ה עדות לישראל כו', שישם עלו כו'. וזהו הנמשך ומתגלה על ידי קיום מצות לא-תעשה, שענינם בחינת אחכפאי וביטול.

וזהו "ששם עלו כו' להודות לשם הנוי":

פי פירוש "להודות" היינו בבחינת הודאה וביטול לבחינה שלמעלה מההשגה, מה ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל". וכנודע שיש הפרש בין ברכה להודאה, דהברכה ענינו ההמשכה בבחינת גילוי, אכל הודאה היינו בבחינה שלמעלה מהשגה וגילוי⁷⁹.

ועל דרך זה הוא הפרש גם בן בין מצות-עשה ומצות לא-תעשה:

דמצות-עשה, שהן בבחינת ו"ה, בחינת רמ"ח אברים, שהאור נמשך בבחינת גילוי בתוך הכלי – זהו כמו בחינת ברכה. ולכן מברכים על הרבה מצות-עשה.

"עומדים צפופים ומשתחיים רווחים כו"⁶⁸ – עדות היא "ששם עלו" בירושלים שלמעלה. כמו שכתב מורנו הרב משה אלשיך⁶⁹.

וכך על דרך זה המצות נקראים "עדות", כמו שכתוב (תהלים קט, ד): "בדרך עדותיך ששתי". והיינו, שהצפיית הם סימן לבחינת "שער רישיה בעמר נקא כו" (דניאל ג, ט); וכן התפילין – לגבי "תפילין דמארי עלמא"⁷⁰; והסופה – למקופים עליונים. והרי במהותן אין ערוך זה לזה, אף על פי כן הן עדות זה לזה.

וכמו בענין התורה, שיש בה נגלה ונסתר, הנה אף ש"הנסתרות לה' אלקינו", רק "הנגלות לנו ולבנינו", עם כל זה, הנה מן "הנגלות" יש עדות לכל משכיל על דבר על "הנסתרות". וכמו שאנו יודעין מהגוף שהוא חי ומדבר – אנו יודעין שיש לנו נפש כו', כך מהמצות גשמיות "הנגלות לנו" יש עדות על פנימיותן⁷¹.

ועל דרך זה יתפרש ענין "עדות לישראל" – פירוש: "ישראל" הוא בחינת אדם-דלעילא שעל הפסא⁷² וכו'. כנודע⁷³. והוא בחינת ו"ה, שנקרא "נגלות" לגבי י"ה שנקרא "נסתרות".

ואמנם עם כל זה נמשך מבחינת י"ה להתלבש בו"ה, דהיינו ענין מוחידו"א הנמשך בו מחכמה-ובינה. רק שזו ההארה אינה כמו שהיא למעלה בבחינת י"ה עצמו, בחינת "ישת חשך סתרו", פי נחצמצמה עד שתוכל להתלבש בבחינת ו"ה. ועם כל זה היא מבחינת י"ה, ולמעלה מעלה מבחינת ו"ה, על בן נקראת "עדות", שהיא עדות ממש על בחינת הנסתרות – "ישת חשך סתרו".

דאף על פי שכמו שהן במהותן ועצמותן אי אפשר להן להתגלות למטה, מפל מקום נמשך משם בחינת גילוי אור בישראל-דלעילא, עד שהוא עדות ממש על בחינת י"ה.

68. (אבות ה, ה).

69. (על הפסוק "ששם עלו שבמים וגו'" הובא לעיל).

70. (ברכות ג, א)

71. וכמו שנתבאר כל זה במקום אחר, על פסוק "וידעת היום כו".

72. (אדם . . . שעל הפסא: יחזקאל א, כו: "וממעל לרקיע . . . דמות פסא, ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה").

73. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "זכור את אשר עשה לך עמלק כו".

74. ועיין ב"ספר של" בינונים" חלק א', פרק ג'. ועיין באדר"א זוטא דף רצ"א,

עמוד א': "דעת דהיא סהדוהא (= עדות) כו".

75. כמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "דאה אנכי נותן".

76. וכמו שנתבאר ב"ספר של" בינונים, פרק י"ח.

77. (ראה זכר חלק ג ונקרא ד, א).

78. (זכר חלק א בהקדמה ג, א. תקוני זכר תקון ה, יא. יא. תקון כט עב, סוף עמוד ב).

79. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "יהודה אתה יודוך אחיך" (תורה אור מה, ג). וב"סידור" ב"ביאור על פסוק "אתה הצבת כל גבולות ארץ כו", עיין שם.

ואחר כך "משפן העדות" הוא בחינת י"ה. וזהו גם כן ענין "קדש העליון", מה שלמעלה מבחינת "קדוש" בוי"ו⁸¹, והוא הנמשך על ידי מצות לא-תעשה. ובאיור הדברים:

הנה פירוש "אָגָה פְּקוּדֵי", לשון "אלה" הוא כמו שכתוב (ישעיה מ, כו): "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אֶגְה". פי "אלה" הוא לשון גילוי, ו"מי" הוא לשון נסתר – דקנימא לשאלה⁸²: מי הוא זה ואיזהו? –! שלא נודע מהותו. והענין:

פי "אלה" הוא בחינת המדות, שנקראים "התנגלות" כפ"ל, ונמשכים ונולדים מן השכל; והתבוננות הוא בחינת בינה – "אם הבנים"⁸³ (תהלים קיג, ט) שנקרא "מי"⁸⁴. וכנודע בפירוש "לך ה' הגדולה והגבורה וגו'" (דברי הימים א כט, יא), שהן ששה מדות, וכולם במלים במקורם – "לך ה' כו"; אותיות "לך" הם 'נ' שערי בינה, שהוא בחינת "מי ברא אלה".

והנה נקראו הששה מדות "אָגָה" – פי כל מדה כלולה מכל הששה עולה מספר ל"ו, שהוא בגימטריא 'אלה'. וגם 'אלה' אותיות 'לאה'⁸⁵ שילדה ששה בנים⁸⁶, הם ששה מדות הנ"ל. נמצא "אלה" הוא בחינת וא"ו דשם הו", דהיינו ששה מדות שכל אחד כלול מששה. וזהו ענין ששה סדרי משנה, שהן בחינת הששה מדות העליונות למעלה, ולמטה – מלוכשים בשיפתא סדרי משנה: זרעים, מועד כו, וכל סדר כלול מן כל הששה – פי הרי סדר זרעים כלול גם מדינים דסדר מועד ושאר הסדרים, וכן סדר מועד כלול מכולם, וכן שאר הסדרים – ועל ידי זה עולה מספר "אלה". וזהו "אלה פקודי המשפן":

פירוש "פקודי" הוא כמו ענין "יפקדת נוד" (איוב ה, כד). וכמאמר רז"ל⁸⁷: "חייב אדם לפקוד את אשתו", שתיחוד נקרא "פקידה".

ופירוש "פקודי המשפן", שהמשפן הוא בחינת ה"א אחרונה דשם ה' כפ"ל, הנקרא "שכינה" – והיא מקור ושרש נשמות ישראל.

אבל בחינת לא-תעשה, שהן בבחינת י"ה, עלמא דאתכטיא, אינו נתפס בשום השגה, רק בבחינת הודאה. ולכן אין בה קום ועשה' להיות בבחינת כלי, פי אם בבחינת 'לא'. וזהו "שכטי יה עדות לישראל להודות לשם הו", שבבחינה זו אין שייך – רק הודאה כו.

ובכל זה יבין גם כן הפעם דעל ידי "אתכפאי סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריה הוא לעילא": פי זו היא בחינת ומדרגת הלא-תעשה – שהוא בחינת "ולא תחלו כו" (אמור כב, לב), להיות "עוצם עיני מראות ברע וכו'", וכן בשאר כל החושים; וכן בפנימית המדות, שלא להמשך אחר התאוות וההכות גופנים אשר לא לה' המה; וכן בשאר כל המדות, כנודע ומבואר בספרים, הרי כל זה הוא ענין להסיר הפיפוי המסתיר ומונע אור קדושת ה', ומעורר וממשיך מבחינת יו"ד ה"י – בחינת "הנסתרות לה' אלקינו", "ישת חשך סתרו"⁸⁸, שלמעלה ממצות-עשה כפ"ל:

קיצור. "ששם עלו כו" בבחינת "פעיר שחופרה כו". וירושלים-שלמטה – בחינת ה' אחרונה, וירושלים-שלמעלה – ה' ראשונה. וזהו ענין "שכטים" – שכטי י"ה עדות לישראל, פי היא עלמא דאתכטיא, על כן על זה שייך עדות. וכן המצות נקראים "בדרך עדותי": הפילין – על "הפילין דמארי עלמא". כן גם בעלמא דאתגליא מאיר בחינת "עדות" – אותיות "דעות", מבחינת עלמא דאתכטיא. וכן גם בנפש האדם מאיר בחינת י"ה. (ופירוש "להודות" – פי ברכה והודאה, זהו כענין מצות-עשה ומצות לא-תעשה):

ה. וזהו "אלה פקודי המשפן משפן העדות" – כפ"ל לומר ב' פעמים "משפן", והם ב' בחינות הנ"ל – וירושלים שלמטה ובחינת "פעיר שחופרה לה כו". והיינו, שעל ידי מצות-עשה נעשה בחינת יחוד ו"ה דהו". וזהו בחינת "משפן" סתם, "ושכנתי בתוכם", בחינת השראת השכינה ה'תמאה "השוכן אתם" (אמר מו, טו), ויחוד ה' עם בחינת הוא". וכענין "קדוש" בוי"ו, שהוא המשכת הארה מבחינת קדש-העליון, והוא נמשך על ידי רמ"ח מצות-עשה.

84. (זהר חלק ב משפטים קיג, א).
 85. (עץ חיים דרוש יעקב ולא פק ב. מאורי אור א סעיף פא).
 86. (וצא ל, כ).
 87. (ערוכין ק, ב. יבמות סב, ב).
 88. (תהלים יח, יב).
 89. עיין מה שנתבאר מזה בדברי המתחיל "צאינה וראינה בנות ציון" (לקוטי תורה שיר השרים כא, ב).
 90. (זהר חלק א בהקדמה א, ב).
 91. (ראה זהר חלק א ויהי ריש, א).

לְעִיל בְּפִירוּשׁ "שְׁכַמֵי י"ה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל". וְיַחַד זֶה דִּי"ה, הוּא עַל יְדֵי הַמְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, שֶׁשְׂרָשֵׁן מִבְּחִינַת י"ה בְּנ"ל.

(וְשֵׁנֵי בְּחִינּוֹת אֵלּוּ הוּא בְּחִינַת שְׁכִינְתָּא־תַּתְמָאָה וְשְׁכִינְתָּא־עֲלָאָה⁹².)

וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה עַל פְּסוּק "שִׁיר הַשִּׁירִים כו"⁹³, שֶׁהֵם ב' בְּחִינּוֹת מְסִירַת־נַפְשׁ דְּקִרְיַאת־שְׁמַע - בְּ"אַהֲרָה" וְ"בְּכָל נִפְשֶׁךְ". וְכַמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר גַּם בֶּן לִקְמוֹ, דְּפִסּוּק רֵאשׁוֹן דְּקִרְיַאת־שְׁמַע הוּא בְּחִינַת "מִשְׁפֵּן הָעֲדוּת", וּפְסוּק "וְאַהֲבָה" הוּא בְּחִינַת מִשְׁפֵּן סֶתֶם):

קִיבֹר. עֵינֵי "אֵלֶּה", מִי בְּרָא אֵלֶּה" - וְא"ו מְדוּת הַכְּלָלִים מְיֹאֵד. "קִדְוֶה" בְּי"ו. שֶׁשֶׁה סְרְרֵי מִשְׁנֶה. "אֵלֶּה הַמְצוֹת" זֶהוּ "פְּקוּדֵי הַמִּשְׁפָּן", יַחַד ו"ה. וְזֶהוּ "עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכֶיָה". וְ"מִשְׁפֵּן הָעֲדוּת" זֶהוּ בְּחִינַת י"ה :

ו. וְהִנֵּה לְהִבִּין מַעֲט עוֹד בְּפִירוּשׁ וְעֵינֵי "מִשְׁפֵּן הָעֲדוּת" וְ"עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל", הִנֵּה מְלַבֵּד הַפִּירוּשׁ הַנּוֹכַח לְעִיל, שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲדוּת לְפִי שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲלֵמָא־דְּאַתְפְּסִיא, יֵשׁ עוֹד טַעַם לְמַה שֶׁנִּקְרָא עֲדוּת.

וְיִוָּבֵן בְּהַקְדָּמִים תַּחֲלָה עֵינֵי הַפְּסוּק (בִּיחֻקָּאֵל סִימָן י"ו, ז): "דְּבִבְהָ כְּצִמְחַ הַשְּׂדֵה נִתְתִּיב. וְתַרְבִּי וְתַגְדְּלִי וְתַבְּוֹאֵי בְּעַדֵי עַדְיִים". וְהִבֵּיא רַש"י שֶׁם ב' פִּירוּשִׁים: הָא' - לְשׁוֹן 'עַד', כְּמוֹ "בְּטַחוּ בַּה' עַדֵי עַד" (בִּישְׁעֵיהּ סִימָן כ"ו, ה).

הַשְּׂנֵי - לְשׁוֹן 'עַדֵי', דִּהְיִינוּ עֵינֵי קִישׁוּמִים. כְּמוֹ "אַתְּ עַדְיָם מִהַר חוֹרֵב" (תַּשָּׂא לז, ו), שֶׁאַמְרוּ רַז"ל (פְּרָק ט' דְּשִׁבְתָּ, דָּף פ"ה, עַמּוּד א'), שֶׁהֵן "שְׁנֵי כְּתָרִים שֶׁקָּשְׂרוּ לְהֶן, אֶהְדָּ בְּגִיד נַעֲשֶׂה וְאַחַד בְּגִיד נִשְׁמַע".

וּפִירוּשׁ "כְּצִמְחַ הַשְּׂדֵה": הֵינּוּ עַל דְּרָף מִשֵּׁל צִמְחַ הַשְּׂדֵה, שֶׁלֹּא יִצְמַח בִּי אִם אַחַר בִּיטוּלָהּ וְהַתְּכַלּוּתָהּ בְּכַח הַצּוּמָח. וְהוּא עֵינֵי רִקְבוֹן הַנִּרְעֵי, שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּחִינַת אֵין וְנִכְלָל בְּכַח הַצּוּמָח, וְאַחַר כֵּךְ יִצְמַח בּוֹ פֶּחַ הַצּוּמָח. וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִיוֹת הַתְּהוּוּת יֵשׁ מִיֵּשׁ בִּי אִם פְּאֶשֶׁר יָבֵא בְּחִינַת הַיֵּשׁ לְבְּחִינַת הַבִּיטוּלָהּ בְּאֵין תַּחֲלָה⁹⁴.

וְלַהֲיוֹת "פְּקוּדֵי הַמִּשְׁפָּן" - בְּחִינַת יַחַד ו"ה, הוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת "אֵלֶּה", שִׁית סְרְרֵי מִשְׁנֶה: שֶׁעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה שֶׁבְּבְחִינַת ו' נַעֲשֶׂה יַחַד ו"ה, וְהוּא בְּחִינַת "יַחַד קוּדְשָׁא בְּרִיד־הוּא וְשְׁכִינְתִּיהּ"⁸⁸ שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה.

כִּי פִירוּשׁ "קוּדְשָׁא בְּרִיד־הוּא" הֵינּוּ "קִדְוֶה" בְּוֹא"ו, מַה שֶׁנִּמְשָׁךְ הָאָרֶה מִבְּחִינַת קִדְוֶה־עֲלִיּוֹן לְהִיוֹת מְאִיר בְּבְחִינַת 'מְמֹלָא פֶּל עֲלִמִין' הַנִּקְרָא שְׁכִינְתָּה⁸⁹. וְכֵן גַּם עַל יְדֵי שֶׁאֵר כָּל רַמ"ח מְצוֹת־עֲשֶׂה נַעֲשֶׂה יַחַד זֶה.

וְנִקְרָא גַם בֶּן "אֵלֶּה" - כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּחֻקֵי כו, לד. מִסְעֵי לו, יג): "אֵלֶּה הַמְצוֹת"; וְכֵתִיב (וַאֲחֻזְנֵי ד, מה): "אֵלֶּה הָעֲדוּת וְהַחֻקִּים"; וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב (אֲמֹר כג, ד. לו): "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי הַיְיָ"⁹⁰.

וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב "פְּקוּדֵי" - לְשׁוֹן רַבִּים - כִּי עַל יְדֵי כָּל מְצוּה מְרַמ"ח מְצוֹת־עֲשֶׂה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת יַחַד לְפִי בְּחִינַת הַמְצוּה הַהִיא וְשְׂרָשֶׁה לְמַעְלָה.

וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּרַבּוּת, בְּאִיכָה עַל פְּסוּק (א, טו) "עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכֶיָה":

עַל בִּיטוּל תּוֹרָה - הָרָא הוּא דְכְּתִיב (בְּחֻקֵי כו, מו. רֵאָה יב, א): "אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים"; עַל בִּיטוּל קְרַבְנּוֹת - הָרָא הוּא דְכְּתִיב (פְּנִחָם כג, לו): "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם".

דִּהְיִינוּ, כִּי עַל יְדֵי כָּל זֶה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁפָּן", בְּחִינַת הַהִמְשָׁכָה מ'סוּבֵב כָּל עֲלִמִין' ב'מְמֹלָא פֶּל עֲלִמִין', שֶׁזֶהוּ הַנִּקְרָא "אֵלֶּה". וְלָכֵן בְּחוּרְפוֹן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ נִאֲמַר "עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכֶיָה", הֵינּוּ עַל הַסְּתַלְקוֹת הָאוֹר וְהַגְּלוּי הַנִּקְרָא "אֵלֶּה כו" - שֶׁחֲזַר לְמִקְדוֹ בְּבְחִינַת הָעֶלֶם. וְכַמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר חֵלֶק א', וַיֵּשׁ, דָּף ר"ו, עַמּוּד א': "בְּגִין דְּוִי'וֹ אֶתְרַחַק וְאֶסְתַּלַּק מִינֵהּ, וְכִדְיִן⁹¹ (וְיִמְיָה לֹא. ה: רַחַל מְכַבֶּה כו", עֵינֵי שֵׁם.

וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת "מִשְׁפָּן" סֶתֶם, וְהוּא אוֹתִיּוֹת ו"ה, שֶׁנִּקְרָא "וְהַגְּלוּת", וְזֶהוּ "אֵלֶּה" - לְשׁוֹן הַתְּגַלּוֹת כְּדִלְעִיל; אֲבָל "מִשְׁפֵּן הָעֲדוּת" הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּן דְּלְעִילָא, בְּבְחִינַת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁלְמַעְלָה. דִּהְיִינוּ בְּחִינַת י"ה שֶׁנִּקְרָא "נִסְתָּרוֹת" בְּנ"ל. וְלָכֵךְ נִקְרָא "מִשְׁפֵּן הָעֲדוּת", דְּעֲדוּת שְׂיִיד עַל הַנִּסְתָּרוֹת דְּוָקֵא בְּנ"ל. וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר

88. (נוֹסַח "לְשֵׁם יַחַד" שְׁאוּמְרִים לְפָנֵי עֲשִׂית הַמְצוֹת).

89. (וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר פִּירוּשׁ וְעֵינֵי יַחַד זֶה בְּאִרְכִּיּוֹת עַל פְּסוּק "שִׁשִּׁים הֵמָּה מַלְכוּת כו" (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים כו, ג וְאִלְתָּר). עֵינֵי שֵׁם).

90. וְעֵינֵי בְּרַבּוּת רֵישׁ פְּרָשָׁה וְנִקְלָה.

91. (מִשׁוּם שְׂאֵי' הַתְּרַחֵק וְהַסְּתַלַּק מִמֶּנָּה, וְאֵין).

92. (תַּקִּינֵי זֶה־עַמ, א. קַנֵּי, א. תַּקִּינִים מִזֶּה־חֲדָשׁ ק, ד. קַנֵּה, ב. שֵׁם קֹא, ד.

קַבֵּי, ב. שֵׁם קַת, א. קַעֲנֵי, ג. שֵׁם קִיד, ג. וְזֶה חֵלֶק א, כו, א. ג, ב).

93. (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים א, א).

94. (וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה בְּ"תוֹרָה אוֹר", בְּדַבְּרוּ הַמִּתְחִיל "קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה").

בהשגת אלקות. פי ב' כל מקום שנאמר 'נצח', 'סלה', 'ועד' – אין לו הפסק¹⁰². והיינו שזכו לבחינת הנצחיות וגם בפירוש 'עדי עדיים' יש לומר שנכלל גם כן לשון 'עד' הפשוט – כמו "עד פה תבוא" (באיוב סימן ל"ח, יא), וכמו "עד כאן תחום שבת"¹⁰³.

וגם פירוש זה עולה בקנה אחד עם פירוש הנ"ל, והוא: פי להיות שהמשכה זו שהיא מבחינת "ישת חשך סתרו" ו"סתויא דכל סתימין", ד"לית מחשבה תפיסא ביה כלל", על פן נאמר על זה לשון "עד", רוצה לומר, עד כאן שייד בחינת השגה, ו"לא עד בכלל" – שאין בבחינת הכתר והמקורף שום השגה כלל. וכענין מה שכתוב בזהר ריש פרשת בראשית דף א', עמוד ב' על פסוק "מי ברא אלה": "דהא לעילא לית תמן שאלה כו" ע"ז שם.

ומה שכתוב "עדי עדיים" – לשון רבים, רוצה לומר, שאין שיעור כלל לעדיים וכתרים – עד רום המעלות, בעילוי אחר עילוי, זו למעלה מזו, מאחר שהוא אין-סוף.

(אי נמי יש לומר: עדי – א', עדיים – ב'. פענין "קדש הקדשים", דפירש ב"פרדס" ב"ערכי הפינויים" ערך קדש: דפירוש "קדש" הוא פתר, ו"קדשים" הם חכמה ובינה כו'. ועל דרך זה הוא ענין "עדי עדיים", דהיינו גם כן יחוד חכמה-בינה. שמקור ההמשכה – מבחינת "ישת חשך סתרו", שהוא בחינת פתר. והו ענין יחוד י"ה הנמשך על ידי קיום ושמירת הלא-תעשה.

ועיין מה שנתבאר בפרשת שמות (תורה אור ג, ב), בדבור המתחיל "זה שמי", בענין "איה סופר". ופירוש "איה" היינו: י"ה הם חכמה ובינה, והאלף – פלא, והו בחינת פתר.

עוד יש לומר בפירוש "עדי עדיים": על פי מה שנתבאר לעיל לעדיים אלו הוא בחינת "עדות לישראל", והם בחינת "תרין עטרין", הנזכר באדרא וזמא דף רצ"א, עמוד א', והדעת פוללם יחד – והו "עדי עדיים". ופירוש: ה"תרין עטרין" הם בחינת מדות שלמעלה מהשכל הנמשכים

וכך יובן בכנסת-ישאל בגלות מצרים, שהיו משועבדים שם בתכלית – שזהו כמשל רקבון הגרעין, והיינו בחינת "לב נשבר ונדפח" (תהלים נא, יט), עד שנעשו בבחינת אין.

ועל ידי זה אחר כך "ותרבי ותגדלי ותבואי":

"ותגדלי" על דרך "פי מי גוי גדול כו" (ואתחנן ד, ז), וכמו שכתוב ברבות ריש פרשה לך לך, על פסוק (יב, ב) "ואעשה לגוי גדול": "אותה אומה שכתוב בה 'פי מי גוי גדול' – אעמיד מוקד". והיינו כמו שכתוב (האזינו לב, ט): "פי חלק הו' עמו", שנאמר בו (יתרו יח, יא): "גדול הו' כו'". והו "וקרבתנו מלפנו לשמוך הגדול"⁹⁵.

גם על דרך מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויהי בשלח פרעה" (תורה אור סא, א), שמכררים בחינת הנצוצים שנפלו מעולם התהו, מה שלקח הבכורה מעשו שנקרא (תולדות כו, א) "בנו הגדול" כו'. ועל דרך "והאופנים [...] ברענש גדול"⁹⁶.

"ותבואי בעדי עדיים": שזכו לקבלת התורה. שעל זה נאמר (שיר השירים ג, יא): "בעמרה שעמרה לו אמו ביום חתונתו", וקשרו להם גם כן שני כתרים כו', כנ"ל.

והענין: פי ה'עמרה" הוא בחינת מקור, דהיינו מה שאינו יכול לבוא בהתגלות בהשגת המהות; והוא בחינת "ישת חשך סתרו"; בחינת "רעוא דכל רעוין"⁹⁷; "אנכי" – "מי שאנכי"⁹⁸; "סתויא דכל סתימין"⁹⁹; "נורא תהלות" (בשלה טו, יא); "דלא ידע ליה בר איהו"¹⁰⁰ – שמשם נמשך להם הארה.

והוא כמו שנתבאר לעיל בענין הלא-תעשה, שעל ידם נמשך מבחינת י"ה הנקרא "נסתרות". ועל פן נקרא "משכן העדות" – לשון "עדי" וקישוט כמו "עדי עדיים"; וגם הוא לשון נצחיות כמו "עדי עד", פי בחינת כתרים הנ"ל הם המשכת אין-סוף ברוך-הוא, והרי בחינת אין-סוף – כשמו כן הוא, למעלה עד אין קץ. וכמאמר¹⁰¹: "הכל יורמווד סלה", שיש עליות אין קץ

100. (ראה זהר חלק ב וקחל דף ר, ב, חלק ג נשא דף קכט, ב, דף קמ, ב אדרא וזמא דף רפח, א).
101. (ברכת יוצר דשבת).
102. (ערוכין גז, א). (ועיין בזהר פרשת וקרא, דף כ', סוף עמוד א', מענין סלה וי'מקדש מלך" שם).
103. (תנינה טו, א).

95. (ברכת קריאת שמע דשחרית).
96. (ברכת יוצר). וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "האזינו השמים" (לקמן האזינו עד, ד ואילך).
97. (אדרא וזמא רפח, ב).
98. (זהר חלק א קטו, ב).
99. (אדרא וזמא רפח, א, זהר חלק ב תרוקא קמו, ב).

דהנה פסוק "רכבה כצמח השדה כו", ותבואי בעדי עדיים כו", (שהוא בחינת "משפן העדות" כנ"ל) נאמר על יציאת מצרים. והיינו שזכו בליל א' דפסח לבחינת גילוי יחודים עליונים הנ"ל. דהיינו אפילו יחוד י"ה, שהוא מבחינת "ישת השד סתרו" – נגלה עליהם או. כמאמר: "שנגלה עליהם מלך המלכים"¹⁰⁷. ולהיות פי מבחינת גילוי זה נמשך "עדות לישראל" בדלעיל, ולכן נאמר על זה "ותבואי בעדי עדיים" – וככל הפירושים שנתבאר לעיל בזה – הכל היה הגילוי מזה בליל א' דפסח, ולכן נצטוו לאכול מצה.

ובתיב: "מצות יאכל את שבעת הימים" (סוף פרשת בא י"ג, ז). ולשון זה לפי פשוטו אינו מוכן – דהנה ליה למימר "בשבעת הימים", אבל "את שבעת הימים" משמע שיאכלו מצה את ז' הימים עצמן – וזה תמוה! אבל לפי האמת אתי שפיר, כי הנה ז' הימים הן ז' מדות – חסד וגבורה כו', שהן נמשכים מבחינת ו"ה דשם הו"ה. תו"ו הוא ששה מדות שפסוק "לך ה' הגדולה כו", והשביעית היא בחינת הה"א, שהיא בחינת "לך ה' הממלכה כו". ומדות אלו ישנם גם בן בנפש, והוא בחינת האהבה הנמשכת מצד השכל וההתבוננות בגדולת הבורא ותברך, כשמשגיג איד "פי הוא חיד כו" (נצי"ב ל, ט), ושמהרש"ב בכל יום מעשה בראשית כו'. שמהתבוננות זו יולד האהבה או היראה, וכנ"ל בענין "מי ברא אלה כו".

אמנם למעלה מזה היא האהבה והדיקיות הנמשכת מצד ההתבוננות בעצמות אור אין-סוף, שמצד מהותו ועצמותו – פלא חשיב השבח הזה של ביטול העולמות אליו ותברך. כי במהותו ועצמותו "לית מחשבה תפיסא ביה כלל", וחיות כל העולמות הוא רק על ידי מחשבה אחת כו'. ובחינת אהבה זו נקרא "עדי עדיים", והוא בחינת "תרין עטרין" הנ"ל, הנמשכים מבחינת המדות שלמעלה מהשכל ומתגלים במדות שלמטה מהשכל, והוא ההמשכה מבחינת י"ה בו"ה.

יכדי שזוכו ישראל לבחינת גילוי זה בפסח – פי

ומתלבשים במדות שלמטה מהשכל, והתמשכה הוא על ידי הדעת. וכמו שנתבאר במקום אחר¹⁰⁴

וזהו ענין "משפן העדות", שמבואר למעלה שהוא בחינת יחוד י"ה, שנקרא עלמא דאדתפסאי, ולכך שייד על זה לשון עדות – ועתה יובן גם בן בתוספת טעם שהוא גם בן לשון עדי וקישוט, ומבחינת פתרים אלו נמשך להיות "עדות לישראל" גם בן, וזהו "ותבואי בעדי עדיים" כו'.

וזהו "אשר פקד על פי משה" – הפיונה בזה, ש"משפן העדות" דוקא הוא "פקד על פי משה", ואדסמיד ליה קאי:

פי מתחלה פתיב "אלה פקודי המשפן", שהוא ענין יחוד ו"ה, שנקרא "פקודי המשפן", דהיינו משפן סתם, ה' תתאה. שיחוד זה הוא על ידי בחינת "אלה" – ששה סדרי משנה ורמ"ח מצות-עשה כנ"ל;

ועתה אומר, איד ש"משפן העדות", שהוא בחינת יחוד י"ה, הוא "פקד על פי משה", שעל ידי בחינת משה נעשה פקודה זו ויחוד זה. כי משה הוא בחינת הביטול, כמו שפתוב (בשלה טו, ז): "ונחנו מ"ה"; ומבואר למעלה, דהמשכה זו מבחינת י"ה הוא דוקא על ידי הביטול, כמו שנתבאר לעיל בפירוש "ששם עלו שבמים כו", להודות כו".

וזהו שמצינו ברבי עקיבא, שהיה בורע ומשתחוה עד ש"אדם מניחו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת"¹⁰⁵, לפי שאי אפשר להמשכה זו לבא בגילוי בשכל ודעת או בלי המדות, אלא רק על ידי בחינת הביטול, שהוא ענין ההשתחוה ששבמונה-עשרה כנודע¹⁰⁶.

קיצור. עוד יש לומר פירוש "משפן העדות" – מלשון "ותבואי בעדי עדיים", ופירש רש"י שני פירושים: לשון "עדים מהר חורב", בחינת פתרים; ולשון "עדי עד" – נצחיות, "יהלוקד סלה" (תהלים פד, ה). גם לשון "עד פה תבוא". ועל זה אמר "אשר פקד על פי משה".

ז. ועל פי זה יובן גם בן מעט ענין הפסח ואכילת מצה:

104. וענין ברעא מימנא פרשת שופטים, דף ע"ה, עמוד א'. ובפירוש הרמ"ז שם מענין "עדות כו", ומבואר במקום אחר (ראה באורי היתר להצמח צדק חלק ב עמוד התרטט ואילף).

105. (ברכות לא, א): "כך היה מנהגו של רבי עקיבא... וכשתיה מתפלל בינו לבין עצמו – אדם מניחו בזוית זו ומצאו בזוית אחרת. וכל כך למה? מפני ברעיות והשתחויות".

106. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שימני בחותם") לקמן שיר

ולכן נאמר (אמור כג, טו): "תספרו חמשים יום" – ובאמת אין סופרים רק מ"ט?

אלא שעל ידי ספירת המ"ט יום מתגלה ממילא שער החמשים, כי הוא מבחינת ומדרגת י"ה, וכבר נתבאר, דשם הוא מדרגת הלא-תעשה, שענינם בבחינת "שב ואל תעשה" ולא בבחינת "קום ועשה" – מפני שאין לו כלי כו', על פן גם במצות הספירה אין צריך לספור כמו בשבעה שבועות ד"מצוה למימני יומי כו'¹⁰⁹, כי הוא מבחינת ו"ה, מה שאין פן בחינה זו – ההמשכה משער הנ"ו, רק שנמשך ממילא על ידי קדימת ספירת ז' שבועות, שהוא בחינת התהפכות המדות כו', "ולא תחללו כו'", שעל ידי זה יומשך אחר כך גילוי זה ממילא. וכענין "ואתם תהרישון" (בשלה יד, ד), כמו שנתבאר במקום אחר¹¹⁰.

וזהו עיקר ענין 'עדי עד'יים' הנ"ל, שאו זכו לגילוי הכתרים כו', והוא בחינה גבוה יותר, כי בחינת עד'יים הנ"ל הם בלי קץ כנ"ל.

נמצא העולה מזה, שכליל פסח נמשך גילוי בכנסת ישראל – בחינת גילוי יחודים הנ"ל מבחינת ו"ה ומבחינת י"ה, באתערותא-דלעילא על ידי אכילת מצה, וזהו שפתוב "מצות יאכל את שבעת הימים". ואחר כך מסתלקת ההמשכה, וחוזרים וממשיכים על ידי אתערותא-דלתתא בספירת העומר ז' שבועות, ואזי מתגלה בשבועות בחינת "עדי עד'יים" הנ"ל בשעת קבלת התורה):

קיצור. ועל דרך זה יוכן ענין אכילת מצה – בחינת ביטול ואתפניא, להיות "בצמח השדה" – בחינת אין, ועל ידי זה "ותרבי ותגדלי כו'". ובחג השבועות – בחינת "בעטרה כו'", שהוא ענין "פעדי עד'יים":

ח. והנה בסדר התפלה אנו מוצאים ככל ענין הנ"ל בפירוש "אלה פקודי המשפן משפן העדות כו'".

דהנה ידוע, שבפסוק ראשון דקריאת-שמע (ואתחנן ה, ד): "שמע ישראל ה' אלקינו כו'" הוא בחינת יחודא-עילאה ד"ה הנ"ל, הנקרא "הנסתרות לה" אלקינו כו'", והוא

ביציאת מצרים היה עדיין בבחינת קטנות, "בצמח השדה" בתחלתו, ולא היה להם, רק האהבה-זוטא ולא אהבה-רבה הנ"ל בבחינת "עדי עד'יים" – לכן כפי שיגיעו לגילוי זה נצטוו לאכול מצה, שענין המצה הוא המשכת בחינת מ"ה, והוא בחינת הביטול. כמו שנראה לעין, שאין במצה התנשאות כמו פחמן ושאר כו'. ובחינת ביטול זה, הוא שבו ועל ידו נמשך מבחינת י"ה, כנ"ל בענין "משפן העדות אשר פקד על פי משה" דוקא. וזהו "מצות יאכל את שבעת הימים": פירוש "יאכל" הוא לשון מפעיל, דהיינו שיאכילו את ז' הימים במצה. והענין הוא, לחמשיך מבחינת מ"ה שפמצה בכל ז' המדות, להיות נמשך בהם מבחינת הביטול דמ"ה, ואז יוכלו פנסת-ישראל לקבל מבחינת יחוד העליון ד"ה, שזהו בחינת "עדות לישראל" ו"עדי עד'יים"¹⁰⁸.

והנה, אכילת מצה היא הכנה לקבלת התורה שבשבועות. כי על קבלת התורה נאמר: "בעטרה שעטרה לו אמו", שהוא בחינת התגלות "רעוא דכל רעוין" ו"סתמא דכל סתימין", וגם "קשרו להם שני כתרים", שזהו ענין "עדי עד'יים" הנ"ל – ולכך הוצרכו תחלה לאכילת מצה, שהוא בחינת הביטול כו'.

(והנה, עם היות כי כליל א' דפסח מתגלה גם פן בחינת "עדי עד'יים" הנ"ל, אף גילוי הנה הוא אז ממילא, דהיינו אתערותא-דלעילא שלא על ידי אתערותא-דלתתא; ולכן נקרא "פסח" – לשון דילוג, פנודע בענין "מדלג על ההרים כו'" (שיר השירים ב, ח). ואחר ליל א' דפסח מסתלק גילוי זה, ולכך אחר כך מתחיל מצות ספירת העומר ז' שבועות – כפי להמשך גילוי יחודים הנ"ל על ידי אתערותא-דלתתא.

והאתערותא-דלתתא דספירת-העומר, ידוע שהיא התהפכות השבע מדות דנפש-הבהמית, וכל מדה כלולה מו', שתהיינה כולם לה' – ובחינה זו הוא בחינת ומדרגת "שבעת הימים", בחינת ו"ה הנ"ל. ואחר כך מתגלה על ידי זה ממילא אחר כך ביום החמשים – מבחינת "עדי עד'יים" הנ"ל, שלמעלה מבחינת ו"ה.

108. (ועיין מענין "מצות יאכל את שבעת הימים", בדבור המתחיל "להבין מה שכתוב בהגדה 'מצה זו' כו'" (לקמן צו יא, ג).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה" (תורה אור פט, ג), דמצה זו "לחם עוני" וזהו בחינת אתפניא כו', עיין שם. ומבואר לעיל בענין לא-תעשה, שעל ידי "אתפניא סטרא-אחרא", על ידי זה "אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא", שעל ידי זה נמשך מבחינת יחוד י"ה, שהוא "משפן העדות". ולכן על דרך זה, על ידי בחינת

המצה נמשך בחינת "ותבואי בעדי עד'יים". ועיין גם פן ב"פרי עץ חיים" שער חג המצות, פרק א', מענין "ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עד'יים" עיין שם). 109. (מנחות סו, א. תנינה יז, ב). 110. (ראה לקמן צו טו, ג. תורת חיים נח נג, א. שער האמונה פרק יז).

הנ"ל. וזהו פנענן פירוש "ירושלים הבנויה כעיר שחופרה לה", שמחבר בחינת ירושלים שלמטה שהוא יחוד ו"ה, לבחינת ירושלים שלמעלה שהוא בחינת י"ה, והיו לאחדים ממש.

וכך הוא ענן פסוקי־דומרה לפני קריאת־שמע, ענן הכנה לרומם הנפש עד שתוכל לייחד יחוד העליון בפסוק ראשון דקריאת־שמע באמרו "הו' אלקינו". דהיינו גם כן חיבור ויחוד בחינת הארת הנשמה המלוכשת בגוף עם מקורה ושרשה שלמעלה – בחינת מזליה¹¹⁶.

וזהו "ששם עלו שבטים שכמי י"ה", שמתחברים בחינת שבטים דבריאה עם שרשן ומקורן שבאצילות הנקרא "שכמי י"ה". והיינו "ששם עלו" בבחינת "ירושלים הבנויה כעיר שחופרה כו", שהוא חיבור והתקשרות בחינת "משפן" עם "משפן העדות", דהיינו "שחופרה לה יחדו" ממש.

וזהו ענן עבודת הלויים: כי לוי – מלשון לוי'ה וחיבור¹¹⁷; וכמו שכתוב (קח יח, ט): "ועבד הלוי הוא", דהיינו עלמא־דא־תפסאי הנקרא "הוא", שעבודת הלויים – לקשר ולחבר בחינת עלמא־דא־תפסאי עם עלמא־דא־תגליא¹¹⁸.

וזהו "אשר פקד על פי משה עבודת הלויים כו": דהנה פשט הכתוב משמעו, שעל פי משה פקד עבודת הלויים. פי מה שאמר "אשר פקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר כו", קאי "אשר פקד" – גם על מה שלאחריו דהיינו "עבודת הלויים", וגם על מה שלפניו והוא "משפן העדות". וכך רצונו לומר: "אלה פקודי כו משפן העדות אשר פקד – המשפן על פי משה – עבודת הלויים לשאת המשפן". ועל שניהם אומר "אשר פקד כו". ומה שאמר "ביד איתמר" – ענן שלישי הוא, ש"ביד איתמר" כל העבודה הזאת כו.

ענן "משפן העדות אשר פקד על פי משה כו"; ובפסוק (ש.ה) "ואהבת [...] ככל לבבך כו" – הענן הוא בבחינת אהבה הנמשכת מהשכל והמעש¹¹¹, והוא ענן יחודא־תתאה, כמו שכתוב "אלה פקודי המשפן כו", וכנ"ל בענן "שאו מרום כו וראו מי ברא אלה כו".

אך הנה קודם קריאת־שמע תקנו אנשי כנסת הגדולה פסוקי־דומרה. והענן של פסוקי־דומרה הוא, כדי שיוכלו להגיע בפסוק ראשון דקריאת־שמע ליחוד העליון ד"ה' אלקינו" הנקרא "נסתרות" כנ"ל. ואם לא השיר והזמרה בפסוקי־דומרה אי אפשר לבא למדרגת היחוד הזה כו. וזה היה עבודת הלויים בשיר והמרה כו. והיו נושאים את המשפן, וכמו שכתוב: "בני גרשון ובני מררי נושאי המשפן" (בפרשת בהעלותך י"ד, י"ז); בני קהת "נושאי המקדש"¹¹²; וכתוב: "ובחנות המשפן יקימו אתו הלויים" (במדבר א', נ"א)¹¹³.

אך הטעם איך שעל ידי פסוקי־דומרה בשיר ורננה דוקא יגיעו לבחינת היחוד העליון הזה, ויבן בהקדים תחלה ענן שיר הלויים כו. דהנה פתיב: "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק" (ביחזקאל סימן א', י"ד). ופירש רש"י: "כלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרת לחזור ולכנסו, כך כו"¹¹⁴.

וכך נפשיה־אלקית שבאדם, שנקראת "גר הוי'", וכמו שכתוב (משל ב, טו): "גר ה' נשמת אדם, צריך להיות עולה ויורד בבחינת רצוא־ושוב בתמידות בלתי הפסק, והוא ב' מיני התפעלות הללו זה את זה בתמידות. וכמו שכתוב "והחיות רצוא ושוב", פירוש: אחר הרצוא שוב, ואחר השוב רצוא, וכן חוזר חלילה¹¹⁵. ועל ידי זה עולה נפשיה־אלקית ממדרגה למדרגה עד רום המעלות כו. וזהו ענן שיר הלויים על הקרבן.

וזהו גם כן הענן שנושאו את המשפן כו – מפני שעל ידי השיר ברצוא־ושוב מגביהים ומרוממים למשפן, עד שנעשה גם בחינת יחוד העליון בבחינת "משפן העדות"

115. וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וכל העם רואים את הקולות" (תורה אור עמ, ד).

116. כמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "ונתי בחגי הסלע" (לקמן שיר השירים טו, ד).

117. "ילוח אישי אל" – ויצא כמ, לד).

118. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אז ישיר משה ובני ישראל" (תורה אור סב, ג). ובדבור המתחיל "אשירה להי'") (תורה אור סב, א). ועיין בזהר חלק ב', פקודי, דף רכ"א, עמוד ב'. ובפרשת קרח, דף קע"ח, עמוד ב'.

111. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" (אולי הפונתה לתורה אור כמ, ב)).

112. (על פי בהעלותך י, כא: "ונסעו הקהתים נושאי המקדש").

113. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שאו את ראש כו למשפחותם לבית אבותם" (לקמן במדבר א, ג)).

114. ("שמוציאות ראשן מתחת הרקיע הנמוכה למעלה מהן, כמו שפופרש בענין, נרמעות מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע, וממהרות להשיב את ראשן").

בחינת המשפן לבחינת "משפן העדות" – לקשרם ולחברם יחדו "כעיר שחופרה כו"¹²⁴.

ומה שאמר "ביד איתמר בן אהרן כו", הענין הוא: שלא ישאר האדם רק בבחינה זו דרצוא ושוב בלבד, פי אין זה תכלית הפונה, אלא צריך שימשיך זה בבחינת כלי, שישפון בו בחינת הביטול הזה בבחינת רצוא ושוב.

והנה, בחינת הכלי לאור דרצוא ושוב הוא הדבור בדברי תורה דוקא. וכמו שאומרים בפרשה דקריאת שמע אחר "ואהבת" ברצוא ושוב כנ"ל: "ודברת בם בשבתך בביתך כו" (ואתחנן ג, יז). פירוש "ודברת": שתמשיך רצוא ושוב הזה בבחינת כלי, והוא באותיות התורה. ודוקא בשיש בדבור זה בחינת הביטול. ועל דרך המבואר במקום אחר, על פסוק (שעיה נא, טו) "ואשים דברי בפיך", שאינו – רק כלי לדבר ה' זו הלכה¹²⁵ שאומר בפיו, ואז הדבור – בחינת כלי לרצוא ושוב.

וזהו "על פי מנשה": פירוש "מנשה" דוקא, שמשנה היה בבחינת ביטול עד שאמר (עקב יא, טו): "ונתתני עשב", דהיינו לפי שאינו דבר ומהות בפני עצמו, פי אם כמל לגמרי ו"שכינה מדברת מתוך גרונו כו"¹²⁶. וכמו כן בכל אדם יש ניצוץ והארת בחינת מנשה¹²⁷, דהיינו, על ידי קריאת שמע למסור נפשו ב"אהר" בביטול ממש, על ידי זה אחר כך "תען לשוני אמרתך כו" (תהלים קיט, קעב) – "אמרתך" ממש.

וזהו "ביד איתמר": פירוש "איתמר" – מלשון "איתמר" הנזכר בגמרא תמיד, דפירושו – איתמר – שממילא איתמר ונפר. וכענין "אז נדברו יראי ה'" (פלאגי ג, טו), שענינו הוא ענין הדיבור אשר הוא בא ממילא ומאליו, ששייך לומר "נדברו" – לשון נפעל ממילא. שאם הדבור בא מצד עצמם, היה לו לומר 'מדברים' או 'דוברים', אלא "נדברו" היינו כאשר נדבר

(וביאור ענין "אשר פקד על פי משה" – גם עבודת הלויים לשאת המשפן כו): הנה אותיות פקד הם אותיות דפק¹¹⁹. וכמבואר בספרי הקבלה, שהדפק שרשו מבחינת אחוריים דחכמה¹²⁰ (הוא שם קפ"ד¹²¹ – אחוריים דאבא כו). וכמו שכתוב (שיר השירים ה, ב): "קול דודי דופק כו".

והענין הוא: דבחינת רצוא ושוב הנ"ל שרשו נמשך מבחינת הדפק. פי אנו רואים בחוש שיש בדפק ענין עליה וענין ירידה. דהיינו הסתלקות החיות והתפשטות החיות, והם פאים זה אחר זה בתמידות, והוא ענין הדפק בלב שהוא הנשימה; וגם בדפק היד נרגש העלאה והמשכה זו בתמידות¹²².

וכך למעלה – בחינת "רצוא ושוב כמראה הפנק", שעבודת הלויים לשאת המשפן, שרשם הוא מבחינת הדפק העליון, שהוא בחינת הסתלקות והתפשטות. והוא מה שאמר "אשר פקד על פי משה עבודת הלויים", שהוא מבחינת אחוריים דמ"ה דמשה, שהן אותיות דפ"ק – היפך אותיות פקד. אך "משפן העדות פקד על פי מנשה" – מבחינת פנימיות כו, כנ"ל.

ואמנם דוקא בן חכמה הוא שיש התפשטות והסתלקות, והוא בא בהתלבשות בדפק; אבל בבחינת בינה אין שם הסתלקות אלא התפשטות בלבד, והיינו ענין הדם המתפשט בשם"ה גידים, שנאמר בו (ראה יב, כט): "פי הדם הוא הנפש", דהיינו עיקר המחיה.

אך על ידי בחינת החכמה נעשה בגידי הדם – בחינת הדפק כו. והן בחינת יהודי עליון הנ"ל די"ה – על ידי מצות לא תעשה, ד"לאו קודם להן כו"¹²³. וזהו "קול דודי דופק", שהוא יחוד חכמה ובינה, "תרון ריעין כו". וזהו "אשר פקד על פי משה" גם עבודת הלויים ברצוא ושוב למטה, ועל ידי זה יש בלויים יכולת להעלות

ב, א): "וילך איש מבית לוי", וב"מקדש מלך" שם, ד"בית לוי" וזהו בחינת חכמה ובינה, והיינו "משפן העדות". "ויקח את בת לוי" (שם) וזהו בחינת מלכות – משפן סתם כו, עיין שם.
125. (שבת קלח, ב, פירות יג, ב).
126. (שמות רבה פרשה ג, טו. ויקרא רבה פרשה ב, ג, מבילתא שמות יח, יט) ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "משה ודבר כו" (תורה אור טו, ד).
127. (ראה תקוני זכר תקון סט קיב, א, קיד, א, ועוד. וראה תורה אור סח, ג כפראי מקומות שם. וראה רש"י חולין צג, א דבור המתחיל "משה". תניא פרק מר: "אפס קצוה... מאור לכללות ישראל בכל דור ודור". וראה לקוטי שיחות חלק ו עמוד 177 הערה 44).

119. (ראה קהלת עקב ערך דפק בשם כתבי הארז"ל).
120. (ראה לקוטי תורה להארז"ל פרשת וקרא בטעמי המצוות מצות ביקור חולים. מאורי אור אית ד סעף יט, אות פ סעף ג).
121. (י"ד, ה"י, י"ד ה"י, י"ד ה"י, י"ד ה"י, י"ד ה"י) – עולה קפ"ד. פרי עין חיים שער תמימות פרק ה).
122. (ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אני ישנה" (לקמן שיר השירים לד, א) גבי "קול דודי דופק").
123. (ראה המשך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו עמוד קלו. ושם נמקן).
124. ועיין בזהר חלק ב' פרשת שמות, דף י"א, סוף עמוד ב', על פסוק (שמות

וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת "שְׂמֵחָה שֶׁל מִצְוָה", שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַגְּלוּי מִבְּחִינַת עֲלְמַא־דְּאַתְכִּמְסָא, בְּחִינַת י"ה כו', כִּי הַשְׂמֵחָה הַיּוֹא בְּבִינָה הַנְּקֻרָא "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת".

וְנִמְצָא כְּלָלוֹת סֵדֵר הַתְּפִלָּה בְּפִסְקֵי־דְמוּרָה וּקְרִיאַת־שְׁמֵעַ: "וְאַהֲבַת", "וְדַבְרַת בָּם כו'" – הֵינּוּ פְּסָדֵר הָאִמּוֹר בְּפִסְקֵי זֶה ד' אֵלֶּה פְּקוּדֵי כו', עַל דְּרָךְ "אִיתְמַר בַּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן".

וּפִירוּשׁ: "אַהֲרֹן הַכֹּהֵן", יָדוּעַ שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה רַבָּה דְּכִהְנָא־רַבָּא, וְהוּא הַמְּמַשֵּׁךְ הַכֹּחַ הַזֶּה לְהִיּוֹת כֹּל סֵדֵר הָעֲבוּדָה הַזֹּאת¹²⁹.

גַּם כֹּל עֵסֶק הַלְוִיִּם הִיךְ עַל יְדֵי אַהֲרֹן, וְכִמוּ שְׁפָתוֹב (בְּפִסְקֵי ד, יט): "אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ, וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוּדָתוֹ כו'", וְכַתִּיב¹³⁰: "וַיִּלְווּ אֵלָיו וַיִּשְׁרְתוּךָ כו'", כִּי תְּכִלִּית הַהַעֲלָאָה שְׁעַל יְדֵי הַלְוִיִּם הוּא בְּשִׁבּוֹל הַהַמְשָׁכָה שְׁעַל יְדֵי אַהֲרֹן – "וַיִּזְנוּ אַהֲרֹן כו'" (תְּהִלִּים קלג, ב), שֶׁהוּא הַלְכוּת הַתּוֹרָה כו'. וְכִמוּ שְׁנַתְּבָאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְהִנֵּה כֹּל זֶה עֲכָשְׁוֵי. אֲבָל לְעֵתִיד־לְבָא פְּתִיב: "בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיָה", שְׁבְּחִינּוֹת ו"ה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם שְׁלֵמָה, וְהָיָה בְּמִדְרֵיגַת י"ה מִזְּמַן, שֶׁהוּא בְּחִינַת "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת". כִּי מִזֶּה שְׁעֵכָשְׁוֵי אֵינּוּ מוֹשָׁג כְּלָל, רַק בְּבְּחִינַת שְׁלִיחָה כו', וַיִּמְשָׁךְ לְעֵתִיד־לְבָא בְּבְּחִינַת גְּלוּי. וְהוּא "דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים" – בְּבְּחִינַת ו"ה דְּוָקָא.

וְלָכֵן נִאֲמַר אֲלֵעֵתִיד־לְבֹא לְשׁוֹן "וְהָיָה" – "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא כו'", דְּפִירוּשׁ "וְהָיָה" הֵינּוּ שְׁבְּחִינַת ו"ה קוֹדֵם לְבְּחִינַת י"ה, לְפִי שִׁיחֵיהָ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים כו'.

קִיצוּר. עֵינָן שְׁבְּסֵדֵר הַתְּפִלָּה כְּכֹל יוֹם נִמְצָא כֹּל זֶה, כִּי פִּסְקֵי־דְמוּרָה זֶה פְּעֵנָן בְּחִינַת עֲבוּדַת הַלְוִיִּם, וְעַל יְדֵי זֶה מְגִיעַ ב' שְׂמֵעַ וְיִשְׂרָאֵל לְבְּחִינַת יְחִוּד־אֵילָאָה. וְהוּא "פְּסָדֵר עַל פִּי מִשָּׁה". וְכִמוּ שְׁפָתוֹב לְמַטָּה זֶהוּ בְּחִינַת אִיתְמַר, עַל דְּרָךְ "אִזְ נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה'".

הַדְּבֹר בָּהֶם מִמִּילָא. וְכֵן הֵעֲנִין בְּפִירוּשׁ אִיתְמַר בְּלִשׁוֹן תְּרוּגָם – שְׁנֵאֲמַר מִמִּילָא כו'.

וְהוּא בְּדָבָר ה' שְׁנֵאֲמַר מִמִּילָא, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבֹר שֶׁל הָאָדָם הוּא בְּתְּכִלִּית הַבִּיטוּל בְּעֲצֻמּוֹתוֹ, עַד שְׂאִין הַדְּבֹר בָּא מִצַּד עֲצֻמוֹ כְּלָל, אֲלָא נִדְּבָר בּוֹ "דְּבָר ה' זֶה הַהֲלָכָה" מִמִּילָא וּמֵאִלּוּי, וְכַעֲנִין "אִזְ נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' כו'".

וְהוּא כְּדוּגְמַת לִימוּד הַמְּשִׁנּוֹת שְׁלֵמוֹד הַרְבַּ "בֵּית יוֹסֵף", שְׁאֲמַר לוֹ הַמְּגִיד¹²⁸: "אֵינִי הַמְּשִׁנָּה הַמְּדַבֵּרַת בְּפִיךָ כו'". וְכַעֲנִין "שְׂכִינָה מְדַבֵּרַת מִתּוֹךְ גְּרוּנּוֹ שֶׁל מִשָּׁה כו'". וְהוּא עֵינָן "וְדַבְרַת בָּם" שְׂאֵחֵר "וְאַהֲבַת", שֶׁהוּא לְעֵשׂוֹת כְּלִי בְּבְּחִינַת הַבִּיטוּל לְהִיּוֹת "וְאֲשִׁים דְּבָרוּ בְּפִיךָ כו'".

נִמְצָא שֵׁשׁ פְּאָן חִיבוּר "מִשְׁכַּן" עִם "מִשְׁכַּן־הָעֵדוּת", לְהִיּוֹת "כְּעִיר שְׁחֻבְרָה לָהּ" מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה וּמִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה. הֵינּוּ: עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַלְוִיִּם זֶהוּ הַהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה־לְמַעְלָה עַל יְדֵי רְצוּא־וְשׁוּב, וְהוּא "וּבְחִינַת הַמְּשָׁכָן יִקְרָמוּ אוֹתוֹ הַלְוִיִּם" (בְּפִסְקֵי א, נא) – לְהַעֲלוֹתוֹ לְמַעְלָה מַעְלָה; וְאַחֵר כֵּן עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה "בְּיַד אִיתְמַר" זֶהוּ הַחִיבוּר ו"ה עִם ו"ה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה כו'.

וְכַעֲנִין מִזֶּה שְׁנַתְּבָאֵר בְּדְבֹר הַמַּתְחִיל "רְאֵה אֲנִכִּי" (לְקַמֵּן פְּרִשְׁתָּ רֵאֵה יח, ד), בְּפִירוּשׁ "הִיא שְׁמִיָּה רַבָּא" – שֵׁם ו"ה יִתְגַּדֵּל וְיִתְרַבֵּה וְיִוְמַשֵּׁךְ בְּבְּחִינַת ו"ה כו', וְלֹא יִהְיֶה "בָּם ו"ה" (בְּשַׁלַּח יז, טז) – הַתְּכַסּוֹת בְּחִינַת י"ה מִבְּחִינַת ו"ה. וְכֹל זֶה "פְּקָד עַל פִּי מִשָּׁה" וְכַנ"ל.

וְכֵן לְעֵינָן מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת – הַמָּה גַּם בֵּן בְּחִינַת כְּלִים, אֲלָא שְׁחָן מַתְּחַלְקִים בְּאוּפְנִים שׁוֹנִים, וְעַם כֹּל זֶה, הָרִי כְּלָלוֹת פּוֹלֵם שִׁיחָה בְּחִינַת כְּלִי לְשׁוֹפֵן בּוֹ בְּחִינַת קְדוּשָׁה הַעֲלִוּנָה. וְכִמוּ שְׁפָתוֹב (שַׁלַּח טו, ט): "וְעִשִּׂיתֶם אֵת כֹּל מִצְוֹתַי וְהִיתִים קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", שֵׁשׁ בְּזוֹה בְּחִינַת הַהַעֲלָאָה וְהַהַמְשָׁכָה כְּנ"ל. וְהַמְצוּהָ הִיא בְּחִינַת כְּלִי לָזֶה, כְּמוּ שְׁפָתוֹב (מִשְׁלֵי ג, כג) "כִּי יָרַ מִצְוָה".

128. (מְגִיד מִיִּשְׂרָאֵל רִישׁ פְּרִשְׁתָּ וַיִּקְרָא).

אַהֲרֹן כו' (תְּהִלִּים קלג, ב).

130. (קִרְאת יח, ב, וְשֵׁם: עֲלִיד).

129. וְכִמוּ שְׁנַתְּבָאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנְּהוֹת" (רֵאֵה לְקַמֵּן בְּהַעֲלוֹתְךָ כַּט, ג וְאִלְקֵה. נִשָּׂא כַא, א). וְכַעֲנִין "כְּשִׁמּוֹן הַטּוֹב כו' יוֹדֵד עַל הַזְּקוּן זְקוּן

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

על ידם בעולם האצ"י בשביל בני"י לצורך קיום התו"מ למטה בעוה"ז כל הצריך להם בכל פרטי מעשה המצות ועד"מ הנ"ל בהכנת האב לבנו כל הצריך לבנין בית כו' או שכבר הכין כל טוב והון ועושר בביתו בכל הדברים הצריכים למוון ומלבוש ובנין בית וגם הכין עוד שאר פרטי דברים יקרים דוקא כפי המצטרך לג' אלה מוון ולבוש ודירה וכה"ג והכל מוכנים ועומדים ומונחים באוצרותיו וכשיבא הבן יקח הכל מן המוכן וא"צ הבן רק לעשות הלבוש והבנין ולתקן המאכלים כו' וא"צ לטרוח ולמצוא תבואות ומאכל וצמר ללבוש ועצים ואבנים לבנין כי הכל יש מן המוכן בידו כו' וכך יובן הנמשל למעלה באבות העולם שהם הכינו כבד בעבודתו שלהם במס"ג שעשו יח"ע למעלה באצ"י בנ"י הקוין חח"ן כו' אברהם בקו הימין בשרשו בבחי' החסד שבעצמות ויצחק בקו השמאל בבחי' הגבורה שבעצמות כו' (כידוע בענין הגדול בה"א הידיעה שזהו ע"י החסד דאברהם וכן הגבור כו') שזה הכל היה הכנה רבה שכבר הוכן המשכות עליונות מעצמות המאציל באצ"י לענין היחודים שעתידי להיות ע"י מעשה המצות שיעשו ישראל למטה בפ"מ עד שאינם רק כמו הבן שעושה בירושתו שכבר הוא מן המוכן בידו כנ"ל וכמו שמבואר למעלה בענין החסד שעשה אברהם למטה בבואו לא"י שעשה עי"ז יח"ע מעצמות המאציל באצ"י מלמעלה למטה וממטה למעלה בבחי' קשר וחבור אחד עד שעי"ז נעשה הכנה למעל' בכל זמן שיעשו ישראל למטה מצות הצדקה וחסד גשמי שיהיה עי"ז יח"ע באצ"י בוו"ג ואו"א (כנ"ל בענין צדקה בה"א שהוא המשכת תוס' אור החסד מו"א למו"ל ממקור כל החסדים העליונים שבעצמות ממש) מפני שאברהם היה מרכבה להוסיף אור החסד שבעצמות א"ס ממש בקו הימין חח"ן דאצ"י כו' וכה"ג בכל המצות שהן בבחי' החסד נעשה יח"ע באצ"י ע"י ישראל שעושים למטה הכל מצד ההכנה שהיה לזה ע"י עובדא דאברהם איש החסד ואם לא הכנת אברהם בכל מה שעשה כל ימיו לא היה יח"ע דאצ"י תלוי כלל במצות הצדקה וכה"ג בשאר מצות שהן בקו הימין שעושים למטה בגשמיות וא"כ ה"ז ממש כמשל הנ"ל באב שהכין לבנו העצים ואבנים לבנין וכן ללבוש ומזון והבן אינו אלא בונה ולבוש ואוכל ממה שכבר הכין האב כו' וכך א"צ ישראל רק לעשות מצות

(ל) וז"ש (תהלים עה, ה) ויקם עדות ביעקב כו' דהנה התורה שנתנה לישראל באה להם ע"י האבות שקדמו למ"ת כי האבות היו מרכבה להג"ת דאצ"י כנ"ל ואבות הן סימן לבנים (וגם עכשיו הרי ג' הרגלים פסח ושבעות וסכות הן כנגד ג' האבות פסח בבחי' החסד דאברהם ושבעות בבחי' גבורה דיצחק וסכות בבחי' ת"ת דיעקב וגם בכל יום ג' תפלות האבות תקנום אברהם תקן תפלת שחרית כו' כידוע ובכל תפלה ג"ר שבה הן לנגד האבות כידוע ותחלת כל תפלה או' אלקי אברהם כו'): (לא) ויובן זה עד"מ האב שמוריש לבנו מכל אשר לו הנה האב הכין הכל ביגיעתו ועבודתו כל ימיו בכל אשר עשה בכל רכושו בכל הדברים במזון ומלבוש ודירה וכסף וזהב וכל הצריך לבנו הכל הכין האב כמו שהכין דוד לשלמה לבנין ב"ה כל מה שצריך עצים ואבני' וכסף וזהב ונחשת לכל מלאכת הבית כמ"ש (דה"א כמ, ב) ובכל כחי הכינותי כו' ולא היה צריך שלמה למצוא הדברי' שצריכים לבנין הבית רק לעשות ולבנות בלבד וכ"ה ענין הירושה לבן מאביו שהכל הניח האב במותו כמזומן ובא הבן ויורש כל הדברים המוכנים ועומדים ברשות האב שהכין לו כל ימי חייו ואם לא האב שהכין הכל לא היה לבן כלום מצד עצמו וא"צ הבן רק לשמור ולעשות בכל הדברים שירש כפי הנאות ונצרך לעסוק בהם בלי תוספות ובלי מגרעת אחר שכבר הכל מן המוכן ועומד מכבר כו' וד"ל:

(לב) וכך יובן הנמשל מזה באבות העולם שאין קורין אבות אלא לשלשה (מ"ש פ"א הי"ד ברכות טז, אברהם יצחק ויעקב כידוע שזהו מפני שהאבות הן הן המרכבה לג' קוין דאצ"י כנ"ל. וע"כ נקראו אבות העולם (שעליהם העולם דאצ"י עומד בנ"י קוין חח"ן כו' שהוא תורה ועבודה וגמ"ח תורה בקו האמצעי דיעקב איש תם יושב אהלים תשב"כ ושבע"פ כמ"ש ויקם עדות ביעקב דוקא ועבוד' בקו השמאל דירא' ופחד יצחק וגמ"ח בקו הימין דחסד דאברהם) והן חח"ן בג"ה ורת"י כו' שיומשך בהן מעצמות המאציל למעלה מצמצום דקו המדה כנ"ל וע"כ האבות הללו היו סימן לבנים דהיינו שהיו מכינים בעבודת' בדביקות והתקשרו' האמיתית לעצמות אא"ס ב"ה ממש בכל ימי חייהם להוסיף אורות עליונים באצ"י והכל היה מן המוכן

הרע בבחי' גבורות) וע"י העובדות דיעקב שנק' בריח התיכון כו' קו האמצעי הוא הכולל כל ב' מיני מדרגות דאברהם ויצחק וכמו"ש (בראשית לא, מב) אלקי אברהם ופחד יצחק היה לי ששניה' כלולים בו וע"כ אמר ויקם עדות ביעקב דוקא שע"י יעקב וישראל בחיר שבאבות הוקם ונבנה כל שלמות הבנין דתו"מ שישאל עושים בכל הצריך בפרט להיותו כולל ב' הקוין דאצי' שוהו התורה הכלולה מה"ח וה"ג דרמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת כמו"ש (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו ע"כ אמר ויקם עדות שהוא קו האמצעי דתורה ביעק' דוקא וד"ל:

הצדקה בפ"מ בלבד (דוקא ישראל מצד קבל' התו"מ ויש להם ירוש' מאבות משא"כ חסד לאומים כו') וכבר הוכן למעלה שיהיה בזה בחי' יח"ע בחסד העליון שבעצמות ממש בכל הע"ס דאבי"ע כו' וכה"ג בשאר פרטי המצות שבבחי' החסד בבחי' המשכת גלוי אלקות מלמעלה למטה (וכן בהתפעלות האהבה ודביקות בכאו"א כמשי"ת) וכה"ג בקו השמאל בבחי' גבורה ופחד יצחק היו כל עובדות דיצחק הכנה רבה באצי' להיות יח"ע בקו השמאל בג"ה ע"י המצות שיעשו ישראל למטה שהן בבחי' העלאה מלמטה למעלה כמצות הקרבנות ותרומות ומעשרות (ומצות היראה ולבער

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה ואולם

אמנם מ"ש אח"כ ברוך כבוד ה' ממקומו היינו כי אומרים איה מקום כבודו שאינו מושג כי מכה"כ היא בחי' מל' דאצי' אבל שרש המל' שבבחי' ע"ס הנגזרות שהיא מל' דא"ס נק' מקום כבודו שהיא שרש ומקור דבחי' המל' דאצי' הנק' כבוד כנ"ל וע"ז נאמר איה מקום כבודו ואח"כ משם ממשיכים להיות בכה"מ שיומשך מבחי' מל' דא"ס במל' דאצי' וז"ש ראו כי אני הוא וכמאמר אני ראשון ואני אחרון דהיינו אני ראשון הוא בחי' מל' דא"ס ואני אחרון בחי' מל' דאצי' וז"ל דהא כפע"ח מבואר בכוננת ככה"מ דהיינו מבחי' אור אבא, דלפ"ז מבואר דבחי' מקומו דכבוד הנ"ל הוא בחי' אור אבא שהוא ח"ע וזה סותר לכאורה למש"ל דבחי' מל' דא"ס הוא נק' מקום כבודו, ובאמת כנים הדברים דבחי' ח"ע היא מקור ושרש של מדת המל' דאצי' וכנודע דאבא יסד ברתא וכמו"ש במ"א (ע"פ ומרדכי יצא כו') ממה שאנו רואים באדם שהדבור נמשך מהחכמה שבנפש וכמו שאנו רואים התינוק קודם שנגדלו המוחין שלו לא יוכל לדבר והיינו משום שהתהוות צירופי האותיות הוא ע"י החכמה, וכך בחי' מל' דאצי' שהיא דבר ה' כמו"ש באשר דבר מלך שלטון שרשה ומקורה מבחי' הח"ע וז"ש בפע"ח כפי' ברוך כה"מ דהיינו מבחי' ח"ע, וגם לפי זה א"ש הקושיא אך אומרים ממקומו דמשמע שאין יודעים מקום כבודו והלא אומרים מכה"כ דבחי' מכה"כ הוא בחי' מל' דאצי' שהיא בחי' דבר ה' המתלבשת בבי"ע כמו"ש הדובר כי אבל מקומו דכבוד שהוא בחי' ח"ע היא למעלה מעלה מהשגתם

ג. והנה כתיב לך ה' הגדולה והגבורה כו' לך ה' הממלכה, דבחי' מדת מל' ג"כ בבחי' לך ה' שבטילה לגבי מקור הוצבה כמו שאר הספי' חו"ג שע"ז נאמר לך ה' הגדולה כו', והיינו שנכללת ג"כ בבחי' ע"ס הנגזרות, דכמו שבמדת חסד יש בחי' גלוי חסד ויש בחי' חסד הכלול בכח בנפש כנ"ל ומשם נמשך הגלוי כך הוא ג"כ בחי' מל' שבחי' גלוי מדת המלוכה וההתנשאות היא בחי' מל' דאצי', ובחי' מקור ומחצב מדת מל' הוא בחי' מל' דא"ס, וסוף מעשה עלה במחשבה תחלה ששרש בחי' המל' גבוה יותר כנו' באוצ"ח דשרש המ"ס הם ט' היכלין הנז' בזהר פ' נח ושרש המל' בבחי' רד"א שלמעלה מהם יעו"ש, והוא שרש ענין מכה"כ וענין איה מקום כבודו, כי הנה כתיב לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שבחי' המל' הנק' כבוד מתלבשת בג' עולמות בי"ע וצ"ל ג' צמצומים כלליים כדי להיות ההתלבשות בכל עולם והוא ענין ג"פ קדוש עד שאח"כ מכה"כ בעשי' (וענין ג' צמצומי' היינו אל שדי מאיר בבריאה ואל הוי' ביצירה כי בריאה נק' חשך והעלם והוא מבחי' שאמר לעולמו די, ויצ' גלוי כדבור לגבי הוי' לכך הוא בחי' אל הוי' כמו"ש אל הוי' ויאר לנו, ואל אד' בעשי', כך מ"ב, ובפע"ח ליתא כוונה זו בג"פ קדוש אמנם לפמ"ש ענין ג"פ ק' שער י' פ"ד דקדוש א' בע"ב ב' באו"א ג' זו"ג ג"כ הפי' פשוט שהם ג' צמצומים עד שנמשך מא"ס להיות מכה"כ שמתחלה נמשך בע"ק ואח"כ צמצום ב' להיות או"א דיונקים רק ממולא וצמצום ג' להיות זו"ג ואח"כ המל' היא מכה"כ),

ע"י שנמשך תחלה בח"ע (ודוגמא לדבר הנה מבואר בכהאריו"ל ביהוד או"א שבק"ש דההמשכה נמשך מבחי' א"ס ממש רק שנו' יהוד או"א לפי שראשי' גלוי המשכה זו באצ"י הוא בבחי' ח"ע וכמ"ש במ"א באריכות כביאור ע"פ ונקדשתי בתוך בני יעו"ש), ולפמש"ל עיקר ותמצית הענין הוא דהח"ע היא בחי' כבוד עילאה בסוד כבוד חכמים ינחלו והמל' היא כבוד תתאה, ע' זהר תרומה ובר"מ פ' קדושים דפ"א ע"ב, וא"כ בחי' כבוד עילאה הוא מקומו ושרשו דכבוד תתאה, אמנם מל' דא"ס היא מקור ושרש האמיתי לבחי' מל' דאצ"י וה"ע החופה שעל ב' בחי' כבוד שהם בחי' כבוד חתן הנק' כבוד עילאה וכבוד כלה הנק' כבוד תתאה, ויובן בזה איך שרש הכבוד תתאה למעלה מכבוד עילאה כי הרי המל' דא"ס היא שרש האמיתי דבחי' מל' דאצילות, וזהו כי אני אני הוא, ובוה יומתק פ' איה מקום כבודו, דאיה כולל ב' בחי' מקומו דכבוד הנ"ל כי י"ה הוא בחי' או"א והאלף הוא פלא עליון שלמעלה מהחכמה, ובחי' איה זה הוא מקומו דכבוד כי מבחי' מל' דא"ס פלא עליון נמשך בח"ע ומשם למל' דאצילות כנ"ל:

ואומרים ע"ז איה מקום כבודו וכנ"ל, אלא דקשה דהא נת"ל שמקום כבודו הוא בחי' מל' דא"ס, אך באמת שני הפירושים אמת ושניהם עולים בקנה א' והוא בהקדים הידוע דהשראת אור א"ס הוא בחכמה עילאה וכמ"ש הוי' בחכמה, והענין כי אור א"ס הוא למעלה מעלה מבחי' ח"ע ונק' סתימו דכל סתימין, והחכמה היא בחי' ראשית הגילוי ואף שלגבי הבינה נק' החכמה אין שאינו מושג מ"מ לגבי בחי' א"ס שלמעלה מהחכמה הנה החכמה בחי' גלוי וכנודע ענין סקירת ובריאת השכל שהוא בחי' גלוי לגבי הכח שלמעלה מהשכל ועדיין אינו גלוי ממש בהשגה כו' ולכן נק' החכמה אתה, והנה מפני שהחכמה היא בחי' אין ובחי' ביטול ע"כ בה הוא השראת אור א"ס עם היותו למעלה מעלה לאין קץ ותכלית מבחי' הח"ע, וא"כ ההמשכה מבחי' מל' דא"ס הנמשכת לבחי' מל' דאצ"י היא נמשך ע"י הח"ע שמתחלה נמשכת ההארה בח"ע ומשם נמשך בבחי' מל' אבא יסד ברתא, וא"כ לא סתרי כלל מ"ש בפע"ח דבכה"מ הוא מבחי' אור אבא עם מש"ל דהוא מבחי' מל' דא"ס, כי בודאי עיקר ושרש מקום כבודו הוא בחי' מל' דא"ס רק שההמשכה משם למל' דאצ"י הנה הוא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג -

וספרתם לכם

שאומרים אותם בכל יום כו'. והענין הוא דהנה בוהר פ' ז' ברכות אלו כנגד ז' נהורין עילאין, ובכתבי האריו"ל פ' שהם כנגד ז' היכלות דבריאה והוא ג"כ מהזהר, ובאמת ב' הפ' אמת. דהנה ארז"ל משיבעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, ולכאו' צ"ל מהו ענין השבועה שמשביעין אותו הלא מצינו כמה מצות שהם חמורין יותר משבועה שיש בהם כריתות ומיתות כ"ד משא"כ שבועה כו', וגם מהו השבועה שמשביעין את הנשמה הלא הנשמה היא בודאי צדיק כו' ואיך משביעין אותה על הגוף שלא יחטא ויהי צדיק כו'. אך הענין הוא דהנה במד"ר ע"פ בחדש השביעי פ' ג' פירושים הא' כפשוטו, הב' בחדש השביעי בירחא דשבועתא שבו נשבע הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, הג' ל' שובע שחודש זה משובע בכל, והיינו שהוא משובע ברוחניות ובגשמיות, ברוחניות היינו שבו ר"ה ויוה"כ"פ וסוכות ולולב שיש בו כמה מצות שאינם בשאר חדשי השנה, ובגשמיות כי חדש זה הוא חדש האסיף שכונסין כל התבואות מן

וספרתם לכם כו' שבע שבתות תמימות תהיינה כו'. להבין ענין שבע שבתות, וענין חג שבועות יובן בהקדים ענין מ"ש שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך, כי הנה ארז"ל בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה הרי שבע, ופרש"י מהירושלמי שהם ע"ש הכתוב שבע ביום הללתיך, ומה שבשחר הוא רק ג' ברכות ובערבית ד' ברכות זהו מפני כי בשחר שהוא זמן ציצית צריכין לומר פ' ציצית משא"כ בלילה שאינו זמן ציצית לכן תיקנו לומר בלילה ד' ברכות (ובררך פרט יש ביום ז' בחי' נגד שבע ביום כו', והיינו ג' ברכות וג' פרשיות דק"ש ושמו"ע, ובלילה שאינו זמן ציצית תיקנו לומר ד' ברכות וב' פרשיות דק"ש ושמו"ע הוא ג"כ שבע כו', וכד"כ הם ז' ברכות בשחר ג' ובלילה ד' הרי שבע.) ולחב"ן ענין שבע ברכות אלו מה הם שלא מצינו ענין שבע כ"א בכלה שצריכין לברך ז' ברכות כי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ומהו ענין ז' ברכות אלו

בחי' חי העולמים מתחברים בחי' יחיד בבחי' מלך, שע"י בחי' חי העולמים מאיר בחי' יחיד בבחי' מלך, וזהו ואני תפלה שע"י שאני הוא בבחי' תפלה והתחברות למעלה עי"ז מאיר בחי' יחיד דרך חי העולמים בבחי' מלך, כי הנה אני הוא אותיות אין ופי' אין הוא בחי' עצמיות אוא"ס ב"ה שלמעלה מבחי' עולמות ואני הוא בחי' מלך העולם וע"י בחי' ואני תפלה מאיר בחי' אין בבחי' אני. והנה למעלה נק' בשם יחוד ו"ה, פי' כי כל המשכה הנמשכת מלמעלה נק' בשם וא"ו כי וא"ו הוא בחי' קו וחוט שהיא ראשית ההמשכה מאוא"ס ב"ה ונמשך בבחי' ה"א וזהו יחוד ו"ה, והיינו יחוד בחי' יחיד עם בחי' מלך, והוא ע"י בחי' חי העולמי כנ"ל, והיינו קודם האצ"י הוא בחי' המשכת קו וחוט והוא בחי' וא"ו אחד אבל באצ"י הנה כתיב זה ה' קוינו לו שיש ג' קוין חג"ת לכן הוא בחי' ח"י כי ג' ואוי"ן עולים מספר ח"י ולכן ע"י חי העולמים הוא בחי' המשכת בחי' יחיד בבחי' מלך.

וזהו פי' שביעי' ל' שבע שהוא בחי' המשכת בחי' וא"ו שהוא בחי' לך הוי' הגדולה והגבורה בבחי' ה"א בחי' מל' לך ה' הממלכה הרי שבע ואז נק' מל' בשם ממלכה בב' ממי"ן, כי בלא המשכה זו נק' בשם מלוכה כמ"ם אחת וכאשר ממשיכין בבחי' שמו הוא בחי' המל' בחי' וא"ו או נק' ממלכה בב' ממי"ן ע"ד מ"ש ארוממך בב' ממי"ן כו'. והנה כדי להמשיך בחי' ז' דרגין עילאין צריך להיות העלאה תחלה והיינו ז' הנערות הראויות לתת לה מבית המלך שהוא בחי' ז' היכלות דבריאה (ויש בחי' ז' סריסים המשרתים את פני המלך שהוא ג"כ דבריאה אך ז' הסריסים הוא מבחי' עלמא דדכורא כו') והיינו בחי' ז' ברכות דק"ש והיינו כאשר יתבונן שאני בחי' מל' הוא רק יש מאין מהארה בעלמא אי לזאת לא יחפוץ כ"א לעצמיות אוא"ס ב"ה, וע"י העלאה זו ברכות ק"ש נמשך בחי' ז' דרגין עילאין. וזהו שהזוהר מפרש ז' ברכות דק"ש על ז' דרגין עילאין מפני שע"י ז' ברכות אלו ממשיכין מבחי' ז' דרגין עילאין, ובכתבי האריז"ל מפרש ז' ברכות אלו על ז' היכלות דבריאה והיינו כנ"ל שהם ז' נערות הראויות לתת לה מבית המלך דהיינו בחי' ז' היכלות דבריאה שהם בחי' ההעלאה מלממלמ"ע ועי"ז נמשך ז' דרגין עילאין אך הו' ברכות דק"ש עצמם הם ז' היכלות דבריאה כו'. ומעתה יובן ג"כ מה שייך ז' ברכות אלו בכ"י, והיינו כמו שכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה והיינו שכדי שיהי' בחי' יחוד צריך להיות תחלה ז' ברכות כמ"כ כדי שיהי' בחי' יחוד ו"ה צריך להיות ז' ברכות אלו דק"ש כו'.

השדה בחדש זה. ובוהר ס"פ מקץ פי' ג' פירושים אלו על פסוק אחר והיינו ע"פ ובשמו תשבע פי' הא' כפשוטו היינו ל' שבועה, הב' ל' שבע כי נת' שם שיש ז' דרגין עילאין וז' דרגין תתאין, ופי' בשמו תשבע להמשיך מבחי' שבע דרגין עילאין בבחי' שמו, והפי' הג' ל' שובע כי בסוף המאמר מפרש זה על ז' שני השובע וז' שני הרעב והיינו כאשר נמשך מבחי' ז' דרגין עילאין מזה נמצא ענין השובע למטה בארץ, וכאשר אינו נמשך מבחי' ז' דרגין עילאין או יכול להיות ז' שני הרעב ח"ו.

ב) ולחב"ן ג' פירושים אלו שהם ל' שבע ול' שבועה ול' שובע, יובן בהקדם ענין התפלה כי הנה כתיב תפלה לאל חי שבחי' מל' הוא תמיד בבחי' תפלה וכמ"ש למען יזמך כבוד, אלקים אל דמי לך אל תחרש, וכתיב צמאה לך נפשי כמה לך בשרי כו', וידוע שרוד אמר זאת על שורש מדרגתו למעלה שהוא בחי' מל', ופי' תפלה הוא ל' התחברות מל' נפתולי אלקי' נפתלתי עם אחותי כו', והיינו כמ"ש ואני תפלה שאני הוא בחי' מל' הוא בבחי' תפלה ל' התחברות תמיד למעלה כו'.

והענין הוא דהנה כתי' ארוממך אלקי המלך פי' אלקי המלך כי הנה אנו אומרים מלך העולם פי' שבחי' עולם מקבל מבחי' מלך, וידוע שענין המלך הוא רק התפשטות חיצוניותו ולא בחי' עצמיות המלך, וזהו מלך שמו נקרא עליהם כמו ששם האדם אינו נוגע אל עצמותו שהשם הוא רק הארה בעלמא, כך הוא ענין מלך העולם שהעולם מקבל רק מהארה בעלמא משא"כ בחי' עצמיות אוא"ס ב"ה מובדל ומרום מוגדר עולמות ואינו כמו הנשמה שמחיה את הגוף שהיא מתלבשת בתוך הגוף ולכן היא מתפעלת ממקרי הגוף, אבל עצמיות אוא"ס ב"ה הנה כתיב אני הוי' לא שניתי ואתה הוא קודם שנבה"ע ואתה הוא לאחר שנבה"ע. וזהו פי' אני תפלה שאני בחי' מל' תמיד בבחי' תפלה והתחברות לבחי' עצמיות אוא"ס ב"ה שלמעלה מבחי' עולמות, וע"ד מ"ש אני הוי' וצ"ל מ"ש אני ה' התינה אדם כשאומר אני שהוא נראה ונגלה אך מה שייך למעלה מ"ש אני ה', אך הענין הוא דהנה קוב"ה סתים וגלי', והנה גליא היא מל' מקור הנבראים וסתים הוא בחי' אוא"ס ב"ה שלמעלה מבחי' עולמות, וזהו פי' אני ה' שבחי' אני בחי' גליא הוא ה' בחי' סתים, שזהו ענין ואני תפלה שבחי' אני תפלה ומחובר למעלה לבחי' שם הוי'. וזהו מה שאנו אומרים כב"ש יחיד חי העולמים מלך פי' יחיד הוא בחי' עצמיות אוא"ס ב"ה שלמעלה מבחי' עולמות ומלך הוא בחי' מלך העולם, וע"י

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וראיתי אני שיש יתרון, יום ב' דחה"ש, תרד"ע

בבחי' התלבושות ומ"מ הוא קדוש ומוכרל ועז"נ אין קדוש כהוי' כו', ובחי' כח הוא מבחי' הכלים שבבחי' התלבושות ממש ובוה שייך שינוי כו' (והעיקר הוא בכלים דבי"ע כו'), וזהו זה נהנה וזה חסר, דיה נהנה בבחי' הנאה פנימי' בבחי' אור וחיות פנימי במורגש שמאיר בו בבחי' גילוי ממש בכל עולם ועולם לפי ערכו ומדרגתו כו', וזה חסר שנעשה שינוי ע"י ההתלבושות והתפיסא כו', אך נגד זה יש בזה יתרון מה שנתוסף תוס' אור בהמשפיע ע"י המקבל כו', וכמשנת"ל פרל"ח דירידת המשפיע מה שיוורד ומצמצם עצמו להשפיע זהו מצד נעיצת התחלה שבהמקבל שעז"נ נתוסף אור רב בהמשפיע כו', דכ"ז הוא דוקא באופן ההשפעה הזאת שבבחי' או"פ כו' וכמשי"ת. ויובן כמו"כ בנה"א ונה"ב שהנה"א הוא בבחי' התלבושות בהנה"ב, דעם היות דהנה"א הוא במדרג' הקדושה והנה"ב הוא מק"נ שאינם בערך ול"ז כלל וכלל ומ"מ הרי הנה"א הוא בבחי' התלבושות ממש בהנה"ב, וכל ירדתו למטה הוא לפעול תקון וכוך הנה"ב שזהו דוקא ע"י שהנה"א מצמצם א"ע ומתעסק בוה, דהיינו שההשגה וההתבוננות 'הי' בענינים השייכים לנה"ב היינו ענינים כאלו שהמה בקירוב אליו כו', ושתחי' ההתבוננות באופן כזה שיובן אל הנה"ב ג"כ וירגש ג"כ את הטוב והעילוי דאלקות כו', דכ"ז הוא בבחי' שינוי בהנה"א הן בכללות ההתלבושות והן בהתעסקות בתקון וכוך הנה"ב כו', אבל עז"נ דוקא מתוסף אור רב בנה"א מהשרש הקדום דנה"ב דשרשו מתהו שקדם לתקון שניתוסף עז"נ אור בנה"א כו'.

ועפ"ז יובן מ"ש וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כו', דסכלות קאי על הנה"ב, והרי הנה"א מתלכב בהנה"ב ונתפס בוה אך עז"נ מתוסף אור בנה"א כו', ועז"נ וראיתי שיש יתרון כו' דעם היות שזה ירידה גדולה הנה עז"נ דוקא יש יתרון לחכ' דנה"א מהסכלות דנה"ב כיתרון האור שהוא מתוך החשך דוקא כו', וכמדרש אי' דכשם שיש יתרון לאור מן החשך כן יש יתרון לד"ת על דברי הכלים, והיינו שהרי התורה היא ג"כ בבחי' התלבושות והתעסקות בדברים הגשמיים וכמו ר"י כולוהו תנווי בניזקין הוה שעז"נ הוא הברור כו' וכמשנת"ל פקע"מ, ונעשה יתרון עז"נ בבחי' תוס' אור כו', וזהו וראיתי אני שיש יתרון כו' דההשפעה שבבחי' שפע שעושה שינוי בהמשפיע

(רמב) והנה בב' מדרג' אלו הוא ההפרש אם המשפיע חסר או לא חסר כו', דהנה בבחי' אור שזהו בר"כ בבחי' האו"מ כנ"ל זהו זה נהנה וזה לא חסר כלל, והיינו דהמקבל נהנה מן האור שהרי האור מקיף פועל ג"כ בעולמות, וכמשנת"ל באורך (מפנ"ז ואילך) בענין פעולת המקיף הן המקיפים כללים והן המקיפים פרטים כו', וכידוע דעיקר ההתהוות ועיקר החיות הוא מהאו"מ כו', וזה לא חסר שלא יש שום שינוי בהמאור וגם לא בהאור כו' להיותו בחי' גילוי העצם לכד כו', וגם כמו שהוא בבחי' שייכות אל העולמות ונעשה בבחי' מקיף להם ה"ה בבחי' אין ממש כו', ובכל מה שנמשך להיות בבחי' מקיף פרטי לכל עולם ועולם בפרט כו' ה"ה באותו המהות ממש כמו שהוא בכללות ואין בו בחי' מעלה ומטה כו' וכמשנת"ל פרק פ' ובפרקים שאח"ז, ופעולת המקיף שפועל בהעולמות אין זה בבחי' התלבושות ותפיסא כהם ואין עושה שום שינוי כו', וזהו ולא חסר שאין שום חסרון וגרעון בההשפעה כו', וכ"ז הוא בבחי' אור מקיף. אבל בחי' או"פ שבא בבחי' שפע ובפרט בבחי' הכלים שפעולת העליון בהתחתון הוא בבחי' התלבושות ותפיסא כו', הרי בוה חסר קצת המשפיע בהשפעתו היינו שיש שינוי בהמשפיע כו', וכמו בהשפעת השכל מהמשפיע אל המקבל שהמשפיע נתפס בוה כו', דכמו"כ הוא בדוגמא כואת בבחי' ההשתל' בע"ס דאצי' דשייך בוה שינוי כו', ויש שהוא בבחי' חסר ממש וכמו ע' שנין דרוד שנתן לו אדה"ר שנחסרו בשני אדה"ר (וידוע שזהו המשכת האור מח"ע לח"ת כו', וכן בשני האבות שנתנו לו כו', וצ"ל שזהו להורות שאינו כמדליק נר מנר כו', דהנה למטה הרי נחסרו ממש שנים האלו משנות אדה"ר והאבות אבל למע' אינו שייך לומר חסרון ממש, רק י"ל דלהיות שענין האצי' הוא כמדליק נר מנר שאין נר הראשון חסר כלל כנודע וההמשכה בבחי' המל' להיות שזהו מקור בי"ע שבאצי' ההמשכה אינו בבחי' כמדליק נר מנר כו', ועמשנת"ל פקמ"ה ובפרקים שאח"ז איך שבעז"ע יש הפרש בין שהוא לצורך האצי' או לצורך בי"ע כו'), וגם בהמשכה שאינה עד"ז מ"מ מאחר שהוא בבחי' התלבושות ה"ו עושה חסרון ושינוי כו'. ועמ"ש בדרוש אוא"ס בכוחך הגדול איך שכל נברא יש בו ג' מיני חיות והן בחי' אור וחיות וכח והיינו מבחי' האו"מ והאו"פ והכלים כו', דהאור מקיף אינו בבחי' התלבושות כלל כו', והאו"פ הוא

שחסר וכמו ע' שנין דדוד שחסרו מאדה"ר, וי"ל שלהיות
המשכה במל' אינו כמדליק נר מנר, וזה נהנה באו"פ וזה
חסר שיש שינוי, אך יש בזה יתרון תוס' האור שע"י המקבל,
וכמו"כ בנה"א שמתלבש בנה"ב לתקנו מתוסף עי"ז אור
בנה"א. ובוה יובן מ"ש וראיתי שיש יתרון להכ' דנה"א ע"י
בירור הסכלות דנה"ב.

ובהשפעה דכמו"כ בנה"א שמשתנה בהשפעה בבחי'
התלכשות בנה"ב, אך עי"ז נעשה בו יתרון גדול בבחי' תוס'
אור כיתרון האור כו'.

קיצור. והנה בהאו"מ זה נהנה שהמקיף פועל בו, והוא
עיקר החיות, וזה לא חסר שגם פרטי המקיפים הוא
אותו המהות, ובהאו"פ ובפרט בכלים הרי יש שינוי, ויש

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אתה הראת לדעת - שבת פרשת ואתחנן, רפ"ט, ירושלים תובב"א

השפעת שכלו בשכלים גדולים והחכם הקטן הנה החכמות
שמשפיע המה קטנים, הרי דההשפעה היא לפ"ע החכמים,
דחכם גדול משפיע חכמות גדולות ועמוקות, א"כ גם
השפעה היא לפי אופן המשפיע, הנה זהו רק מה שהוא לפי
אופן העצם בלבד ולא כמו העצם ממש משא"כ באור דאינו
רק לפי אופן העצם, כ"א שהוא כמו העצם, ממש, נמצא
דכללות הפרש בין אור לשפע הוא דאור הוא הארה בלבד
והגילוי בא בדרך ממילא שלא ע"י התעסקות ואינו עושה
שום שינוי בהמאור, אבל הוא כמו העצם ושפע הוא מה
דמהות דבר מה נמשך בהשפעתו ובא ע"י התעסקות ועושה
שינוי בהמשפיע ואחר כ"ז אינו כמו העצם אלא כפי אופן
העצם.

והנה בעומק הענין הנה יש עוד הפרש בין אור ושפע, דאור
הגם שהוא הארה לבד אבל להיותו כמו העצם לכן
הוא עצמו ג"כ אינו משתנה, ושפע הגם שהוא מהות דבר
מה הנמשך בההשפעה, מ"מ להיותו רק כמו העצם לכן הוא
עצמו ג"כ משתנה. דהנה בשכלים הרי יש שכלים אמיתים
ושכלים משובשים, וכמו חכ' ושמות, דבשמות הרי יש ג"כ
שכל ועומק, או כמו חכ' חיצוניות שנק' שכל משובש ואינו
דומה אם משכיל שכל אמיתי או שמשכיל שכל משובש,
דבשכל משובש הרי האור שכל שבו הוא ג"כ משובש
משא"כ באור הרי גם כשמאיר במקום האשפה ה"ה טהור
כמו בהארתו במקום הנקי, דיכול להיות דמעברורית של
האשפה יתערב גם בהאור והוא רק תערובת העברורית לבד
אבל עצם האור הוא נקי, משא"כ בשכל משובש או בשכלים
משובשים, הרי עצם השכל הוא משובש שהוא רע בעצם,
וכמו"ש רבינו נ"ע דחכ' חיצוני' מממא חב"ד שבנפשו ואין זה
מה שיש בו רק תערובות רע כ"א הוא רע בעצם, משא"כ

והנה בכרי שתהי' היגיעה להתחכם ולהשכיל הוא ע"י
ההשתדלות מה שמניח עצמו ע"ז, ער לייגט זיך אפ
אויף דעם, וכמו בהשתדלות בענין גשמי הוא שפונה עצמו
משאר כל עניניו והוא מסור ונתון רק בדבר זה שהוא
משתדל בו, וכן הוא בההשתדלות בהיגיעה בהשכלה הוא
מה שמניח א"ע בזה, והיינו שפונה מכל הענינים שלו ונכנס
כולו בענין זה, ולפי אופן ההשתדלות שלו כן יהי' אופן
יגיעתו והעמקתו בהשכלה אשר לפי אופן היגיעה
וההעמקה הנה באופן כזה תהי' רוב מעלת התחכמותו
והשכלתו דהמשל בזה הוא ע"ד כח התנועה, דכאשר צריך
להגביה משא קלה נמשך מעט כח מכח התנועה, וכאשר
צריך להגביה משא כבדה אז נמשך כח רב מכח התנועה,
דכ"ז תלוי בהכנה שלו באופן המשכת הכח מכח התנועה,
כמו"כ הוא ככח השכל דלפי ערך השתדלותו בהיגיע'
וההעמקה כן תהי' מעלת ההתחכמות וההשכלה, דכ"ז הוא
לפי דבהשפעה הרי מהות דבר מה נמשך בהשפעתו ולכן
ה"ז עושה שינוי בהמשפיע עצמו, משא"כ בהארה שהוא זוי
בלבד, ואינו עושה שום שינוי בהמאור, ומסברא זו אנו באים
לידי הכרה פנימית יותר בהפרש שבין אור ושפע דהשפעה
הגם שבאה ע"י התעסקות המשפיע וההשפעה עצמה היא
מהות דבר מה שנמשך בהשפעתו, ומ"מ הנה ההשפעה
אינה כמו המשפיע, ועם היות דזה מה שבאה ע"י התעסקות
המשפיע ה"ז הוראה שהוא מפנימית כחו, ומ"מ הנה מזה
גופא יובן דאחר כ"ז הנה ההשפעה אינה כמו המשפיע דהנה
ההתעסקות הוא הצמצום מה שמצמצם עצמו להשפיע, א"כ
ה"ז מובן דאינו כמו העצם. וזה מה שאנו רואים במוחש שיש
הפרש בשכלים בין שכל גדול לשכל קטן, וגודל וקומן
השכלים הוא לפי ערך החכמים דמו שהוא חכם גדול הרי

הרי מאיר שם אור השמש בריבוי יותר, אבל הוא אותו האור ממש בלי שום שינוי כלל, וכן באור וחיות הנפש הרי אין לומר דגוף גדול כמו גופו של עוג מלך הבשן תהי' לו נפש גדול וגופו של ילד קטן נפשו קטנה דאין הענין כן כלל, אלא הדגש של גוף קטן יכול הוא להחיות גם גוף היותר גדול, והוא לפי דהאור הוא כמו העצם ממש ואין בו שינוי כלל, והדוגמא מזה יובן למעלה באור א"ם דהגם שהוא רק הארה בלבד ולא העצם אבל הוא התגלות העצמות, ואין זה שהעצם נמצא בהויו אלא דע"י הויו הוא נתפס שיודעים מציאותו, ומעם הדבר הוא לפי דאור עם היותו רק הארה בלבד אבל הוא כמו העצם, וזהו אור א"ם דהאור כמו העצם, דכשם שהעצם הוא בבחי' א"ם כמו"כ האור הוא ג"כ בבחי' א"ם.

באור הרי זה מה שמתערב בו איזה עכוריות מהאשפה אבל הוא עצמו טהור וזך כמו במקום הנקי, הרי דבשכל יש בו שינוי ממש משא"כ באור שהוא בעצמו אינו משתנה, וכן בשכל הרי יש שכל גדול ושכל קטן דבשכל גדול הרי אור השכל שבו הוא גדול ובשכל קטן הרי אור השכל הוא קטן, והיינו דשכל קטן הוא רק חיצוני' השכל שאינו במעלה גבוהה כ"כ, ושכל גדול הוא פנימיות השכל, הרי דבשכל שהוא שפע יש בו שינוי מקטנות וגדלות משא"כ באור שאין בו שינוי, וכמו אור השמש הרי אותו האור שמואיר בפלטרין גדולים והיכלי מלך הנה אותו האור ממש מאיר בחדר קטן, רק דחדר הקטן שהוא קטן בכמות הרי אור השמש מאיר שם במיעוט לפי כמותו, ובפלטרין גדולים שהוא פתוח יותר ומרווח בשטח

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

סדר השני, חג הפסח, תש"ג

הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי עשה את ר' הלל למשפיע. והוד כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" חיזק אותו בעבודת ההשפעה.

ר' הלל היה משפיע בעל מסירות נפש. הוא מסר את נפשו להעמיד מקבלים של אור החסידות, ו"הניח" על כך כוחות גדולים ביותר. יקר היה לו גם הסוג הקטן ביותר של "מקבל", כפי שאנו מוצאים על אברהם אבינו עלייה השלום שהיה נדיב בגופו ובנפשו⁸⁸. אברהם אבינו היה משכיל נפלא ומסר את נפשו להסביר ענין האחדות גם לערבי, גם ל"בולעך" (לגולם).

ר' הלל ציווה לנגן בשולחנו בכל שבת קודש שלשה ניגונים, כל ניגון שלש פעמים, ובחגים חמשה ניגונים כל ניגון שלש פעמים. הוא היה מקרב את מחונכיו, האברכים, בסיפור ובאימרה מיוחדת, (למשל, להרב החסיד ר' דוב זאב נ"ע קאזעוויניקאו אמר ר' הלל הענין של שעבוד כוח הדיבור בעבודה, והסביר לו את הדבר בהסברה נרחבת). - ואחר כך ניגנו ניגון, וממילא נדבקה האימרה בניגון הראשון, ולאחר מכן היא נקלטה בפנימיות בפעם השניה של הנגינה.

נג. משפיעים צריכים למסור את נפשם על האברכים, לא רק להשפיע בדיבור, לומר לו עשה כך, אלא עליו לעבוד עם עצמו במדה שישפיע גם על הזולת. ישנה אימרה מהרשב"ץ⁸⁹, אם רוצה אדם להראות מהו אדם -

נב. החסיד ר' הלל היה עילוי מתולדתו, ובכוחותיו העילויים עמל ויגע בתורה - בגיל י"ג שנה היה בקי בש"ס, ובגיל ט"ו - בקי בכל כתיבי האריז"ל. ה"צמח צדק" אמר עליו: הכל צריכים למארי דחיטא בקבלה.

באותה תקופה, אין מן הפלא להיות בקי בש"ס בגיל טו או טז, אבל להיות בקי גם בקבלה - היה בכך, גם בימי האור ההם, משום חידוש נפלא.

ומלבד הפלאות מעלת הגדלות בתורה, נגלה ונסתר, שהיתה לר' הלל, הוא גם חינוך והדריך את עצמו. הוא אימץ את גופו לעשות הכל כפי שהוא על פי תורה. גליא ונסתר של תורה היו שווים אצל ר' הלל.

ידוע שעל פי קבלה, יש לישון לרגע קט בערב שבת בין מנחה לקבלת שבת. ר' הלל לא היה צריך לעמול כדי להירדם. משנשכב נרדם מיד. שכן, גופו היה מאומן ולימד את נפשו לעשות רק כמו שהוא על פי התורה ועל פי תורת הקבלה.

הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי אמר לר' הלל בשנת תקע"ח לנסוע למושבות (בחרסון), ואמר לו: קבץ גשמיות וזרע רוחניות. מאז קיבל ר' הלל על עצמו תפקיד זה כתעודה על כל ימי חייו, כל ימיו קיבץ כסף לפדיון שבויים, בחלק מהכסף סיפק מאכל כשר לחיילים יהודיים בבאברויסק, ובחלק אחר פירנס אסירים שנאסרו בבתי הסוהר בגלל עלילות שונות.

(89) ראה תולדותיו "התמים" חוברת א.

(88) אורחות צדיקים שער יז.

נשמע ונראה הדבר, וכאשר "עובד" הולך לא ניכר כלל. כשמתבוננים בפנימיות הענין, מבינים מדוע הדבר כך. בהשכלה ישנם ספיחים, שהם: עשבים הצומחים מכוח הצומח בלי זריעה, או שצומחים פירות בלי השגחת בקי בנטיעה. עשבים ופירות אלה הם ספיחים. ספיחים היינו סברות שכליות בלתי מבוררות. זה יכול להיות אמנם המצאה וסברא שכלית טובה אבל לא אמיתית. השכלות כאלו גורמות להגבהה של שטות, שהולכים על הראש. ה"עובד" שעובד עם עצמו, לבד זאת שהוא פועל על עצמו בכל עניינו, הרי עצם ענין העבודה מביא על כל פנים הנהגה ישרה מסויימת של העדר הגאווה. להבין בעומק יותר את ההבדל בין "משכיל" ל"עובד": ב"עובד" ישנה הנחה יסודית, שכפי שהוא - לא טוב, ועליו להשתנות לטוב. הנחה זו כשלעצמה יוצרת משטמה ומיאוס כלפי מדת גסות הרוח, ופועלת העדר מסויים של גאווה. ההנחה היסודית של השכלה היא שצריכים לחדש חידוש דבר, ובעיקר שחוא המחדש. הגרעין הרע שבישות עצמו, בא בהתגלות בתנועות חיצוניות.

עליו להיות למעלה מאדם. אדם הוא 'רגילות', למעלה מאדם - להיות בעל הבית על 'רגילות'.

מורי הרשב"ץ נ"ע שמע מהחסיד ר' מיכל נ"ע מאפאצק, שב"יחידות" הראשונה שלו אמר לו רבינו הזקן: "הכנס את הרגילות השכלית שלך בסד" (את האסירים בבתי הסוהר היו מלבישים "קלעצלאך" על הרגלים, היה בכך משום שמירה מעולה).

על המשפיע לדעת אחריותו הכללית, שהוא מוכרח לחשוב הרבה על עצמו ולבקר את עצמו, שכן כל תנועה שלו נוגעת בנפש המחונך.

בחסידים לא צריך להיות בכלל הענין של בליטות, כשהולכים לטבול - לא צריך אף אחד לדעת מכך, וכיוצא בזה. ישנן ה"עשה" וה"לא תעשה": ה"לא תעשה" - שלא תהיינה בליטות, וה"עשה" - שיהיה בפנימיות.

שאלה: הרי דובר בקשר למחשבה, מה שייכות יש איפוא לבליטה במחשבה?

תשובה: הוד כ"כ אאמו"ר הרה"ק הואיל לומר באחת משיחותיו הקדושות (בשנת תרס"ב): "עובד" הולך על הרגלים ו"משכיל" הולך על הראש. כש"משכיל" הולך

~ רשימות אדמור מוהר"י צ ~

יָאִיר נָתִיב

לְדַבְּרוֹר-הַמִּתְחִיל "אֵיטָא בְּמַדְרַשׁ תְּהֵלִים", וְרִשְׁמִית זְכוּרֵנִי, זְמַנֵּי הַחֲנוּךְ וְהַפְּרָמְצוּהַ שְׁלִי

בס"ד מְהַדוּרָה קָמָא ח"י אָלוּל פ"ט¹

דיא גְּמָרָא זָאגָט אין [=הגמרא אומרת במסכת] שְׁבֵת (ל"ב ע"א) וְאָלוּ הַן², דָּאס זַאִינְעֵן פֿאַרְטִיִּדִיגְעֵר פּוֹן דָּעם מְעַנְטְשִׁין [=אלה הפרקליטים של האדם], תְּשׁוּבָה און מְעַשִׁים טוֹבִים. אַז עַר הָאט אַפּוֹלֶע בְּעִשׂוּלְדִיקְעֵר [=כְּשֵׁיִשׁ לוֹ הַרְבֵּה עֲבִירוֹת], אָבֵעֵר עַר הָאט דִּיא נָאס פֿאַרְטִיִּדִיקְעֵן אִים [=אָבֵל יֵשׁ לוֹ אֵלֶּה שְׁמִגְיָנִים עֲלִיו], און זַאִינְעֵן מְלִיץ טוֹב אִיף אִים [=וּמְלִיצִים טוֹב עֲלִיו], דִּיא זַאִינְעֵן אִים מְצִיל פּוֹן אונטערִיגִין [=הם מצילים אותו מַרְדֵּת שַׁחַת]. און אִיב דָּעֵר מְעַנְטְשׁ הָאט אַפּוֹלֶע פֿאַרְטִיִּדִיגְעֵר [=וְאִם יֵשׁ לְאֵדָם הַרְבֵּה פֿרַקְלִיטִים], דָּאס הֵיסט אַפּוֹלֶע גוֹטֵע זַאכִין וְאִס עַר הָאט גִיטָאן [=זֹאת-אוֹמֶרֶת הַרְבֵּה מְעַשִׁים טוֹבִים שְׁעֵשָׂה], בְּעֵטִין זַיי אױס פֿאַר אִים און זַאִינְעֵ בְּנִי-בֵית אַ גוֹטִין יָאָהר [=הם מתפללים עבורו וּבְנֵי-בֵיתוֹ לְשָׁנָה טוֹבָה]. רֹאשׁ-הַשָּׁנָה אִיז

1 הרה"ח הרה"ת ר' אליהו ייאכיל ע"ה סימפסאן*.

2 "ואלו הן פרקליטין של אדם, תשובה ומעשים טובים".

(1) רשימה זו שהגיעה לידינו בגוכתי"ק בב' מהדורות, נכתבה בקשר לראש השנה תר"ץ. תודתינו נתונה להרה"ת ר' שמעון אהרן הכהן שי' ראזענפעלד, שמסר לידינו רשימה זו מעזבון זקנו

(* בזמן שכתב רבינו רשימה זו, שהה בבית הרב סימפסאן (ראה 'מכתבי הרי"ף' (ברוקלין, תשע"ח) חוברת א', ע' 249 ואילך. ושי'.

דער טאג פון [=הוא] יום המִשְׁפָּט³, אַלע װעהרין גִּימְשָׁפֵט אין דעם טעג⁴ [=הכל נשפטים ביום הזה]. וער⁵ עס זאהל לעבין און ועהר חלילה פארקערט [=מי יחיה, ומי חס-ושלום להיפך]. ועהר עס זאהל וערין ראף און וער עס זאהל וערין אָרעם [=מי יֵעָשֶׂר ומי יֵעָנִי], ועהר עס זאהל בעגלייקט וערין מיט קינדער און גוטע קינדער [=מי יזכה לבנים, ובנים טובים], און ועהר חלילה אומגיקערט [=ומי חלילה להיפך]. ועהר עס זאהל האבין א גליקליכין זאהר [=למי תהיה שנה מאושרת]. און א גוטע גיזונטע עלטער און פיהל פארגעניגין [=זקנה טובה ובריאה, והרבה נחת]. אין דער צאייט זאס קומען אלע מקטרגים⁶, [=פִּשְׁבָּאִים כֹּל הַמְקַטְרָגִים] רחמנא-לצלן, און רעכענען אויס יעדערין'ס זינד [=ומפִּרְטִים אֶת חַטָּאֵי כֹל אֶחָד]. און מאנען אז מ'א זאהל זיי בעשטראפין מיט פערשידענע שטריינגע שטראפין [=ותובעים להעניש אותם עם כֹּל-מיני עֲנָשִׁים קָשִׁים]. יעמולט דארפמען האבין פארטיידיגער [=אזי צריכים שיהיו פִּרְקָלִיטִים]. און דיא פארטיידיקער זאיינען [=והפִּרְקָלִיטִים הם:] תשובה און מעשים טובים.

3) ראה ראש-השנה ח, סע"א. שם טז, א-ב. מקומות שצויינו
 4) כ"ה בגוכתי"ק. ואוצ"ל: טאג.
 5) ע"פ פיוט "ונתנה תוקף" דר"ה ויוהכ"פ.
 6) ראה איוב א, ו ובתרגום ופירש"י שם. זוהר ח"ג רלא, א (ברע"מ). ערה, א (ברע"מ). וראה אוה"ת עה"פ איוב שם (ח"א ע' תרנא). שה"ש ח"א, ע' קפח. ס"ע ר. ח"ג ע' תתסו. ע' תתעה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

כאלו שהיו מרוצים להלוות להם הסכום שכותבים ולקבל עבורו ספרים אצלם. הנני חושב שבטח הם עומדים או עמדו בקשורי מסחר עם מוכרי הספרים כאן והם ידועים להם ואם היו פורטים לי בשם עם איזה מהם יכולים לפי השערותם לדבר מזה, אפשר שאז הייתי יכול להועיל להם בזה, והשי"ת יעזר להם בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

ב"ה, כ"ז אייר, ת"ש
 נויארק

אל חברת מניות להוצאת ספרים
 "ראס" בוילנא

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מיום כ"ח אייר, הנני מצטער ממצבם, אבל אין לי היכרות כאן בעולם המסחר של סוחרי הספרים כאן ואינני יכול לדעת אם יש ביניהם

הקשר של בני-ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא - "ואתם הדבקים בה' אלוקיכם", שעל-ידי-זה דווקא "חיים כולכם היום" - הוא על-ידי התורה, "תורת חיים", שעל-ידיה מתקשרים בני-ישראל עם "אלוקים חיים" משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

בונים את המשכן!

פרשת פקודי, המסיימת את ספר שמות, פותחת בפסוק "אלה פקודי המשכן, משכן העדת". אבל למה התורה חוזרת פעמים על המלה "משכן", ולא כותבת "אלה פקודי משכן העדת"? מסביר רש"י: "רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבניו, על עונותיהם של ישראל" - התורה כופלת את המלה 'משכן' כרמז לשני בתי המקדש, שנחרבו בגלל העברות שעשו ישראל.

לפי פרוש זה, המלה משכן היא מלשון 'משכון'. כשאדם לונה כסף מאדם אחר, הוא מפקיד בידי משכון, חפץ כלשהו, עד שישב לו את ההלוואה.. כך גם כאן: בגלל עוונות ישראל נטל מאתנו הקדוש ברוך הוא את בית המקדש הראשון כמשכון, ולאחר שנתקפרו העוונות, השיב לנו את בית המקדש השני. וכאשר חטאנו שוב, השם לקח מאתנו כמשכון גם את הבית השני, עד הגאולה השלמה.

אבל מדוע בחרו חכמינו זכרונם לברכה לפרש את כפל המלים "משכן משכן" במשמעות של משכון, ולא מלשון שכינה - 'ושכנתי בתוכם' - שהשם השרה את השכינה שלו בשני בתי המקדש, הראשון והשני?

אלא, דוקא הפרוש של 'משכן' במוכן של 'משכון' מלמד על אהבתו של השם לעם ישראל. כאשר רואים בחרבן בית המקדש ענין של נטילת משכון, פרוש הדבר הוא, שבית המקדש לא אבד וחרב חלילה, אלא הוא נמצא בשלמותו, כשם שמשכון נמצא בשלמותו אצל המלוה. השם רק נטלו מאתנו, אבל בית המקדש עומד שלם ומוכן למעלה כדי לחזור אלינו.

אהבתו הגדולה של השם לעם ישראל נרמזת גם בהמשך דברי רש"י לשני בתי המקדש נחרבו "על עונותיהם של ישראל". הרי בני ישראל חטאו בעגל, ואף על פי כן נתן להם השם אחר כך את המשכן. גם בהמשך, כשבני ישראל חטאו לאחר הקמת בית המקדש, לא מהר השם להחריבו, אלא המתין שנים רבות ו"האריה אף", בתקנה שבני ישראל ישובו בתשובה וישאר המקדש בבנינו.

ומזה יש ללמד הוראה בהתנהגות האדם עם חברו, בעבודה של 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - אף על פי שהשני אינו מתנהג כראוי, עלינו לנסות ולסייע לו בעניני תורה ומצוות, בעשית ה'משכן' הפרטי בתוך נפשו. להפך, דוקא בגלל מצבו זה צריכה לשאף לקרב אותו, וזו ההקנה לבנין בית המקדש השלישי על ידי משיח צדקנו.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך יא, עמוד 175. מתוך 'שמטא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת פקודי

~ נקודות משיחות קודש ~

משפן העדות (לח, כא)

עדות לישראל שומר להם הקב"ה על מעשה העגל (רש"י)
היינו שהמשפן מכפר על חטא העגל ושולל אותו. ויש
לבאר, דהנה משמעות המשפן היא, שיהודי עושה מדברי
הרשות שלו 'מקדש' להקב"ה, ועבודה זו באה מהפנה
ש"אין עוד מלבדו", והעולם ומלואו אינו אלא "הארה וכת
אלקי". והפנה ואמונה זו - היא הנגוד המחלט של חטא
העגל, שפן 'עבודה זרה' אין פרושה כפירה בה' דוקא, אלא
גם המחשבה שליש 'דבר' פלשהו מלבד ה'.

(לקוטי שיחות, כרך ג', עמ' 931)

שני ב' ויעש את האפד זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזור: ג' וירקעו את פחי
זהב וקצין פתילם לעשות בתוך התכלת
ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך
השש מעשה חשב: ה' פתפת עשורלו חכרת
על-שני כתיב קצוותיו קרי קצותיו חפר: ה' וחשב
אפדתו אשר עליו ממנו הוא כמעשהו זהב
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזור כאשר
צוה יהוה את משה: ס' ויעשו את-אבני
השהם מסכת משבצת זהב מפתחת פתוחי
חותרם על-שמות בני ישראל: וישם אתם על
פתפת האפד אבני זפרון לבני ישראל כאשר
צוה יהוה את משה: פ' ויעש את-החשן
מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזור: ט' רבוע היה כפול
עשו את-החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול:
י' ומלאו-כו ארבעה טורי אבן טור אדם פטרדה
וברקת הטור האחד: יא' והטור השני נפד ספור
ויהלם: יב' והטור השלישי לשם שבו ואחלמה:
יג' והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסכת
משבצת זהב במלאתם: יד' והאבנים על-שמות

לח כ' אלה פקודי המשפן משפן העדת אשר
פקד על-פי משה עבדת הלוים ביד איתמר
בן-אהרן הכהן: כ' ובצלאל בן-אורי בן-חור
למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה
את-משה: כ' ואתו אהליאב בן-אחיסמן
למטה-דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן
ובתולעת השני ובשש: ס' כ' כל-הזהב
העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי |
זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות
ושלשים שקל בשקל הקדש: כ' וכסף פקודי
העדה מאת כפר ואלף ושבע מאות וחמשה
ושבעים שקל בשקל הקדש: כ' בקע לגלגלת
מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר
על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה ליש-
מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמשים: כ' ויהי מאת כפר הפסף לצקת את
אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים
למאת הכפר כפר לאדן: כ' ואת-האלף
ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום
לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם:
כ' ונחשת התנופה שבעים כפר ואלפים
וארבע-מאות שקל: כ' ויעש בה את-אדני פתח
אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת-מכפר
הנחשת אשר-לו ואת כל-בלי המזבח: כ' ואת-
אדני החצר סביב ואת-אדני שער החצר ואת
כל-יתרת המשפן ואת-כל-יתרת החצר סביב:
ל' « ומן-התכלת והארגמן ותולעת השני
עשו בגדי-שרד לשרת בקדש ויעשו את-בגדי
הקדש אשר לאהרן כאשר צוה יהוה את-
משה: פ'

אֶת־מִשָּׁה: ם וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּתַח שֶׁשׁ מַעֲשֵׂה אַרְגָּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: ם וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֶׁשׁ וְאֶת־פְּאָרְי הַמִּגְבָּעַת שֶׁשׁ וְאֶת־מִכְנָסֵי הַבָּד שֶׁשׁ מְשֹׁרֵר: ם וְאֶת־הָאֲבָנִים שֶׁשׁ מְשֹׁרֵר וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֶקֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה: ם וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיצִין נְזוּר־הַקֹּדֶשׁ זֶהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: ם וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת לְתַת־עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה: ם וַתִּכְלַל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁפַּן אֶהָל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה בֶּן עֶשׂוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֵת הָאֲבָנִים שֶׁשׁ מְשֹׁרֵר וְתִכְלַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט)

(כט)

צָמָר (תְּכֵלֶת אַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי) וּפְשֵׁתָן (שֶׁשׁ) הֵם חֲסֵד וְגִבּוּרָה, שְׁנֵי הַפָּסִים, וְלִכְן אֵין חֲבוּרֵן עוֹלָה יָפָה. אֲבָל בְּמִקּוֹם שֶׁל גְּלוּי אֹרֶז נַעֲלָה אֶפְשֶׁר לְחַבֵּר אוֹתָם, כִּי שְׁנֵיהֶם מִתְבַּטְּלִים בְּפָנֵי הָאֹרֶז, וְכִמּוֹ בְּטוֹל שָׂרֵי הַמְּלָךְ כְּשֶׁעוֹמְדִים לְפָנֵי הַמְּלָךְ. וְלִכְן בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁם הָאִיר אֹרֶז נַעֲלָה, אֵין אֶסוּר שֶׁעֲטָנוּ. וְזֶה הִיָּה בְּאֲבָנֵי בְּרָקָא, שֶׁעֲנִינוּ "הַכּוֹן לְקִרְאָת אֱלֹקֵיךָ יִשְׂרָאֵל", הַהֲכָנָה לְעַמּוֹד לְפָנֵי הַמְּלָךְ.

(לקוטי שיחות, כרך לו, עמ' 159)

רְבִיעִי: ם וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁפָּן אֶל־מִשָּׁה אֶת־הָאֶהָל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו כְּרִשְׁוֹ כְּתִיב בְּרִיחוּ קְרִי בְּרִיחוּ וְעַמְדוֹ וְאֶדְנָיו: ם וְאֶת־מִכְסָּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסָּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָד: ם אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת הַפְּרֹת: ם אֶת־הַשְּׁלַחַן אֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: ם אֶת־הַמְּנִרָה הַפְּהוּרָה אֶת־נִרְתִיהָ נִרְת הַמְּעֻרְכָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיהָ וְאֶת שְׁמֹן הַמְּאֹרֶ: ם וְאֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קַמֶּרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסָד פֶּתַח הָאֶהָל: ם אֶת א מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שְׁתִּים עֲשָׂרָה עַל־שְׁמוֹתֵם פִּתּוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנַיִם עָשָׂר שָׁבֵט: ם וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זֶהָב טָהוֹר: ם וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זֶהָב וּשְׁתֵּי טַבָּעוֹת זֶהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: ם וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת הַזֶּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: ם וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתוֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כַּתְּפֵת הָאֶפֶד אֶל־מוֹל פָּנָיו: ם וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זֶהָב וַיִּשְׂמוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד בֵּיתָה: ם וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זֶהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כַתְּפֵת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לְעַמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד: ם וַיִּרְפְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעוֹתָיו אֶל־טַבָּעוֹת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיֵּת עַל־חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד (לט, כא)

הָאֶפֶד – שׁ"חוגר אותו מאחוריו .. ומגיע עד עקביו", שֶׁדָּף לְחַלֵּק הַכִּי נִמּוּדָף וְהַכִּי חִיצוֹנִי שְׁבָאָדָם, וְאֵלוֹ הַחֹשֶׁן – שׁ"תְּלוּי . . על לבו מלפניו", שֶׁדָּף לְחַלֵּק הַכִּי נַעֲלָה וְהַכִּי פְּנִימִי שָׁבוּ ("מִלְּפָנָיו" גַּם מִלְּשׁוֹן פְּנִימִיּוֹת, פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב). זֶהוּ וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד – גַּם הַדְּבָרִים הַכִּי נִמּוּדָם וְהַכִּי חִיצוֹנִיִּים שְׁבָאָדָם, צְרִיכִים לְהִיּוֹת מִחְבְּרִים לְדְבָרִים הַכִּי נַעֲלִים וְהַכִּי פְּנִימִיִּים שָׁבוּ.

(ספר השיחות תשמ"ח, כרך א עמ' 314)

שְׁלִישִׁי: ם וַיַּעֲשׂוּ אֶת־מַעֲלֵי הָאֶפֶד מַעֲשֵׂה אַרְגָּ כָּלִיל תְּכֵלֶת: ם וּפְּהִי־הַמַּעֲלֵל בְּתוֹכּוֹ כְּפִי תַחְרָא שְׁפָה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע: ם וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲלֵל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֹׁרֵר: ם וַיַּעֲשׂוּ פַעְמָנֵי זֶהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעְמָנִים בְּתוֹד הַרְמָנִים עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲלֵל סָבִיב בְּתוֹד הַרְמָנִים: ם פַּעְמָן וְרִמּוֹן פַּעְמָן וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמַּעֲלֵל סָבִיב לְשֵׁרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

מ את קלעי החצר את־עמדיה ואת־אדניה
 ואת־המסך לשער החצר את־מיתריו ויתדתיה
 ואת פל־בלי עבדת המשפן לאהל מועד:
 מא את־בגדי השרד לשרת בקדש את־בגדי
 הקדש לאהרן הפהן ואת־בגדי בגיו לכהן:
 מב ככל אשר־צוה יהוה את־משה בן עשו בני
 ישראל את פל־העבדה: ^{מג} וירא משה את־פל־
 המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יהוה בן
 עשו ויברך אתם משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויביאו את המשפן אל משה (לט, לג)

נראה במקימו, והוא נזקף וקם מאליו (רש"י)

יש לשאל, מדוע היתה הקמת המשפן בדרך זו. ויש
 לומר, דהנה במשך שבעת ימי המלואים נעשתה עבודת
 המשפן מכחם של בני ישראל, בדרך 'אתערותא דלתמא'.
 ואף שבעבודה זו יש חביבות מיוחדת, אין בכחה להביא את
 השראת השכינה לעולם; לזה יש צורך בפעלה הבאה מכחו
 של הקב"ה, בדרך 'אתערותא דלעילא'.

(לקוטי שיחות, כרך יא, עמ' 183)

חמישי **ז** וידבר יהוה אלי־משה לאמר:
 ב ביום־החדש הראשון באחד לחדש תקים
 את־משפן אהל מועד: ג ושמת שם את ארון
 העדות וסכת עליה־ארן את־הפרכת: ד והבאת
 את־השלחן וערכת את־ערפו והבאת את־
 המנרה והעלית את־נרתיה: ה ונתתה את־מזבח
 הזהב לקמרת לפני ארון העדת ושמת את־
 מסך הפתח למשפן: ו ונתתה את מזבח העלה
 לפני פתח משפן אהל־מועד: ז ונתת את־הכִּיֹּר
 בין־אהל מועד ובין המזבח ונתת שם מים:
 ח ושמת את־החצר סביב ונתת את־מסך שער
 החצר: ט ולקחת את־שמן המשחה ומשחת
 את־המשפן ואת־פל־אשר־בו וקדשת אתו
 ואת־פל־בליו ותיה קדש: י ומשחת את־מזבח
 העלה ואת־פל־בליו וקדשת את־המזבח ותיה

המזבח קדש קדשים: ^א ומשחת את־הכִּיֹּר
 ואת־בגיו וקדשת אתו: ^ב והקרכת את־אהרן
 ואת־בגיו אל־פתח אהל מועד ורחצת אתם
 במים: ^ג והלבשת את־אהרן את בגדי הקדש
 ומשחת אתו וקדשת אתו וכתן לוי: ^ד ואת־בגיו
 תקריב והלבשת אתם פתנת: ^ה ומשחת אתם
 כאשר משחת את־אביהם וכתנו לוי ותיתה
 להיות להם משחתם לכהנת עולם לדורתם:
^ו ויעש משה ככל אשר צוה יהוה אתו בן
 עשה: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

והלבשת את אהרן את בגדי הקדש . . ואת בגיו . . פתנת

(מ, יגיד)

עבודתו של אהרן ביום השמיני למלואים, פעלה את
 שלמות מציאות ה'משפן' (ושכנתי בתוכם), וכפי שכתב
 רש"י (שמיני ט, כג) שעל־ידי קרבנותיו ועבודתו נפעלה
 השראת השכינה. ויש לומר, שלכן היתה צריף להיות כל
 התכנה לעבודה זו, היינו הלבשת כל "בגדי הקדש" (לא רק
 הפתנת), על־ידי משה, כי הוא זה שעושה את המשפן (ראה
 רש"י לעיל לט, לג: ומשה העמידו).

(לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 294)

ששי ^א ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד
 לחדש הוקם המשפן: ^ב ויקם משה את־
 המשפן ויתן את־אדניו וישם את־קרשיו ויתן
 את־בריחיו ויקם את־עמודיו: ^ג ויפרש את־
 האהל על־המשפן וישם את־מכסה האהל
 עליו מלמעלה כאשר צוה יהוה את־משה: **ס**
^ד ויקח ויתן את־העדת אל־הארן וישם את־
 הבדים על־הארן ויתן את־הכפפרת על־הארן
 מלמעלה: ^ה ויבא את־הארן אל־המשפן וישם
 את פרכת המסך ויסד על ארון העדות כאשר
 צוה יהוה את־משה: **ס** ^ו ויתן את־השלחן
 באהל מועד על ירך המשפן צפנה מחוץ
 לפרכת: ^ז ויערך עליו ערוך לחם לפני יהוה
 כאשר צוה יהוה את־משה: **ס** ^ח וישם

חצי קריש

ויתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתייכון וכיומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירין בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

ובהעלות הענן . . יסעו בני ישראל (מ, לו)

בסיום פרשתנו, העוסקת בהשראת השכינה במשכן, מספר על מסעות המשכן, היינו הסתלקות השכינה, ענן ה' ויש לבאר, דהנה תכלית המשכן היא עשית "דירה לו יתברך בתחתונים"; וכונה זו מתבצעת בעקר על-ידי-יה שהמשכן נותן כח, שגם ב'מסע הגלות' (פי המסעות רומזים לברור 'מדבר העמים' בזמן הגלות), שאז אין גלוי שכינה, מבררים את העולם, כך שגם שם מאיר אלקות.

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 475)

מפטיר **יב** א ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן בארץ מצרים לאמור: ה החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ה דברו אל-כל-עדת ישראל לאמור בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש ששה לבית-אבת ששה לבית: וואם-ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על-הששה: ה ששה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים: ולקחו מן-ההם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו אתו בהם: ה ואכלו את-הבשר בלילה הזה

את-המנרה באהל מועד נכח השלחן על ירך המשכן נגבה: ה ויעל הנרת לפני יהוה כאשר צוה יהוה את-משה: ה וישם את-מזבח הזהב באהל מועד לפני הפרכת: ה ויקטר עליו קמח סמים כאשר צוה יהוה את-משה: ה

~ נקודות משיחות קודש ~

ויתן את אדניו (מ, יח)

קרישים - רומזים לכחות הפנימיים, שכל ומדות. יריעות - רומזים לכחות המקיפים, תענוג ורצון. אדנים - רומזים לבטול, שהוא דרגה פחותה יותר מן העבודות הפרטיות האמורות, אבל הוא יסודם. ולכן היו האדנים החלק הנמוך ביותר שבמשכן, אך היו יסוד המשכן שלו, גם של הקרישים והיריעות. ואף התחלת עבודת היום היא הודאה ובטול - "מודה אני" ו"הודו".

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 165)

שביעי ה וישם את-מסך הפתח למשכן: ה ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל-מועד ויעל עליו את-העלה ואת-המנחה כאשר צוה יהוה את-משה: ה וישם את-הכפור בין-אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה: ה ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את-ידיהם ואת רגליהם: ה בבאם אל-אהל מועד ובקרבתם אל-המזבח ירחצו כאשר צוה יהוה את-משה: ה ויקם את-החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את-מסך שער החצר ויכל משה את-המלאכה: פ ה ויכם הענן את-אהל מועד וכבוד יהוה מלא את-המשכן: ה ולא-יכל משה לבוא אל-אהל מועד כיישכן עליו הענן וכבוד יהוה מלא את-המשכן: ה ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: ה ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד-יום העלתו: ה כי ענן יהוה על-המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל-בית-ישראל בכל-מסעיהם:

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן. *

חזק חזק ונתחזק

צִלִּי־אֵשׁ וּמִצֹּת עַל־מְרִים יֹאכְלֶהוּ: ^ט אֵל־
 תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זֶה וּבִשְׁל מִבִּשְׁל בַּמִּים כִּי
 אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־פְּרָעֵיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:
 וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עַד־
 בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: ^י וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ
 מִתְנִיכֶם חֲגֹרִים נְעֻלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם
 בְּיַדְכֶם וְאִכְלַתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
 וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי
 כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
 וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
 וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבְּתִימִם אֲשֶׁר אַתֶּם
 שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיֶה
 בְּכֶם נִגְף לְמִשְׁחִית בְּהַכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחִגְתֶּם אֹתוֹ חֹג
 לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תִּחְגְּלוּ: ^{יא} שִׁבְעַת
 יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֵךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
 שָׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | פֶּלֶאֱכֹל חֲמִץ וְנִכְרְתָהּ
 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי: ^{יב} וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּלֶאֱכֹל
 לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא
 לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ^{יג} וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי
 בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
 לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם: ^{יד} בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם
 הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְב: ^{טו} שִׁבְעַת יָמִים
 שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֵיכֶם כִּי | פֶּלֶאֱכֹל מִחֲמַצַּת
 וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר
 וּבְאֹזֶרַח הָאֶרֶץ: ^{טז} פֶּלֶאֱכֹל מִחֲמַצַּת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל
 מוֹשְׁבֵתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: ^{יז} פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ, מִתְנִיכֶם חֲגֹרִים, נְעֻלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם,
 וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם (יב, יא)
 חֲמִץ שֶׁל אָדָם מִתְחַלְקִים, בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, לְשִׁלוּשָׁה סוּגִים:
 הָאָדָם עֲצָמוֹ, קִשְׁרָיו עִם סְבִיבָתוֹ הַקְּרוּבָה, קִשְׁרָיו עִם
 הַסְּבִיבָה הַרְחוקָה.
 שְׁלוּשָׁה חֲלָקִים אֵלּוּ נִרְמָזִים בְּשִׁלְשַׁת הַפְּרָטִים הָאֲמֹרִים
 – "מִתְנִיכֶם", "נְעֻלֵיכֶם", "מִקְלַכֶּם":
 "מִתְנִיכֶם" – אָדָם צָרִיף לְהַגִּיעַ לְחֵרוֹת בְּכָל הַקְּשׁוּר
 בּוֹ־עֲצָמוֹ. חֵרוֹת זֶה נִרְמָזוֹת בְּ"מִתְנִיכֶם", שָׁכֵן הַמְּתַנֵּים הֵם
 דָּבָר הַמְּעַמֵּד אֶת כָּל הַגּוֹפֵף עִם הָרֹאשׁ הַנֶּצֶב וְעוֹמֵד עֲלֵיהֶם.
 "נְעֻלֵיכֶם" – עַל הָאָדָם לְעֻזּוֹר וּלְסִיעֵ לְאֲנָשִׁים שְׂאֵתָם הוּא
 בָּא בְּמַגֵּעַ. וּבִאֲפֹן כָּלֵל יוֹתֵר – לְהַכְנִים אֲלֻקוֹת וּקְדוּשָׁה בְּכָל
 סְבִיבָתוֹ. עֲנִין זֶה נִרְמָז בְּ"נְעֻלֵיכֶם", שְׁהָרִי עַל־יַדֵּי הַרְגֵל בָּא
 הָאָדָם בְּמַגֵּעַ עִם הָאָדָמָה.
 "מִקְלַכֶּם" – אָדָם חָיֵב לְהִשְׁפִּיעַ גַּם עַל הַחֲלָק בְּעוֹלָם
 שְׂרָחוֹק מִמֶּנּוּ, שְׂאִינוֹ מְסַגֵּל לְהַגִּיעַ אֵלָיו, שְׁהָרִי חָיֵב אָדָם
 לֹמַר בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם". דָּבָר זֶה נִרְמָז בְּ"מִקְלַ", שָׁכֵן
 אָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִקְלַ כְּדִי לְהַגִּיעַ לְדָבָר שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְהַגִּיעַ
 אֵלָיו בְּיָדוֹ.

(מכתב־כללי י"א בניסן תשמ"ו - מתוך 'התקשורת')

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הוּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נְעָם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:
 מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

[ב]הפטרות שבת פרשת החודש, אמר [כ"ק אדמו"ר שליט"א גם הפסוקים] "כל העם - מאחותיו", "אבל אין זה אלא ענין פרטי . . ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [רק] "כה - תמיד". (רשימות היומן תש"ב, עמ' תמו)

(פסוקים מזיז) "צריכים לומר [להתחיל ההפטרה בפסוק יח] כה".

מֵהַ כֹּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל: זֶה וְעַל־הַנְּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻחוֹת כְּכֹל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

<p>שי למורא</p> <p>טז) לְנִשְׂיָא בְּיִשְׂרָאֵל, הַתְּרוּמָה הַזֹּאת הַאֲמִירָה לְמַעַלָּה (שְׁנוֹפֵר שָׁם עַל דָּבַר הַפְּרִשַׁת תְּרוּמַת וּמַעֲשֵׂרוֹת) הִיא חוֹבַת כָּל הָעָם, וְגַם הַנְּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל גַּם עָלָיו לָמַת אֶת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת. יז) וְעַל הַנְּשִׂיא יִהְיֶה וְגו', מִלְּבַד הַתְּרוּמָה, וְיִהְיֶה עוֹד עַל הַנְּשִׂיא לְהַבִּיא הַקְּרָבָנוֹת שְׁמוֹכֵר כָּאֵן. הוּא יַעֲשֶׂה וְגו', כְּלוּמַר, מִשְׁלֹו יָבִיא אֶת כָּל אֱלֹהֵי יח) בְּרִאשׁוֹן,</p>	<p>עטרת מרים</p> <p>טז) כֹּל הָעָם הָאָרֶץ כּוֹלֵם יִהְיוּ חַיִּבִּים לָמַת אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת וְאֵף לְנִשְׂיָא עַל הַנְּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל עָלָיו לָמַת הַתְּרוּמָה הַזֹּאת: ז' וְעַל־הַנְּשִׂיא יִהְיֶה מִלְּבַד הַתְּרוּמָה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ הַבָּאִים בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻחוֹת כְּכֹל־מוֹעֲדֵי כָּל הַיָּמִים שֶׁהֵם נִעְדָּרִים וּמִתְאַפְּסִים בֵּית יִשְׂרָאֵל לְבֹא אֶת הַמִּקְדָּשׁ הוּא יַעֲשֶׂה מִשְׁלֹו יָבִיא אֶת־הַחֲטָאֹת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: יח) כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יִהְיֶה בְּרִאשׁוֹן בַּחֲדָשׁ הַרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶוֹב־בָּקָר תְּמִים וְחֲטָאֹת וְחֲטָאֹת תִּטְהַר אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבַּח וְעַל מִזְבֹּחַת שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַחֲדָשׁ, וְכֵן תַּחַנֵּף בְּקָרְבָּנוֹת כָּל מִשְׁדֵּ שְׁבַעֲהָ יָמִים. מֵאִישׁ שֹׁנֵה וּמִפְּתֵי וּכְפָרְתָם אֶת הַבַּיִת, הַתְּקָרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ יְבֹאוּ לְהַסִּיר הָעוֹן מֵאִישׁ שֹׁנֵה אֲנָשִׁים: כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה וְכֵן תַּחַנֵּף</p>
<p>הפטרות פרשת החודש לקריאה בציבור</p> <p>ולשמו"ת ביחזקאל פרק מה</p> <p>יה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יִהְיֶה בְּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶוֹב־בָּקָר תְּמִים וְחֲטָאֹת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבַּח וְעַל מִזְבֹּחַת שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַחֲדָשׁ מֵאִישׁ</p>	<p>הפטרות פרשת החודש לקריאה בציבור</p> <p>ולשמו"ת ביחזקאל פרק מה</p> <p>יה כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יִהְיֶה בְּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ תִּקַּח פֶּרֶוֹב־בָּקָר תְּמִים וְחֲטָאֹת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבֹּחַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבַּח וְעַל מִזְבֹּחַת שְׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית: כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁבְּעָה בַחֲדָשׁ מֵאִישׁ</p>

ומפתי שנקנס למקדש במקום שאין לו רשות להקנס. כא) שבעות ימים, שבעת ימים. ונקרא "שבעות" על שם שפתחולים ממנו לספר שבעה שבועות. כב) ועשה הנשיא, שביא משלו. ביום ההוא, בארבעה עשר בניסן. והתקבצו האלו הם קרבנות מלוואים, והם מלבד הקרבנות הראויים להקריב בהגה

הקרבנות בשבעה בחדש יקריב שנית פר חטאת ויחטא ממנו כמו בפר הראשון מאיש שנה ונכנס בשנת הוראה במקדש במקום האסור לו ומפתי או נכנס ממנו חסרון ויעקב וכפרתם וכשני פרים אלה תכפרו את־הקבית: כא בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם זמן שחיטת

כה) בשביעי, בחדש השביעי, החדש השני. א) שער החצר הפנימית, שער עזרת ישראל. וביום החדש, בראש חדש. ב) ועמד על מזוזה השער, משני צדי שער החיכל היו שני פשפשים (= שערים קטנים). והנשיא עומד בפשפש הדרומי של שער החיכל. ד) ביום השבת ששה כבשים וגו', קרבנות של ימי מלוואים הם. ה) ממת ידו, כפי הרחבת ידו ונדבת לבבו. ו) ובבוא הנשיא, כשיבוא הנשיא בשבת או בראש חדש. דרך אולם השער יבוא וגו', באותו שער שבא בו, באותו שער יצא, ואינו צריך להקריב את העורה כפי הנאמר בפסוק שאחר זה לענין המועדים. י) והנשיא בתוכם, כמועדים גם הנשיא צריך להקריב את העורה ולצאת בשער שלא נכנס דרכו, ולא יכנס דרך השער המזרחי שאין שער בנגדו בעורה. יב) וכי יעשה הנשיא נדבה, בששת ימי המעשה. יד) לרם את הפלגה, לרסם את הפלגה בשמן. נא) ויבא שלמה וגו', כי את כל הבנו ואת כליו עשה שלמה משלו ממה שקבץ הוא. א) נשיאי האבות, שהם הנשיאים. וכפל הלשון לתוספת באור. ב) בנח האתנים, חדש תשרי נקרא "נח האתנים" מלשון איתן ותוק, על שם שבהחדש תשרי הם המועדים היחיד חזקים ומישרים את האדם אל השלמות. בהג, בתג הפסות. ד) ואת אהל מועד, אהל מועד שעשה משה. והיה בנבעון, ומשם

שנה ומפתי וכפרתם את־הבית:

כא בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח חג שבעות ימים

מצות יאכל: כב ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל־עם הארץ פר חטאת:

כג ושבעת ימי־החג יעשה עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הימים

וחטאת שעיר עזים ליום: כד ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן היזן לאיפה: כה בשביעי עשר יום לחדש בהג יעשה כאלה יביא קרבנות מלוואים כל שבעת הימים כחטאת בעלה וכמנחה וכשמן כל אלה יביא בסבות כמספר האמור בפסח: א כה־אמר אדני יהוה

שער החצר הפנימית הפנה קדים שער המזרחי של עזרת אנשים, יהיה סגור ששת ימי המעשה לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול לא העם ולא הנשיא. וביום השבת יפתח וביום החדש בראש חדש יפתח כי אז היו רגילין לבוא להשתחוות לה' מול פתח החיכל ובית קדש הקדשים: ב ובא הנשיא דרך אולם השער לעמוד על קרבנות החינוך כחויץ לעורה בלומר יכנס בדרך שער מזרחי שהוא משמש בניסח ויצאה ועמד על־מזוזה השער בפשפש (פתח קטן*) הדרומי משער החיכל ועשו הבהנים בהיותו עומד שם את־עולתו ואת־שלמיו והשתחוה על־מפתן השער ויצא והשער לא־יסגר

ג והשתחוה עם־הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: ד והעלה אשר־יקרב הנשיא

פר השער ויצא והשער הפתח לא יסגר כי והשתחוה עם־הארץ מול החיכל דרך פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: ד והעלה אשר־יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת במשך זמן ימי המלוואים ששה כבשים תמימם

הפסח חג שבעות שבעת ימים שבהם מצות יאכל: כב חויץ מקרבנות היום כפי תורת משה ועשה הנשיא ביום ההוא קרבנות שיהיו חרותא שעה, לכפר בעדו ובעד כל־עם הארץ פר חטאת: כג ושבעת ימי־החג יעשה הנשיא משלו עולה ליהוה שבעת פרים ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הימים לכל יום משבעת הימים שבעה פרים וחטאת שעיר עזים ליום לחינוך: כד ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן היזן שם מדה לאיפה כל זה הוא מצוה לשעה בעבור החינוך לכה: כה בשביעי בחדש תשרי בחמשה עשר יום לחדש בהג יעשה כאלה יביא קרבנות מלוואים כל שבעת הימים כחטאת בעלה וכמנחה וכשמן כל אלה יביא בסבות כמספר האמור בפסח: א כה־אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים שער המזרחי של עזרת אנשים, יהיה סגור ששת ימי המעשה לפי שלא יהיו רגילין לבוא לבית המקדש בימות החול לא העם ולא הנשיא. וביום השבת יפתח וביום החדש בראש חדש יפתח כי אז היו רגילין לבוא להשתחוות לה' מול פתח החיכל ובית קדש הקדשים: ב ובא הנשיא דרך אולם השער לעמוד על קרבנות החינוך כחויץ לעורה בלומר יכנס בדרך שער מזרחי שהוא משמש בניסח ויצאה ועמד על־מזוזה השער בפשפש (פתח קטן*) הדרומי משער החיכל ועשו הבהנים בהיותו עומד שם את־עולתו ואת־שלמיו והשתחוה על־מפתן השער

פר השער ויצא והשער הפתח לא יסגר כי והשתחוה עם־הארץ מול החיכל דרך פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: ד והעלה אשר־יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת במשך זמן ימי המלוואים ששה כבשים תמימם

וְאֵיל תְּמִים מְלֻבָּד הַקְּרֻבּוֹת שְׂצוּתָהּ הַתּוֹרָה הַבָּאִים חֻכָּה לְיוֹם: הַ וּמִנְחָה
אֵיפָה לְאֵיל וּלְכַבְשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ כִּי נִתְּנָה יָדוֹ וְנִדְבַת לְכַבּוֹ וְשִׁמֹן
הָיָה לְאֵיפָה: וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בְּיָדְךָ תְּמִימָם כִּמוֹ תְּמִים וְשֵׁשֶׁת
כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימָם יְהוּ: ז וְאֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה

הַעֲלוּהוּ וְהַכְנִיסוּהוּ בְּאֻצְרוֹת בֵּית ה' בְּעֲלִיּוֹת אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ לְהִקְלֹל וּלְדַבֵּר: (ו) אֵל
תַּחַת כַּנְּפֵי הַקְּרֻבִים, כְּרֻבִים שְׂעֵשָׂה שְׁלֹמֹה עֹמְדִים עַל רִגְלֵהֶם בְּפָרְקָע,
וְאֵין אֵלּוּ הַקְּרֻבִים שֶׁל הַכְּפֹרֶת שֶׁעַל הָאֲרוֹן: (ז) וְכִסְפוֹ, מִלִּישׁוֹן כִּכְרֹ: (ח) וְלֹא
יֵרְאוּ הַחוֹצְצָה, כִּי הָיָה רַק הַחֲקִים בְּפָרְקָתָהּ. עַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַד הַיּוֹם שֶׁנִּגְזַר

יֵאֻשְׁרֵהוּ הַמֶּלֶךְ אֶת הָאֲרוֹן בְּמַעְרַה שְׁבִיעֵת
הַבַּיִת: (יב) אָמַר לְשִׁבְנָה בְּעָרְפֶל,
וְהִקְוֹ אָמַר, "כִּי בְּעֵינַי אֶרְאֶה עַל
הַכְּפֹרֶת" (ויקרא טו.ג). (יג) בֵּית זָבֵל,
בֵּית קְבִיעוֹת. כִּכּוֹן לְשִׁבְחֶךָ
עוֹלָמִים, כִּי מַעֲבִישׁוּ לֹא תִשְׁרַח
הַשְׂכִּינָה בְּמִקוֹם אַחֵר: (טו) וּבִידוֹ
מִלֵּא, בְּכַת יָדוֹ הַשְּׁלִים דְּבָרוֹ.

לִיהוֹה בְּיוֹם הַשְּׂבִיט שְׂשֵׂה כִבְשִׁים
תְּמִימָם וְאֵיל תְּמִים: הַ וּמִנְחָה אֵיפָה
לְאֵיל וּלְכַבְשִׁים מִנְחָה מִתַּת יָדוֹ וְשִׁמֹן
הָיָה לְאֵיפָה: וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בְּיָדְךָ
תְּמִימָם וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׁים וְאֵיל תְּמִימָם

יְהוּ: ז וְאֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וּלְכַבְשִׁים כַּאֲשֶׁר
תִּשְׁיֹג יָדוֹ וְשִׁמֹן הָיָה לְאֵיפָה: הַ וּבִבּוֹא הַנְּשִׂיא הֶרְדֵּךְ אוֹלָם
הַשְּׂעִר יָבֹא וּבְדַרְבּוֹ יֵצֵא: ט וּבִבּוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדֵי הַבָּא דֶּרֶךְ שְׂעִר צָפוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׂעִר
נֹגֵב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שְׂעִר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׂעִר צָפוֹנָה לֹא יֵשׁוּב
דֶּרֶךְ הַשְּׂעִר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ יֵצֵא: י וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכֶם
בְּבוֹאֵם יָבֹא וּבִצְאתֶם יֵצְאוּ: יא וּבַחֲגִים וּבְמוֹעֲדֵי תְהִיָּה
הַמִּנְחָה אֵיפָה לְפָר וְאֵיפָה לְאֵיל וּלְכַבְשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשִׁמֹן
הָיָה לְאֵיפָה: יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא גְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
גְדָבָה לִיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת־הַשְּׂעִר הַפְּנֵה קָדִים וַעֲשֶׂה
אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמוֹ כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשְּׂבִיט וַיֵּצֵא וּסְגַר
אֶת־הַשְּׂעִר אַחֲרָי: יג וְכַבֵּשׂ בְּיָדְךָ תְּמִים תַּעֲשֶׂה
עוֹלָה לְיוֹם לִיהוָה בְּכָר בְּכָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: יד וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה
עָלָיו בְּכָר בְּכָר שְׂשִׂית הָאֵיפָה וְשִׁמֹן שְׁלִישִׁית הָיָה לָרֶם
אֶת־הַפֶּלֶת מִנְחָה לִיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תִּמְיֹד: טו יַעֲשֶׂה אֶת־

מִנְחָה וּלְכַבְשִׁים יָבִיא מִנְחָה
כַּאֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ כִּי הִשְׁתַּן יָדוֹ
וְשִׁמֹן הָיָה לְאֵיפָה: הַ וּבִבּוֹא
הַנְּשִׂיא לְעֹמֹד בְּשַׁעַת הַקְּרֻבָּה
קְרִיבָתוֹ, דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשְּׂעִר בְּשַׁעַר
הַגְּדוֹל יָבֹא וּבְדַרְבּוֹ דֶּרֶךְ הַשְּׂעִר
שָׂא יֵצֵא: ט וּבִבּוֹא עַם־הָאָרֶץ
לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדֵים כִּי אִזְ הַרְחִיב
עַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֵת נִרְאָה בְּעֹרָה,
הַבָּא דֶּרֶךְ שְׂעִר צָפוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת
יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׂעִר נֹגֵב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־
שְׂעִר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שְׂעִר צָפוֹנָה
לֹא יֵשׁוּב דֶּרֶךְ הַשְּׂעִר אֲשֶׁר־בָּא
בּוֹ כִּי נִכְחוּ מִמּוֹל הַמִּקוֹם שָׂא
יֵצֵא: י וְהַנְּשִׂיא גַם בְּתוֹכֶם בְּתוֹךְ
הָעַם וְעִמָּהֶם יֵלֵךְ, בְּבוֹאֵם יָבֹא
עִמָּהֶם וּבִצְאתֶם יֵצְאוּ עִמּוֹ:
יא וּבַחֲגִים חַג הַשְּׂבִיעוֹת
וּבְמוֹעֲדֵים רֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם
הַכְּפוּרִים שֶׁל ק"ץ יָמֵי הַחוּנֹךְ תְהִיָּה
הַמִּנְחָה אֵיפָה לְפָר הָאֶחָד וְאֵיפָה
לְמִנְחָה לְאֵיל הָאֶחָד וּלְכַבְשִׁים כִּי
מִתַּת יָדוֹ נִדְבַת לְכַבּוֹ, שְׂשֵׂה כִבְשִׁים
כִּמוֹ בְּרֵאשׁ הַדֶּשׁ וְשִׁמֹן הָיָה לְאֵיפָה:
יב וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא בְּשַׁעַת יָמֵי
הַמַּעֲשֶׂה גְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים
גְדָבָה לִיהוָה וּפְתַח לוֹ אֶת־
הַשְּׂעִר הַפְּנֵה קָדִים לְבֹא דֶּרֶךְ בוֹ
וַעֲשֶׂה חֲתוּן הַעוֹבֵד אֶת־עֲלָתוֹ
וְאֶת־שְׁלָמוֹ בְּהוֹיֵת הַנְּשִׂיא עוֹמֵד שָׂם
כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשְּׂבִיט
וּבְרֵאשׁ חוֹדֶשׁ וַיֵּצֵא וּסְגַר הַסּוּגַר
אֶת־הַשְּׂעִר מִיַּד אַחֲרָי צֵאתוֹ כִּי
כִּימֵי חַחֹל לֹא יָבֹאוּ הָעַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת

כִּמוֹ בְּשַׁעַת וְרֵאשׁ הַדֶּשׁ: יג מְלֻבָּד הַתְּמִידִים הַקְּרֻבִים יָבִיא עוֹד וְכַבֵּשׂ בְּיָדְךָ תְּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לְיוֹם לִיהוָה בְּכָר בְּכָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי
הַמְּלוּאִים: יד וּמִנְחָה נֹסֵף בְּשִׁבְלֵי הַמְּלוּאִים תַּעֲשֶׂה עָלָיו עַל הַכֶּבֶשׂ בְּכָר בְּכָר שְׂשִׂית הָאֵיפָה וְשִׁמֹן שְׁלִישִׁית הָיָה לָרֶם לְדָבַר אֶת־הַפֶּלֶת
בְּשִׁמֹן הַרְבֵּה, וְהָיָה מִנְחָה לִיהוָה מְלֻבָּד מִנְחָה תְּמִיד הַנּוֹסֵף בְּחוּרָה, כִּי חֲקוֹת עוֹלָם תִּמְיֹד יַעֲשֶׂה אֶת הַכֶּבֶשׂ וְכוּ כִּמוֹ שֶׁצָּאָמַר בְּפָסוּק הַכָּא: טו יַעֲשֶׂה

* (מִסְכַּת מוֹדוֹת) שְׁנֵי בְּשִׁפְטֵי הָיָה לוֹ לְשַׁעַר הַגְּדוֹל אֶחָד בְּדָרוֹם וְאֶחָד בְּצָפוֹן, שֶׁבְּדָרוֹם לֹא נִכְנס בוֹ אָדָם מִעוֹלָם, וְהִתַּח לְעֵתִיד לְבֹא:

עטרת מרים

אֶת־הַכֶּבֶשׂ הַתְּמִיד וְאֶת־הַמִּנְחָה
 וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר כְּגַל בֶּקֶר
 יִקְרְבוּ וְהָיָה עֹלֹת תְּמִיד: מִזֶּה
 אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂיא
 בְּתֵיבוֹ מִתְּנֶה מִנְחָלוֹ לְאִישׁ מִבְּנָיו
 נִחְלָתוֹ הָיָה לְבָנָיו שֶׁל בְּנוֹ תְּהִיָּה
 וְאֵינָה חֲנוּת אֶל הָאָחִים בְּיָבֵל כִּי
 אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה אִם כֵּן מִה לִּי
 בְּתֵיבוֹ מִה לִּי אַחֲרֵי מוֹתוֹ: יוֹ וְכִי־יִתֵּן
 הַנְּשִׂיא מִתְּנֶה מִנְחָלוֹ לְאֶחָד
 מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ לְעַבְדֵּי הַהָאָ
 עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר עַד הַיּוֹבֵל וְשִׁבְתָּ

הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר עֹלֹת תְּמִיד:

"צריכים לומר "כהתמיד" [לסיים ההפטרה כן, בפסוק טו]"

מִזֶּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנְּשִׂיא
 לְבָנָיו תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה: יוֹ וְכִי־יִתֵּן מִתְּנֶה מִנְחָלוֹ לְאֶחָד
 מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשִׁבְתָּ לְנְשִׂיא אֶדְ נִחְלָתוֹ בְּנָיו לָהֶם
 תְּהִיָּה: יח וְלֹא־יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחָלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ
 יִנְחַל אֶת־בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עִמּוֹ אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ: (עד כאן)

ותשוב לנשיא ביובל, אך נחלתו של הנשיא ראו אף לבניו כי להם תהיה נחלת אחרי מות הנשיא, ולא תשאר ביד העבד: יח וְלֹא־יִקַּח הַנְּשִׂיא מִנְחָלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בְּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עִמּוֹ אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

רק לציבור

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחַר הַדָּשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶד: מִכּוֹ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד
 לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְנוּ שָׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יְהִי אִי וּבִינֶךָ
 וּבֵין זְרַעִי וּבֵין זְרַעֲךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:
 נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא
 יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֵא יִכְפֹּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

המולד: היה היום בשעה 7 בבוקר, 46 דקות וחלק אחד. ראש-חודש ניסן, ביום הראשון, הבא עלינו לטובה.

עטרת מרים

נא ותשלם פל-המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא שלמה את-קדשי | מה שהקדיש דוד אביו את-הכסף ואת-הזהב ואת-הכלים נתן באצרות בית יהוה: א אז כאשר נשלמה כל מלאכת הבנין וקהל שלמה את-זקני ישראל ואת-כל-ראשי המפות נשיאי האבות הנשיאים לכל פתי האבות לבני ישראל אל-המלך שלמה ירושלם להעלות את-ארון ברית-יהוה מעיר דוד היא ציון שם העלו דוד כשהביאו מבית עובד אדום: ב ויקהלו אל-המלך שלמה כל-איש ישראל בירח האתנים חודש תשרי בחדג קודם חג הסוכות הוא החדש השביעי: ג ויבאו כל זקני ישראל וישאו הפתנים את-הארון ולא הלזים, כי הכניסוהו לקדש הפרשים: ד ויעלו מונבעון את-ארון יהוה ואת-אהל מועד ואת-כל-כלי הקדש אשר באהל מועד ויעלו אתם הפתנים הארון והלזים את אהל מועד וכליו: ה והמלך שלמה וכל-עדת ישראל הנועדים עליו אתו ללכת עמו לפני הארון מונבחים צאן ובקר אשר לא-יספרו ולא ימנו מרב: ו ויבאו הפתנים את-ארון ברית-יהוה אל-מקומו אל-דביר הבית אל-קדש הפרשים אל-תחת פנפי הפרוכים שעשה שלמה, ועמדו בארץ: ז פי הפרוכים תחלה פרשים בנפים אל-מקום

הפטרה לפרשת פקודי לשמו"ח

במלכים א פרק ז

ז נא ותשלם פל-המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא שלמה את-קדשי | דוד אביו את-הכסף ואת-הזהב ואת-הכלים נתן באצרות בית יהוה: ח א אז ויקהל שלמה את-זקני ישראל ואת-כל-ראשי המפות נשיאי האבות לבני ישראל אל-המלך שלמה ירושלם להעלות את-ארון ברית-יהוה מעיר דוד היא ציון: ב ויקהלו אל-המלך שלמה כל-איש ישראל בירח האתנים בחדג קודם חג הסוכות הוא החדש השביעי: ג ויבאו כל זקני ישראל וישאו הפתנים את-הארון ולא הלזים, כי הכניסוהו לקדש הפרשים: ד ויעלו מונבעון את-ארון יהוה ואת-אהל מועד ואת-כל-כלי הקדש אשר באהל מועד ויעלו אתם הפתנים הארון והלזים את אהל מועד וכליו: ה והמלך שלמה וכל-עדת ישראל הנועדים עליו אתו ללכת עמו לפני הארון מונבחים צאן ובקר אשר לא-יספרו ולא ימנו מרב: ו ויבאו הפתנים את-ארון ברית-יהוה אל-מקומו אל-דביר הבית אל-קדש הפרשים אל-תחת פנפי הפרוכים שעשה שלמה, ועמדו בארץ: ז פי הפרוכים תחלה פרשים בנפים אל-מקום

שי למורא (נא) ויבא שלמה וכו', כי את כל הבנין ואת כליו עשה שלמה משלו ממה שקבץ הוא. א) נשיאי האבות, שהם הנשיאים. וכפל הלשון לתוספת באור. ב) בירח האתנים, חדש תשרי נקרא "ירח האתנים", משלשון איתן וחקוק, על שם שבתדש תשרי הם המועדים היחיד חקוקים ומישרים את האדם אל השלמות. בחדג, פתג הסוכות. ד) ואת אהל מועד, אהל מועד שעשה משה. והנה בנבעון, ומשם העלוהו והכניסוהו באצרות בית ה' בעליות אשר מפעל לחיל ולדביר. ו) אל תחת פנפי הפרוכים, פרוכים שעשה שלמה עומדים על רגליהם בפרקע, ואין אלו הפרוכים של הכפרת שעל הארון. ז) ויסבו, משלשון

הפתנים את-הארון: ד ויעלו את-ארון יהוה ואת-אהל מועד ואת-כל-כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הפתנים והלזים: ה והמלך שלמה וכל-עדת ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מונבחים צאן ובקר אשר לא-יספרו ולא ימנו מרב: ו ויבאו הפתנים את-ארון ברית-יהוה אל-מקומו אל-דביר הבית אל-קדש הפרשים אל-תחת פנפי הפרוכים שעשה שלמה, ועמדו בארץ: ז פי הפרוכים תחלה פרשים בנפים אל-מקום

עמידת הארון והגיע הארון בפנים נמו ויסכו הכרבים בנם על-הארון ועל-כריו מלמעלה: ח ויארכו הכדים ויראו ראשי הכדים מן-הקדש על-פני הדביר בהיותם דוחקין וזולטין בפרוכת, שהיתה מול הפתח, ולא יראו החוצה ויהיו שם באותה הנחה ומצב עד היום הזה

עד אשר נגנו בימי יאשהו: ט אין בארון רק שני לחות האבנים ושכרי לחות והספר תורה וכל מה שכתוב בתורה נכלל בעשרת הדברות אשר הנח שם משה בחרב אשר פרת יהוה עם-בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: יו יהי בצאת הכהנים מן-הקדש אחר שהעמידו שם הארון והענין דעין עשו מלא את-בית יהוה: יא ולא יכלו הכהנים לעמוד בחיל ובעונה לשרת מפני הענין כירמלא כבוד-יהוה הוא הענין שזכר את-בית יהוה: יב אז אמר שלמה בשראה הענין אמר: רואה אני שהשכינה שורה בבית שבגיתי, כי יהוה אמר לשבן בערפל וערפל הוא עב הענין כמו שפאמר (ויקרא טו ב): כי בענין אראה על הפפורת:

יג הואיל ובאה השכינה אם בן בנה בגיית בית זבל לך ולא היה צמל בתם, והוא יתה מכון לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את פניו אל מול העם ויברך את כל-קהל ישראל וכל-קהל ישראל עמד כי אין ושיבה בעונה וכו': טו ויאמר ברוך יהוה אלתי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי שיתן לו בן שכינה בית ויברו הסוכה מלא קים את דברו לאמר: טז מן-היום אשר הוצאתי את עמי את-ישראל ממצרים לא-בתרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בה בית להיות שמי שם

ואבחר בודד להיות על-עמי ישראל שעל דוד באה ההכנה לבחור ביהושלים לבנות בה בית: יז ויהי עם-ללבב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלתי ישראל וזה היה נמנע בימי דוד, כיון שהיו לו מלחמות רבות: יח ויאמר יהוה אל-דוד אבי יען אשר היה עם-ללבבך לבנות בית לשמי המיבת כי היה עם-ללבבך טוב עשית בזה, ולזכות מחשב כי על דוד באה ההכנה לציון עליה ולהכין הכל: יט רק אתה לא תבנה הבית כי אם-בנד היצא מחלציד הוא-יבנה הבית לשמי דוקא: כ ויגם יהוה את-דברו אשר דבר ויאמר דוד אבי ואשב | על-כפא ישראל כאשר דבר יהוה באופן שיש לי מנוחה מן האויבים ואבנה ויבולתי לבנות הבית לשם יהוה אלתי ישראל בבנה לשמה: כא ואשם שם בבית היה מקום לארון אשר-שם לחות של ברית יהוה אשר פרת ח' עם-אבותינו בהוציאו אתם מארץ מצרים:

סכה. ח) ולא יראו החוצה, כי היו רק דוחקים בפרכת. עד היום הזה, עד היום שגנו יאשהו המלך את הארון כמערה שבהר הבית. יב) אמר לשבן בערפל, ותיכן אמר, "כי בענין אראה על הפפורת" (ויקרא טו. ב). יג) בית זבל, בית קבעות. מכון לשבתך עולמים, כי מעשיו לא תשרה השכינה במקום אחר. טו) ויברו מלא, ככה ידו השלים דברו. יח) המיבת כי היה עם ללבבך, טוב עשית בזה, ולזכות תחשב, כי על דוד באה ההכנה לדבר.

בנפים אל-מקום הארון ויסכו הכרבים על-הארון ועל-כריו מלמעלה: ח ויארכו הכדים ויראו ראשי הכדים מן-הקדש על-פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה: ט אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב אשר פרת יהוה עם-בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: יו יהי בצאת הכהנים מן-הקדש והענין מלא את-בית יהוה: יא ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענין כבוד-יהוה את-בית יהוה: יב אז אמר שלמה יהוה אמר לשבן בערפל: יג בנה בגיית בית זבל לך מכון לשבתך עולמים: יד ויסב המלך את-פניו ויברך את כל-קהל ישראל וכל-קהל ישראל עמד: טו ויאמר ברוך יהוה אלתי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ויברו מלא לאמר: טז מן-היום אשר הוצאתי את-עמי את-ישראל ממצרים לא-בתרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בודד להיות על-עמי ישראל: יז ויהי עם-ללבב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלתי ישראל: יח ויאמר יהוה אל-דוד אבי יען אשר היה עם-ללבבך לבנות בית לשמי המיבת כי היה עם-ללבבך: יט רק אתה לא תבנה הבית כי אם-בנד היצא מחלציד הוא-יבנה הבית לשמי: כ ויגם יהוה את-דברו אשר דבר ויאמר דוד אבי ואשב | על-כפא ישראל כאשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלתי ישראל: כא ואשם שם מקום לארון אשר-שם ברית יהוה אשר פרת עם-אבותינו בהוציאו אתם מארץ מצרים:

שי למורא

יה ויאמר לו יהונתן, והונתן בן שאול המלך אמר לדוד. מחר החדש, מחר ראש החדש. ונפקדת פי ופקד מושבך, ונכירו אותך בשנתך ממושבך יושב. יט) ושלשת תרד מאד, שלשה ימים תסתתר ותרד מאד בעמק להסתתר שם. ביום המעשה, ביום הל לנמר, כלומר לפני ראש החדש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שנשבע שאול ליהונתן שלא ימית את דוד, שגם אז הסתתר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיתה אות להלכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך, כמו "אזל" שפרשו הלק. כ) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למטרה, שתהיה האבן לי למטרה. כא) קחנו ובאה, צא אמה בעצמד במקום מחבואך וקחנו וזא אלי. כב) לך פי שלחך ה', לך לדרךך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהפלט. כג) והדבר אשר דברנו, הברית שפרטנו יחד. הנה ה' ה' ויהי ער. כד) אל מושב הקיר, בראש המסבים סמוך לקיר. וקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר הנשיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וכיום שהוא בשחפךך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם בן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרד חפז לישב בהסבה אצל אביו, לכן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנז. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. ופקד מקום דוד, נחסר היה המקום מן היושב. כו) פי לא טהור, והם היו נשקרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור למאמאם. וגם יתכן שאין מדרד חפז לבוא טמא לשלחן המלך. ביום השני של ראש החדש, דהיינו למחרת.

הפמרה לערב ראש החדש שחל בשבת

לקריאה בציבור שמואל א פרק כ

יה ויאמר לו יהונתן מחר החדש ונפקדת פי ופקד מושבך: יט ושלשת תרד מאד ובאת אל-המקום אשר-נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: כ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למטרה: כא והנה אשלח את-הנער לך מצא את החצים אם-אמר אמר לנער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחנו מה חסן ובאה בוא אלי כישלום לך ואין דבר רע, חר יהיה נשבע לו: כב ואם-פה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה להלו במקום עמדי, אז לך לדרךך וברח לך פי שלחך יהיה ונצלה בהשגחת ה': כג ואם מלך לך, וכור תוכר והדבר אשר דברנו דברי הברית שפרטנו אני ואתה הנה יהיה יהיה העד ביני ובינך עד עולם: כד ויפטר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו מקום המיוחד לו לשבת בו בפעם א בפעם אל-מושב שאצל הקיר וקם יהונתן וישב והושב אבנר מצד שאול אביו פי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יקצוף עליו על דבר דוד, ויפקד מקום דוד: כו ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד פי אמר מקרה הוא שראה קר בלתי טהור הוא פי-לא טהור פי עזון לא מבל לקרו: כז ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנז מדוע לא-בא בן ישי גס-התמול גס-היום אל-הלחם

יה ויאמר לו יהונתן מחר החדש ונפקדת פי ופקד מושבך מאין יושב בו: יט ושלשת בשבעה ימים השלישי אחר ראש החדש, ובשליש הפגנה גדולה מאד, אז תרד מאד במקום סתר ותתחבא הרבה, פי אז ויבשוד ובאת אל-המקום אשר-נסתרת שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאול ליהונתן לכל המית את דוד וישבת אצל האבן האזל פי שם אמצאך: כ ואני שלשת החצים צדה לצד האבן ההוא אורה כאלו אני מורה לשלחלי למטרה לחי: כא והנה לאחר זה אשלח את הנער ואני לו לך מצא את החצים חסיון מה יהיה בידך אם אמר אמר לנער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחנו מה חסן ובאה בוא אלי כישלום לך ואין דבר רע, חר יהיה נשבע לו: כב ואם-פה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה להלו במקום עמדי, אז לך לדרךך וברח לך פי שלחך יהיה ונצלה בהשגחת ה': כג ואם מלך לך, וכור תוכר והדבר אשר דברנו דברי הברית שפרטנו אני ואתה הנה יהיה יהיה העד ביני ובינך עד עולם: כד ויפטר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה וישב המלך על-מושביו מקום המיוחד לו לשבת בו בפעם א בפעם אל-מושב שאצל הקיר וקם יהונתן וישב והושב אבנר מצד שאול אביו פי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יקצוף עליו על דבר דוד, ויפקד מקום דוד: כו ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד פי אמר מקרה הוא שראה קר בלתי טהור הוא פי-לא טהור פי עזון לא מבל לקרו: כז ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנז מדוע לא-בא בן ישי גס-התמול גס-היום אל-הלחם

אם היה מקרה, היה לו לבוא היום (כו) ממחרת החדש השני,

שי למורא

עטרת מרים

חלופו: כח ויען יהונתן את־שְׂאוֹל נשאל נשאל דוד מעמדי רשות
 ללכת עד־בית לחם: כט ויאמר שלחני נא תן לי רשות ללכת כי
 זבח משפחה לנו בעיר והוא צנה־לי אהי אלאב אהי הבכור
 לבוא אל הזבת, ועתה אם־מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה
 את־אהי עליכן לא־בא אל־

שלחן המלך כי נתתי לו רשות
 ללכת, והלך לו: ל ויחר־אף שֵׂאוֹל
 ביהונתן ויאמר לו בן־נעוֹת
 המַרְדּוֹת אמה פאמד שהיא מורדת
 ברצוני, פן אמה מורד בי לאחוב מה
 שאני שונא הלא ידעתי כִּי־בחר
 אתה לבן גבו ישי לבשתך
 ולבשת ערות אפך כי יאמרו
 השומעים שאמה אוהב אדם שאני
 שונא, אם־כן איך בני ואפך ונתה:
 לא כי כל־הימים אשר בן־ישי
 חי על־האדמה לא תפון לא
 תתקם אתה ומלכותך ועתה
 שלח וקח אתו אל־י הוֹאֵל ואתה
 נתת לו רשות ללכת כי בן־מֹות
 הוא: לב ויען יהונתן את־שְׂאוֹל
 אביו ויאמר אליו למה ימות מה
 עשה אם ה' המלכו: לג ויטל
 שֵׂאוֹל את־החנית עליו להפכו
 וידע יהונתן כִּי־כלה היא גמר
 דעתו מעם אביו להמית את־
 דוד: לד ויקם יהונתן מעם
 השלחן בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל
 בַּיּוֹם־הַהוּא הַשְּׁנִי בַּיּוֹם
 לַחֹדֶשׁ לַחֵם כִּי נַעֲצַב אֶל־דָּוִד
 בְּרֹאוֹתוֹ כִּי כָלְתָה אֵלָיו הַרְעָה וְעוֹד כִּי
 הִכְלָמוּ אָבִיו שִׁקְרָא בֶן נַעֲוֹת
 הַמַּרְדּוֹת: לה ויהי בִּבְקָר בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי לַחֹדֶשׁ וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן
 הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד אֲשֶׁר קָבַע לוֹ דָּוִד
 וַיַּעַר קָמָן עִמּוֹ: לו ויאמר לנערו
 רץ מצא נא את־החצים אשר
 אנכי מורה הנער רץ אמר החזן
 הראשון שורה, ובערו רץ, והוא ירה
 החצי השני להעברו להלאה
 למפרה והוא האבן האול: לו ויבא

כח) מעמדי, מפני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות.
 כט) שלחני, תן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני
 משפחתו זוכחים וזכי שלמים. והוא צנה לי אהי, ואחי הגדול צנה
 עלי להיות שם. ל) בן נעות המרדוֹת, בנה של מענת המוסר,
 כלומר שאמו לא הוכיחתו בקטנותו
 ולא קבל מוסר בקראי. (ואמרו ר"ל,
 שכשחטפו בני בנימין מבנות שילה
 שיצאו לחול בקרמים, היה שאלו בישן
 ולא רצה לחפר, עד שבאה היא
 עצמה והעזה פניה ודרפה אחריו). כי
 בוחר אתה לבן ישי, שהוא
 ימלך. לבשתך, כשישמעו אנשים
 שאמה אוהב אדם שאני שונא, יאמרו
 שאיך בני וזה יהיה לבשתך.
 ולבשת ערות אפך, ולבושה
 וחרפה של אפך. לג) פי כלה
 היא, נמרה המהלכת. לד) אל
 דוד, בשביל דוד. כי הכלמו
 אביו, וגם משום שאביו הכלים
 (בש) את יהונתן ברבור ובמעשה.
 לה) למועד דוד, למועד שקבע לו
 דוד. לו) ירה החצי להעברו,
 ירה החזן בכח שעבר אחרי האבן.

כח ויען יהונתן את־שְׂאוֹל נשאל נשאל דוד
 מעמדי עד־בית לחם: כט ויאמר שלחני נא
 כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צנה־לי אהי
 ועתה אם־מצאתי חן בעיניך אמלטה נא
 ואראה את־אהי עליכן לא־בא אל־שלחן
 המלך: לו ויחר־אף שֵׂאוֹל ביהונתן ויאמר לו
 בן־נעוֹת המַרְדּוֹת הלא ידעתי כִּי־בחר
 אתה לבן־ישי לבשתך ולבשת ערות אפך:
 לא כי כל־הימים אשר בן־ישי חי על־
 האדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה
 שלח וקח אתו אל־י פי בן־מֹות הוא: לב ויען
 יהונתן את־שְׂאוֹל אביו ויאמר אליו למה
 ימות מה עשה: לג ויטל שֵׂאוֹל את־החנית עליו להפכו וידע יהונתן
 כִּי־כלה היא מעם אביו להמית את־דוד: לד ויקם יהונתן מעם השלחן
 בַּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשְּׁנִי בַּיּוֹם לַחֹדֶשׁ אֶל־דָּוִד כִּי
 הִכְלָמוּ אָבִיו: לה ויהי בִּבְקָר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וַיַּעַר קָמָן
 עִמּוֹ: לו ויאמר לנערו רץ מצא נא את־החצים אשר אנכי מורה הנער
 רץ והוא ירה החצי להעברו: לו ויבא הנער עד־מקום החצי אשר ירה
 יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החצי מפוך והלאה:
 לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל־תעמד וילקט נער
 יהונתן את־החצים ויבא אל־אדניו: לש והנער לא־ידע מאומה אך
 יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: מ ויתן יהונתן את־פְּלִי אֶל־הַנָּעַר
 הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא אחרי יהונתן הנער ויאמר הלא החצי
 לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רץ מחר אחר השנה וילקט נער יהונתן את־החצים הראשונה והשניה
 ויבא אל־אדניו: לש והנער לא־ידע מאומה מהסיון הנעשה בידת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: מ ויתן יהונתן את־פְּלִי

הנער עד־מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא אחרי יהונתן הנער ויאמר הלא החצי
 לה ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רץ מחר אחר השנה וילקט נער יהונתן את־החצים הראשונה והשניה
 ויבא אל־אדניו: לש והנער לא־ידע מאומה מהסיון הנעשה בידת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: מ ויתן יהונתן את־פְּלִי

מא) מאצ'ל הנגב, מקרבת מקום לצד הדרומי של האגן האול. את רעהו, עם רעהו. שהיתה קשה עליהם הפרידה. עד דוד הגדיל, שדוד הרבה לכבות יותר מיהונתן. (מב) אשר נשבענו, ותזכר שנשבענו וכו'. ה' יהיה, ה' יהיה עד על השביעה.

הקשת והחצים אליהנער אשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא הנער בא' הלך לבוא העיר ודוד קם מאצ'ל הנגב מצד הדרומי של אגן האול ויפל לאפיו על פני ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את רעהו ויכפו איש עם את כי היתה קשה להם הפרידה רעהו עד-דוד הגדיל הרבה לכבות יותר מיהונתן: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום והשביעה אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך וביני וביני ורעי ורעי עד-עולם:

וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את-רעהו ויכפו איש את-רעהו עד-דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך וביני ורעי עד-עולם:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

הַנְּתַחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדָר עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְקָרְבוּ וּכְרַעְוּ יָרֵחַ בְּמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: ס (יש'אל) וְאִם־מִן־הַצֵּאֵן קָרְבְּנוּ מִן־הַפְּשָׁבִים אֹו מִן־הַעֲצִים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבוּ: ז וְשִׁחַט אֹתוֹ עַל יַד הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וּזְרְקוּ בְּנֵי אֹהֲרָן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ח וְנָתַח אֹתוֹ לְנֹתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדָרוֹ וְעָרַף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְהִקְרַב וְהִכְרַעַם יָרֵחַ בְּמִים וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ

א ויקרא אל-משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר: ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם אדם פיי-קריב מכם קרבן ליהוה מן-הבהמה מן-הבקר ומן-הצאן תקריבו את-קרבנכם: ג אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים יקריבנו אל-פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו לפני יהוה: ד וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: ה ושחט את-בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן הכהנים את-הדם וזרקו את-הדם על-המזבח סביב אשר-פתח אהל מועד: ו והפשיט את-העלה ונתח אתה לנתחיה: ז ונתנו בני אהרן הכהן אש על-המזבח וערכו עצים על-האש: ח וערכו בני אהרן הכהנים את

הדרך היחידה לקיומם של בני-ישראל היא הדרך שניתנה על- ידי הקדוש-ברוך-הוא - דרך המלך, מלכו של עולם - דרך התורה ומצוות משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי/החודש - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
										אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:34	18:38	19:24	18:20	18:58	17:54	13:17	12:18	10:42	9:45	9:38	8:42	9:03	8:08	6:33	5:41	באר שבני (ח)
19:35	18:27	19:24	18:20	19:01	17:57	13:16	12:17	10:41	9:44	9:36	8:41	9:02	8:07	6:32	5:40	חיפה (ח)
19:33	18:21	19:23	18:19	19:01	17:57	13:15	12:16	10:40	9:44	9:36	8:40	9:01	8:06	6:31	5:39	ירושלים (ח)
19:35	18:36	19:25	18:21	18:59	17:55	13:17	12:18	10:42	9:45	9:37	8:42	9:03	8:08	6:33	5:41	תל אביב (ח)
19:08	18:01	18:54	18:45	18:21	18:12	12:31	12:32	9:53	9:58	8:47	8:54	8:02	8:09	5:39	5:51	אוסטריה, וינה (ח)
19:57	19:02	19:46	19:55	19:19	19:28	13:55	13:57	11:27	11:26	10:26	10:24	9:50	9:48	7:31	7:26	אוסטרליה, מלבורן (ק)
19:07	18:03	18:54	18:46	18:22	18:14	12:33	12:34	9:56	10:01	8:50	8:57	8:07	8:14	5:42	5:54	אוקראינה, אודסה (ח)
18:53	17:47	18:40	18:31	18:06	17:57	12:16	12:17	9:38	9:43	8:32	8:40	7:47	7:55	5:24	5:36	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
19:22	18:13	19:08	18:58	18:33	18:23	12:42	12:43	10:03	10:09	8:57	9:05	8:10	8:18	5:48	6:01	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
19:15	18:06	19:01	18:51	18:26	18:16	12:34	12:35	9:56	10:01	8:50	8:57	8:02	8:10	5:41	5:54	אוקראינה, קייב (ח)
19:11	18:17	19:02	18:59	18:37	18:35	12:58	13:00	10:24	10:27	9:20	9:24	8:49	8:53	6:17	6:24	איחוד אמירויות אבו דאבי (ח)
19:32	18:28	19:19	19:11	18:50	18:42	13:00	13:01	10:22	10:27	9:17	9:23	8:34	8:41	6:09	6:21	אטליה, מילאנו (ח)
18:53	18:04	18:44	18:46	18:22	18:24	12:49	12:51	10:18	10:19	9:15	9:17	8:47	8:48	6:15	6:17	אקוודור, קיטו (ח)
19:29	18:35	19:19	19:27	18:53	19:01	13:28	13:30	11:00	11:00	9:59	9:58	9:24	9:23	7:04	7:00	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:22	19:25	20:10	20:20	19:41	19:51	14:20	14:22	11:52	11:51	10:52	10:49	10:13	10:11	7:58	7:52	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:08	19:09	19:56	19:50	19:28	19:22	13:42	13:44	11:06	11:10	10:01	10:07	9:23	9:29	6:55	7:05	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:59	18:59	19:47	19:41	19:18	19:11	13:32	13:33	10:55	11:00	9:50	9:56	9:11	9:17	6:44	6:54	ארה"ב, ברקלין (ק)
19:59	18:59	19:48	19:41	19:18	19:12	13:32	13:33	10:56	11:00	9:51	9:57	9:12	9:18	6:44	6:54	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:37	19:36	20:25	20:18	19:55	19:48	14:08	14:09	11:31	11:36	10:26	10:32	9:46	9:52	7:19	7:30	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:14	19:20	20:04	20:00	19:39	19:36	13:57	13:58	11:22	11:26	10:18	10:23	9:45	9:49	7:14	7:21	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:48	18:52	19:38	19:33	19:11	19:06	13:28	13:29	10:52	10:56	9:48	9:53	9:13	9:18	6:43	6:51	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:11	19:18	20:01	19:58	19:37	19:34	13:56	13:58	11:22	11:25	10:18	10:22	9:46	9:50	7:15	7:21	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:55	18:55	19:44	19:37	19:14	19:07	13:28	13:29	10:51	10:55	9:46	9:52	9:06	9:13	6:39	6:49	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:03	19:02	19:51	19:45	19:22	19:15	13:35	13:36	10:58	11:03	9:53	9:59	9:13	9:20	6:46	6:57	ארה"ב, ניו יורק, ניו יורק, ניו יורק (ק)
20:23	19:23	20:11	20:05	19:42	19:36	13:56	13:57	11:19	11:24	10:14	10:20	9:35	9:42	7:08	7:18	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:55	18:54	19:43	19:36	19:13	19:06	13:27	13:28	10:50	10:54	9:45	9:51	9:05	9:11	6:38	6:48	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:08	18:19	18:59	19:04	18:36	18:41	13:07	13:09	10:37	10:38	9:36	9:36	9:06	9:06	6:38	6:37	בוליביה, לה-פס (ח)
20:01	18:51	19:47	19:36	19:11	19:01	13:19	13:20	10:40	10:46	9:34	9:42	8:45	8:54	6:24	6:38	בלגיה, אנטוורפן (ח)
20:00	18:51	19:46	19:36	19:11	19:01	13:19	13:20	10:40	10:46	9:34	9:42	8:46	8:54	6:25	6:38	בלגיה, בריסל (ח)
18:42	17:51	18:32	18:38	18:13	18:19	12:41	12:43	10:12	10:12	9:11	9:10	8:39	8:39	6:14	6:12	ברזיל, סאו פאולו (ח)
18:30	17:40	18:21	18:26	17:57	18:02	12:29	12:31	10:00	10:01	8:58	8:58	8:28	8:27	6:02	6:00	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:19	18:12	19:05	18:55	18:31	18:20	12:37	12:38	9:58	10:04	8:52	9:00	8:02	8:11	5:42	5:56	בריטניה, לונדון (ח)
19:32	18:22	19:17	19:06	18:39	18:28	12:46	12:46	10:06	10:12	9:00	9:08	8:07	8:17	5:49	6:04	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:28	18:16	19:13	19:02	18:37	18:27	12:43	12:44	10:04	10:10	8:58	9:06	8:07	8:16	5:48	6:02	גרמניה, ברלין (ח)
19:42	18:33	19:28	19:18	18:53	18:43	13:02	13:03	10:23	10:29	9:17	9:25	8:30	8:38	6:08	6:21	גרמניה, פרנקפורט (ח)
18:43	17:51	18:33	18:39	18:15	18:21	12:42	12:44	10:13	10:13	9:11	9:11	8:40	8:39	6:15	6:12	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:24	18:33	19:15	19:14	18:52	18:50	13:14	13:15	10:41	10:44	9:37	9:41	9:07	9:10	6:35	6:40	הודו, מומבאי (ח)
19:20	18:29	19:11	19:10	18:48	18:46	13:10	13:12	10:37	10:40	9:33	9:37	9:03	9:07	6:31	6:36	הודו, פנה (ח)
18:56	17:50	18:42	18:34	18:09	18:01	12:20	12:21	9:42	9:47	8:37	8:44	7:52	7:59	5:28	5:40	הונגריה, בודפשט (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת		ניצאת שבת
			מג"א		אדמו"ר								המוכבים		
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:49	5:59	8:16	8:22	9:01	9:01	10:04	10:00	12:38	12:36	18:16	18:22	18:45	18:52	19:03
יוון, אתונה (ח)	6:15	6:24	8:43	8:49	9:26	9:20	10:29	10:25	13:02	13:01	18:40	18:45	19:08	19:14	19:25
מולדובה, קישינב (ח)	5:50	6:02	8:21	8:21	9:05	8:58	10:08	10:03	12:42	12:41	18:22	18:30	18:54	19:03	19:16
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:32	6:37	9:07	9:07	9:38	9:34	10:41	10:38	13:13	13:11	18:48	18:49	19:11	19:13	19:22
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	6:43	6:35	8:52	8:52	9:33	9:36	10:36	10:37	13:06	13:04	18:36	18:25	19:07	18:56	19:08
נפאל, קטמנדו (ח)	5:58	6:04	8:33	8:33	9:05	9:01	10:08	10:05	12:41	12:39	18:17	18:20	18:41	18:45	18:55
סין, בייג'ין (ח)	6:03	6:13	8:37	8:37	9:15	9:09	10:18	10:14	12:51	12:50	18:29	18:35	18:58	19:04	19:16
סנגפור, סנגפור (ח)	7:06	7:08	9:39	9:39	9:37	10:06	11:10	11:08	13:41	13:40	19:15	19:13	19:37	19:35	19:44
פולין, ורשא (ח)	5:17	5:31	7:46	7:46	8:35	8:27	9:39	9:33	12:13	12:13	17:55	18:05	18:31	18:42	18:56
פרו, לימה (ח)	6:13	6:12	8:42	8:42	9:11	9:11	10:14	10:13	12:45	12:43	18:17	18:13	18:39	18:36	18:44
צרפת, ליון (ח)	6:26	6:38	8:58	8:58	9:41	9:34	10:44	10:39	13:18	13:17	18:57	19:05	19:29	19:37	19:50
צרפת, פריז (ח)	6:34	6:47	9:05	9:05	9:50	9:43	10:54	10:49	13:28	13:27	19:10	19:19	19:42	19:51	20:05
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:57	5:59	8:31	8:31	9:05	8:57	10:02	10:00	12:33	12:31	18:07	18:06	18:29	18:28	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	7:04	7:15	9:37	9:37	10:18	10:11	11:21	11:16	13:55	13:54	19:36	19:44	20:05	20:12	20:24
קנדה, מונטריאול (ק)	6:40	6:51	9:12	9:12	9:54	9:47	10:58	10:53	13:31	13:30	19:12	19:20	19:43	19:51	20:03
קפריסין, לנקה (ק)	6:37	6:45	9:11	9:11	9:47	9:42	10:50	10:46	13:23	13:21	19:00	19:04	19:27	19:31	19:42
רוסיה, לובאטוב (ח)	6:36	6:51	9:02	9:02	9:55	9:47	10:59	10:53	13:34	13:33	19:16	19:27	19:54	20:07	20:22
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:08	6:24	8:34	8:34	9:28	9:19	10:32	10:26	13:07	13:06	18:53	19:05	19:29	19:42	19:58
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:06	6:18	8:37	8:37	9:21	9:14	10:25	10:20	12:58	12:58	18:38	18:47	19:11	19:19	19:33
שווייץ, ציריך (ח)	6:11	6:23	8:42	8:42	9:26	9:19	10:29	10:24	13:03	13:02	18:47	18:56	19:16	19:24	19:38
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:16	6:20	8:51	8:51	9:21	9:18	10:23	10:21	12:55	12:54	18:29	18:30	18:52	18:53	19:02

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.

שולם
1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7